T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

ÜSKÜDAR'DAKİ AHMEDİYE KÜLLİYESİ HAZİRESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKTAY GÜNDOGDU

İSTANBUL 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

ÜSKÜDAR'DAKİ AHMEDİYE KÜLLİYESİ HAZİRESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKTAY GÜNDOGDU

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. ABDÜLHAMİT TÜFEKÇİOĞLU

İSTANBUL 2016

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Oktay GÜNDOĞDU'nun "Üsküdardaki Ahmediye Külliyesi Haziresi" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Sanatı Anabilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Doç. Dr. Nalan TÜRKMEN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Doç. Dr. Sacit AÇIKGÖZOĞLU Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..12../..07../ 2016 tarih ve ..2016/14-2... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**

ÖNSÖZ ..... **IX**

ÖZET ..... **XI**

ABSTRACT ..... **XII**

HARİTA LİSTESİ ..... **XIII**

FOTOĞRAF LİSTESİ ..... **XIV**

ÇİZİM LİSTESİ ..... **XXI**

GRAFİK LİSTESİ ..... **XXVIII**

TABLO LİSTESİ ..... **XXVIII**

KISALTMALAR ..... **XXIX**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Konunun Önemi ve Sınırları 1

1.2. Yöntem 2

1.3. Kaynak ve Araştırmalar 4

1.4. Türk Sanatında Mezar Taşı Gelişimi 6

1.5. Eminzâde Ahmed Ağa ve Kimliği 8

2. ÜSKÜDAR AHMEDİYE KÜLLİYESİ **10**

2.1. Cami 16

2.2. Medrese ve Mektep 37

2.3. Kütüphane 43

2.4. Sebil ve Çeşmeler 45

2.5. Muvakkithane 57

2.6. Hazire ve Türbe 57

2.7. Arşiv Belgelerinde Ahmediye Külliyesi ve Onarımları 66

3. ÜSKÜDAR AHMEDİYE KÜLLİYESİ HAZİRESİ KATALOG **68**

Kefce Dede 947/1540-41 68
Saliha Hatun 1134/1721-22 71
el-Hâc Halil Efendi 1253/1837 71
Eminzâde Hacı Ahmed Ağa Kızı Hadîce Hanım 1142/1729-30 75
Hacı Ahmed Eminzâde 1143/1730-31 78
Fâtıma Hatun 1145/1732-33 83
Hüseyin Ağa 1145/1732-33 87
Abdurrahmân 1146/1733-34 90
Hadîce Hatun 1147/1734-35 94
Mahmud Ağa 1153/1740-41 97
Monla İshak 1153/1740-41 104
Muhammed Efendi Bin Mustafa 1217/1802 104
Fâtıma Kadın 1156/1743-44 108
Muhammed Ağa 1159/1746 112
Osman Ağa 1159/1746 117
Ahmed Ağa 1159/1746-47 122
Muhammed 1151/1738 122
Eminzâde Torunu Aişe Hanım 1171/1757-58 126
Tarihli Mezar 1172/1758-59 129
Hasan Efendi 1174/1760-61 132
Muhammed Said Bey 1252/1836-37 132
Emetullah Hatun 1175/1762 136
Aişe Hanım 1175/1761-62 141
Emirzâde 1176/1762-63 141
Fâtıma Hanım 1179/1766 148
Şerife Ümmügülsüm Hanım 1183/1769 148
Ferid Mustafa Bey 1180/1766-67 152

İbrahim Ağa 1180/1766-67 159
Gülüm Ümmügülsüm Hatun 159
Habîbe Hanım 1187/1773-74 163
Şerife Bâise Hanım 1272/1855-56 163
Âyişe Hatun 1187/1773-74 167
Süleyman Ağa 1190/1776 169
Abdullah Efendi 1191/1762 172
Burgazlı Ali Ağa 1236/1820 172
Seyyid Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed 1192/1778 176
Ümmügülsüm Monla 1197/1783 179
Ömer Bey 1199/1784-85 182
Seyyid İsmail Ağa 1204/1789 182
Habîbe Monla ve Hafize Monla 1203/1789 185
Valide-i Atîk Câbîsi Muhammed Efendi 1207/1792-93 187
Aişe Hanım 1210/1795-96 190
Ferd-i Cihân Kalfa 1239/1823-24 190
Afife Hatun 1210/1795-96 193
Süleyman Ağa (?) 193
el-Hâc Mustafa 1211/1796-97 197
Osman Efendi 1214/1799-1800 200
İbrahim Efendi 1215/1800 204
Bekir Efendi 1217/1803 208
Ahmed Ağa 1228/1813 208
Şerife Fâtıma 1219/1804 212
Rabia Monla 1222/1807 212
Seyyid Süleyman Ağa 1219/1804-5 216
Emine Hatun 1219/1804-5 219

Zihni Mustafa Efendi 1222/1807 222
Muhammed Şemsettin Efendi 1225/1810 228
Seyyid Hasan Ağa'nın oğlu Seyyid İbrahim Adhem 1225/1810-11 233
İsmail Efendi 1227/1812 233
es-Seyyid Hasan Ağa 1228/1813 236
Muhammed İzzet Molla Efendi 1229/1813-14 239
Seyyid Mehmed Emin Efendi 1229/1813-14 242
Hadice Hanım 1229/1814 245
Dil Rubâ Kadın 1234/1819 245
Şerife Râmiye Hanım 1230/1814-15 249
Şerife Zekiye Hanım 1230/1814-15 252
Hadice Hatun 1230/1814-15 255
Ömer Beşer 1232/1816-17 257
Aişe Hanım 1233/1817-18 260
Seyyid İbrahim Efendi 1234/1818-19 262
Mustafa Edib Efendi 1236/1821 266
Fâtıma Hanım 1236/1820-21 272
es-Seyyid Mustafa Edib Efendi Hafidi es-Seyyid Muhammed Servet Efendi 1239/1824 276
Abdullah 1239/1824 279
Fâtıma Hanım 1240/1824 282
Esma Kadın 1240/1824-25 285
Aişe Hanım 1271/1854 285
Muhammed Efendi 1243/1825-26 288
es-Seyyid Muhammed Ağa 1242/1827 291
Mustafa Ağa 1243/1827 291
Seyyid Hüseyin Bey 1244/1829 295

Mustafa Atâullah Bey 1253/1837 295
Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi 1245/1829-30 298
Şerif Muhammed 1248/1832-33 301
Muhammed İsmet Efendi 1255/1839 301
Muhammed Atıf Efendi 1248/1832-33 304
Ahmed Said Ağa 1250/1835 307
Hadice Hatun 1270/1854 307
Fâtıma Hanım 1250/1835 310
es-Seyyid Muhyiddin Efendi 1251/1835 313
Rukiyye Hanım 1252/1836-37 316
Dilgüzar Hanım 1240/1824-25 316
Fâtıma Hanım 1254/1838-39 320
Hafız Hasan Ali Efendi 1285/1868 320
Tarihli Mezar 1259/1843 323
Bahriye Hanım 1284/1867 323
Şerife Cemile Hanım 1261/1845 327
Seyyid Muhammed Şerif 1261/1845-46 329
es-Seyyid Ömer Şeyh 1266/1850 332
Muhammed Said Efendi 1268/1852 335
Fâtıma Hanım 1268/1852 338
Tarihli Mezar 1269/1852-53 342
Şemseddin Efendi'nin oğlu Mehmed Nazmi Bey 1275/1859 345
Hadice Baişe Hanım 1275/1858 349
Emine Zâhide Hanım 1278/1861-62 352
Mehmed Nuri Efendi 1279/1863 355
Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası el-Hâc Efendi 1280/1863-64 ... 358
Heybetullah Hanım 1282/1866 361

Şadiye Hanım 1282/1866 364
Ahmediye Cami Hatibi Muhammed Said Efendi 1288/1871 367
Şerife Hadice Hanım 1295/1878 370
Ahmed Nafiz Bey 1298/1881 373
Fahriye Hanım 1304/1886-87 376
Tabur İmamı İbrahim Hakkı Efendi 1305/1887-88 378
Ahmediye Cami Hatibi Sırâceddin Efendi 1314/1896 381
Seyyid Mahmud Raci Efendi 1316/1899 384
Kitâbesiz 387
Kitâbesiz 390
Kitâbesiz 393
Kitâbesiz 395
Kitâbesiz 398
Kitâbesiz 400
Kitâbesiz 402
Şehri Efendi 404
4. DEĞERLENDİRME 406
4.1. Hazire Kronolojisi 406
4.2. Mezar Taşı Bölümleri 419
4.2.1. Oturtmalık 420
4.2.2. Kaide 421
4.2.3. Kabir Gövde / Pehlesi 421
4.2.4. Kapak 423
4.2.5. Şahide 423
4.2.6. Başlık-Serpuş 425
4.2.7. Kabir Sulukları ve Suluklar 425
4.3. Tipoloji 427

4.3.1. Mezar Tipolojisi 427
4.3.2. Şahide Tipolojisi 430
4.3.3. Başlık Tipolojisi 434
4.4. Malzeme ve Teknik 443
4.5. Süsleme Kompozisyonu 443
4.5.1. Bitkisel Bezeme 444
4.5.2. Geometrik Bezeme 461
4.5.3. Nesneli Bezeme 462
4.5.4. Mimari Elemanlı Süslemeler 468
4.6. Sanatkârlar(Şair-Hattatlar) ve Atölye Sorunu 469
4.7. Kitâbelerde İçerik - Muhteva 475
4.7.1. Başlangıç İfadeleri/Yakarış - Teslim 476
4.7.2. İnsanlara Uyarı 477
4.7.3. Durum Bildirme 478
4.7.4. Allah'tan İstek 479
4.7.5. İnsanlardan İstek 480
4.7.6. Meslekler 481
4.7.7. İsimler – Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri 482
4.7.8. Yer İsimleri 484
4.7.9. Tarih 485
4.7.10. Ölüm Sebepleri Ve Yaşları 487
4.7.11. Yazı Türleri – Hat Özellikleri 488
SONUÇ 489
KAYNAKÇA 493
SÖZLÜK 500
EKLER 515

EK 1: Osmanlı Arşiv Belgeleri 516
EK 2: Ahmediye Külliyesi Vakfiyesi 542
EK 3: Ahmediye Külliyesi Haziresi Tablosu 554

ÖNSÖZ

Osmanlı kültür hazînesinin derin izlerini taşıyan mezar taşları definle oluşan sürecin devam ettirilmesi ve sistemin nişanı olması açısından oldukça önemli eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölüm ile mezar mimarisi arasında kurulan bu bağlar sembolizmin taşıyıcısı ve temsilcisi olmuştur. Kentin veya yerleşimin kimliklerini barındıran ve yaşatan bu teşkilatlanma Türk-İslam geleneği halini almıştır.

Şehrin sahipleri, kurucuları ve inşanın bedenleri olan mezar taşları hala insanları selamlamakta ve varlığını ilk gün ki gibi yaşatmaktadır. Dolayısıyla kent içinde oldukça önemli konumlarda olan bu yapılar insanla arasındaki dini ilişkiler münasebetiyle korunmuş ve muhafaza edilmiştir.

Hidayetin, selametin, duanın, sitemin yazıyla ve imgeyle tecelli bulduğu bu kompozisyonlar üslupları ile Osmanlı benliğini ortaya çıkartmıştır. Bazen bir belgenin bazen bir mesajın iletisi rolüyle kişileşmiş olan bu şahideler, renkli bir kompozisyonun çığırı olarak soyutlanmışlardır. Her dönemin kendi sanat yaratısını oluşturduğu bu düzende Osmanlı mezar taşları da sarayın, gündelik hayatın fotoğrafı, resmi veya çizimi olarak karşımızda durmaktadır.

Bütünün bir parçası olan Üsküdar Ahmediye Külliyesi Hazireside 18. yüzyıl mezar taşlarının zengin kompozisyonlarını barındırması açısından büyük önem arz etmektedir. Lale Devri, varlığını güçlendiren detaylar barındırmakla beraber değişen dönemler içerisindeki bağlantıların aydınlatılması açısından önemli fikirler ve yenilikler sunmaktadır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca almış olduğum teorik bilginin yanı sıra 2008- 2015 yılı kazı sezonundan bu seneye kadar aralıksız olarak katılmış olduğum arazi çalışmalarıyla elde ettiğim pratik uygulamalar sayesinde sahada çalışma cesaretine kavuştum.

Tezin ortaya çıkmasında birikimleri ve yönlendirmeleri ile katkı sağlayan, yapılan çalışmaları yerinde incelemek üzere öğrencileri ile gelen, özellikle kitâbeler hususunda çok zamanını aldığım kıymetli danışman hocam; Prof. Dr. Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU'na teşekkürü borç bilir, saygılarımı sunarım.

"Üsküdar'daki Ahmediye Külliyesi Haziresi" adlı yüksek lisans tezim yoğun bir çalışma sonunda tamamlanmıştır. Tez konusunun seçilmesinden tezin bitimine kadar

olan tüm süreçte bana yardım ve yönlendirmelerde bulunan, zamanından, yorgunluğundan, mesaisinden feragat edip bana destek olan, ihtiyaçlarımı gideren, her zaman yanımda olan, evini açan kıymetli büyüğüm; Dr. Mustafa BULUT'a maddi ve manevi desteğini esirgemediği için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Tez süresince en yoğun döneminde dahi zamanını paylaşan, yönlendirmeleri ile destek olan kıymetli hocam, Yrd. Doç. Dr. Muhammet Görür'e teşekkürü borç bilirim.

Mezar taşı kitâbelerinin okunmasında ve yazılmasında yardımlarını aldığım Rawad Mahmood, Housem Eddine Chennoufi, İbrahim Ramadan, Abdulhabeeb Al-Jabali ve Amer Maraga'ya yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Eserlerin ortaya çıkması ve diğer hazirelere örnek teşkil etmesi adına giriştiğimiz bu yolda temizlik ve çakıl desteği sağlayan, her aradığımda ulaştığım, aynı zamanda Ahmediye Külliyesi avlu düzenlemesini gerçekleştiren, Hanedan Peyzaj İnş. San. Ve Tic. Ltd. Şti. müdürü; Sayın Yusuf Öztürk'e ve nazarında çalışanlarına teşekkür ederim. Bunun yanı sıra eleman ve malzeme ihtiyacını karşılayan Üsküdar Belediyesi'ne, zamanını benimle paylaşarak destek olan Üsküdar Belediyesi Sosyal İşler Müdürlüğü Personeline ve Haşim Oğuzhan'a teşekkür ederim. Desteğini aldığım Vakıflar II. Bölge Müdürlüğü'ne ayrıca çalışanlarından İdris BOTAN ve Güneş ALÇI'ya teşekkür ederim.

Hazirenin vaziyet planının çıkartılmasında ilk söylememde talebimi karşılayan Üsküdar Lisanslı Harita Kadastro Mühendisi Abdullah Uslu ve nazarında çalışanlarına teşekkürü borç bilirim.

Destekleriyle yanımda olan kıymetli arkadaşlarımdan; Arş. Gör. Emre Kolay ve Ferdi CİBO'ya ve ismini sayamadığım diğer arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bugüne kadar benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, benim tüm yükümü omuzlayan sevgili babam Yüksel GÜNDOGDU'ya, teşvik, tavsiye ve telkinleri ile destek olan canım annem Meliha GÜNDOGDU'ya ayrıca her zaman yanımda olan en değerli ve kıymetlilerim, kardeşlerim, İsrafil ve Mikail GÜNDOGDU'ya sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Oktay GÜNDOGDU/İstanbul - 2016

ÖZET

Türk-İslam geleneği içerisinde yoğrulan mezar taşları Osmanlı kültürü içerisinde kendi formuna bürünmüştür. Varlığın ve nesnenin temsili olan bu kurgu elbetteki kendi sanat anlayışını da yaratmıştır. Dolayısıyla yalnızca medfunların bulunduğu bir kompleks olmaktan ziyade tarihin nitelikli arşiv belgeleri olmaları açısından da kıymeti hâiz görülmektedir. Osmanlı mezar taşları farklı bölümlere kaynak sağlayacak donatıya sahiptir.

Yüksek lisans tezi olarak ele alınan bu çalışmada, İstanbul iline bağlı Üsküdar ilçesi Ahmediye Külliyesi Haziresinin mimari kurgusu, dönem içerisindeki yeri, süsleme kompozisyonları üzerinde durulmuştur. 18. yüzyıl da inşa edilen yapı kompleksi: Cami, medrese, mektep, türbe, kütüphane, sebil, çeşme ve hazireden oluşmaktadır. Külliyeyi oluşturan bu yapıların tanıtımları yapılmış olup arşiv belgeleri ışığında açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezin ana konusunu oluşturan hazire ve mezar taşları kendi içerisinde değerlendirilerek tipolojik sınıflaması ve ayrıntılı tanımlaması yapılmıştır. Belgeleme çalışmaları içerisinde haziredeki mezarların genel ve özel fotoğrafları çekilerek benzerleri ve farklı yönleri sorgulanmıştır. Böylece hazirenin dönem içerisindeki yeri verilmeye çalışılmıştır. Bunların yanı sıra yapılan temizlik çalışmalarının akabinde sağlıklı ortamda rölövesi alınarak ölçekli plan, profil ve kesit çizimleri Autocad ortamında çizilmiştir. Bu çizimler neticesinde bezemelerin ayrıntılı tanımlamaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, 18. yüzyıl, Külliye, Hazire, Mezar taşı.

ABSTRACT

Being kneaded in the tradition of Turkish-İslam grave stone wroped around the Ottoman culture's own form. As a represantative of existence and object this fiction certainly created its own art of sense. So, not only being a grave stone but also they became qualifed historical fields. Ottoman gravestones have equipment which can provide source to diffent departments.

Regarding Master thesis, in this work Üsküdar district's Ahmediye Komplex treasure which belongs to city of Istanbul, dwelled upon the decciation compositions in that period. Instructed in 18th. Century, the construction is formed with mosque, muslim teological school, tomb, library, Fountain and treasure. The introduction of this contruction is dare and tried to be explained in the light of archive fields.

By being evaluated in their own, constituting the main topic of the thesis are typologically classified and defined in details. During the documentation work, public and private photographs of graves in cemetery are taken and simillar and different aspects were questioned. Thus, the new location of the cemetery in the period was tried to be given. In addition to these, right after the cleaning works healthy environment relief has been taken and drawings of scale plan, profile and section were made in Autocad. By means of these drawings detailed definitions of ornament were made.

Keywords: History of Art, 18th Century, Komplex, Cemetery, Headstone, Tombstones

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Uydu Görüntüsü, (Üsküdar Belediyesi, Plan ve Proje Müdürlüğü)..... 11
Harita 2: Halihazır, (Üsküdar Belediyesi, Plan ve Proje Müdürlüğü) 11
Harita 3: 2007 tarihli 1/1000 ölçekli Halihazır Harita(Üsküdar Belediyesi, İmar Müdürlüğü Harita Şefliği,) 16
Harita 4: Jacques Pervititch'in Haritasında Kefçe Dede Cami 17

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Külliye Genel Görünüş(İ. Öztürkçü, 2012) 10
Fotoğraf 2: Ahmediye Külliyesi, Kapı Kitâbesi 12
Fotoğraf 3: 1945'li Yıllar Ahmediye Külliyesi Hava Fotoğrafı, (S.Ünlü, 2006) 14
Fotoğraf 4: Ahmediye Külliyesi Planı(R. Sevinçsoy, 1975) 15
Fotoğraf 5: Üsküdar'daki Ahmediye Cami Kitâbesi 18
Fotoğraf 6: Ahmediye Cami Kuzey Cephesi, Kitâbeler(S.Ünlü, 2006) 20
Fotoğraf 7: Levha Şeklindeki Kayıp Kitâbe Detayı (İ. Ulvi, 1982) 20
Fotoğraf 8: Son Cemaat Mahalli'nin Kaldırılmasına Dair Belge 22
Fotoğraf 9: Ahmediye Cami, Kuzey Cephe ve Son Cemaat Mahalli(S.Ünlü, 2006) 23
Fotoğraf 10: 1940 Yılında, Ahmediye Cami Son Cemaat Mahalli(S.Ünlü, 2006) 24
Fotoğraf 11: Ahmediye Cami, Rıfâi Dergâhı Binası ve Türbe(S.Ünlü, 2006) 24
Fotoğraf 12: Ahmediye Cami, Pencerelerden Detay 26
Fotoğraf 13: Kâbe Tasvirli Çini Pano(T. Öz, 1987) 27
Fotoğraf 14: Mihrab ve Şamdanların Genel Görünüşü(İ. Ulvi, 1982) 28
Fotoğraf 15: Kalem İşlerinin Günümüzdeki Hali 29
Fotoğraf 16: Orijinal Kalem İşleri, Detay 29
Fotoğraf 17: Sıva Altında Kalan Orijinal Kalem İşleri 30
Fotoğraf 18:1982 Yılında Yağlı Boya İle Yapılan Bezeme (İ. Ulvi, 1982) 30
Fotoğraf 19:1982 Yılında Yağlı Boya İle Yapılan Bezeme (İ. Ulvi, 1982) 31
Fotoğraf 20: Minber Üzerindeki Geometrik ve Bitkisel Kompozisyon Detayları 33
Fotoğraf 21: Vaaz Kürsüsü 35
Fotoğraf 22: Ahmediye Cami, Malzeme ve Örgü Sistemi 36
Fotoğraf 23: Medrese Odaları ve Revaklar Genel Görünüş 38
Fotoğraf 24: Abdest Muslukları 39
Fotoğraf 25: Mektep Genel Görünüm 40
Fotoğraf 26: Kütüphane, Doğu Cephe Genel Görünüş 44
Fotoğraf 27: Sebil ve Çeşmenin Genel Görünüşü 45
Fotoğraf 28: Ahmediye Sebili Genel Görünüşü 46
Fotoğraf 29: Ahmediye Sebili Genel Görünüşü(G. E. Canca, 2009) 47
Fotoğraf 30: Kuzey Cephe, 1. - 4. Mısra 48
Fotoğraf 31: Doğu Cephe, 5. - 8. Mısra 48
Fotoğraf 32: Güney Cephe, 9. - 12. Mısra 49

Fotoğraf 33: Kuzey Cephe, 13. - 14. Mısra 49
Fotoğraf 34: Doğu Cephe, 15. - 16. Mısra 50
Fotoğraf 35: Güney Cephe, 17. - 18. Mısra 50
Fotoğraf 36: Ahmediye Çeşmesi Genel Görünüş 51
Fotoğraf 37: Ahmediye Çeşmesi, İnşa Kitâbesi 52
Fotoğraf 38: Ahmediye Çeşmesi 53
Fotoğraf 39: Ahmediye Çeşmesi, Tepelik Detay 54
Fotoğraf 40: Ahmediye Çeşmesi 55
Fotoğraf 41: Ahmediye Cami Muvakkithanesi 57
Fotoğraf 42: Cami Güneyinde Yer Alan Ada ve Mezarlar 58
Fotoğraf 43: Mektep Kuzeyinde Yer Alan Ada Ve Mezarlar 59
Fotoğraf 44: Türbenin Haziredeki Konumu 61
Fotoğraf 45: Kefce Dede Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 69
Fotoğraf 46: Kefce Dede Mezarı, Baş Şahidesi 69
Fotoğraf 47: Saliha Hatun ve el-Hâc Halil Efendi Mezarı, Genel Görünüş 72
Fotoğraf 48: el-Hâc Halil Efendi Mezarı, Baş Şahidesi Ön Yüz 73
Fotoğraf 49: Saliha Hatun Mezarı, Ayak Şahidesi Ön Yüz 73
Fotoğraf 50: Hadice Emin Bint Mezarı, Genel Görünüş 76
Fotoğraf 51: Hadice Emin Bint Mezarı, Baş Şahide Arka Yüz 76
Fotoğraf 52: Eminzâde Mezarı, Genel Görünüş 79
Fotoğraf 53: Eminzâde Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz ve Arka Yüz 80
Fotoğraf 54: Eminzâde Mezarı, Ayak Şahidesi Ön ve Arka Yüz 81
Fotoğraf 55: Fâtıma Hatun Mezarı, Genel Görünüş 84
Fotoğraf 56: Fâtıma Hatun Mezarı, Güney Gövde Cephesi, Rozet Bezemeleri 85
Fotoğraf 57: Fâtıma Hatun Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz 85
Fotoğraf 58: Hüseyin Ağa Mezarı, Genel Görünüş 88
Fotoğraf 59: Hüseyin Ağa Mezarı, Ayak Şahidesi Arka Yüz(Sol), Baş Şahidesi Arka Yüz(servi, çiçek, lale kompozisyonu) 88
Fotoğraf 60: Abdurrahmân Mezarı, Genel Görünüş ve Kitâbesi 91
Fotoğraf 61: Abdurrahmân Mezarı, Baş Şahide Gövdesi Ön Yüz(Rozet ve Servi) 92
Fotoğraf 62: Abdurrahmân Mezarı, Güney Cephe, Rozet Kompozisyonu 92
Fotoğraf 63: Hadîce Hatun Mezarı, Genel Görünüş 95
Fotoğraf 64: Hadîce Hatun Mezarı, Baş Şahide 95
Fotoğraf 65: Mahmud Ağa Mezarı, Genel Görünüş(Sol) ve Kitâbesi 99

Fotoğraf 66: Mahmud Ağa Mezarı, Kuzey Cephe Görünüş 99
Fotoğraf 67: Mahmud Ağa Mezarı, Ayak Şahidesi Ön(Sol) ve Arka Şahide Yüz 100
Fotoğraf 68: Mahmud Ağa Mezarı, Rozet Bezeme..... 100
Fotoğraf 69: Mahmud Ağa Mezarı, Rozet Bezeme Detay 101
Fotoğraf 70: Monla İshak ve Muhammed Efendi Mezarı, Genel Görünüş..... 105
Fotoğraf 71: Monla İshak ve Muhammed Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi 106
Fotoğraf 72: Baş ve Ayak Şahide, Başlık Detayları..... 106
Fotoğraf 73: Fâtıma Kadın Mezarı, Genel Görünüş..... 109
Fotoğraf 74: Fâtıma Kadın Mezarı, Baş ve Ayak Şahide Yüzeyi 110
Fotoğraf 75: Fâtıma Kadın Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi, Tepelik Detayları 110
Fotoğraf 76: Muhammed Ağa Mezarı, Genel Görünüş..... 114
Fotoğraf 77: Muhammed Ağa Mezarı, Baş Şahidesi, Ön(Sol) Ve Arka Yüz 115
Fotoğraf 78: Muhammed Ağa Mezarı, Kuzey Cephe, Bezeme Kompozisyonu 115
Fotoğraf 79: Osman Ağa Mezarı, Genel Görünüş..... 119
Fotoğraf 80: Osman Ağa Mezarı, Baş Şahide Ön Yüzey ve Detayları 120
Fotoğraf 81: Osman Ağa Mezarı, Güney Cephe, Bezeme Kompozisyonu..... 120
Fotoğraf 82: Ahmed Ağa ve Muhammed Mezarı, Genel Görünüş 123
Fotoğraf 83: Ahmed Ağa ve Muhammed Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)..... 124
Fotoğraf 84: Aişe Hanım Mezarı, Genel Görünüş 127
Fotoğraf 85: Aişe Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ) 127
Fotoğraf 86: Tarihli Lahit Mezar, Genel Görünüş 130
Fotoğraf 87: Tarihli Lahit Mezar, Güney Cephe, Bezeme Kompozisyonu 130
Fotoğraf 88: Hasan Efendi ve Muhammed Said Bey Mezarı, Genel Görünüş 133
Fotoğraf 89: Hasan Efendi(Sağ) ve Muhammed Said Bey(Sol) Mezarı, Şahideleri... 134
Fotoğraf 90: Emetullah Hatun Mezarı, Genel Görünüş 137
Fotoğraf 91: Emetullah Hatun Mezarı, Baş Ve Ayak Şahidesi(Sağ) 138
Fotoğraf 92: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz 143
Fotoğraf 93: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Ayak Şahide Ön ve Arka Yüz(Sağ) . 144
Fotoğraf 94: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Güney Cephe, Detay 145
Fotoğraf 95: Baş Şahide Ön Yüz, Gövde Detayı 145
Fotoğraf 96: Fâtıma Hanım ve Şerife Ümmügülsüm Hanım Mezarı, Genel Görünüş 149
Fotoğraf 97: Fâtıma ve Şerife Ümmügülsüm Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)... 150
Fotoğraf 98: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Genel Görünüş..... 154
Fotoğraf 99: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Güney Cephe, Bezeme Kompozisyonu..... 154

Fotoğraf 100: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Baş Şahidesi Ön Ve Arka Yüz 155
Fotoğraf 101: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Ayak Şahidesi Ön ve Arka Yüz 156
Fotoğraf 102: İbrahim Ağa ve Gülüm Ümmügülsüm Hatun Mezarı, Genel Görünüş 160
Fotoğraf 103: Ümmügülsüm Hatun ve İbrahim Ağa Mezarı, Ayak ve Baş Şahidesi . 161
Fotoğraf 104: Habîbe Hanım ve Şerife Bâise Hanım Mezarı, Genel Görünüş 164
Fotoğraf 105: Baş Ve Ayak Şahideleri(Sağ) 165
Fotoğraf 106: Âyişe Hatun Mezarı, Baş Şahidesi 168
Fotoğraf 107: Süleyman Ağa Mezarı, Baş Şahidesi 170
Fotoğraf 108: Abdullah Efendi ve Burgazlı Ali Ağa Mezarı, Genel Görünüş 173
Fotoğraf 109: Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ) 174
Fotoğraf 110: Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed Mezarı, Baş Şahidesi 177
Fotoğraf 111: Ümmügülsüm Monla Mezarı, Genel Görünüş 180
Fotoğraf 112: Ümmügülsüm Monla Mezarı, Baş Şahidesi 180
Fotoğraf 113: Ömer Bey ve Seyyid İsmail Ağa Mezarı, Genel Görünüş 183
Fotoğraf 114: Habîbe Monla ve Hafize Monla Mezarı, Şahidesi 186
Fotoğraf 115: Muhammed Efendi Mezarı, Genel Görünüş 188
Fotoğraf 116: Aişe ve Ferd-i Cihân Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi 191
Fotoğraf 117: Afife Hatun ve Süleyman Ağa Mezarı, Genel Görünüş 194
Fotoğraf 118: Süleyman Ağa ve Afife Hatun Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ).... 195
Fotoğraf 119: el-Hâc Mustafa Mezarı, Genel Görünüş 198
Fotoğraf 120: el-Hâc Mustafa Mezarı, Baş Şahide Arka Yüz 198
Fotoğraf 121: Osman Efendi Mezarı, Genel Görünüş 201
Fotoğraf 122: Osman Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ) 202
Fotoğraf 123: İbrahim Efendi Mezarı, Genel Görünüş 205
Fotoğraf 124: İbrahim Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ) 206
Fotoğraf 125: Bekir Efendi ve Ahmed Ağa Mezarı, Genel Görünüş 209
Fotoğraf 126: Ahmed Ağa(Sol) ve Bekir Efendi Mezarı(Sağ), Şahideleri 210
Fotoğraf 127: Şerife Fâtıma ve Rabia Monla Mezarı, Genel Görünüş 213
Fotoğraf 128: Şerife Fâtıma ve Rabia Monla Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ) 214
Fotoğraf 129: Seyyid Süleyman Ağa Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide 217
Fotoğraf 130: Emine Hatun Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi(Sağ) 220
Fotoğraf 131: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Genel Görünüş 224
Fotoğraf 132: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Baş Şahidesi Ön ve Arka Yüz(Sağ)..... 225
Fotoğraf 133: Muhammed Şemsettin Efendi Mezarı, Genel Görünüş 230

Fotoğraf 134: Muhammed Şemsettin Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ) 231
Fotoğraf 135: İsmail Efendi ve Hasan Ağa'nın Oğlu İbrahim Adhem (Sağ) Mezarı . 234
Fotoğraf 136: es-Seyyid Hasan Ağa Mezarı, Genel Görünüş 237
Fotoğraf 137: Muhammet İzzet Molla Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide 240
Fotoğraf 138: Seyyid Mehmed Emin Efendi Mezarı, Ayak ve Baş Şahidesi(Sağ)..... 243
Fotoğraf 139: Dil Rubâ Kadın ve Hadice Hanım Mezarı(Sağ) 247
Fotoğraf 140: Şerife Râmiye Hanım Mezarı, Genel Görünüş..... 250
Fotoğraf 141: Şerife Zekiye Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide Arka Yüz..... 253
Fotoğraf 142: Hadice Hatun Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 255
Fotoğraf 143: Ömer Beşe Mezarı(Sol), Genel Görünüş..... 258
Fotoğraf 144: Aişe Hanım Mezarı, Şahide..... 261
Fotoğraf 145: Seyyid İbrahim Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)..... 264
Fotoğraf 146: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Genel Görünüş 268
Fotoğraf 147: Mustafa Edib Efendi Mezarı, baş Şahidesi Ön ve Arka Yüz(Sağ)..... 268
Fotoğraf 148: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Kuzey Cephe, Bezeme Kompozisyonu. 269
Fotoğraf 149: Gövde Cephesi, Natürmort Bezeme 269
Fotoğraf 150: Gövde Cephesi, Natürmort Bezeme 269
Fotoğraf 151: Fâtıma Hanım Mezarı, Genel Görünüş..... 273
Fotoğraf 152: Fâtıma Hanım Mezarı, Ayak Ve Baş Şahideleri(Sağ)..... 274
Fotoğraf 153: Muhammed Servet Efendi Mezarı, Genel Görünüş 277
Fotoğraf 154: Abdullah Mezarı, Baş ve Ayak Şahide(Sağ) 280
Fotoğraf 155: Fâtıma Hanım Mezarı, Genel Görünüş..... 283
Fotoğraf 156: Aişe Hanım ve Esma Kadın Mezarı, Baş ve Ayak Şahide(Sağ) 286
Fotoğraf 157: Muhammed Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi..... 289
Fotoğraf 158: Muhammed Ağa ve Mustafa Ağa Mezarı(Sağ), Ayak, Baş Şahideleri 293
Fotoğraf 159: Seyyid Hüseyin Bey ve Mustafa Atâullah Bey Mezarı 296
Fotoğraf 160: Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi Mezarı, Genel Görünüş ... 299
Fotoğraf 161: Şerif Muhammed ve Muhammed İsmet Efendi(Sağ) Mezarı 302
Fotoğraf 162: Muhammed Atıf Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi..... 305
Fotoğraf 163: Ahmed Said Ağa(Sağ) ve Hadice Hatun Mezarı ve Baş Şahide 308
Fotoğraf 164: Fâtıma Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi..... 311
Fotoğraf 165: es-Seyyid Muhyiddin Efendi Mezarı, Genel Görünüş 314
Fotoğraf 166: Rukiyye Hanım ve Dilgüzar Hanım'ın Mezarı 318
Fotoğraf 167: Hafız Hasan Ali Efendi ve Fâtıma Hanım(Sağ) Mezarı..... 321

Fotoğraf 168: Bahriye Hanım(Sol) ve (?) Mezarı, Baş ve Ayak Şahideleri 325
Fotoğraf 169: Şerife Cemile Hanım Mezarı, Genel Görünüm ve Baş Şahide 328
Fotoğraf 170: es-Seyyid Muhammed Şerif Mezarı, Genel Görünüş..... 330
Fotoğraf 171: es-Seyyid Ömer Şeyh Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 333
Fotoğraf 172: Muhammed Said Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 336
Fotoğraf 173: Fâtıma Hanım Mezarı, Genel Görünüş..... 339
Fotoğraf 174: Fâtıma Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi..... 340
Fotoğraf 175: Pehleli Mezar, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 343
Fotoğraf 176: Mehmed Nazmi Bey Mezarı, Genel Görünüş 346
Fotoğraf 177: Mehmed Nazmi Bey Mezarı, Ayak ve Baş Şahidesi(Sağ)..... 347
Fotoğraf 178: Hadice Baişe Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi 350
Fotoğraf 179: Emine Zâhide Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi..... 353
Fotoğraf 180: Mehmed Nuri Efendi, Genel Görünüş..... 356
Fotoğraf 181: Mehmed Nuri Efendi, Baş Şahidesi 356
Fotoğraf 182: Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası el-Hâc Efendi Mezarı, Genel Görünüş, Baş ve Ayak Şahide(Sağ) 359
Fotoğraf 183: Heybetullah Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide 362
Fotoğraf 184: Şadiye Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi..... 365
Fotoğraf 185: Şadiye Hanım Mezarı, Ayak Şahidesi..... 365
Fotoğraf 186: Muhammed Said Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide..... 368
Fotoğraf 187: Şerife Hadice Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahideleri(Sağ)..... 371
Fotoğraf 188: Ahmed Nafiz Bey Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide..... 374
Fotoğraf 189: Fahriye Hanım Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz 376
Fotoğraf 190: İbrahim Hakkı Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 379
Fotoğraf 191: Sırâceddin Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi 382
Fotoğraf 192: Mahmud Raci Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi..... 385
Fotoğraf 193: Mahmud Raci Efendi Mezarı, Baş Şahidesi..... 385
Fotoğraf 194: Lahit Mezar, Genel Görünüş ve Rozet Bezemeler..... 388
Fotoğraf 195: Çerçeveli Mezar, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)..... 391
Fotoğraf 196: Çerçeveli Mezar, Genel Görünüş 393
Fotoğraf 197: Lahit Mezar, Genel Görünüş 396
Fotoğraf 198: Lahit Mezar, Gövde Detay 396
Fotoğraf 199: Çerçeveli Mezar, Genel Görünüş 398
Fotoğraf 200: Çerçeveli Mezar, Genel Görünüş 400

Fotoğraf 201: Pehleli Mezar, Genel Görünüş..... 402
Fotoğraf 202: Baş Şahideli Mezar..... 405
Fotoğraf 203: Vaaz Kürsüsü ve Minberden Süsleme Detayları..... 464
Fotoğraf 204: Abdullah Rakım İmzalı 42 K. No'lu Mezar Taşı..... 470
Fotoğraf 205: Ahmediye Haziresi, Abdullah Rakım İmzalı 78 K. No'lu Mezar Taşı 470
Fotoğraf 206: 42(Sağ) ve 78. K. Numaralı Mezarlar Üslup Karşılaştırması..... 471
Fotoğraf 207: Ahmediye Haziresi, Rıf'at İmzalı 70 K. No'lu Mezar Taşı..... 472
Fotoğraf 208: Üsküdar - Çiçekci Küçük Selimiye Cami Haziresinden Örnekler..... 472
Fotoğraf 209: Ahmediye Haziresi, Nevres İmzalı 91 K. No'lu Mezar Taş..... 473

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Gündoğumu Caddesine Açılan Mektep Kapısı Ve Esvapçılar Sokağa Açılan Kütüphane Kapısı(Sağ), (V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 13
Çizim 2: Ahmediye Külliyesi Planı(V.G.M. Arşivinden işlenerek) 15
Çizim 3: Ahmediye Cami Planı(V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 21
Çizim 4: Ahmediye Cami Planı, Kubbe ve Geçişler(V.G.M. Arşivi) 25
Çizim 5: Harim Kısmı Mihrap Üstü Ve Kasnak Pencere Detayları 26
Çizim 6: Minber ve Üzerindeki Rozetten Detay(V.G.M.) 34
Çizim 7: Vaaz Kürsüsü Cephesi 35
Çizim 8: Ahmediye Cami, Güney Cephe'ye Bakış ve Şerefe Korkuluk Detayı 37
Çizim 9: Medrese Ölçülü Vaziyet Planı(V.G.M. Arşivi) 38
Çizim 10: Mektep Batı Cephe, Kuzey-Güney Kesit (V.G.M. Arşivinden İşlenerek) ... 40
Çizim 11: Medrese Kuzey Cephe, Doğu-Batı Kesit(V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 41
Çizim 12: Mektep Batı Cephe, Kuzey-Güney Kesit (V.G.M. Arşivinden İşlenerek) ... 41
Çizim 13: Medrese Batı Cephe, Kuzey Güney Kesit(V.G.M. Arşivi) 43
Çizim 14: Kütüphane Kuzey Cephe(V.G.M. Arşivi) 44
Çizim 15: Sebil Doğu Cephesi, Ön Görünüş(V.G.M. Arşivi) 47
Çizim 16: Ahmediye Çeşmesi, Ön Görünüş 54
Çizim 17: Ahmediye Çeşmesi(V.G.M. Arşivi) 55
Çizim 18: Doğu Cephedeki Sebil Ve Çeşmeler Kuzey Güney Kesit(V.G.M. Arşivi) .. 56
Çizim 19: Ahmediye Külliyesi, Hazirelerin Konumları 59
Çizim 20: Baldaken Türbe, Plan(M. Bulut, 2015) 62
Çizim 21: Baldaken Türbe, Ön Görünüş(M. Bulut, 2015) 63
Çizim 22: Hazire Vaziyet Planı(A.Uslu ve V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 65
Çizim 23: Kefce Dede Mezarı, Baş Şahidesi(O. Gündogdu, 2015) 70
Çizim 24: Saliha Hatun ve Halil Mezarı, Üst, Ön Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015). 74
Çizim 25: Hadice Emin Bint Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015).. 77
Çizim 26: Eminzâde Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 82
Çizim 27: Fâtıma Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 86
Çizim 28: Hüseyin Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 89
Çizim 29: Abdurrahmân Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 93
Çizim 30: Hadîce Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 96
Çizim 31: Mahmud Ağa Mezarı, Üst, Ön, Arka, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 102

Çizim 32: Mahmud Ağa Mezarı, Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)..... 103
Çizim 33: Rozet ve Bezeme Kuşağı, Detay(O. Gündogdu, 2015)..... 103
Çizim 34: İshak ve Muhammet Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 107
Çizim 35: Fâtıma Kadın Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 111
Çizim 36: Muhammed Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) . 116
Çizim 37: Osman Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 121
Çizim 38: Ahmed-Muhammed Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 125
Çizim 39: Aişe Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 128
Çizim 40: Tarihli Lahit Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 131
Çizim 41: Hasan ve Said Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 135
Çizim 42: Emetullah Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Arka(O. Gündogdu, 2015)..... 139
Çizim 43: Emetullah Hatun Mezarı, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 140
Çizim 44: Emirzâde ve Aişe Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015).... 146
Çizim 45: Emirzâde ve Aişe Mezarı, Ön, Arka, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) . 147
Çizim 46: Fâtıma Hanım ve Şerife Ümmügülsüm Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 151
Çizim 47: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) .. 157
Çizim 48: Ferid Mustafa Mezarı, Ön, Arka ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) ... 158
Çizim 49: Gülüm Ümmügülsüm Hatun ve İbrahim Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 162
Çizim 50: Habîbe Hanım ve Şerife Bâise Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 166
Çizim 51: Âyişe Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 168
Çizim 52: Süleyman Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 171
Çizim 53: Abdullah Efendi ve Burgazlı Ali Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 175
Çizim 54: Şam'lı Seyyid Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 178
Çizim 55: Ümmügülsüm Monla Mezarı, Üst, Ön,Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)181
Çizim 56: Ömer Bey ve Seyyid İsmail Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 184
Çizim 57: Habîbe ve Hafize Monla Mezarı, Ön Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 186
Çizim 58: Muhammed Efendi Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) . 189

Çizim 59: Aişe Hanım ve Ferd-i Cihân Kalfa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 192
Çizim 60: Süleyman Ağa ve Afife Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 196
Çizim 61: el-Hâc Mustafa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)... 199
Çizim 62: Osman Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 203
Çizim 63: İbrahim Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 207
Çizim 64: Bekir ve Ahmed Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 211
Çizim 65: Şerife Fâtıma ve Rabia Monla Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 215
Çizim 66: Süleyman Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 218
Çizim 67: Emine Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 221
Çizim 68: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Üst ve Ön Görünüş(O. Gündogdu, 2015)... 226
Çizim 69: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 227
Çizim 70: Şemsettin Efendi Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 232
Çizim 71: İsmail Efendi ve es-Seyyid Hasan Ağa'nın Oğlu Seyyid İbrahim Adhem Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 235
Çizim 72: Hasan Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 238
Çizim 73: İzzet Molla Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 241
Çizim 74: Seyyid Mehmed Emin Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 244
Çizim 75: Dil Ruba Kadın ve Hadice Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 248
Çizim 76: Şerife Râmiye Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 251
Çizim 77: Şerife Zekiye Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 254
Çizim 78: Hadice Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 256
Çizim 79: Ömer Beşe Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 259
Çizim 80: Aişe Hanım Mezarı, Şahide Ön Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 261
Çizim 81: İbrahim Efendi Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 265
Çizim 82: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)270
Çizim 83: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 271
Çizim 84: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 275
Çizim 85: Muhammed Servet Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 278

Çizim 86: Abdullah Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 281
Çizim 87: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 284
Çizim 88: Aişe ve Esma Kadın Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 287
Çizim 89: Muhammed Efendi Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) . 290
Çizim 90: Muhammed ve Mustafa Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 294
Çizim 91: Seyyid Hüseyin ve Mustafa Atâullah Bey Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 297
Çizim 92: Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 300
Çizim 93: Şerif Muhammed ve Muhammed İsmet Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 303
Çizim 94: Muhammed Atıf Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015).. 306
Çizim 95: Ahmed Said Ağa ve Hadice Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 309
Çizim 96: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 312
Çizim 97: es-Seyyid Muhyiddin Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 315
Çizim 98: Rukiyye Hanım ve Dilgüzar Hanım'ın Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 319
Çizim 99: Hafız Hasan Ali Efendi ve Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 322
Çizim 100: Bahriye Hanım ve (?) Mezarı, Üst, Ön Görünüş (O. Gündogdu, 2015) ... 326
Çizim 101: Şerife Cemile Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu) .. 328
Çizim 102: Muhammed Şerif Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) .. 331
Çizim 103: Ömer Şeyh Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 334
Çizim 104: Muhammed Said Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015) 337
Çizim 105: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) ... 341
Çizim 106: Pehleli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 344
Çizim 107: Mehmed Nazmi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015). 348
Çizim 108: Hadice Baişe Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 351
Çizim 109: Zâhide Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) ... 354
Çizim 110: Mehmed Nuri Efendi, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 357

Çizim 111: Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası el-Hâc Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 360
Çizim 112: Heybetullah Hanım Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)363
Çizim 113: Şadiye Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015).... 366
Çizim 114: Muhammed Said Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)... 369
Çizim 115: Şerife Hadice Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 372
Çizim 116: Ahmed Nafiz Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 375
Çizim 117: Fahriye Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) .. 377
Çizim 118: İbrahim Hakkı Mezarı, Üst, Ön, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 380
Çizim 119: Sırâceddin Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 383
Çizim 120: Mahmud Raci Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015).... 386
Çizim 121: Lahit Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 389
Çizim 122: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 392
Çizim 123: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 394
Çizim 124: Lahit Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 397
Çizim 125: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 399
Çizim 126: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 401
Çizim 127: Pehleli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015) 403
Çizim 128: Baş Şahideli Mezar, Üst, Ön ve Yan Gelörünüş(O. Gündogdu, 2015)..... 405
Çizim 129: Hazirenin Konum Organizasyonu (V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 407
Çizim 130: Cami Güneyinde Yer Alan Ada ve Mezarlar 407
Çizim 131: Türbenin Haziredeki Konumu 408
Çizim 132: Mektep Kuzeyindeki Ada ve Mezarlar 409
Çizim 133: Hazire Vaziyet Planı(A. Uslu ve V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 414
Çizim 134 : Hazire Vaziyet Planı (V.G.M. Arşivinden İşlenerek) 418
Çizim 135: Mezar Taşı Bölümleri(O. Gündogdu, 2015) 419
Çizim 136: Mezar Tasvirinde Kullanılan Terimler(O. Gündogdu, 2015) 420
Çizim 137: Oturtmalık Profil Detayları(O. Gündogdu, 2015) 420
Çizim 138: Kaide Profilleri Detayı(O. Gündogdu, 2015) 421
Çizim 139: Pehle Profil Detayı(O. Gündogdu, 2015) 422
Çizim 140: Gövde Uzun Pehle Detayları(O. Gündogdu, 2015) 422
Çizim 141: Lahit Mezar Kısa Pehle Detayları(O. Gündogdu, 2015) 423
Çizim 142: Şahide Örneklerinden Detaylar(O. Gündogdu, 2015) 424
Çizim 143: Başlık Detayları(O. Gündogdu, 2015) 425

Çizim 144: Haziredeki Kabir Suluklarından Detaylar(O. Gündogdu, 2015)..... 426
Çizim 145: Suluk Form Detayları(O. Gündogdu, 2015)..... 426
Çizim 146: Ahmediye Külliyesi Haziresi, Pehleli Mezar Örneği..... 428
Çizim 147: Ahmediye Külliyesi Haziresi, Lahit Mezar Örneği 429
Çizim 148: Çerçeveli Mezar Örneği 430
Çizim 149: Haziredeki Silindirik Şahidelerden Örnekler 431
Çizim 150: Haziredeki Dikdörtgen Levha Formlu Şahidelerden Örnekler 433
Çizim 151: Haziredeki Sekizgen Şahide Örneği..... 434
Çizim 152: Haziredeki Kâtibi Kavuklu Başlık Formları(O. Gündogdu, 2015)..... 436
Çizim 153: Haziredeki Ulema Sarık Formları(O. Gündogdu, 2015)..... 437
Çizim 154: Hazirede Yer Alan Kallâvî Kavuk Başlık(O. Gündogdu, 2015)..... 438
Çizim 155: Haziredeki Örfi Kavuklu Başlıklar(O. Gündogdu, 2015) 439
Çizim 156: Haziredeki Düz ve Dardağan Sarık Başlık Formu(O. Gündogdu, 2015).. 440
Çizim 157: Haziredeki Hotoz Başlık Formları(O. Gündogdu, 2015)..... 441
Çizim 158: Mahmudî ve Azizî Başlık Formları(O. Gündogdu, 2015) 442
Çizim 159: Güneş Kursu Başlık(O. Gündogdu, 2015) 442
Çizim 160: Palmet ve Rumi Bezemelere Hazireden Örnekler(O. Gündogdu, 2015) .. 446
Çizim 161: Hazirede Yer Alan Yaprak ve Tepelik Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015) 447
Çizim 162: Haziredeki Yaprak ve Tepelik Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)..... 448
Çizim 163: Hazirede Yer Alan Çiçekli Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)..... 450
Çizim 164: Hazirede Yer Alan Çiçekli Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)..... 451
Çizim 165: Asma Ağacı ve Üzüm Salkımı Bezeme(O. Gündogdu, 2015)..... 452
Çizim 166: Haziredeki Hurma Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)..... 454
Çizim 167: Haziredeki Servi Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)..... 456
Çizim 168: Hazirede Yer Alan Servi Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)..... 457
Çizim 169: Hazirede Yer Alan Tûbâ Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015) 458
Çizim 170: Hazirede Yer Alan Rozet Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)..... 460
Çizim 171: Hazirede Yer Alan Rozet Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)..... 461
Çizim 172: Hazirede Yer Alan Meyve Tabağı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)..... 463
Çizim 173: Hazirede Yer Alan Vazo Detayları(O. Gündogdu, 2015)..... 465
Çizim 174: Hazirede Yer Alan Saksı Detayları(O. Gündogdu, 2015)..... 466
Çizim 175: Hazirede Yer Alan Saksı Detayları(O. Gündogdu, 2015)..... 467
Çizim 176: Konsol ve Fiyonk Detayları(O. Gündogdu, 2015)..... 467
Çizim 177: Püskül, Perde, Arma, Çelenk, Çerçeve Detayları(O. Gündogdu, 2015)... 468

Çizim 178: Kitâbe ve İçerikleri(O. Gündogdu, 2015) 476
Çizim 179: Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri(O. Gündogdu, 2015) 484
Çizim 180: Tarih kartuş Formları(O. Gündogdu, 2015) 487

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Hazirede Cinsiyete Göre Dağılım 66
Grafik 2: Cami Güneyindeki Mezarlar ve Tasnifi 409
Grafik 3: Mektep Kuzeyinde Yer Alan Mezarlar ve Tasnifi 410
Grafik 4: Haziredeki Mezarların Cinsiyete Göre Genel Dağılım 410
Grafik 5: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Dağılımı 416
Grafik 6: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Dağılımı 416
Grafik 7: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Dağılımı 416
Grafik 8: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Yüzdelik Dağılımı 417
Grafik 9: Mezar Taşı Bölüm Adetlerine Göre Dağılım 427
Grafik 10: Başlangıç İfadeleri ve Sayıları 477

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Birlikte Defin Yapılan Mezarlar 413
Tablo 2: Ahmediye Külliyesi Haziredeki Mezar Taşlarında Tarihi Dizin 415
Tablo 3: Haziredeki Mezar Taşlarında İnsanlara Uyarı İbareleri 478
Tablo 4: Mezar Taşlarındaki Durum İfade Eden Detaylar 479
Tablo 5: Allah'tan İstek İfadeli İbareler 480
Tablo 6: İnsanlardan İstek İfadelerine Örnekler 480
Tablo 7: Kitâbelerinde Belirtilen Meslekler 482
Tablo 8: Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri Detayları 483
Tablo 9: Yer İsimleri Detayları 485
Tablo 10: Hicri Tarihleri Belirten Harfler 486
Tablo 11: Ebced Hesabına Göre Harflerin Sayı Değerleri 486

KISALTMALAR

Kısaltma	Açılım
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
bk.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C	Cilt
cm	Santimetre
çev.	Çeviren
m	Metre
s	Sayfa
S	Sayı
V.G.M	Vakıflar Genel Müdürlüğü
vb.	Ve benzeri

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi ve Sınırları

İslamiyet öncesi ve sonrası birikimin sonuçları olarak görünen mezar taşları kendi dönemi içerisinde değerlendirilerek anlam ve bütünlük kazanmıştır. Osmanlı mezar taşları anıtsal mimaride olduğu gibi üslup çeşitliliğine sahiptir. Dinamik bir düzenin habercisi olan bu teşkilatlanma, Türk Sanatı içerisinde yerini bularak kimlik kazanmıştır. Mezar taşı şahidelerine ulaşmak, bir belgenin bir kimliğin hatta kişiliğin niteliklerini ortaya koyacak derecede önemli sayılmaktadır. Düzenli bir kompozisyon ve estetik bir tasarımın simetrisi olan üslupları sayesinde anlatı kazanmışlardır. Nitekim doğanın hâkimiyetinin vurgulandığı detaylar insan eliyle bütünleşerek stilize bir ikonografi yaratılmıştır. Bu ikonografi, yaşamın, cennetin, daimiyetin, bâkîliğin ve fânîliğin hatırlandığı detaylarla bezeli bir sembolizmle şekillenmiştir.

18. ve 19. yüzyıl mezar taşlarının yoğun olarak karşımıza çıktığı Üsküdar Ahmediye Külliyesi Haziresi tüm bu detayları barındırarak günümüze taşımıştır. Üsküdar sınırları içerisinde bu denli düzene sahip hazire sayısı oldukça az durumdadır. Uzun yıllar kullanılmış olması nedeniyle korunmuş ve sağlıklı bir şekilde günümüze gelmiştir.

Üsküdar Ahmediye Külliyesi bir bütün halinde bugüne kadar detaylı olarak çalışılmamıştır. Gerek cami gerek medrese gerekse haziresi için topladığımız veriler bu çalışmanın önemini ortaya koyacak kadar niteliklidir. Caminin ilk inşasının ardından nasıl şekillendiği tam olarak bilinmemektedir. Arşiv belgelerinden elde edilen sonuçlar bu arazinin nasıl tanzim edildiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra konu bütünlüğünü bozmamak adına çalışmadığımız fakat arşivden elde ettiğimiz veriler bu konunun daha da ayrıntılı olarak çalışılmasını zorunlu hale getirmektedir. Böylelikle araştırmacılara yeni kapılar açacak bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışma Üsküdar'ın tarihini ve kültürel değerlerini yükseltmesi açısından yeni bir bakış kazandırmaktadır. 18. yüzyıl başında inşa edilmiş cami, medrese, mektep, çeşme, hazire, muvakkithaneden meydana gelen Ahmediye Külliyesi'nin mimari özellikleri ve süsleme üslubunun aydınlatılması açısından oldukça önemlidir.

Haziredeki mezarların tarihlerini göz önüne alarak konunun sınırlarını 18 ve 19. yüzyıl mezar taşları üzerine yoğunlaştırdık. Dolayısıyla külliyenin birimleri üzerine karşılaştırmalı bir yaklaşımda bulunulmamıştır.

Hazirede yer alan 99 mezarın çizimlerinin yapılması, fotoğraflarının çekilmesi ve ayrıntılı tanımlamalarının yapılması gibi belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Üslup birliği yakalamak adına döneminde görülen benzer kompozisyonlarla karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca şahide, başlık, gövde tipolojisi yapılarak literatüre kazandırılmıştır.

1.2. Yöntem

"Üsküdar'daki Ahmediye Külliyesi Haziresi" isimli bu bilimsel çalışmaya başlamadan önce özellikle tez konusuyla ilgili yazılı kaynakların taranmasına öncelik verilmiştir. Bu konunun daha önce sistemli olarak çalışılmaması nedeniyle ilk çalışmaları literatür üzerinde gerçekleştirmeye başladık. Türk-İslam defin ve mezar teşkilatlanmasının sistemli bir şekilde incelenmesi, gelişimin takip edilmesi ve kronoloji yaratılması adına yayınlar taranmıştır. Osmanlı mezar taşları kendi içerisinde bir tipolojinin ürünü olarak tanımlanıp teşhir edilmiştir. Bu nedenle Ahmediye Külliyesi haziresinde yer alan mezar taşları ile doğrudan alakalı yayınlar taranmıştır. Bunun yanı sıra bünyesinde barındırdığı eserler nedeniyle daha önce hazırlanmış 18. ve 19. yüzyıla ait mezar taşı çalışmaları elde edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ikinci aşaması ise alan çalışmasıdır. Ahmediye Külliyesi Haziresi, bünyesinde 18. ve 19. yüzyıl sembolizmini yaşatmaktadır. Bu eserlerin ortaya çıkması, Üsküdar için örnek bir model oluşturması ve sistemli bir akademik çalışmanın gerçekleştirilmesi adına; ilk çalışmalarımızı arazinin temizlenerek eserlerin gün yüzüne çıkartılması üzerine yoğunlaştırdık. Külliye avlusunda yapılan peyzaj çalışmaları ile birlikte hazirenin içerisindeki otlar temizlenerek arındırılmıştır.

Temizlenmiş saha üzerinde detaylı fotoğraflama çalışması yapılmıştır. Fotoğraflama aşamasında 0.5x1 m. ile 0.5x0.50 m. boyutlarındaki ölçek ile 0.35x0.20 m. ölçülerindeki yön oku kullanılmıştır. Daha sonra hazirede yer alan 99 mezar taşının rölöveleri alınarak tüm çizimler bilgisayar(Autocad) ortamında plan, ön ve arka profil, kesit şeklinde ölçekli olarak çizilmiştir. Böylelikle hazirede yer alan plan, cephe ve plastik kompozisyon arasındaki geçişler izlenmeye çalışılmıştır. Uzun süren bu yoğun çalışmanın arkasından mezar taşlarının vaziyet planlarının çıkartılması ve konumlarının tespit edilmesi için GPS ve Total Station ile üç ada üzerinde ölçüm çalışması yapılmıştır. Bunun yanı sıra Vakıflar II. Bölge Müdürlüğünden temin edilen çalışmalar üzerinden işlenerek plan üzerinde kronolojik yerleşim yapılmıştır.

Çalışmanın diğer aşaması ise bütün bu çalışmalar sonucunda elde edilen verilerin sınıflandırılması, yazılması ve kompozisyon bütünlüğü oluşturulması ile sonlandırılmıştır.

Ana plan ve taslak itibariyle çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm "Giriş" bölümü olup; beş alt başlığa ayrılmıştır. Yapılan akademik çalışmaların rotasını oluşturan bir yol haritası şeklindeki bu bölümde ortak başlıkların yanısıra, mezar taşı teşkilatlanması ve bânîsi üzerinde ayrıca düşünülmüştür.

İkinci bölüm "Ahmediye Külliyesi" bölümü olup; külliye birimlerinin tamamı için başlık açılarak "cami, medrese ve mektep, kütüphane, sebil ve çeşme, muvakkithane, hazire ve türbe", kütle ve konum kompozisyonları, plan tanıtımı, mimari unsurları, plastik ve tezyini unsurlar, geçiş ve örtü sistemleri özellikleri ile birlikte değerlendirilmiştir.

Tezin konusu ve başlığını oluşturan ana bölüm "Katalog" bölümüdür. Bu bölümde hazirede yer alan üç ada içerisindeki toplam 99 adet mezarın ayrıntılı tanımlaması yapılmış olup; kronolojiye göre oluşturulmuş katalog, fotoğraf ve çizim numaraları, kimlik ve tarihi, mezar tipi, başlık tipi, yazı türü oluşturulan tablo içerisinde verilmiştir. Kitâbe başlığı altında yazının bulunduğu cephe yazılmak üzere metnin okunuşu ve yazılışı verilmiştir. Daha sonra kitâbenin ölçüleri ve tipolojisi ayrıntılı tanımlanarak dönemine ait benzer üslupta örneklerle karşılaştırılmıştır. Katalogda fotoğraf ve çizimler genel ve ayrıntılı olarak her mezar taşının anlatımı içinde verilmiştir.

Tezin sınırları ve konu bütünlüğü için önemli gördüğümüz diğer başlık ise "Değerlendirme" bölümüdür. Bu başlık altında hem katalogda elde ettiğimiz sonuçlar hem de girişte verdiğimiz mezar taşı teşkilatlanmasının haziredeki yansıması tahlil ve tasnif edilerek verilmiştir.

Nesneden dile çözümün yapıldığı son ana başlık ise "Sonuç" bölümüdür. Literatüre sui generis verilerin sunulduğu bu bölümde hem analojik hem de dedüksiyonel kombinasyon aktarılmıştır.

1.3. Kaynak ve Araştırmalar

Üsküdar Ahmediye Külliyesi Haziresini ve yapı birimlerini betimlemek için bugüne kadar hazırlanmış olan yayınlar değerlendirilmiş ve bir düzen halinde bağlantılı oldukları konuya göre nitelikleri aktarılmıştır.

Külliye ve hazire konusunda yararlandığımız temel kaynaklar ise: İdris Ulvi tarafından 1982 yılında hazırlanan "Üsküdar Ahmediye Külliyesi"[1] adlı lisans çalışması olup ilk defa sanat tarihçi disipliniyle değerlendirilerek yaklaşımlarda bulunulmuştur. Bu çalışmada Üsküdar tarihçesi ile külliyenin bânîsî hakkında bilgi verilerek dönem içerisindeki yerine değinilmiştir. Türk mimarisinde külliye kavramının oluşması ve örnekleri ile lale döneminin getirdiği yenilikler üzerinde durulmuştur.

Külliye ile doğrudan ilişkili ikinci yayın ise Tahir Elçi tarafından hazırlanan "Ahmediye Külliyesi ve Bir Çağdaş Kullanım Önerisi"[2] adlı yüksek lisans çalışmasıdır. 1987 yılında yapılan bu çalışma mimarlık anabilim dalına bağlı restorasyon programında hazırlanmış olup külliyenin restorasyonuna ilişkin verileri sunmaktadır. Konuya yaklaşımı ve bakış tarzı açısından değerlendirildiğinde ise külliye birimleri için genel mimari tanımlama yapılmıştır. Yapıda yer alan bozulmalara değinilmiş olup 18. yüzyıl medreseleri ile plan, strüktür, yapım tekniği ve malzemesi açısından değerlendirilmiştir.

Tez konumuzun üzerine daha önce ayrıntılı bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir; fakat Mehmet Nermi Haskan'ın "Yüzyıllar Boyunca Üsküdar"[3] adlı çalışmada kitâbeler üzerine bilgi verilmektedir. Bunun yanı sıra cami, medrese ve külliyesi değerlendirilmiştir.

Üsküdar'la ilgili çalışmaların tertip düzen içinde aktarıldığı referans kitabımız İbrahim Hakkı Konyalı tarafından hazırlanan "Abideleri ve Kitâbeleri ile Üsküdar Tarihi"[4] adlı eser olup Ahmediye Külliyesi için takip edilir bir çalışma niteliğindedir. Bu çalışmada külliye içerisinde yer alan yapı kitâbeleri verilmiştir. İki cilt halindeki bu eserde hem bânîye ait bilgiler aktarılmış hem de külliyenin birimleri açıklanmıştır.

---

[1] İdris Ulvi, *Üsküdar Ahmediye Külliyesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Türk Sanatı Kürsüsü, Lisans Tezi, İstanbul 1982.
[2] Tahir Elçi, *Ahmediye Külliyesi ve Bir Çağdaş Kullanım Önerisi,* İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1987.
[3] Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C: 1, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2001.
[4] İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Üsküdar Tarihi,* C: 1., Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1976.

Gülçin Erol Canca tarafından "Üsküdar Ahmediye Külliyesi ve Lale Devri Mimarisi İçinde Bir Değerlendirme"[5] adlı çalışmada doğrudan külliye ve birimleri hakkında bilgi veren yayınların başında gelmekledir.

Yapı kitâbelerin okunması ve tanımlamaların yapılması konusunda referans kitabımızdan birisi de Hüseyin Efendi Ayvansarâyî tarafından yazılıp Ahmed Nezih Galitekin tarafından hazırlanan "Hadîkatü'l-Cevâmi(İstanbul Camileri ve Diğer Dini-Sivil Mimari Yapılar)"[6] adlı çalışmadır.

Bunun yanı sıra Ahmediye külliyesinin bir bölümünü veya birimlerini anlatan münferit yayınlar bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Ahmed Hamdi Bülbül tarafından hazırlanan "Üsküdar'da Taşınmaz Kültür Varlıklarındaki Onarımların Cami Yapılarında Saptanması"[7] adlı çalışma da yüksek lisans tezi olup Ahmediye Cami ve onarımlarına ilişkin veri sağlamaktadır.

Mustafa Bulut tarafından hazırlanan "Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi" adlı çalışma hem taslağımızın oluşması hem kataloğumuzun şekillenmesinde örnek alınmış ve istifade edilmiştir.[8]

Reşat Ekrem Koçu tarafından yazılan "Ahmediye Cami ve Külliyesi"[9] adlı çalışma hem çizimlerin yapılması hem de fotoğrafların konulması açısından oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra yapı birimlerini tanımlayarak genel fikir veren İbrahim Aydın Yüksel tarafından hazırlanan "Ahmediye Külliyesi"[10] ve İslam Ansiklopedisinde yayınlanan "Ahmediye Külliyesi"[11] adlı makale çalışması benzer kompozisyonları barındırmaktadır.

Seyfettin Ünlü, "Bir Ulu Rüyayı Görenler Şehri Üsküdar" adlı çalışma Üsküdar'ın erken tarihli fotoğraflarını sergilemesi açısından oldukça önemli bir referans kitabıdır. Yine Üsküdar'ın mahalle ve sokak isimleri hakkında detaylı bilgi sağlayan

---

[5] Gülçin Erol Canca, "Üsküdar Ahmediye Külliyesi ve Lale Devri Mimarisi İçinde Bir Değerlendirme" *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu,* C. I., İstanbul 2009.
[6] Hüseyin Efendi Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-Cevâmi(İstanbul Camileri ve Diğer Dini – Sivil Mimari Yapılar)*, hzl. Ahmed Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul 2001.
[7] Ahmet Hamdi Bülbül, *Üsküdar'da Taşınmaz Kültür Varlıklarındaki Onarımların Cami Yapılarında Saptanması*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002,
[8] Mustafa Bulut, *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012.
[9] Reşat Ekrem Koçu, "Ahmediye Cami ve Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C: I, İstanbul 1975.
[10] İbrahim Aydın Yüksel, "Ahmediye Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C: I, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 1994.
[11] İbrahim Aydın Yüksel, "Ahmediye Külliyesi", İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1994

"Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi"[12] adlı çalışma ile külliye kompleksinin mahalle üzerindeki etkisini görmekteyiz. Sokak isimleri ile ilgili bir diğer eser "İstanbul'un Sokak İsimleri Tarihi"[13] adlı çalışmadır.

Katalogumuzda yaptığımız tanımlamalarda örnek aldığımız çalışma, Abdulhamit Tüfekçioğlu'nun "Edincik'te Türk Mimarisi ve Mezar Taşları" adlı çalışması olup kitabelerin akıcı bir şekilde ifade edilmesi için önemli bir kaynaktır.[14]

Külliyede yer alan çeşmelerin üzerine referans aldığımız İbrahim Hilmi Tanışık tarafından hazırlanan "İstanbul Çeşmeleri(Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri*)"*[15] adlı çalışma Ahmediye çeşmesi üzerine değerlendirme yapılması ve kitâbelerinin okunması açışından oldukça önemlidir. Yine bir komisyon çalışması olarak karşımıza çıkan "İstanbul Tarihi Çeşmeler Külliyatı"[16] adlı çalışmada da Ahmediye Sebili ve Çeşmesi'nin üzerindeki kitâbeler okunarak aktarılmıştır.

Kütüphaneler bölümünde istifade ettiğimiz çalışma Tûba Çavdar tarafından hazırlanan "Osmanlı Döneminde Üsküdar'da Kurulmuş Kütüphaneler"[17] adı altında genel ifadelerle anlatılmıştır.

Medrese üzerine yapılmış az sayıdaki münferit çalışmadan birisi de Mübahat S. Kütükoğlu tarafından hazırlanan "1869'da Faal İstanbul Medreseleri"[18] adlı çalışma olup daha önce yapılan çalışmalara göndermeler yaparak medresenin planı üzerine değerlendirme yapması açısından önemlidir.

1.4. Türk Sanatında Mezar Taşı Gelişimi

Etimoloji itibariyle Arapça olan mezar: Ziyaret edilen ve defin işleminin yapıldığı yeri ifade etmektedir. Kitâbelerde karşımıza çıkan kabir ibareleri ise birbirinden farklıdır. Bunlar arasında en yaygın olanları ise kabir, sin, makber, medfen, inzivagâh olarak sayılabilir.[19]

---

[12] Komisyon, *Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi*, Üsküdar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, İstanbul 2013.
[13] Komisyon, *İstanbul'un Sokak İsimleri Tarihi*, Us Medya Kültür Yayınları, İstanbul 2010.
[14] Abdulhamit Tüfekçioğlu, *Edincik'te Türk Mimarisi ve Mezar Taşları*, Edincik Belediyesi Kültür Yayınları, Bursa 2005.
[15] İbrahim Hilmi Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri(Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri)"* C.II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1945.
[16] Komisyon, *İstanbul Tarihi Çeşmeler Külliyatı,* C.I, *İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi, İstanbul 2006.*
[17] Tûba Çavdar, "Osmanlı Döneminde Üsküdar'da Kurulmuş Kütüphaneler" *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu: 1-5 Kasım 2007 Bildirileri*, İstanbul 2008.
[18] Mübahat S. Kütükoğlu, *1869'da Faal İstanbul Medreseleri*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1977.
[19] Ali Rıza Özcan, *İstanbul'un 100 Mezar Taşı*, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2012, s. 10.

Mezar taşları yalnızca yukarıda tanımını yaptığımız gerçek anlamını taşımazlar aynı zamanda sanat, tarih, sosyoloji ve edebiyat gibi farklı disiplinlerin terimlerini barındırması açısından da nitelikli görülmektedir.[20]

Türklerin İslâmiyet öncesi mezar kültürleri hakkındaki ilk bilgilerini Çin kaynaklarından elde ediyoruz. Hunlar hakkındaki ilk defin merasimi M.Ö. 3. yüzyıla aittir. Bu bilgilere göre Hunlar, ölen kişi asilse kurganlara, değilse başucuna balbal denilen taşı koyarak basit mezarlara gömüyorlardı.[21] Dolayısıyla erken dönemlerin havuzuyla biçimlenen Türk Sanatı, mezar oluşumlarını temelde Hunların şekillendirmesiyle ortaya çıkarmıştır.[22]

Göktürklere gelindiğinde mezar taşlarının ciddi belgeler olarak şekillendiği görülmektedir. Nitekim sadece yazı ve içerikleri değil aynı zamanda mezar alanı için yaptıkları kurgu ve kompleks bu gerçeği ortaya koymaktadır. Orhun anıtlarıyla Türk Sanatı mezar gelişimi hem mimari hem de ikonografi olarak ifade bulmaya başlamıştır.[23]

Mezarın üzerine şahide diye isimlendirdiğimiz taşların konulma geleneği 8. yüzyılda Uygurlarda devam etmiştir. Karahanlılarla beraber 9. yüzyılda Türkler kendi geleneklerini yaratmaya başlamışlardır. Dolayısıyla mezar taşları da Anadolu'da kendi formunu almaya başlamıştır.[24]

İslâmiyet ile birlikte ölüm ve ahiret anlayışı mezar teşkilatlanmasını etkilemiştir. Bu dönemde mimari kurgunun anıtsalı yakalamakla mücadele halinde olduğu görülmektedir. Bu gelenek Karahanlı, Gazneli ve Selçuklu aracılığı ile Türk mimarisine gelmiştir.[25] Türk mezar geleneği Anadolu'da; Selçuklular, Beylikler ve Osmanlılar zamanında da benzer karakterleri yansıtmaktadır. Fakat zamanla kendi örgeleriyle şekillenip disiplin ve düzen bulmuşlardır.[26]

---

[20] Gülşen Çakar, "*Bursa, Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları*", T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 17.
[21] Seyfi Başkan, *Karamanoğulları Dönemi Mezar Taşları,* T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 9.
[22] Yaşar Çoruhlu, *Türk Sanatı'nın ABC'si*, İstanbul 1993, s.16.
[23] Yaşar Çoruhlu, *a.g.e.,* s.23.
[24] Metin Haseki, *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul 1977. s. 7.
[25] Gülşen Çakar, *a.g.e.,* s. 20.
[26] Demet Karaçağ, *Bursa'daki 14-15. Yüzyıl Mezartaşları*, Övendire Danışmanlık-Tanıtım Hizmetleri S.T.L.Ş. , Ankara 1994. s. 7.

Anadolu'da mezar taşı ve türbe ile gelişen bu mimari kurgunun ilk versiyonlarını İznik'te görüyoruz. Bugün Osmanlı üslubu olarak adlandırdığımız kubbeli ve sade mezar anıtları kendini göstermektedir. Osmanlı topraklarında kendine has bir karakter kazanan mezar mimarisi 1453'ten itibaren formuyla farklılığını ortaya koymuştur. Kitâbelerde nitelik artmış, işçilik kendini farklılaştırmaya başlamıştır.[27]

14 ve 15. yüzyıl mezar taşlarında hem form hem de dil itibariyle Selçuklu etkileri görülmesine rağmen 16. yüzyıldan itibaren mezar taşları formuyla her kesimin dili haline gelmiştir.[28]

Klasik dönemde durgun ve sade formlu mezar taşları lale devrine gelindiğinde çiçek motifleriyle hareketlendirilerek zenginleştirilmiştir. Göz alıcı girinti çıkıntılar yapılmıştır.[29]

18. yüzyıla gelindiğinde bitkisel bezemelerin çeşitlendiği bazı motiflerin kullanımının azaldığı görülmektedir. Yine şahidelerin yükseldiği, metinlerin edebi yoğunluğunun arttığı, metinlerde Türkçe kelimelerin kullanıldığı, kitâbelerde kartuşların isim ve nitelik kazandığı tespit edilmiştir.[30] Bunun yanı sıra ebcedle tarih düşme yaygınlaşmış, şairlerin isimleri kitâbelere girmiş, yazı türlerinden celi ta'lik yazının kullanımı da artmıştır.

19. yüzyılda ise ülkenin içinde bulunduğu durum nedeniyle kültürel alanlarda çöküntü yaşanmıştır. Bu durumdan mezar taşı geleneği de nasibini almıştır. Dolayısıyla sipariş usulü yapılan mezarlar 20. yüzyıla taşınmış eserler olarak kalmışlardır.[31]

1.5. Eminzâde Ahmed Ağa ve Kimliği

Üsküdar Ahmediye Külliyesinin bânîsi olan Eminzâde Ahmed Ağa, İzmir doğumlu olup Osmanlı devlet teşkilatı içerisinde silahtar ağa, İstanbul gümrükçüsü, darphane ve tersane eminliği gibi farklı görevlerde[32] bulunmuştur. Hazirede medfun

---

[27] Gülşen Çakar, *a.g.e.,* s. 21.
[28] M. Burak Çetintaş, *1453'ten 1928'e Kadar İstanbul'da Gömülmüş Türk Denizcilerinin Mezar Taşları*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 27.
[29] Metin Haseki, *a.g.e.*, s. 10.
[30] Mustafa Bulut, *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 14.; mezar taşları aynı zamanda edebi sanatlar için bir zenginlik abidesi olarak değerlendirilebilecek nitelikte eserlerdir. Mezarlar üzerindeki manzum eserleri ve dilin dönem içerisindeki değişimini incelemek için bk. Şeref Bozer, Türkiye'de Mezar Taşları Sözleri, Akça Yayınları, Ankara 2003.
[31] Metin Haseki, *a.g.e.,* s. 10.
[32] BOA. D.BŞM.MHF. 20/1 1143 M. 02. tarihli belgede geçen verilerde Mehmet b. Abdullah, Eminzâde el-Hâc (Tersane-i Amire Emini) olarak zikredilmektedir. Dolayısıyla bu tarihten önce bu ünvanı almış olduğu düşünüldüğünde, Hadîkatü'l-Cevâmi'de verilen bilgilerle uyumlu olması külliye verileri açısından oldukça önemlidir.

bulunan bânî Eminzâde Ahmed Ağa 1143/1730 tarihinde vefat etmiştir. Kabri bugün mektebin kuzeyindeki ada içerisinde yer almaktadır.[33]

Kitâbesinde dile getirildiği üzere; ölümünden duyulan üzüntü "Dirîğa" kelimesiyle ifade bulmuştur. Yine kabrine dair kesinleştirici kelimelerden birisi de "sâhibu'l-hayrât" ifadesidir ki yapının diğer kitâbelerinde de aynı ibare yer almaktadır.

el-Fâtiha

Dirîğa Hacı Ahmed sâhibu'l-hayrât Eminzâde

Ki terk-i âlem-i fâni idüb azm itdi ukbâya

Rıza-yı Hakk'a mâl-ü cânını bezl eyledi merhûm

Ki bilmişti cihan bâkî değil a'la vü ednâya

Neşmînâz-ı Firdevs-i berrin olup hüdâvendâ

Resul-i ekrem olsun cennet-i a'lâda hemsâye

Bu mısra'la dedi târîh-i fevtin geldi bir dâî

Eminzâde cihandan göçdü tâ Firdevs-i a'lâya

Sene 1143

Sâhibu'l-hayrât Eminzâde Ahmed Ağa, Üsküdar Ahmediye Külliyesinden başka, Kasımpaşa'da ve Tophane Karabaş Cami yakınındaki çeşmeninde sahibidir.[34] Bunların yanı sıra Osmanlı arşiv belgesinde Üsküdar'da Kazasker – Divitçiler Cami içine Eminzâde Ahmed Ağa tarafından minber konulduğu belirtilmektedir.[35]

Ayrıca temin ettiğimiz Ahmediye Külliyesi'ne ait H. 01.05.1135(07.02.1723) tarihli vakfiyesinde ise "İstanbulda Baruthane Nazırı, Eminzâde, el-Hâc Ahmet Ağa bin Mehmed Ağa" kayıtları bulunmaktadır.

[33] İbrahim Öztürkçü, "*Üsküdar'da Bir Lale Devri Yadigârı: Ahmediye Külliyesi*", İsmek El Sanatları Dergisi 13 (2012), s. 154-160.; Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, *Hadîkatü'l-Cevâmi(İstanbul Camileri ve Diğer Dini – Sivil Mimari Yapılar)*, hzl. Ahmed Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul 2001, s. 323.; Katalog 4 de kitâbenin metni, okunuşu ve betimlemesi ayrıntılı olarak verilmiştir.

[34] İdris Ulvi, *Üsküdar Ahmediye Külliyesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Türk Sanatı Kürsüsü, Lisans Tezi, İstanbul 1982, s. 10.

[35] BOA. ŞD. 144/35, 1315 Za. 29, B-1., " Kazasker – Divitçiler Cami olarak bilinen bu yapı bugün mevcut olmayıp yerinde Zeynep Kamil ilkokulu bulunmaktadır."; Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C: 1, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2001, s. 239.

2. ÜSKÜDAR AHMEDİYE KÜLLİYESİ

Eminzâde Ahmed Ağa bânîliğinde mimar Mehmed Ağa'ya[36] 1134/1721-22 tarihinde yaptırılmıştır. Batılılaşma dönemi eserleri olan Ahmediye Külliyesi;[37] cami, medrese, mektep, kütüphane, hazire, sebil, muvakkithane ve çeşmelerden oluşmaktadır.[38]

Fotoğraf 1: Külliye Genel Görünüş(İ. Öztürkçü, 2012)

[36] Mimar konusunda tartışmalar devam etmekle beraber dönemin baş mimarı Mehmed Ağa olması ve diğer yapıları ile karşılaştırılması nedeniyle külliyenin mimarı olduğu düşünülmektedir.

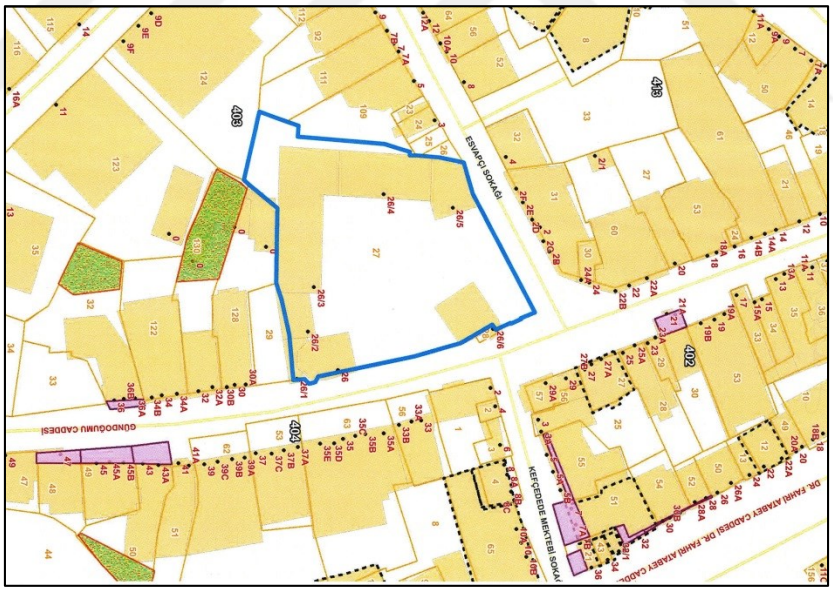
[37] T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı İstanbul VI Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararından edinilen bilgi dahilinde, İstanbul ili, Üsküdar İlçesi, Kefce Dede Mahallesi, 26 pafta, 403 ada, 27 parsel sayılı, Ahmet Vakfı mülkiyetine ait G.E.E.A.Y.K.'nun 14.04.1973 tarih ve 7086 sayılı genel kararı ile tescil edilmiştir.

[38] İbrahim Öztürkçü, "*Üsküdar'da Bir Lale Devri Yadigârı: Ahmediye Külliyesi*", İsmek El Sanatları Dergisi 13 (2012), s. 154.

Harita 1: Uydu Görüntüsü, (Üsküdar Belediyesi, Plan ve Proje Müdürlüğü)

Ahmediye Külliyesi, Üsküdar'da Gündoğumu Caddesi ile Esvapçı Sokağın[39] bulunduğu cadde üzerinde yer almaktadır. Külliyenin bulunduğu topografya gereği kuzeyden güneye doğru yükselmektedir. Dolayısıyla komplekse giriş kuzeyde merdivenlerle güneyde ise eşik seviyesinde arazi kotuna uyum sağlamıştır.[40]

Harita 2: Halihazır, (Üsküdar Belediyesi, Plan ve Proje Müdürlüğü)

Külliyenin güneydoğusunda yer alan beşik tonozlu giriş, medrese odalarına açılmaktadır. Bezemeleri ile külliyenin anıtsal kapısı sayılabilecek nitelikte olan bu kapının kemer köşeliklerinde rumi ve kıvrık dalların oluşturduğu bitkisel bezeme ile

[39] Komisyon, *İstanbul'un Sokak İsimleri Tarihi*, Us Medya Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 549 ; esvapçı sokak isminin tarihi süreci ile ilgili olarak detaylı bilgi için bk.
[40] İbrahim Öztürkçü, "*Üsküdar'da Bir Lale Devri Yadigârı: Ahmediye Külliyesi*", İsmek El Sanatları Dergisi 13 (2012), s. 155.

kitâbeye ve üzerinde mukarnaslı bir bordur ile bitkisel bezemelerin bulunduğu taç/tepelik kısmına ulaşılmaktadır. Külliyenin Gündoğumu caddesine açılan 3.90x2.30 m. ölçülerindeki giriş kapısı üzerindeki bu kitâbe 1.85x0.45 m. ölçülerinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dört satırdan oluşmaktadır. Kitâbe, bir satıra dört mısra gelecek şekilde tertip edilmiştir. Kitâbenin iki yanı dilimli kartuş içerisinde celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiş olup şöyledir:

Fotoğraf 2: Ahmediye Külliyesi, Kapı Kitâbesi

Metnin Yazılışı:

1- امین زاده جناب حاج احمد / ستوده منقبت اغای ذی شان / بو نازکتر محلن اسکدارگ / ایدوب مستغرق نعمای احسان

2- یا پوب جامع بو کیچه مسجدنی / کتوردی صو ایدوب عطشانی ریان / بنا ایتدی بر اعلا درسخانه / بو یولده صرف ایدوب مال فراوان

3- اقونسون علم دین فقه و فرایض / احادیث نبی تفسیر قران / اولوب خیراتی مقبول الهی / معمّر ایده آنی رب رحمان

4- مذهب نسخه اقبالی تا حشر / اوله وارسته اسیب دوران / دیدی بر اهل دل تاریخ سالن / زهی تحصیلگاه علم وعرفان

Metnin Okunuşu:

1- Eminzâde cenabı Hac Ahmed/ Sutude menkıbet ağayı zişan/ Bu nazikter mahallin Üsküdarın/ İdüb mustağrakı na'ma-i ihsan

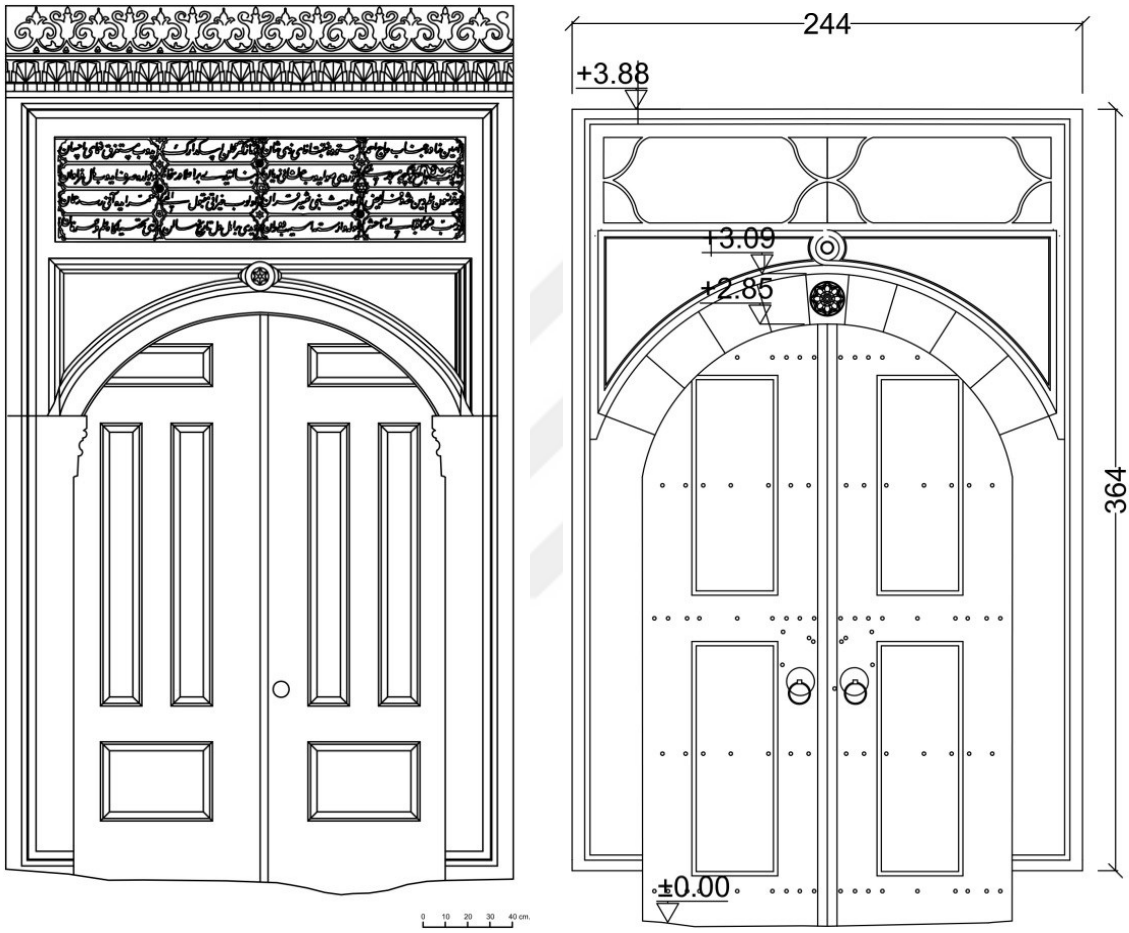
2- Yapub cami bu Kepce Mescidini/ Getirdi su idüb atşanı reyyan/ Bina itdi bir ala dershane/ Bu yolda sarf idüb mali firavan

3- Okunsun ilmi din fikhu feraiz /Ehadisi Nebi'tefsiri Kur'an/ Olub hayratı makbuli ilahi/ Muammer ide anı Rabb-i Rahman

4- Müzehheb nusha ikbali ta haşr/Ola varestei asibi devran/ Didi bir ehli dil tarihi salin/ Zehi tahsilgah ilmü ve irfan

Metnin Anlamı:

Kitâbeden özetle bânî adının Eminzâde Hac Ahmed olduğunu, bugün Ahmediye cami diye bildiğimiz yapının Kepce Dede Mescidi olduğunu, yer isimlerinden bahsederken övgüyle Üsküdar'ı belirttiğini, yine medresenin veya mektebin dersane olarak zikredildiğini, içerisinde ilim, din, irfan, din okutulduğuna işaret eden detayların olduğunu buradan öğreniyoruz.[41]

Çizim 1: Gündoğumu Caddesine Açılan Mektep Kapısı Ve Esvapçılar Sokağa Açılan Kütüphane Kapısı(Sağ), (V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Bugün şehrin yapılaşması nedeniyle mevki olarak içerde görünsede 18. yüzyılın ilk yarısına kadar kavşak noktası konumundaydı. [42]

[41] Gerek cami gerek Gündoğumu caddesine açılan kapı gerekse baldaken türbe içerisindeki kitâbeler üzerinde Kefce isminin yazılışında farklı harfler kullanılmıştır. Kepce ve kefçe olarak yazıldığı görülmektedir. BOA. MKT.NZD. 349/34, 1277 L. 12. B-1., BOA. C.EV. 175/8741, 1211 R. 15, B-1. tarihli bu belgelerde Kefce Dede/Kefçe ismi geçmektedir.

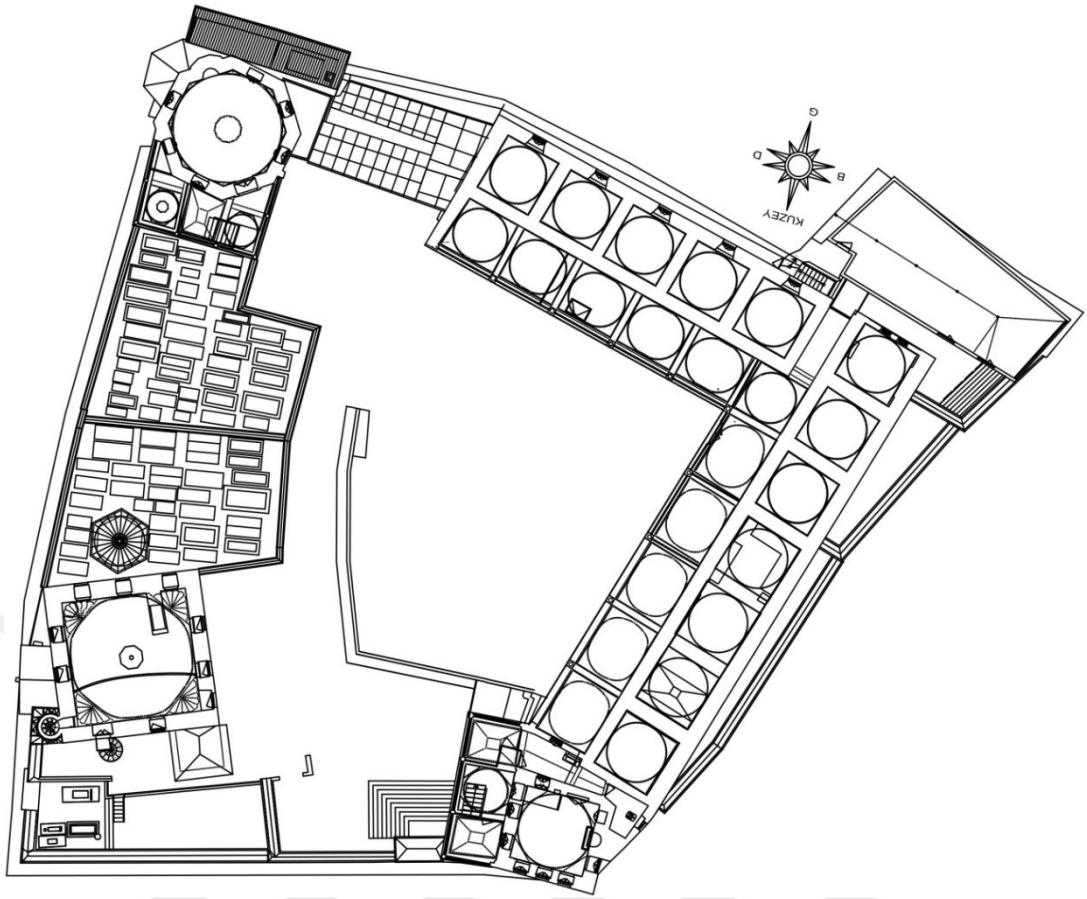
[42] İbrahim Öztürkçü, "*Üsküdar'da Bir Lale Devri Yadigârı: Ahmediye Külliyesi*", İsmek El Sanatları Dergisi 13 (2012), s. 155.

Üsküdar trafiğine açılan her iki cepheside uğrak yeri olmaktaydı. Bugün dahi yapının Gündoğumu Caddesi Karaca Ahmed mezarlığına ve Kadıköy'e ulaşımı sağlayan en kısa yoldur. Aşağıda yer alan fotoğrafta 1945'li yıllarda güzergâh olarak kullanıldığının en büyük göstergesidir.

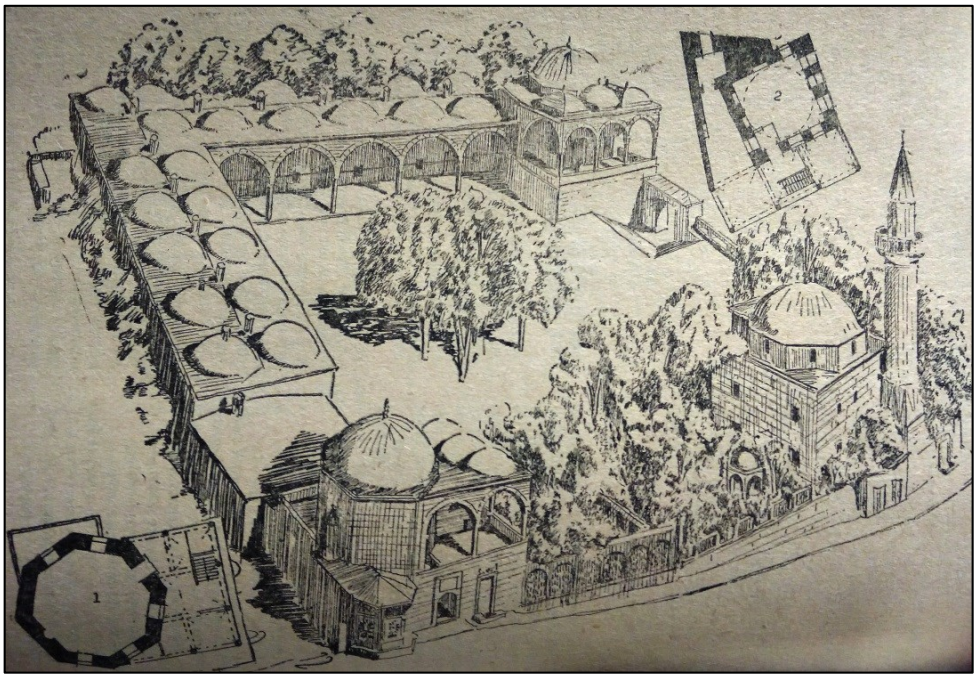

Fotoğraf 3: 1945'li Yıllar Ahmediye Külliyesi Hava Fotoğrafı, (S.Ünlü, 2006)

Külliyenin bugün esvapçı sokakta kalmış kapısı özellikle cami ve kütüphaneye giriş sağlaması nedeniyle yaklaşık olarak külliyenin kuzeybatı köşesine yapılmıştır. Bugüne kadar bütünlüğünü koruyarak gelmiş olan Ahmediye Külliyesi bu iki kapısıyla hala hizmetini sürdürmektedir. Kapılar ziyaretçileri avlu, medrese, mektep, çeşme, hazire, cami ve kütüphaneye ulaştırmasının yanı sıra şehrin trafiğini izlemesi açısından da oldukça önemli görülen yerlerdir.

Çizim 2: Ahmediye Külliyesi Planı(V.G.M. Arşivinden işlenerek)

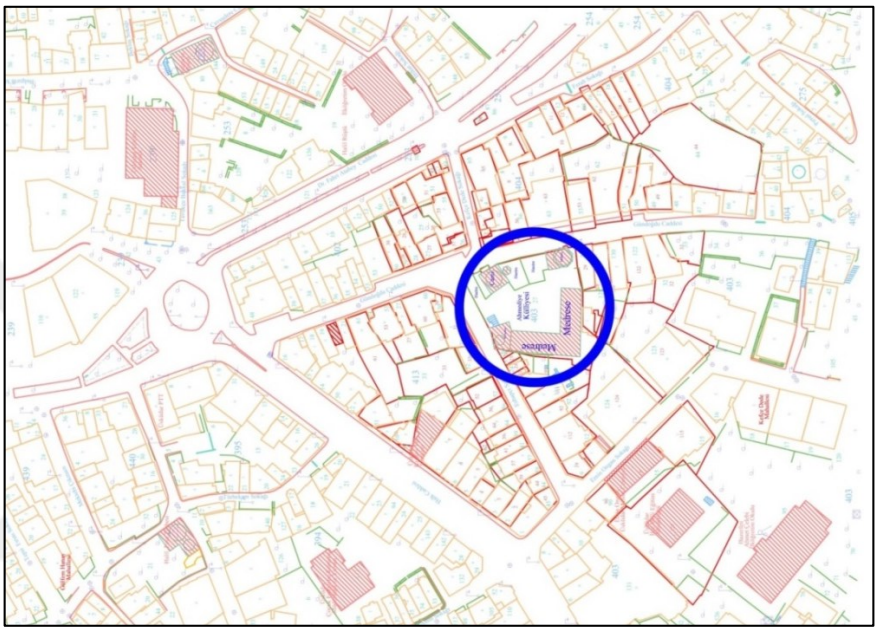

Fotoğraf 4: Ahmediye Külliyesi Planı(R. Sevinçsoy, 1975)[43]

[43] Reşat Ekrem Koçu, "Ahmediye Cami Ve Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1975, C: I. s. 378-82, s. 340.

2.1. Cami

İstanbul iline bağlı Üsküdar ilçesi Ahmediye Mahallesi Gündoğumu Caddesi ile Esvapçı sokağın birleştiği köşede konum kazanmış, günümüzde yerleşim yerlerinin içinde kalmış bir komplekstir. Cami, Ahmediye Külliyesi'nin merkezinde dikdörtgen planlı avlunun kuzeydoğusunda, hazirelere bitişik vaziyette inşa edilmiştir. Kütle itibariyle; külliye çevre duvarının üzerinde cadde seviyesinden yaklaşık olarak üç metre yükseklikte, 1 m. genişliğinde beden duvarları üzerine inşa edilmiştir.

Harita 3: 2007 tarihli 1/1000 ölçekli Halihazır Harita, (Üsküdar Belediyesi, İmar Müdürlüğü Harita Şefliği,)

Caminin ismine yönelik elimizdeki bilgiler yalnız kitâbede belirtilen ibarelerden ibaret değildir. Başbakanlık Osmanlı arşivinden temin edilen belgelerden, geç döneme ait haritalardan ve haziredeki medfunların kitâbelerinden elde ettiğimiz veriler hem külliye hem de birimleri için destekleyici bilgiler sağlamaktadır.[44] Bugüne kadar çalışılmamış olan bu bilgiler hem yapıyı hem de ilçeyi belgeyle buluşturmuştur.

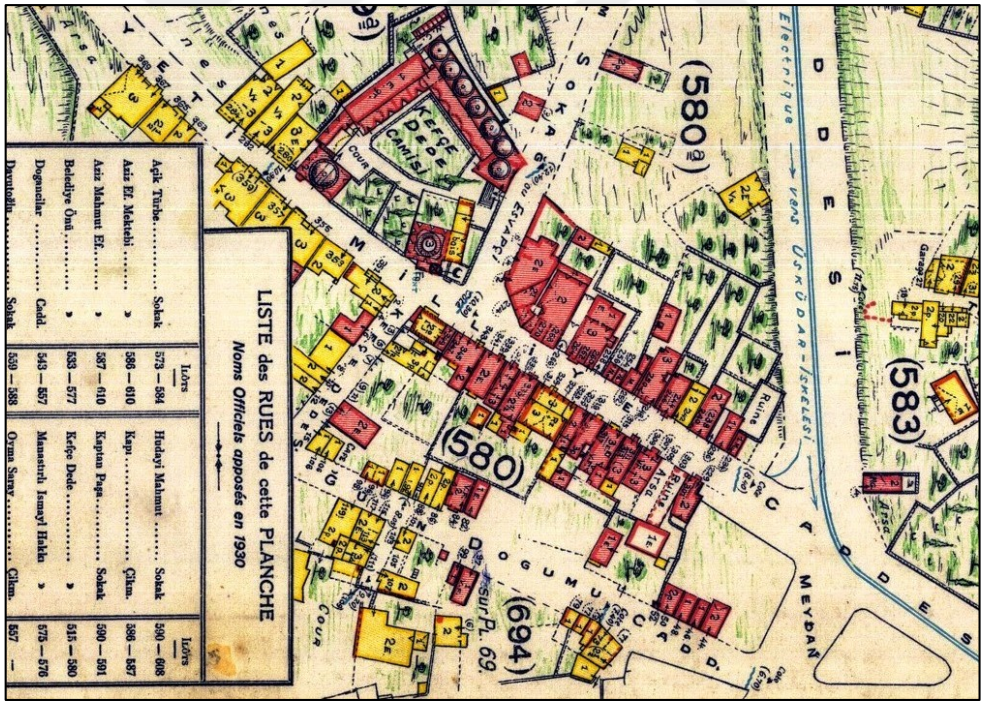
"Ahmediye cami yerinde fi'l-asl civarında medfun "Kefce" Mehmet Dede'nin bir mescidi olup, ba'de cennet mekân Sultan Ahmed Han-ı Salis zamanında eshabı

[44] Günümüzde Ahmediye Cami olarak isimlendirilen yapı, M. 1890 tarihli BOA. İ.ŞD. 101/6003, 1307 L.12. B-2., bu arşiv belgesinde Ahmediye Cami olarak geçerken; 1899 tarihli BOA. BEO. 1189/89138, 1316 R.18. B-1. arşiv belgesinde Üsküdar'da Eminzâde Ahmed Ağa Cami-i olarak belirtilmiştir.

hayırdan Tersane Emini Ahmed Ağa bu cami şerifi müceddeden bina ve bir medrese ve sebil ve kitaphane ve çeşmeler zamm ve ihdas ile ol havâlîyi ihya eylemiştir."[45]

Hem camiye hem de mahalleye sıfatı verilen "Kefce Dede" hakkındaki bilgilerimiz oldukça sıg durumdadır. Üsküdar şehir ve sokakları ile ilgili çalışmalar yapılsada bakmış olduğumuz yayınlar ışığında bu konu üzerine belgelerle eğilen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Öncelikle hazire ışığında bakıldığında merhum Kefce Dede'nin 947/1540-41 yılında vefat ettiği şahidesi üzerindeki kitâbesinden anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra temin ettiğimiz arşiv belgelerinden ismine yönelik veriler bulunmakta olup seceresine ulaşılamamıştır.

Kefce Dede, namıyla meşhur Mehmed isminde bir eren olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmektedir. Bunun yanı sıra "kepce" yapıp sattığı, hayır ve hasenat sahibi olduğu rivayet edilmektedir. Mahalleye ismi 1700'lü yıllarda verilmiştir; ancak 7 Temmuz 1898 tarihinden sonraki resmi belgelerde daha çok "Kefçe Dede Sokak" adı kullanılmıştır.[46]

Harita 4: Jacques Pervititch'in Haritasında Kefçe Dede Cami[47]

[45] Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, *Hadîkatü'l-Cevâmi(İstanbul Camileri ve Diğer Dini – Sivil Mimari Yapılar)*, hzl. Ahmed Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul 2001, s. 617.

[46] Komisyon, *Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi*, Üsküdar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 51.

[47] Jacques Pervititch'in 1930 yılında yaptığı haritasında külliyenin adı, ada parsel içerine Kefçe Dede Camisi olarak yazılmıştır. İnşa tarihine göre geç dönemde yapılan bu haritada caminin ilk inşasındaki adının kullanılması dikkat çekicidir. Bu haritadan hareketle caminin isminin kaynaklarda aranmasını ve değişimin hangi tarihlerde nasıl

Caminin kuzey beden duvarındaki giriş kapısı üzerinde yer alan 1.70x0.80 m. ölçülerinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, bir satıra dört mısra gelecek şekilde tertip edilmiş olup her iki yanı dilimli kartuş içerisinde celî sülüs yazı türünde Arapça ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümü son mısranın yer aldığı kartuş içerinde verilmiştir. Aynı zamanda son satırın ilk ve son kartuşları içerinde bitkisel bezemeler bulunmakta olup kitâbe metni şöyledir:

Fotoğraf 5: Üsküdar'daki Ahmediye Cami Kitâbesi

Metnin Yazılışı:

١- لقد كان هذا قبل للناس معبدا / بناه ولى من ذوى الخير مسجدا / وذا كان يدعى كبجه خواجه لدى الورا / فاحيى لوجه الله وقفا مؤبدا

٢- فابى بربه الدهر الدهارير بعده / وربى له هذا على ما تعودا / فلما تداعى للخراب وكاد ان / يرى أرضه قفرا وعفوا ممردا

---

olduğunu gibi sorular sorulmaya başlanmıştır. Bu nedenle araştırdığımız elimizdeki en erken tarihli belgeler: BOA. C.EV. 83/4143, 1086, C. 29.B-1. ve BOA. C.EV. 355/18025, 1134 Za. 27 B-1., 1675 ve 1722 tarihli Osmanlı Arşiv belgeleridir ki: Bu camiyi Kefçe Mahallesindeki Mescid olarak tanımlamaktadır. Daha sonra elimizdeki belgeler ışığında ilk değişimi: BOA. EV.d. 932, 1250 Ş. 29, B-29, 1834 tarihli bu belgede görüyoruz ki Üsküdar'da Ahmediye Cami ismi kullanılmış olup vezaif, mürtezika-ı ve masarıfat kayıt defteridir. Yine BOA. İ.DH. 694/48535, 1291 Za. 22, B-1, ve BOA. BEO. 1189/89138, 1316 R.18. B-1., "1874 ve 1899 tarihli bu belgelerde Üsküdar'da Eminzâde Ahmed Ağa Cami-i olarak belirtilmektedir. Tekrar Ahmediye Cami olarak kullanıldığı BOA. BEO. 2894/217046, 1324 C. 29. B-2., 1907 tarihli bu belgede görülmektedir. Bu çalışma ile elimizdeki belgeler dâhilinde kronolojik bir düzende caminin ismine ilişkin değişimler verilmiştir.

٣- بنى رافعا غراسه الحاج احمد / فاحيى مقاما فى الجنان منجّدا / كريم متى استرفدت تلفيه رافدا / نبيل اذا تلقاه تلقاه فاردا

٤- ولم يأل جهدا فيه في بذل ماله / فأبقى حباه للأنام وأخلدا / واذ شاده غنّى سليم مورخا / وقال يسلم الله بيتا وانشدا

٥- /فلله حسنى احمد بن الامين قد / بنى جامعا للعاكفين مجددا ١١٣٤ /

Metnin Okunuşu:

1- Lekad kâne hâzâ kable li'n-nâsi ma'bedâ/ benâhu veliyyü men zevi'l-hayri mesciden/ ve zâ kâne yud'â Kebce havâce lede'l-verâ/ fe-ayhâ li-vechi'llâhi vakfen müebbedâ
2- Feebâ bi-r rabbihi'd-dehra'd-dehârîra ba'dehû/ ve rabbâ lehû hâzâ alâ mâ teavvedâ/ felemmâ tedââ li'l-harâbi ve kâde en/ yarâ arzahu kafran ve afven mumarredâ
3- Benâ râfiân girâsahû el-Hâc Ahmed/ faahyâ makâmen fi'l-cinâni muneccedâ/ kerîmün metâ isterfedet telfihi râfıden/ nebîlün izâ telkâhu telkâhu fâridâ
4- Velem yaul cuhden fîhi fî bezli mâlihi/ fe-ebkâ hubâhu li'l-enâmi ve ahledâ/ ve iz şâdehû ganiyyun Selîm müerrehâ/ ve kâle yusellim li'llâhi beyten ve enşedâ
5- / feli'llâhi hüsne Ahmed bin el-Emîn kad-benâ câmian li'l-âkifîna müceddedâ 1134/

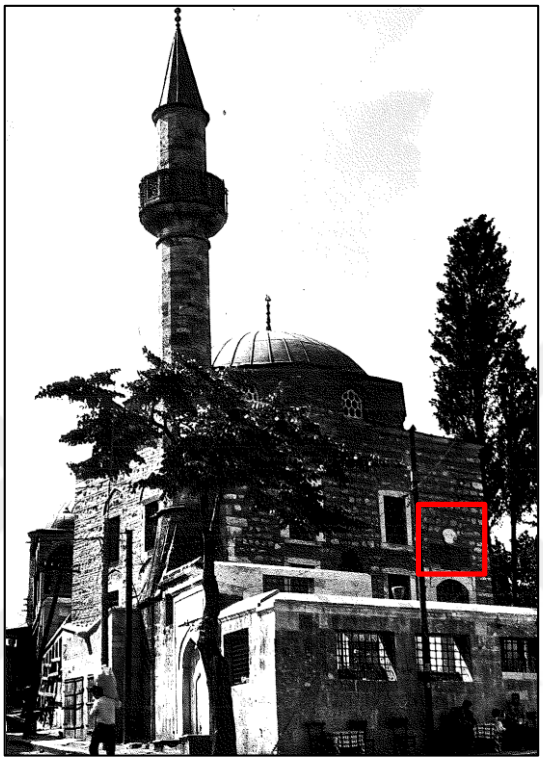
Metnin Anlamı:

Arapça metin içerisinde bugün ki yapının yerinde ilk zamanlarda Kefce mescidinin bulunduğu daha sonra Eminzâde Ahmed Ağa'nın bu yapıyı mescitten camiye çevirdiği belirtilmektedir. Ebcedle tarih düşülen bu kitâbedeki manzum dizeler Şair Selim tarafından hazırlanmıştır.[48]

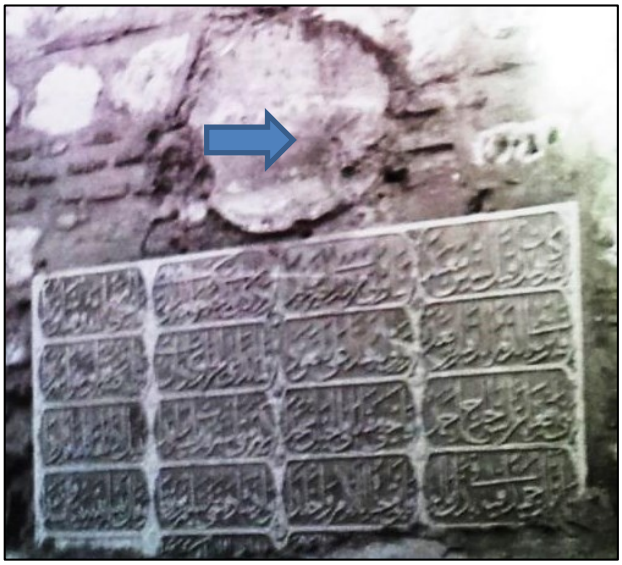
İbrahim Hakkı Konyalı'nın beyanından hareketle cami kapısının üzerindeki bir levhada H.1277/1860 yılında İbrahim Efendi tarafından tamir edildiği belirtilmektedir.[49] Günümüze gelemeyen bu kitâbenin metni şöyledir:

[48] İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Üsküdar Tarihi,* C: 1, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1976, s. 88. Adlı çalışmada ilk defa okunduğu beyan edilmektedir. Bizim çalışmamızda kitâbe üzerinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. İ. Konyalının ibaresinde yer alan ebced hesabı kitâbe üzerinde yazan tarihle uyuşmadığı görülmektedir.; Ahmet Hamdi Bülbül, *Üsküdar'da Taşınmaz Kültür Varlıklarındaki Onarımların Cami Yapılarında Saptanması*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, s. 46.
[49] İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.,* C: 1, s. 89.

	Metin Okunuş	Metin Yazılış
1	25 L. Sene 1277	٢٥ ل سنه ١٢٧٧
2	Muvaffak oldu Ali Efendi tamirine tarih	موفق اولدی علی افندی تعمیرینه تاریخ
3	Hem ihya etti cami' şerif Ahmediye'yi	هم احیا اتدی جامع شریف احمدیه یی

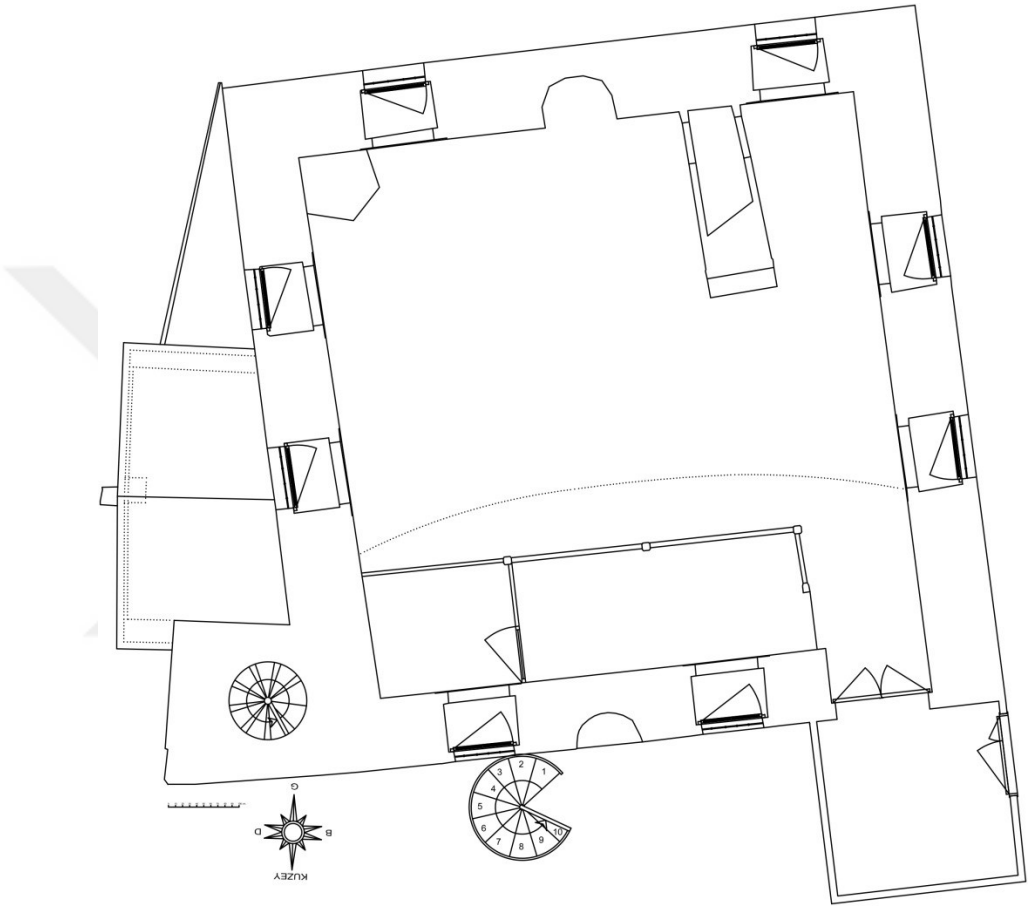

Fotoğraf 6: Ahmediye Cami Kuzey Cephesi, Kitâbeler(S.Ünlü, 2006)

Fotoğraf 7: Levha Şeklindeki Kayıp Kitâbe Detayı (İ. Ulvi, 1982)

Cami, 9.92x9.93 m. ölçülerinde kare planlı bir harim ve tek kubbeden oluşmaktadır. Kuzeyinde bugün bulunmayan bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Kare bir mekân üzerine yükselen beden duvarları tromplarla geçilmekte ve sekizgen kasnak üzerinde kubbe yükselmektedir. Tromplar istiridye formlu olup içleri kalem işleri ile bezenmiştir. Beden duvarları üzerinde trompların hizasında sivri kemerler dizileri kasnağa bağlanmaktadır.

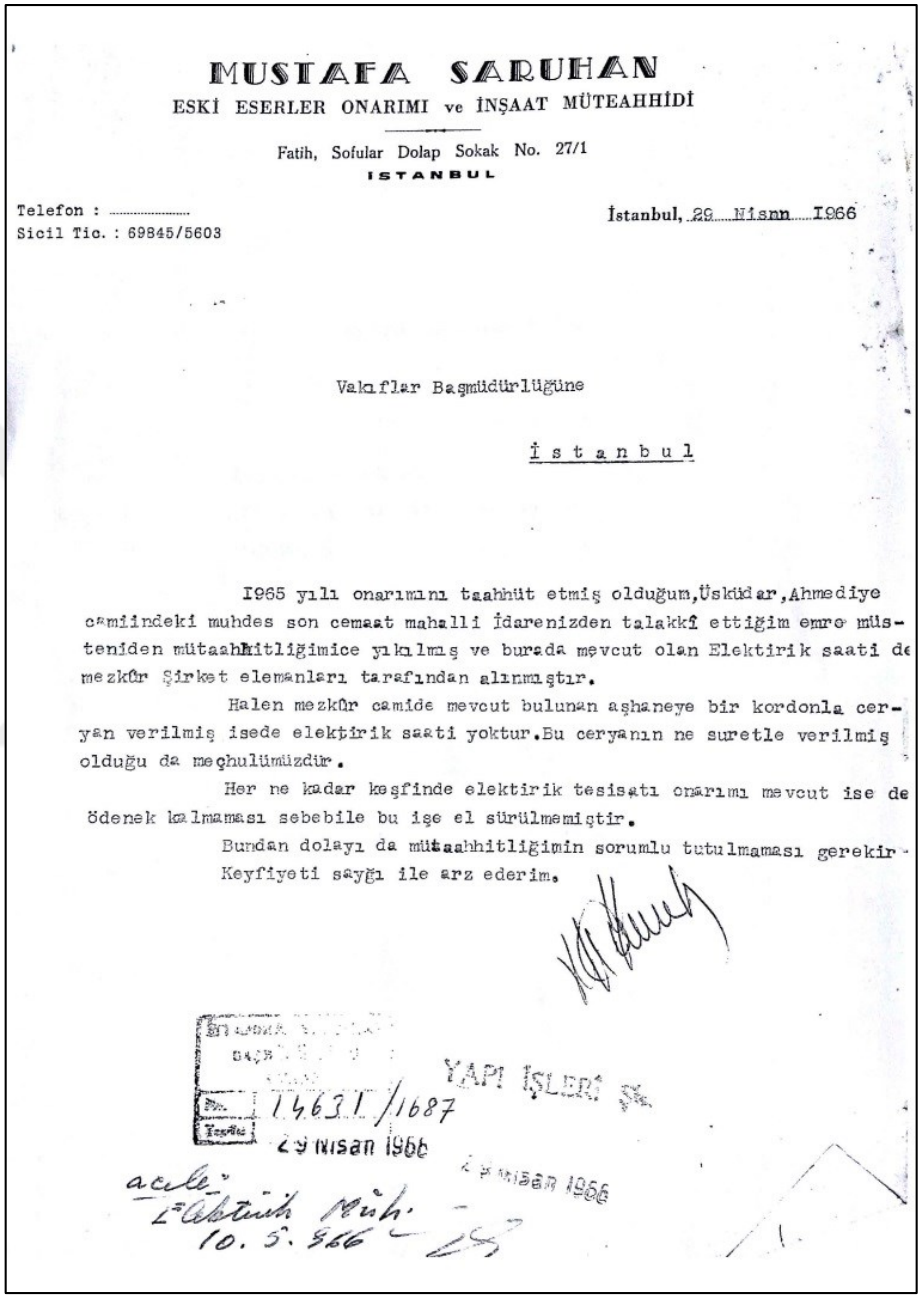

Çizim 3: Ahmediye Cami Planı(V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Cami kuzeyde ve güneyde hazire ile çevrelenmiştir. Doğuda beden duvarına birleşik minare ve muvakkithanesi bulunmaktadır. Harim kısmı, kubbe kasnağında yer alan sekiz pencere ve beden duvarları üzerinde çift sıra pencerelerle aydınlatılmıştır.

Camide yapılan onarımlar sonucunda bugün varlığından haberdar olunmayan son cemaat mahalli 1965 yılında kaldırılmıştır. Bugün külliyenin kuzey doğusunda yer alan kütüphane kapısından içeri girildiğinde sövelerin üzerine yükselen kemerli kapı

1965 yılından önce faal olan son cemeaat yerine açılmaktaydı.[50] Bugün caminin kuzey beden duvarındaki detaylar bunun varlığını oldukça açık bir şekilde gösteren en büyük delillerden birisidir. Ahşap son cemaat yeri yıkılmadan önce Rıfâi tekkesi olarak uzun yıllar kullanılmıştır.

MUSTAFA SARUHAN
ESKİ ESERLER ONARIMI ve İNŞAAT MÜTEAHHİDİ

Fatih, Sofular Dolap Sokak No. 27/1
İSTANBUL

Telefon : .....
Sicil Tic. : 69845/5603

İstanbul, 29 Nisan 1966

Vakıflar Başmüdürlüğüne

İ s t a n b u l

1965 yılı onarımını taahhüt etmiş olduğum,Üsküdar,Ahmediye camiindeki muhdes son cemaat mahalli İdarenizden talakkî ettiğim emre müsteniden mütaahhitliğimice yıkılmış ve burada mevcut olan Elektirik saati de mezkûr Şirket elemanları tarafından alınmıştır.

Halen mezkûr camide mevcut bulunan aşhaneye bir kordonla ceryan verilmiş isede elektirik saati yoktur.Bu ceryanın ne suretle verilmiş olduğu da meçhulümüzdür.

Her ne kadar keşfinde elektirik tesisatı onarımı mevcut ise de ödenek kalmaması sebebile bu işe el sürülmemiştir.

Bundan dolayı da mütaahhitliğimin sorumlu tutulmaması gerekir - Keyfiyeti sayğı ile arz ederim.

YAPI İŞLERİ
14631/1687
29 Nisan 1966
29 Nisan 1966
acele
10. 5. 966

Fotoğraf 8: Son Cemaat Mahalli'nin Kaldırılmasına Dair Belge

[50] İbrahim Öztürkçü, *a.g.m.,* S. 13, s. 156.; dolayısıyla bugün caminin batısında yer alan kapının, cami güneyinde bulunan hazire beden duvarları ile ilişkisi ortay çıkmaktadır. Bu kurgu bir bütün olarak ele alındığında kemerli kapıya bağlı duvarın caminin çevre duvarı olduğu düşünülmektedir.

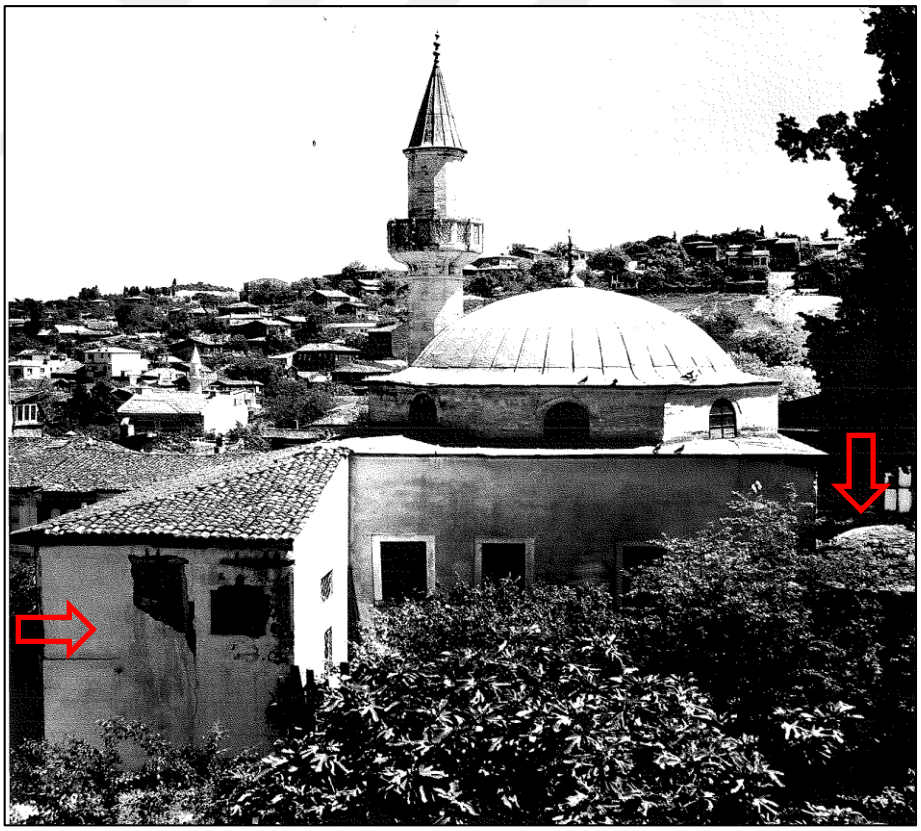
Fotoğraf 9: Ahmediye Cami, Kuzey Cephe ve Son Cemaat Mahalli(S.Ünlü, 2006)

Rıfâi Tekkesi, 1875- 80 tarihleri arasında Ahmediye Cami mektebinde ilk faaliyetlerine başlamıştır. Tekkenin kurucusu Mahmut Raci Efendi olup mezarı bugün cami güneyindeki hazire içerisinde yer almaktadır. Zamanla yoğunlaşan tekke için mekteb yetersiz gelmeye başlayınca Ahmediye Cami son cemaat yerinin üzerine 1301/1883-84 yılında ahşap bir bina yaptırılmıştır. 1932-33 yılında kullanılmayacak hale gelen yer çökmüştür. Haftada bir gün düzenlenen ritüel/ibadet günleri Çarşamba olmaktadır.[51]

[51] Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.*, s. 406.

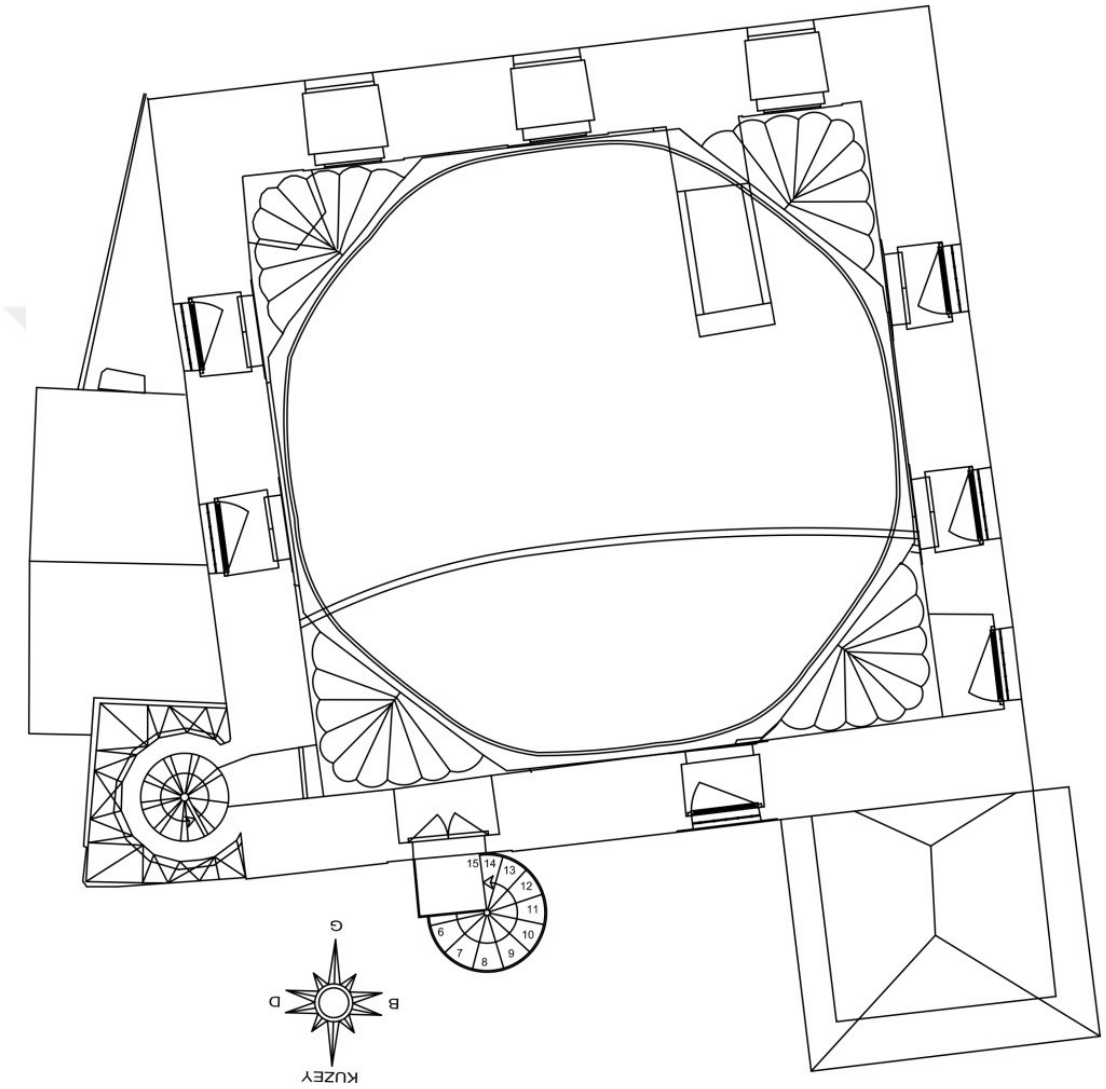
Fotoğraf 10: 1940 Yılında, Ahmediye Cami Son Cemaat Mahalli(S.Ünlü, 2006)

Fotoğraf 11: Ahmediye Cami, Rıfâi Dergâhı Binası ve Türbe(S.Ünlü, 2006)

İç mekânda kubbe, dilimli tromplar aracılığı ile duvarlara oturmaktadır. Sekizgen kasnakla takviye edilen kubbenin her kenarında sivri kemerli birer pencere

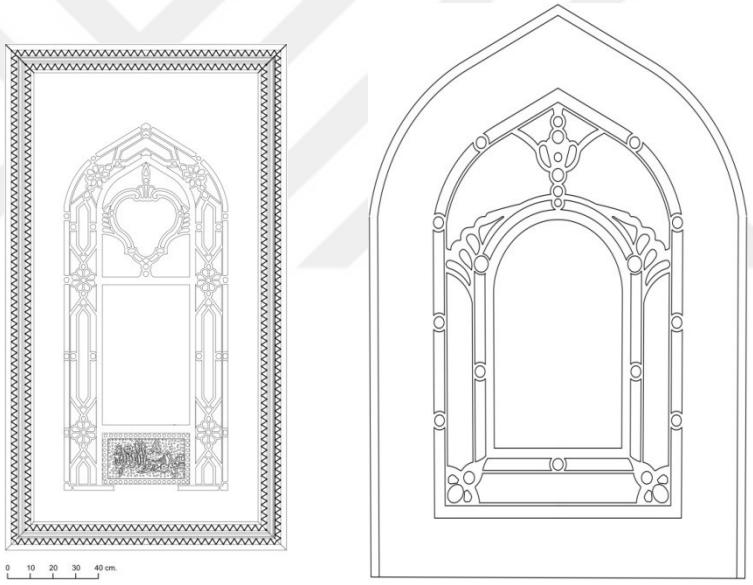
açılmıştır. Duvarlarda ise iki sıra halinde yedisi altta, sekizi üst sırada dikdörtgen açıklıklı kesme taş söveli pencereler yer alır. Harim kısmını süsleme kompozisyonu açısından hareketlendiren bu pencerelerde vitray kullanılmış ve üzerlerinde kelime-i tevhit ve Kur'an'dan kısa ayet yer almaktadır.

Çizim 4: Ahmediye Cami Planı, Kubbe ve Geçişler(V.G.M. Arşivi)

Fotoğraf 12: Ahmediye Cami, Pencerelerden Detay

Çizim 5: Harim Kısmı Mihrap Üstü Ve Kasnak Pencere Detayları

Ahşap direkler üzerine oturan kadınlar mahvilinin orjinalde olmadı belirtilmektedir. Bugün yerinde olmayan önemli bir süsleme unsuru ise 18. yüzyıla ait mihrap çini panolarıdır. [52]

[52] Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, C: II Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 3.; Gülçin Erol Canca, *a.g.e.,* s.194-195.; İ. Hakkı Konyalı, *a.g.e.,* C: I, s. 87; Ahmet Hamdi Bülbül, *a.g.e.,* s. 47-48.

Fotoğraf 13: Kâbe Tasvirli Çini Pano(T. Öz, 1987)

Ayrıca mihrabın her iki yanında yer alan şamdanlar 1982 yılındaki fotoğraflarda görülmesine rağmen bugün yerinde değildir. Fakat şamdanların duvara bağlandığı demirler mevcuttur.

Fotoğraf 14: Mihrab ve Şamdanların Genel Görünüşü(İ. Ulvi, 1982)

Harim içerisinde bir diğer süsleme kompozisyonu ise kalem işleridir. Günümüze kadar farklı dönemlerde restorasyona uğrayan cami, kalem işlerinde oldukça farklı düzenlemeler yapılmış ve orijinal kalem işleri tahrip olmuştur. Elimizde cami içerisinden çekilmiş orijinal kalem işlerini gösteren fotoğraf bulunmamaktadır. Fakat 1982 yılındaki tezyini değişimi gösteren fotoğraf bulunmaktadır.[53] Son yapılan çalışma ile birlikte sıva altında kalan orijinal bezemeler ortaya çıkartılmıştır. Günümüzde yapılan restorasyondan ayırma adına müdahale edilmeden sıvanın altından çıkartıldığı gibi korunduğu görülmektedir.

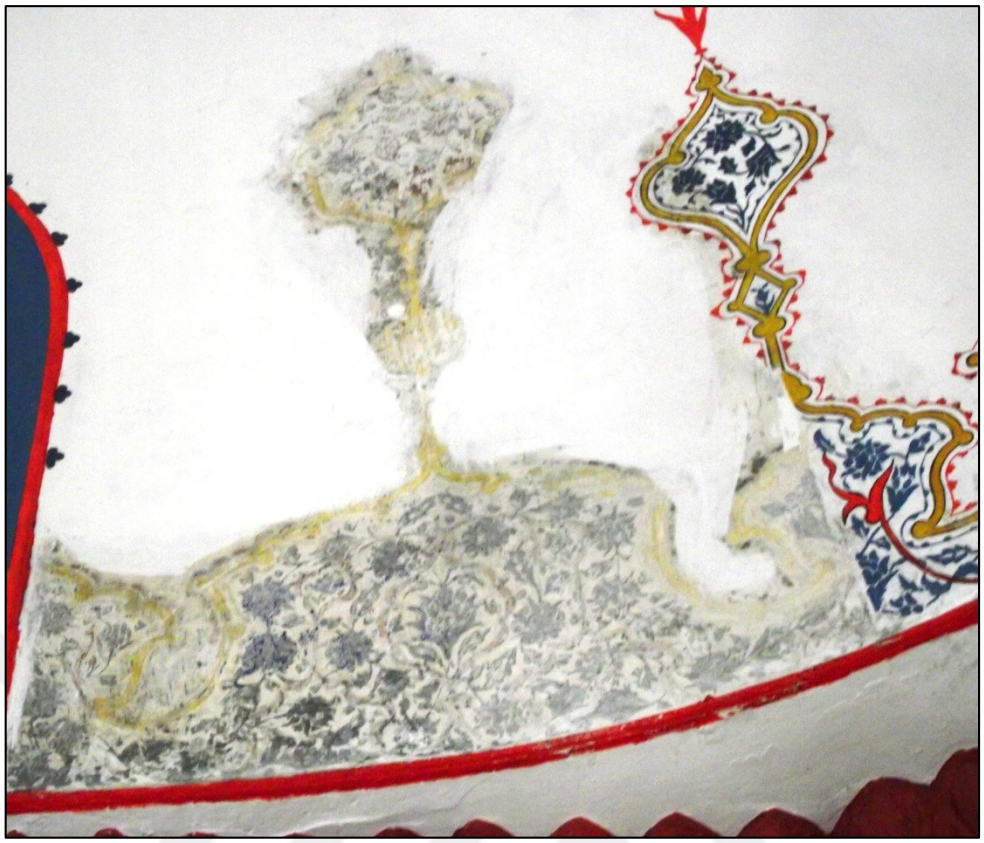
[53] İdris Ulvi tarafından 1982 yılında yapılan çalışmada kubbenin büyük oranda yağlı boya ile bezeli olduğu belirtilmiştir.

Fotoğraf 15: Kalem İşlerinin Günümüzdeki Hali

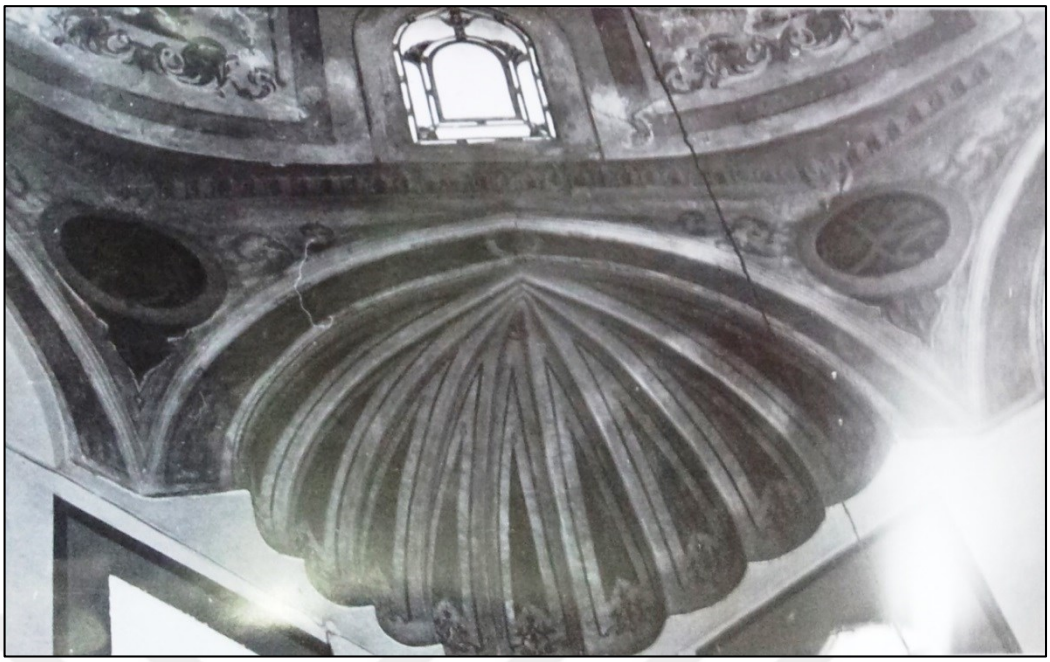
Fotoğraf 16: Orijinal Kalem İşleri, Detay

Fotoğraf 17: Sıva Altında Kalan Orijinal Kalem İşleri

Fotoğraf 18:1982 Yılında Yağlı Boya İle Yapılan Bezeme (İ. Ulvi, 1982)

Fotoğraf 19: 1982 Yılında Yağlı Boya İle Yapılan Bezeme (İ. Ulvi, 1982)

Cami harim kısmında 18. yüzyıl bezeme detaylarını barındıran diğer bir mimari eleman ise geometrik, bitkisel süslemeleriyle kendini gösteren mermer minberdir. Mermer malzemden yapılan minber üzerinde kabartma, oyma ve ajur tekniklerin kullanıldığı görülmektedir. Zeminden korkuluk üst seviyesine betimlenecek olursa: 3.65 m. eninde 5.75 m. yüksekliğinde genel ölçüleri sahiptir. Süpürgelik seviyesinden gövdenin kasetler halinde düzenlenendi görülmektedir. Gövde kısmında ajur tekniği ile yapılmış bitkisel motiflerle bezeli ajur tekniğinde yapılmış rozet bulunmaktadır. Rozetin etrafı rumi ve kıvrık dalların oluşturduğu kompozisyonla hareketlendirilmiştir. Korkuluklarda geometrik bezeme kullanılmıştır. Vazodan çıkan gül motifleri, servi ağacı motifi, lale motifi minberdeki süsleme unsurlarıdır.[54]

Minber kapısının tepelik kısmında kelime-i tevhit ve köşk kemerinin üzerinde Arapça olarak yazılmış hutbe ile ilgili hadis bulunmaktadır.

[54] Hem minber hem de vaaz kürsüsü bezeme programı nedeniyle benzer üslubları yansıtmaktadır. Aynı zamanda hazirede gördüğümüz 18. yüzyıl bitkisel bezemeleri harim içindeki minber ve vaaz kürsüsü ile üslup olarak oldukça yakın görünmektedir. Dolayısıyla külliye için üslup ve sanatçı birlikteliği için ön görülebilecek önemli bir veridir.

Metinin Okunuşu		Metinin Yazılışı	
Lâ ilâhe illallah	Muhammed Resûlullah	محمد رسول الله	لا اله الا الله

Metnin Anlamı: “Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah’ın Resulüdür.”

Metinin Yazılışı:

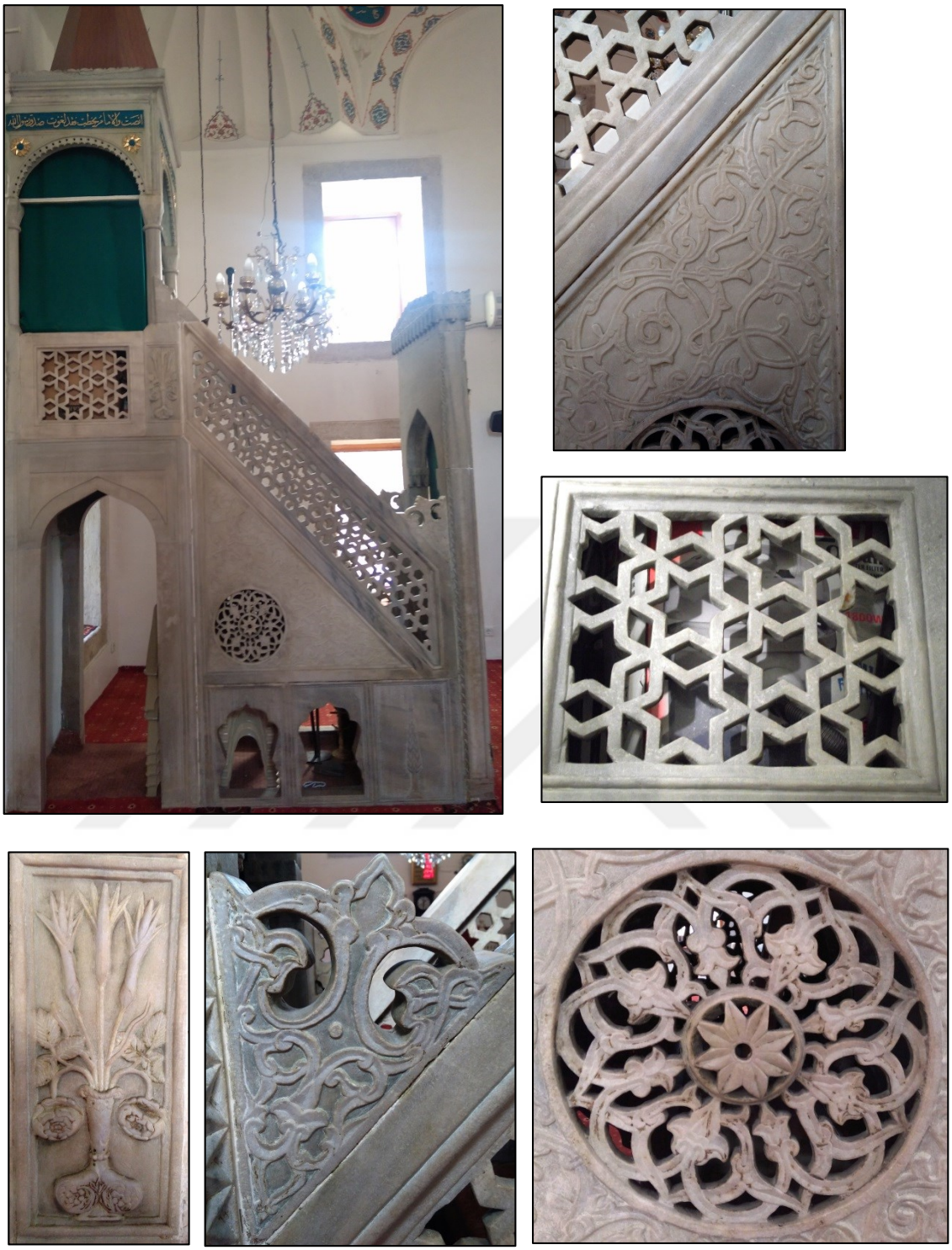
عن ابى هريره رضى الله تعالى عنه ان صلى الله تعالى/ عليه وسلم قال اذا قلت لصاحبك يوم الجمعة/ انصت والامام يخطب فقد لغوت صدق رسول الله

Metinin Okunuşu:

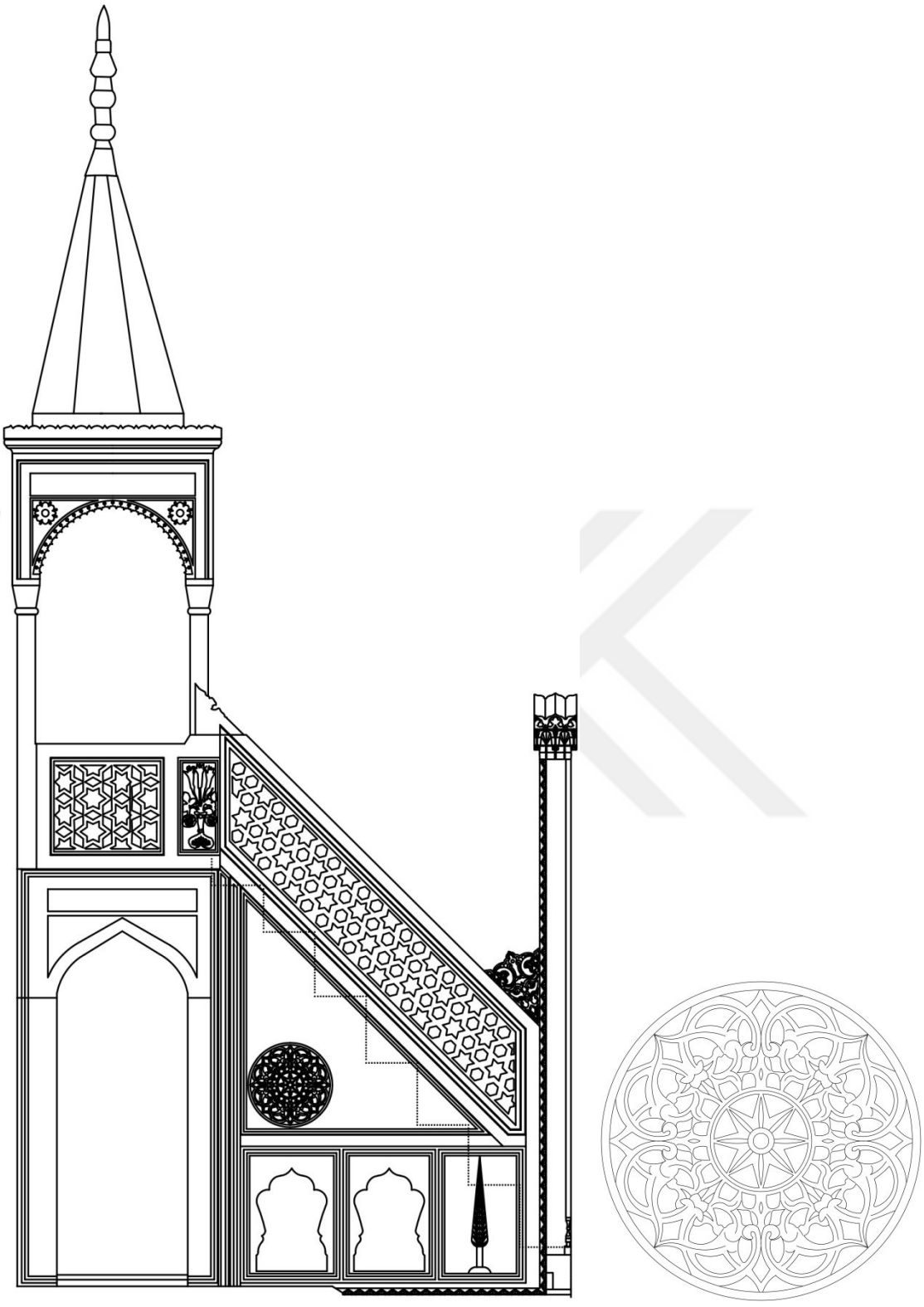
An Ebî Hüreyrete Radıyallahu Teâlâ anhu anna sallallâhu teâlâ / aleyhi ve sellem kâle iza kulte li-sâhibike yevme’l-cum’a / ensıt ve’l imam-ı yahtub fakad legavt sadaka rasûlullah

Metnin Anlamı:

"İmam hutbe okurken (yanındaki arkadaşına) "sus" dedin mi, boş konuşmuş olursun."

Fotoğraf 20: Minber Üzerindeki Geometrik ve Bitkisel Kompozisyon Detayları

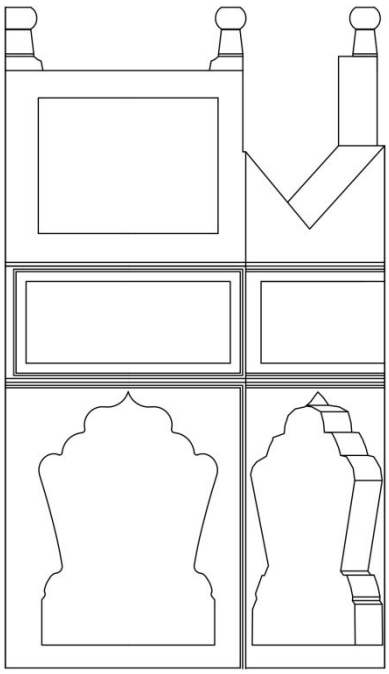

Çizim 6: Minber ve Üzerindeki Rozetten Detay(V.G.M. Arşivi)

Harim kısmında lale devri özellikleri taşıyan vaaz kürsüsü de minberde görünen bitkisel ve geometrik detayları bünyesinde barındırmaktadır. Planı itibariyle üç köşeli olan vaaz kursusu her köşesine açılmış sivri kemerle yükselmekte ve üzerinde bir kartuşla gövde üst seviyesine ulaşılmaktadır. Sivri kemerin köşelerinde karşılıklı olarak yerleştirilmiş gül motifleri ve kartuş üzerindeki bölümde rumi ve palmetlerin oluşturduğu kıvrımlı kompozisyonla hareketlilik kazandırılmıştır.

Fotoğraf 21: Vaaz Kürsüsü

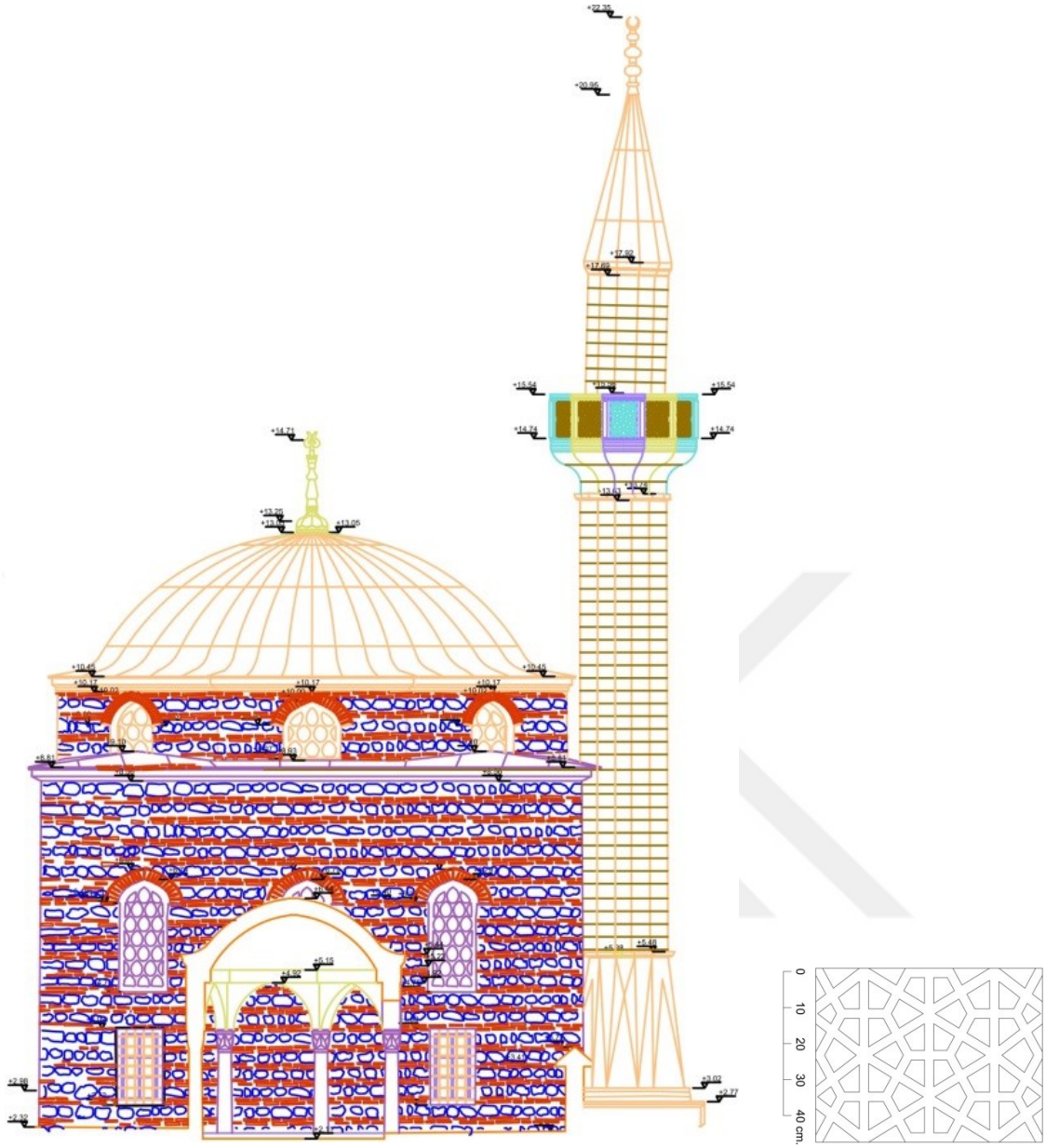

Çizim 7: Vaaz Kürsüsü Cephesi

Cami, inşası kabayonu moloz taş ve tuğla örgüyle almaşık teknikte yapılmıştır. Kesme taş malzeme caminin kuzeydoğu köşesinde yer alan minarede kullanılmıştır. Yaklaşık olarak cadde kotundan 3.80 m. yükseklikte, cami doğu beden duvarı üzerine inşa edilen minare 2.35 m. yüksekliğinde bir papuçla gövdeye bağlanmaktadır. 8.00 x 1.60 m ölçülerindeki gövde altta ve üste birer bilezikle hareketlendirilmiştir. 0.80 m. yüksekliğindeki şerefe korkulukları geometrik kompozisyonla bezenmiştir. Petek bölümü konik bir külahla tamamlanmaktadır. Metal âlem kısmı bilezik, boyun, küp, boyun, armut, boyun, küp ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Fotoğraf 22: Ahmediye Cami, Malzeme ve Örgü Sistemi

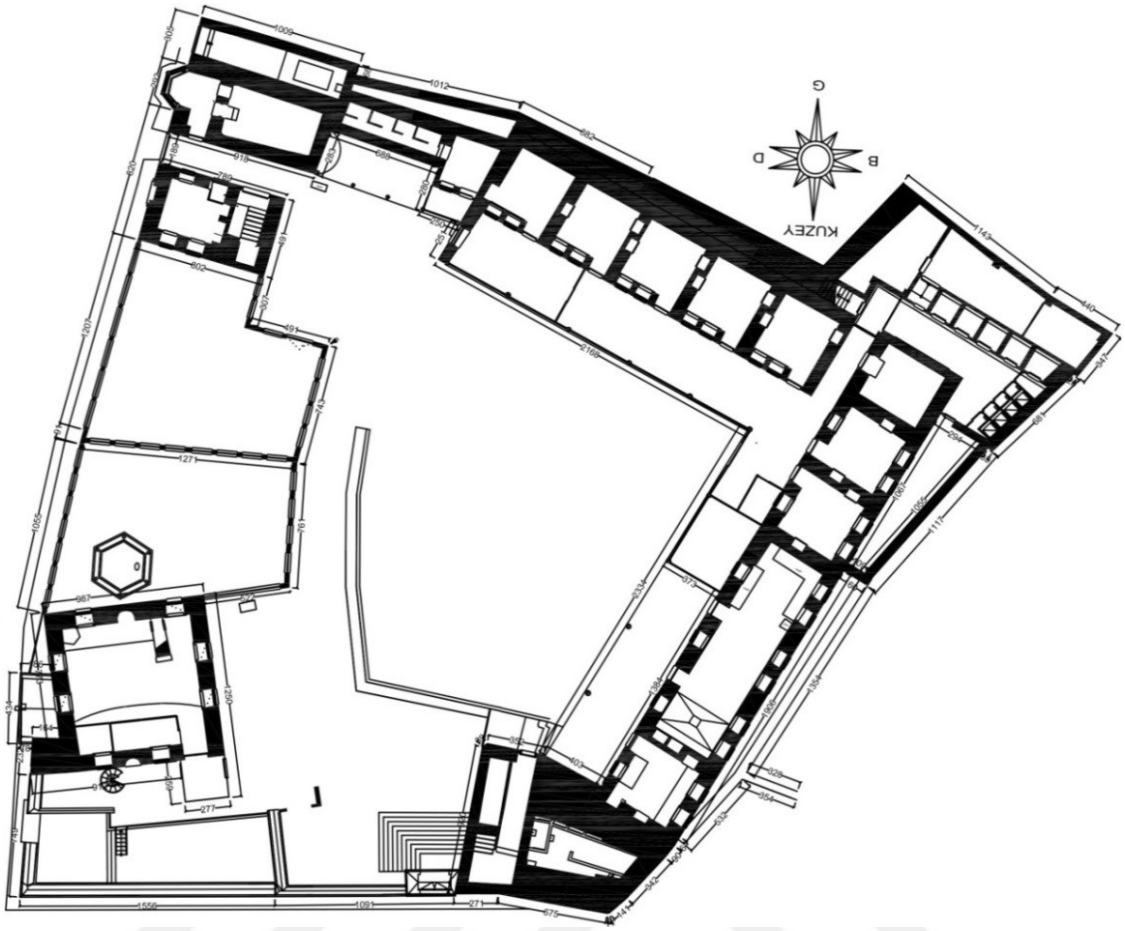

Çizim 8: Ahmediye Cami, Güney Cephe'ye Bakış ve Şerefe Korkuluk Detayı

2.2. Medrese ve Mektep

Külliye avlusunun batısında ve güneyinde toplam on bir odadan[55] oluşan medrese "L" şeklinde kütle kompozisyonuna sahip olup beşer kemerin böldüğü revakla dışarıya açılmaktadır.

[55] Mübahat S. Kütükoğlu, *1869'da Faal İstanbul Medreseleri*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1977, s. 27-28.; Medresedeki oda vaziyetiyle ilgili olarak dipnot düşüldüğü ve raporla desteklendiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra oda sayılarının yayınlarda birbirinden farklı ele alınmasının dile getirildiği bir çalışmadır. Fakat medreseye ait bilgiler yetersiz bir şeklide verilmiştir. Medresenin konumu için Ahmed Dede mescidinin yerinde diye tanımlanmıştır fakat kitâbelerde Kefce Dede olarak belirtilmektedir.

Çizim 9: Medrese Ölçülü Vaziyet Planı(V.G.M. Arşivi)

Kare planlı medrese odalarından pandantif ile kubbeye geçilmektedir. Medrese odalarının avluya bakan cephelerinde yarım daire kemer şeklinde kapıları ve dikdörtgen pencereleri vardır.

Fotoğraf 23: Medrese Odaları ve Revaklar Genel Görünüş

Medrese ile mektebi birbirine bağlayan abdest musluklarının olduğu revakta, beş sütuna oturmuş yarım daire şeklindeki dört kemerin üzeri tonozla örtülmüştür.

Fotoğraf 24: Abdest Muslukları

Medresenin kullanımına ve verilen eğitimin içeriğine ilişkin bilgilerimiz sınırlı olmakla birlikte arşiv belgelerinde elde ettiğimiz sonuçlar medresenin geç dönemde nasıl kullanıldığına dair fikir verir mahiyettedir.[56]

1945'te Vakıflar İdaresinin ve Kızılay'ın deposu olarak işlev görmüş aynı zamanda halka gıda ve yemek dağıtan sosyal yardım binası şeklinde kullanılmıştır. 1986'da medresenin bir bölümü Diyanet işlerine verilmiş bir bölümü ise imaret olarak kullanılmıştır.[57]

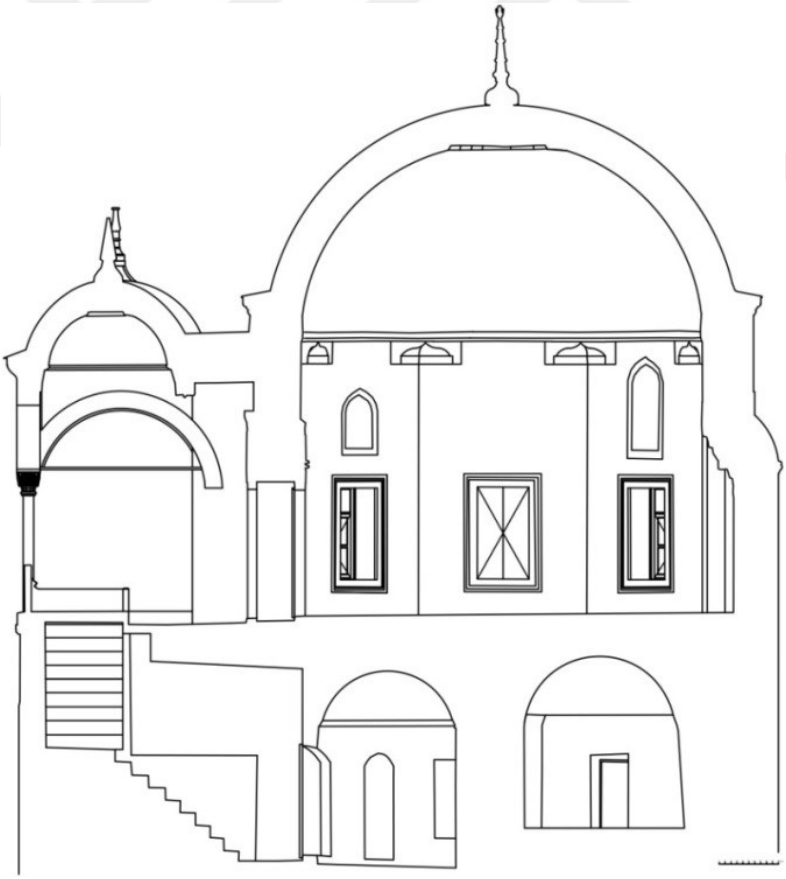
Diyanet İşleri Bakanlığı Üsküdar Müftülüğü himayesinde Kur'an kursu olarak hizmete açılmasından bu güne kadar hafız yetiştirme eğitimlerine devam edilmiştir.

[56] BOA. DH.MKT. 1343/105, 1301 R. 15, B-1., " bu belge 1883 yılında Ahmediye Medresesinin dulhane olarak kullanıldığına işaret etmekte olup içinde muhacirlerin bulunduğu, Mihrimah Sultan ve Şemsi Paşa, medreselerinin tahliyeleriyle ilgili evraktır. BOA. BEO. 1303/97716, 1316 Z. 25, B-1. " bu belge de Üsküdar Ahmediye Medresesindeki muhaddislik(Hadis Âlimi) hizmetini ifa eden Fatih dersiamlarından Nevşehirli İbrahim Efendi'nin ders verdiğine ilişkin belgedir ki 6 Mayıs 1899'da medresenin derslik olarak kullanıldığına işaret etmektedir. Böylece 1883'te dulhane, 1899 da medrese olarak kullanıldığı tesbit edilmiştir.

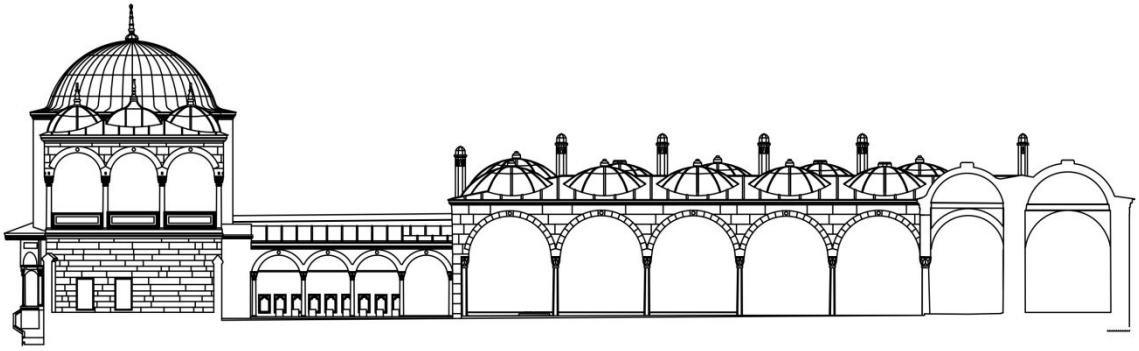
[57] İ. Aydın Yüksel, "Ahmediye Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, C: I., İstanbul 1993, s. 136.; Reşat Ekrem Koçu, "Ahmediye Cami Ve Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1975, C: I. s. 378-82.

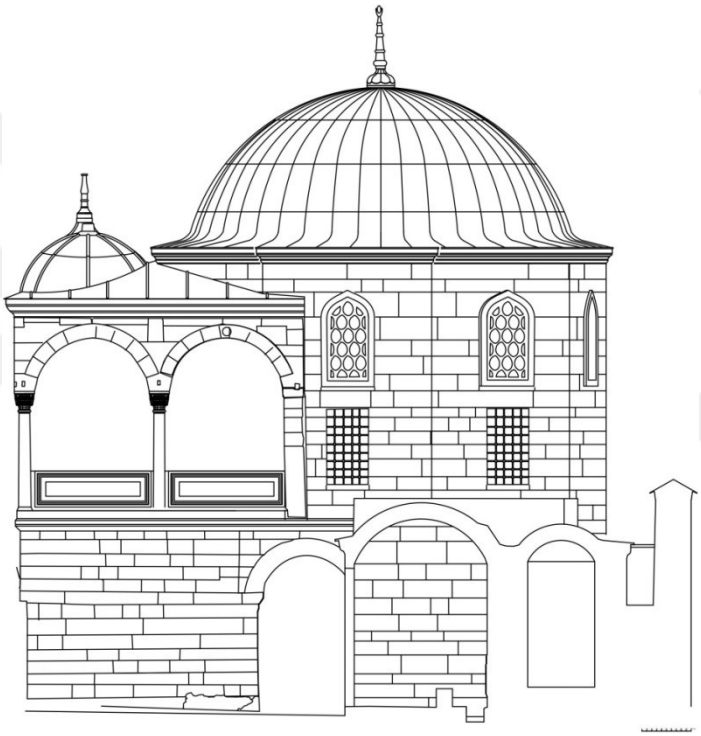
Fotoğraf 25: Mektep Genel Görünüm

Çizim 10: Mektep Batı Cephe, Kuzey-Güney Kesit (V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Çizim 11: Medrese Kuzey Cephe, Doğu-Batı Kesit(V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Çizim 12: Mektep Batı Cephe, Kuzey-Güney Kesit (V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Külliyenin Gündoğumu caddesine açılan kapısının üzerinde sekizgen planlı mektep kısmı bulunmaktadır. Tonozlu koridora açılan giriş kapısı merdivenlerle yükselmekte ve üç kemerli revak kısmına ulaşılmaktadır. Sekizgen planlı bu mektebin giriş kapısı üzerinde bulunan kitâbe yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşmaktadır. Her satıra iki mısra gelecek şekilde tertip edilmiş olup celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Metnin Yazılışı:

١- جناب صاحب الخيرات يعنى الحاج احمد كم / انك نقش نكين اشتهاردير امين زاده

٢- هزار احسنت اومرد عاقبت انديش واكاهه / كه اولماز زينته ده روزه دنيايه دلداده

٣- بيلوب دهرك فناسن دائما فكر معاد ايلر / بو كوندن حاضر ايلر زخر زادى يوم ميعاده

٤- بو بيت علم فضلى حسبة لله ايدوب معمور / علومه سعى ايدب طالبلر ايچون ايتدى اماده

٥- سليماذيل اتمامنده نقش ايتدم بو تاريخى / بو دار الزين علمى ايلدى تكميل امين زاده ١١٣٤

Metnin Okunuşu:[58]

1- Cenab-ı sâhibü'l-hayrât ya'ni el-Hâc Ahmed kim / Anın nakş-ı nigin iştihârıdır Eminzâde

2- Hezar ahsent o merd-i akibet-endiş ü agâha / Ki olmaz ziynete-i deh ravza dünyaya dil-dâde

3- Bilip dehrin fenâsın dâima fikr-i maâd eyler / Bugünden hâzır eyler zühür zâdı yevm-il mi'âda

4- Bu beyt-i ilm-i fazlı hasbeten - li'llâh edib ma'mûr / Ulûma sa'yeden tâlibler için etti âmâde

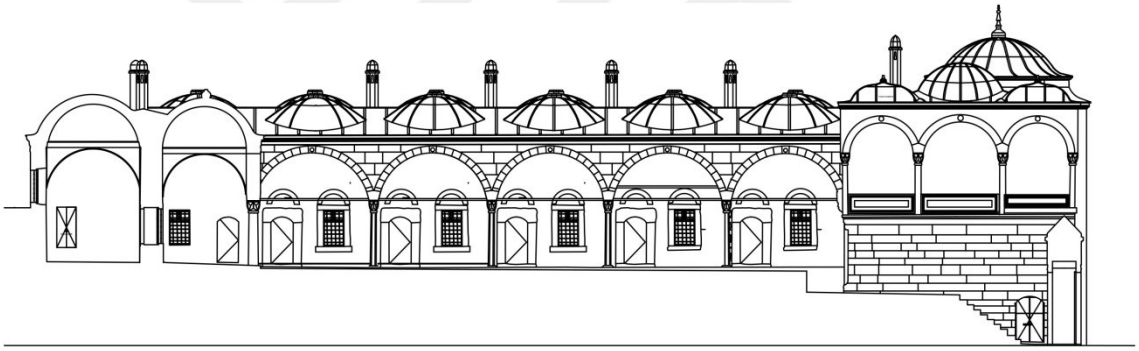
5- Selîmâ zeyl-i itmâmında nakş ettim bu târîhi / Bu dâr'uz-zeyn-i ilmi eyledi tekmil Eminzâde 1134/1721-22

[58] İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, C: 1, s. 299. Metin üzerinde tarafımızdan bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Mektebin altı cephesine çift pencere açılmış olup on iki açıklık bulunmaktadır. Altı sıra mukarnas dolgulu mihrabı üzerinde celî sülüs hatla yazılarak kartuş içerisine alınmış bir satır Arapça yazı bulunmaktadır.

Metnin Yazılışı	"كلما دخل عليها زكريا المحراب"
Metnin Okunuşu	"küllemâ dehale aleyhâ zekeriyye'l-mihrâb"
Metnin Anlamı	"zekeriyyâ mihrâba her girişinde"

Mektebin geç dönemlerde işlevine yönelik yapılan çalışmalarda tekke olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Nitekim hazirede mezarı bulunan, Ahmediye Cami İmamı ve Rıfâi tarikatı şeyhlerinden Mahmut Raci Efendi bu tekkenin kurucusu olarak bilinmektedir. Katılımcısı yoğun olan bu mektebin yetersiz kalması nedeniyle Kefce dede dergâhı olarak bilinen caminin son cemaat yerine taşındığı bilinmektedir.[59] 1915'li yıllara kadar ki fotoğraflarda takip edebildiğimiz ahşap ek bina 1931'de yıkılmıştır.[60]

Çizim 13: Medrese Batı Cephe, Kuzey Güney Kesit(V.G.M. Arşivi)

2.3. Kütüphane

Külliyenin kuzeybatı köşesinde esvapçı sokağa ve avluya cephe verecek şekilde tasarım bulmuştur. Kütüpheneye giriş güneyden sağlanmaktadır. Dört mermer sütunun oluşturduğu üç kemerli revak bölümü doğuya açılmaktadır. Merkezde ana kubbe ile örtülü olan mekana çıkış merdivenle sağlanmaktadır.[61]

[59] Reşat Ekrem Koçu, *a.g.e.,* C: I, s. 378-82.
[60] Gülçin Erol Canca, *a.g.m.,* s. 195. Mahmut Raci Efendi mezarı hakkında ayrıntılı bilgi için Katalog 91'e bk.
[61] Gülçin Erol Canca, *a.g.m.,* s. 195-96.

Fotoğraf 26: Kütüphane, Doğu Cephe Genel Görünüş

Çizim 14: Kütüphane Kuzey Cephe(V.G.M. Arşivi)

Bugün kur'an kursunun bir bölümü olarak kullanılan yapının ana mekânında ocak nişi ve dolap bulunmaktadır. Cepheler pencerelerle hareketlendirilmiş olup kuzey beden duvarı üzerinde kuş evleri bulunmaktadır. Burada görülen cumbalı cephe

düzenlemesi 18. yüzyıl kütüphane ve mekteplerinde bulunmaktadır. Bu tür kompozisyonların benzerleri Hekimoğlu Ali Paşa, Vefa Şehit Ali Paşa Kütüphanesi, Aksaray Süleyman Halife Sıbyan Mektebi gibi yapılar mevcuttur.[62]

2.4. Sebil ve Çeşmeler

Üsküdar'da 18. yüzyıla tarihlenen mevcut sebillerden birisini bünyesinde barındıran Ahmediye Külliyesi, sebiliyle Gündoğumu caddesine hizmet etmektedir.[63]

Fotoğraf 27: Sebil ve Çeşmenin Genel Görünüşü

Ahmediye sebili külliyenin güneybatı köşesinde yer alan kapının güneyinde yer almaktadır. Günümüze kadar bazı onarımlar geçirerek gelen sebilin orijinal halini koruduğu görülmektedir. Erken tarihli fotoğraflardan elde edilen görüntüler bu farkı ortaya koymaktadır. Üç cephesiyle hareketlendirilmiş olan sebilin ahşap saçağı bulunmaktadır.

Cephe programı olarak bitkisel bezemeler, istiridye formlu bezemeler ve pencere şebekeleri hareketlilik kazandıran unsurlardır.[64]

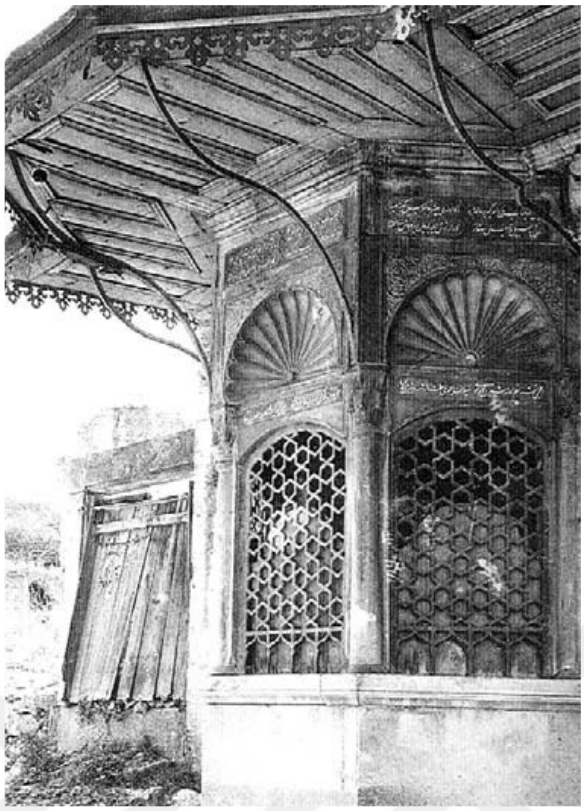
[62] Gülçin Erol Canca, *a.g.m.,* s. 195.
[63] İbrahim Öztürkçü, *a.g.m.,* s. 158.

Ahmediye sebili cephesinin bir diğer bezeme ögesi ise kitâbeleridir ki üç cephede de aynı formda görülmektedir. Genel bir bakışla pencere şebekelerinin üstünde iki kartuşla bir mısra onun üzerinde istiridye kabuğu formlu kompozisyon ve dört kartuşla oluşturulmuş iki mısra yer almaktadır. Celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.[65] Bu manzum kitâbede üstte yer alan metinler birbirinin devamı olup kuzeyden güneye doğru tamamlanır, arkasından altta yer alan kitâbede kuzeyden güneye doğru devam ederek birleşir.

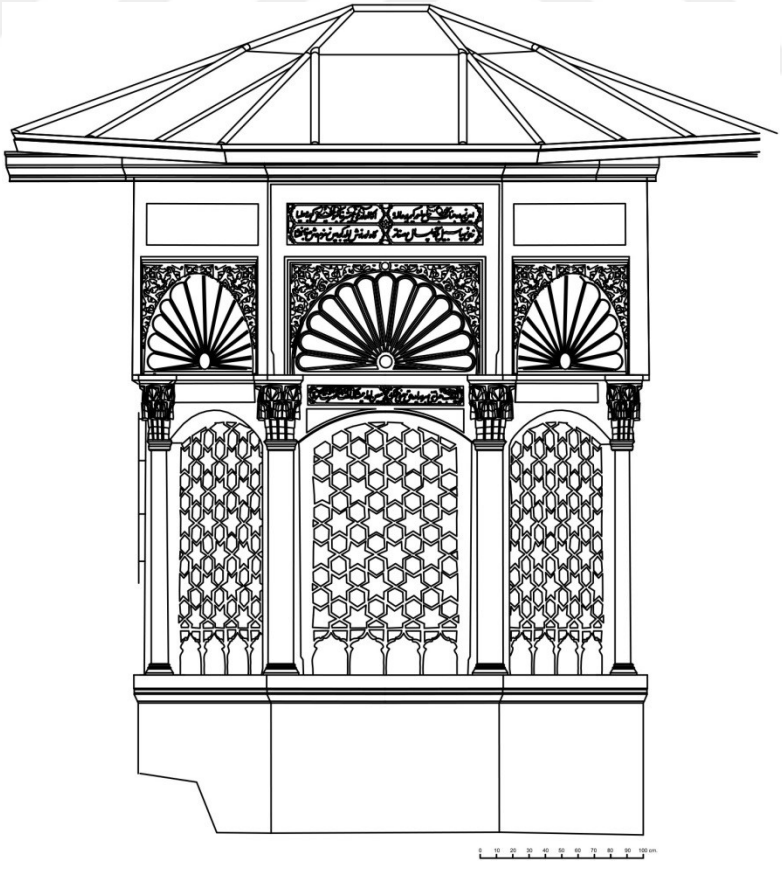

Fotoğraf 28: Ahmediye Sebili Genel Görünüşü

[64] Gülçin Erol Canca, *a.g.m.,* s. 196.
[65] Reşat Ekrem Koçu, *a.g.m.,* s. 378-79.

Fotoğraf 29: Ahmediye Sebili Genel Görünüşü(G. E. Canca, 2009)

Çizim 15: Sebil Doğu Cephesi, Ön Görünüş(V.G.M. Arşivi)

Fotoğraf 30: Kuzey Cephe, 1. - 4. Mısra

Metnin Yazılışı:

١- امین زاده جناب حاج احمد کیم بو عالمده	٢- اکا اولدی میسّر خاکبوس کعبه علیا
٣- زهی زپا سبیل مآء سلسال مصفاتر	٤- کاولورنوش ایلدکجه عین زمزم وش صفا بخشا

Metnin Okunuşu:

1-Eminzâde Cenab-ı Hac Ahmed kim bu âlemde

2-Ana oldu müyesser hak-bus-ı Kabe-i ulya

3-Zehi zipa sebil-i ma-i selsal-i musaffatır

4-K'olur nuş eyledikce ayn-ı Zemzem-veş safa-bahşa

Fotoğraf 31: Doğu Cephe, 5. - 8. Mısra

Metnin Yazılışı:

٥- ایدوب تشمیر بازوی فتوت فی سبیل الله	٦- پر ایتدی نعمت خیرایله چشم کیجه یی حقا
٧- ترازوده نوله طرتلسه آب درّو کوسرله	٨- لطافتده اکا لولوی لا لا اوله مز همتا

Metnin Okunuşu:

5- İdib teşmir-i bazu-yı fütüvvet fi sebilillah

6- Pür etti ni'met-i hayr-ile çeşm-ikepçeyi hakka

7- Terazuda nola tartılsa ab-ı dürrü kevserle

8- Letafetde ona lü'lü-i lala olamaz hem ta

Fotoğraf 32: Güney Cephe, 9. - 12. Mısra

Metnin Yazılışı:

۹- عطاش ناسه بر آب مصفایی سبیل ایتدی	۱۰- ینابیع همدن بو محله المیوب اجرا
۱۱- صفای لذتن بر کز دیشنده کوهکن کورسه	۱۲- ایدردی عمری اولدقچه لب شیریندن استغنا

Metnin Okunuşu:

9- Utaş-ı nasa bir ab-ı musaffayı sebil itdi

10- Yenabi-i himemden bu mahalle olmayup icra

11- Safa-yı lezzetin bir kez düşünde gûhgen görse

12- Ederdi ömrü oldukça leb-i Şirin'den istiğna

Fotoğraf 33: Kuzey Cephe, 13. - 14. Mısra

Metnin Yazılışı:

۱۳- عجمی تشنه لبلر اولسه شیرین کام دعوایی	۱۴- ضیافت ایلدی عطشانه شهدو شیر ایله کویا

Metnin Okunuşu:

13- Acemi teşne-lebler olsa şirinkâm dâ'vayı

14- Ziyafet eyledi atşâna şehdü şir ile gûya

Fotoğraf 34: Doğu Cephe, 15. - 16. Mısra

Metnin Yazılışı:

١٥- ایدوب خیراتنی مبرور ایده حق سعینی مشکور	١٦- معین اوله همیشه اکه لطف حضرت مولا

Metnin Okunuşu:

15- İdib hayratını mebrur, ide Hak'sa'yini meşkur

16- Mu'in ola hemişe ana lutf'ı Hazret-i Mevla

Fotoğraf 35: Güney Cephe, 17. - 18. Mısra

Metnin Yazılışı:

١٧- کلن دلتشنه یه هر کوزه سی سالم دیدی تاریخ	١٨- زلال پاکی نوش ایت بو سبیل ابدن صّحا ١١٣٤

Metnin Okunuşu:

17- Gelen dil-teşneye her kuzesi Salim didi tarih

18- Zülal-ipâki nûş et bu sebil-i abden sıhha 1134/1721-22

Fotoğraf 36: Ahmediye Çeşmesi Genel Görünüş

Külliye güneybatısındaki girişin kuzeyinde bulunan çeşme, güneydeki sebille aynı üslup özelliklerini yansıtır. Mermer malzemeden yapılmış dikdörtgen formlu çeşmenin üzerinde 1863 tarihli onarım kitâbe metni bulunmaktadır. Merkezde istiridye kabuğu formundaki bezemeyle kitâbeler ikiye bölünmektedir. Bu bezemenin üzerinde beş satırlık talik hatlı inşa kitâbesi yerleştirilmiştir. Çeşme cephesini içte tek sıralı mukarnaslı bir bordür, dışta ise kıvrık dal ve rumilerden oluşan geniş bir bordür çevrelemektedir. Çeşme tepelik kısmı bitkisel bezemelerin oluşturduğu kompozisyon ile hareketlendirilmiştir.[66]

[66] Gülçin Erol Canca, *a.g.m.,* s. 196.

Fotoğraf 37: Ahmediye Çeşmesi, İnşa Kitâbesi

Metinin Yazılışı:[67]

١	زهی دلجوی زیبا چشمه سار روح پرور کیم	عطاش امته مآء الحیاتی ایلدی اجرا
٢	زهی خاطر کشا عین الحیات خوب منظر کیم	باقوب رشك ایلر اکا چشمه مهر جهان ارا
٣	هلال عیدا کر زنجیر راه کهکشان برله	آصلسه کفچه آسا طاقنه شایسته در حقا
٤	بودکلش چشمه سارك آب وش بانیسنگ دائم	زلال طبعنی کردکدردن پاك ایده مولا
٥	بو مصر علی دیدی ها تف اکا بربی بدل تاریخ	امین زاده بوعین چشمه ساری ایلدی اجرآ ١١٣٤

Metinin Okunuşu:

1- Zehî dilcûya zibâ çeşmesârı rûh perver kim / Ataş ümmete mâ-ül hayatı eyledi icra

2- Zehî hâtır güşâ aynül hayat hub manzer kim / Bakub reşk eyler âna çeşmei mihri cihan âra

3- Hilâli ide ger zinciri râh-i Kehkeşan birle / Asılsa Kefçe asâ tâkına şâyestedir Hakkaa

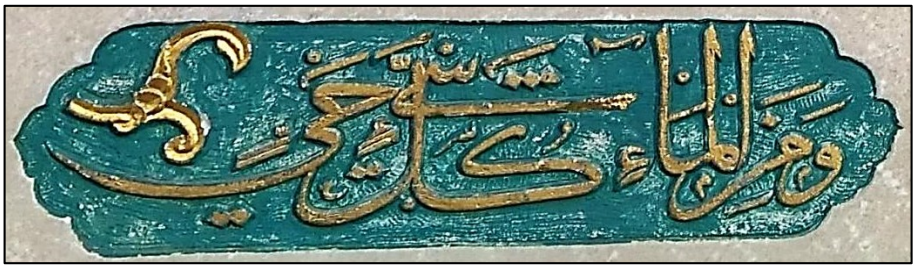
4- Bu dikleş çeşmesârın âbveş bânisinin daim / Zülâli tab'ını gerdi kederden pâk ide Mevlâ

5- Bu mısra'le didi hatif âna bir bî bedel târih / Eminzâde bu ayn-i çeşmesârı iyledi icra

Sene 1134/1722

[67] İbrahim Hilmi Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri(Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri)"* C: II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1945. S. 306-8.; yapılan bu çalışmada tarih beytini ve 3. mısrayı okunuşu ve yazılışıyla vermiştir. Yine ayna taşının üzerindeki tagmir kitâbeside bu ayrıntılı olarak verilmiştir. Komisyon, *İstanbul Tarihi Çeşmeler Külliyatı,* C.I, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Müdürlüğü, İstanbul 2006, s.112-13.

Çeşmenin tamir kitâbesi ise ayna taşının üzerinde yer almaktadır. İki kitâbe arasında Enbiya suresinin 30. ayetinde geçen canlıların sudan geldiğini bildiren ibare Arapça olarak yazılmıştır.

Fotoğraf 38: Ahmediye Çeşmesi

Metin Yazılışı	"ومن الماء كل شیء حی"[68]
Metin Okunuşu	"Ve mine'l-mâi küllü şey'in hay"
Metin Anlamı	" Ve her canlıyı sudan "

Bir satırlık girişin ardından celi ta'lik hatla kartuşlar içerisine beş satırlık tamir kitâbesi eklenmiştir.

Metinin Yazılışı:

جنت مكان غازی	سلطان محمود خان ثانی	علیه رحمه الباری
حضرتلرینك	حرم عصمتپنا هلرندك	اوچنجی اقبال
دولتلو تریال	خانم حضرتلرنیك اشبو	ماء الحیاتك
منبعندن بد ایله	مجراسینك مجدّد حكمنده	تعمیر واحیاسنه
همّت و بو بابده نائل	فی ۲۷ سنه ۱۲۸۰	موفقیّت اولمشلردر

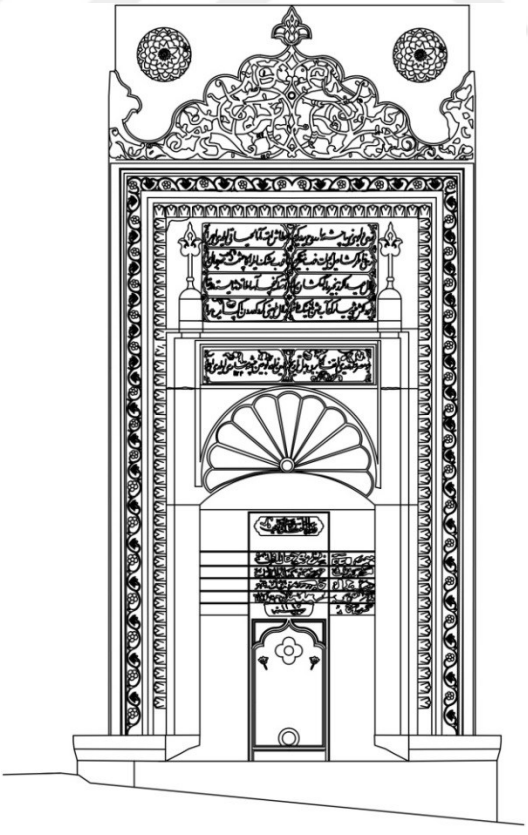
Metinin Okunuşu:[69]

Cennetmekân Gazi	Sultan Mahmud Hân-ı sanî	aleyhi'r rahmetül-bari
Hazretlerinin	harem-i ismet-penahlarından	üçüncü ikbal
Devletlü Tiryal	hanım hazretlerinin işbu	mâü'l-hayatın
Menbaından bed ile	mecrasının müceddeden hükmünde	tamir ve ihyasına
Himmet ve bu babda nail	Fi 27 sene 1280	muvaffakiyet olmuşlardır

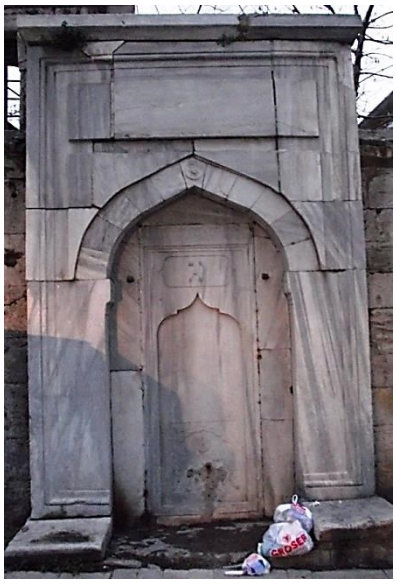
[68] Kur'anı kerimde enbiya suresi 30. ayetinde tam metniyle şöyledir: "و جعلنا من الماء كل شیء حي"; fakat burada "جعلنا" ifadesinin yazılmadığı görülmektedir.
[69] Komisyon, *a.g.e.*, s. 112.

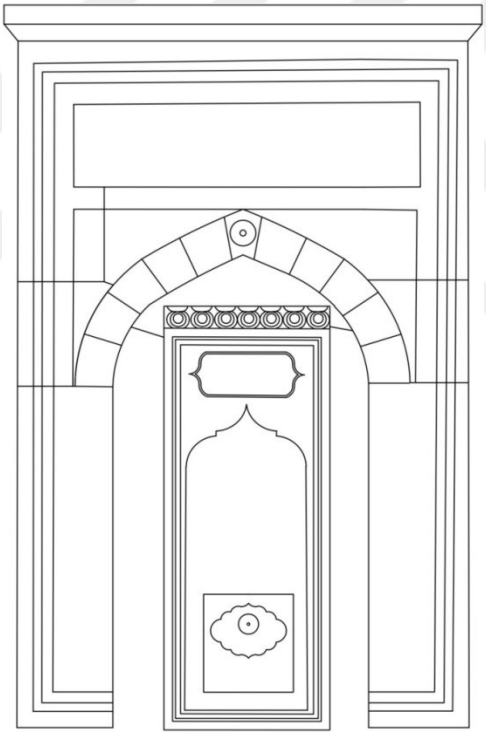
Fotoğraf 39: Ahmediye Çeşmesi, Tepelik Detay

Çizim 16: Ahmediye Çeşmesi, Ön Görünüş(V.G.M. Arşivi)

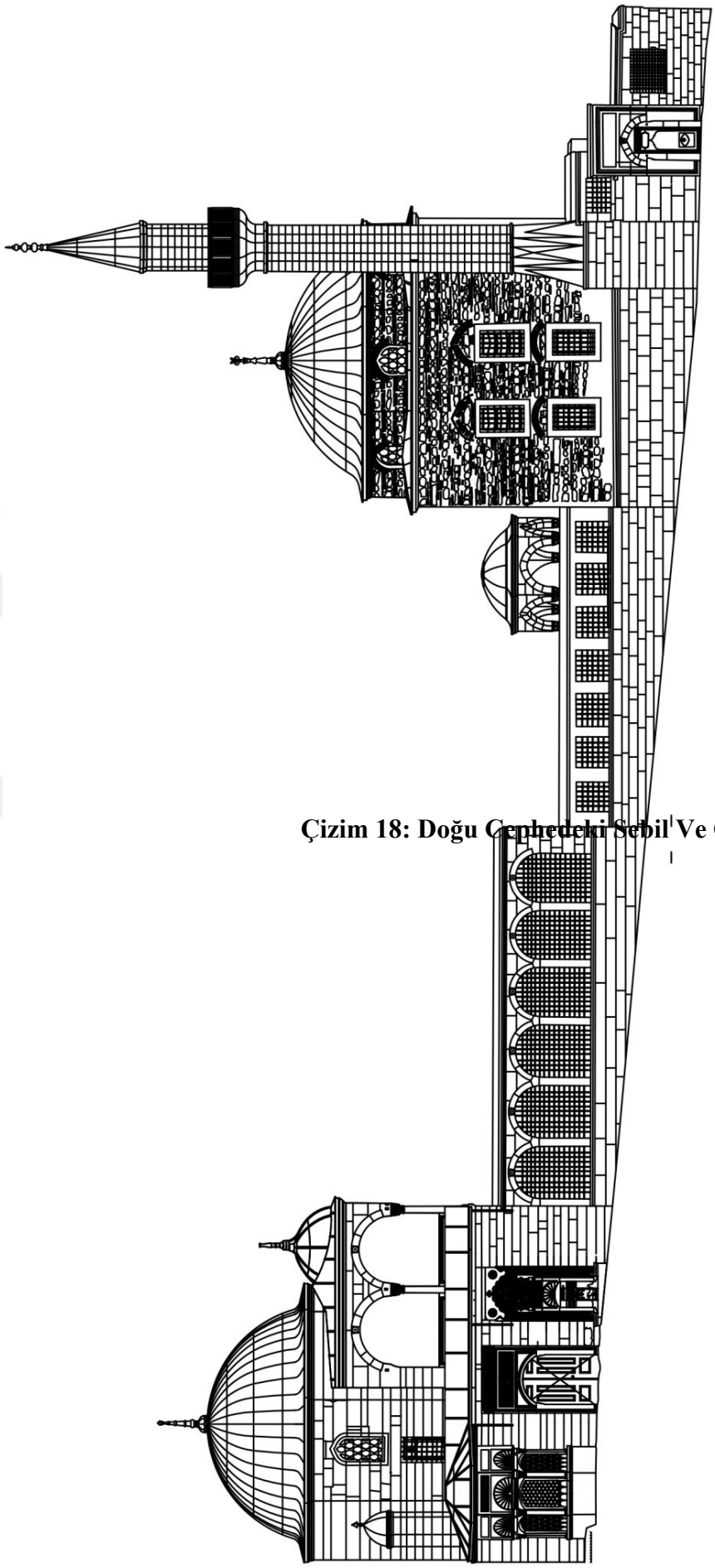

Fotoğraf 40: Ahmediye Çeşmesi

Çizim 17: Ahmediye Çeşmesi(V.G.M. Arşivi)

Ahmediye Külliyesi bünyesinde yer alan bir diğer çeşme ise caddelerin bağlandığı noktada yer almaktadır. Bu çeşme diğerlerine göre oldukça sade olup sivri kemerli nişi ve dikdörtgen çerçeve içine alınmış boş kitâbe taşı ile klasik çeşme özelliklerini taşır. Kaş kemerli ayna taşının iki yanına simetrik olarak yerleştirilen lâle motifinin dışında süsleme yoktur.

Çizim 18: Doğu Cephedeki Sebil Ve Çeşmeler Kuzey Güney

2.5. Muvakkithane

Kütle ve konumu itibariyle Gündoğumu caddesine açılacak şekilde caminin doğusunda minarenin güney beden duvarına birleşik şekilde taş ve tuğla almaşık tekniği kullanılarak tertip edilmiştir.

Cephe düzenlemesi olarak iki açıklığa sahip olan muvakkithane kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlı bir odadan oluşmaktadır. Zaman içerisinde farklı işlevlerde kullanıldığı yapılan çalışmalarca belirtilmektedir.[70] Günümüzde kullanılmayan olan bu mekanın cephesi demir parmaklıklarla kapatılmıştır.

Fotoğraf 41: Ahmediye Cami Muvakkithanesi

2.6. Hazire ve Türbe

Mimari komplekslerde bir bölümün genellikle bânî veya eşraftan kimseler için mezarlık yapmak üzere ayrıldığı bilinmektedir. Cami, medrese, türbe vb. mimari ünitelerin bahçelerinde bulunan hazireler, Anadolu mimarisi için oldukça kıymeti hâiz yerlerdir. Belge niteliğinde olan bu küçük mezarlıklara ulemâ, devlet görevlileri hayrat sahipleri gibi kişiler defnedilirdi.[71]

Ahmediye Külliye haziresi, plan itibariyle külliye avlusunun doğusunda bir bant üzerinde kuzey – güney doğrultusunda kütle ve konum kazanmıştır. Hazire kendi içerisinde bir bütün olarak dağılım gösterse de üç ada halinde düzenlenmiştir.

[70] Salim Aydüz, *İstanbul Muvakkithaneleri ve Muvakkitleri*, Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, İstanbul 2009, s. 92.; Salim Aydüz, Zeliha Kumbasar, "Üsküdar Semtinde Bulunan Muvakkithaneler ve Güneş Saatleri", *5. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu: 1-5 Kasım 2007 Bildirileri,* Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2008, C. I, s. 77-84.; Mehmet Nermi Haskan, *a.g.e.***,** s. 406.
[71] M. Ozan Semerci, *İzmir'in Hazireleri,* Türk Ocakları İzmir Şubesi Yayını, İzmir 2004, s. 33.

Ahmediye külliyesi haziresi gerek konumu ve topoğrafyası gerekse mimari kuruluşu nedeniyle caddeye ve avluya açılacak şekilde tezyin ve tasarım bulmuştur.

Ahmediye Külliyesi içerisindeki kütle ve konum organizasyonu itibariyle mektep ve cami arasında kalan ada, bir beden duvarıyla ikiye bölünerek caminin güneyi ve mektebin kuzeyi olarak isimlendirdiğimiz adaları oluşturmuştur. Bunlardan başka cami kuzeyinde yer alan ada üzerinde de mezarlar bulunmaktadır.

Cami güney ve kuzey cephelerine birleşik iki bölüm ve mektebin kuzeyinde bir bölüm halinde tertip edilmiştir. Hazirenin cepheleri hem avluya hem gündoğumu caddesine açılmaktadır.[72]

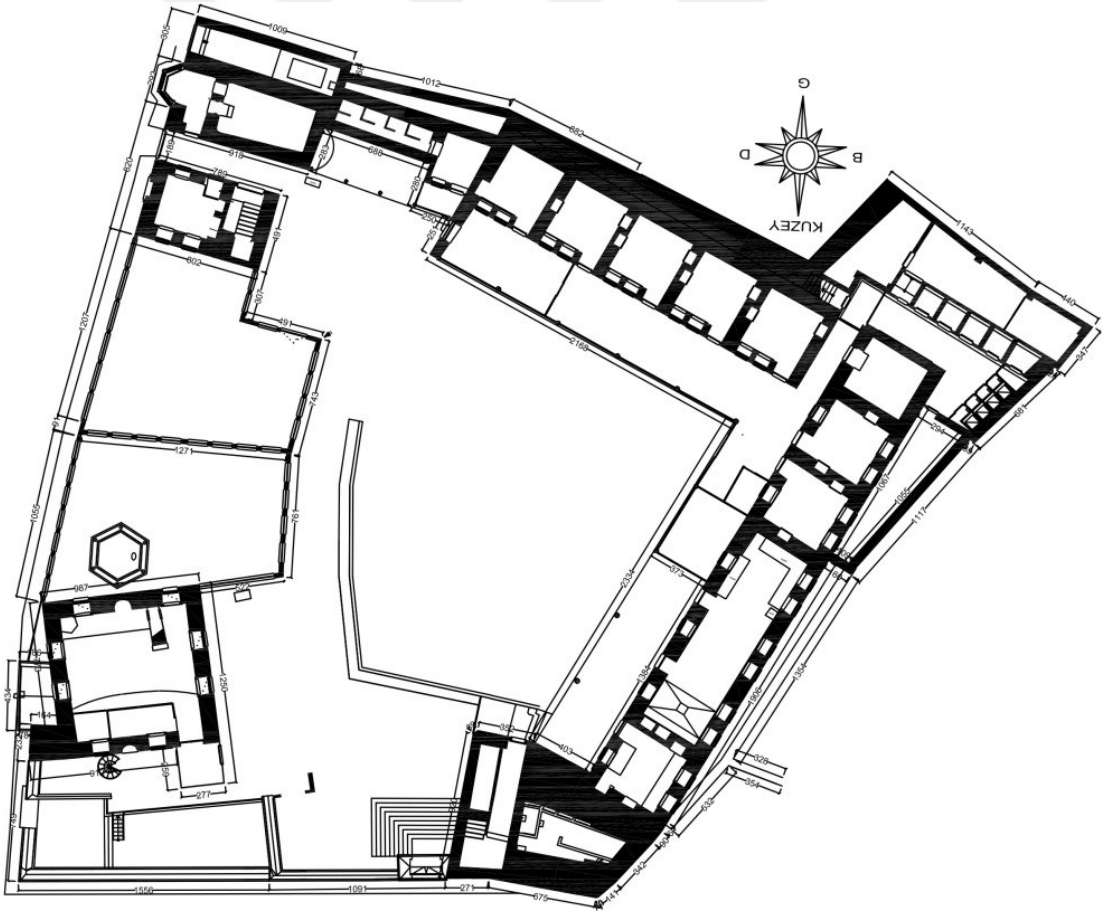

Fotoğraf 42: Cami Güneyinde Yer Alan Ada ve Mezarlar

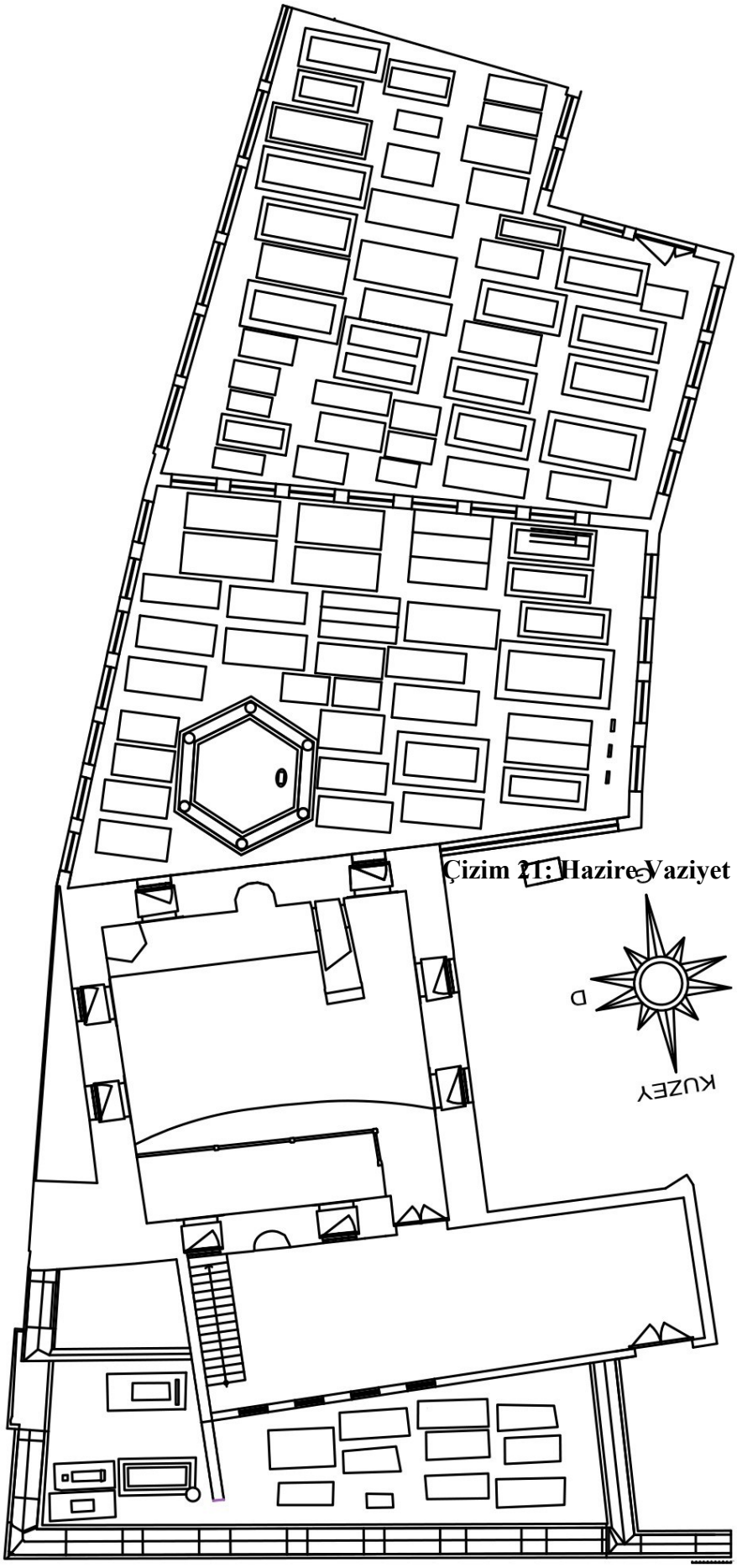
[72] İbrahim Öztürkçü, 13 (2012), s. 160.

Fotoğraf 43: Mektep Kuzeyinde Yer Alan Ada ve Mezarlar

Çizim 19: Ahmediye Külliyesi, Hazirelerin Konumları

Çizim 21: Hazire Vaziyet Planı (V.G.M. Arşivind

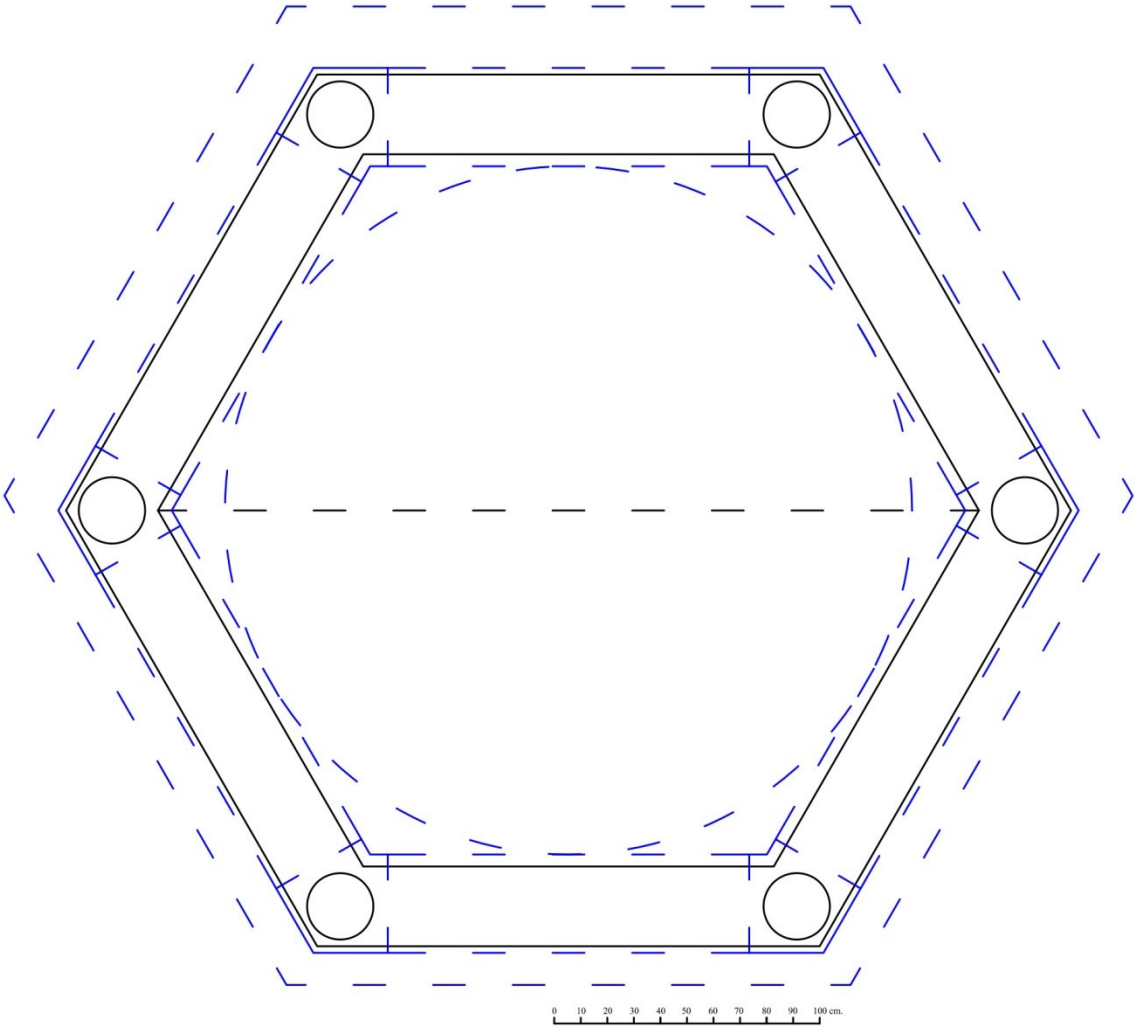
Külliye içerisinde en erken tarihli defin 947/1540-41 tarihinde ilk Ahmediye cami bânîsi olan Kefce Dede'ye ait olup baş şahidesi bugün cami güneyindeki ada da yer alan baldaken türbe içerisinde bulunmaktadır. Altıgen planlı türbe her köşesine konulan altı sütun ile yükselerek kubbeyi taşımaktadır. Altıgenin bir köşesi içerden 1.55x0.30 m. dışardan 1.90x0.30 m. ölçülerindedir. İçerden uzunluğu kuzey-güney yönünde 2.68 m. iken doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu 3.10 m. ölçülerindedir. Zemin ile kubbe üst kotu arasındaki yükseklik farkı 5 m. dir.

Fotoğraf 44: Türbenin Haziredeki Konumu

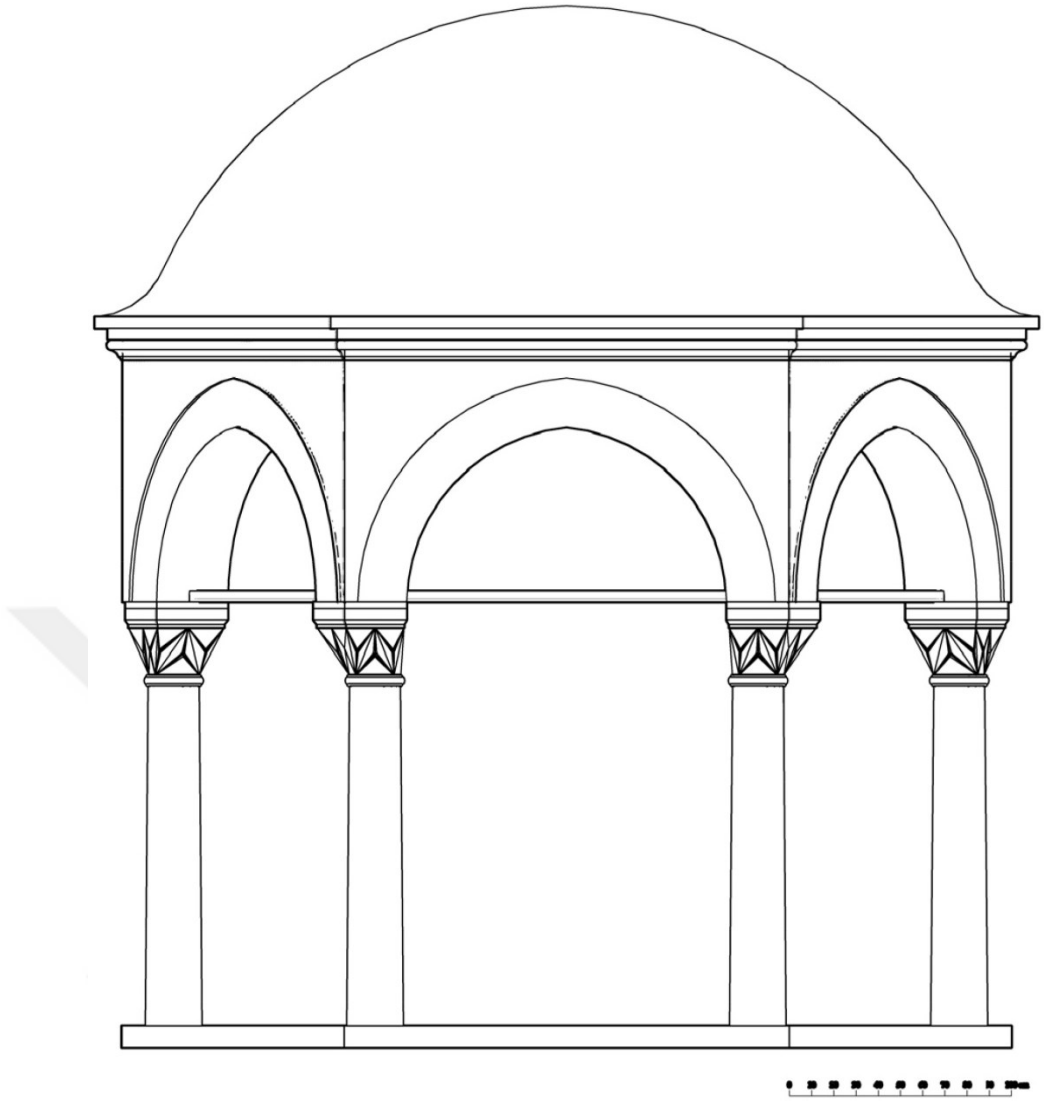
Türbede medfun olan Kefce Dede'nin şahidesi hakkında ayrıntılı bilgiyi İbrahim Hakkı Konyalı'nın ifadeleriyle "mabedin solunda çok büyük bir çitlembik ağacının dibinde buradaki ilk mescidin bânîsinin(Kefce Dede)'nin 947 H. tarihli bir mezar taşı ve kabri var idi. Bu kabir ve taş kaldırılmıştır. Ben 1975 senesinde bu taşı en kaz altında bulduarak caminin kıble duvarı önüne koydurdum. Caminin kıble tarafı ve sol aşağı tarafı kabristandır. Burada 1175 M. yılında ölen ve külliyeyi yaptıran Ahmed Ağa'nın kızı Emetullah Hatun'un, 1180 H. 1766 M. yılında ölen oğlu Ferit beyin 1159 H. 1746 M. yılında ölen başka oğlu Osman Ağa'nın aynı yılda ölen üçüncü oğlu Emin Mehmed Ağa'nın mezarları vardır. Ahmed Ağa'nın türbesi de buradadır."[73]

[73] İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, C: 1, s. 89. " burada yer alan ibarelerden anlaşıldığı üzere şahide taşınmıştır. Dolayısıyla Kefce Dede'nin mezarı konusunda sağlıklı sonuçlar elde edilememiştir. Araştırmacılar tarafından Kefce

Çizim 20: Baldaken Türbe, Plan(M. Bulut, 2015)

Dede Türbesi olarak nitelendirilen baldaken türbenin gerek külliye içerisindeki mimari programı gerekse mezarın baş şahide ile olan ilişkisi nedeniyle orijinal yerinin burası olmadı tarafımızdan düşünülmektedir. Ayrıca İ.H. Konyalı, cami ve medrese avlusunun ortasında Ahmediye Türbesi olarak isimlendirdiği türbenin varlığından bahsetmektedir. Bu türbe, Ahmediye Cami'nin güneyindeki baldaken Türbe olup ikinci bir türbe yoktur. Eminzâde Ahmed Ağa mezar kitâbesi ve detayları için Katalog 4'e bk.

Çizim 21: Baldaken Türbe, Ön Görünüş(M. Bulut, 2015)

En geç tarihli defin ise 1316/1899 yılında tarikat-ı aliyye Rıfâiyye meşayih-i kirâmından, Kefce Dede dergâh-ı Şerifi post-nişîni, eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mahmud Raci Efendi'nin mezardır ki kendisi de Ahmediye Cami hatiplerinden birisidir. Yine kendisinin mezarı Kefce Dede'nin mezarının bulunduğu ada üzerinde cami güneyinde yer almaktadır.[74]

Cami güneyinde yer alan ada içerisinde toplamda kırk bir mezar bulunmaktadır.[75] Birinci ada üzerinde iki çerçeveli mezar içerisinde birden çok defin yapılmıştır. Bunlar kronolojik olarak dizildiğinde katalog numaraları ile (88, 90, 91)

[74] Bu en erken ve en geç tarihli bu iki mezarın aynı ada üzerinde yer alması hazirenin oluşumu üzerinde fikirleri aydınlatması açısından önemlidir. Düzensiz bir dağılımın gösterilmesi sağlayan bu bakış açıları medfunların ilk definle arasındaki ilişki sebebiyle ona daha yakın olma camiye yakın olma gibi sebepler teşkil etse de plan itibariyle dağınık bir konumlanma görülmektedir.

[75] Bu sayı mezarlar değil medfunlar üzerinden yapılmıştır. Bir çerçeve içerisinde farklı tarihlere sahip birden fazla defin olması nedeniyle böyle bir düzenleme yapılmıştır.

oluşmuş çerçeveli mezar da üç, (20, 51) numaralı çerçeveli mezarda iki olmak üzere toplam beş defin iki çerçeveli mezarda bulunmaktadır. Yine bu ada üzerinde üç definde sadece şahideler konulmuştur.

Mektebin kuzeyinde yer alan ada üzerinde ise toplamda kırk üç mezar bulunmaktadır. Bunlardan sade bir tane çerçeveli mezarda iki defin bulunmaktadır.

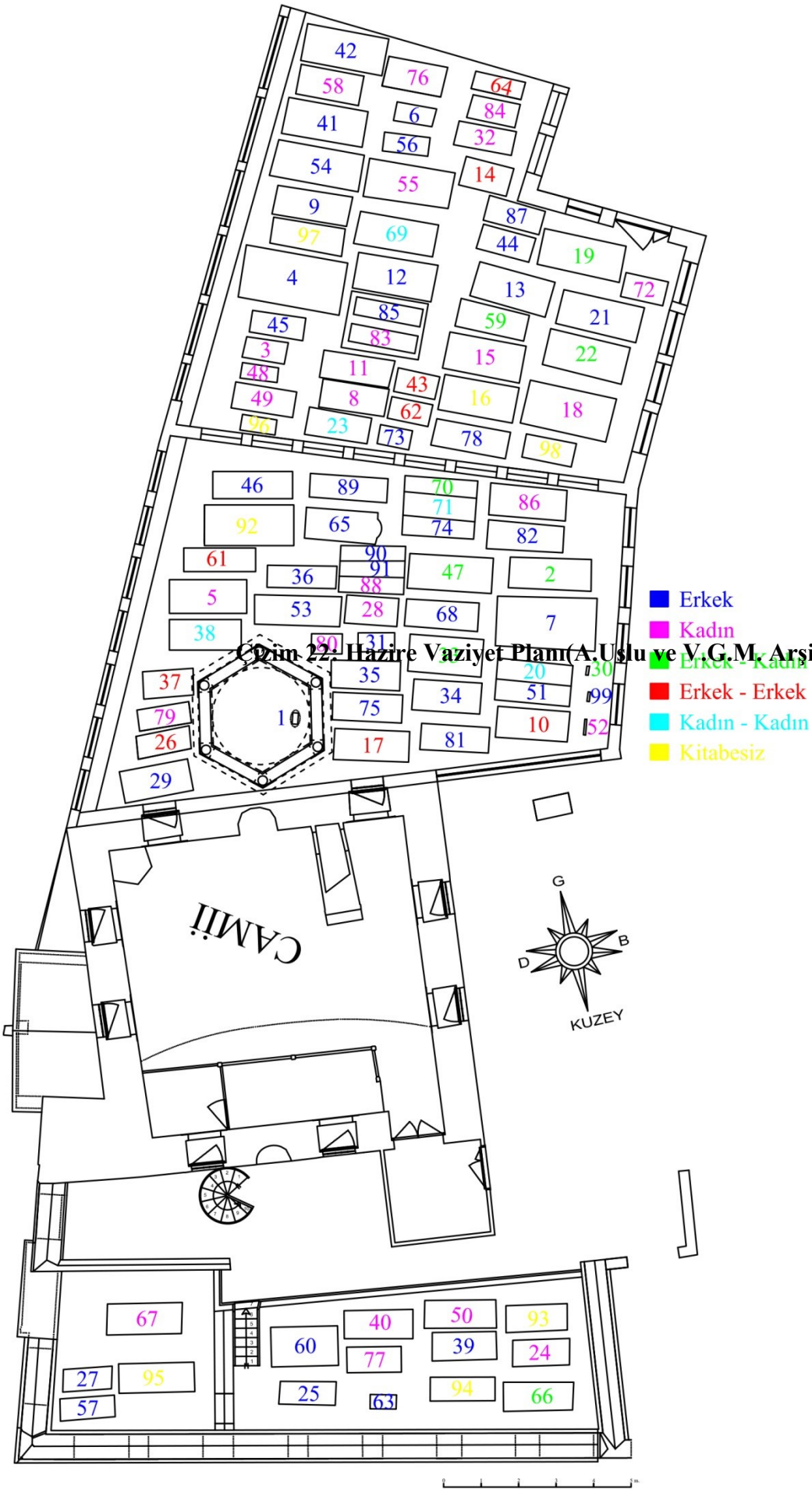
Caminin kuzeyinde yer alan ada üzerinde ise büyük kısmı haziredeki mezarlara göre geç tarihlerde vefat eden medfunlara aittir. Kendi içinde iki bölüme ayrılan bu adada batıda on bir doğuda dört mezar olmak üzere toplamda on beş mezar bulunmaktadır. Külliye içerisinde mevcut ayakta ve sağlıklı toplam doksan dokuz mezar katalog sayımızı oluşturmaktadır.

Her ada kendi içerisinde benzer tipolojinin eserlerini barındırmaktadır. Bunlar içerisinde lahit mezarlar genelde mektebin kuzeyinde, çerçeveli mezarlar ise caminin güneyinde yer almaktadır. Bununla birlikte yoğun olarak levha şeklinde şahideler görülmektedir. Başlık tipi olarak ise kâtibi kavuk yoğun olarak kullanılmıştır.

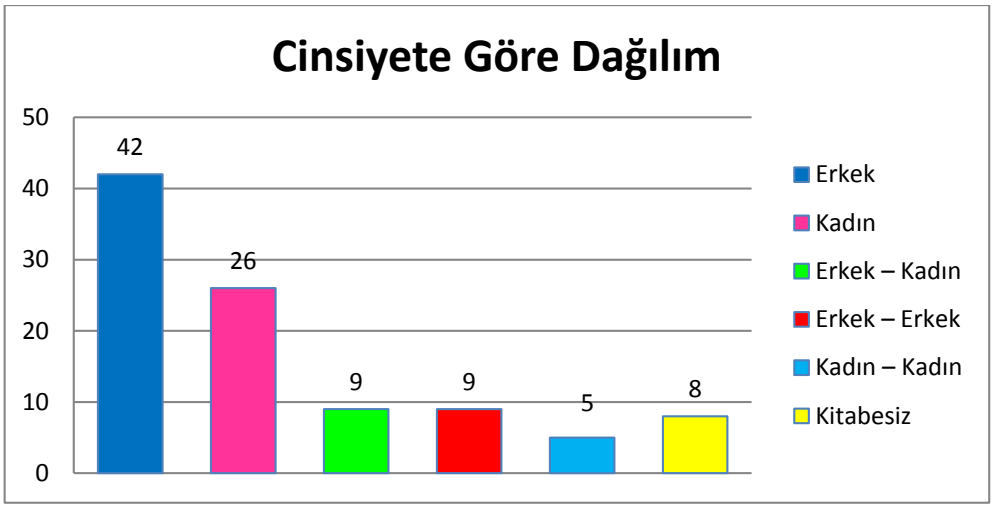
Ahmediye külliyesi haziresi plastik sanatlar açısından oldukça özgün örnekleri bulunmaktadır. Lale devri Üsküdar'ı için fikir verecek detayları barındıran bu hazirede, lahitler üzerinde yoğun olarak gördüğümüz bezeme kompozisyonları yapı ile de bütünlük arz etmektedir.

Haziredeki mevtaların secerelerine bakıldığında Eminzâde Ahmed Ağa ve soyundan gelenlerin büyük oranda olduğu anlaşılmaktadır. Dönem için karakteristik bezeme unsuru olan kompozisyon örnekleri bulunmaktadır. Hazire de gördüğümüz bitkisel ve nesneli süslemeleri cami harim kısmında görebiliyoruz. Celi ta'lik ve celi sülüs yazı örnekleri bulunan hazire de başlık tipi olarak kâtibi kavuklu başlıklar mevcuttur. Hazirede imam, müderris, monla, gibi farklı meslek gruplarından defin yapılmıştır. Hazirede bezeme öğesi olarak ön plana çıkan mezar taşı örnekleri ise tûbâ ağacı kabartmalı motif, lale devrinin bitkisel kompozisyonları, nesneli ögeler sayılabilir.[76]

[76] İbrahim Öztürkçü, *a.g.m.*, s. 160.; Gülçin Erol Canca, *a.g.m.*, s.199.

Çizim 22: Hazire Vaziyet Planı(A.Uslu ve V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Grafik 1: Hazirede Cinsiyete Göre Dağılım

2.7. Arşiv Belgelerinde Ahmediye Külliyesi ve Onarımları

Ahmediye Külliyesi bünyesinde yapılan çalışmalar Osmanlı devlet arşivinden elde edilen belgeler başta olmak üzere külliye üzerine yapılan çalışmalarla birlikte değerlendirilmiş ve yeni bir yaklaşımla inşa, tamir ve onarım adına bir kronoloji düzenlenmiştir. Elimizdeki ilk veriler H. 27 C. 1086/21 Ağustos 1675 Üsküdar'ın Kefce Mahallesinde malı ile bina eylediği mescidin camiye tahvili ile hitabet cihetinin imamı bulunan Mehmed Halife'ye tevcihi ile ilgili arşiv belgesidir.[77]

Üsküdar Kefçe Mahallesi'ndeki mescidini yeniden canlandıran Eminzâde Ahmed Ağa Vakfından bir cihetin(yer, bölüm) tevcihine(yöneltmek, döndürmek) yönelik H. 27 Za. 1134/7 Eylül 1722 arşiv belgesidir.[78]

Üsküdar'daki Ahmediye Cami'nin 1834 tarihli evkaf defterinde vezaif, mürtezika-i vakıf ve masarıfat kayıtları bulunmaktadır.[79]

İbrahim Hakkı Konyalı'nın beyanından hareketle cami kapısının üzerindeki bir levhada H. 1277(1860) yılında İbrahim Efendi tarafından tamir edildiği belirtilmektedir.[80]

---

[77] BOA. C.EV. 83/4143, 1086, C. 29.B-1.: " belgede yer alan detaylardan hareketle Üsküdar Ahmediye Cami, ilk inşası kitâbesinde belirtildiği üzere Kefce Dede tarafından yapılmıştır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda zamanla yakılıp yok olan bu caminin yerine Kefce Dede'nin ölüm tarihi olan H. 947/1540 yıllarından sonra yeni caminin yapılmış olduğu düşünülmekteydi. Arşivden elde edilen bu belge ile birlikte bugünkü adıyla Ahmediye Caminin 1675 yılında mescitten camiye çevrilmesine dair kayıt tespit edilerek netlik kazanmıştır."

[78] BOA. C.EV. 355/18025, 1134 Za. 27 B-1. " belgede belirtilen tarih ile Ahmediye külliyesinin İnşa edildiği tarih birbiri ile paralellik göstermektedir. Bu belge, bina üzerinde yer alan kitâbeler ile karşılaştırıldığında külliye içerisindeki inşa organizasyonu hakkında fikir verecek veriler ortaya çıkmaktadır.

[79] BOA. EV.d. 932, 1250 Ş. 29, B-29. " belgenin yoğun olması ve tez konusundan uzaklaşılmaması adına detaylı incelenmemiş olup araştırmacılara fikir vermesi için portföy bilgileri ile aktarılmıştır.

[80] İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, C:1, s. 89.; Ahmet Hamdi Bülbül, *a.g.e.*, s. 47.

1874 tarihli belge, Üsküdar'daki Cedid Valide ve Eminzâde Ahmed Ağa Camisinin çeşme tamiri ilgili bilgi vermektedir.[81]

Üsküdar'da Ahmediye Cami ile müştemilatının tamiri ile ilgili H. 14 M. 1313(27 Haziran 1895) tarihli belge bilgi vermektedir.[82]

Eminzâde Hacı Ahmed Ağa Vakfı'ndan Üsküdar'daki Ahmediye Cami ile müştemilatının tamiri hususunda H. 14 M. 1313(7 Temmuz 1895) bilgi vermektedir.[83]

Üsküdar'daki Ahmediye Cami müştemilatının H. 17 M. 1313(10 Temmuz 1895) tarihinde icra-yı tamiri hakkında bilgi vermektedir.[84]

1914 tarihli Osmanlı arşiv belgesinde İstanbul'da bulunan Atik Valide Sultan Medresesi, İmareti ve Türbesi Evkafı, Ahmediye Medresesi Evkafı ve Mihrimah Sultan Medresesi Evkafı'nın tamir masraflarının kayıtları bulunmaktadır.[85]

1945 yılında yapılan onarımda külliye bütün olarak ele alınmış ve mekânlar ihtiyaca göre yeniden düzenlenmiştir. Camide boya ve badana işleri yapılmıştır.[86]

Bunların yanı sıra Vakıflar Bölge Müdürlüğünden elde edilen belgelerden anlaşıldığı üzere 1955 yılında yapılan onarımların eksiklerini kapatmak üzere 1956 yılında onarım yapılmıştır.1965 yılında son cemaat yeri kurul kararı ile yıkılmıştır. 1967 yılında külliyenin onarıldığı vakıf kayıtlarında belirtilmektedir.

1967-69 yıları arasında yapılan onarımda üst örtünün eskiyen kurşunları sökülüp yeniden kurşunlanmıştır. Kapı, pencere, müezzin mahfilinin merdiveni ve döşemesi yeniden yapılmıştır. Kalem işleri de aslına uygun olarak yapılmıştır.[87]

---

[81] BOA. İDH. 694/48535, 1291 Za. 22, B-1.,
[82] BOA. ŞD. 134/51, 1313 M. 04, B-2. "tamir belgesinin depo dışı görünmesi nedeniyle portföy bilgileri üzerinden aktarılmaktadır."
[83] BOA. İ.EV. 10/9, 1313, M. 14.B-2.: yapılan araştırmalar sırasında külliyeye ait tamir belgesinin depo dışı görünmesi nedeniyle portföy bilgileri ile aktarılmaktadır.
[84] BOA. BEO. 651/48820, 1313 M.17. B -1.
[85] BOA. EV.d. 31721/1333 M. 03. " belgenin yoğun olması ve tez konusundan uzaklaşmama adına detaylı incelenmemiş olup araştırmacılara fikir vermesi için portföy bilgileri ile aktarılmaktadır.
[86] Ahmet Hamdi Bülbül, *a.g.e.,* s. 47.
[87] Ahmet Hamdi Bülbül, *a.g.e.,* s. 47-48.

3. ÜSKÜDAR AHMEDİYE KÜLLİYESİ HAZİRESİ KATALOG

Katalog No 1		
Fotoğraf No	45-46	
Çizim No	23	
Kimlik ve Tarihi	Kefce Dede 947/1540-41	
Mezar Tipi	Baş Şahideli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Sâhibü'l-hayrât	صاحب الخيرات
2	Merhûm Kefce	مرحوم كفجه
3	Dede rûhuna Fâtiha	دده رحونا فاتحه
4	Sene 947	سنه ٩٤٧

Kitâbesine göre Kefce Dede'ye ait olan kabir, 1.35 m. yüksekliğinde levha şeklindeki baş şahidesinden meydana gelmektedir. Üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dört satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Doğrudan toprağa oturan baş şahide haziredeki baldaken türbe içerisinde yer almaktadır.

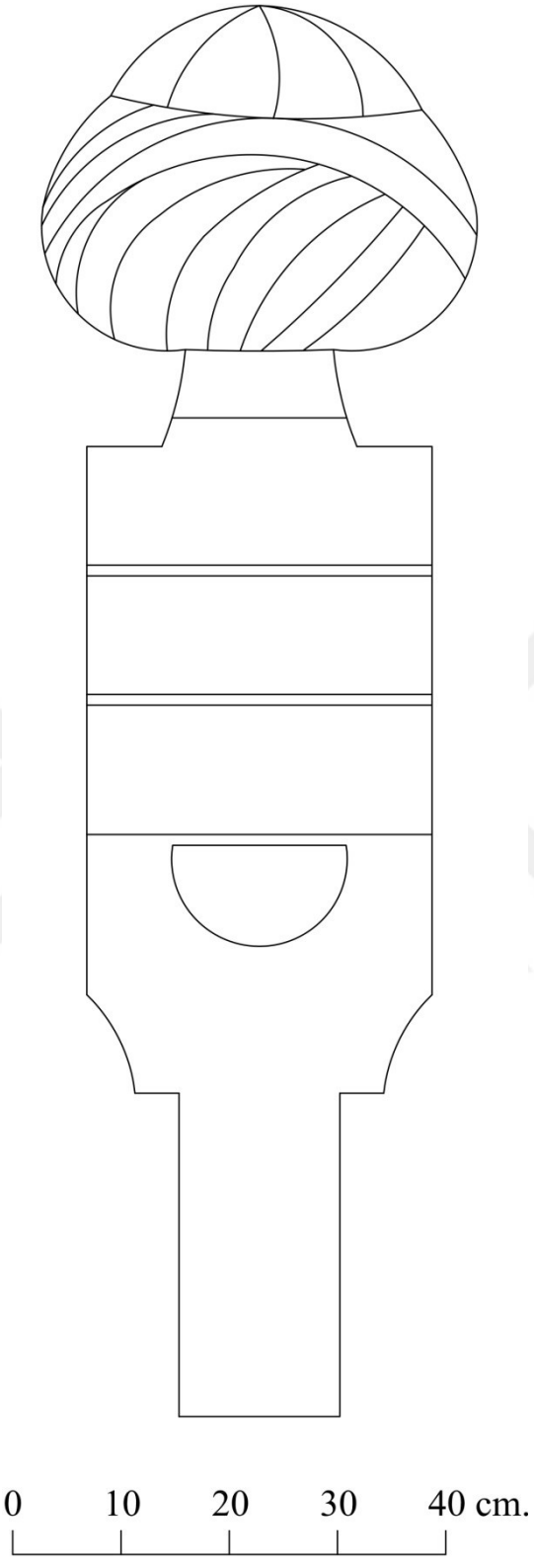
Baş şahide üzerinde ulema sarıklı başlık bulunmaktadır. Başlık alınlığında çapraz olarak çekilen destarlar yüzeyi bir şeritle ikiye bölmektedir. Destarın üzerinde ise dokuz dilimli tepe kısmı yükselmektedir.

Fotoğraf 45: Kefce Dede Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Fotoğraf 46: Kefce Dede Mezarı, Baş Şahidesi

Çizim 23: Kefce Dede Mezarı, Baş Şahidesi(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 2		
Fotoğraf No	47-49	
Çizim No	24	
Kimlik ve Tarihi	Saliha Hatun 1134/1721-22 el-Hâc Halil Efendi 1253/1837	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Ta'lik ve Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقى
2	Hacc-ı şerif avdetinde	حج شريف عودتنده
3	Buldur'da bi-emri'llâhi	بولدو رده بامر الله
4	Te'âlâ vefat iden Ahmediye Cami'	تعالى وفات ايدن احمديه جامع
5	Şerifi imamı merhûm ve mağfûrun-leh	شريفى امامى مرحوم ومغفورُ له
6	el-Hâc Halil Efendi rûhuna	الحاج خليل افندى روحنه
7	el-Fâtiha Sene 1253 Fi 5 C.	الفاتحه سنه 1253 فى 5 ج
Ayak Şahidesi Ön Yüz		
1	Hobyâr imamının validesi	خوبيار امامنك والدسى
2	Sâliha hâtun çün kıldı fenadan irtihâl	صالحه خاتون چون قلدى فنادن ارتحال
3	Rahmetu'llâhi aleyhâ rûhuna el-Fâtiha	رحمته الله عليحا روحنه الفاتحه
4	Çıktı üçler didiler hayr dua edip âna	چقدى اوچلر ديديلر خير دعا ايدوب اكا
5	Gülşen-i cennet ola me'vâ-yı han Sâliha	كلشن جنّت أولا مأواى خان صالحه
6	Sene 1134	سنه ١١٣٤

Kitâbesine göre Sâliha Hatun ve Halil Efendi'ye[88] ait olan kabir, 2.33x0.88 m. ölçülerinde, mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli bir mezardır.

Baş şahidesi 1.35 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma

[88] Hazire içerisinde uygulamalarını gördüğümüz birlikte defin örneklerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamanın kabir veya çevre düzenlemesi ile ilişkisi düşünülmektedir.

tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Baş şahidesinin kısa boyunlu daralarak yükselen ulema sarıklı başlık kısmı, enine gelişen biçimde yapılmış olup merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüştür. Her iki yanda çapraz olarak çekilmiş dört destar bulunmaktadır.

1.22 m. ölçülerinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen levha şeklindeki ayak şahidesi tepelik ile sonlandırılmıştır.[89]

Yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 6 satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir.[90] Ayrıca aşağıdaki satırda yer alan kelimelerle

5	Gülşen-i cennet ola me'vâ-yı han Sâliha	كلشن جنّت أولا مأوای خان صالحه

1137 tarihi ebcedle düşülmüştür. Bunu da 4. Satırda yer alan çıktı üçler ifadesi ile 1137-3: 1134 tarihini vermektedir ki kitâbede son satırda yer alan tarihle uyuşmaktadır.

Bu kitâbenin sanat tarihi içerisindeki önemi: Kitâbelerinden anlaşıldığı kadarıyla mezar içerisinde iki defin işlemi yapılmıştır. Bu veriler bize kabir veya çevre-bahçe düzenlemesinin olup olmadığını, restorasyonlar ile ilişkisini, baş ve ayak şahidelerinin malzeme ile ilişkisini, kaide ile şahidenin uyumunu düşündürmek için veri sağlamaktadır. Yine Hobyar imamı derken Eminönüdeki(?) Hobyar camisine işaret etmesi de literatüre sunduğu bilgi açısından kıymetli görülmektedir.

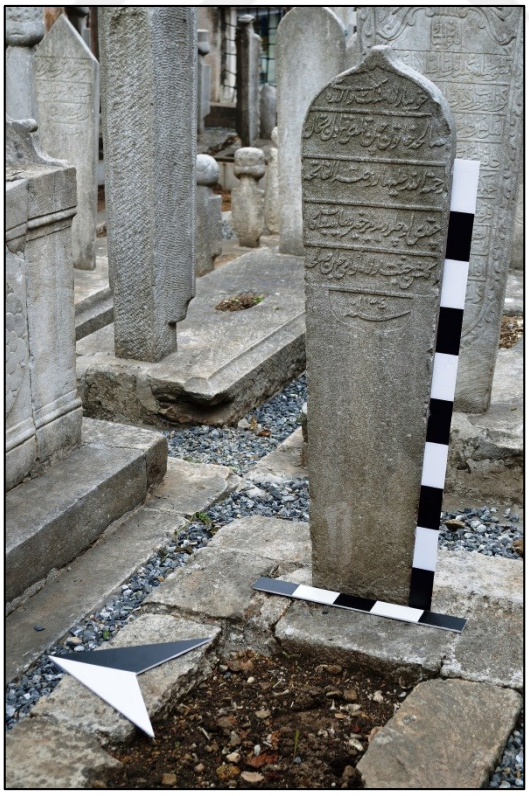

Fotoğraf 47: Saliha Hatun ve el-Hâc Halil Efendi Mezarı, Genel Görünüş

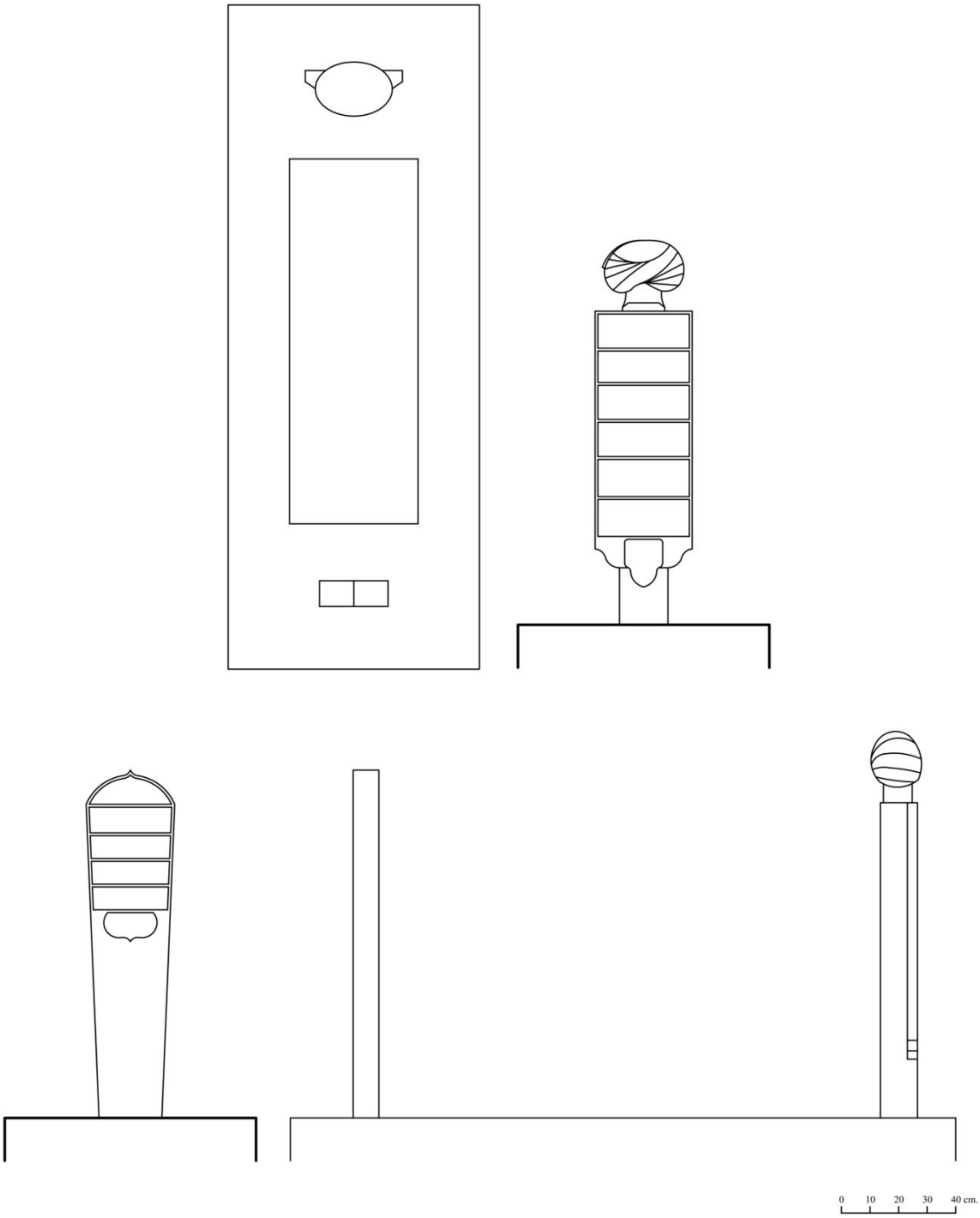
[89] Tipoloji içerisinde tepelikler levha formlu şahideler içerisinde bütün olarak değerlendirilmiş ve ayrıca çiçekli bezemeler bölümünde haziredeki tüm tepeliklerin detayları kronolojik olarak verilmiştir.
[90] Kitâbelerde içerik-muhteva bölümünde haziredeki kartuş formları bir arada verilmiştir.

Fotoğraf 48: el-Hâc Halil Efendi Mezarı, Baş Şahidesi Ön Yüz

Fotoğraf 49: Saliha Hatun Mezarı, Ayak Şahidesi Ön Yüz

Çizim 24: Saliha Hatun ve Halil Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 3		
Fotoğraf No	50-51	
Çizim No	25	
Kimlik ve Tarihi	Eminzâde Hacı Ahmed Ağa Kızı Hadîce Hanım 1142/1729-30	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Nihal taze res kalbin hüdalehser	نهال تازه رس كلبن حدلها
2	Hadîce bint-i Eminzâde Hacı Ahmed Ağa	خديجه بنت امين زاده حاج احمد اغا
3	İlâhî vâyesi olsun naîm-i Firdevsi	الهى وايه سى اولسون نعيم فردوسى
4	Hemîşe dâyesi civâr-ı cennetü'l-me'v'â	همیشه دایه سی جواری جنت المأ وی
5	Harud vefatına menkûtla dedi tarih	خرد وفاتنه منقوطله ديدى تاريخ
6	Hadîce cennet-i and icre cayına ehl ola	خديجه جنت عند ايجره جايكا اهل اولا
7	Sene 1142	سنه ١١٤٢

Eminzâde Hacı Ahmed Ağa Kızı Hadîce Hanım'a ait kabir, 1.21x0.62 m. ölçüsündeki silmeli bir pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında 0.50x0.34 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle üzerinde yer alan silmenin içerisinde üçgen oluşturacak şekilde bezemeler bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.07 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmıştır. Üzerinde mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırlık kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı satır kare formlu bir kartuş içerisinde yapılmıştır. Yine 5. satırdaki "menkûtla" ifadesinden son mısradaki noktalı harflarin sayı değerlerini toplayıp ebcedle tarihe ulaşılacağının ipucu verilmiştir. Serpuş mevcut değildir.

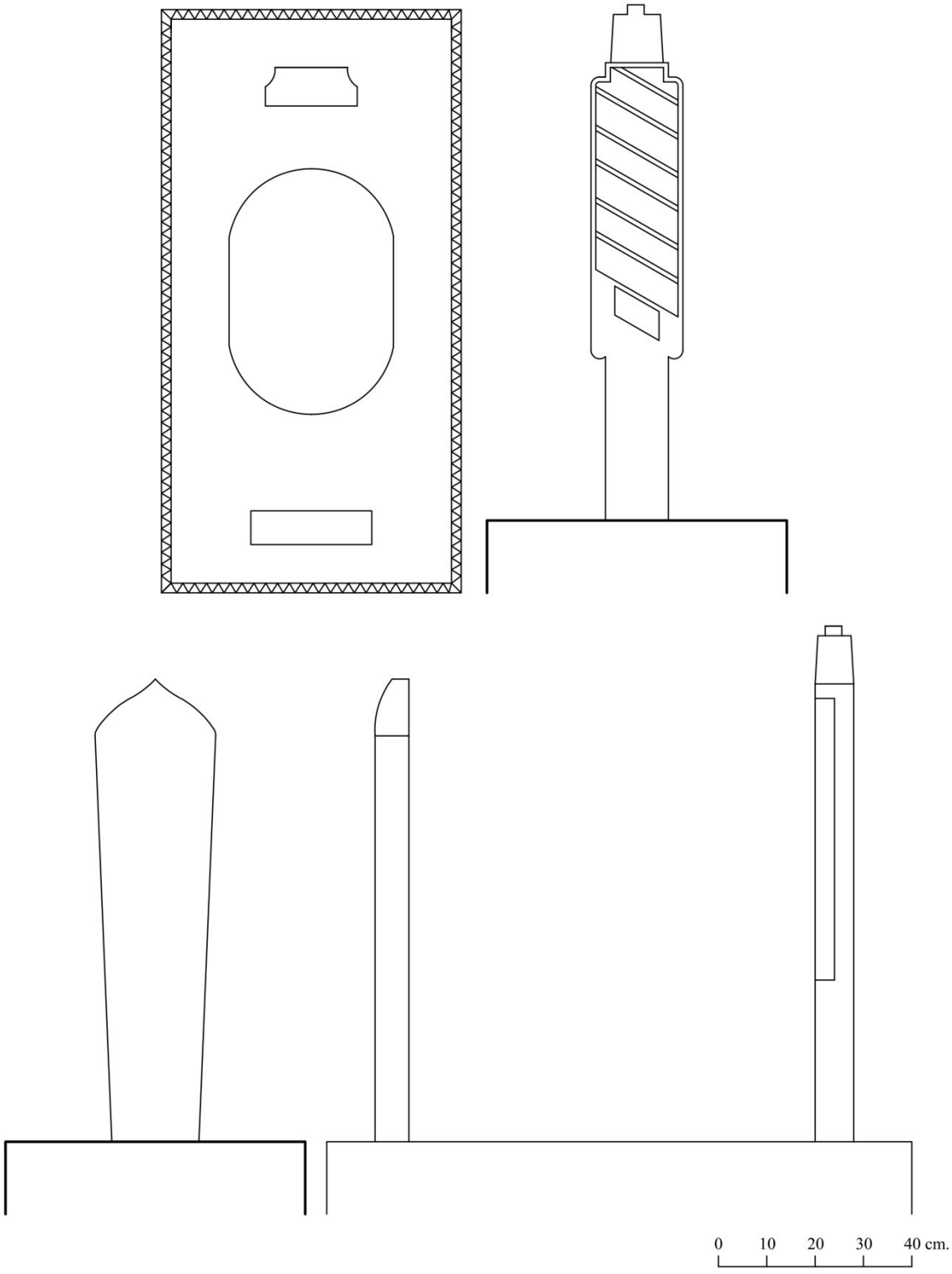
Ayak şahidesi 0.95 m. yüksekliğinde dikdörtgen levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmıştır. Şahide aşağıdan yukarıya genişleyip yükselmekte ve sivri kemer şeklinde sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin cephesi üzerinde herhangi bir kitâbe veya bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 50: Hadice Emin Bint Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 51: Hadice Emin Bint Mezarı, Baş Şahide Arka Yüz

Çizim 25: Hadice Emin Bint Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 4		
Fotoğraf No	52-54	
Çizim No	26	
Kimlik ve Tarihi	Hacı Ahmed Eminzâde 1143/1730-31	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön ve Arka Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	Dirîğa Hacı Ahmed sâhibu'l-hayrât Eminzâde	دريغاحاجى احمد صاحب الخيرات امين زاده
3	Ki terk-i âlem-i fâni idüb azm itdi ukbâya	كه ترك عالم فانى ايدوب عزم ايتدى عقبايه
4	Rıza-yı Hakk'a mâl-ü cânını bezl eyledi merhûm	رضايى حقه مال وجاننى نزل ايلدى مرحوم
5	Ki bilmişti cihan bâkî değil a'la vü ednâya	كه بيلميشتى جهان باقى دكل اعلا وادنايه
6	Neşmînâz-ı Firdevs-i berrin olup hüdâvendâ	نشمينلز فردوس برين اولوب خداوندا
7	Resul-i ekrem olsun cennet-i a'lâda hemsâye	رسول اكرم اولسون جنت اعلاده همسايه
8	Bu mısra'la dedi târîh-i fevtin geldi bir dâî	بو مصر عله ديدى تاريخى فوتن كلدى بر داعى
9	Eminzâde cihandan göçdü tâ Firdevs-i a'lâya	امين زاده جهاندن كوچدى تا فردوس اعلايه
10	Sene 1143	سنه ١١٤٣

Kitâbesine göre Hacı Ahmed Eminzâde'ye ait bu kabir, 2.93x1.51 m. ölçülerindeki bir oturtmalık üzerine levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.30x0.83 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyonlardan oluşmaktadır. Burada merkezde 0,40 m. çapında bir rozet bulunmaktadır. Rozet kabartma tekniğinde yapılmış ve merkezden kademeli olarak dağılan yapraklarla tamamlanan çiçek motifi ile bezenmiştir.

Bu kompozisyonun hemen üzerinde silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. Burada 0.11 m. yüksekliğindeki bordür gövdenin tüm cephelerini dolaşmaktadır.

Baş şahidesinin ön yüzünde mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü 10 satırlık kitâbe, celî ta'lik yazı türünde ve Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Tüm kartuşlar kendi içerisinde dalgalı silmelerle kapanmıştır. Baş şahidesinin arka yüzünde aynı karakter ve yazı türünde ön yüzün tekrarı olan ikinci kitâbe bulunmaktadır.[91] Kitâbenin 9. satırında şair, ebcedle tarih düşmüştür.

2.23 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi de ön cephede olduğu gibi benzer forma sahip olup şahide ile tek parçadan oluşmaktadır. Üzerinde kitâbe bulunmayan ayak şahidesinden gövde seviyesine bir pahla inilmektedir. Cephedeki hareketliliği artırma amacıyla mukarnaslı hücreler açılmış köşeler pahlanmıştır. Ayrıca doğudaki yüzün Gündoğumu caddesine açılması sebebiyle cephe programı ayak şahidesinin arka yüzünde yoğunlaşmıştır. Servi ağacının kıvrık uç kısımlarına bağlanarak yükselen açmış çiçek(gül) motifleri işlenmiştir.

Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahittin gövdesinin kuzey ve güney cephelerinde aynı formlarda işlenmiş rozet bulunurken yalnızca ayak şahidesindeki rozet farklıdır. Gövdenin tüm cephelerinde toplamda sekiz adet rozet içerisinde kademeli olarak genişleyen çiçek motifleri verilmiştir.

Kitâbesinden anlaşıldığına göre bu mezar, Ahmediye Külliyesi'nin bânîsi Hacı Ahmed Eminzâde'ye aittir.[92]

Fotoğraf 52: Eminzâde Mezarı, Genel Görünüş

[91] Hazirede iki adet bulunan yazı tekrarının sebebi; baş şahidesinin ön yüzünün tahrip olması ve arka yüzün ana caddeye bakması nedeniyledir.

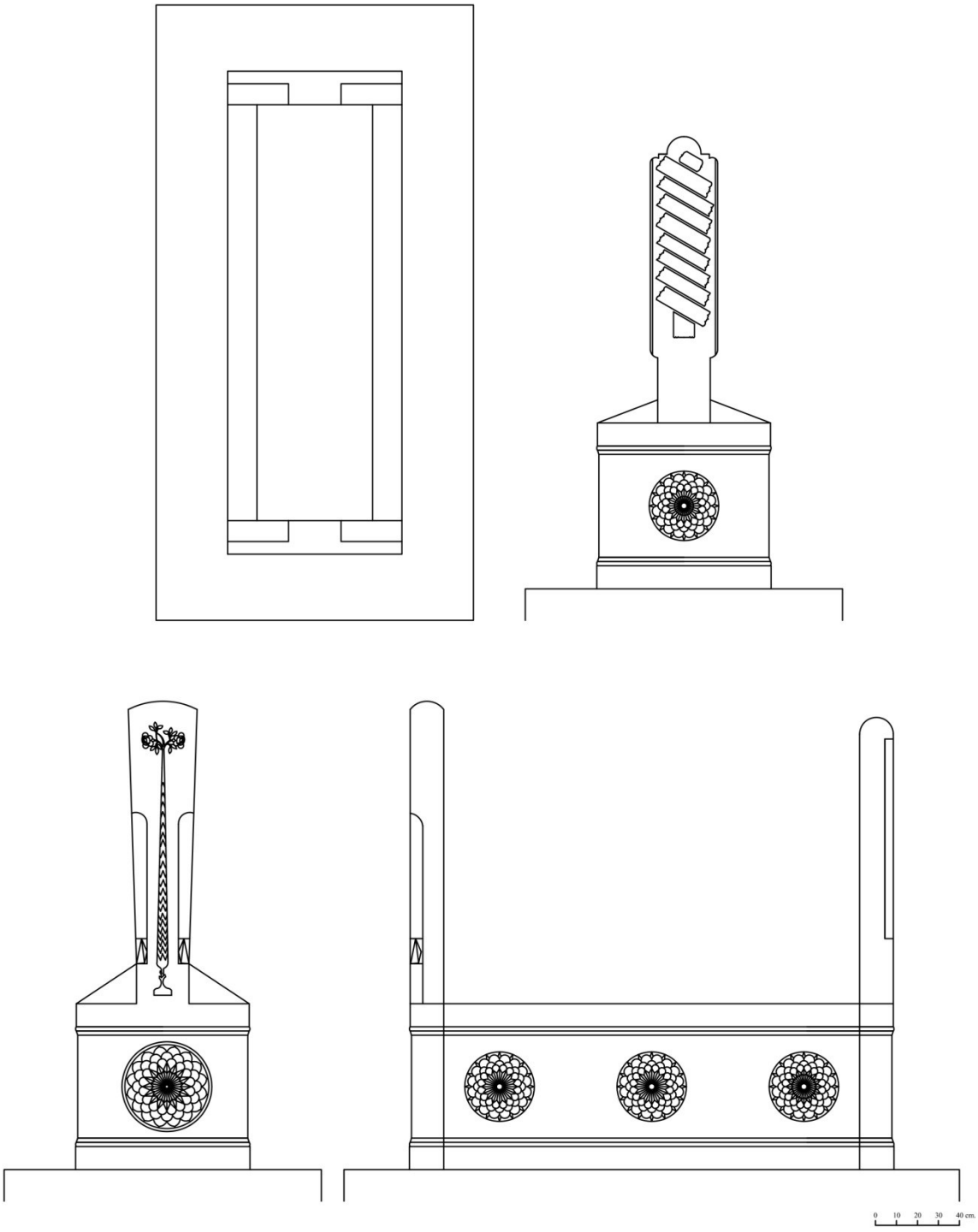
[92] Külliye içerisinde yer alan kitâbelerde belirtildiği üzere Hacı Ahmed Eminzâde tarafından 1722 yılında icra eylenmiştir. Mezar taşında ise 1143/1730-31 yılı yazılı olup ölümünden sekiz yıl önce tamamlamıştır.

Fotoğraf 53: Eminzâde Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz ve Arka Yüz

Fotoğraf 54: Eminzâde Mezarı, Ayak Şahidesi Ön ve Arka Yüz

Çizim 26: Eminzâde Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 5		
Fotoğraf No	55-57	
Çizim No	27	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hatun 1145/1732-33	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bakî	هو الحی الباقی
2	Zîb-i iklîl-i zânet gül-i bâğ-ı ismet	زیب اکلیل زانت کل باغ عصمت
3	Dürretü't-Tâc-ı havâtîn cihân-ı zâhidîn	درت التاج خواتین جهان زأهدین
4	Ya'nî kim Fâtıma Hâtun o Meryem İffet	یعنی کیم فاطمه خاتون او مریم عفت
5	İllet-i dehr ile olmuşdı hazîn ve gamkîn	عٌلّت دهرایله اولمشدی حزین وغمکین
6	İrciî emrini gûş itdi ki dem-i dünyâdan	ارجعی امرینی کوش ایتدیکی دم دنیادن
7	Azm-i gülzâr-ı bekâ eyledi ol zühre-i cebîn	عزم کازار زری بقا ایلدی اول زهره جبین
8	Hak teâlâ ide cennetde makâmın âlî	حق تعالی ایده جنتده مقامن عالی
9	Ola vahşetinde rûz-ı hesab içre emin	اوله وحشتکده روز حساب ایجره امین
10	Dedi bir mısrağıyla Hâtif-î Gaybî târîh Kıla Hak Fâtıma'nın câyini Firdevs-i berrîn	دیدی بر مصرعیله هاتیف غایبی تاریخ قله حق فطمه نك جاینی فردوس برین
11	Fi Sene 1145	فی سنه ١١٤٥

Kitâbesine göre Fâtıma Hatun'a ait lahdi, 2.14x1.01 m. ölçülerindeki oturtmalık üzerine düzenlenmiştir. Levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 1.68x0.67 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş olup dikdörtgen merkezine yerleştirilmiş rozet içerisinde kabartma tekniği ile yapılmış yaprakların kademeli olarak dağıldığı lale devrinin istiridye kabuğu motifine benzer şekilde bezeme bulunmaktadır. Bu kompozisyonun hemen üzerinden silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. Burada 0.8 m. yüksekliğinde gövdenin tüm cephelerini dolanan bordür bulunmaktadır.

Baş şahidesinin arka yüzünde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırlık kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir.[93] Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük bir kartuş içerisinde iken teslim bölümünün yazıldığı ilk satır tepelikteki rozetin içerisinde verilmiştir. Kitâbenin hemen üzerinde iki yanı yuvarlatılmış sivri kemer şeklinde tepelik kısmı bulunmaktadır. Tepelik kısmındaki rozetin iki yanında karanfiller bulunmaktadır.

1.50 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi lahit ön cephesiyle benzer form ve karakterde yapılmış ve gövde üzerinde şahide ile bir bütün olarak oluşturulmuştur. Doğudaki caddeye açılmasından dolayı ayak şahidesinin arka yüzü bezeme kompozisyonu olarak canlı tutulmuştur ve gövde merkezinden kademeli olarak açılan çiçek motifi ile rozet oluşturulmuş. Baş şahidesinde yer alan kitâbenin aynısı burada da yer almaktadır. Şahide, kitâbe üzerinde tepelikle sonlandırılmaktadır.

Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde aynı form ve ölçülerde işlenmiş toplam altı adet rozet içerisinde de kademeli olarak açılan çiçek motifi bulunmaktadır.

Fotoğraf 55: Fâtıma Hatun Mezarı, Genel Görünüş

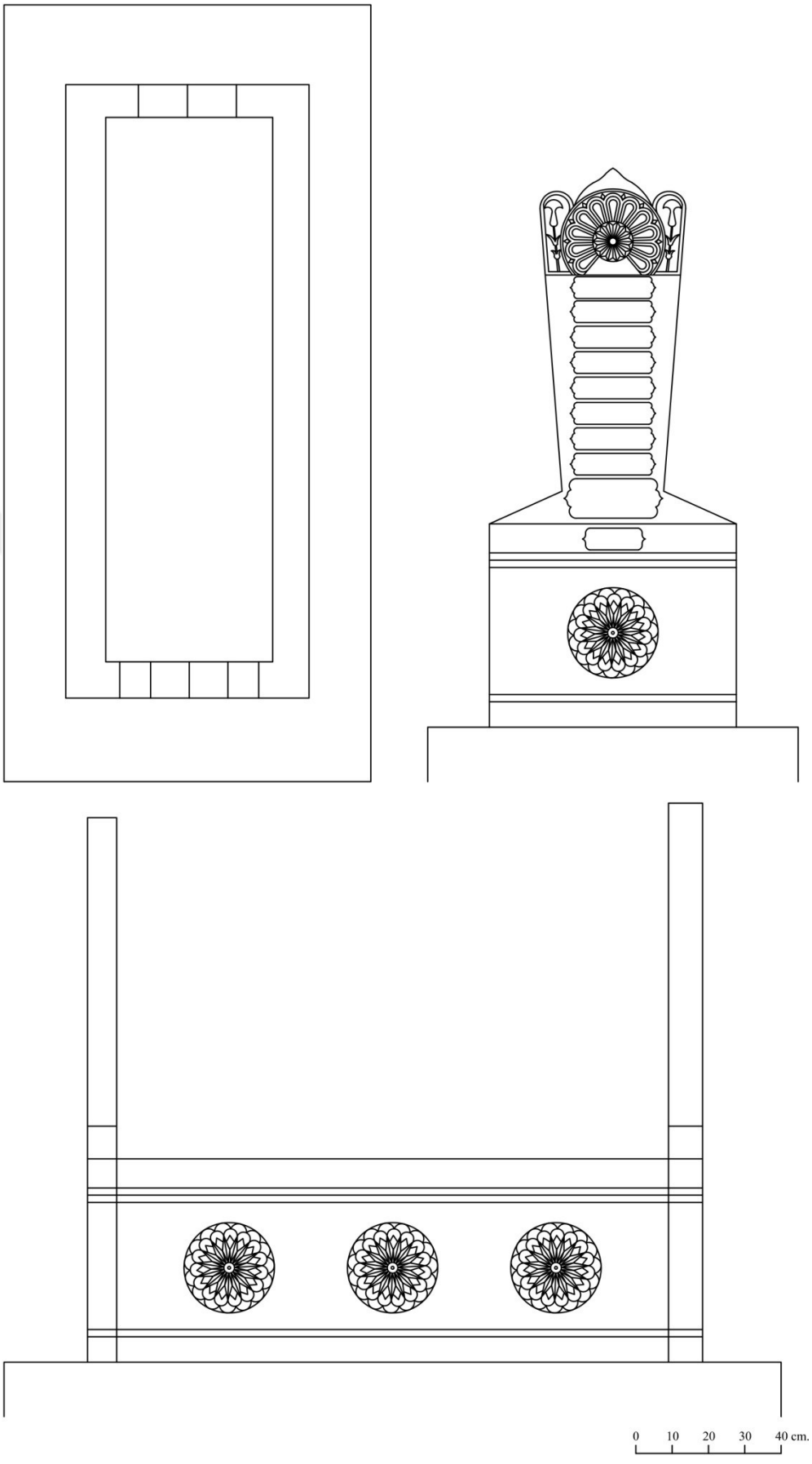
[93] Kitâbenin 10. satırında yer alan cümlede şair "Gaybi'nin" ismi geçmektedir. Aynı zamanda 7. Katalog numarasında da aynı isim geçmektedir. Burdan hareketle bu şairin her iki mezar taşınında şairi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca her iki mezar taşında da ebced ile tarih düşülmüştür.

Fotoğraf 56: Fâtıma Hatun Mezarı, Güney Gövde Cephesi, Rozet Bezemeleri

Fotoğraf 57: Fâtıma Hatun Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz

Çizim 27: Fâtıma Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 6		
Fotoğraf No	58-29	
Çizim No	28	
Kimlik ve Tarihi	Hüseyin Ağa 1145/1732-33	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kayıp	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm Eminzâde	مرحوم امين زاده
2	Ahmed Ağa'nın oğlu	احمد اغانك اوغلى
3	Merhûm Hüseyin	مرحوم حسين
4	Ağa rûhîçün	اغا روحيچون
5	el-Fâtiha Sene 1145	الفاتحه سنه ١١٤٥

Hüseyin Ağa'ya ait bu kabir, 1.15x0.48 m. ölçülerinde pehle üzerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin merkezinde 0.54x0.40 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kabir suluğu bulunmaktadır.

1.20 m. yüksekliğe sahip levha şeklindeki baş şahide üzerinde bitkisel motifler bulunmaktadır. Eksende servi ağacı ve her iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş altta çiçek üstte ise lale motifi bulunmaktadır. Silmeli çerçevenin üst köşelerine ise üç yapraklı çiçek başlıkları yerleştirilmiştir. Akant yapraklarının oluşturduğu bezeme ile tepelik kısmına geçilmektedir.

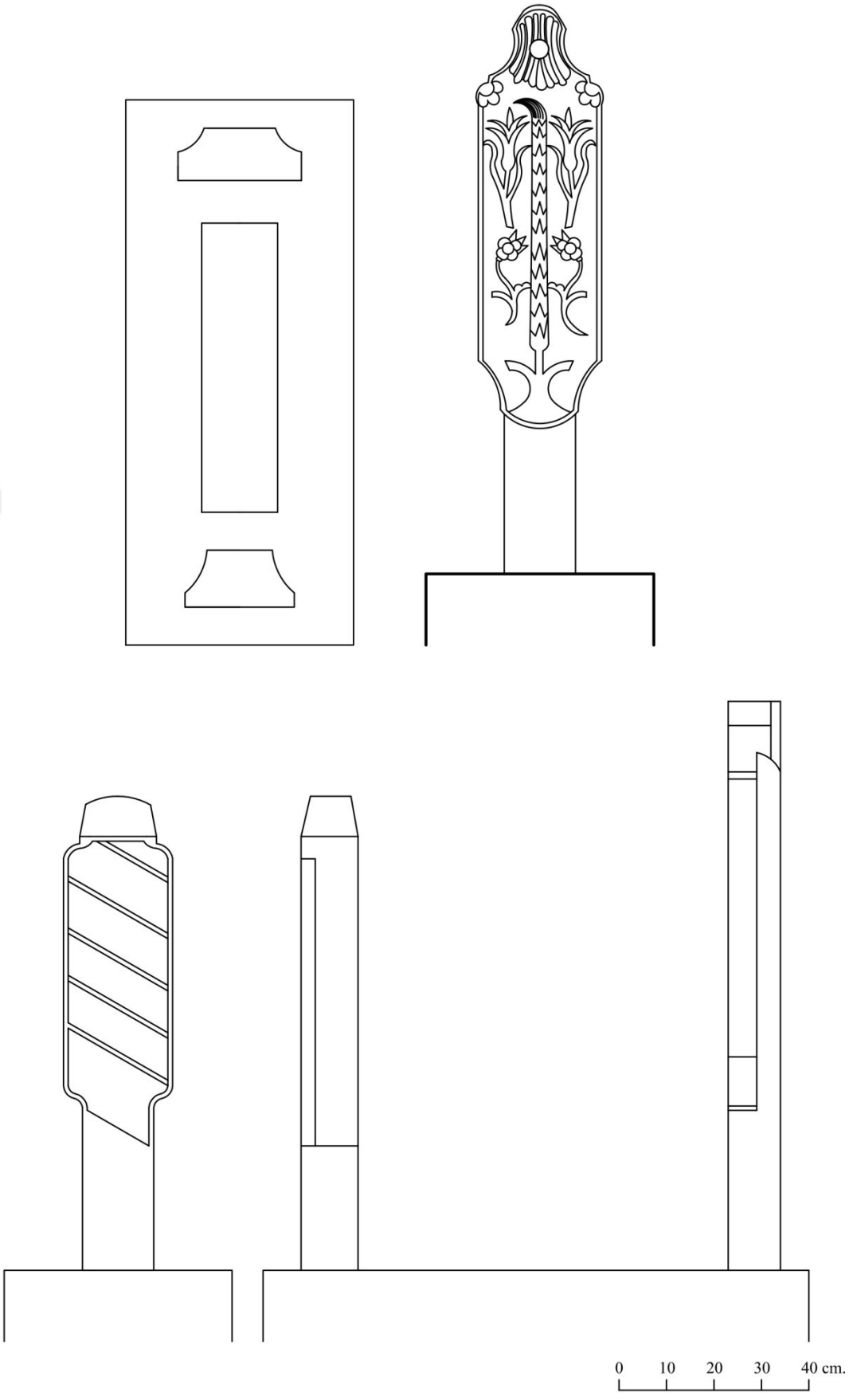
1.00 m. yüksekliğinde ayak şahidesi mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü 5 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine hakkedilmiştir. Şahidenin serpuşunun varlığı belli olmakla birlikte günümüze ulaşamamıştır. Şahideler, pehleye açılmış oyuklara oturtturularak sabitlenmiştir.

Fotoğraf 58: Hüseyin Ağa Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 59: Hüseyin Ağa Mezarı, Ayak Şahidesi Arka Yüz(Sol), Baş Şahidesi Arka Yüz(servi, çiçek, lale kompozisyonu)

Çizim 28: Hüseyin Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 7		
Fotoğraf No	60-62	
Çizim No	29	
Kimlik ve Tarihi	Abdurrahmân 1146/1733-34	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	Göçtü bir zât-ı melek-haslet Ağa-yı zîşân	كوچدى برذات ملك خصلت اغايى ذيشان
3	Bezm-i gülzâr-ı fenâdan olup ukbâya revân	بزم كلزار فنادن اولوب عقبايه روان
4	İde mahşerde şefâ'at âna Fahr-i Âlem	ايده محشرده شفاعت اكه فخر عالم
5	Cilve-gâhı ola yâ Rab anın kasr-ı cinân	جلوه كآهى اوله يارب انك قصر جنان
6	Çıkdı bir mülhem-i Gaybî didi Feyzi tarih	چدى بر ملهم غيبي ديدى فيضى تاريخ
7	Meskenin Cennet-i me'vâ ola Abdurrahmân	مسكنك جنت مأويى اوله عبدالرحمن
8	Sene 1146	سنه ١١٤٦

Kitâbesine göre Abdurrahmân'a ait lahit, 2.94x1.50 ve 2.61x1.15 m. ölçülerinde İki oturtmalık üzerine levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.26x0.79 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş olup dikdörtgen merkezine yerleştirilmiş rozet içerisinde kabartma tekniği ile yapılmış yaprakların kademeli olarak dağıldığı çiçek bezeme işlenmiştir. Rozetin her iki yanında ise uçları kıvrılan servi ağacı işlenmiştir. Bu kompozisyonun hemen üzerinde silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. 0.12 m. yüksekliğinde gövdenin tüm cephelerini dolanan bordür bulunmaktadır. Şahide alt kısmında köşelerin pahlanarak verildiği görülmektedir.

Baş şahidesinin ön yüzünde ise simetrik olarak yerleştirilmiş dalgalı silmelerle kapanmış kartuşlar içerisine yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 8 satırlık kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak kabartma tekniğinde

mermer malzemeye hakkedilmiştir.[94] Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük bir kartuş içerisinde iken teslim bölümünün yazıldığı ilk satır dilimlenmiş bir kartuş içerisinde verilmiştir.

1.60 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi de benzer form ve karakterde yapılmış ve gövde üzerinde şahide ile tek parça olarak oluşturulmuştur. Burada gövde merkezi yüzeyinde kademeli olarak açılan çiçek bezeme ile oluşturulmuş rozet motifi bulunmaktadır.

Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde aynı form ve ölçülerde işlenmiş toplam altı rozet içerisinde kademeli olarak açılan çiçek bezeme ile oluşturulmuş kompozisyon bulunmaktadır.

Fotoğraf 60: Abdurrahmân Mezarı, Genel Görünüş ve Kitâbesi

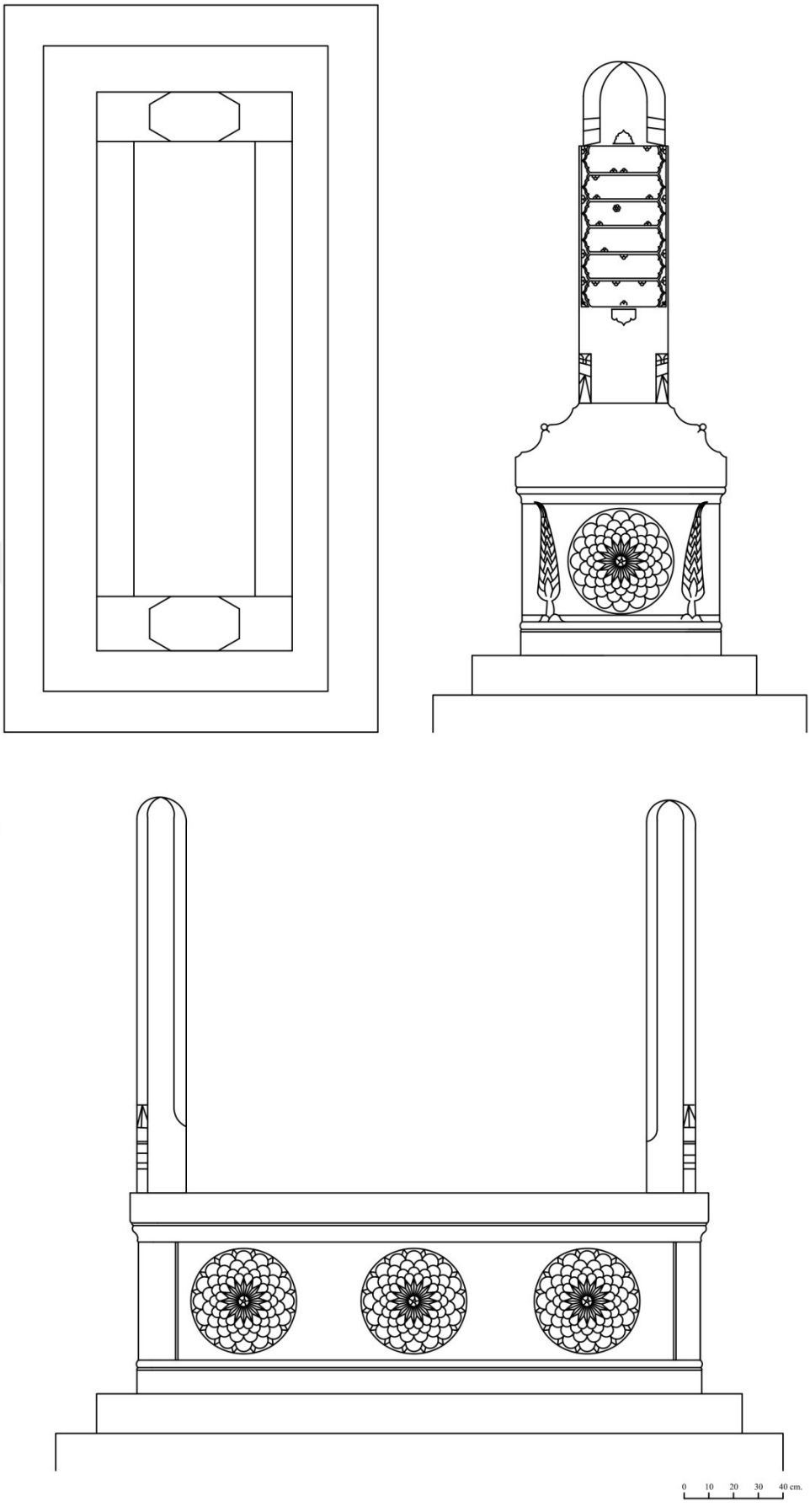
[94] Kitâbe en son satırında tarih belirtmesine rağmen ayrıca ebced ile de tarih düşüldüğü anlaşılmaktadır. Burda manzum olarak yazılan şiirin 6. satırında şair "Gaybî didi Feyzi tarih" ibaresinden şairinin Gaybi Feyzi veya sadece Feyzi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 5. Katalog numarasında da aynı isim geçmekte olup muhtemelen aynı şaire ait olmalıdır. 5. katalogda ebcedle tarih düşülmesi de dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 61: Abdurrahmân Mezarı, Baş Şahide Gövdesi Ön Yüz(Rozet ve Servi)

Fotoğraf 62: Abdurrahmân Mezarı, Güney Cephe, Rozet Kompozisyonu

Çizim 29: Abdurrahmân Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 8		
Fotoğraf No	63-64	
Çizim No	30	
Kimlik ve Tarihi	Hadîce Hatun 1147/1734-35	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr	مرحوم ومغفور
2	Eminzâde el-Hâc	امين زاده الحاج
3	Ahmed Ağa'nın	احمد اغانك
4	Hadîce Hatun	خديجه حاتون
5	Rûhuna	روحنه
6	el-Fâtiha	الفاتحه
7	Sene 1147	سنه ١١٤٧

Kitâbeye göre Hadîce Hatun'a ait kabir, 1.85x0.80 m. ölçülerinde çerçeveli mezardır. Mezar'ın aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır.

1.52 m. yüksekliğindeki baş şahidesinde cetvel çekilmeksizin yazılmış 7 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Şahide, kitâbenin üzerindeki omuz formuna benzer iki yanı yuvarlatılmış sivri kemer şeklindeki tepelikle sonlandırılmıştır.

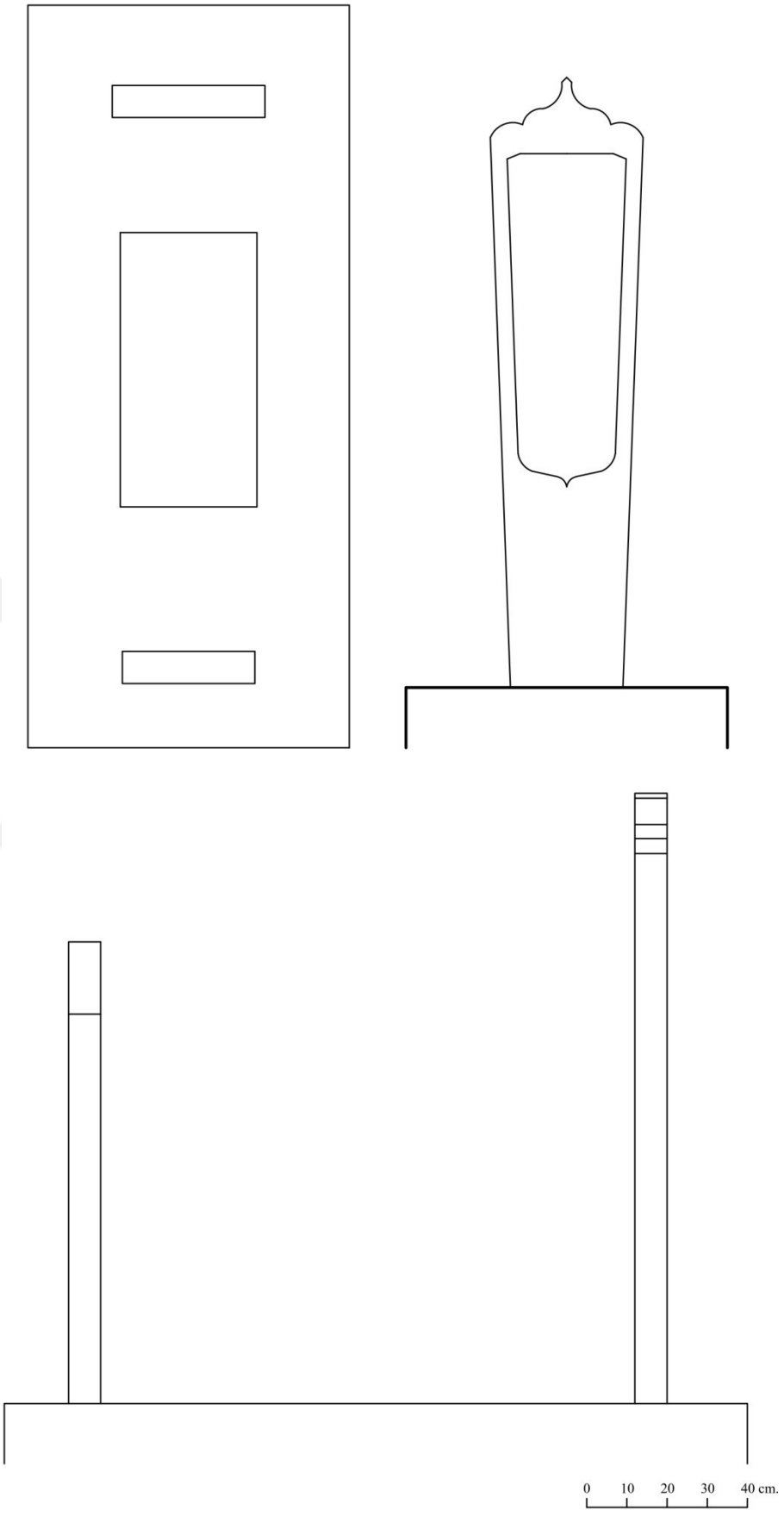
1.08 m. yüksekliğe sahip ayak şahidesi sivri kemer şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır. Şahide üzerinde kitâbe veya bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 63: Hadîce Hatun Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 64: Hadîce Hatun Mezarı, Baş Şahide

Çizim 30: Hadîce Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 9		
Fotoğraf No	65-69	
Çizim No	31-33	
Kimlik ve Tarihi	Mahmud Ağa 1153/1740-41	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	Hazâr hayf ki Mahmud Ağa Eminzâde Fenâdan eyledi rıhlet civâr-ı maksûda	هزار حیف کی محمود اغا امین زاده فنادن ایلدی رحلت جوار مقصوده
3	Hücûm-ı gâile-i siklet alâyından Kemal-i şevkle cân etti zıll-i memdûde	هجوم غایله شقلت علا یندن کمال شو قله جان اتدی ظلّ ممدوده
4	Rıyâz-ı ravza-i Rıdvân ola şâyân Ebed kusûr-ı cinân icre olsun âsûde	ریاض روضه رضوان اوله شایان ابد قصور جنان ایجری اولسون اسوده
5	İcâbet eyledi canıyla dâvet-i Hakka Teveccüh itti cenâb-ı rızâ-yı ma'bûde	أجابت ایلدی جانیله دعوت حقّه توجّجه ایتدی جناب رضای معبوده
6	Göçüb bir âhla Mahmud Ağa dedim târîh İrişdi dâr-ı likâda makam-ı mahmûde	کوچوب برأهله محمود اغا دیدیم تاریخ ایرشدی دارلقاده مقامی محموده
7	Sene 1153 fi Şevval	سنه ۱۱۵۳ فی شوال

Bir oturtmalık üzerine yapılmış gövde cephelerinde birbirlerinden farklı ölçülerde rozetler, gül motifleri, akant yapraklarının bulunduğu levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış lahit mezardır.

Kitâbesine göre Mahmud Ağa'ya ait olan lahit mezar 2.16x0.89 m. ölçülerinde bir oturtmalık üzerine düzenlenmiştir. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 1.87x0.63 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş 0,40 m. çapında bir rozet bulunmaktadır. Rozet merkezden dağılan bir sıra yaprağın çevrelediği çiçek motifi ile büyüyerek gelişen beşer palmetin diyagonal olarak oluşturduğu kompozisyondan oluşmaktadır. Buradan silme ile geçilerek gövde üst

seviyesine ulaşılmıştır. 0.10 m. yüksekliğindeki bezeme kuşağı içerisinde gövdenin tüm cephelerini dolanan palmet ve rumi motifli kompozisyon işlenmiştir.

Baş şahidesinin ön yüzünde ise mâil olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde ve Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünüm yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır farklı biçim ve formdaki kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Kitâbenin hemen üzerinde ise aşağıdan yukarıya doğru daralan bir boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlığa ulaşılmaktadır. Başlık çapraz kafes dilimli sarık kısmının yanlara doğru taşkınca verildiği bir kompozisyon içermekte olup dal ve yaprakları ile açmış gül motifi güneyde yer almaktadır.

2.00 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi de gövde ile tek parçadan oluşmaktadır. Üzerinde kitâbe bulunmayan ayak şahidesinin ön yüzünde; servi ağacı ve kıvrılan uç kısmından yükselen açmış gül motifi bulunmaktadır. Arka yüzde gövde merkezinde rozet içerisinde kademeli büyüyen yaprakların oluşturduğu çiçek motifi bulunmaktadır. Ayak şahidesinin arka yüzü oldukça sade yapılmıştır.

Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde simetrik olarak yerleştirilmiş rozetler bulunmaktadır. İki farklı formda rozet vardır. Bunlardan birisi on iki yaprağıyla genişleyerek dağılan çiçek bezeme diğeri kıvrılan dal ve yaprakların altı kollu yıldız formundaki çiçeğin etrafını sarmasıyla oluşmuş bezemedir.

Gövdenin tüm cephelerinde toplamda sekiz adet stilize edilmiş bitkisel motifler barındıran rozet motifi bulunmaktadır. Gövdenin kuzey ve güney cephelerindeki rozet motifleri birbirleri ile aynıdır.

Fotoğraf 65: Mahmud Ağa Mezarı, Genel Görünüş(Sol) ve Kitâbesi

Fotoğraf 66: Mahmud Ağa Mezarı, Kuzey Cephe Görünüş

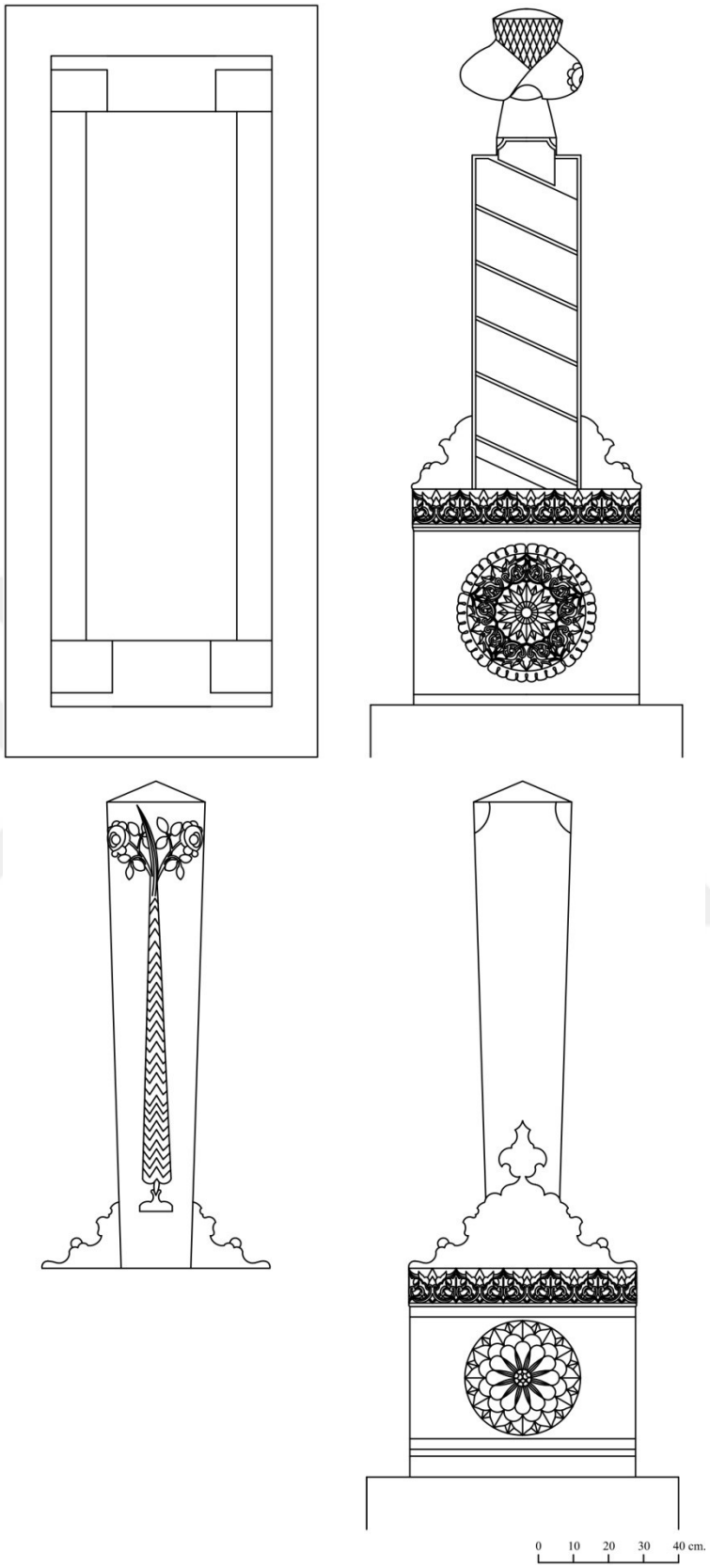
Fotoğraf 67: Mahmud Ağa Mezarı, Ayak Şahidesi Ön(Sol) ve Arka Şahide Yüz

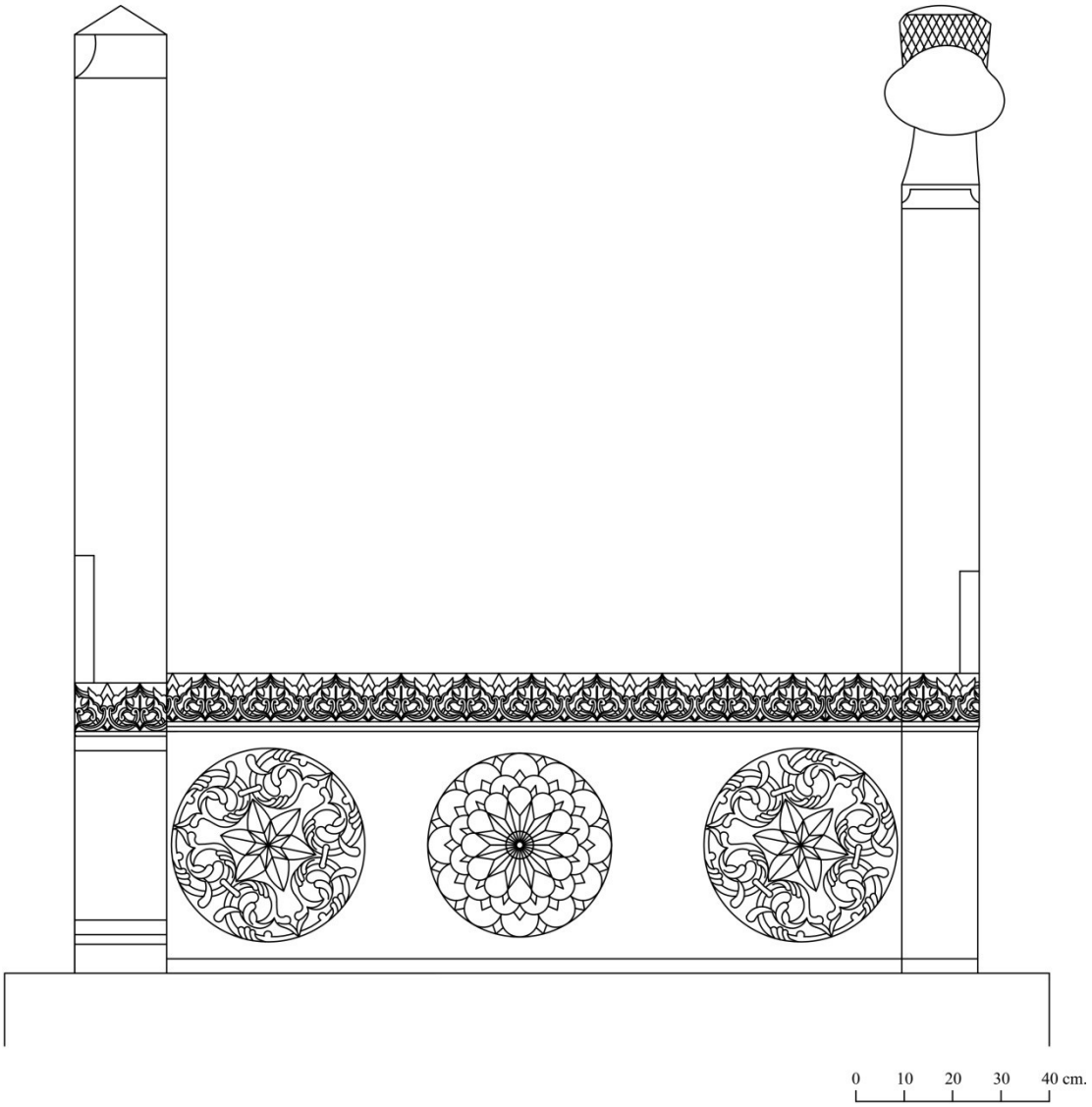
Fotoğraf 68: Mahmud Ağa Mezarı, Rozet Bezeme

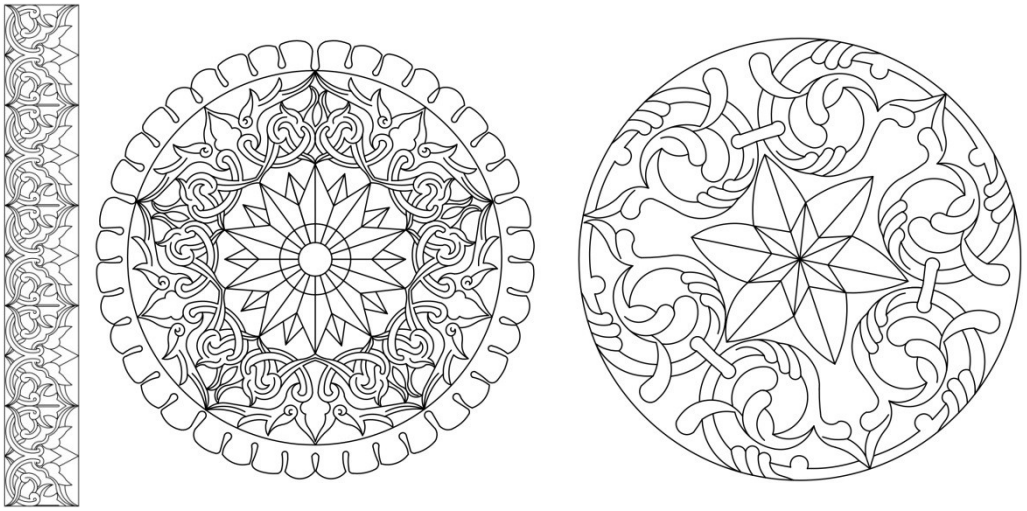
Fotoğraf 69: Mahmud Ağa Mezarı, Rozet Bezeme Detay

Çizim 31: Mahmud Ağa Mezarı, Üst, Ön, Arka ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Çizim 32: Mahmud Ağa Mezarı, Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Çizim 33: Rozet ve Bezeme Kuşağı, Detay(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 10		
Fotoğraf No	70-72	
Çizim No	34	
Kimlik ve Tarihi	Monla İshak 1153/1740-41 Muhammed Efendi Bin Mustafa 1217/1802	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs ve Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقى
2	Gençliğine	كينجلكنه
3	Doymayub dâr-ı	دويميوب دار
4	Bekâya nâ-murâd giden	بقايه نامراد كيدن
5	Merhûm ve mağfûr	مرحوم ومغفور
6	Oğlu Monla İshak	اوغلوم منلا اسحاق
7	Rûhîçün el-Fâtiha	روحيچون الفاتحه
8	Sene 1153	سنه ١١٥٣
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Yâ hû Merhûm ve mağfûr	يا هو مرحوم ومغفور
2	el-Muhtâc ilâ rahmeti rabbihi	المحتاج الى رحمته ربّحه
3	el-Gafûr Kırîmi	الغفور قريمى
4	Kürekcizâde Muhammed	كوركجى زاده محمّد
5	Efendi ibn Mustafa	افندى ابن مصطفى
6	Rûhîçün el-Fâtiha	روحيچون الفاتحه
7	Sene 1217 17 C.	سنه ١٢١٧ ج ١٧

Kitâbelere göre kabir, Monla İshak ve Muhammed Efendi Bin Mustafa adında iki kişiye ait görünmektedir. Kabir, 2.11x0.89 m. ölçülerinde çerçeveli bir mezardır. Çerçevenin kısa kenarlarının merkezlerine yerleştirilmiş mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.65 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve teslim bölümünün yazıldığı satır dikdörtgen şeklinde kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık bulunmaktadır. Başlık boyunluğun üst kısmında taşkın formlu olup daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek inmektedir. Başlığın güneyindeki sarık üzerinde gonca gül motifi bulunmaktadır.

1.43 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip olup ön cephesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs ve muhakkak yazı türlerinde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin sonunda vefat tarihi ay kısalmasıyla (C.) işlenmiş.

Kitâbenin üzerinde yer alan uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına geçilmektedir. Boyunluğun üst kısmında taşkın olmayan form yatay bir şeritle daralarak yükselmektedir. Başlık daralan kısmında ortadan geçirilen şeritle verilmiş olup üzerinde gül motifi bulunmaktadır.

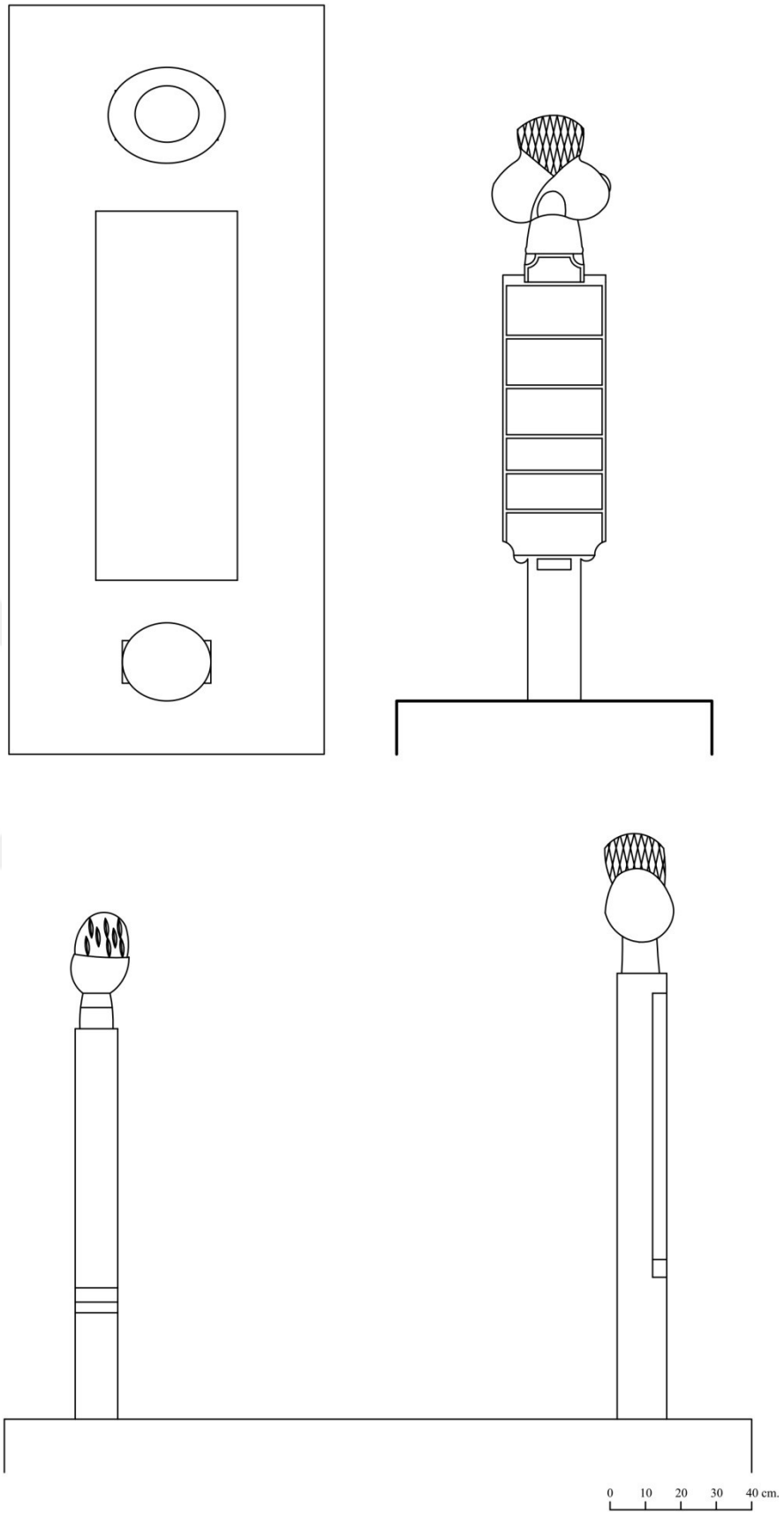
Fotoğraf 70: Monla İshak ve Muhammed Efendi İbn Mustafa Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 71: Monla İshak ve Muhammed Efendi İbn Mustafa Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi Ön Yüz

Fotoğraf 72: Baş ve Ayak Şahide, Başlık Detayları

Çizim 34: Monla İshak ve Muhammed Efendi İbn Mustafa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 11		
Fotoğraf No	73-75	
Çizim No	35	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Kadın 1156/1743-44	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	Hüve'l-Hayy'ul-Bâkî	هو الحی الباقی
3	Hayf Eminzâde Hacı Ahmed Ağa'nın dırîğ	حیف امین زاده حاجی احمد اغانك دریغ
4	Zevce-i makbûlesini etti bekâya rıhleti	زوجه مقبوله سنی اتیدی بقایه رحلتی
5	Eyledi gülşen ki ukbâyı cây-u aşiyan	ایلدی کلشن که عقبایی جای و اشیان
6	Mürğ-i ervâhı biri birine buldu vuslatı	مرغ ارواحی بری بیرینه بولدی وصلتی
7	Eyleye firdevs-i seyrân ol güzîn-i sâlihât	ایلیه فرد وسی سیران اول کزینی صالحات
8	Kabrini pür ide hakkın nur-ı lütf-i rahmeti	قبرینی پرایده حقّك نور لطفو رحمتی
9	Dû zebân-ı hâmeden düşdü duâ târîh içün	دو زبان حامه دن دوشدی دعا تاریخ ایچون
10	Mesken ide Fâtıma Kadın dâr-ı cenneti	مسکن ایده فاطمه قادین دار جنّتی
11	Sene 1156	سنه ١١٥٦

Kitâbesine göre Eminzâde Ahmed Ağa'nın eşi Fâtıma Kadın'a ait kabir, 2.06x0.85 m. ölçülerinde pehle bölümü üzerine düzenlenmiş dikdörtgen levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli mezardır. Silmeli pehlenin ortasında 0.96x0.25 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle üzerinde dört yönde dolaşan silmenin içerisi zencereklerle bezenmiştir. Pehlenin cephelerinde ise rozet içerisine yerleştirilmiş kompozisyonlar bulunmaktadır.

Levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş şahidesi 1.91 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 11 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu kartuş içerisinde iken teslim satırının yazıldığı ilk satır üçgen formlu kartuşlar içerisinde verilmiştir. Kitâbede rakamın yanısıra ebcedlede de tarih düşüldüğü

anlaşılmaktadır. İkinci satırla başlayan üçgen şeklindeki mihrabiye nişi formlu bezemenin köşeliklerine iki dalı ve çiçeği ile birlikte işlenmiş gül motifi yerleştirilmiştir. Şahidenin dış konturlarını oluşturan silmenin içerisinde ise üst üste yerleştirilmiş lale motifli kompozisyon bulunmaktadır. Tepeliğe geçiş bir sıra mukarnas hücreli kompozisyon ve üstünde bir sıra üç dilimli yaprağın oluşturduğu 0.18 m. yüksekliğindeki iki bordürle sağlanmaktadır. 0.50 m. yüksekliğindeki tepelik kısmında ise kabartma tekniği ile işlenmiş bitkisel bezemelerin bulunduğu kompozisyon görülmektedir. Taç kısmında tam, tepelik gövdesinin iki yanında yarım palmet motifi görülmektedir. Merkezde ise iki daldan çıkan gül motifini çevreleyen akant yapraklarının oluşturduğu bitkisel kompozisyon bulunmaktadır.

1.80 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olan ayak şahidesinde ise gövde boyunca yükselen ucu kıvrılmış servi ağacı bulunmaktadır. Üzerinde ise rozet içerisine yerleştirilmiş kademeli olarak yükselen istiridye kabuğu motifini andıran çiçek bezeme, dikdörtgen çerçeve ile rozet arasında kalan köşeliklere ise profilden gül motifleri yerleştirilmiştir. Şahidenin çerçevesini oluşturan silmenin içerisinde üst üste yerleştirilmiş lale motifleri bulunan kompozisyon yer almaktadır.

Tepelik kısmında ise “S” ve “C” kıvrımları ile hareketlendirilmiş bitkisel kompozisyon yerleştirilmiştir.

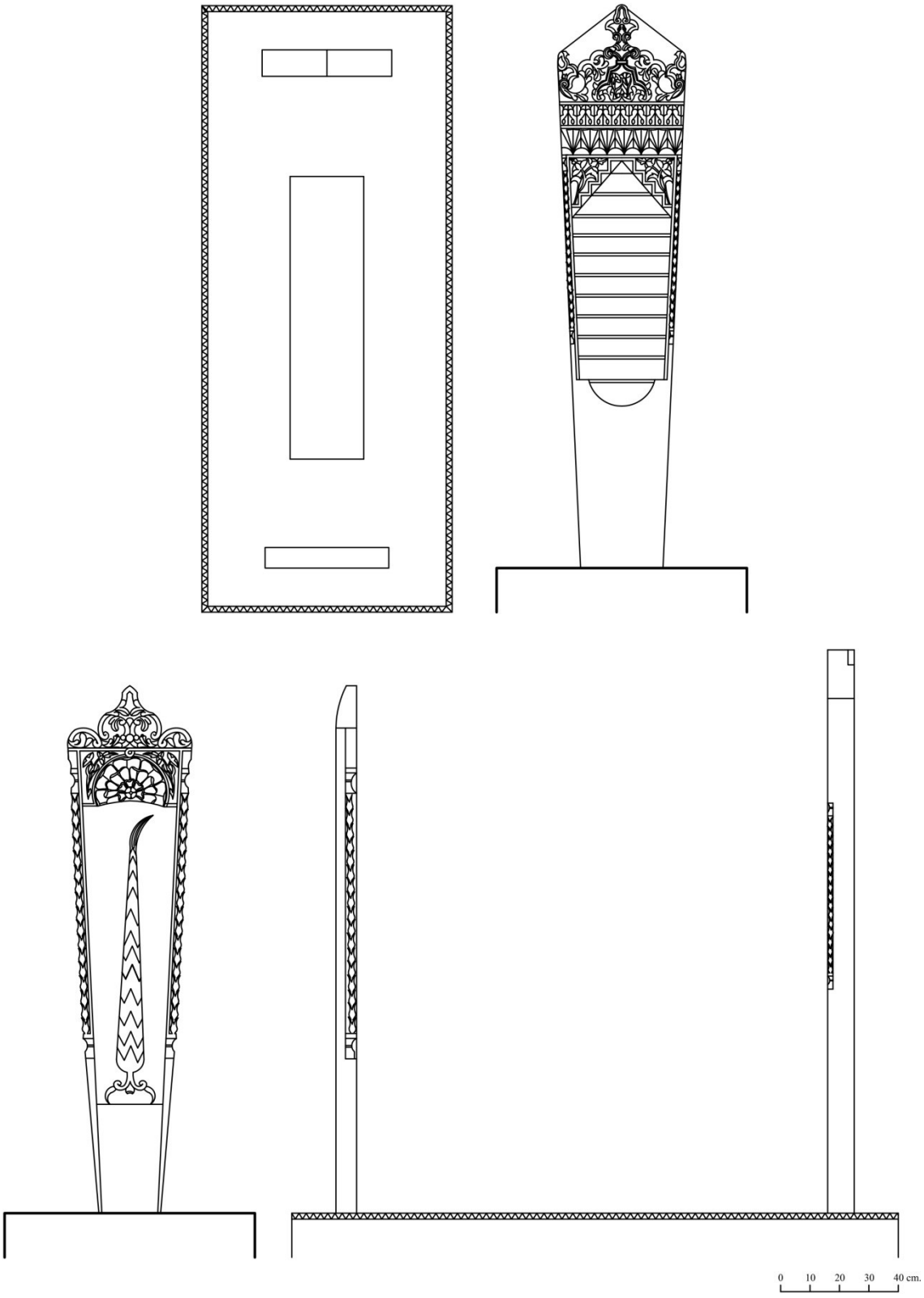
Fotoğraf 73: Fâtıma Kadın Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 74: Fâtıma Kadın Mezarı, Baş ve Ayak Şahide Yüzeyi

Fotoğraf 75: Fâtıma Kadın Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi, Tepelik Detayları

Çizim 35: Fâtıma Kadın Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 12		
Fotoğraf No	76-78	
Çizim No	36	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed Ağa 1159/1746	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Allah sübhânehû rahmet eyleye	الله سبحانه رحمت ايليه
3	Sâhibü'l-hayrât Eminzâde merhûm	صاحب الخيرات امين زاده مرحوم
4	Ahmed Ağa'nın oğlu dârı-fenâdan	احمد اغانك اوغلى دارفنادن
5	Nâ-murâd dâr-ı bekâya rıhlet iden	نامراد دار بقايه رحليت ايدن
6	Merhûm ve mağfûr el-Muhtâc	مرحوم و مغفور المحتاج
7	İlâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Emin	الى رحمة رابّه الغفور امين
8	Muhammed Ağa rûhîçün el-fâtiha	محمّد اغا روحيچون الفاتحه
9	Sene 1159	سنه ١١٥٩
10	Fî şevvâl 20	فى شوال ٢٠
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Allah rahmetin ziyâd	الله رحمتن زياد
2	Eyleye âmîn merhûm	ايليه آمين مرحوم
3	Eminzâde Ahmed Ağa	امين زاده احمد اغا
4	Zâde dâr-ı fenâdan	زاده دارفنادن
5	Nâ-murâd dâr-ı bekâya	نامراد دار بقايه
6	Rıhlet iden merhûm	رحلت ايدن مرحوم
7	Ve mağfûrun-leh Emin	و مغفورٌ له امين
8	Muhammed Ağa rûhîçün	محمد اغا روحيچون
9	Rızâ'en li'llâh-i te'âlâ	رضاءً لله تعالى
10	el-Fâtiha sene 1159	الفاتحه سنه ١١٥٩

Kitâbesine göre yapının bânîsi Eminzâde Ahmed Ağa'nın oğlu Emin Muhammed Ağa'ya ait bu lahit، 2.30x1.10 m. ölçülerindeki bir oturtmalık üzerine levha

şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.06x0.68 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır. Gövde cephelerinde farklı ölçülerde rozetler, vazodan çıkan güller, servi ağaçları, rumi ve palmet motifleri bulunmaktadır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyonlardan oluşmaktadır. Burada iki yana yerleştirilmiş vazodan çıkan stilize edilmiş gül motifi ve merkezde 0,35 m. çapında bir rozet bulunmaktadır. Rozet merkezinden kademeli olarak dağılan yaprakların oluşturduğu çiçek motifi kabartma tekniğinde yapılmıştır.

Merkezdeki rozetin her iki yanında ise üçgen şeklinde bir kaide ile yükselen vazo şişkin gövdesiyle kısa bir boyun kısmına sahiptir. Vazo içerisinden yukarı doğru hareket eden beş dalın uçlarına yerleştirilmiş gül ve lale motifleri bulunmaktadır. Güller önden ve profilden stilize edilmiş olup eksende yer alan lale ile sonlandırılmıştır. Bu kompozisyonun hemen üzerinde silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. Burada 0.10 m. yüksekliğindeki gövdenin tüm cephelerini dolanan bordür içerisinde rumi ve palmet motiflerinin birlikte oluşturduğu bitkisel kompozisyon görülmektedir.

Baş şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türü ve Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran farklı ölçü ve formlardaki kartuşlar içerisinde verilmiştir. Kitâbe levhasından sonra boyun kısmına ulaşarak 0.48 m. yüksekliğindeki kâtibi başlık ile son bulmaktadır. Başlığın güney sarığında ise dalı ve yaprakları birlikte işlenmiş açmış gül motifi bulunmaktadır.[95]

Baş şahidesinin arka yüzünde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türü ve Osmanlı Türkçesi ile yazılarak kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve teslim bölümünün yazıldığı satırlar diğerlerine nazaran küçük kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Lahdin arka cephesi ön cephesinde olduğu gibi bezeme ve forma sahip olup şahide ile tek parçadan oluşmaktadır. Arka cephe silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyondan oluşmaktadır. Burada merkezde yer olan 0.35m

[95] Fatih Hoca Üveys Cami haziresinde kâtibi kavuk üzerine işlenmiş gül motifi örnekleri bulunmaktadır.

çapındaki rozet motifinin iki yanına yerleştirilmiş vazodan çıkan stilize edilmiş gül ve lale motifleri yerleştirilmiştir. Daha sonra tüm gövdeyi dolaşan bezeme kuşağı içerisinde rumi ve palmetlerin oluşturduğu bitkisel kompozisyon ile 0.65 m. de gövde üst seviyesine ulaşılmaktadır.

1.88 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi cephesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olup arka ve ön yüzünde bezeme bulunmamaktadır. Cephenin alt ve üst köşeleri pahlanarak hareketlilik kazandırılmıştır.

Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde farklı formlarda işlenmiş rozet, çiçek, vazo motifleri bulunmaktadır. Gövdenin tüm cephelerinde toplamda sekiz adet vazo içerisinden çıkan gül ve lale bezemelerinin oluşturduğu stilize edilmiş bitkisel motifler ile sekiz adet rozet motifi bulunmaktadır.[96] Gövde cephesinin hem kuzey hem de güneyinde şahideye ait 0.14 m. ölçülerindeki bordürleri dolduracak şekilde simetrik olarak işlenmiş ucu kıvrımlı servi ağaçları işlenmiştir.

Fotoğraf 76: Muhammed Ağa Mezarı, Genel Görünüş

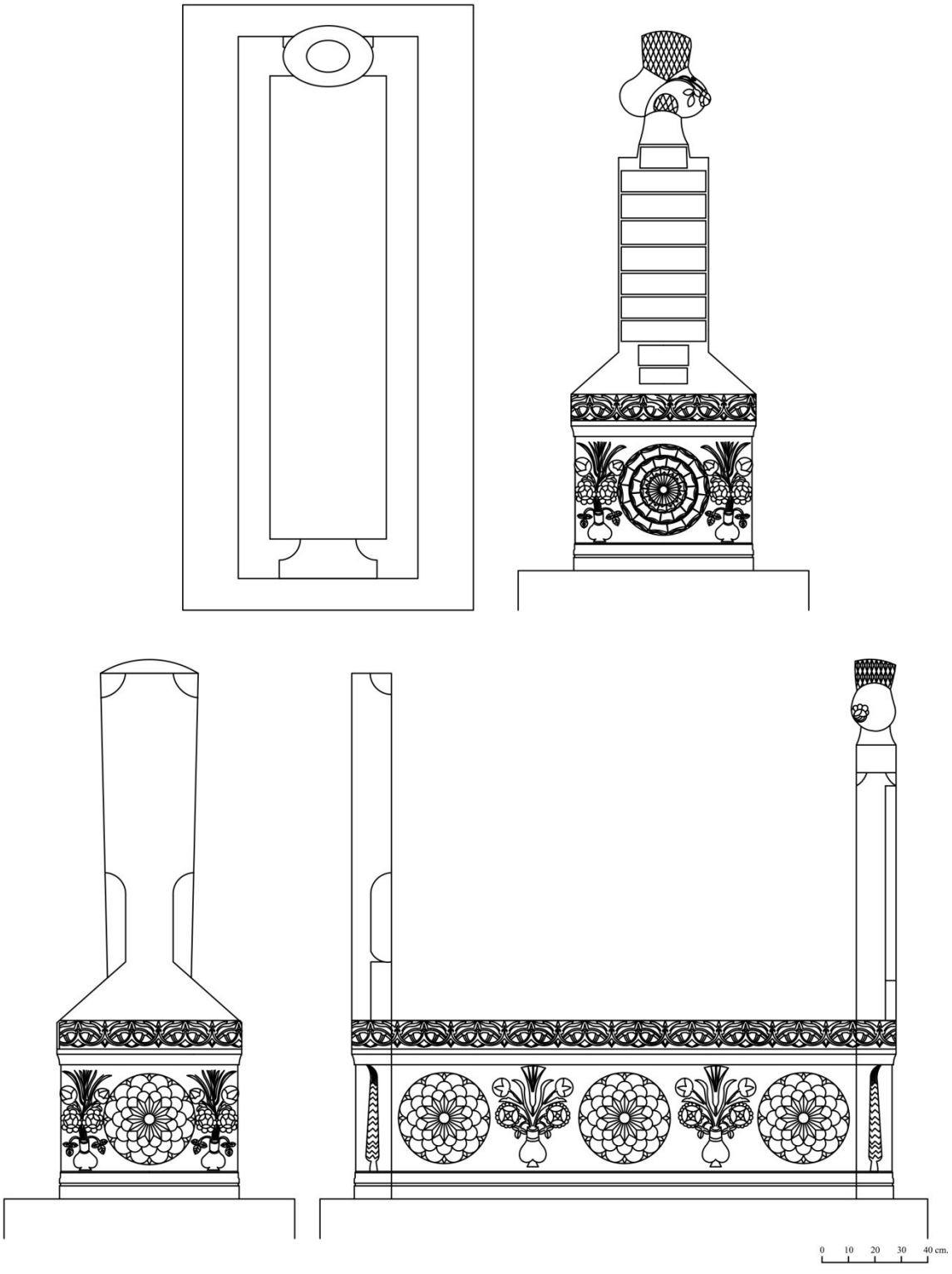
[96] Mezar üzerinde görülen bezeme programı ile caminin minber ve vaaz kürsüsündeki örneklerin benzerliği dikkat çekicidir. Burdan hareketle sanatkâr birlikteliği konusu aydınlığa kavuşacaktır.

Fotoğraf 77: Muhammed Ağa Mezarı, Baş Şahidesi, Ön(Sol) Ve Arka Yüz

Fotoğraf 78: Muhammed Ağa Mezarı, Kuzey Cephe, Bezeme Kompozisyonu

Çizim 36: Muhammed Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 13		
Fotoğraf No	79-81	
Çizim No	37	
Kimlik ve Tarihi	Osman Ağa 1159/1746	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Hak sübhânehu rahmet eyleye	حق سبحانه رحمت ايليه
3	Merhûm Eminzâde Ahmed Ağa	مرحوم امين زاده احمد اغا
4	Zâde dâr-ı fenâdan nâ-murad dâr-ı	زاده دار فنادن نا مراد دار
5	Bekâya rıhlet iden merhûm	بقايه رحلت ايدن مرحوم
6	Ve mağfûr Osman Ağa'nın	ومغفور عثمان اغانك
7	Rûhîçün Rızâ'en li'llâh	روحيچون رضاءً لله
8	el-Fâtiha Sene 1159 Fi 13 Zâ.	الفاتحه سنه ١١٥٩ فى ١٣ ذ
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Nûr-ı çeşmân Emînzâde o serv-i serbülend	نور چشمان امين زاده اوسرو سربلند
3	Sâyeveş oldu kıyâde hâk-i kabr hasrete	سايه وش اولدى قياده خاك قبر حسرته
4	Ta'ne tâûn ile içdi şehâdet şerbetin	طعنه طاعون ايله ايچدى شحادت شربتن
5	Koydu ahbâb-ı kiramın hayf cây-ı firkate	قويدى احباب كرامن خيف جايى فرقته
6	Tâze iken âh kim ol gonca-i bâğ hayyâ	تازه ايكن آه كيم اول غنجهٔ باغ حيا
7	Bülbül-i aşâ kondu ruhu gülistân-ı rahmete	بلبل اسا قوندى روحى كلستان رحمته
8	Hâme-i müjğan ile seng-i mezarına yazub	حامه مژكان ايله سنك مزارينه يازوب
9	Nâsa târîhin yüsevvidenler göçdü Osman cennete	ناسه تاريخن يسودنار كوچدى عثمان جنته
10	el- Fâtiha sene 1159	الفاتحه سنه ١١٥٩

Eminzâdelerden Osman Ağa'nın lahdi, bir oturtmalık üzerine, gövde cephelerinde birbirlerinden farklı ölçülerde yapılmış rozetler ve vazodan çıkan gül

motifleri, servi ağaçlarının işlendiği levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır.

Lahit 2.24x1.04 m. ölçülerindeki bir oturtmalık üzerine düzenlenmiştir. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.02x0.67 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyonlardan oluşmaktadır. Burada iki yana yerleştirilmiş vazodan çıkan stilize edilmiş gül motifi ve merkezde 0,36 m. çapında rozet bulunmaktadır.

Merkezdeki rozetin her iki yanında ise üçgen şeklinde bir kaide ile yükselen vazo şişkin gövdesiyle uzun bir boyun kısmına sahiptir. Vazo içerisindeki dalların uçlarına yerleştirilmiş gül ve lale motifleri bulunmaktadır. Güllerden alt dalda olanlar önden üst dalda olanlar ise profilden stilize edilmiş ve eksende lale ile sonlandırılmıştır. Gövde hizasında 0.9 m. yüksekliğindeki bezeme kuşağı içerisinde rumi ve palmet motiflerinin birlikte oluşturduğu bitkisel kompozisyon tüm cepheleri dolanmaktadır.

Baş şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile yazılarak kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran büyük ve kare kartuşlar içerisinde verilmiştir. Kitâbe levhasından sonra boyun kısmı ile 0.47 m. yüksekliğindeki kâtibi başlığa ulaşılmaktadır.[97] Başlığın güney sarığı üzerinde dalı ve yapraklarıyla birlikte, açmış gül motifi işlenmiştir.

Baş şahidesinin arka yüzünde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türü ve Osmanlı Türkçesi ile yazılarak kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve teslim bölümünün yazıldığı satırlar diğerlerine nazaran büyük kartuşlar içerisinde verilmiştir. Ayrıca 9. mısrada ebcedle tarih düşülmüştür. Yine 4. satırda ölüm sebebi, 6. satırda mevtanın genç yaşta öldüğüne dair bilgiler bulunmaktadır.

Lahdin arka cephesi ön cephesinde olduğu gibi bezeme ve forma sahip olup şahide ile tek parçadan oluşmaktadır. Arka cephe silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyondan oluşmaktadır. Burada merkezde yer olan 0.36m

[97] Bu tip başlık formları için bazı araştırmacılar "Paşalı" terimini kullanmaktadır. Fakat bizim çalışmamızda kâtibi başlıklar kendi içerisinde sınıflandırılmamıştır. Paşalı kavuk örneği için bk.; Ali Rıza Özcan, *a.g.e.*, s. 49.

çapındaki rozet motifinin iki yanına vazodan çıkan stilize edilmiş gül motifi yerleştirilmiştir.

1.88 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi cephesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmektedir. Şahide cephesinin alt ve üst köşeleri pahlanarak hareketlilik kazandırılmıştır. Ayak şahidesinin konsolla bağlandı kısımdaki kırıktan onarıldığı anlaşılmaktadır.

Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte, gövdenin kuzey ve güney cephelerinde farklı formlarda işlenmiş rozet, çiçek, vazo motifleri bulunmaktadır. Gövdenin tüm cephelerinde toplamda sekiz adet vazo içerisinden çıkan gül ve lale bezemelerinin oluşturduğu stilize edilmiş bitkisel motifler ile sekiz adet rozet motifi bulunmaktadır.[98] Gövde cephesinin hem kuzey hem de güneyinde şahideye ait 0.12 m. ölçülerindeki bordürleri dolduracak şekilde simetrik olarak işlenmiş ucu kıvrımlı servi ağaçları bulunmaktadır.

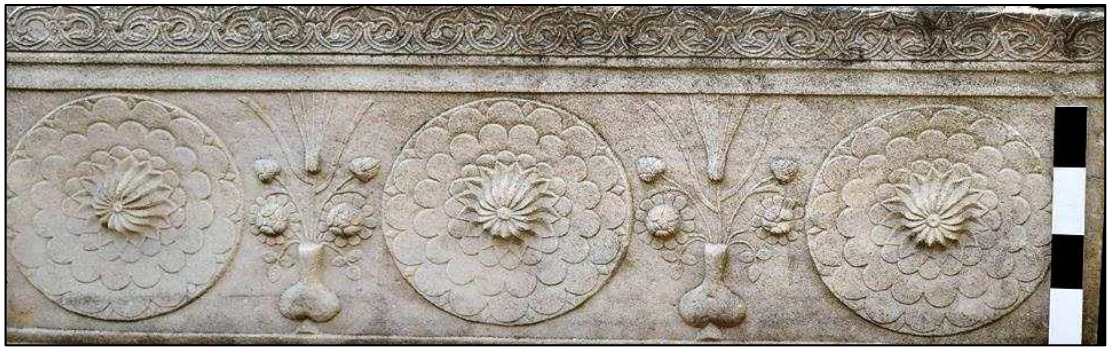

Fotoğraf 79: Osman Ağa Mezarı, Genel Görünüş

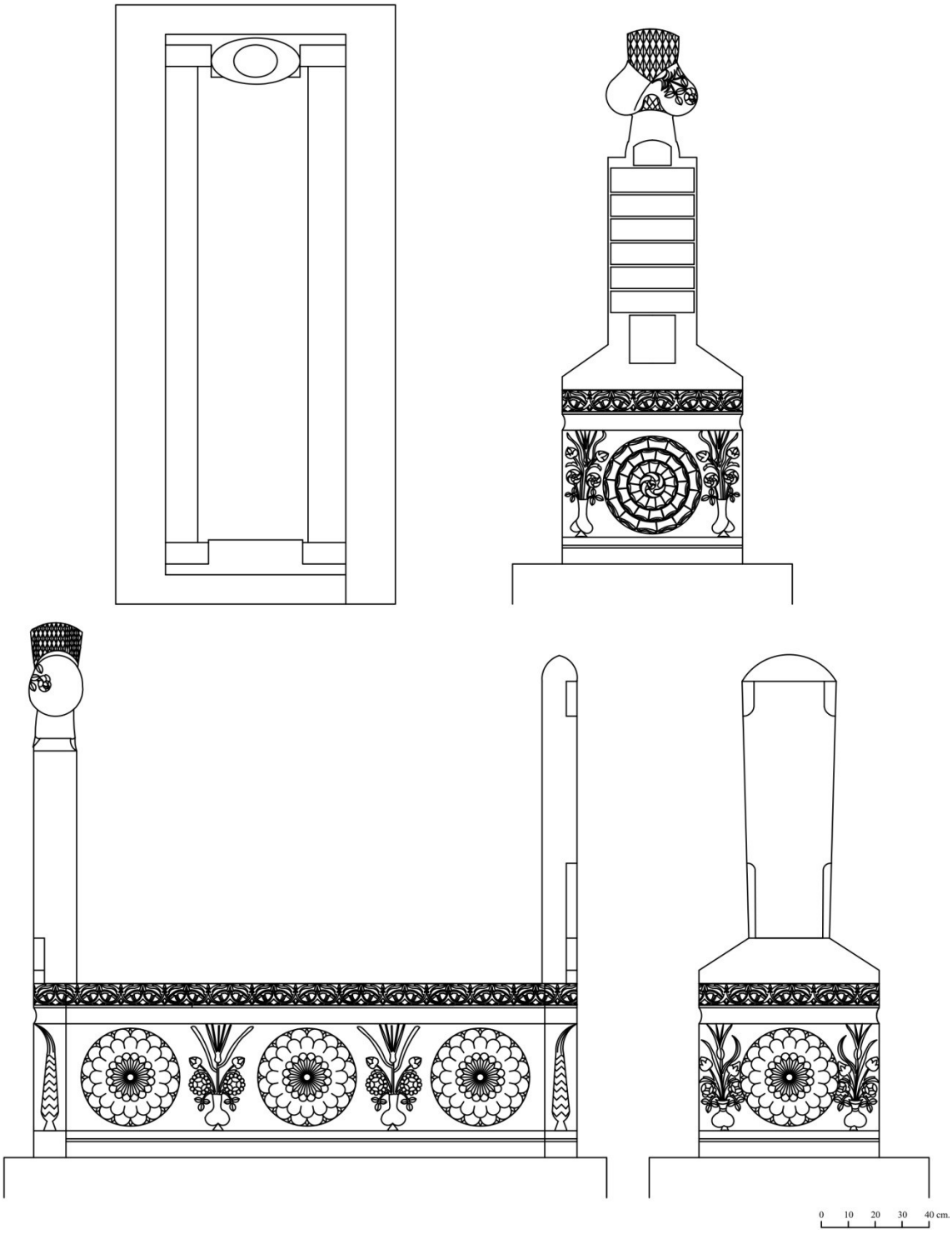
[98] Aynı tarihlere tekabül eden 12 ve 13 numaralı kataloglardaki bezemelerin birbine çok yakın olması nedeniyle üslup birliğinden söz edebiliriz. Aynı şeklide vazodan çıkan çiçekli bezemelerin cami mihrabı ile ilişkisi de dikkat çekmektedir. Böylece külliyede sanatçı ve icra takibi yapmak mümkün görülmektedir.

Fotoğraf 80: Osman Ağa Mezarı, Baş Şahide Ön Yüzey ve Detayları

Fotoğraf 81: Osman Ağa Mezarı, Güney Cephe, Bezeme Kompozisyonu

Çizim 37: Osman Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 14		
Fotoğraf No	82-83	
Çizim No	38	
Kimlik ve Tarihi	Ahmed Ağa 1159/1746-47 Muhammed 1151/1738	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Eminzâdenin işte kızının oğluzâde	امين زاده نك اشته قزينك اوغليزاده
2	Derîğ etdi onu devrüzgar tebe	دريغ ايتدى اكّى دو روزكار تبه
3	Dedi bu mısra-ı Pâkî hared ona târîh	ديدى بو مصرع پاكى خرد اكّا تاريخ
4	Muhammede kıla Mevlâ bahşeni cevelângâh	محمده قله مولا بهشنى جولانكاه
5	Sene 1151	سنه ١١٥١
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	Eminzâde merhûm	امين زاده مرحوم
3	Osman Ağa'nın oğlu merhûm	عثمان اغانك اوغلى مرحوم
4	Ve mağfûr Ahmed Ağa'nın	و مغفور احمد اغا نك
5	Rûhîçün Rızâ'en li'llâh Sene 1159	روحيچون رضا عً لله سنه ١١٥٩

Ahmed Ağa ve Muhammed'e ait olan kabir, 1.80x0.89 m. ölçülerine sahip oturtmalık üzerine düzenlenmiş, levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış 1.46x0.93 m. ölçülerinde pehleli bir mezardır. Pehlenin ortasında 0.55x0.23 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.14 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.[99] Kitâbede tarih hem rakam hem de ebcedle verilmiştir. Teslim satırının hemen üzerinde uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuğa ulaşılmaktadır.

[99] Kitâbenin bize kazandırdığı sonuçlardan birisi baş şahidesinin 3. satırında yer alan "Pâkî" ismidir ki kitâbenin şairi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu şahide üzerinde ebcedle de tarih düşülmüştür.

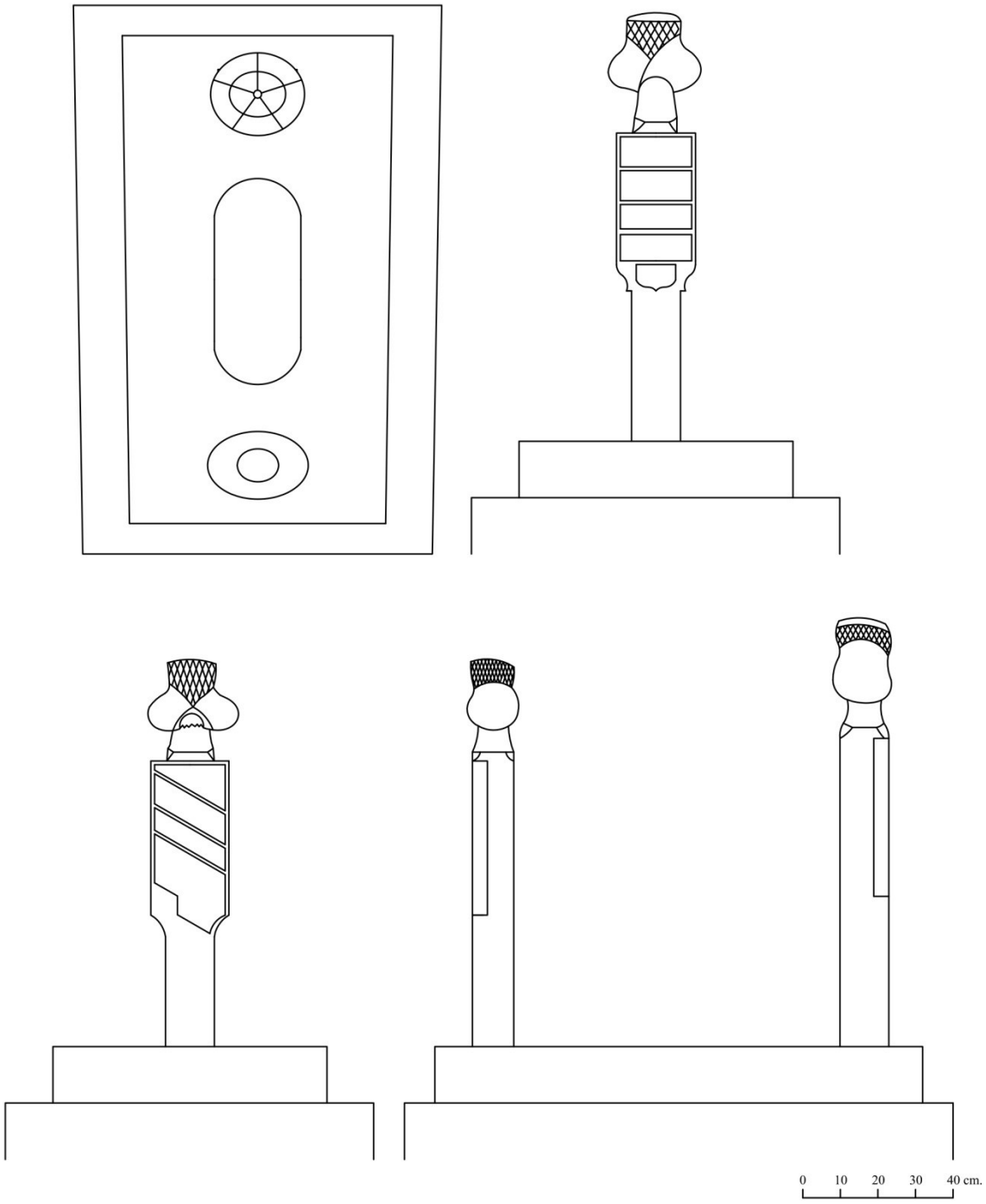
1.03 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde benzer form görülmekte olup mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü 5 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile ilk satır diğerlerinden farklı ölçü ve formdaki kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahidesine göre daha kısa tutulmuş boyun kısmı ile kâtibi kavuğa ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 82: Ahmed Ağa ve Muhammed Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 83: Ahmed Ağa ve Muhammed Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 38: Ahmed Ağa ve Muhammed Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 15		
Fotoğraf No	84-85	
Çizim No	39	
Kimlik ve Tarihi	Eminzâde Torunu Aişe Hanım 1171/1757-58	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Kimse kalmaz bu fena cayande hiç	كمسه قالمزبو فنا جاينده هيج
2	Herkesin ömrü olur elbet heba	هركسك عمرى اولور البت هبا
3	İşte Eminzâdenin hâfidesi	ايشته امين زاده نك حفيده سى
4	Akıbet itdi heman azm-i beka	عا قبت ايتدى همان غزم بقا
5	Hak teala cürmüni afveylesin	حق تعالى جرمنى عفوايلسون
6	İde mahşerde şefâat Mustafa	ايده محشرده شفاعت مصطفا
7	Bilbedâhe söyledim târîhini	بالبداهه سويلدم تاريخنى
8	Aişe Hanım ide me’va-yı Câ.	عايشه خانم ايده ماوايى جا
9	Sene 1171	سنه ١١٧١

Aişe Hanım mezarı 2.24x1.07 m. ölçülerine sahip, bir oturtmalık üzerine düzenlenmiş, iki levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış 1.97x0.77 m. ölçülerinde pehleli bir mezardır. Pehlenin köşeleri silmelerle geçilerek pahlanmıştır. Pehlenin ayak şahidesi kısmındaki köşeler dalgalı silme şeklindedir. Pehlenin ortasında 1.01x0.38 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.84 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 9 satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük ve yarım daire şeklinde bir kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbe üzerinde silmeler arasına yarım daire formlu rozet işlenmiş ve içerisi istiridye kabuğu şeklinde bezenmiştir. Köşeliklerinde kalan boşluklara ise simetrik

olarak stilize edilmiş açmış gül motifleri işlenmiştir. Üçgen şeklindeki tepelik kısmında ise "S" ve "C" kıvrımları ile bitkisel barok bezeme işlenmiştir.

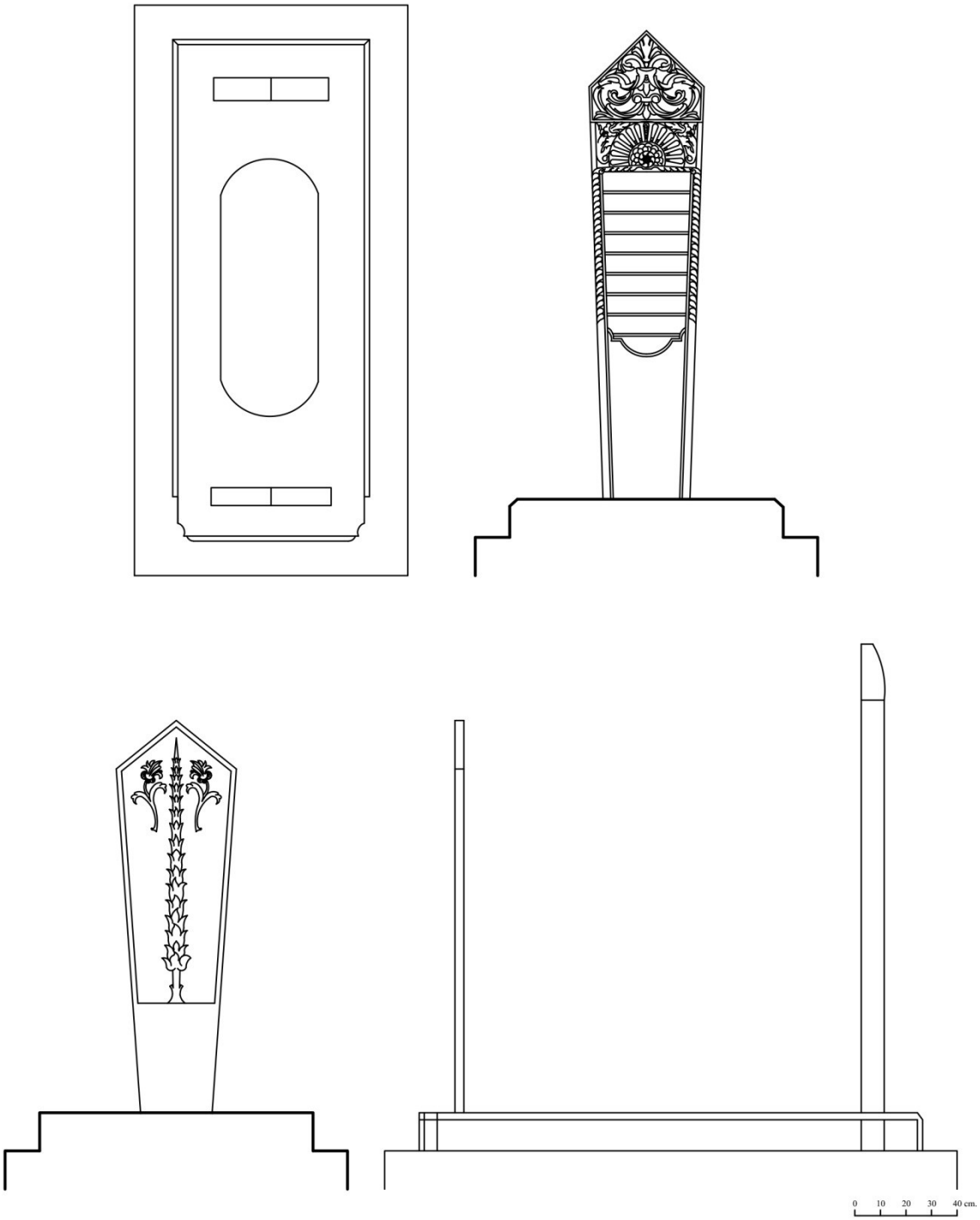
1.54 m. yüksekliğe sahip ayak şahidesinde ise gövdeye bütünüyle işlenmiş servi ağacı ve iki yanına yerleştirilmiş çiçek motiflerinden oluşmaktadır. Levha şeklindeki ayak şahidesi üçgen şeklinde tepelikle sona ermektedir. Şahidelerin arkasında ise herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 84: Aişe Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 85: Aişe Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 39: Aişe Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 16		
Fotoğraf No	86-87	
Çizim No	40	
Kimlik ve Tarihi	Tarihli Mezar 1172/1758-59	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Sene 1172	سنه ١١٧٢

Bir oturtmalık üzerine, gövde cephelerinde farklı ölçülerde rozetler, gül motifleri, akant yapraklarının işlendiği levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır.

Kitâbesinden edinilen bilgiye göre 1172/1758-59 tarihinde vefat eden kim olduğu yazılmayan lahit mezar 2.17x1.04 m. ölçülerindeki bir oturtmalık üzerine düzenlenmiştir. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 1.92x0.63 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyonlardan oluşmaktadır. Merkezde 0,30 m. çapında bir rozet bulunmaktadır. Rozet içerisinde merkezde çiçek motifi etrafında bir sıra yaprakla birlikte kabartma tekniğinde işlenmiştir. Bu kompozisyonun hemen üzeri silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. 0.10 m. yüksekliğindeki bezeme kuşağı akant yapraklarının oluşturduğu bitkisel kompozisyonla gövdenin tüm cephelerini dolanmaktadır. Gövde ve şahide arasında kenarları dilimli olarak yükselen üçgen alınlık şeklinde tamamlanmış kompozisyon bulunmaktadır.

Baş şahidesinde bir satırlık kartuş içerisinde tarih yazılmış olup kimlik bilgileri bulunmamaktadır. Kitâbe, celî sülüs yazı türü ve Osmanlı Türkçesi ile yazılarak kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Şahide ön ve arka cephelerinin alt ve üst kısımları pahlanarak hareketlilik kazandırılmıştır.

1.77 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi ön cephesinde olduğu gibi bezeme ve forma sahip olup şahide ile tek parçadan oluşmaktadır. Üzerinde kitâbe bulunmayan ayak şahidesinin alt ve üst köşeleri pahlanmıştır.

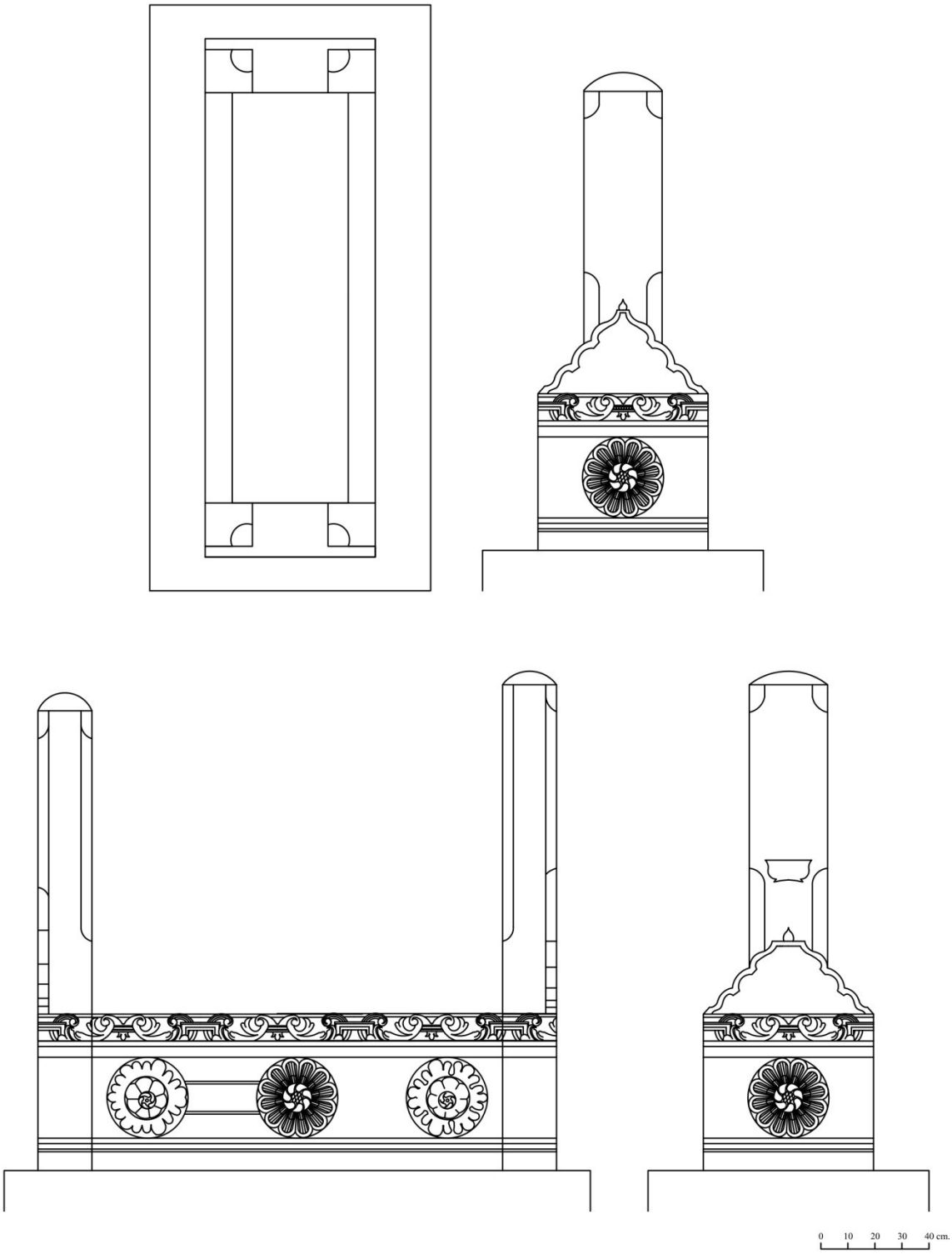
Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde aynı formda işlenmiş rozetler bulunmaktadır. Gövde üzerinde toplamda sekiz adet stilize edilmiş bitkisel motifler barındıran rozet motifi bulunmaktadır.

Fotoğraf 86: Tarihli Lahit Mezar, Genel Görünüş

Fotoğraf 87: Tarihli Lahit Mezar, Güney Cephe, Bezeme Kompozisyonu

Çizim 40: Tarihli Lahit Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 17		
Fotoğraf No	88-89	
Çizim No	41	
Kimlik ve Tarihi	Hasan Efendi 1174/1760-61 Muhammed Said Bey 1252/1836-37	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هوالخلاق الباقى
2	Yâ ilâhi ol-mübârek ism-i pâkin izzeti	يا الهى اولمبارك اسم پاكن عزّتى
3	Hem resulün fahr-i âlem şâh-ı kevneyn hürmeti	هم رسولن فخر عالم شاه كونين حرمتى
4	Eyle kabrim ravza-i cennet yâ ilâhe'l-âlemîn	ايله قبرم روضهٔ جنت يا اله العالمين
5	Gece gündüz eylesünler hûr-i gılmân	كيجه كوندوز ايلسونلر حور غلمان
6	Silivri ayanı merhûm ve mağfûr	سيلورى اعيانى مرحوم و مغفور
7	Muhammed Said Bey'in rûhîçün	محمّد سعيد بكن روحيچون
8	Rızâen li'llâhi teâlâ el-fâtiha	رضاءً لله تعالى الفاتحه
9	Sene 1252	سنه ١٢٥٢
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Ahmediye imamı merhûm	احمديه امام مرحوم
2	Ve mağfûr Hasan Efendi	و مغفور حسن افندى
3	Rûhuna Fâtiha	رحونه فاتحه
4	Sene 1174	سنه ١١٧٤

Kitâbeye göre Silivri A'yânı Muhammed Said Bey ve Ahmediye İmamı Hasan Efendi'ye ait kabir, 2.20x0.90 m. ölçülerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli bir mezardır.

Baş şahidesi 1.14 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbenin hemen üzerinde ise aşağıdan yukarıya doğru daralan boyunla yükselen eğimli ve çapraz olarak çekilmiş 4 destarın oluşturduğu oval formlu ulema sarığı bulunmaktadır.

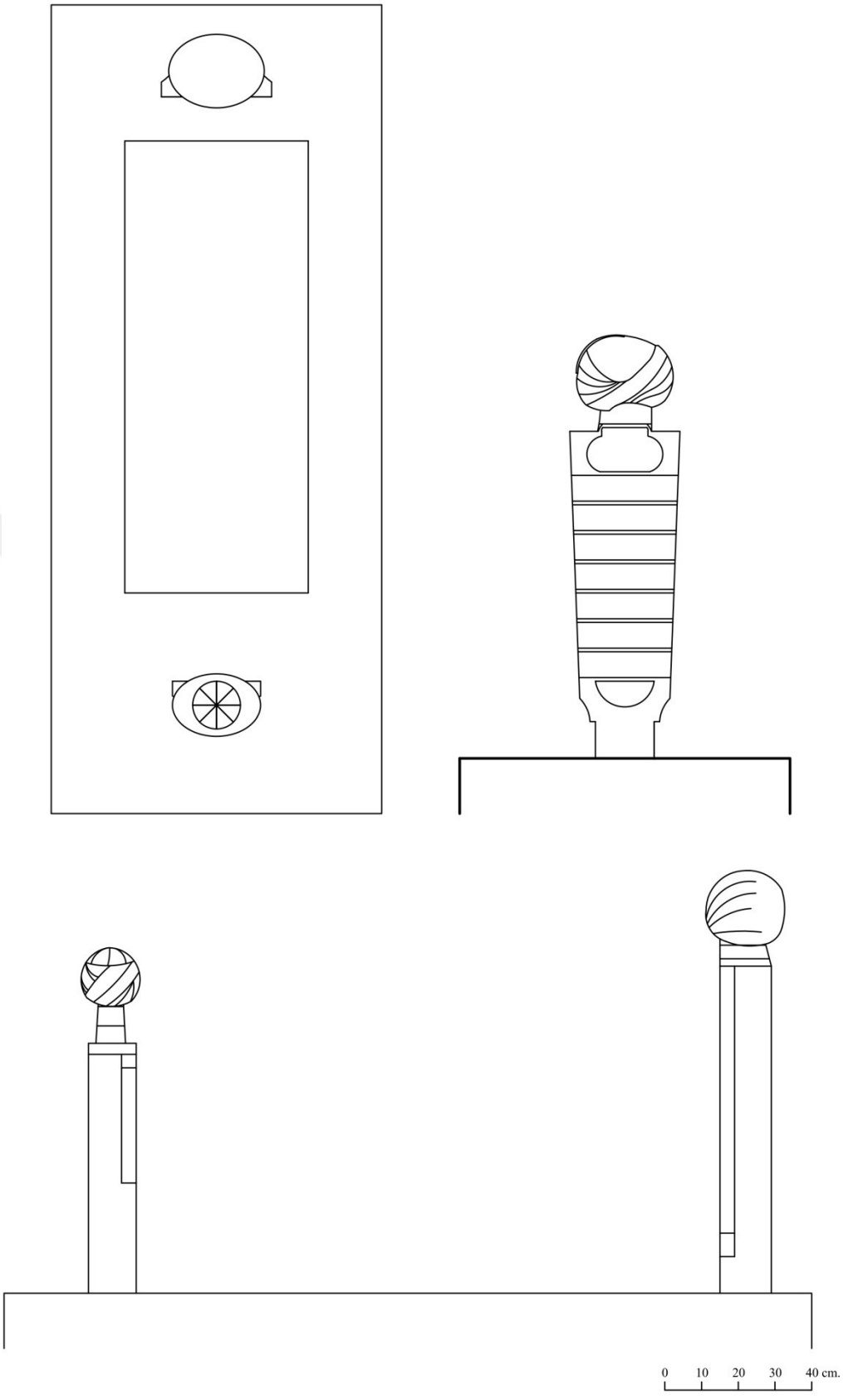
0.94 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi benzer formda levha şeklinde şahideye sahip, ön yüzünde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dört satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır dalgalı silmeler şeklinde küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Başlık alınlığında çapraz olarak çekilen destarın yüzeyi ortadan geçirilen bir şeritle ikiye bölünerek verilmiş ulema sarık bulunmaktadır.

Fotoğraf 88: Hasan Efendi ve Muhammed Said Bey Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 89: Hasan Efendi(Sağ) ve Muhammed Said Bey(Sol) Mezarı, Şahideleri

Çizim 41: Hasan Efendi ve Muhammed Said Bey Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 18		
Fotoğraf No	90-91	
Çizim No	42-43	
Kimlik ve Tarihi	Emetullah Hatun 1175/1762	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	Emetullah Hatun Kerîme-i	امة الله خاتون كريمه
3	Vâkıf rûhlarîcün	واقف روحلريجون
4	Sene 1175 fi 5 N.	سنه ١١٧٥ فى ٥ ن

Kademeli oturtmalık üzerine düzenlenmiş bir pehle bölümü ve iki levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır.

Vakıf sahibinin kızı Emetulluh Hatun'a ait bu mezar 2.54x1.32 m. ve 2.38x1.16 m. ölçülerine sahip iki oturtmalık üzerine düzenlenmiş, 2.03x0.80 ölçülerinde pehleye sahip bir mezardır. İkinci oturtmalık pahlı olarak yapılmıştır. Pehlenin ortasında 1.13x0.24 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılarak dilimlenmiş kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.92 m. yüksekliğinde, yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 4 satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırının yazıldığı ilk satır diğerlerinden farklı form ve ölçüde kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Baş şahidesinde birinci satırın her iki yanına simetrik olarak yaprağı ile armut motifleri işlenmiştir. Köşeliklerde kalan boşluklara simetrik olarak gül motifleri yandan ve önden görünüşleri ile işlenmiştir. Akant yaprakları ile oluşturulmuş kompozisyonlar içlerinde üçer adet kayısı bulunan meyve tabaklarıyla bezenmiştir. Meyve tabaklarının üzerinde yer alan tepelik kısmında ise aşağı doğru kıvrılmış akant yaprakları ve simetrik olarak profilden işlenmiş iki adet gül bulunmaktadır. Levha şeklindeki şahide üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır.

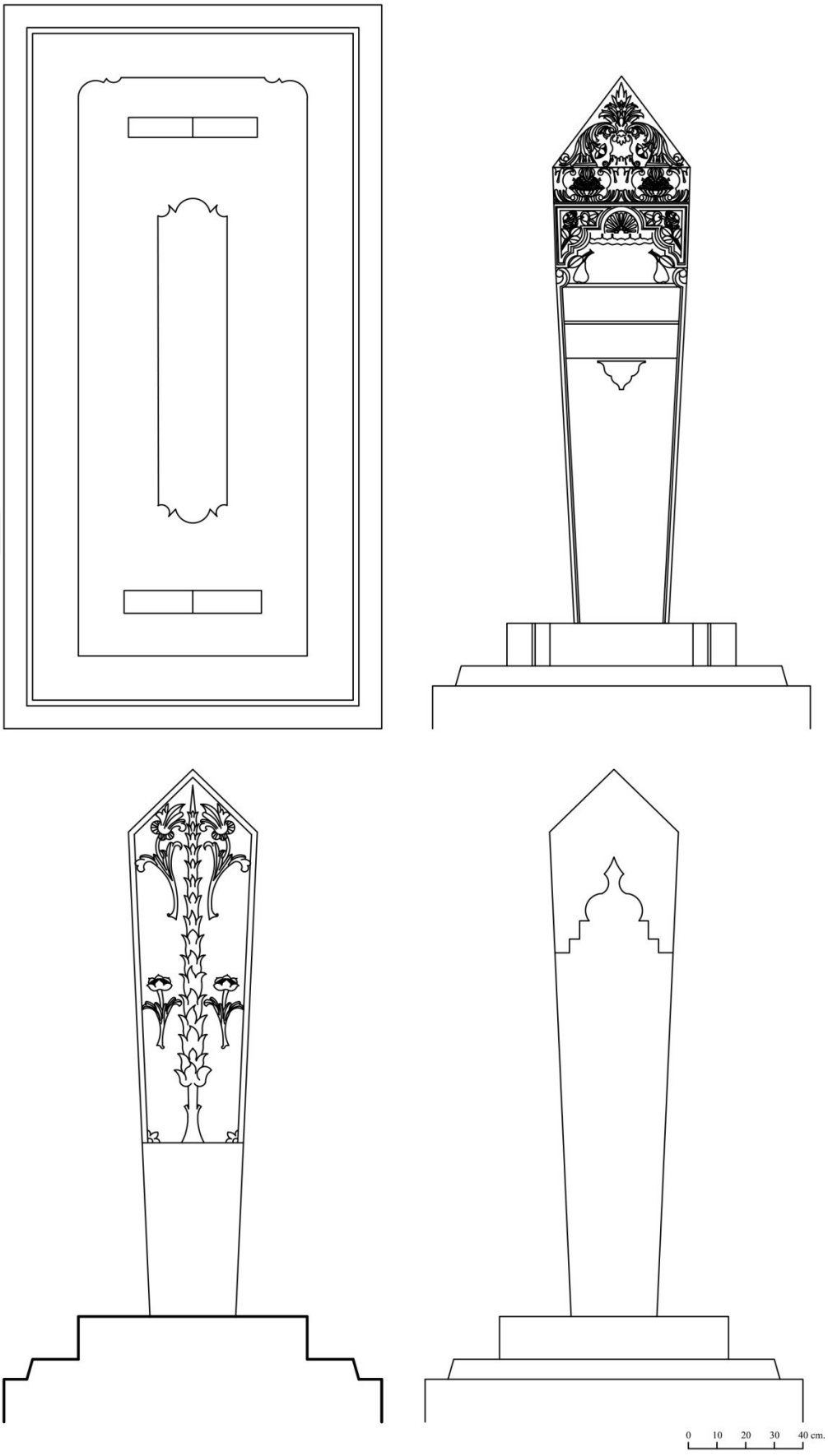
Baş taşı ile aynı ölçülere sahip ayak şahidesinde servi ağacının iki yanına simetrik olarak düzenlenmiş çiçek motifleri bulunmaktadır. Ayak şahidesinin arka yüzünde ise kabartma tekniği ile kademeli olarak yükselen bezeme işlenmiştir. Levha şeklindeki ayak şahidesi üçgen şeklinde tepelikle sona ermektedir.

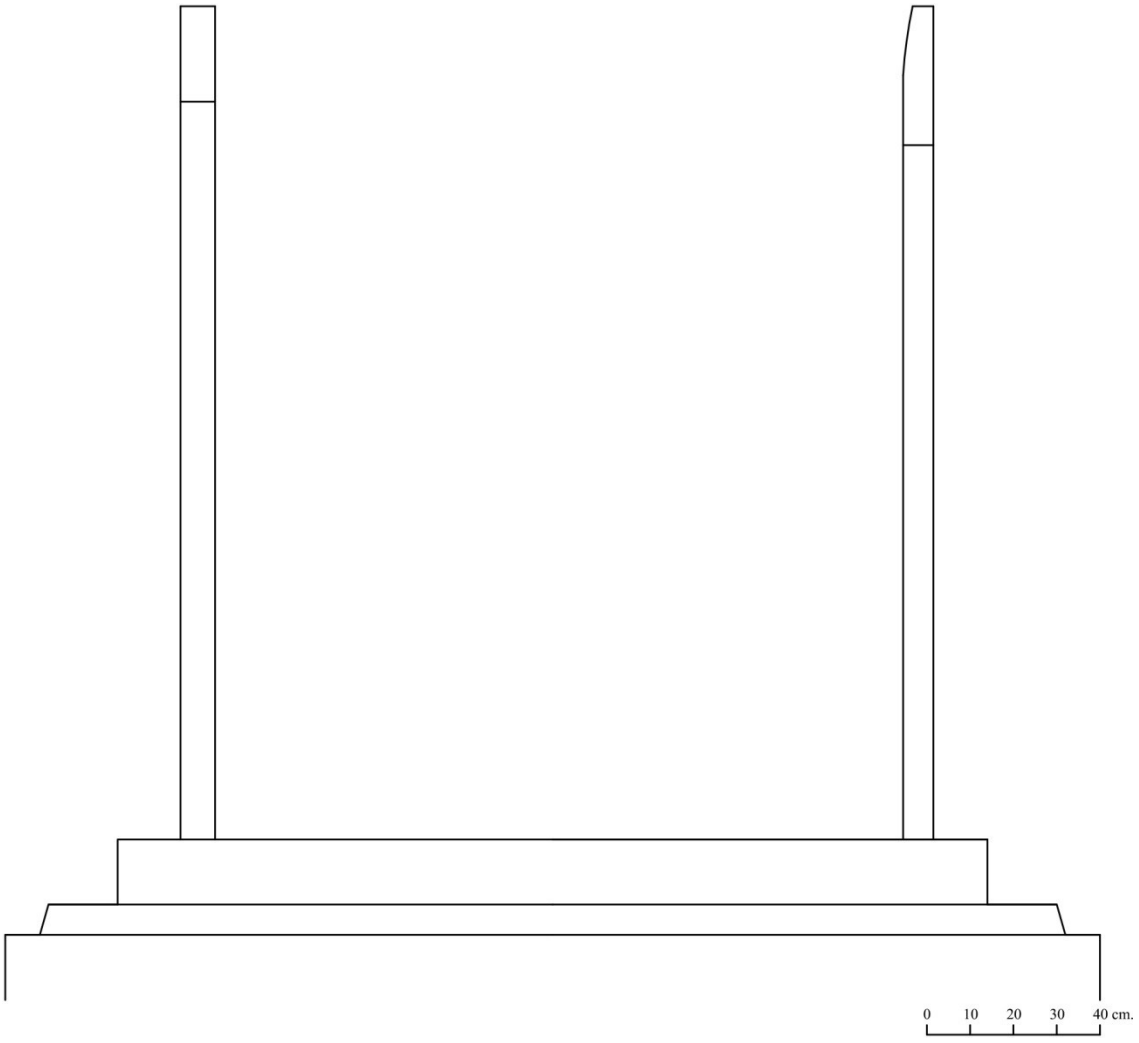
Fotoğraf 90: Emetullah Hatun Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 91: Emetullah Hatun Mezarı, Baş Ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 42: Emetullah Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Arka (O. Gündogdu, 2015)

Çizim 43: Emetullah Hatun Mezarı, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 19		
Fotoğraf No	92-95	
Çizim No	44-45	
Kimlik ve Tarihi	Aişe Hanım 1175/1761-62 Emirzâde 1176/1762-63	
Mezar Tipi	Lahit mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحی الباقی
2	Ahmed Ağazâde Abdullah Ağa'nın duhteri	احمد اغا زاده عبد الله اغانك دختری
3	Sahibü'l-hayrât Emirzâde'ye olmuştur beyan	صاحب الخيرات امير زاديه اولمشدر بيان
4	Açmadan ol gonca aksırda etti rüzgâr	اجمه دن اول غنجه اقسيرده اتيدی روزكار
5	Şah ve ordu şeri ve babayı dezmine nagehan	شاه و اوردو شری و بابايی دزمينه ناكهان
6	Halk hasbiyle o hanı hak bu ki iki etti	خلق حسبيله او خانی حق بو كی ايكی ايدی
7	Ravza-i cennet ola kabri ilahi gülistan	روضه جنت اوله ىی قبری إلهی كلستان
8	Doğdum iki dabir cismiyle tajyahan dedim	دوكدم ايكی دابر جسميله تاژيحك ديدم
9	Kasr-ı a'lâ Âişem olsun mekân	قصر اعلا عايشم اولسون مكان
10	Sene 1176 zâ 25	سنه ١١٧٦ زا ٢٥
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحی الباقی
2	Sâhibü'l-hayrât	صاحب الخيارت
3	Eminzâde el-Hâc	امين زاده الحاج
4	Ahmed Ağa'nın	احمد اغانك
5	Oğlu Abdullah	اوغلو عبد الله
6	Ağa'nın büyük	اغانك بيوك
7	Kerîmesi Aişe Hanım	كريمه سی عايشه حانم
8	Rûhuna bir Fâtiha okuyanın	روحنه بر فاتحه اوكينك
9	Âhir-i âkibeti hayr ola	اخر عاقبتی خير اوله
10	Sene 1175	سنه ١١٧٥

Aişe Hanım ve Emirzâde'ye ait lahit, 1.08x2.45 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine düzenlenmiştir. Gövde cephelerinde birbirlerinden farklı tipte rozetler ve vazodan çıkan gül motiflerinin işlendiği levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütündür.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyondan oluşmaktadır. İki yana yerleştirilmiş 0.13 m. genişliğindeki bordür içerisine vazodan çıkan stilize edilmiş çiçek motifi, merkezde ise 0,33 m. çapında rozet bulunmaktadır. Rozet, merkezde çiçek motifi ve etrafında bir sıra yapraklardan oluşmaktadır. Daire ile silme arasında kalan boşluğa ise yine stilize çiçek motifleri işlenmiştir. Rozetin üzerinde bulunan bezeme kuşağından sonra köşeleri pahlanmış baş şahidesi yükselmektedir.

Baş şahidesi 1.75 m yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede birinci satır ile tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük kartuşlar içerisinde verilmiştir. Teslim satırı üst köşeleri pahlanmış olup sepuş üst kısmı kırık bir şekilde sonlandırılmıştır. Başlık, ön yüzünde silmeler arasına merkezdeki büyük olmak üzere altın dizili gerdanlık işlenmiştir.

Baş şahidesinin arka yüzünde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 10 satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Lahdin arka cephesinde de şahide ve gövde tek parçadan oluşmaktadır. Arka cephe silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyondan oluşmaktadır. İki yanda bordürler içerisine yerleştirilmiş vazodan çıkan stilize edilmiş çiçek motifi, merkezde ise 0.33 m. çapında rozet bulunmaktadır. Rozet kademeli olarak dağılan yaprak motifleri ile bezenmiştir. Ayak şahidesi cephesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmektedir. Ön yüzünde vazo içerisinden çıkan S ve C kıvrımlı dallar, ters yönlere açılarak stilize olarak işlenmiş gül motifleri ve stilize edilmiş lale ile son bulmaktadır. Ayak taşının arka yüzünde cepheyi dolduracak şekilde simetrik olarak işlenmiş hurma ağacı bulunmaktadır.

Lahdin gövdesi üzerinde ise 0.36 m. çapında üç rozet ve dört adet vazodan çıkan gül motifi bezenmiştir. Bezemenin yoğun olarak görüldüğü lahitte gövdenin kuzey ve

güney cepheleri ile şahidelerin yer aldığı cephelerde toplam sekiz adet rozet ve on iki adet vazodan çıkan çiçek ve lale motifi bulunmaktadır.

Fotoğraf 92: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz

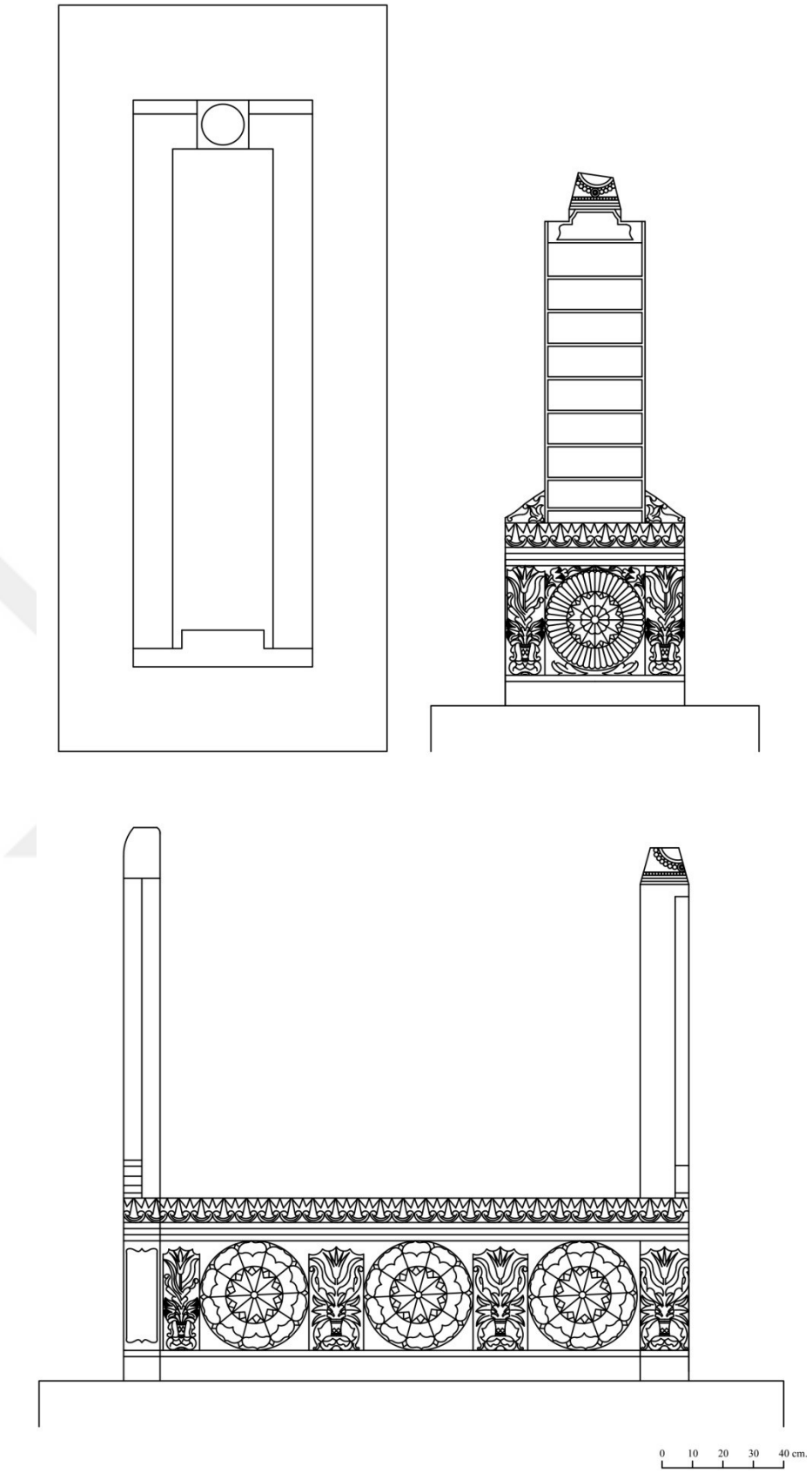
Fotoğraf 93: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Ayak Şahide Ön ve Arka Yüz(Sağ)

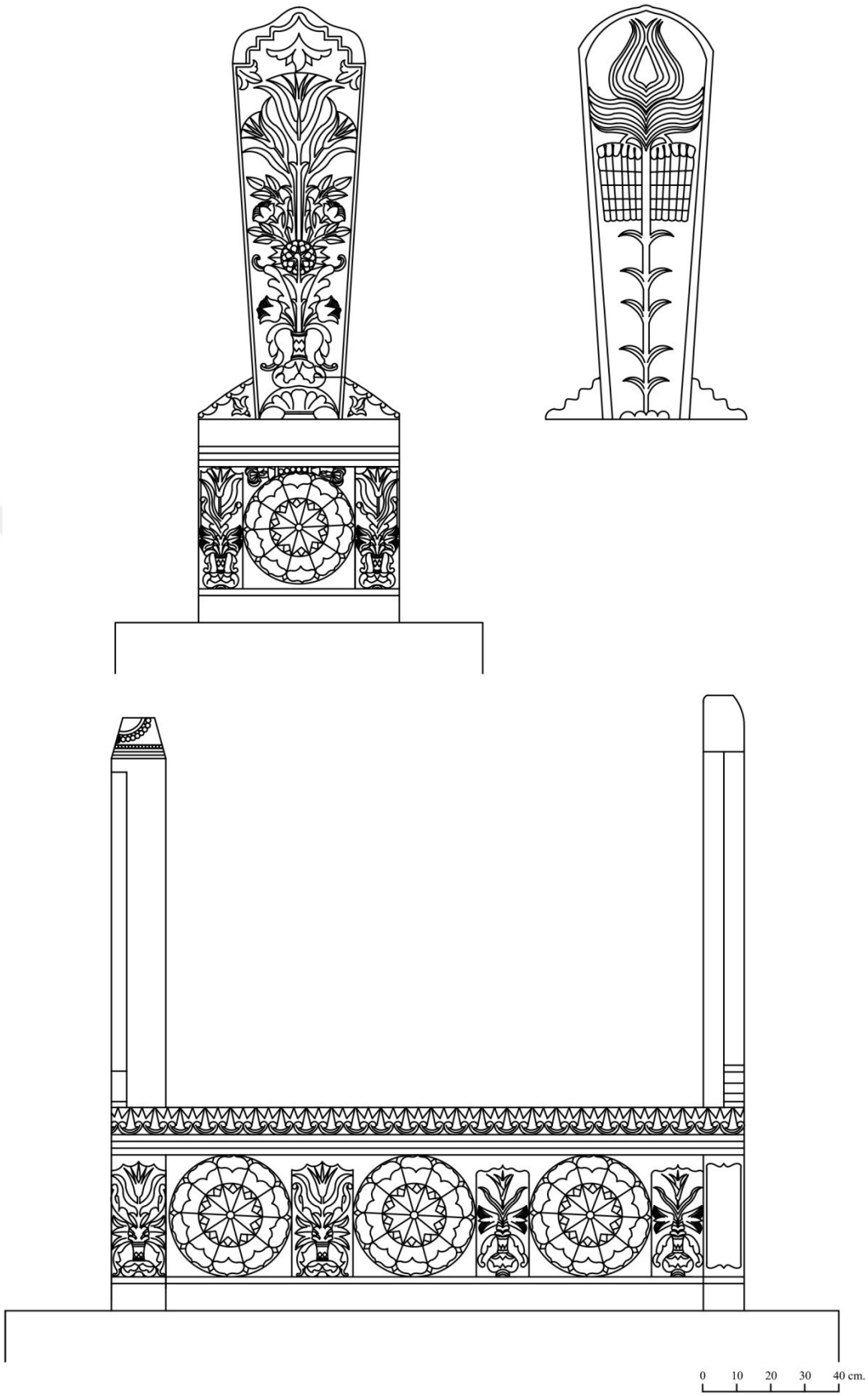
Fotoğraf 94: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Güney Cephe, Detay

Fotoğraf 95: Baş Şahide Ön Yüz, Gövde Detayı

Çizim 44: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 45: Emirzâde ve Aişe Hanım Mezarı, Ön, Arka ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 20		
Fotoğraf No	96-97	
Çizim No	46	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hanım 1179/1766 Şerife Ümmügülsüm Hanım 1183/1769	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحى الباقى
2	Merhûm Abdurrahmân Ağa'nın	مرحوم عبدالرحمن اغانك
3	Kerîmesi'nin kerîmesi	كريمه سنك كريمه سى
4	Merhûme ve mağfûrun-lehâ	مرحومه ومغفور لها
5	Fâtıma Hanım rûhîçün	فاطمه خانم روحيچون
6	Rızâ'en li'llâhi'l-fâtiha	رضَاءً الله الفاتحه
7	Sene 1179 Fi 5 zilka'de	سنه ١١٧٩ فى ٥ ذى القعده
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحى الباقى
2	Altmış dört senesi vefat	التمش دورت سنه سى وفات
3	İden merhûm Nişancı es-Seyyid Ali	ايدن مرحوم نشانجى السيد على
4	Efendi'nin kerîmesi merhûme Şerife Ümmügülsüm	افنديڭ كريمه سى مرحومه شريفه ام كلثوم
5	Hanım rûhuna rızâ'en li'llâhi'l-fâtiha Sene 1183 Fi 3 r.	خانم روحنه رضَاءً الله الفاتحه سنه ١١٨٣ فى ٣ ر

Kitâbesine göre Fâtıma Hanım ve Şerife Ümmügülsüm Hanım'a ait olan kabir, 2.16x1.24 m. ölçülerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli bir mezardır.

Baş şahidesi 2.08 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırı yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin sınırları sütunce şeklinde silmeler ile çevrelenmiştir. Teslim satırının hemen üzerinde kemerli bir

silme ve iki yanına yerleştirilmiş akant yaprakları üzerine beş adet armut işlenmiştir. Üçgen şeklindeki tepelik kısmında 0.14 m.'lik bir bordür içerisinde barok üslupla işlenmiş üç ayrı bezeme şeridi bulunmaktadır.

1.53 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen levha şeklindeki ayak şahidesi üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır. Yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

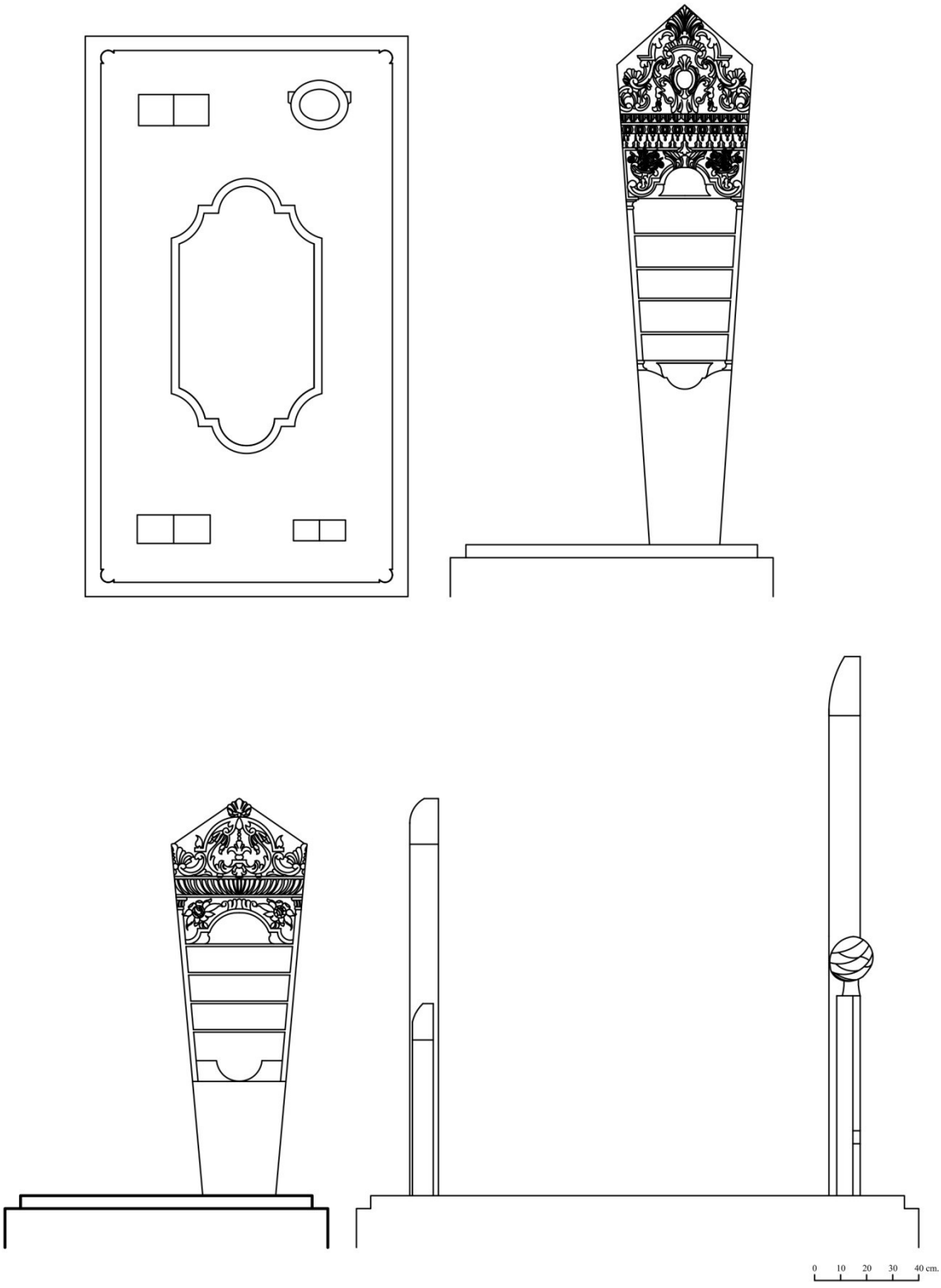
Kitâbenin sınırları sütunce şeklinde silmeler ile çevrelenmiştir. Teslim satırının üzerinde akant yaprağı ve iki yanında açmış çiçek motifi bulunmaktadır. Tepelik kısmına ise merkeze doğru eğimli düşey hatların oluşturulduğu münhani formlu kompozisyon ile "S" ve "C" kıvrımlı bitkisel kompozisyonların işlendiği tepelik kısmına geçilmektedir.

Fotoğraf 96: Fâtıma Hanım ve Şerife Ümmügülsüm Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 97: Fâtıma Hanım ve Şerife Ümmügülsüm Hanım Mezarı, Baş Ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 46: Fâtıma Hanım ve Şerife Ümmügülsüm Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 21		
Fotoğraf No	98-101	
Çizim No	47-48	
Kimlik ve Tarihi	Ferid Mustafa Bey 1180/1766-67	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Eminzâde ile şöhretyâb Abdullah Ağazâde	امين زاده يله شهرت يا ب عبد الله اغا زاده
2	Ferîd-i nev-nihâl Mustafa bey ol melek haslat	فريد نو نهال مصطفى بك اول ملك خصلت
3	Dahîkâm almadan lezzet-i sarây bezm-i âlemden	د خى كام المدن لذت سارى بزم عالمدن
4	Ecel camın içup dâr-ı bekâya eyleyup rıhlet	اجل جامن ايچوب داربقايه بقا ايليوب رحلت
5	Kazılsın seng-i kabrinde bu nizm-ı dil ciğer sûzüm	قازلسون سنك قبرنده بو نظم دل جكر سوزم
6	Okundukça revan olsun dû çeşmimden demi hasret	اوقوندقجى روان اولسن دوچشممدن دمى يحسرت
7	Bu mâtemzâr-ı fâniden övürdünürsün hayfâ	بوماتم زار فانيدن اوردو نورسن حيفا
8	Çiçeklendi solub urdu nihal nazikin eft	ججكلندى صولوب اوردى نهال نازكين افت
9	Sene 1180	سنه ١١٨٠
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقى
2	Sâhibü'l-hayrât merhûm Emin	صاحب الخيرات مرحوم امين
3	Zâde el-Hâc Ahmed Ağa	زاده الحاج احمد اغا
4	Zâde Abdullah Ağa'nın	زاده عبد الله اغانك
5	Oğlu ciğerpare ve ciğer kösesi	اوغلو جكر پاره و جكر كوسه سى
6	Ferid Mustafa Bey rûhuna	فريد مصطفى بك روحنه
7	Bu târîhi okuyanlar birer fâtiha-i	بو تاريخى اوقويانلر برر فاتحهٔ
8	Şerîf rûhuna okuyup yâd	شريف روحنه اوقيوب ده
9	İdenlerden Allah te'âlâ hazretleri hoşnud olsun	ايدنلردن لله تعالى حضرتلرى حوشنود اولسون
10	Fâtiha sene 1180	فاتحه سنه ١١٨٠

Ferid Mustafa Bey lahdi 2.35x1.02 m. ve 2.02x0.74 m. ölçülerindeki bir oturtmalık ve kaide üzerine düzenlenmiştir. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün ve 1.88x0.59 m. gövde ölçülerine sahiptir.

Gövde cephelerinde birbirlerinden farklı rozetler ve vazodan çıkan gül motiflerinin işlendiği levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyonlardan oluşmaktadır. Merkezde 0,30 m. çapındaki rozetin iki yanına bir kaide ve oval formlu gövde üzerine uzun boyun kısmı ile yükselen vazodan çıkan stilize edilmiş çiçek motifi gövde cephesini hareketlendirmektedir. Rozetin üzerinde bulunan bezeme kuşağından sonra köşeleri pahlanmış baş şahide yükselmektedir.

Baş şahidesi 1.88 m. yüksekliğinde, yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 9 satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerinden farklı ölçü ve formda kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbe levhası, kenarları pahlanmış pabuç ile boyun kısmına ulaşarak 0.43m. yüksekliğindeki kâtibi başlık ile tamamlanmıştır. Baş şahidesinin arka yüzünde ise dalı ve meyveleri ile birlikte hurma ağacı işlenmiştir.

Lahdin arka cephesi de ön cephesiyle aynı formdadır. Arka cephe silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş kompozisyondan oluşmaktadır. Merkezde yer olan 0.30 m. çapındaki rozet motifinin iki yanına vazodan çıkan stilize edilmiş çiçek ve kademeli olarak büyüyen yaprak motifi yerleştirilmiştir. Rozetin üzerindeki bezeme kuşağından sonra pahlanan 1.50 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi cephesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmektedir. Yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 9 satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır pahın içerisini doldurarak diğerlerine nazaran büyük kartuş içerisinde verilmiştir.

Ayak şahidesinin arka yüzünde cepheyi dolduracak şekilde simetrik olarak işlenmiş ucu kıvrımlı servi ağacı bulunmaktadır. Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde farklı formlarda işlenmiş rozet motifleri bulunmaktadır. Gövde cephelerinde toplamda 8 adet vazo içerisinden çıkan açmış çiçek motifleri ile 6 adet rozet motifi bulunmaktadır.

Fotoğraf 98: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Genel Görünüş

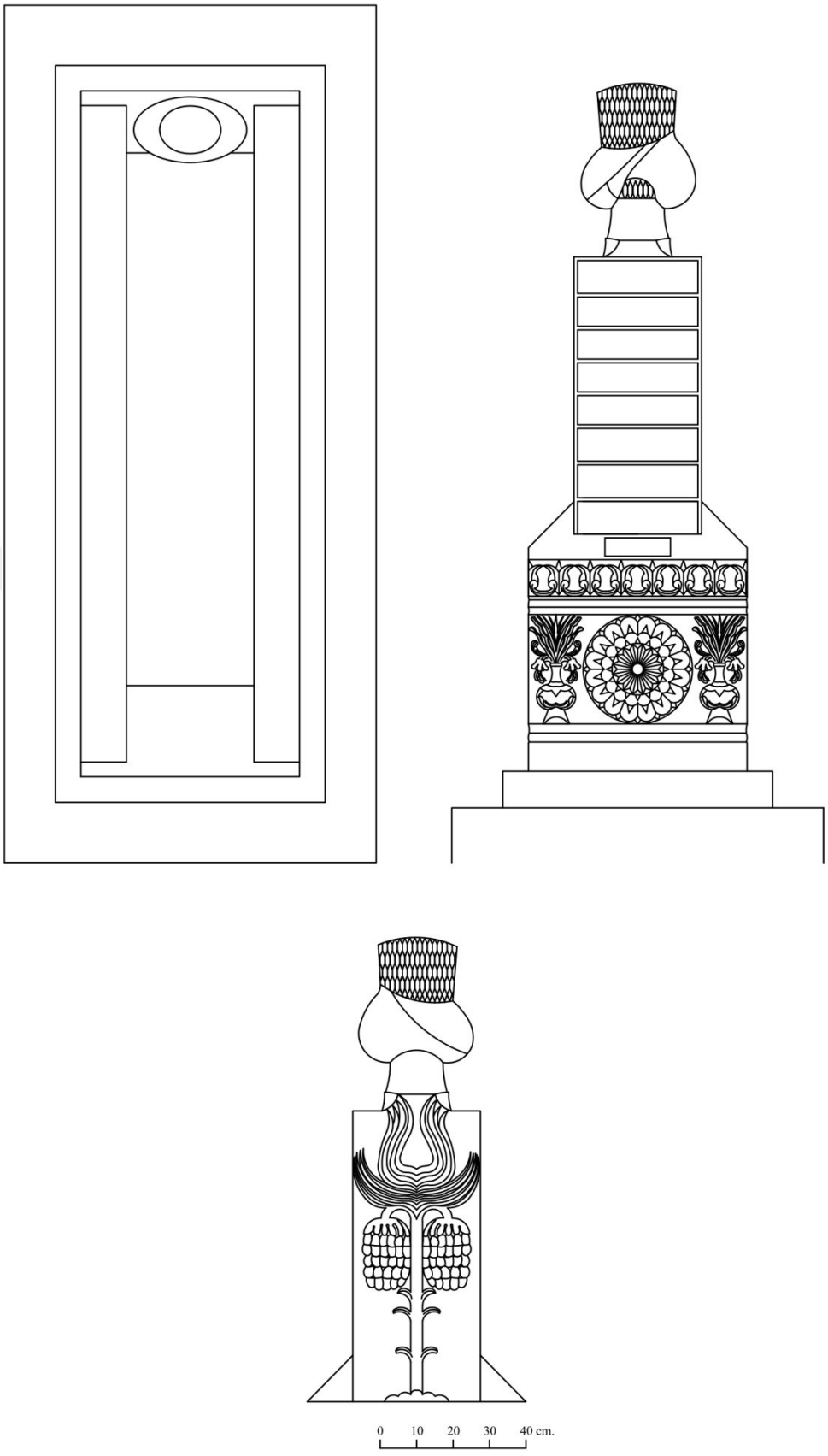
Fotoğraf 99: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Güney Cephe, Bezeme Kompozisyonu

Fotoğraf 100: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Baş Şahidesi Ön Ve Arka Yüz

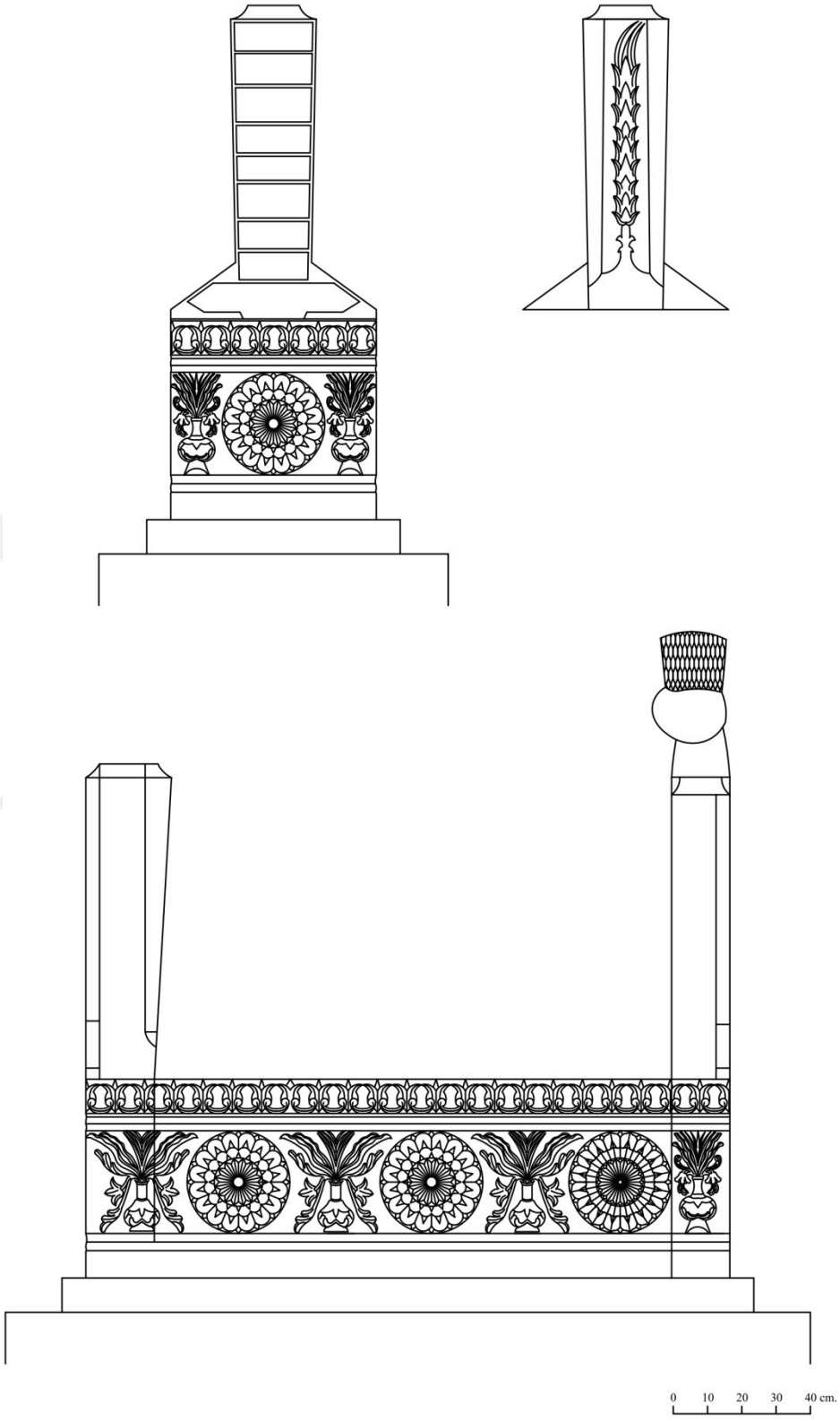

Fotoğraf 101: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Ayak Şahidesi Ön ve Arka Yüz

Çizim 47: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 48: Ferid Mustafa Bey Mezarı, Ön, Arka ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 22		
Fotoğraf No	102-103	
Çizim No	49	
Kimlik ve Tarihi	İbrahim Ağa 1180/1766-67 Gülüm Ümmügülsüm Hatun	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هوالخلاق الباقى
2	Merhûm ve mağfûrun-leh	مرحوم و مغفورله
3	Eminzâde hafîdi	امينزاده حفيدى
4	İbrahim Ağa	ابراهيم اغا
5	Rûhîçün	روحيچون
6	el-Fâtiha Sene 1180	الفاتحه سنه ١١٨٠
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هوالخلاق الباقى
2	Sabıka arabacı başı merhûm Ahmed Ağa'nın	سابيقا اراباجى باشى مرحوم احمد اغانيك
3	Kerîmesi merhûme ve mağfûre Şerife	كريمسي مرحومه و مغفوره شريفه
4	Gülüm Ümmügülsüm Hatun rûhuna	كلوم امكلسوم خاتون روحونه
5	el-Fâtiha	الفاتحه
6	Sene 11 R.	سنه ١١ ر

İbrahim Ağa ve Ahmed Ağa'nın kerîmesi Şerife Gülüm Ümmügülsüm Hatun'a ait mezar, 2.30x1.02 m. ve 2.17x0.88 m. ölçülerinde iki oturtmalık üzerine düzenlenmiş, 2.01x0.71 ölçülerinde pehle bölümü ile levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Köşeleri silmeli pehlenin ortasında 0.90x0.23 m. boyutlarında dikdörtgen kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.76 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 6 satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran büyük ve köşeleri

yuvarlatılmış kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbe levhasının üzerinde, uzun boyun kısmı ile yükselen 0.48 m. ölçüsündeki kâtibi kavuk başlık bulunmaktadır.

1.56 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih, teslim ve dua bölümlerinin yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesinde rozet, mukarnas, palmet, rumi, gül, motifleri bulunmaktadır. Ayrıca hem pehlenin üzerinde hem de cephelerinde olmak üzere toplam on dört adet çiçek motifi işlenmiştir.

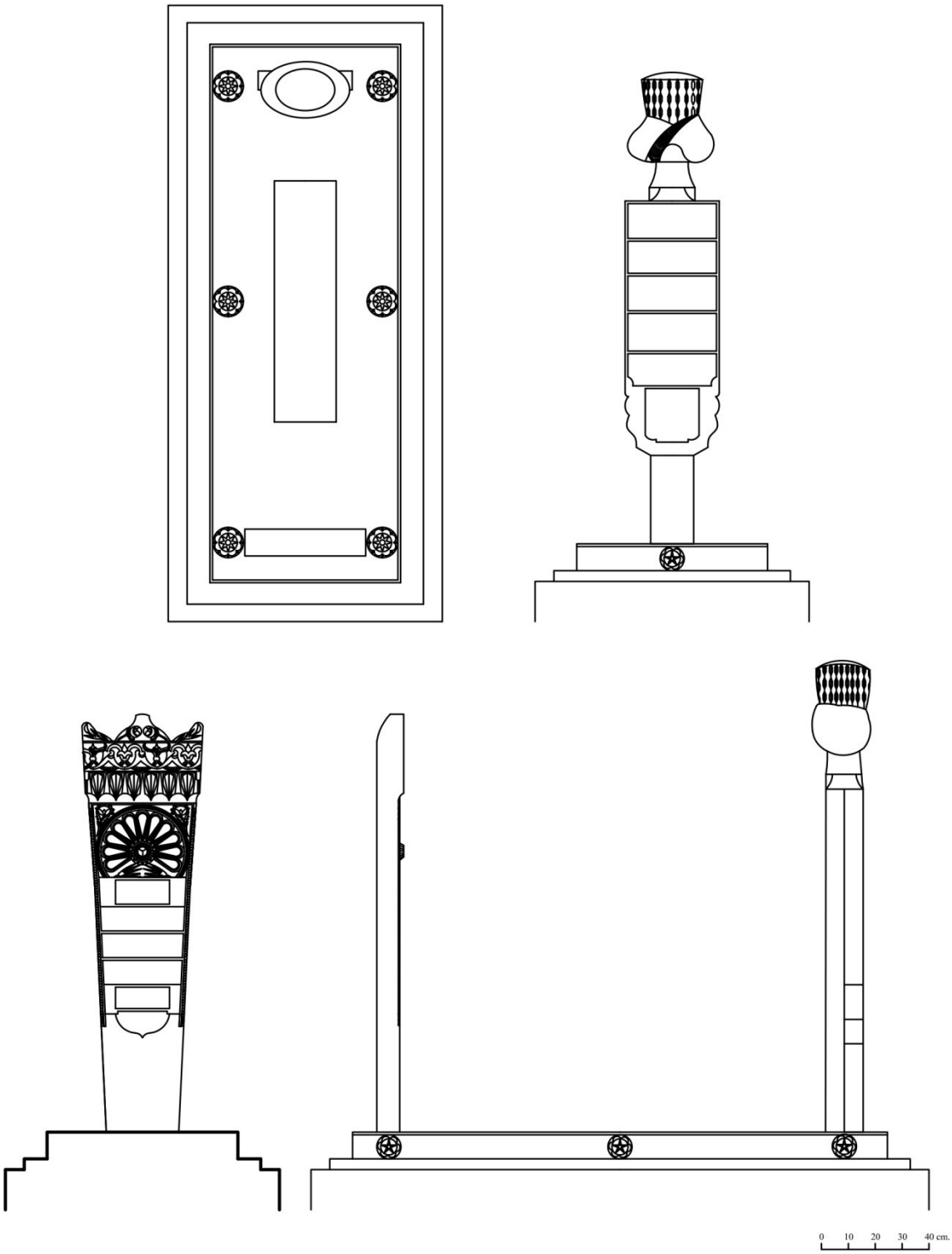
Kitâbe satırının hemen üzerinde merkezden yayılan on bir doğrunun oluşturduğu kabartma tekniğinde yapılmış istiridye formlu rozet bulunmaktadır. Rozetin üst köşeliklerinde oluşan boşluğa ise açılmış stilize çiçek motifleri işlenmiştir. Rozetin hemen üzerinde şahidenin tepeliğine geçişi sağlayan altı adet mukarnaslı bezeme kuşağı onun üzerinde ise rumi ve palmetlerden oluşmuş bir bordür ve ikisi gonca dört gül bezeme ile tepelik kısmı tamamlanmaktadır.

Fotoğraf 102: İbrahim Ağa ve Gülüm Ümmügülsüm Hatun Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 103: Gülüm Ümmügülsüm Hatun(Sol) ve İbrahim Ağa(Sağ) Mezarı, Ayak ve Baş Şahidesi

Çizim 49: Gülüm Ümmügülsüm Hatun ve İbrahim Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 23		
Fotoğraf No	104-105	
Çizim No	50	
Kimlik ve Tarihi	Habîbe Hanım 1187/1773-74 Şerife Bâise Hanım 1272/1855-56	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Hotoz	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Yâ Latîf	يا لطيف
2	Dokuz yaşında bir gül-i nihâli	طقوز ياشينده بر كلى نهالى
3	Geleceği sabır malı kılıp iddi dali	كلجكى صبرملى كلوب ايدى دالى
4	Sakınırken anam atam yandı hasretinden	صقنوكن انام اتام ياندى حسراتندن
5	Kavuştura adn-ı cennetde cinânı Hazret-i Bârî	قاوشدره عدنى جنتده جنانى حضرت بارى
6	Ahmediye cami-i şerifi müezzini el-Hâc Said	احمديه جامع شريفى مؤذنى الحاج سعيد
7	Efendi'nin kerîmesi ma'sûme ve mağfûre	افندنيك كريمسى معصومه و مغفوره
8	Şerife Bâise Hanımın rûhuna	شريفه باعثه حانمك روحنه
9	el-Fâtiha Sene 1272 Fi B. 22	الفاتحه سنه ١٢٧٢ فى ٢٢ ب
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	.....	.....
2	Kaldı hasret ol huzur-ı izzete	قالدى حسرات ول حضور عزته
3	Bu fenadan azm-i gülşen idicek	بوفنادن عزم كلشن ايديجك
4	Bülbül oldu gülistân-ı cennete	بلبل اولدى كلستان جنته
5	el-Hâc Ali Ağa'nın kerîmesi	الحاج على اغانك كريمه سى
6	Merhûme Habîbe Hanım rûhuna Fâtiha	مرحومه حبيبه خانم روحنه فاتحه
7	Sene 1187	سنه ١١٨٧

Kitâbeye göre Hâbîbe Hanım ve Şerife Bâise Hanım'a ait kabir, 1.76x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır.

Baş şahidesi 1.08 m. yüksekliğinde ve mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırının yazıldığı ilk satır farklı ölçü ve formda kartuş içerisinde verilmiştir. İlk satır üzerinde bir bileziğin böldüğü ince uzun boyun kısmıyla üç kademe halinde yükselen hotoz başlık görülmektedir.

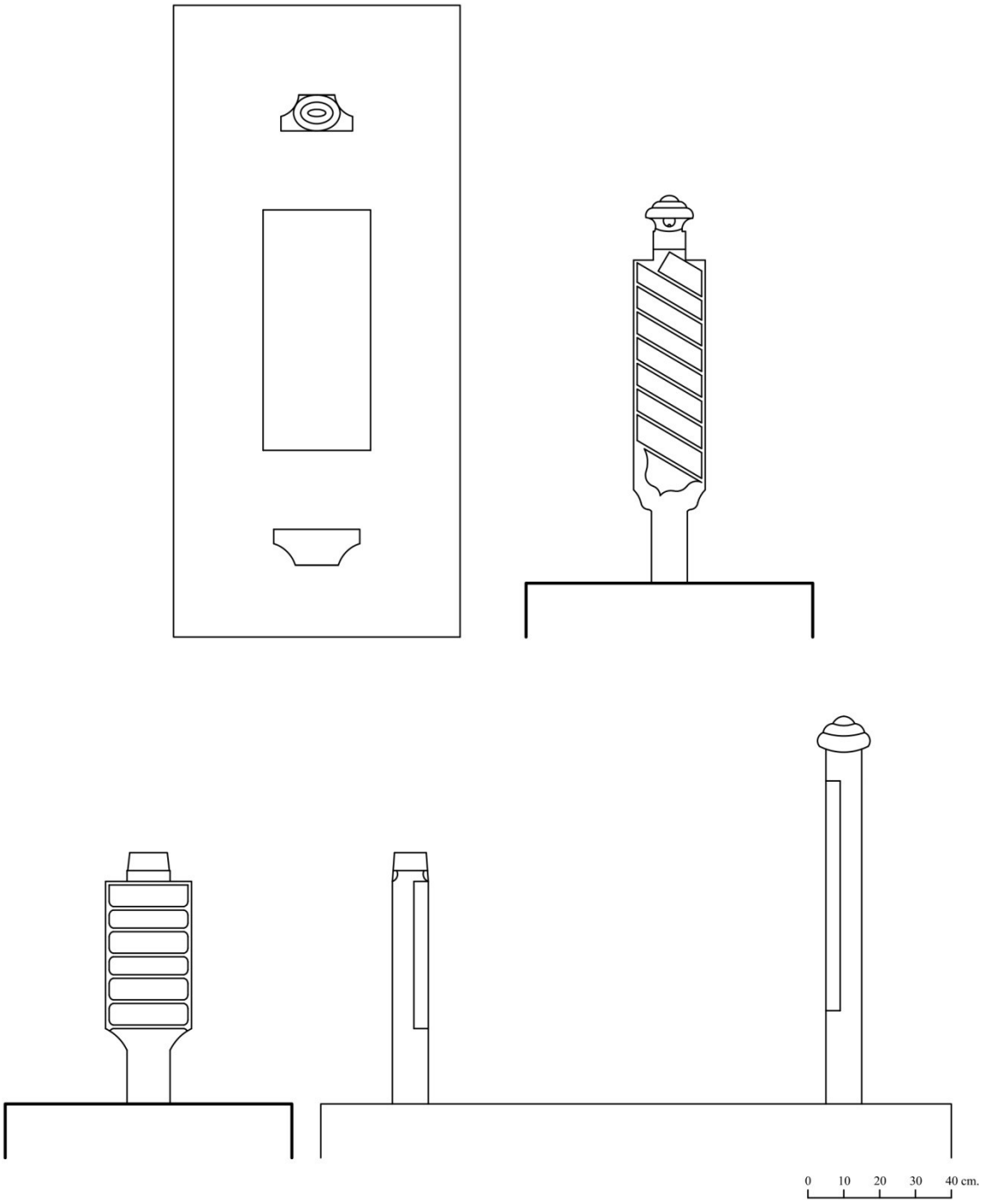
0.70 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde de benzer form görülmektedir. Kitâbesine göre Habîbe Hanım'a ait olan bu şahide yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırdan oluşmaktadır. Kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır dalgalı silmeler şeklinde küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Ayak şahidesinde başlık bulunmamaktadır.

Fotoğraf 104: Habîbe Hanım ve Şerife Bâise Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 105: Baş Ve Ayak Şahideleri(Sağ)

Çizim 50: Habîbe Hanım ve Şerife Bâise Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 24		
Fotoğraf No	106	
Çizim No	51	
Kimlik ve Tarihi	Âyişe Hatun 1187/1773-74	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Merhûme ve mağfûre	مرحومه و مغفوره
3	el-Hâc Hüseyin çavuş	الحاج حسن چاوش
4	Ağa'nın zevcesi Âyişe	اغانك زوجسى عايشه
5	Hatun rûhuna	حاتون روحنه
6	Fâtiha sene 1187	فاتحه سنه ١١٨٧

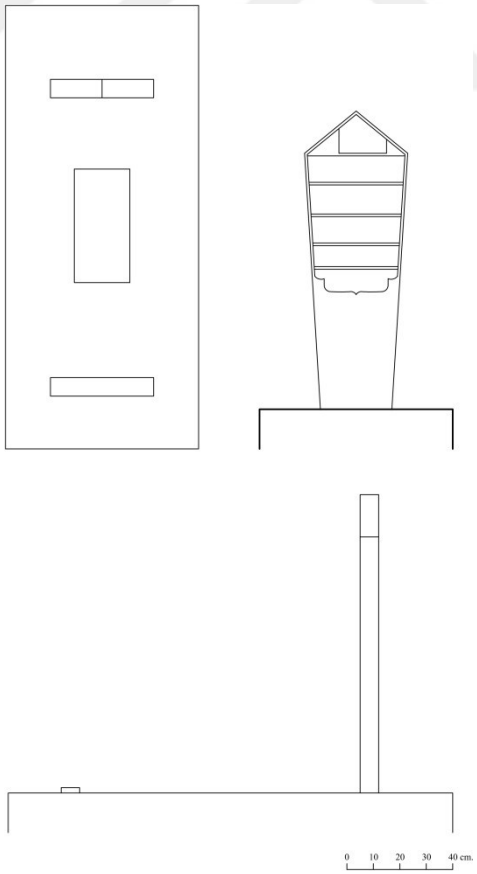
Kitâbesine göre Atiye Hatun'a ait kabir, 1.68x0.73 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde baş şahideye sahip çerçeveli mezardır.

Baş şahidesi 1.13 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır farklı ölçü ve formdaki kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahide üçgen şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Ayak şahidesi mevcut değildir.

Fotoğraf 106: Âyişe Hatun Mezarı, Baş Şahidesi

Çizim 51: Âyişe Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 25		
Fotoğraf No	107	
Çizim No	52	
Kimlik ve Tarihi	Süleyman Ağa 1190/1776	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuklu	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقی
2	Dergâh-ı âlî gedikli	درکاه عا لی کدکلی
3	Zuamâlarından merhûm	زعمالرندن مرحوم
4	Ve mağfûr el-Muhtâc	و مغفورالمختاج
5	ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr	الی رحمته ربّه الغفور
6	Cundi Kara Süleyman Ağa rûhuna	جندی قره سلیمان اغا روحنه
7	el-Fâtiha	الفاتحه
8	Sene 1190 N. 27	سنه ۱۱۹۰ ن ۲۷

Kitâbeye göre Süleyman Ağa'ya ait kabir, 1.67x0.75 m. ölçüsündeki silmeli pehle üzerine oturtulmuş levha şeklinde baş şahideye sahip mezardır. Pehlenin ortasında kısa kenarları yuvarlatılmış dikdörtgen formlu 0.67x0.25 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle kısa kenarlarının ortası 0.23x0.4 m. dışarıya çıkıntı yapmaktadır.

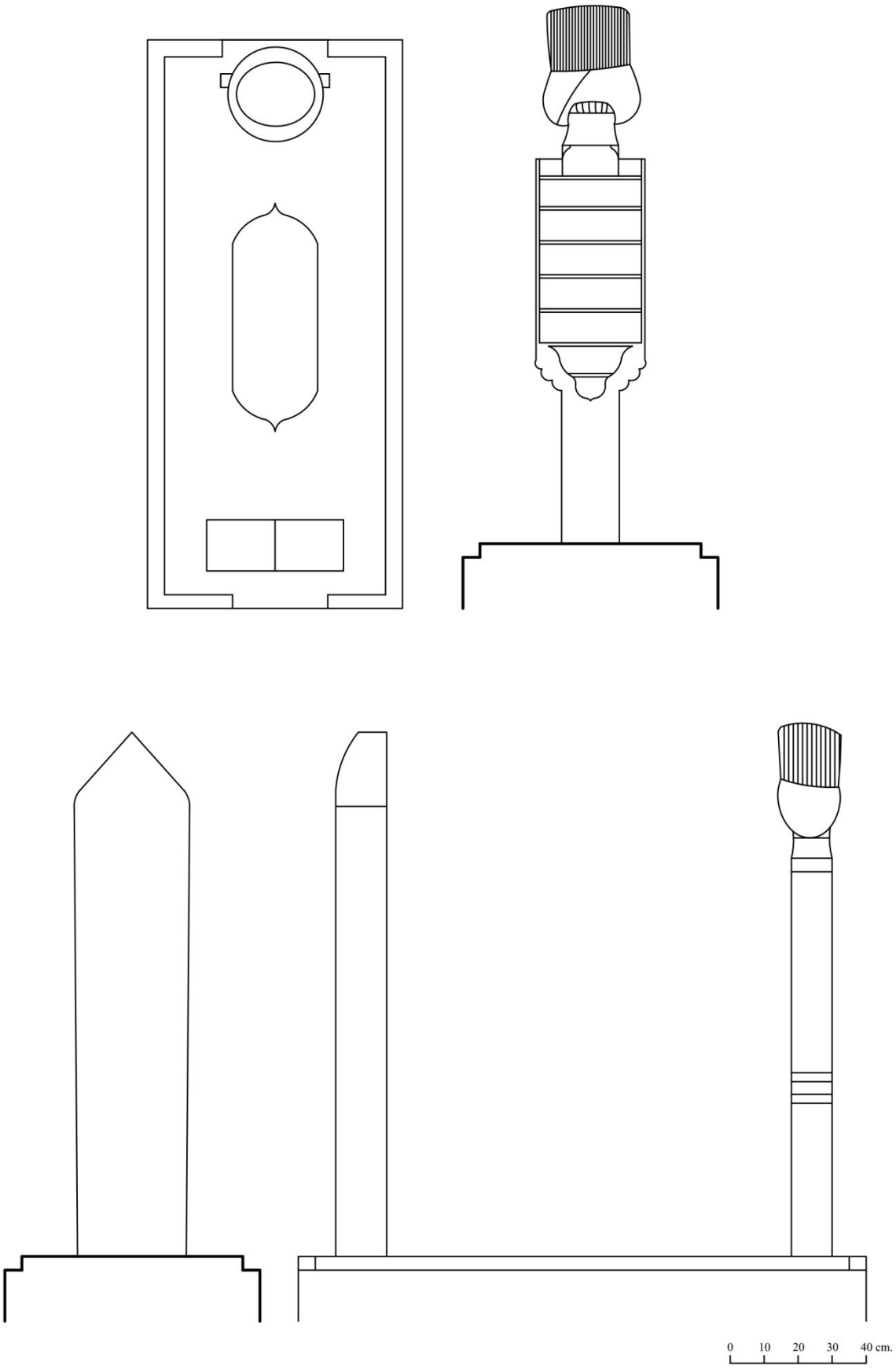
Baş şahidesi 1.58 m. yüksekliğinde levha şeklinde üzerine yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırlık kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Kitâbe üzerinde uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Boyunluğun üst kısmında taşkın form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek terkleri oluşturmaktadır.

1.54 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin üzerinde kitâbe ve bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 107: Süleyman Ağa Mezarı, Baş Şahidesi

Çizim 52: Süleyman Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 26		
Fotoğraf No	108-109	
Çizim No	53	
Kimlik ve Tarihi	Abdullah Efendi 1191/1762 Burgazlı Ali Ağa 1236/1820	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Muhakkak ve Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr ilâ rahmeti	مرحوم ومغفور الی رحمه
2	Rabbihi'l-gafûr Divân-ı hümâyun	ربه الغفور ديوان همايون
3	Çavuşlarından İbrahim	چاوشلرندن ابراهيم
4	Ağazâde Burgazlı	اغا زاده بورغازلی
5	Ali Ağa rûhîçün Fâtiha	علی اغا روحيچون فاتحه
6	Sene 1236 Fi 10 S.	سنه ١٢٣٦ فی ١٠ س
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقی
2	Merhûm ve mağfûr	مرحوم و مغفور
3	el-Muhtâc ilâ rahmeti rabbihi	المحتاج الی رحمه ربه
4	'l-Gafûr sancâg-ı şerîf	الغفور سنجاغ شريف
5	Bekçilerinden Abdullah Efendi	بكجيلرندن عبد الله افندی
6	Rûhîçün el-Fâtiha	روحيچون الفاتحه
7	Sene 1191 fi 11 Ş.	سنه ١١٩١ فی ١١ شا

Kitâbeye göre Burgazlı Ali Ağa ve Abdullah Efendi'ye ait olan kabir, 1.56x0.78 m. ölçülerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır.

Baş şahidesi 1.37 m. yüksekliğinde olup yatay hatlarla çekilmiş cetvellerin böldüğü 6 satırdan oluşan kitâbe, muhakkak yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır farklı ölçü ve formda küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde daralarak yükselen boyun ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlık boyunluğun üst

kısmında taşkın form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek terkleri oluşturmaktadır. Destarın yüzeyi ortadan geçirilen bir şeritle ikiye bölünmüş olup her iki yanda çapraz olarak çekilmiş destarlar bulunmaktadır.

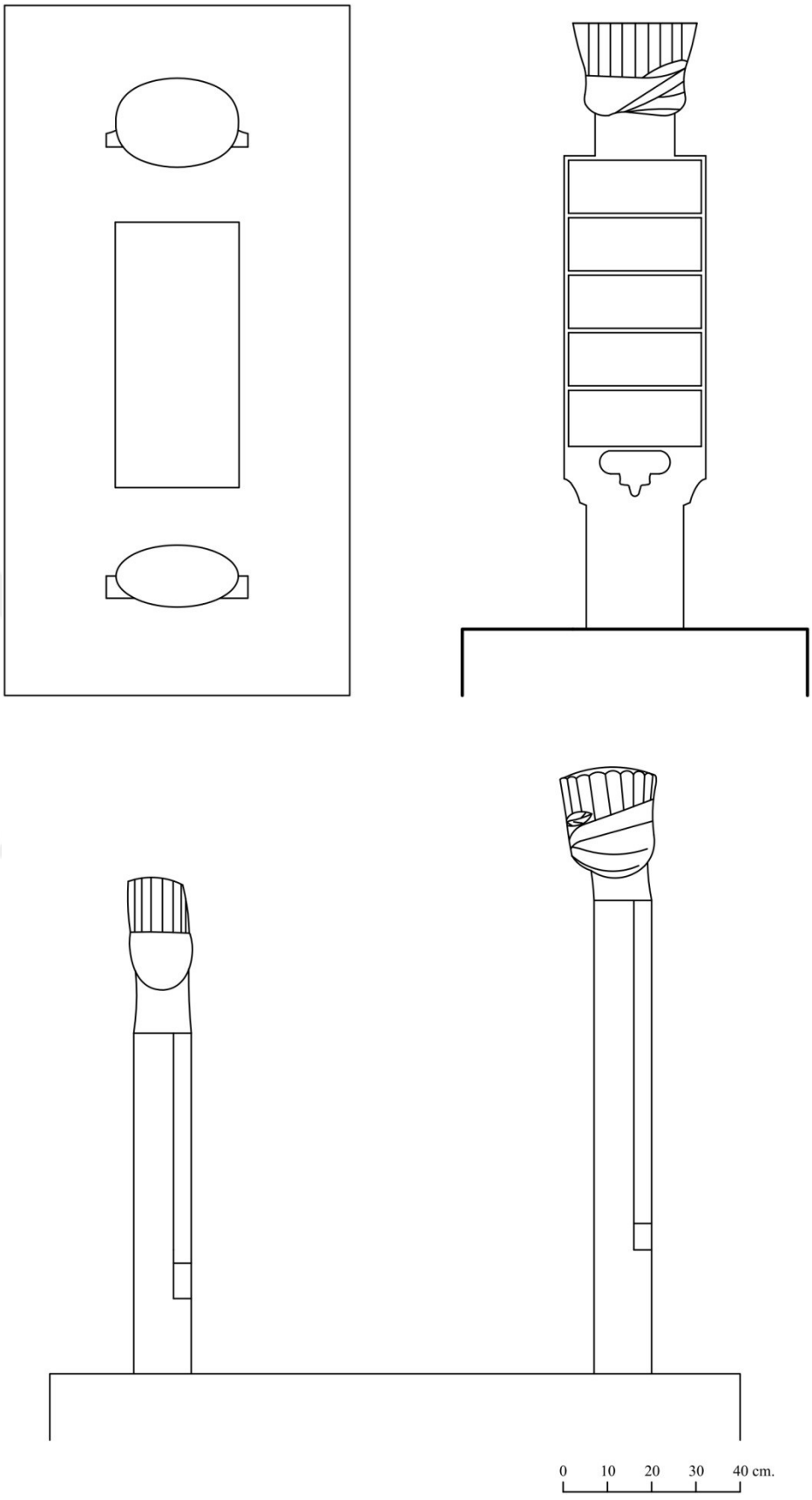
1.12 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde benzer form görülmekte olup üzerine yatay hatlarla çekilmiş cetvellerin böldüğü 7 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin hemen üzerinde daralarak yükselen boyun ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Boyunluğun üst kısmında taşkın form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek terkler oluşturulmaktadır. Destarın yüzeyi ortadan geçirilen bir şeritle ikiye bölünmüştür.

Fotoğraf 108: Abdullah Efendi ve Burgazlı Ali Ağa Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 109: Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 53: Abdullah Efendi ve Burgazlı Ali Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

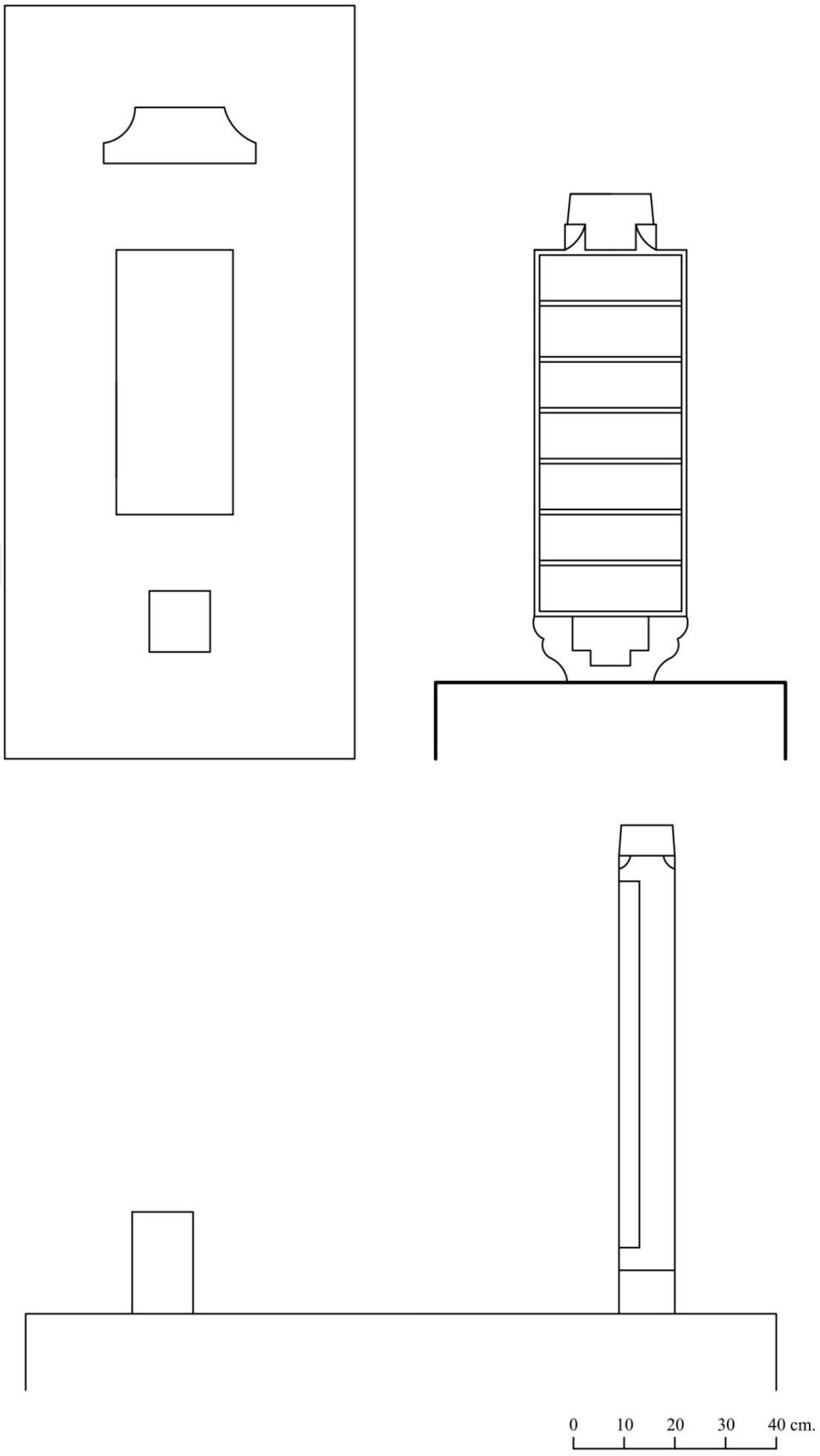
Katalog No 27		
Fotoğraf No	110	
Çizim No	54	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed 1192/1778	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	el-Fâtiha	الفاتحه
2	İza emsi firâşî min turâbin	اذا امسی فراشی من تراب
3	Ve bittu mucâvir el-Rab el-Rahîm	و بت مجاور الرب الرحمن
4	Fehennûnî ahibbâî vakûlû	فهنونی احبائی و قولوا
5	Leke'l-büşrâ kadimtü alâ kerîmi	لك البشری قدمت علی کریم
6	Hâzâ kabru'l-merhûm Seyyid Ahmed	هذا قبر مرحوم سید آحمد
7	Ibn es-Seyyid Muhammed Bâyezîd el-Şâmî	ابن السید محمد بیزید الشامی
8	Tüvüffiye ilâ rahmeti'llâhi teâlâ	توفی الی رحمه الله
9	Sene 1192 Fi 25 muharrem.	سنه ١١٩٢ فی ٢٥ محرم

Kitâbesine göre Şam'lı Seyyid Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed'e ait kabir, 1.48x0.69 m. ölçülerinde olup mermer malzemeden levha şeklinde baş şahidesi bulunmaktadır. Çerçeve içerisinde 0.52x0.23 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 0.96 m. yüksekliğinde, yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 9 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Arapça ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır farklı ölçü ve formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Ayak şahidesi 0.20 m. de kırılmıştır.

Fotoğraf 110: Şam'lı Seyyid Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed Mezarı, Baş Şahidesi

Çizim 54: Şam'lı Seyyid Muhammed Bâyezid'in oğlu Seyyid Ahmed Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 28		
Fotoğraf No	111-112	
Çizim No	55	
Kimlik ve Tarihi	Ümmügülsüm Monla 1197/1783	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî	هو الحی الباقی
2	Hamlini vaz'edüb şehîden	حملنی وضع ایدوب وشهیداً
3	İrtihal-i dâr-ı bekâ iden	ارتحال دار بقا ایدن
4	Merhûme ve mağfûrun-lehâ	مرحومه ومغفور لها
5	Ümmügülsüm Monla rûhîçün	ام کلثوم منلا روحیچون
6	el-Fâtiha	الفاتحه
7	Sene 1197 Fi 7 Z.	سنه ۱۱۹۷ فی۷ ز

Kitâbeye göre Ümmügülsüm Monla'ya ait kabir, 1.46 x0.80 m. ölçülerinde, mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideli mezardır. Çerçeve içerisinde 0.40x0.44 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.33 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Üçgen şeklinde sonlanan tepelik içerisinde teslim bölümünü yazılmış ve silme ile ayrılarak bitkisel bezeme yerleştirilmiştir. Kitâbeden önemle belirtilen detay Ümmügülsüm Monla'nın doğum sırasında şehid olmasıdır. Bu ibare kitâbede ölüm sebebine işaret etmesi açısından oldukça önemlidir.

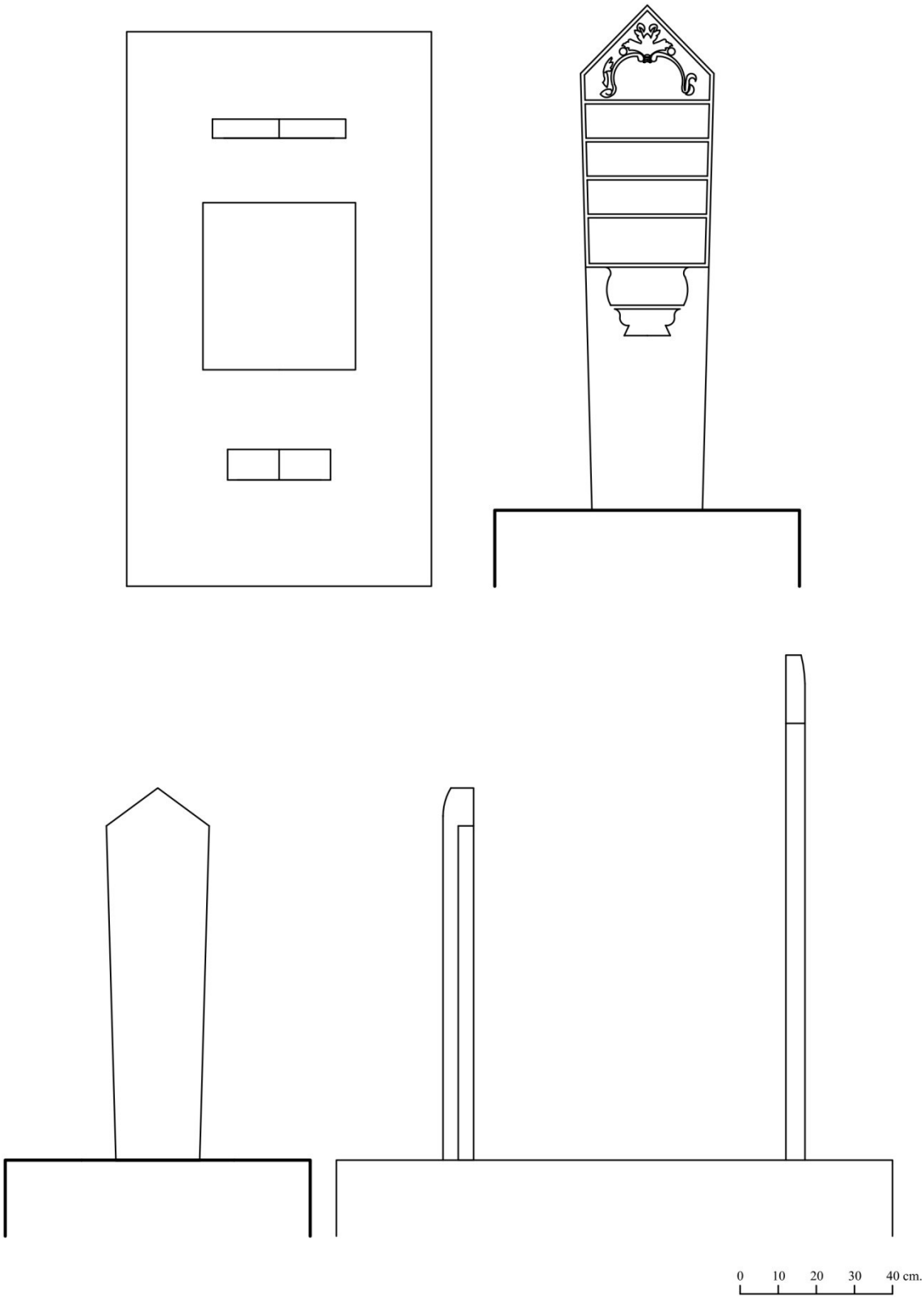
Ayak şahidesi de benzer form ve ölçülerinde yapılmıştır. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen şahide üzerinde kitâbe ve bezeme bulunmamakta ve üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır.

Fotoğraf 111: Ümmügülsüm Monla Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 112: Ümmügülsüm Monla Mezarı, Baş Şahidesi

Çizim 55: Ümmügülsüm Monla Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 29		
Fotoğraf No	113	
Çizim No	56	
Kimlik ve Tarihi	Ömer Bey 1199/1784-85 Seyyid İsmail Ağa 1204/1789	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr	مرحوم و مغفور
2	Murevi gördevsi	موره وی کوردوسی
3	Yusuf Beyzâde	یوسف بك زاده
4	Ömer Bey rûhîçün	عمر بك روحیچون
5	Fâtiha sene 1199	فاتحه سنه ١١٩٩
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm Seyyid İsmail Ağa	مرحوم سید إسماعیل اغا
2	Rûhuna Fâtiha	روحنه فاتحه
3	Sene 1204 N.	سنه ١٢٠٤ ن

Kitâbeye göre Ömer Bey ve Seyyid İsmail Ağa'ya ait olan kabir, batıdan doğuya doğru daralan pehle düzenlemesine sahiptir. Baş şahidesinin olduğu batı kısım 1.56x0.73 m. ayak şahidesinin olduğu doğu kısım ise 1.56x0.60 m. ölçülerinde silmeli ve pahlı bir pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahiptir. Pehlenin ortasında 0.48x0.20 m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehlenin kısa kenarlarının köşeleri pahlanarak profil kazandırılmıştır.

Baş şahidesi 1.35 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 5 satırlık kitâbe muhakkak yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Şahidelerin caddeye açılması nedeniyle kitâbeler arka yüze işlenmiştir.

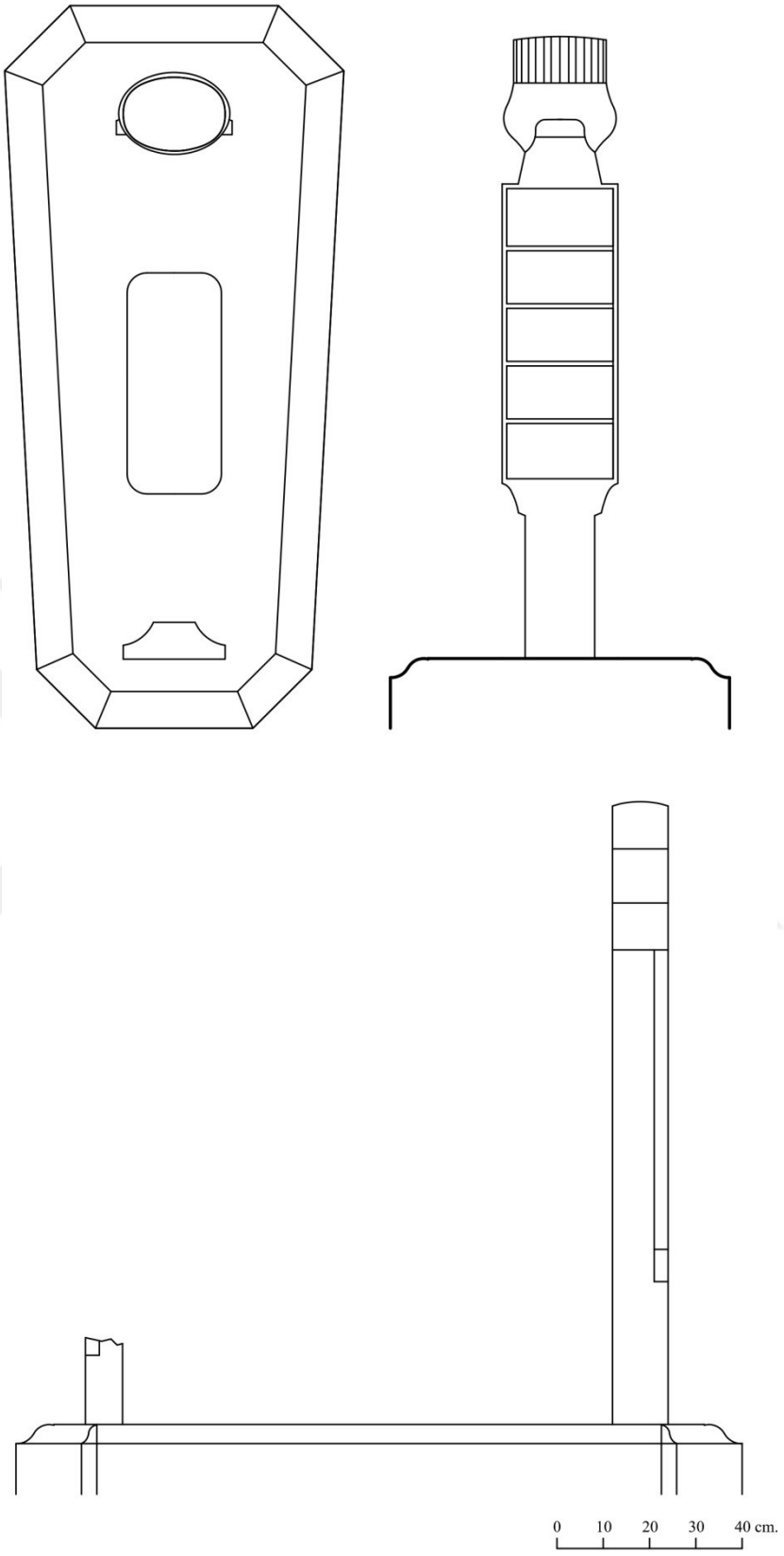
Kitâbenin üzerinde uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına geçilmektedir. Boyunluğun üst kısmında taşkın form yatay bir şeritle daralarak

yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek terkler oluşturulmaktadır. Destarın yüzeyi ortadan geçirilen bir şeritle daraltılmıştır.

Ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış olup 0.20 m. yüksekliğinde kırılmıştır. Üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 3 satırlık kitâbe muhakkak yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Fotoğraf 113: Ömer Bey ve Seyyid İsmail Ağa Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 56: Ömer Bey ve Seyyid İsmail Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

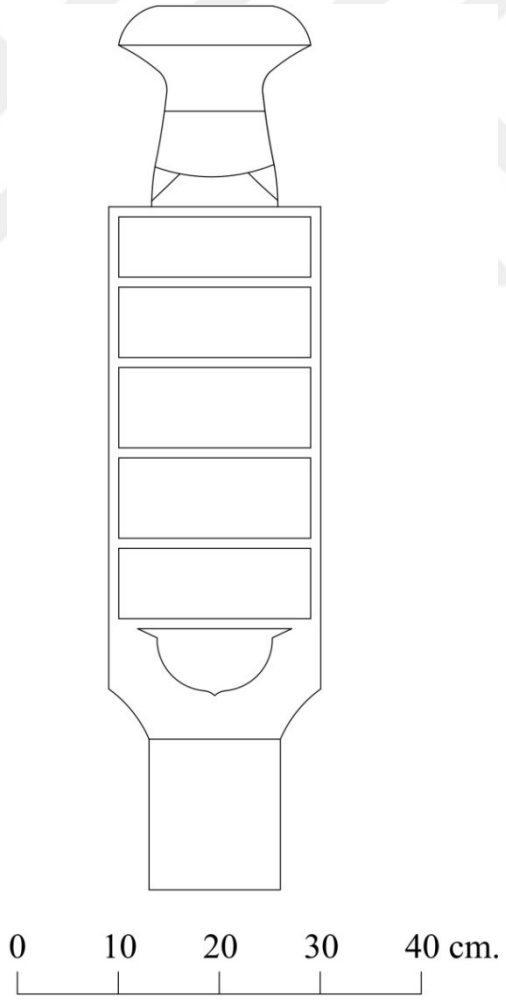
Katalog No 30		
Fotoğraf No	114	
Çizim No	57	
Kimlik ve Tarihi	Habîbe Monla ve Hafize Monla 1203/1789	
Mezar Tipi	Baş Şahideli Mezar	
Başlık Tipi	Hotoz	
Yazı Türü	Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقى
2	Merhûm ve mağfûr Kefçe imamı	مرحوم و مغفور كفجه امامى
3	Osman Efendi'nin kerîmesi	عثمان افندينك كريمه سى
4	Habîbe Monla ve kerîmesi Hafize	حبيبه منلا وكريمه سى حفيظه
5	Monla rûhuna Fâtiha	منلا روحنه فاتحه
6	Sene 1203 Ş. 25	سنه ١٢٠٣ ش ٢٥

Sadece baş şahidesi bulunan mezarın diğer kısımları hazire içerisindeki yoğun toprak dolgu nedeniyle görülmemektedir.

Baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Tarihin yazıldığı satır dalgalı silmeler şeklinde kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahidesi üzerinde ince uzun boyunlu hotoz başlık bulunmaktadır.

Fotoğraf 114: Habîbe Monla ve Hafize Monla Mezarı, Şahidesi

Çizim 57: Habîbe Monla ve Hafize Monla Mezarı, Ön Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 31		
Fotoğraf No	115	
Çizim No	58	
Kimlik ve Tarihi	Valide-i Atîk Câbîsi Muhammed Efendi 1207/1792-93	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk ve Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Valide-i Atîk câbîsi	وليده عتيق جابيسى
2	Merhûm ve mağfûrun-leh	مرحوم ومغفور له
3	Muhammed Efendi'nin rûhuna	محمدافنديڭ روحنه
4	Rızâ'en li'llâhi'l-fâtiha	رضاءالله الفاتحه
5	Sene 1207	سنه ١٢٠٧

Kitâbeye göre Valide-i Atîk Câbîsi Muhammed Efendi'ye ait kabir[100], 1.03x0.57 m. ölçülerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin merkezinde 0.35x0.20 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Silmelerle yükselen pehlenin kısa kenarları pahlanarak şahideden dışarı doğru çıkıntı yapan 0.35x0.4 m. ölçülerinde profil oluşturacak şekilde yapılmıştır.

0.65 m. yüksekliğe sahip levha şeklindeki baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine hakkedilmiştir. Kısa boyun kısmı ile ulema sarıklı başlık kısmına geçilmektedir. Başlık oval formlu olup merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölerek dört tane çapraz yönde çekilmiş destar bulunmaktadır.

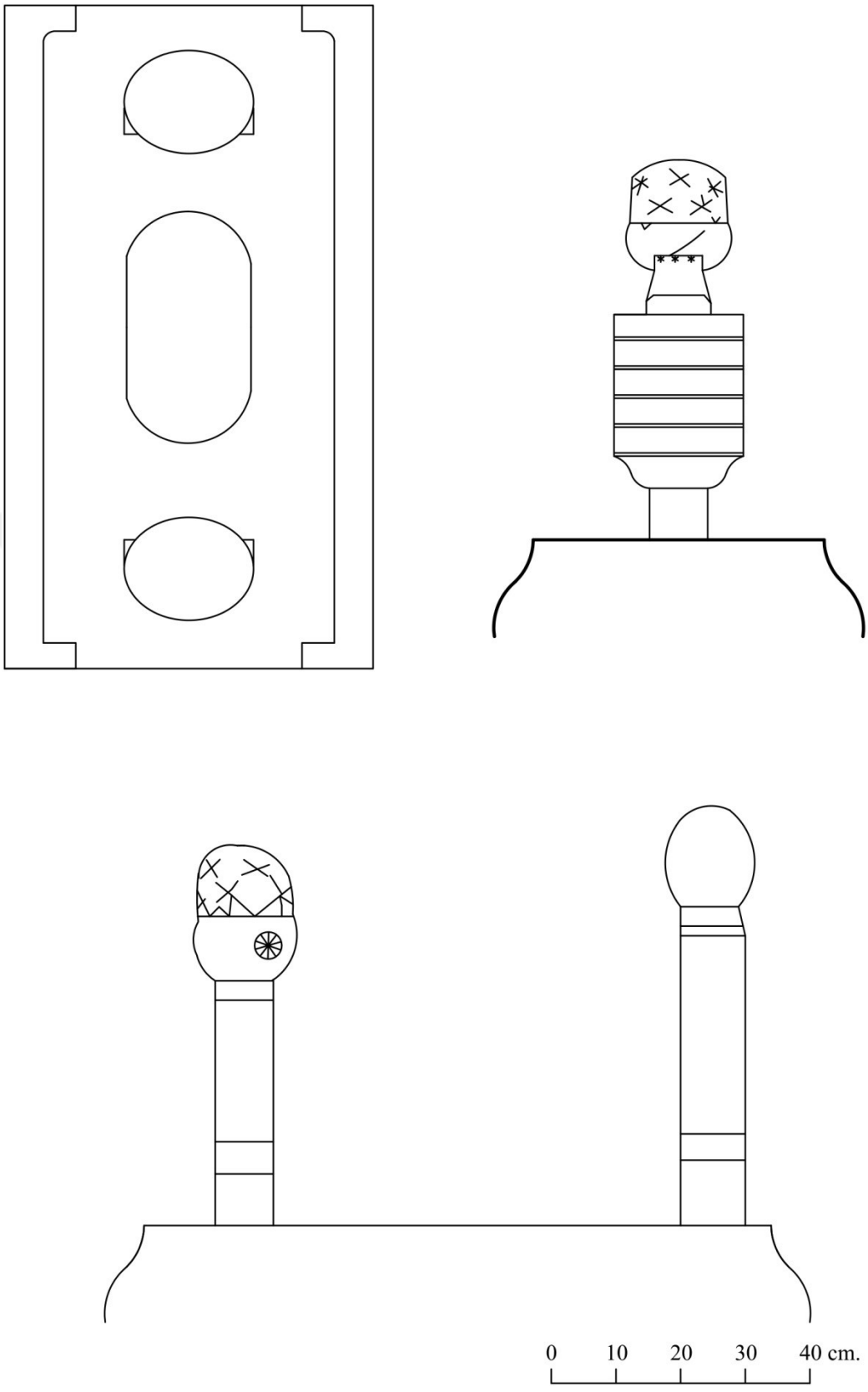
0.59 m. yüksekliğinde ayak şahidesi mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine hakkedilmiştir. Kitâbede yazılar net olarak okunamadı için çevirisi verilmemiştir. Kitâbenin üzerinde boyun kısmı ile kâtibi

[100] Birlikte defin yapılan mezarların bir örneği olan bu kadirde ayak şahidesi okunmadı sadece baş şahidesi verilmiştir.

kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlık kısmı taşkın olmayan sarık merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüş ve alınlık kısmında yıldız motifleriyle bezendiği görülmektedir.

Fotoğraf 115: Muhammed Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 58: Muhammed Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 32		
Fotoğraf No	116	
Çizim No	59	
Kimlik ve Tarihi	Aişe Hanım 1210/1795-96 Ferd-i Cihân Kalfa 1239/1823-24	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Hotoz	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî	هو الحى الباقى
2	Gözden bırakma oldu deyu lutf idup bizi	كوزدن برقما اولدى ديو لطف ايدوب بزى
3	Kabrim ziyaret eyle bagri……. görem sizi	قبرم زيارت ايله بعرنغرى ... كورم سزى
4	Ey felek bağ-ı cihanı bana zindan eyledin	اى فلك باغ جهانى بكا زندان ايلدك
5	Goncamı aldın elimden didemi kan eyledin	غنجه مى الدك المدن ديده مى قان ايلدك
6	Sineme olur yatırdım ol tende canım gibi	سينه مه الور ياطردم اول تنده جانم كبى
7	Servi kadem bay idup zülfem yeryeksan etdin	سروى قدم باى ايدوبزولفم ير يكسان اتدك
8	Eminzâde hafidesi Fâtıma Hanımın	امين زاده حفيده سى فاطمه خانمك
9	Kerîmesi merhûme ve mağfûrun-lehâ Aişe	كريمه سى مرحومه ومغفور لها عائشه
10	Hanım rûhuna el-Fâtiha	خانم روحنه الفاتحه
11	Sene 1210 fi 20 B.	سنه ١٢١٠ فى ٢٠ ب
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الحى الباقى
2	Sabıkan Sadr-ı rumeli	سابقا صدر روم ايلى
3	es-Seyyid Mustafa Edib Efendi	السيد مصطفى اديب افندى
4	Hazretlerinin Cariyelerinden	حضرتلرنيك جاريلرندن
5	Merhûme ve mağfûrun-lehâ Ferd-i Cihân	مرحومه ومغفور لها فرد جهان
6	Kalfa rûhîçün Fâtiha	قافه روحيچون فاتحه
7	Sene 1239	سنه ١٢٣٩

Kitâbelerine göre Aişe Hanım ve Ferd-i Cihân Kalfa'ya ait kabir, 1.80x0.89 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine düzenlenmiş 1.58x0.73 m. ölçülerinde pehle bölümü ve levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Pehlenin daralarak yükselen profilli bir formu vardır. Pehlenin ortasında 0.68x0.28 m.

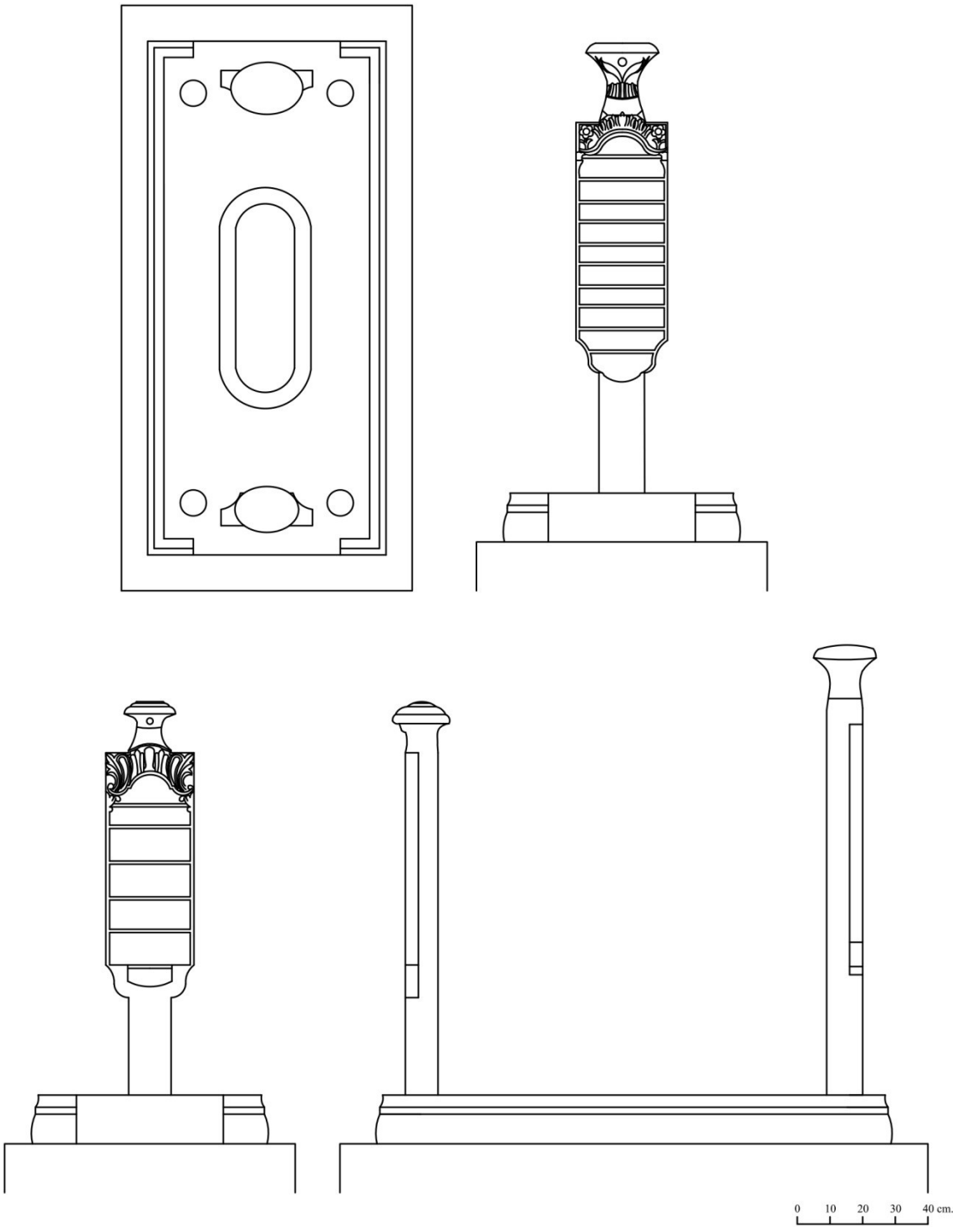
boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Pehlenin kısa kenarlarının ortası 0.45x0.5 m. dışa doğru çıkıntı yapmış olup şahidelerin her iki yanında daire formlu suluklar bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.38 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırının yazıldığı ilk satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Teslim satırının hemen üzerine, yarım daire formlu kemer işlenmiş olup akant yaprakları ile çevrelenmiş, her iki yanına stilize çiçek motifi işlenmiştir. Hotoz yapraklar ve çiçeklerle bezenmiş ince uzun boyun kısmı ile yükselmektedir.

1.21 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde benzer form görülmekte olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile ilk satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahidesine göre boyun kısmı kısa tutulmuş ve başlık kademeli olarak yükseltilmiştir.

Fotoğraf 116: Aişe Hanım ve Ferd-i Cihân Kalfa Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi

Çizim 59: Aişe Hanım ve Ferd-i Cihân Kalfa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 33		
Fotoğraf No	117-118	
Çizim No	60	
Kimlik ve Tarihi	Afife Hatun 1210/1795-96 Süleyman Ağa (?)	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	….gibi zaferi cihanın bunun el-Bâkî	... ... كبى ظفرى جهانك بونك الباقى
2	…….	..... .
3	Akrabanın Murad Ağa'nın azmin ikbal	اقربنك مراد اغانك عز من اقبال
4	Damat etti kendini ve iktibal olub itdi	دامت اتدى كنيدني واقتبال اولوب ايدى
5	Sakalı ……. İbrahim selamının	ثقالى .....ابراهيم سلامنك
6	Efendi'nin tabâtdan merhûm	افندينك تباعتدن مرحوم
7	Hac Süleyman Ağa rûhuna	حاج سليمان اغا روحنه
8	?	؟
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr	مرحومه ومغفوره
2	Afife Hatun'un	عفيفه خاتونك
3	Rûhuna Fâtiha	روحنه فاتحه
4	Sene 1210	سنه ١٢١٠

Kitâbelerine göre Süleyman Ağa ve Afife Hatun'a ait bu kabir, 2.13x1.07 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine düzenlenmiş levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Pehlenin ortasında 1.00x0.27 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.19 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırdan oluşan kitâbe, muhakkak yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Tarih bölümünün yazıldığı son satır tahrip olması nedeniyle okunamamıştır. Başlık, alınlık kısmına yıldız motifleri sarık kısmına ise gül motifi işlenmiştir.

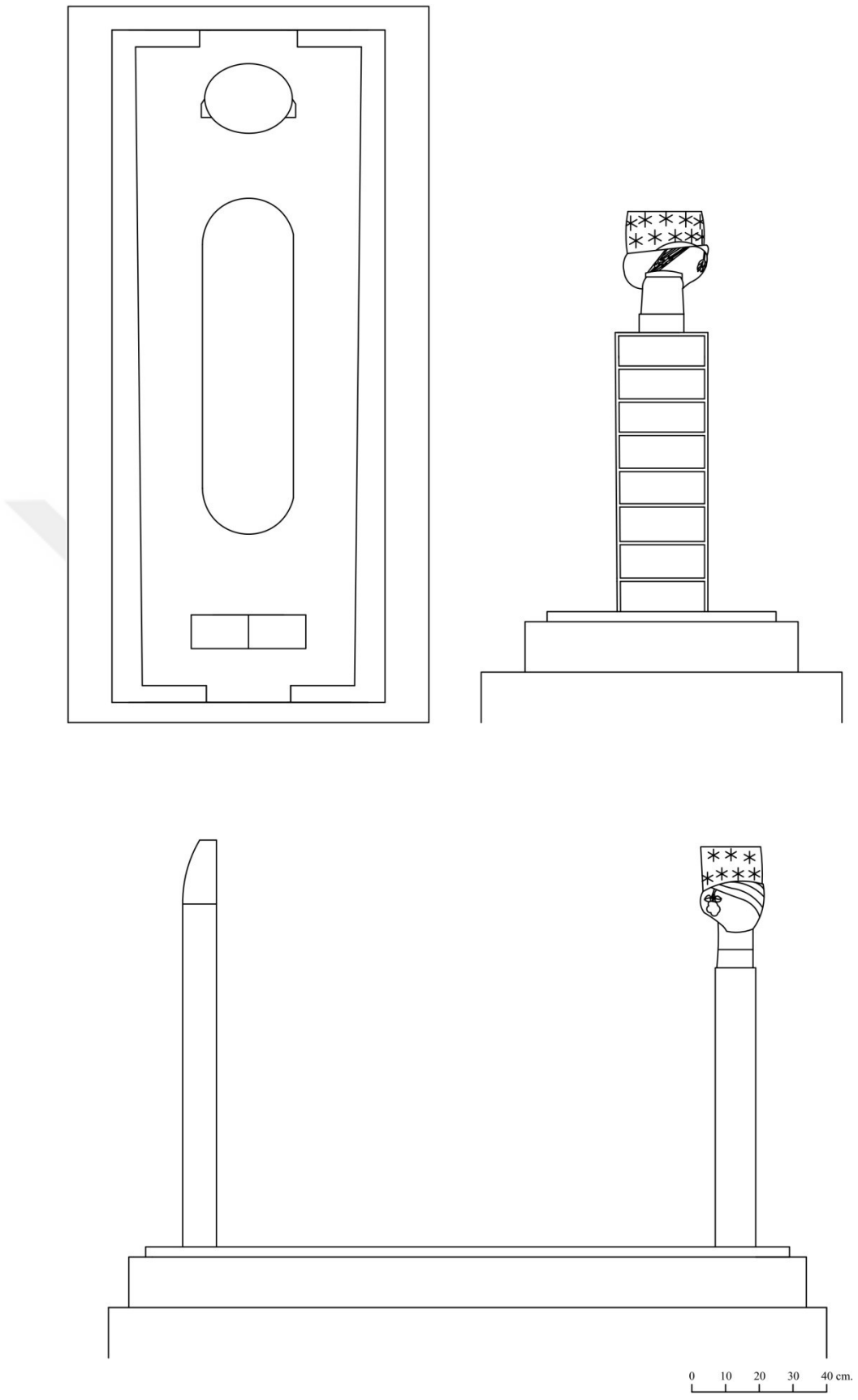
1.21 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi levha şeklinde ve aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek üçgen şeklindeki tepelikle sonlandırılmaktadır. Şahide gövdesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dört satırdan oluşan kitâbe, muhakkak yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Fotoğraf 117: Afife Hatun ve Süleyman Ağa Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 118: Süleyman Ağa ve Afife Hatun Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 60: Süleyman Ağa ve Afife Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 34		
Fotoğraf No	119-120	
Çizim No	61	
Kimlik ve Tarihi	el-Hâc Mustafa 1211/1796-97	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Dardağanlı Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	İslimye'li Hacı	اسلمیه لی حاجی
2	Salihzâde merhûm	صالح زاده مرحوم
3	el-Hâc Mustafa	الحاج مصطفی
4	Rûhuna Fâtiha	روحنه فاتحه
5	Sene 1211	سنه ۱۲۱۱

Kitâbeye göre El Hac Mustafa'ya ait kabir: 1.99x0.90 m. ölçülerinde yapılmış ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır. Çerçevenin içerisinde 0.95x0.40 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.22 m. yüksekliğinde olup üzerinde, yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde küçük kartuş verilmiştir. Kitâbenin üzerinde aşağıdan yukarıya doğru daralan uzun boyun kısmı ile yükselen dardağanlı sarık, oval formlu ve alınlık kısmı çapraz olarak çekilmiş destarlardan oluşmaktadır.

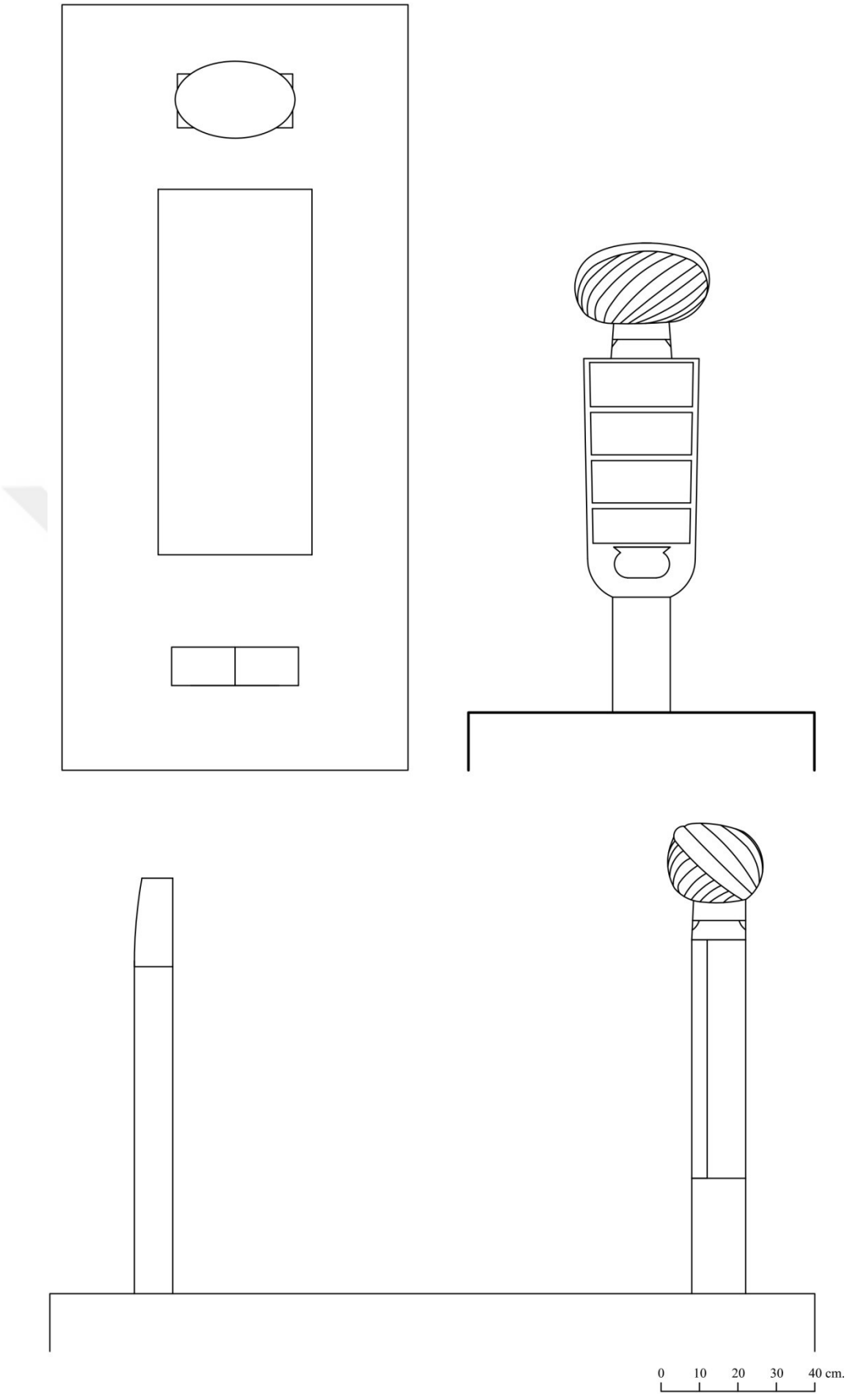
1.08 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip olup üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır. Şahide üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 119: el-Hâc Mustafa Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 120: el-Hâc Mustafa Mezarı, Baş Şahide Arka Yüz

Çizim 61: el-Hâc Mustafa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 35		
Fotoğraf No	121-122	
Çizim No	62	
Kimlik ve Tarihi	Osman Efendi 1214/1799-1800	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هوالباقی
2	Ahmediye imamı merhûm	احمدیه امامی مرحوم
3	Derdime derman	دردمه درمان
4	Bulamayan Osman	بوله میان عثمان
5	Efendi'nin rûhuna	افندینن رحونا
6	el-Fâtiha Sene 1214	الفاتحه سنه ١٢١٤

Kitâbeye göre Osman Efendi'ye ait kabir, 1.97x0.82 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin merkezinde 0.51x0.18 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Silmelerle yükselen bu pehlenin kısa kenarları pahlanarak 0.36x0.7 m. ölçülerinde dışarı doğru çıkıntı yapmaktadır.

1.44 m. yüksekliğe sahip levha şeklindeki baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile ilk satır farklı ölçü ve formda küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbenin üzerinde boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlık kısmında taşkın olmayan sarık merkezde daha geniş bir destar ile bölünmüş ve alınlık kısmı yıldız motifleriyle bezenmiştir.

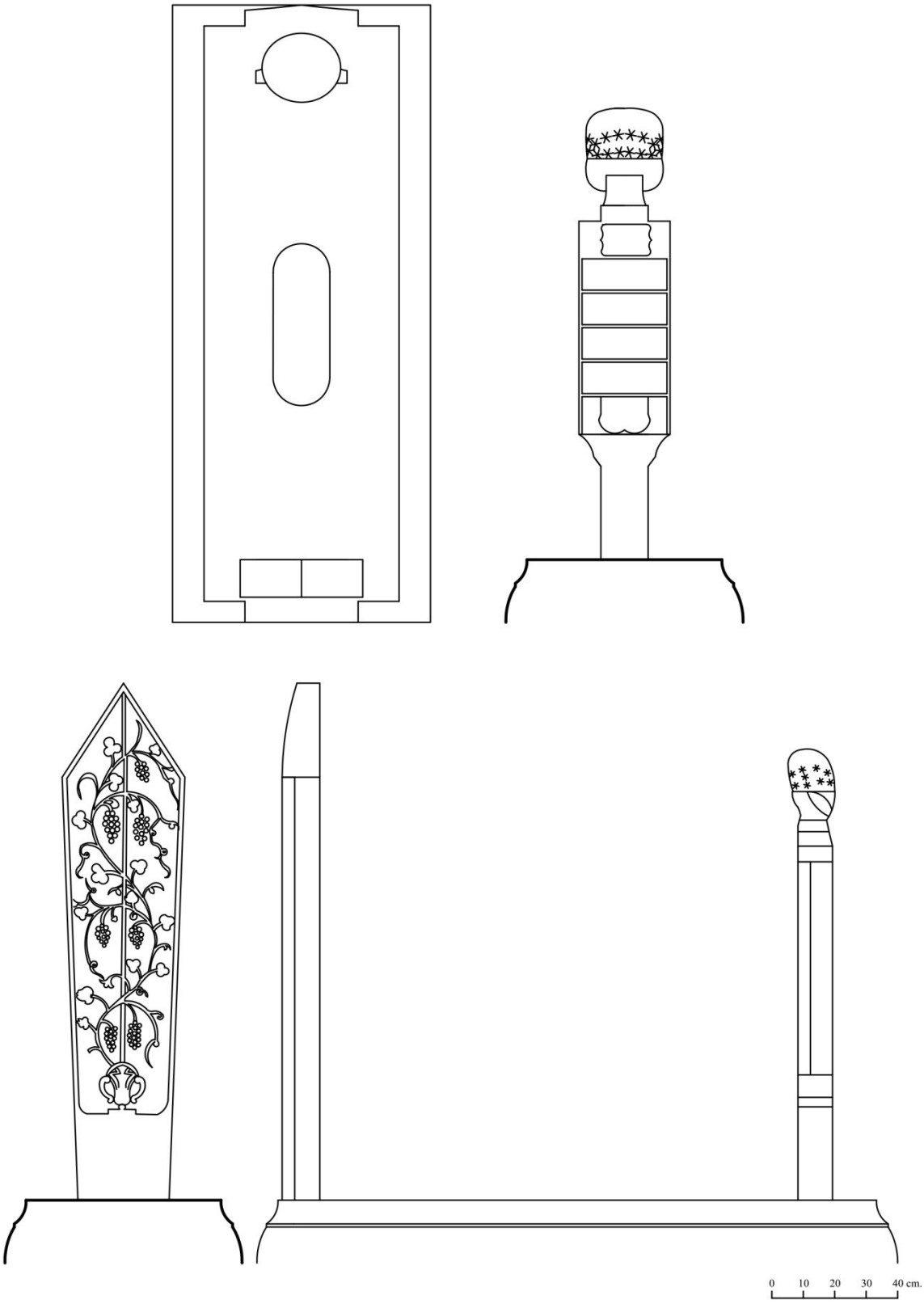
1.65 m. yüksekliğinde ayak şahidesi levha şeklinde bir şahideye sahip olup gövdesinin üzerinde “S” kıvrımları oluşturacak şekilde yükselen asma yapraklı üzüm salkımları görülmektedir.

Fotoğraf 121: Osman Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 122: Osman Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 62: Osman Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 36		
Fotoğraf No	123-124	
Çizim No	63	
Kimlik ve Tarihi	İbrahim Efendi 1215/1800	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقی
2	Eşrâf-ı kuzât-ı kirâmdan	اشریفی قوضات کیرمادان
3	Sabıka Üsküdar naibi	سابقا اسکودار نایبی
4	Merhûm ve mağfûr	مرحوم و مغفور
5	el-Muhtâc ilâ rahmeti rabbihi	المحتاج الی رحمت ربه
6	el-Gafûr Boşnak	الغفور بوشناق
7	Zâde İbrahim Efendi	زاده ابراهیم افندی
8	rûhîçün Fâtiha	روحیچون فاتحه
9	Sene 1215 R. 15	سنه ۱۲۱۵ ر ۱۵

Kitâbelerine göre İbrahim Efendi'ye ait bu kabir, pehle bölümü üzerine düzenlenmiş levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli mezardır. 2.01x0.63 m. ölçülerinde silmeli pehlenin ortasında 0.73x0.23 m. ölçülerinde beyzi formlu kabir suluğu bulunmaktadır.

Levha şeklindeki baş şahidesi 1.85 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, muhakkak yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır diğerlerinden farklı ölçü ve formdaki kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Kitâbe üzerinde daralarak yükselen boyun kısmı ile başlığa ulaşılmaktadır. Ulema sarığı şeklindeki başlık, alınlık kısmında çapraz olarak çekilmiş destarların üzerine yatay olarak çekilmiş bir destardan oluşmaktadır.

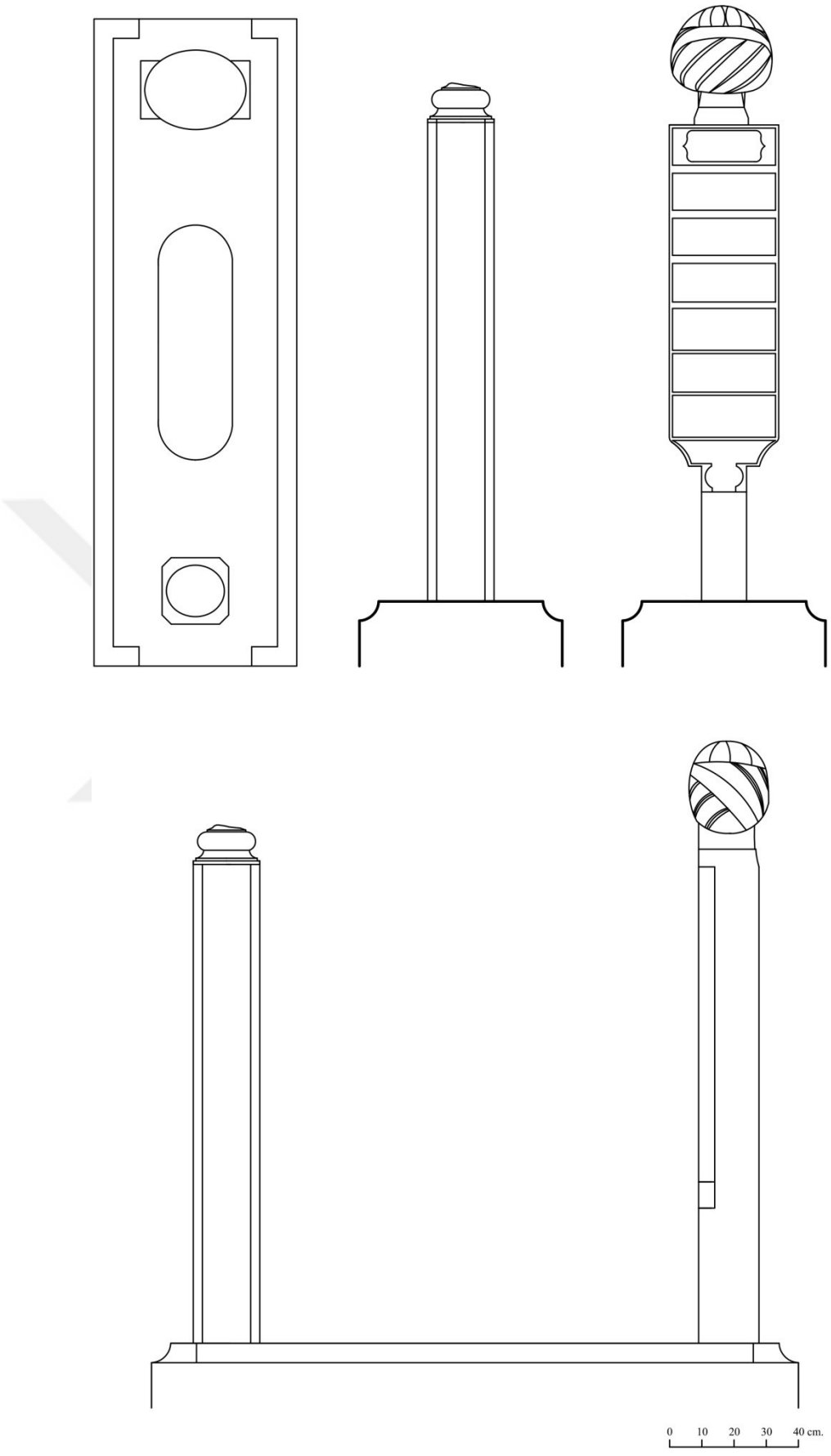
1.60 m. yüksekliğe sahip levha şeklindeki yükselen ayak şahidesi üzerinde bezeme ve yazı bulunmamaktadır. Şahidenin köşeleri pahlanarak sekizgen kompozisyon oluşturulmuştur. Tepelik kısmı ise beyzî formda daralarak topuz şeklinde sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 123: İbrahim Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 124: İbrahim Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 63: İbrahim Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 37		
Fotoğraf No	125-126	
Çizim No	64	
Kimlik ve Tarihi	Bekir Efendi 1217/1803 Ahmed Ağa 1228/1813	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Muhakkak ve Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr	مرحوم و مغفور
2	el-Muhtâc ilâ rahmeti rabbihi	المحتاج الی رحمه ربه
3	el-Gafûr Hacı Yeğen	الغفور حاجی یکن
4	Paşa'nın Harem Kethüdası	پاشانك حرم کتحداسی
5	Ahmed Ağa rûhuna fâtiha	احمد اغا روحنه فاتحه
6	Sene 1228 28 N.	سنه ١٢٢٨ ٢٨ ن
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr	مرحوم و مغفور
2	el-Hâc ebi'z-zâde	الحاج ابی الزاده
3	Bekir Efendi'nin Çorumî	بکر افندنی چورمی
4	Rûhîçün el-Fâtiha	روحیچون الفاتحه
5	Sene 1217 Fi 15 C.	سنه ١٢١٧ فی ١٥ج

Kitâbelere göre Ahmed Ağa ve Bekir Efendi'ye ait kabir, 1.46x0.83 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır.

Baş şahidesi 1.70 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, ilk satır muhakkak diğer satırlar celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır farklı ölçü ve formda küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbenin üzerinde köşeleri pahlanmış bir pabuçla daralarak yükselen kısa boyun kısmı ile kâtibi kavuğa ulaşılmaktadır. Başlık boyunluğun üst kısmında taşkın

form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek terkler oluşturulmaktadır.

1.13 m. yüksekliğinde levha şeklindeki ayak şahidesinin doğuda yer alan caddeye açılan arka cephesi, yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe ilk satır muhakkak diğer satırlar celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

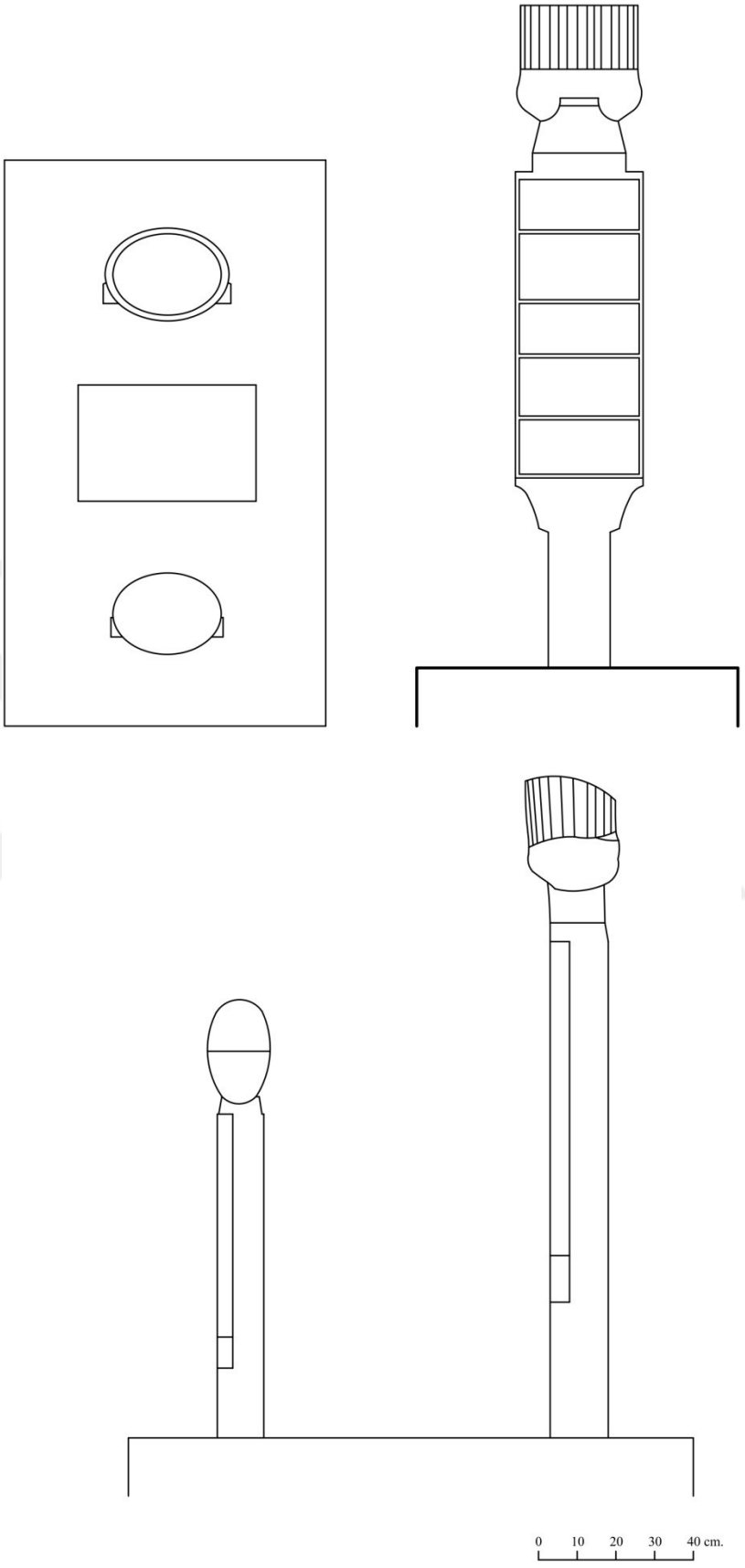
Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Başlık, boyunluğun üst kısmındaki taşkın form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünmektedir.

Fotoğraf 125: Bekir Efendi ve Ahmed Ağa Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 126: Ahmed Ağa(Sol) ve Bekir Efendi Mezarı(Sağ), Şahideleri

Çizim 64: Bekir Efendi ve Ahmed Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 38		
Fotoğraf No	127-128	
Çizim No	65	
Kimlik ve Tarihi	Şerife Fâtıma 1219/1804 Rabia Monla 1222/1807	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Merhûm es-Seyyid Mustafa Paşa'nın	مرحوم السيد مصطفى پاشانك
3	Hazînedârı es-Seyyid Mustafa Ağa'nın	خزينه دارى السيد مصطفى اغانك
4	Vâlidesi merhûme ve mağfûre Şerife	والده سى مرحومه و مغفوره شريفه
5	Fâtıma kadın rûhîçün Fâtiha	فاطمه قادين روحيچون فاتحه
6	Sene 1219 Câ 5	سنه ١٢١٩ جا ٥
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقى
2	Meşâyih-i a'zamdan	مشايخ عظامدن
3	Delâilci el-Hâc Osman	دلايلجى الحاج عثمان
4	Efendi'nin ehli merhûme	افندنيك اهلى مرحومه
5	Ve mağfûre Rabia Monla	و مغفوره رابعه منلا
6	Rûhuna Fâtiha Sene 1222 R. 18	روحنه فاتحه سنه ١٢٢٢ ر ١٨

Kitâbeye göre Şerife Fâtıma ve Rabia Monla'ya ait olan kabir, 2.15x0.89 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçeve içerisinde 1.25x0.49 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.31 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin teslim satırının yazıldığı kartuş silmelerle hareketlendirilmiş ve köşelerine çiçek

motifleri işlenmiştir. Tepelik kısmı içerisinde kıvrılan akant yapraklarının oluşturduğu barok üslupta bezenmiş bitkisel kompozisyonlar bulunmaktadır.

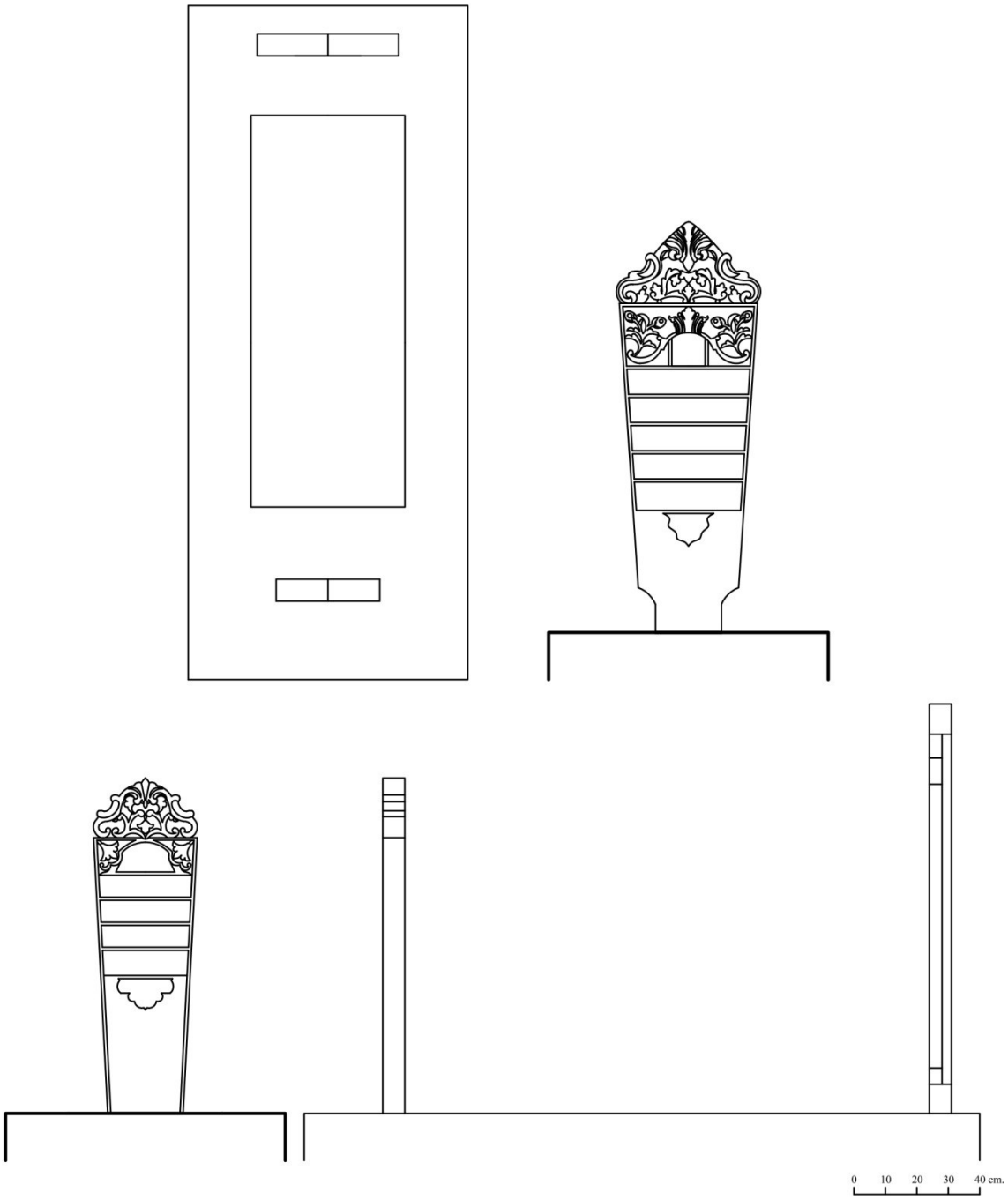
1.13 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi benzer formda levha şeklinde şahideye sahip olup doğuda yer alan caddeye açılan arka cephesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde kartuş içerisinde verilmiştir. Teslim satırının üzerinde kemer şeklindeki silmenin her iki yanında çiçek başı motifi bulunmaktadır. Tepelik kısmındaki bitkisel motifler ve çiçek kompozisyonları, şahidenin "kadın" kişiye ait olduğunu sembolize etmektedir. Her iki şahide de aynı üslupta tezyin edilmiştir.

Fotoğraf 127: Şerife Fâtıma ve Rabia Monla Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 128: Şerife Fâtıma ve Rabia Monla Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 65: Şerife Fâtıma ve Rabia Monla Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 39		
Fotoğraf No	129	
Çizim No	66	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Süleyman Ağa 1219/1804-5	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Çün ecel geldi	چون اجل كلدى
2	Ana olmaz emân	اكا اولماز امان
3	Cürmüni afveyle	چورمنى عفو ايله
4	Yâ Rabbe'l-mennân	يا رب المنان
5	Mağfiret kıl olmasun hâlim yamân	مغفرت قيل المسون حاليم يمان
6	Mutahri farin ile	مطهرى فرين ايله
7	Şefâat kıl her zaman	شفاعت قيل هر زمان
8	Hak paşanın Ağası	حق پاشانك اح اعاسى
9	Göre fâni merhûm Seyyid	قره فانى مرحوم سيد
10	Süleyman Ağa rûhuna Fâtiha Sene 1219	سليمان اغا روحنه فاتحه ١٢١٩ سنه

Kitâbesine göre Seyyid Süleyman Ağa'ya ait kabir, 1.80x0.77 m. ölçülerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.62x0.25 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

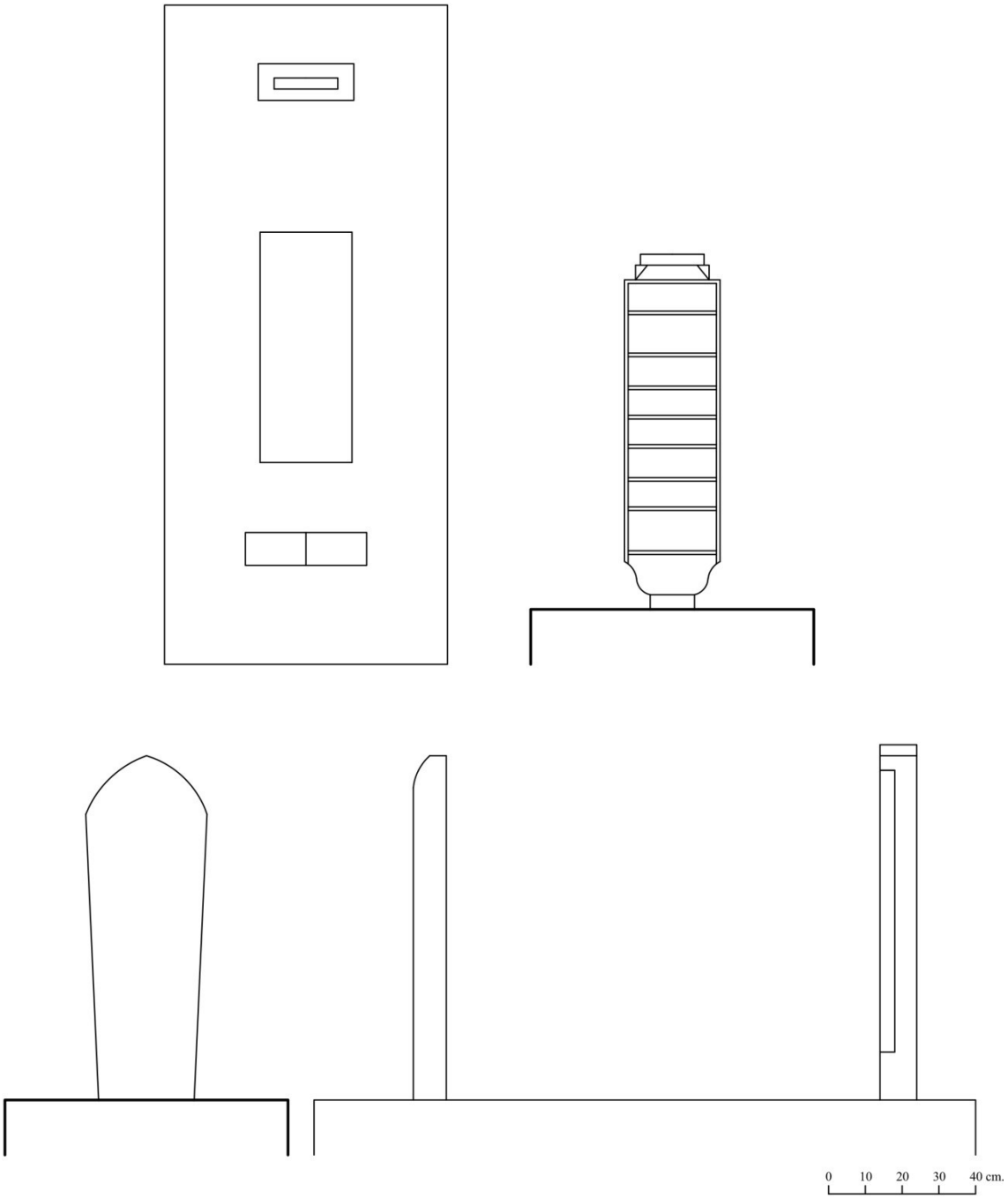
Baş şahidesi 0.97 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Şahidenin başlık kısmı mevcut değildir.

0.94 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi sivri kemer şeklinde bir tepelikle sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin üzerinde kitâbe ve bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 129: Seyyid Süleyman Ağa Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide

Çizim 66: Seyyid Süleyman Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 40		
Fotoğraf No	130	
Çizim No	67	
Kimlik ve Tarihi	Emine Hatun 1219/1804-5	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقی
2	Merhûm ve mağfûrun-lehâ	مرحوم و مغفور لها
3	el-Hâcce Şerife	الحاجه شریفه
4	Emine Hatun	امینه حاتون
5	Rûhîçün	روحیچون
6	el-Fâtiha	الفاتحه
7	Sene 1219 13 B.	سنه ۱۲۱۹ ب ۱۳

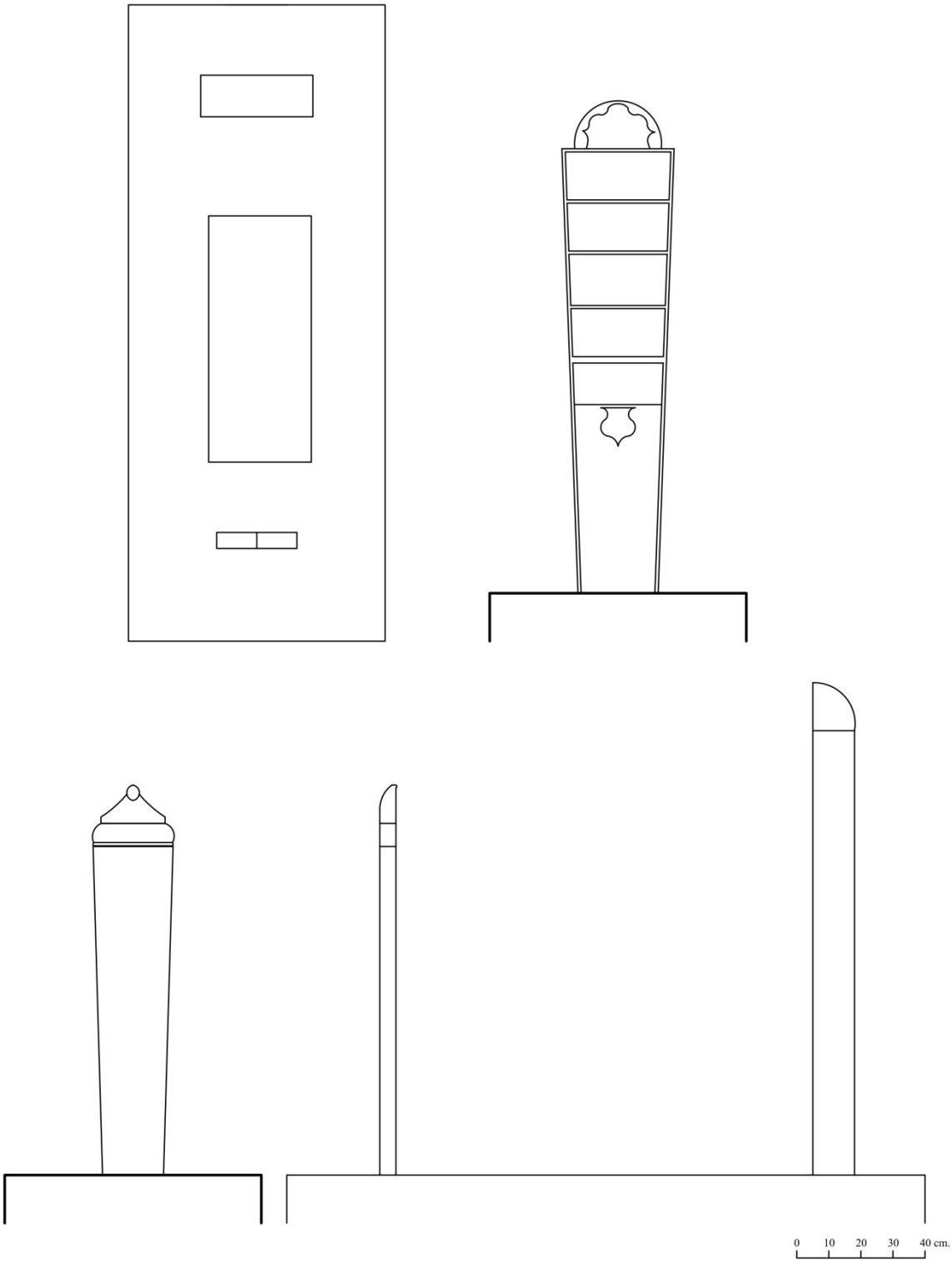
Kitâbeye göre Emine Hatun'a ait kabir, 1.99x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.77x0.32 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.54 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır dilimli yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahidesi yarım daire şeklinde kemerle tamamlanmaktadır.

1.22 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi iki yanı daralarak yükselen tepelikle sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin üzerinde kitâbe ve bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 130: Emine Hatun Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi(Sağ)

Çizim 67: Emine Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 41		
Fotoğraf No	131-132	
Çizim No	68-69	
Kimlik ve Tarihi	Zihni Mustafa Efendi 1222/1807	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحی الباقی
2	Cennet mekân Firdevs-i âşiyân	جنت مکان فردوس اشیان
3	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc	مرحوم و مغفور المحتاج
4	İlâ rahmeti rabbihi'l-gafûr	الی رحمه ربه الغفور
5	Rumeli eşrâf-ı kuzâtından	روم ایلی اشراف قضاتندن
6	Ser-levha-i yemin esbak	سر لوحه یمین اسبق
7	Şerif el-Hâc Zihni	شریف الحاج زهنی
8	Mustafa Efendi rûhîçün	مصطفی افندی روحیچون
9	Rızâ'en li'llâhi te'âlâ Fâtiha	رضاءً لله تعالی فاتحه
10	Sene 1222 Fi 11 Câ.	سنه ۱۲۲۲ فی ۱۱ جا

Kitâbesine göre Zihni Mustafa Efendi'ye ait bu lahit 2.39x1.03 ve 2.29x0.81 m. ölçülerindeki bir oturtmalık ve kaide üzerine levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır.

Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.19x0.71 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır. Gövde cephelerinde farklı ölçülerde ve iki kenarı yuvarlatılarak kabartma tekniğinde dikdörtgen kartuşlar işlenmiştir.

Kabirdeki bezeme programı doğudaki Gündoğumu caddesine bakan cephelerde canlı tutularak dikkat çekecek şekilde tasarlanmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş olup dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş iki ucunda kenger yaprağıyla bağlanan kartuşun içerisine herhangi bir bezeme yapılmamıştır. Bu kompozisyonun hemen üzerinde silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. Burada 0.6 m. yüksekliğinde gövdenin tüm cephelerini dolanan bezeme kuşağı içerisinde dilimli yaprakların oluşturduğu barok tarzda işlenmiş bitkisel kompozisyon görülmektedir.

Baş şahidesinin arka yüzünde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile yazılarak kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran büyük kartuş içerisinde iken teslim bölümünün yazıldığı ilk satır kenarları pahlanmış küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin hemen üzerinde boyun kısmı ile ulema sarıklı başlık kısmına ulaşılmaktadır. Oval formlu çapraz olarak çekilmiş destarların oluşturduğu kompozisyon üstte dilimlerle bölünmüştür.

2.10 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinin arka cephesi gövde üzerinde şahide ile tek parça olarak oluşturulmuştur. Burada vazodan çıkan gül ağacının gövdesinden açılan dallarda altı adet açılmış gül, ön görünüşü ile verilirken eksende gövde üzerindeki gül, arka görünüşüyle verilmiştir. Gül ağacının üstteki gülleri gonca olarak verilmiş ve natüralist karakter kazandırılmıştır. Tepelik kısmı ise dokuz dilimli akant yaprak ile taçlandırılmıştır.

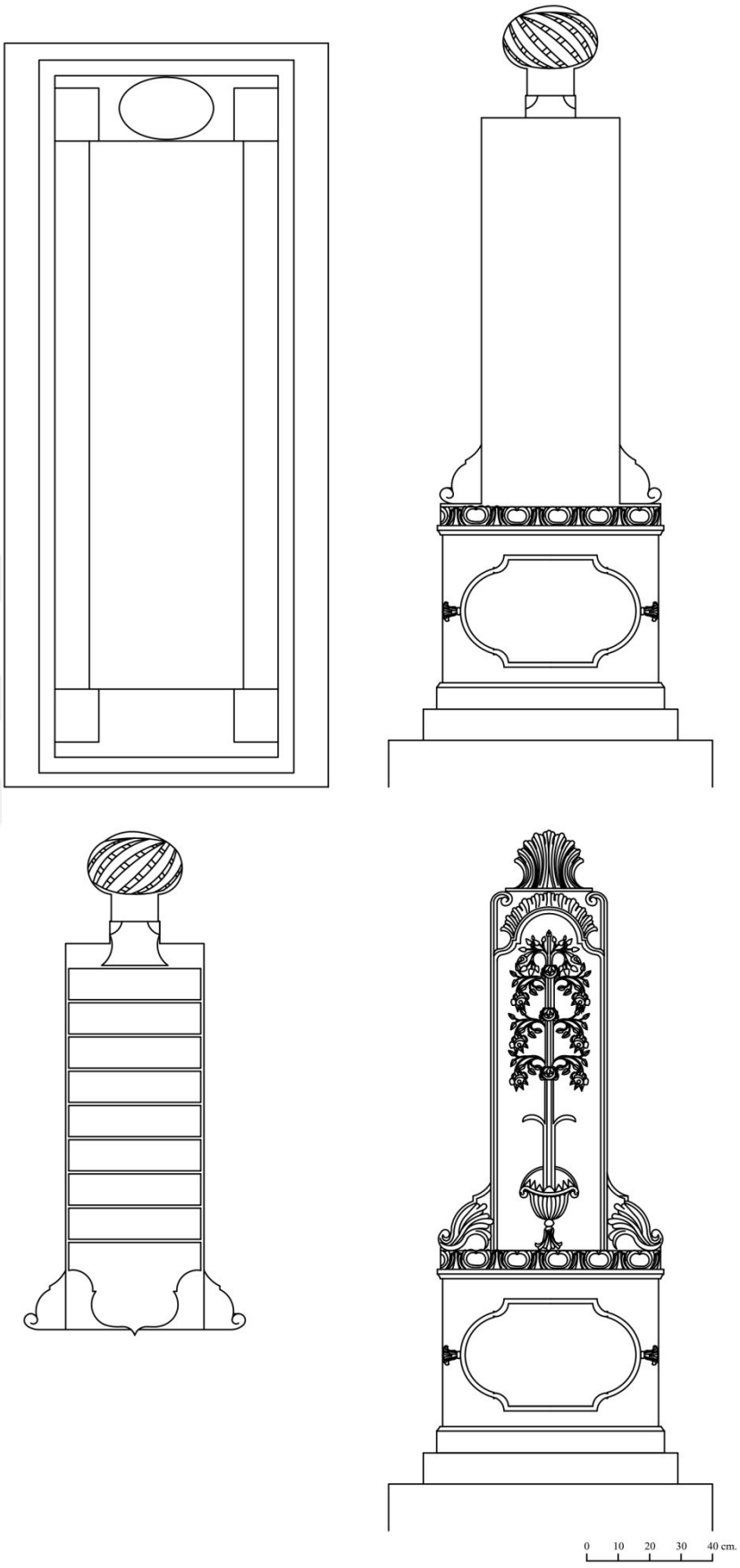
Bezemenin yoğun olarak görüldüğü bu lahdin gövdesinde toplam altı kartuş bulunmakta olup bunların içleri bezenmemiştir.

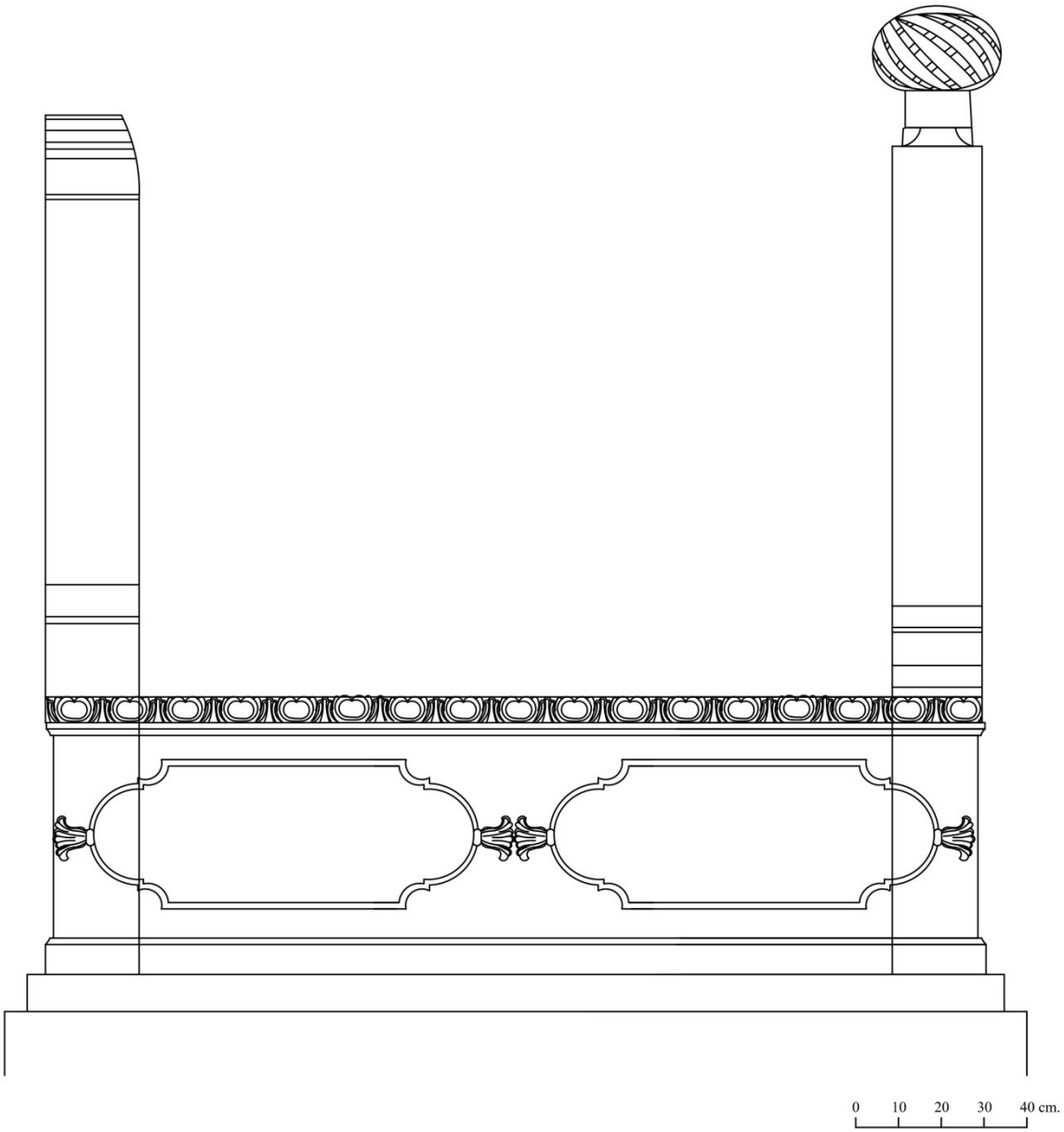
Fotoğraf 131: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 132: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Baş Şahidesi Ön ve Arka Yüz(Sağ)

Çizim 68: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Üst ve Ön Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 69: Zihni Mustafa Efendi Mezarı, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 42		
Fotoğraf No	133-134	
Çizim No	70	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed Şemsettin Efendi 1225/1810	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hayyü'llezî lâ-yemût	حی الذی لا یموت
2	Eyledi ukbaya rıhlet dar fenadan ve ömrüm	ایلدی عقبیا رحلت دار فنادن او مرم
3	Peder müşfiki hoş tuta Rabb-ı muîn	پدر مشفقی خوش طوته رب معین
4	Nur imanla furkan ide kabrin pür-nûr	نور ایمانله فرقان ایده قبرن پرنور
5	Mekânı firdevs olmadımı huyun	مکانی مفردوس اولمتدمی حویون
6	Dedi tarih-i vefatın ağlayarak ilhâmî	دیدی تاریخ وفاتن اغلیه رق الهامی
7	Pedriye gel eyle rahmet yâ ilâhe'l âlemîn	پدریه کل ایله رحمت یا اله العالمین
8	Esbak Mekkei mükerreme kadısı Mustafa Edib Efendi	اسبق مکه مکرمه قاضیسی مصطفی ادیب افندی
9	Zâde es-Seyyid el-Hâc Muhammed Şemsettin	زاده السید الحاج ممحمد شمس الدین
10	Efendinin rûhîçün li'llâhi'l-fâtiha	افندینیك روحیچون لله الفاتحه
11	Sene 1225 fi Şaban 5 Nemekahü'l-fakir Abdullah Rakım	سنه ۱۲۲۵ فی ش نمقه الفقیر عبد الله رقیم

Mekkei mükerreme kadısı Mustafa Edib Efendi'nin oğlu Seyyid el-Hâc Muhammed Şemsettin Efendi'ye ait kabir, bir pehle bölümü üzerine düzenlenmiş levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli mezardır. 2.18x1.12 m. ölçülerinde silmeli pehlenin ortasında 0.45x0.24 m. ölçülerinde beyzi formlu kabir suluğu bulunmaktadır.

Levha şeklindeki baş şahidesi 1.90 m. yüksekliğinde ve mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik türü kullanılarak Osmanlı Türkçesi ile manzum şekilde mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır diğerlerinden farklı ölçü ve formdaki kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Şahideler üzerindeki bezeme programı kemerlerin açıldığı doğudaki Gündoğumu caddesine hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir.

Şahidenin dış çerçevesi bir sıra yaprak motifi ile çevrelenmiştir. Kitâbeyi çevreleyen silme "S" ve "C" kıvrımları yaparak dolanmaktadır.

Kitâbenin teslim satırı üzerinde merkezde beş yapraklı çiçek motifinden dağılan dalların oluşturduğu bitkisel kompozisyon bulunmaktadır. Ulema sarık şeklindeki başlık, tepe kısmı oval enine gelişen biçimde yapılmış olup merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüş ve her iki yanda yedi adet çapraz olarak çekilmiş destarın oluşturduğu kompozisyon bulunmaktadır.

1.66 m. yüksekliğe sahip levha şeklinde aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen ayak şahidesi ise fiyonklu orta bağdan çıkan gövdenin her iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş üç sıra lale üç sıra ise yaprakları ile verilmiş kıvrımlı dal kompozisyonu işlenmiştir. Tepelik kısmı silme ile ikiye bölünerek bitkisel kompozisyon ile hareketlendirilmiştir.

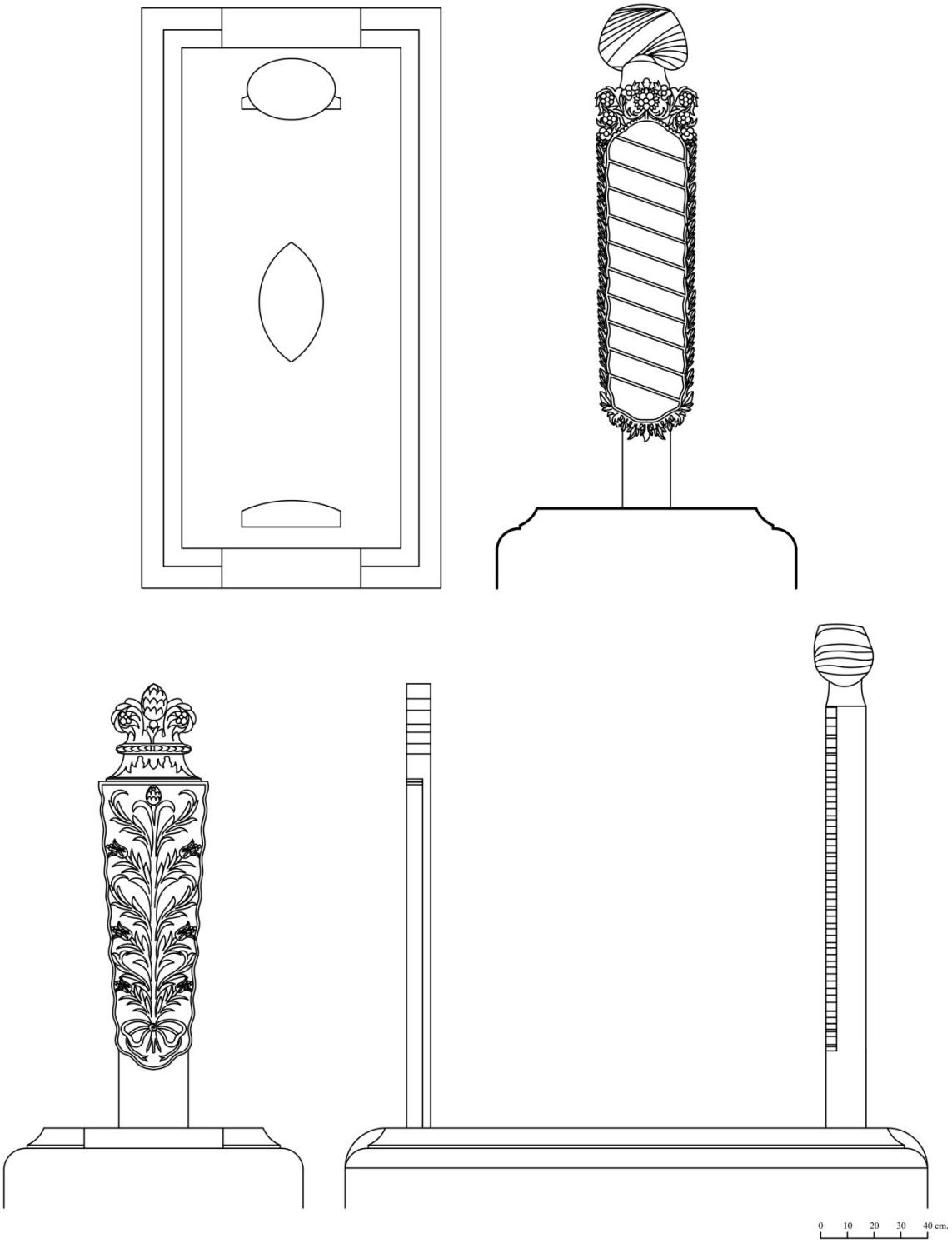
Bu kitâbenin sanat tarihi açısından önemi ise üzerinde şair ve hattat isimlerinin geçmesidir. Kitâbenin altıncı satırında şair "İlhami" ismi; son satırında ise hattat "nemeka" imza fiilini kullanmıştır.

Fotoğraf 133: Muhammed Şemsettin Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 134: Muhammed Şemsettin Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 70: Muhammed Şemsettin Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 43		
Fotoğraf No	135	
Çizim No	71	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Hasan Ağa'nın oğlu Seyyid İbrahim Adhem 1225/1810-11 İsmail Efendi 1227/1812	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Cihana doymadı canım ecel aldı	جهانه طويمدى جانم اجل الدى
2	Giryânım veba rahmete düş odum	كريانم وبا رحمته دوش اولدم
3	Vâlideynime sabırlar vire sübhânım	و الدينمه صبورلر ويره سبحانم
4	Zaim zâde Ahmed Ağa'nın	زاعم زاده احمد اغانك
5	Mahdumi merhûm İsmail	مخدومى مرحوم اسماعيل
6	Efendi rûhuna Fâtiha	افندى روحنه فاتحه
7	Sene 1227 N. 27	سنه ١٢٢٧ ٢٧ ن
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Nuhal…..cennet bağın	نوحل .... جنّت باغن
2	Ferakı kıldı ve aldın canın	فراقى قلدى و الدينك جانين
3	es-Seyyid Hasan Ağa'nın oğlu	السيد حسن اغانك اوغلو
4	Merhûm Seyyid İbrahim Adhem rûhuna	مرحوم ابراهيم ادهم روحنه
5	Fâtiha sene 1225 L 17	فاتحه سنه ١٢٢٥ ل 17

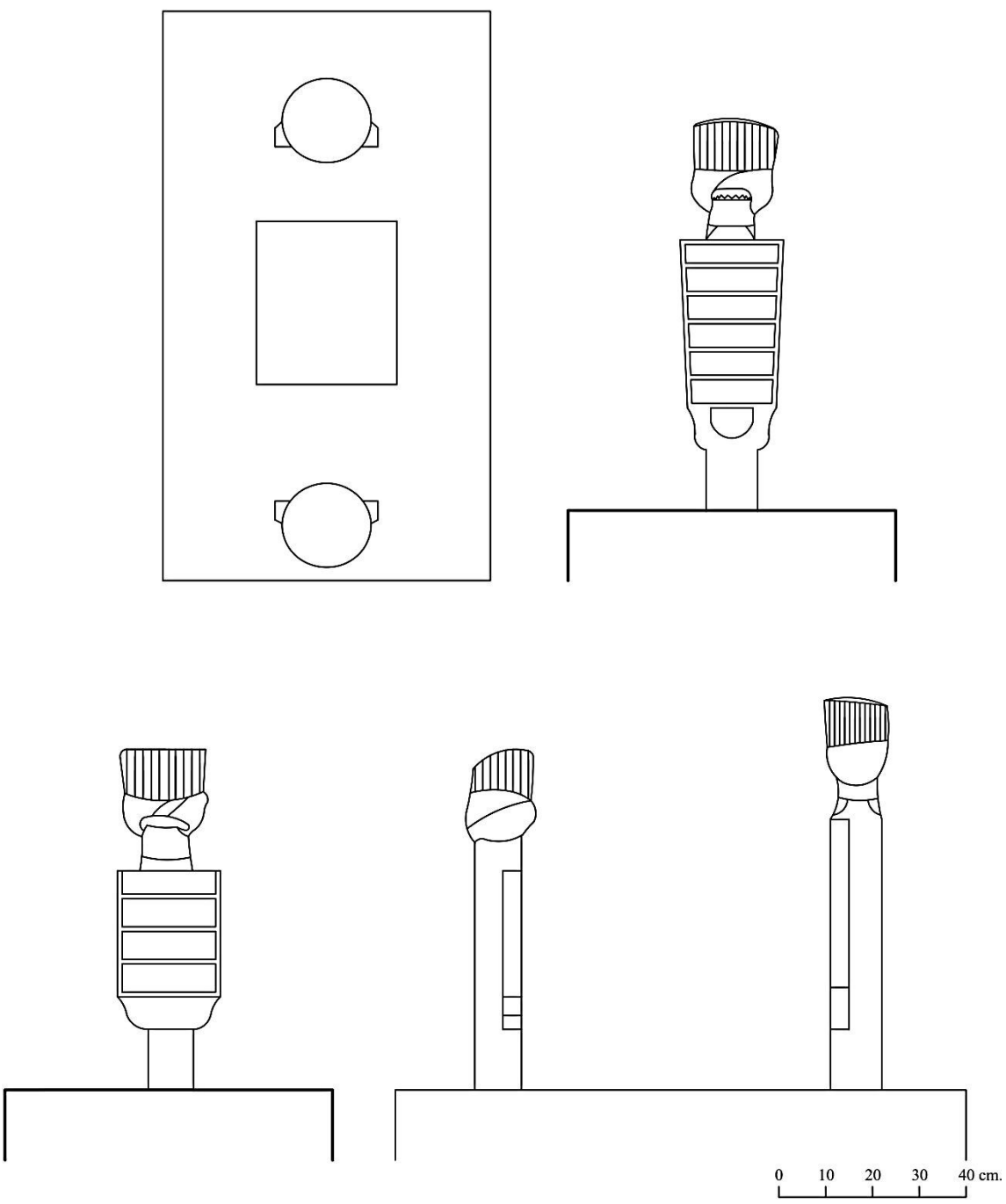
Kitâbelerine göre İsmail Efendi ve es-Seyyid Hasan Ağa'nın oğlu Seyyid İbrahim Adhem'a ait olan mezar 1.22x0.70 m. ölçülerinde levha şeklinde iki mermer şahideye sahip çerçeveli bir mezardır.

0.84 m. yüksekliğinde baş şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmiştir. Baş şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır.

Levha formlu 0.73 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 135: İsmail Efendi ve es-Seyyid Hasan Ağa'nın Oğlu Seyyid İbrahim Adhem (Sağ) Mezarı

Çizim 71: İsmail Efendi ve es-Seyyid Hasan Ağa'nın Oğlu Seyyid İbrahim Adhem Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 44		
Fotoğraf No	136	
Çizim No	72	
Kimlik ve Tarihi	es-Seyyid Hasan Ağa 1228/1813	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Bu fânide bulmadım hiç rahat	بو فانیده بولمدم هیچ راهات
2	İhtiyar itmedim anınçün rıhleti	اختیار ایتمدم انکچون رحلتی
3	Kimse gülmez kimse dahi gülmeye	کمسه کولمز کمسه دخی کوملیه
4	Zevkine değmez cihanın mihneti	ذوقنه دیکمز جهانك محنی
5	Silâhdâr şehriyari Sinan	سلحدر شهریاری سنان
6	Paşa harem kethüdası merhûm	پاشا حرم کتحدسی مرحوم
7	es-Seyyid Hasan Ağa'nın	السید حسن اغانك
8	Rûhîçün el-Fâtiha	روحیچون الفاتحه
9	Sene 1228	سنه ۱۲۲۸

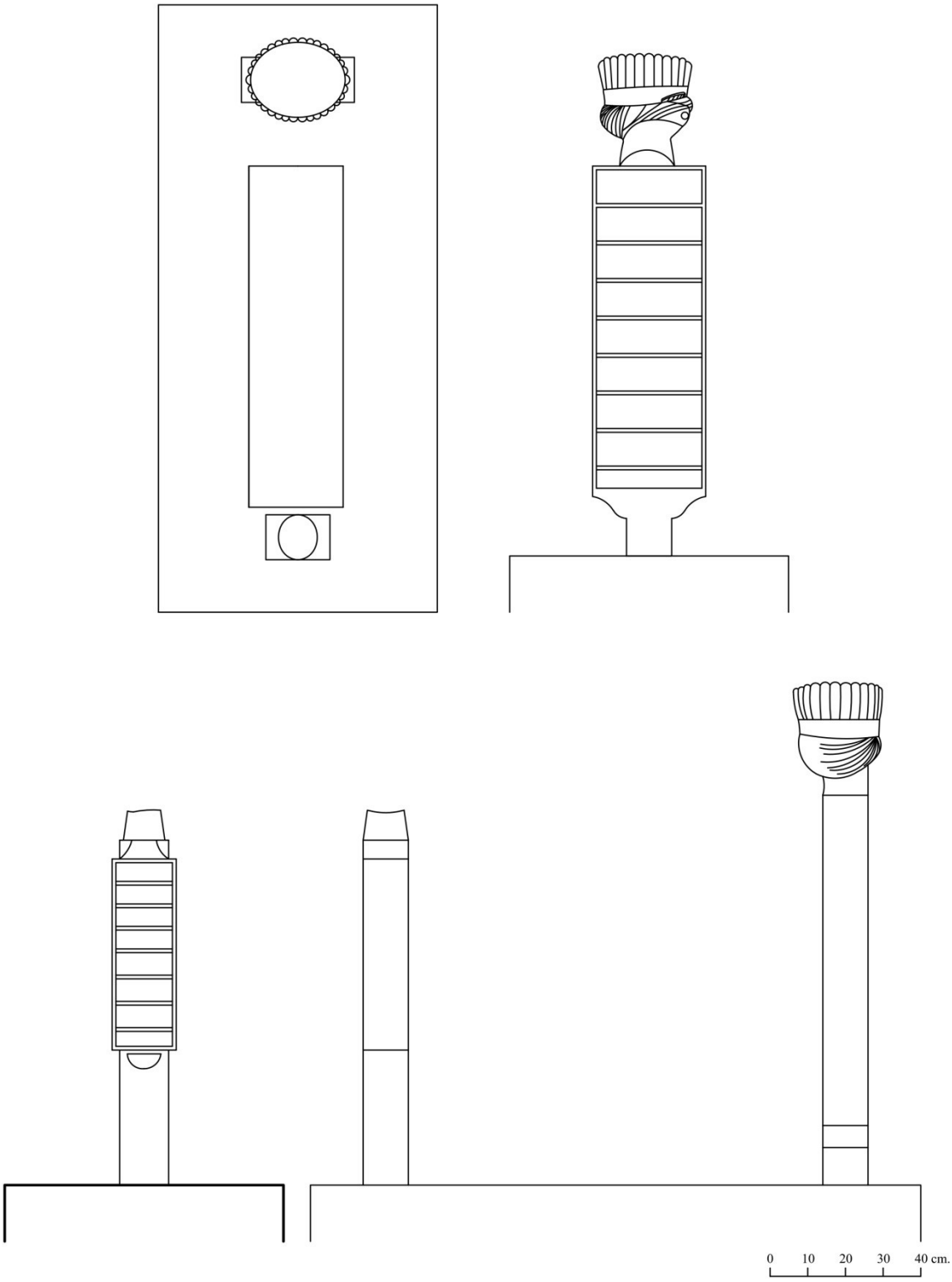
es-Seyyid Hasan Ağa'nın mezarı levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış 1.62x0.72 m. ölçülerinde çerçeveli bir mezardır.

1.34 m. yüksekliğindeki baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde manzum olarak Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbe üzerinde yükselen boyun kısmı ile otuz dört terkli kâtibi kavuğa ulaşılmaktadır.

1 m. yüksekliğinde ayak şahidesinde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük ve yarım daire kartuş içerisinde verilmiştir. Gövde üzerinde kırığı olan şahidenin başlık kısmı bulunmamaktadır.

Fotoğraf 136: es-Seyyid Hasan Ağa Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 72: es-Seyyid Hasan Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 45		
Fotoğraf No	137	
Çizim No	73	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed İzzet Molla Efendi 1229/1813-14	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Şerifzâde hafîdi	شريف زاده حفيدى
3	es-Seyyid Mustafa Edip	السيد مصطفى اديب
4	Efendi mahdumî merhûm	افندى مخدومى مرحوم
5	Ve mağfûr-leh es-Seyyid Muhammed	و مغفور له السيد محمد
6	İzzet Molla Efendi rûhîçün	عزت ملا افندى روحيجون
7	Fâtiha sene 1229 M.	فاتحه سنه ١٢٢٩ م

Kitâbeye göre Muhammed İzzet Molla Efendi'ye ait kabir, 1.62x0.74 m. ölçüsündeki silmeli pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında 0.75x0.34 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle kısa kenarlarının ortası 0.28x0.12 m. dışarıya çıkıntı yapmaktadır. Pehle üst kodu 1.42x0.62 m. ölçülerindedir.

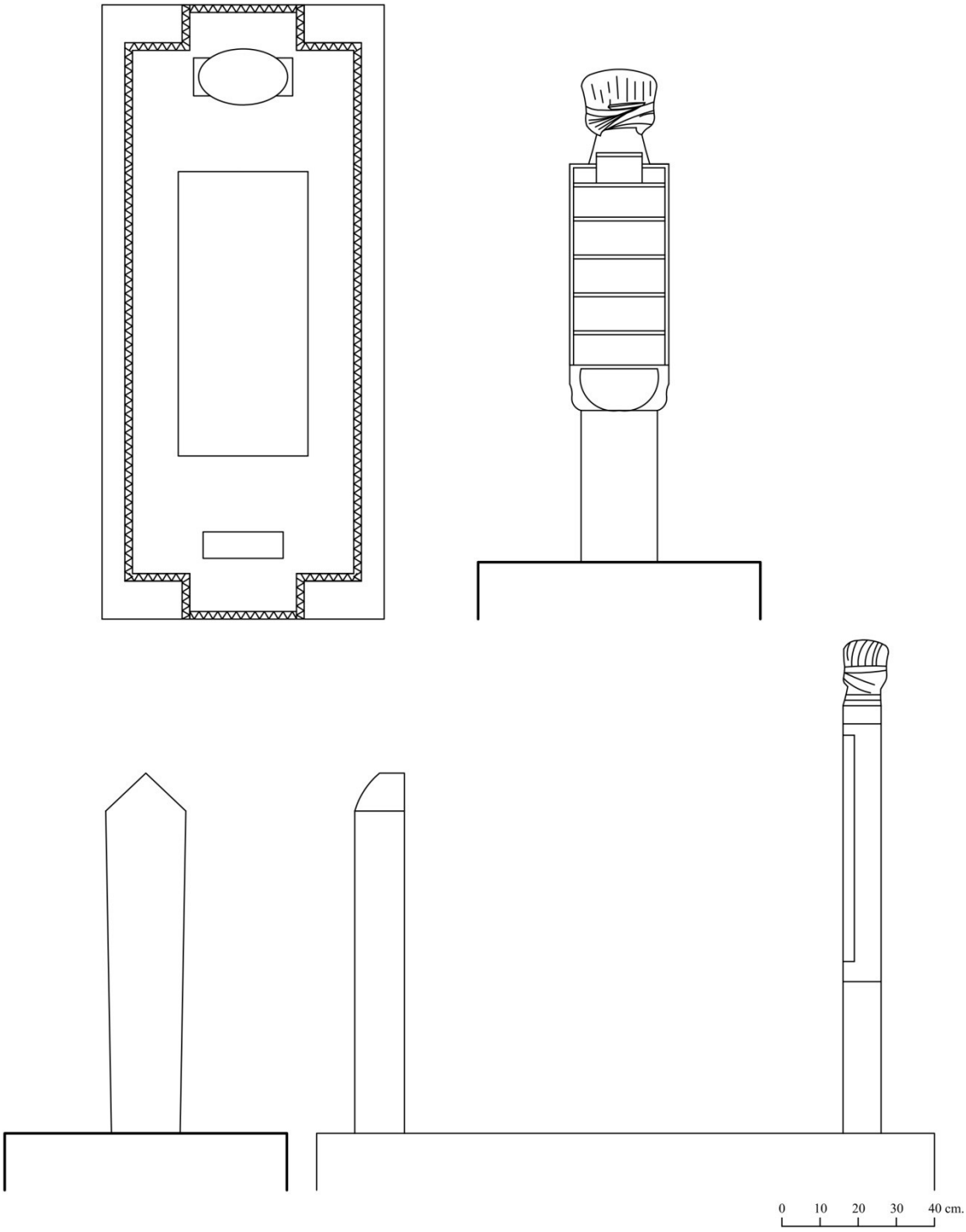
Baş şahidesi 1.30 m. yüksekliğinde silindirik şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satır celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin teslim bölümü kare formlu iken tarih bölümünün yazıldığı satır yarım daire formunda bir kartuş içerisinde yapılmıştır.

Kitâbe, üzerindeki kısa boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlık, taşkın olmayan sarık kısmı üzerine çapraz olarak çekilmiş destarlardan oluşmaktadır.

Ayak şahidesi 0.95 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış ve aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselmektedir. Üçgen şeklinde bir tepelikle sonlanan şahide üzerinde kitâbe veya bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 137: Muhammed İzzet Molla Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide

Çizim 73: Muhammed İzzet Molla Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 46		
Fotoğraf No	138	
Çizim No	74	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Mehmed Emin Efendi 1229/1813-14	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Örfi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Hâlâ mesned-ârâ-yı Sadr-ı Rumili	حالا مسند آراى صدر روم ايلى
3	Mekkî Efendizâde Mustafa Âsım Efendi'nin	مكى افندى زاده مصطفى عاصم افنديك
4	Kethüdası olub sabıka mektubi	كتخداسى اولوب سابقا مكتوبى
5	Veliyyü'l-nigme Eşrâf-ı kuzât-ı kirâmdan	ولى النعمى اشراف قضاة كرامدن
6	Merhûm ve mağfûr-lehâ Şerif Efendizâde	مرحوم و مغفور له شريف افندى زاده
7	es-Seyyid Mehmed Emin Efendi rûhîçün	السيد محمد امين افندى روحچون
8	el-Fâtiha	الفاتحه
9	fi Sene 1229 11 R.	فى سنه ١٢٢٩ ١١ ر

Kitâbeye göre Seyyid Mehmed Emin Efendi'ye ait kabir, 2.30x0.82 m. ölçülerinde pehle bölümü üzerine levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Silmeli pehlenin ortasında 0.61x0.20 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

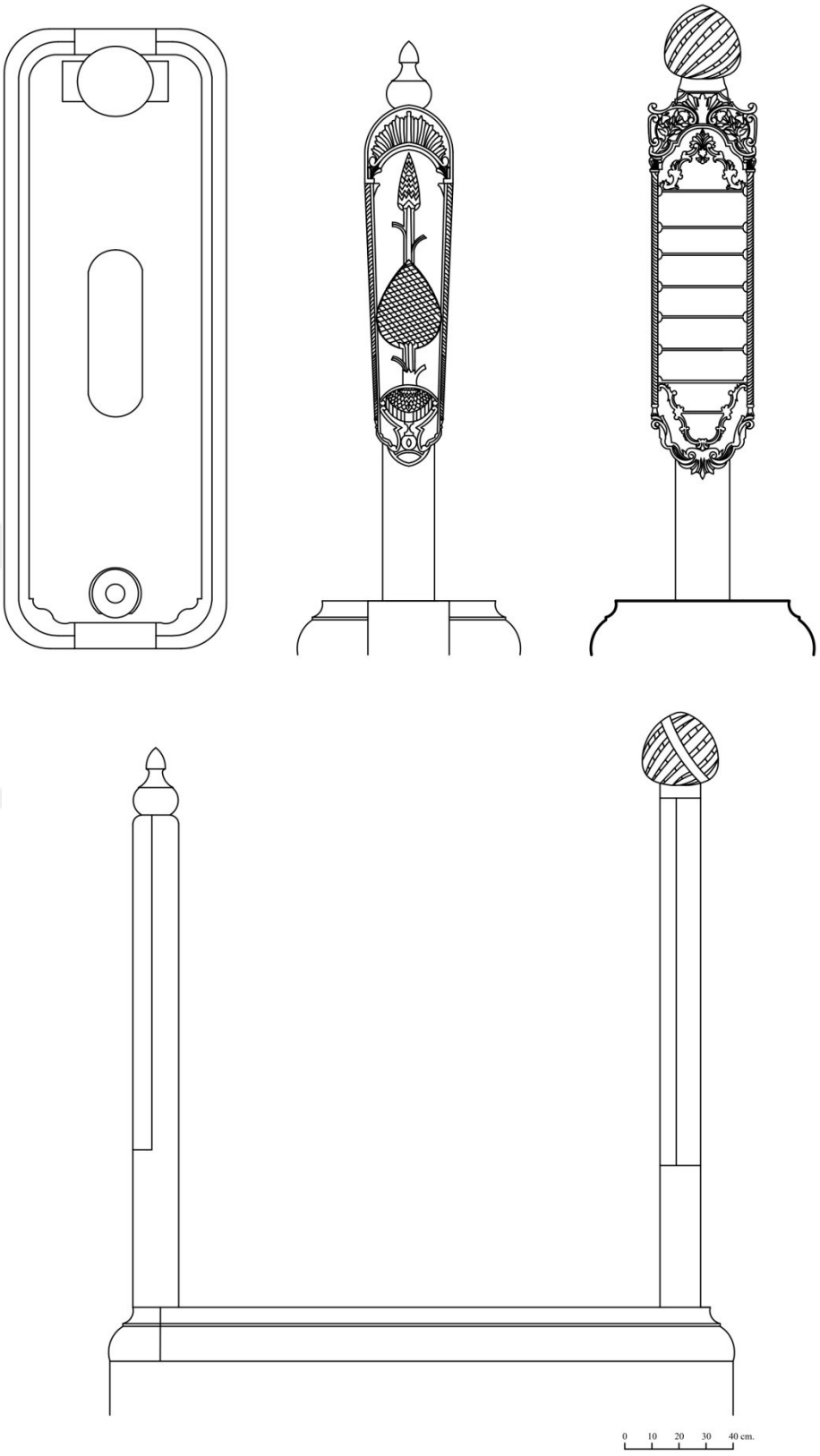
Bezeme programı doğuda yer alan Gündoğumu caddesine açılmakta olup şahidelerin arka yüzünde kompozisyon zenginliği dikkati çekmektedir.

Levha şeklinde baş şahidesi 2.21 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır diğerlerinden farklı ölçü ve formdaki kartuşlar içerisinde verilmiştir. Teslim kitâbesinin hemen üzerinde akant yapraklarının arasında gül motifi bulunmaktadır. Kitâbe şeridinin hemen üzerinde kısa boyun kısmı ile örfi kavuklu başlığa ulaşılmaktadır. Daralarak yükselen başlığın üzerinde çapraz olarak geçilmiş destarlar bulunmaktadır.

2.07 m. yüksekliğindeki aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olan levha şeklindeki ayak şahidesinde ise vazodan çıkan tûbâ ağacı betimlenmiştir. Tepelik topuz şeklinde bir başlıkla sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 138: Seyyid Mehmed Emin Efendi Mezarı, Ayak ve Baş Şahidesi(Sağ)

Çizim 74: Seyyid Mehmed Emin Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 47		
Fotoğraf No	139	
Çizim No	75	
Kimlik ve Tarihi	Hadice Hanım 1229/1814 Dil Rubâ Kadın 1234/1819	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Şu cihâna geldim ama asla rahat bulmadım	شو جهانه كلدم اما اصلا راحت بولمدم
3	Göz açıp bir dem şad olub da gülmedim	كوزاچوب بردم شاداولوبده كولمدم
4	Ehl-i hüner aciz kaldı derdime derman bulmadım	اهل هنرعاجز قالدى دردیمه درمان بولمدم
5	Akıbet içtim şerbetin lokman'a hâcet koymadım	عاقبت ایچدم شربتن لقمانه حاجت قویمدم
6	Hükm-i takdir böyle imiş çaresi yok bulmadım	حكم تقدیر بویله ایمش چاره سی یوق بولمدم
7	Firkatle yandı bağrım ben cihana doymadım	فرقتله یاندى بغرم بن جهانه طویمدم
8	eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc İbrahim	الشیخ السید الحاج ابراهیم
9	Efendi'nin zevcesi merhûme ve mağfûre	افندینك زوجه سی مرحومه ومغفوره
10	Dil Rubâ Kadın rûhuna el-Fâtiha	دلرو با قادین روحنه فاتحه
11	Sene 1234 N. 27	سنه ١٢٣٤ ن ٢٧
	Ayak Şahide Ön Yüz	
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	İza emsa firaşi min turab	اذا امستى فراشى من تراب
3	Debet mücaviran rabbü huve el-rahîm	دبت مجاورا رًب هو الرحیم
4	İhbai ve gulu leke el beşer-i ala keremi	اخبای و قولولك البشرى على كرمى
5	Merhûme ve mağfûrun-lehâ Adana voyvodası	مرحومه ومغفور لها ادانه ویودسى
6	Silâhşor hazreti şehriyarî İsmail	سلاحشور حضرت شهر یارى اسماعیل
7	Ağa'nın zevcesi Hadice bint-i	اغانك زوجه سى خدیجه بنت
8	eş-Şeyh es-Seyyid İbrahim er-Rıfâi	الشیخ السید ابراهیم الرفاعى
9	Rûhîçün el-Fâtiha	روحیچون الفاتحه
10	Fi Sene 1229 R.	فى سنه ١٢٢٩ ر

Kitâbelerine göre Dil Rubâ kadın ve eş Şeyh es-Seyyid İbrahim er-Rıfâi'nin kızı Hadice Hanım'a ait kabir, 2.38x1.00 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine düzenlenmiş, 2.10x0.82 m. ölçülerinde pehleye sahip levha şeklinde iki şahidesi olan mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Silmeli pehlenin ortasında 0.52x0.19 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle kısa kenarların merkezinden 0.44x0.6 m. dışarı çıkıntı yapmaktadır.

Levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş şahidesi 1.85 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır diğerlerinden farklı ölçü ve formdaki kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Teslim kitâbesinin yazıldığı ilk satırın hemen üzerinde on dört dilimli akant yapraklı bezeme bulunmaktadır. Kitâbenin sınırlarını belirleyen iki silme arasında kıvrılan dal motifleri işlenmiştir. Kitâbe şeridinin hemen üzerinde yükselen akant yaprak ile tepelik kısmına ulaşılmaktadır. Tepelik kısmında fiyonga bağlı gül ağacı, dalı ve yaprakları ile beyzî formlu daire içerisinde verilmiştir. Tepelik kısmı iç bükey formlu bir akant yaprağı ile taçlandırılmıştır.

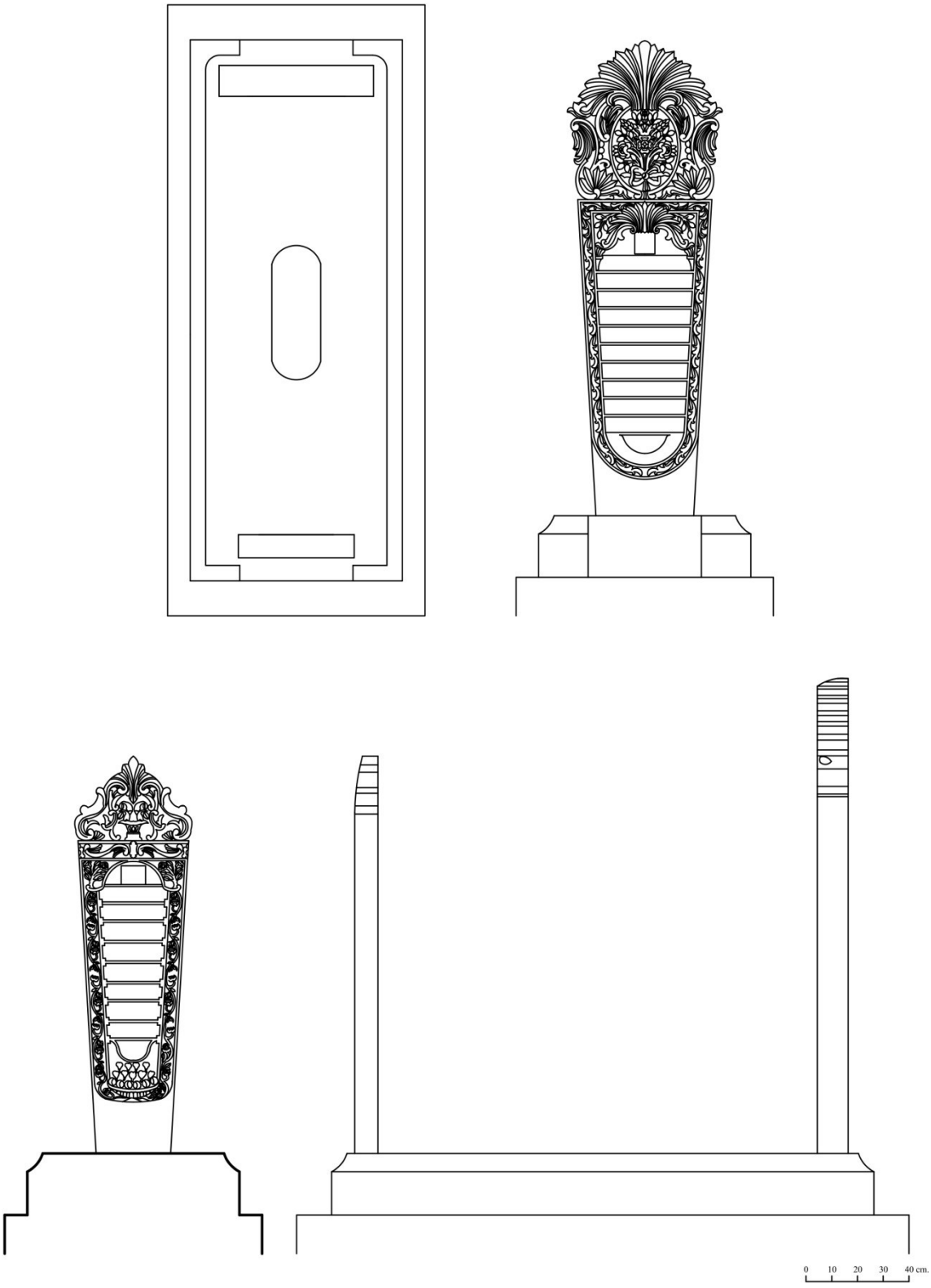
1.54 m. yüksekliğindeki aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olan ayak şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu iken teslim bölümünün yazıldığı ilk satır kare formlu kartuşlar içerisinde verilmiştir.

Ayak şahidesi cephe programı oldukça yoğun ve üzerinde gül, kayısı, armut konulan meyve tabakları, küpe çiçeği, akant yapraklarının oluşturduğu bitkisel kompozisyon bulunmaktadır. Tarih satırının hemen altında bir kaide ile yükselen sepet içerisinde alt sırada altı adet kayısı üzerinde beş adet ters olarak betimlenmiş armut onun üzerinde ise dört adet ters yerleştirilmiş armut bulunmaktadır. Kitâbeyi kuşatan iki silmenin oluşturduğu şerit içerisinde vazoya bağlanarak dağılan stilize olarak yerleştirilmiş kıvrılan dallardan yükselen gül motifi verilmiştir. Teslim satırının yazıldığı kare kartuşun üzerinde yer alan yarım daire kemer şeklindeki silmenin iki

yanına küpe çiçeği yerleştirilmiştir. Tepelik kısmında ise “S” ve “C” kıvrımlı bitkisel bezemeler görülmektedir.

Fotoğraf 139: Dil Rubâ Kadın ve Hadice Hanım Mezarı(Sağ)

Çizim 75: Dil Ruba Kadın ve Hadice Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 48		
Fotoğraf No	140	
Çizim No	76	
Kimlik ve Tarihi	Şerife Râmiye Hanım 1230/1814-15	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Hotoz	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hala Sadr-ı Anadolu Şerif	حالا صدر اناطولی شریف
2	Zâde hafîdi Seyyid Mustafa	زاده حفیدی السید مصطفی
3	Edip Efendinin hafîdesi	ادیب افندینك حفیده سی
4	Merhûme ve mağfûrun-lehâ	مرحومه و مغفور لها
5	Şerife Râmiye Hanım	شریفه رامیه خانم
6	Rûhîçün Fâtiha	روحیجون فاتحه
7	Sene 1230 muharrem	سنه ۱۲۳۰ محرم

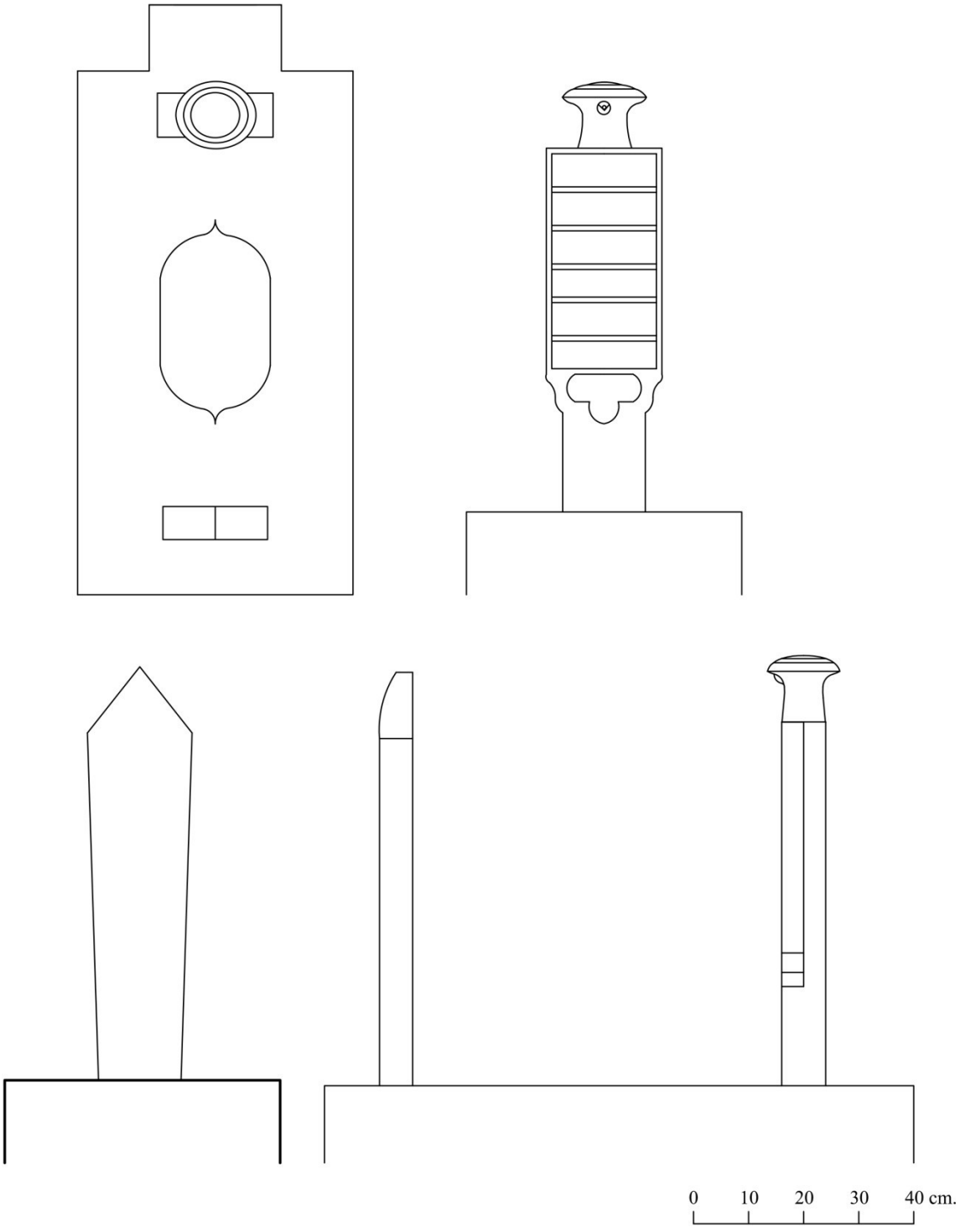
Kitâbeye göre Şerife Râmiye Hanım'a ait kabir, 1.07x0.50 m. ölçüsündeki silmeli pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında 0.37x0.20 m. ölçülerinde kısa kenarları yarım daire şeklinde yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 0.78 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırlık kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı kartuş diğerlerinden farklı tarzda yapılmıştır. Kitâbelerin üzerinde uzun boyun kısmı ile kademeli taçlı hotoz şeklindeki başlık kısmına ulaşılmaktadır.

Ayak şahidesi 0.75 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış ve aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselmektedir. Tepelik kısmı üçgen şeklinde sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin cephesi üzerinde herhangi kitâbe veya süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Fotoğraf 140: Şerife Râmiye Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 76: Şerife Râmiye Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 49		
Fotoğraf No	141	
Çizim No	77	
Kimlik ve Tarihi	Şerife Zekiye Hanım 1230/1814-15	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقی
2	Mevâlî-i azamdan	موالی عظامدن
3	Şerifzâde hafîdi	شریف زاده حفیدی
4	es-Seyyid Mustafa Edip	السید مصطفی ادیب
5	Efendi kerîmesi merhûme ve mağfûrun-lehâ	افندی کریمه سی مرحومه و مغفور لها
6	Şerife Zekiye Hanım rûhîçün	شریفه زکیه حانم روحیچون
7	el-Fâtiha Sene 1230 Fi R.	الفاتحه سنه ۱۲۳۰ فی ر

Kitâbeye göre Seyyid Mustafa Edib Efendi'nin kerîmesi Şerife Zekiye Hanım'a ait kabir, 1.80x0.78 m. ölçüsündeki silmeli pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında 0.37x0.20 m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehlenin kısa kenarlarının köşelerine 0.13x0.6 m. içeri girinti yaparak profil kazandırılmıştır.

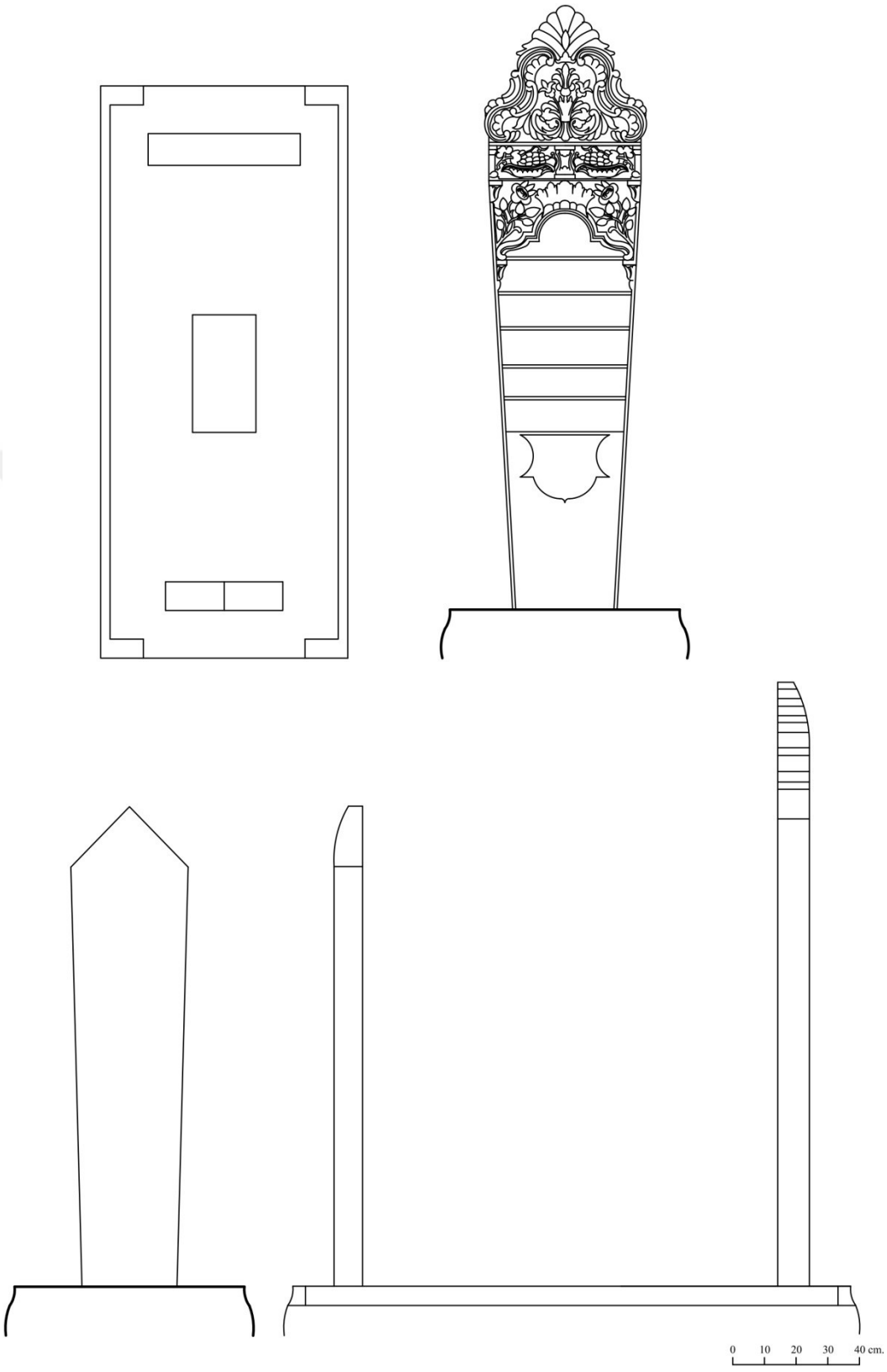
Baş şahidesi 1.90 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırlık kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin tarih ve teslim bölümlerinin yazıldığı kartuş diğerlerinden farklı ölçü ve formda yapılmıştır. Kitâbenin teslim satırının üzeri akant yaprakları ile taçlandırılmış olup iki yanına dalı ve yaprağıyla küpe çiçeği işlenmiştir. İç bükey formlu akant yaprağının iki yanına silmelerin arasını dolduracak şekilde meyve tabağında birer üzüm salkımı yerleştirilmiştir. Tepelik kısmında ise akant yapraklarının sardığı orta bağdan çıkan zambak çiçeğini andıran bezeme, barok nitelikli bitkisel motiflerle çevrelenmiştir.

Cepheye “S” ve “C” kıvrımlarının oluşturduğu kompozisyonla hareketlilik kazandırılmıştır.

Ayak şahidesi 1.51 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış ve aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselmekte ve üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin cephesi üzerinde kitâbe veya bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 141: Şerife Zekiye Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide Arka Yüz

Çizim 77: Şerife Zekiye Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

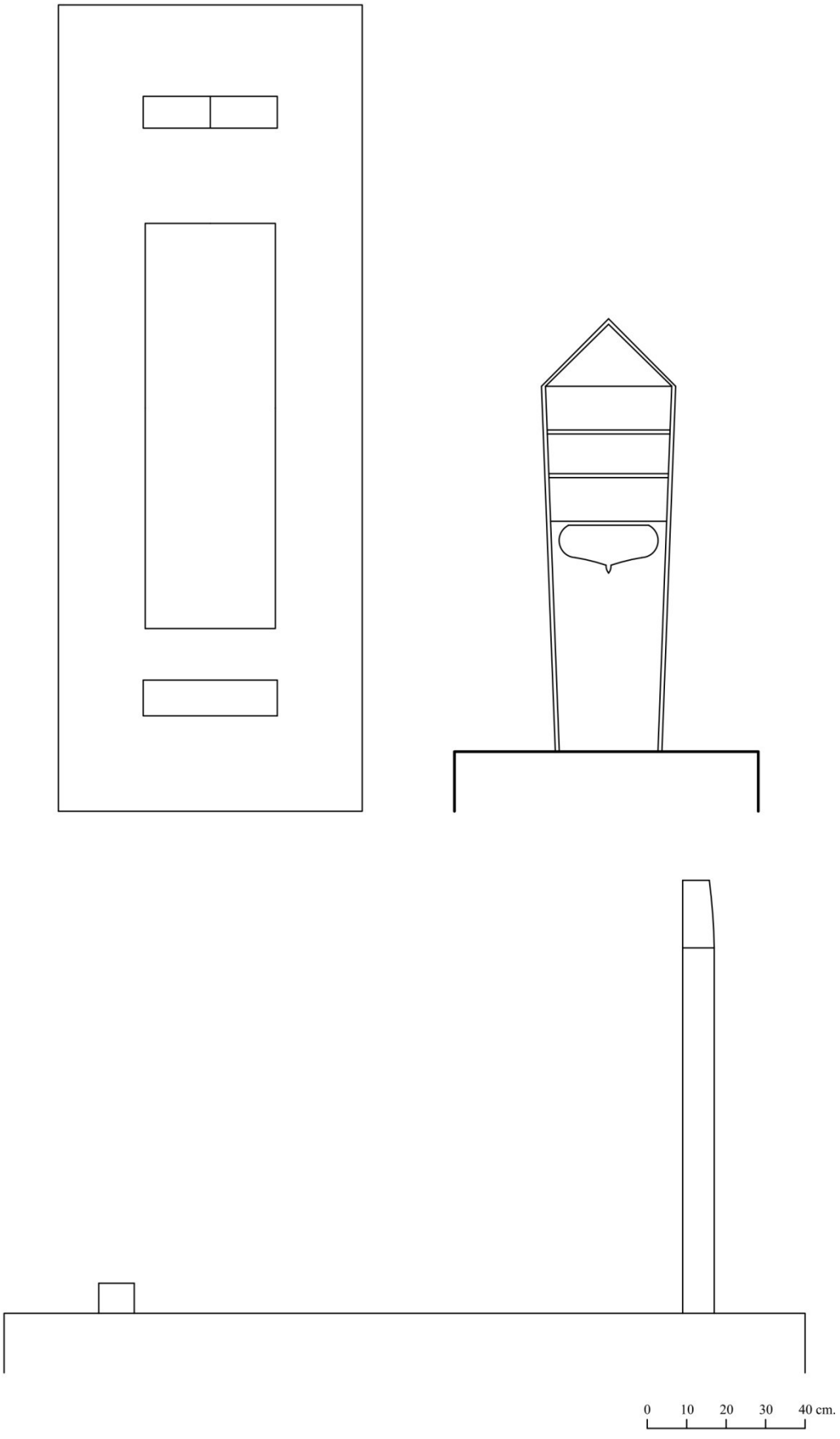
Katalog No 50		
Fotoğraf No	142	
Çizim No	78	
Kimlik ve Tarihi	Hadice Hatun 1230/1814-15	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Ahmediye imamının validesi	احمديه امامنك والده سى
2	Merhûme ve mağfûre	مرحومه و مغفوره
3	Hadice hatun rûhuna	خديجه خاتون روحنه
4	Fâtiha sene 1230 M.	فاتحه سنه ١٢٣٠ م

Kitâbesine göre Hadice Hatun'a ait kabir 2.03x0.77 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde baş şahideye sahip olup üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmış çerçeveli bir mezardır. Çerçevenin içerisinde 1.02x0.33 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.09 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dört satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır beyzî formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahidesi kırılmış ve güneyindeki duvar önünde durmaktadır.

Fotoğraf 142: Hadice Hatun Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

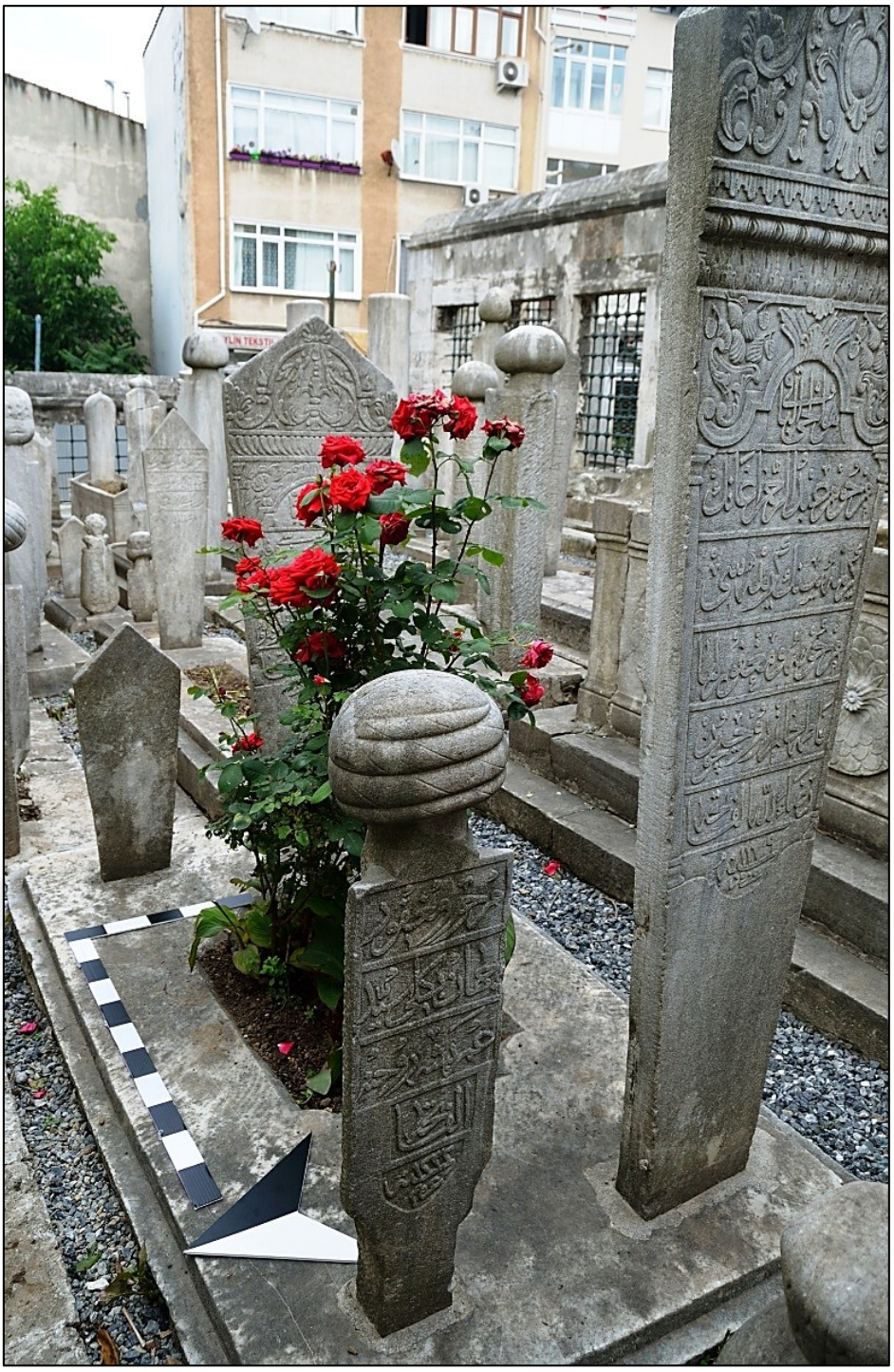

Çizim 78: Hadice Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 51		
Fotoğraf No	143	
Çizim No	79	
Kimlik ve Tarihi	Ömer Beşer 1232/1816-17	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Düz/Abânî Sarık	
Yazı Türü	Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Merhûm ve mağfûr	مرحوم ومغفور
2	Cihanbeyli Seyyid	جهان بكلى سيّد
3	Ömer Beşe rûhuna	عمر بشه روحنه
4	el-Fâtiha	الفاتحه
5	Sene 1232 Gurre-i M.	سنه ١٢٣٢ غره م

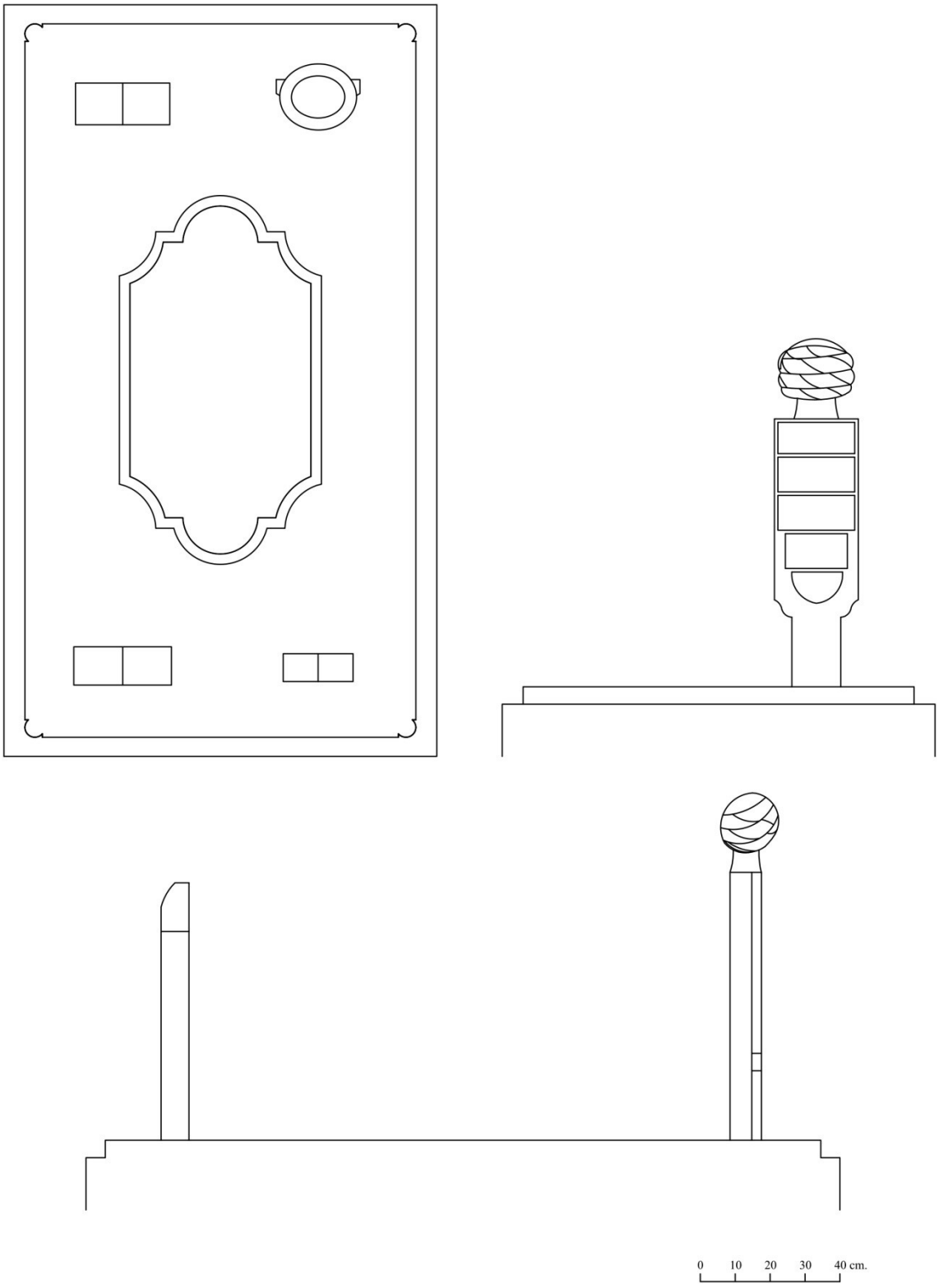
Kitâbesine göre Ömer Beşe'ye ait kabir: 2.16x1.24 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 1.10x0.57 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu bir kartuş içerisinde duanın yapıldığı bölüm ise kare kartuş içerisinde verilmiştir. Boyun kısmı ile yükselen oval formlu dört dilim abânî(düz) sarıklı başlık kısmına ulaşılmaktadır.

0.74 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip ve üçgen şeklinde tepelik ile sonlandırılmıştır. Cephe üzerinde herhangi bir kitâbe ve bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 143: Ömer Beşe Mezarı(Sol), Genel Görünüş

Çizim 79: Ömer Beşe Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

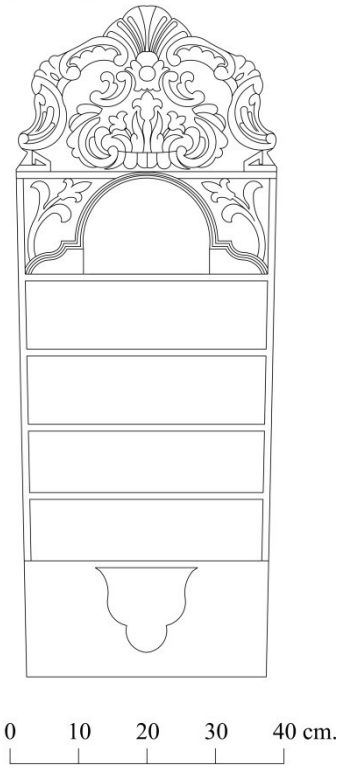
Katalog No 52		
Fotoğraf No	144	
Çizim No	80	
Kimlik ve Tarihi	Aişe Hanım 1233/1817-18	
Mezar Tipi	Baş Şahideli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحی الباقی
2	Kilari Ali Ağa'nın zevcesi	کیلاری علی اغانك زوجه سی
3	Merhûme ve mağfûrun-lehâ el-muhtâc	مرحومه ومغفور لها المحتاج
4	İlâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Şerife	الی رحمه ربّه الغفور شریفه
5	Aişe Hanım rûhuna Fâtiha	عایشه خانم روحنه فاتحه
6	15 L.Sene 1233	ل ١٥ سنه ١٢٣٣

Baş şahidesi bulunan mezarın diğer kısımları hazire içerindeki yoğun toprak dolgu nedeniyle görülmemektedir.

Baş şahidesi 0.98 m. ölçüsündeki baş şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve teslim bölümünün yazıldığı satır diğerlerinden farklı ölçü ve formda yapılmış kartuş içerisinde verilmiştir. Teslim satırının yazıldığı bölümün her iki yanında köşelikleri dolduracak şekilde lale motifi ile bezenmiştir. Üzerindeki tepeliğin merkezinde ise üç adet lale, akant yapraklarının oluşturduğu bitkisel kompozisyonla verilmiştir.

Fotoğraf 144: Aişe Hanım Mezarı, Şahide

Çizim 80: Aişe Hanım Mezarı, Şahide Ön Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 53		
Fotoğraf No	145	
Çizim No	81	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid İbrahim Efendi 1234/1818-19	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	İrtihal itdi yine bir Alim-i fâzıl eyvah	ارتحال ايتدى ينه بر عالم فاضل ايواه
3	Yani Seyyid Hacı İbrahim Efendi ona nam	يعنى سيد حاجى ابراهيم افندى اكانام
4	Hem meşâyih-i Rıfâiydi ol kâmil-i âgâh	هم مشايخ رفاع ايدى اول كامل اكاه
5	Nazenin ömrü reh-i hakda idi her dem müdam	نازنين عمرى ره حقده ايدى هر دم مُدام
6	Rûhuna ihlasla her kim okursa fâtiha	روحنه اخلاصله هر كيم اقورسه فاتحه
7	Hak muradın vere âlemde anın her subh-u şam	حق مرادن ويره عالمده انك هر صبح شام
8	Serveti âlem şanın aşkına yâze'l-celâl	سروت عالم شانك عشقنه يا ذا الجلال
9	Kasrı cenneti gülşeni bu mende ola anber meşam	قصر جنة كلشنى بو منده اوله عنبر مشام
10	Sil-i eşkimle yanık bir ah idup tarih dedim	سيل اشكمله يانيك بر اه ايدوب تاريخ ديدم
11	Rûh-ı kuddûsî ola firdevse emr-i İbrahim makâm	روح قدّوسى اوله فردوس امر ابراهيم مقام
12	Fâtiha 1234	فاتحه ١٢٣٤

Kitâbelerine göre Seyyid İbrahim Efendi'ye ait kabir, 2.47x0.87 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine düzenlenmiştir. 2.01 m. uzunluğa sahip pehle bölümü batıdan doğuya doğru daralmakta olup kısa kenarların eksenine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahiptir. Pehlenin ortasında 0.57x0.21 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Ayak şahidesinin doğusunda yarım daire formlu 0.50x0.32 m. ölçülerinde suluk kısmı bulunmaktadır.

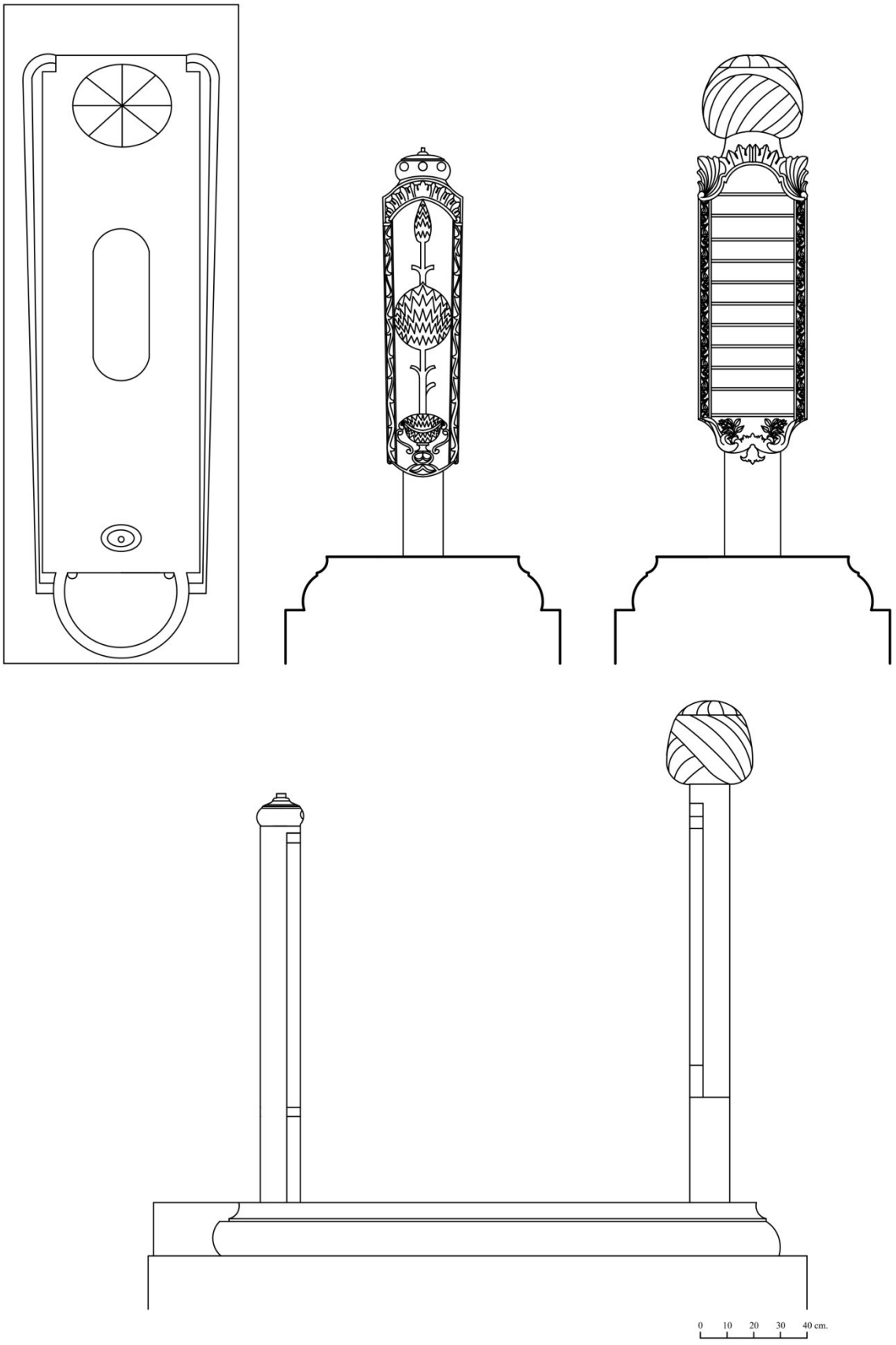
Baş şahidesi 1.88 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırdan oluşmaktadır. Celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır dalı ve yaprağı ile verilmiş gül motifli kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbe iki silme arasına yerleştirilmiş bitkisel bezemelerin oluşturduğu kompozisyon ile çevrelenmektedir. Beyzî formlu teslim satırının hemen üzerinde ise akant yapraklarının oluşturduğu kompozisyon bulunmaktadır. Kısa boyun kısmı ile şahidenin başlık kısmına ulaşılmaktadır. Ulema sarığı şeklindeki başlığın, tepe kısmı dilimlenmiş olup alınlığında çapraz olarak çekilmiş destarların üzerine yatay olarak çekilmiş bir destarın oluşturulduğu kompozisyona sahiptir.

1.53 m. yüksekliğinde levha şeklindeki ayak şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmektedir. Şahide cephesinde vazodan çıkan tûbâ ağacı motifi işlenmiştir. Ağacın sınırları silmelerin içerisine yerleştirilmiş kıvrılan dallar ile bezenmiş ve akant yaprakların oluşturduğu bir kompozisyon ile tamamlanmıştır.

Fotoğraf 145: Seyyid İbrahim Efendi Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 81: Seyyid İbrahim Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 54		
Fotoğraf No	146-150	
Çizim No	82-83	
Kimlik ve Tarihi	Mustafa Edib Efendi 1236/1821	
Mezar Tipi	Lahit Mezar	
Başlık Tipi	Örfi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقی
2	Sabıka sadr-ı vâlâ-yı Rumili	سابقا صدر والای روم ایلی
3	Reisü'l-ulemâ el-allâm	رئیس العلماء العلام
4	El merhûm ve mağfûr el-muhtâç ilâ	المرحوم و مغفور المحتاج الی
5	Rahmeti rabbihi'l-gafûr şerif	رحمه ربه الغفور شریف
6	Zâde hafidi es-Seyyid el-Hâc	زاده حفیدی السید الحاج
7	Mustafa Edib Efendi	مصطفی ادیب افندی
8	Rûhîçün Rızâ'en li'llâh-i te'âlâ	روحچون رضاءً الله تعالی
9	el-Fâtiha	الفالتحه
10	Sene 1236 Fi 25 zâ.	سنه ١٢٣٦ فی ٢٥ ذا

Mustafa Edib Efendi'ye ait kabirdeki şahideler hem bezeme programı hem de yazı karakterleri ile kemerlerin açıldığı doğudaki Gündoğumu caddesinden dikkat çekecek şekilde tasarlanmıştır. Hazirede cephe programı yoğun olan mezarlardan birisidir.

Kitâbesine göre Mustafa Edib Efendi'ye ait lahit 2.50x1.10 m. ölçülerindeki bir oturtmalık ile 2.36x92 m. ölçülerinde silmeli bir kaide üzerine levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır.

Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.08x0.67 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır. Yoğun bezeme programına sahip gövde üzerinde benzer ölçü ve formda iki kenarı yuvarlatılarak yapılmış dikdörtgen

kartuşlar içerisinde kayısı, nar, üzüm, armut meyveleri ile bitkisel kompozisyonlar kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine işlenmiştir.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş iki ucunda akant yaprağıyla bağlanan kartuşun daire içerisindeki sepette asma yaprakları ile birlikte üç üzüm salkımı işlenmiştir. Akantın köşelerinde yükselen gül motifi kartuşun köşelerine kadar uzanmaktadır. Kartuşun üzerindeki ilk bordürde püsküller onun üzerinde 0.88 m. gövde seviyesinde 0.10 m. yüksekliğindeki gövdenin tüm cephelerini dolanan bordür içerisinde ise aynı formda birbirini tekrar eden akant yapraklarının oluşturduğu kompozisyon bulunmaktadır.

Konsol içlerine akantus yaprakları yerleştirilerek yükselen şahide içerisinde vazodan çıkmış hurma ağacı, meyveleri ile birlikte tasvir edilmiştir. Kısa boyunla yükselen örfi kavuk, eğimli ve çapraz olarak çekilmiş destarların oluşturduğu aşağıdan yukarıya doğru daralan bir forma sahiptir.

Baş şahidesinin arka yüzünde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırlık kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzemeye hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve onun üzerinde duanın yapıldığı bölümün yazıldığı son iki satır beyzî formunda kartuş içerisinde iken teslim bölümünün yazıldığı ilk satır kalp şeklinde bir kartuş içerisinde verilmiştir.

2.15 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinin arka cephesi de ön cephesinde olduğu gibi bezeme ve forma sahip bir gövde üzerinde şahide ile tek parça olarak düzenlenmiştir. Baş şahidesinin ön cephesinde verilen kartuştan tek farkı kartuş içerisine yukarıdan aşağıya doğru sayıları artan on adet kayısı meyvesi konulmuş olmasıdır. Şahidenin gövdesi boyunca uzanan vazodan çıkan gül ağacı dallarıyla birlikte "S" ve "C" şeklinde kıvrılarak üzerindeki yedi adet açmış gül motifi ile birlikte verilmiştir. Bitkisel bezemeyi çevreleyen silme üzerinde iki yanı yuvarlatılmış tepelik bulunmaktadır. Bir silme ile ikiye bölünen tepelik kısmında uçları aşağı doğru kıvrılan yaprakların oluşturduğu kompozisyon bulunmaktadır.

Fotoğraf 146: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 147: Mustafa Edib Efendi Mezarı, baş Şahidesi Ön ve Arka Yüz(Sağ)

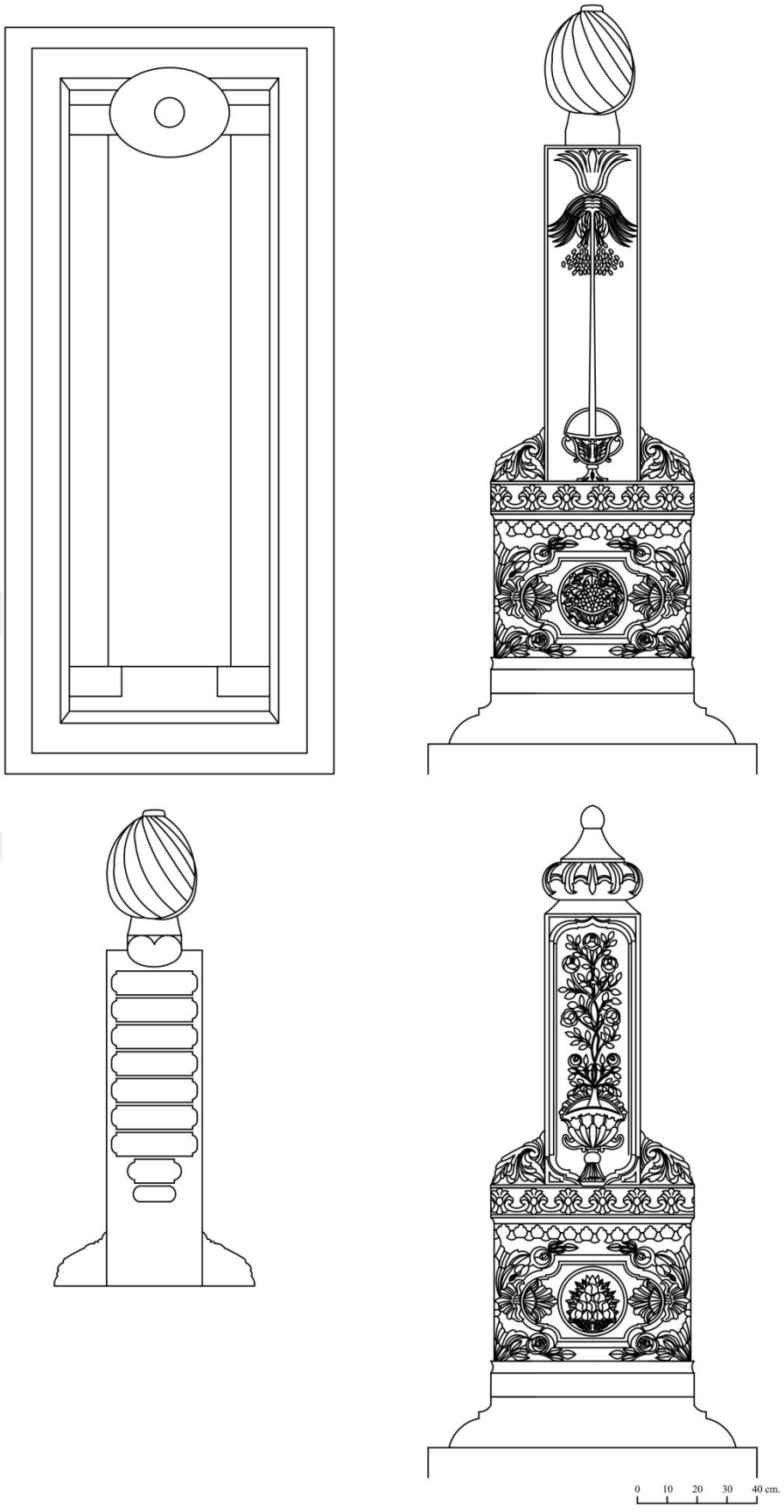
Fotoğraf 148: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Kuzey Cephe, Bezeme Kompozisyonu

Fotoğraf 149: Gövde Cephesi, Natürmort Bezeme

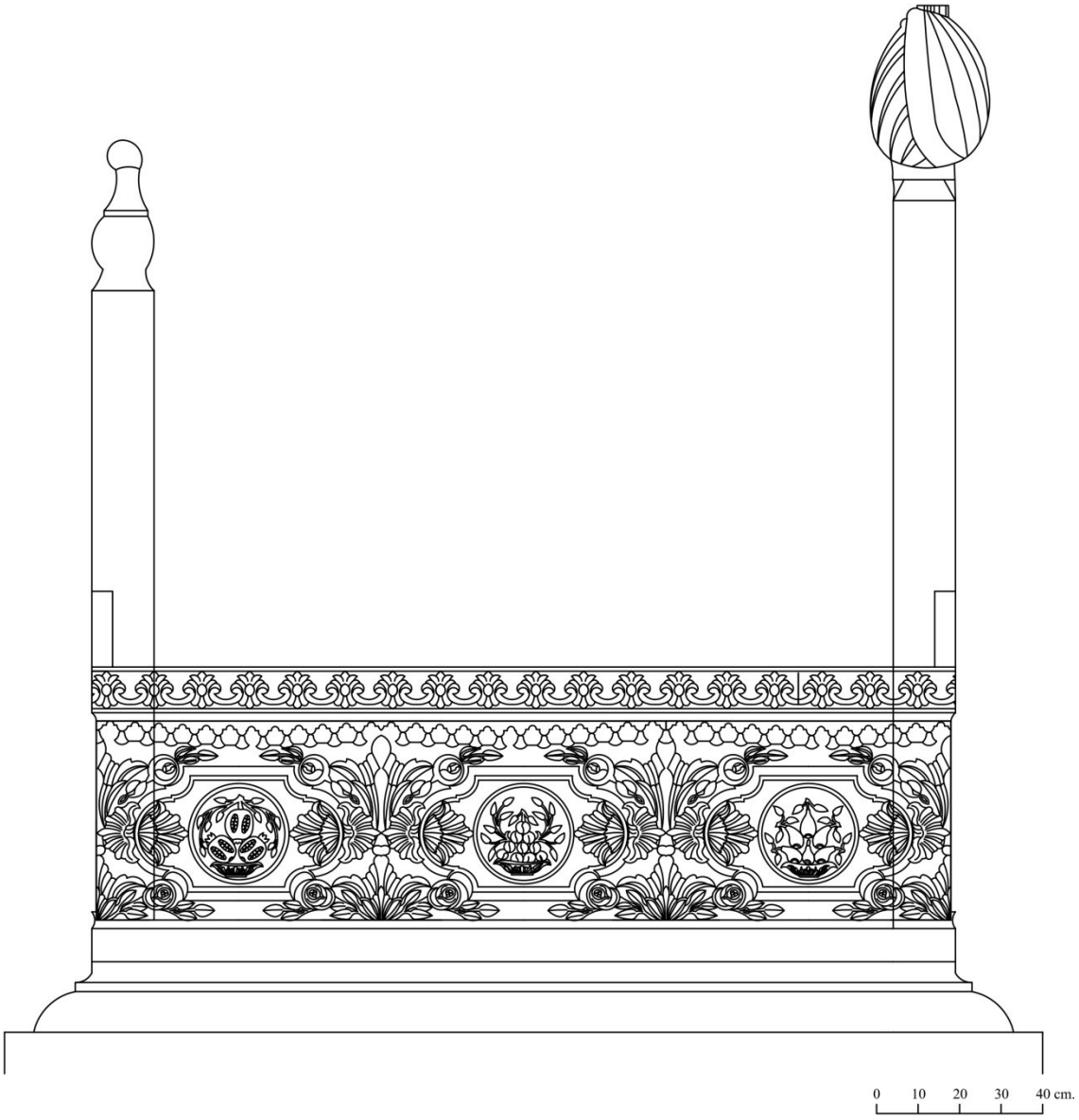

Fotoğraf 150: Gövde Cephesi, Natürmort Bezeme

Çizim 82: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 83: Mustafa Edib Efendi Mezarı, Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 55		
Fotoğraf No	151-152	
Çizim No	84	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hanım 1236/1820-21	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	حو البا قی
2	Sabıka Sadr-ı Rumili es-Seyyid	سابقا صدری روم ایلی السیّد
3	Mustafa Edib Efendi halîlesi	مصطفی ادیب افندی حلیله سی
4	Umdetü'l-muhadderat merhûme	عمدة المخدّرات مرحومه
5	Ve mağfûr-lehâ Fâtıma Hanım	و مغفور لها فاطمه حانم
6	Rûhîçün el-Fâtiha	روحیچون الفاتحه
7	Sene 1236	سنه ١٢٣٦

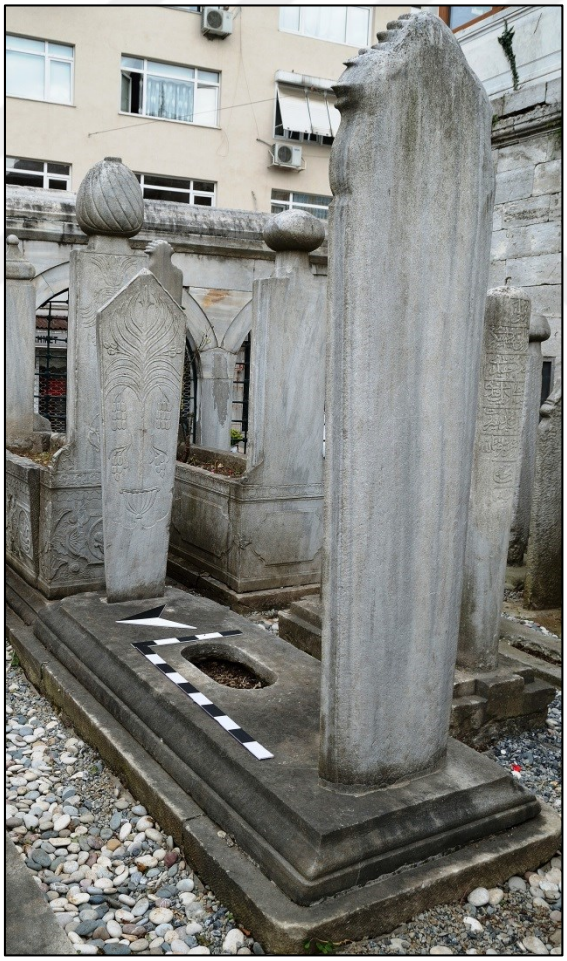
Kitâbesine göre Fâtıma Hanım'a ait bu kabir, 2.40x1.07 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine düzenlenmiş, 2.27x0.90 m. ölçülerinde pehleye sahip levha şeklinde iki şahidesi olan mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Silmeli pehlenin ortasında 0.53x0.24 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Pehlenin ayak şahidesinin oturduğu doğu kısım silmelerle hareketlendirilmiştir.

Levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş şahidesi 2.15 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırının yazıldığı ilk satır diğerlerinden farklı ölçü ve formdaki kartuşlar içerisinde verilmiştir. Kitâbenin birinci satırı üzerinde on bir dilimli akant yapraklı bezeme bulunmaktadır.

Kitâbe şeridi ile akant yaprak arasında köşeliklere ise bir kökten çıkan iki dalın birisinde yapraklar diğerinde açmış gül motifi tasvir edilmiştir.

Baş şahidesi üzerinde tarih kartuşunun altında bir bağdan çıkan iki dalın kitâbe şeridini çevrelemesiyle bitkisel kompozisyon yaratılmıştır. Kıvrımlar yaparak yükselen bu dal üzerinde yaprakları ile birlikte gül motifleri verilmiştir. Tepelik kısmını "S" ve "C" kıvrımları yaparak yükselen dilimli yaprakların bulunduğu akantla taçlandırmaktadır. 0.57x0.54 m. ölçülerindeki tepeliğin merkezinde vazo içerisinden çıkan stilize edilmiş gül ve lale motifleri verilmiştir. Lale başları vazodan aşağı doğru kıvrılırken gül motifleri beş dalla yükselmektedir.

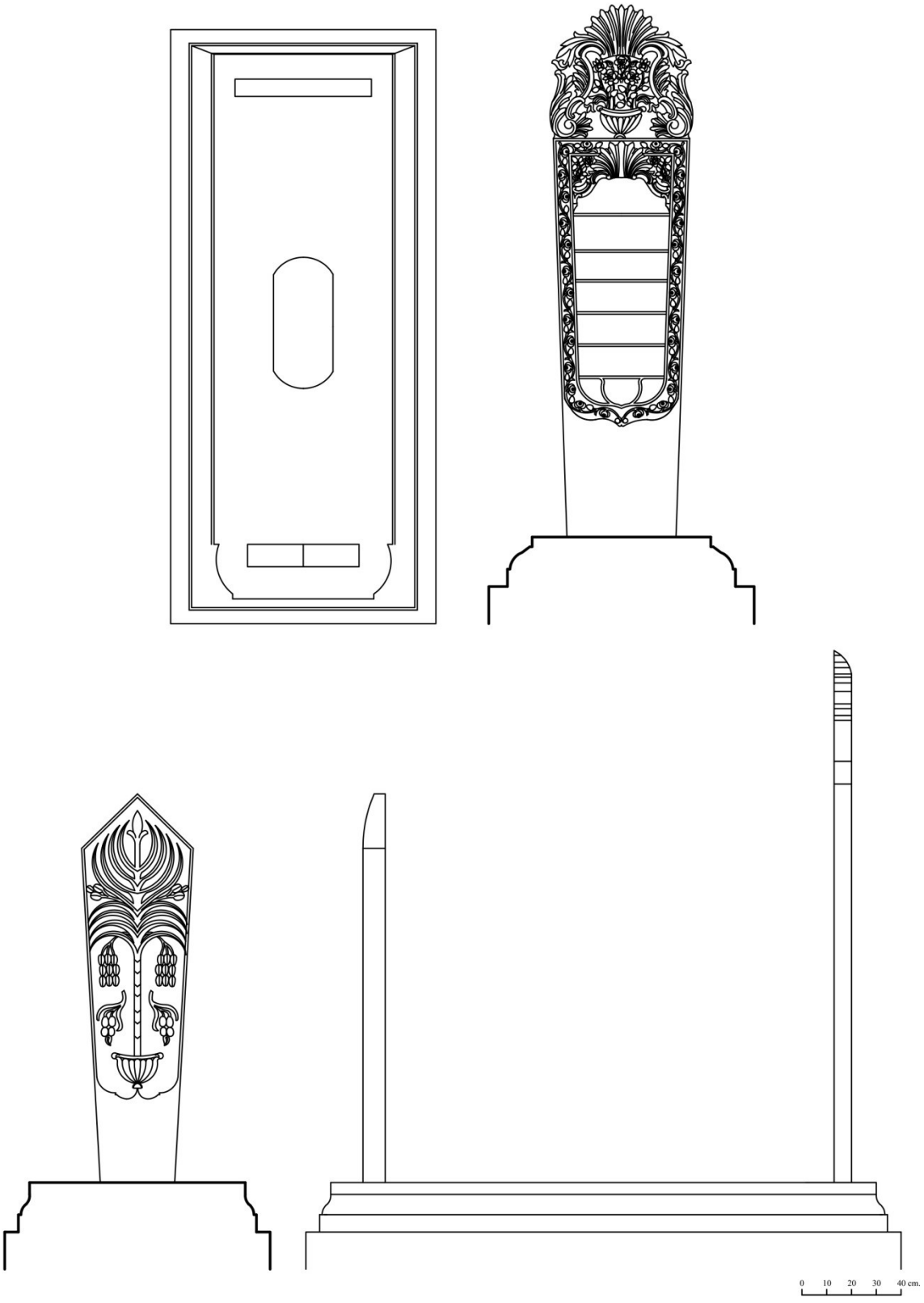
1.57 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olan ayak şahidesinde ise vazodan çıkan hurma ağacının gövdeyi sardığı görülmektedir. Gövde iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş dallar içerisinde hurma meyveleri betimlenmiştir. Ayrıca olgunlaşmış meyveler dalından kopmuş olarak işlenmiştir.

Fotoğraf 151: Fâtıma Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 152: Fâtıma Hanım Mezarı, Ayak Ve Baş Şahideleri(Sağ)

Çizim 84: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 56		
Fotoğraf No	153	
Çizim No	85	
Kimlik ve Tarihi	es-Seyyid Mustafa Edib Efendi Hafidi es-Seyyid Muhammed Servet Efendi 1239/1824	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu	هو الحی
2	Sabıkan Rumeli Kazaskeri	سابقا روم ایلی کاضي عسکری
3	Şerifzâde hafîdi	شریف زاده حفیدی
4	es-Seyyid Mustafa Edib Efendi	السید مصطفی ادیب افندی
5	Hafidi es-Seyyid Muhammed Servet	حفیدی السید محمد سروت
6	Efendi rûhîçün rızâ'en li'llâh	افندی روحیچون رضاءً لله
7	el-Fâtiha	الفاتحه
8	Sene1239 Fi 27 N.	سنه ۱۲۳۹ فی ۲۷ ن

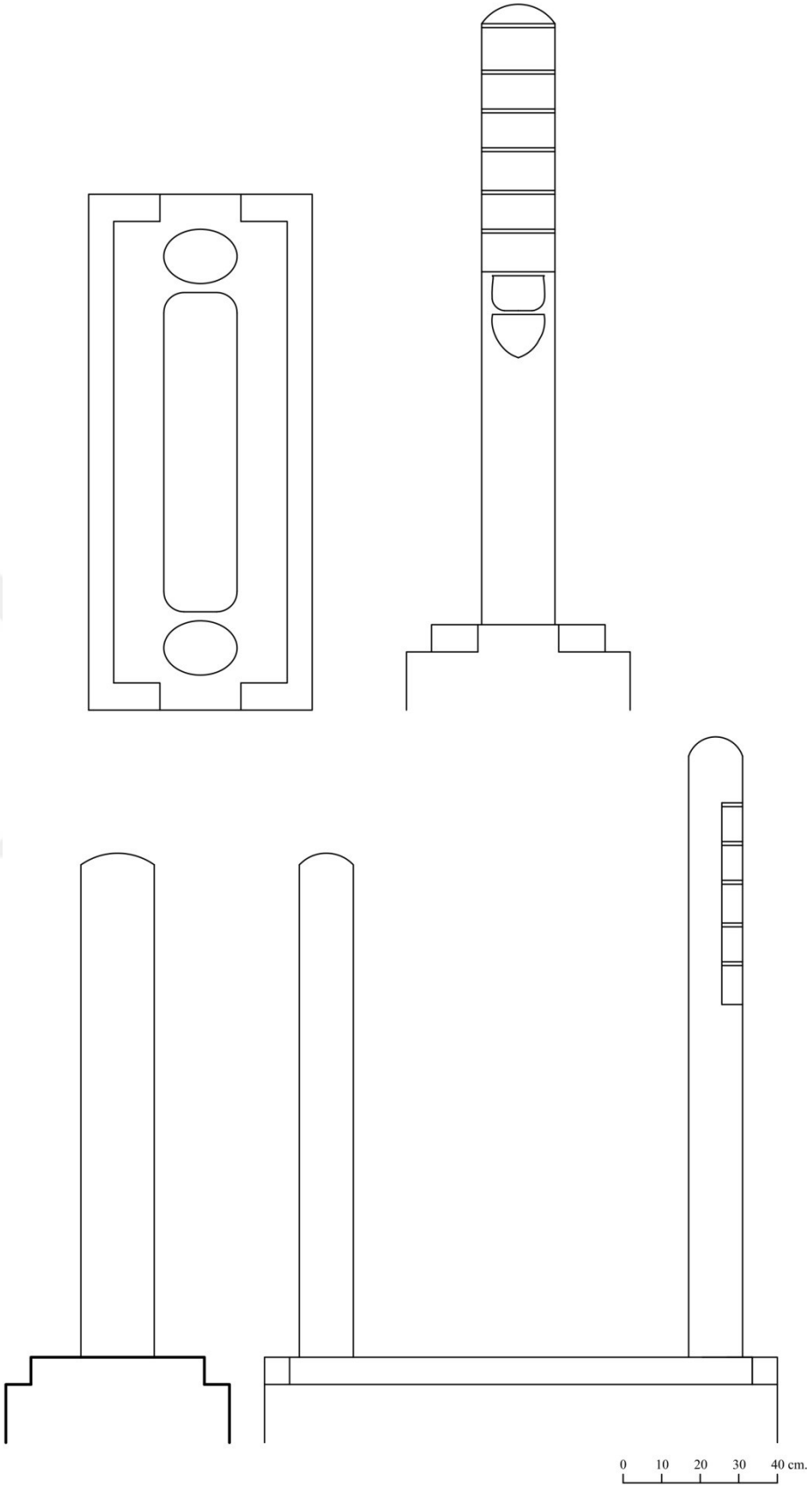
Kitâbelerine göre Mehmed Servet Efendi'ye ait kabir bir oturtmalık üzerine düzenlenmiş 1.33x0.58 m. ölçülerinde pehleye sahiptir. Pehlenin daralarak yükseldiği profilli bir formu olup 1.19x0.45 m. ölçülerindedir. Pehlenin ortasında 0.82x0.19 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır. Pehlenin kısa kenarlarının ortası 0.21x0.7 m. dışarı çıkıntı yapmıştır.

Baş şahidesi 1.60 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire kartuş içerisinde iken teslim bölümünün yazıldığı ilk satır yaklaşık kare kartuş içerisinde verilmiştir.

1.30 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde de benzer form görülmekte olup üzerinde herhangi bir bezeme ve kitâbe bulunmamaktadır.

Fotoğraf 153: Muhammed Servet Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 85: Muhammed Servet Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 57		
Fotoğraf No	154	
Çizim No	86	
Kimlik ve Tarihi	Abdullah 1239/1824	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Hala Kastomoni	حالا قسطمونى
3	Mütesellimi Devletlü	متسلمى دولتلو
4	Muhammed Emin Ağa'nın	محمد امين اغانك
5	Gulamı merhûm Abdullah	غلا مى مرحوم عبد الله
6	Rûhîçun Fâtiha	روحيجون فاتحه
7	Sene 1239 Fi gurra zilhicce	سنه ١٢٣٩ ه فى غره ذا لحجه

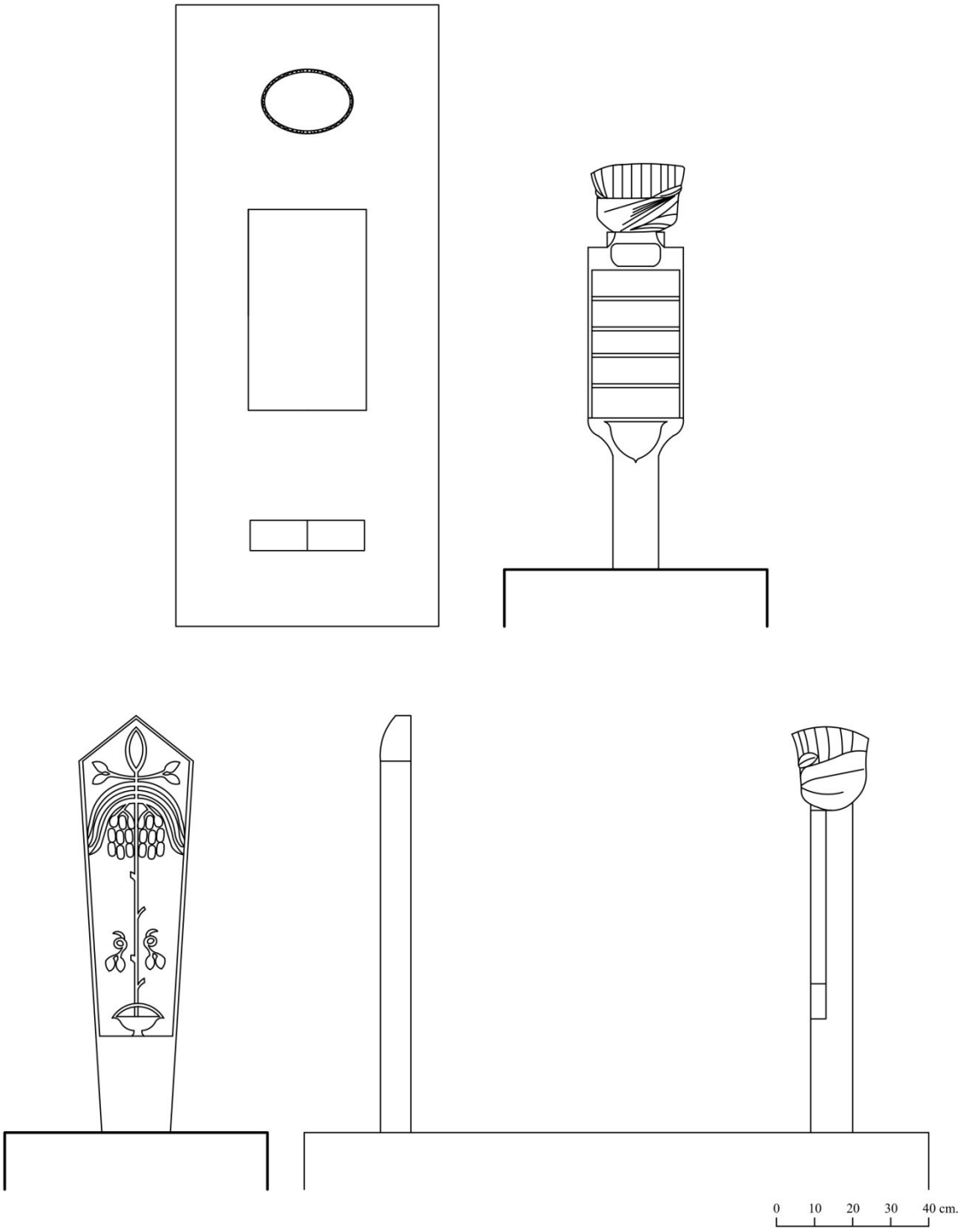
Kitâbesine göre Abdullah'a ait kabir 1.64x0.69 m. ölçülerindeki silmeli pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında dikdörtgen formlu 0.53x0.31 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

1.07 m. yüksekliğinde levha şeklindeki baş şahidesi mermer malzemeden yapılmış ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırlık kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır.

1.10 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya çıktıkça genişleyen ayak şahidesi üzerinde vazodan çıkan hurma ağacı meyveleri ile tasvir edilmiştir.

Fotoğraf 154: Abdullah Mezarı, Baş ve Ayak Şahide(Sağ)

Çizim 86: Abdullah Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 58		
Fotoğraf No	155	
Çizim No	87	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hanım 1240/1824	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Çeşm ibretle nazar kıl mezarım taşına	چشم عبرتله نظر قيل مزارم طاشنه
2	Bilmez ahı alma kimse ta gelmeyince başına	بلمز احوالم كمسه تا كلمينجه باشنا
3	Uzun Beyzâde Mehmed	ازون بك زاده محمد
4	Beyin kerîmesi merhûme ve mağfûre	بكك كريمه سى مرحومه و مغفوره
5	Fâtıma Hanım rûhîçün	فاطمه حانم روحيچون
6	Fâtiha sene 1240 5 M.	فاتحه سنه ١٢٤٠ ٥ م

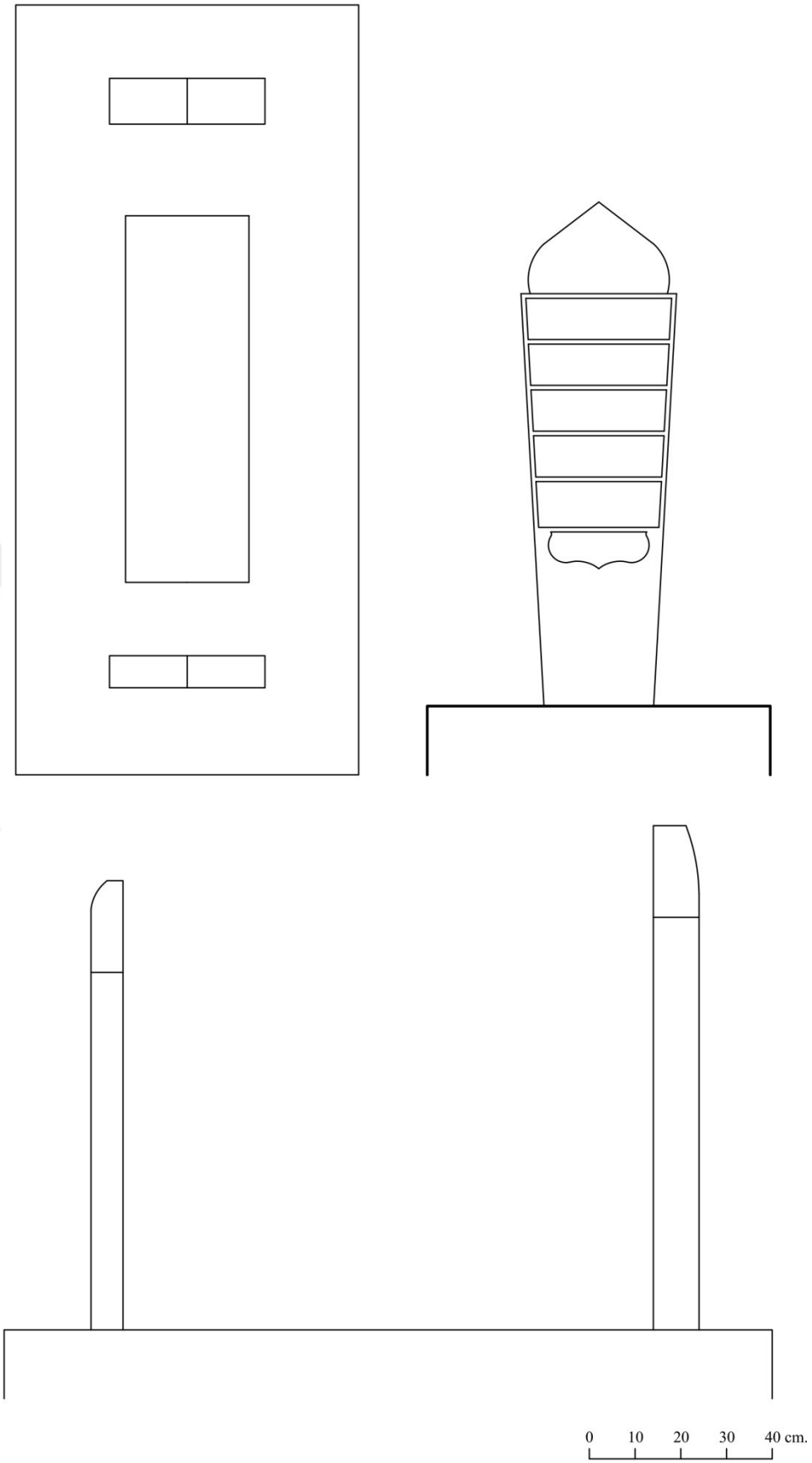
Kitâbeye göre Fâtıma Hanım'a ait kabir, 1.76x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi olan çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.80x0.27 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.10 m. yüksekliğinde olup yatay hatlarla çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır kaş kemer şeklinde kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin hemen üzerinde sivri kemer şeklinde tepelik yükselmektedir.

0.98 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi üzerine herhangi bezeme veya kitâbe işlenmemiştir. Şahide üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 155: Fâtıma Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 87: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 59		
Fotoğraf No	156	
Çizim No	88	
Kimlik ve Tarihi	Esma Kadın 1240/1824-25 Aişe Hanım 1271/1854	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Bulmayıp derdine şifa bu cüvân	بولميوب دردينه شفا بو جوان
2	Gençliğine doymayub gitti heman	كنجلكينه طويميوب كتدى همان
3	Tabib Şakir Efendi'nin zevcesi	طبيب شاكر ا فندينيڭ زوجه سى
4	el-Hâcce Aişe Hanımın	الحاجه عايشه حانميڭ
5	Rûhîçün el-Fâtiha Sene 1271 Fi 15 S.	روحيچون الفاتحه سنه ١٢٧١فى ١٥ س
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Silâhşorân-ı hassadan Emin	ساحشوران حصدان امين
2	el-Hâc Yahya Bey halîlesi	الحاج يحيى بك حليلسى
3	Esma kadın ve gulam-ı Rüstem	اسما قادين وغلامى رستم
4	Efendi rûhlarıçün Fâtiha	افندى روحاريچون فاتحه
5	Sene 1240	سنه ١٢٤٠

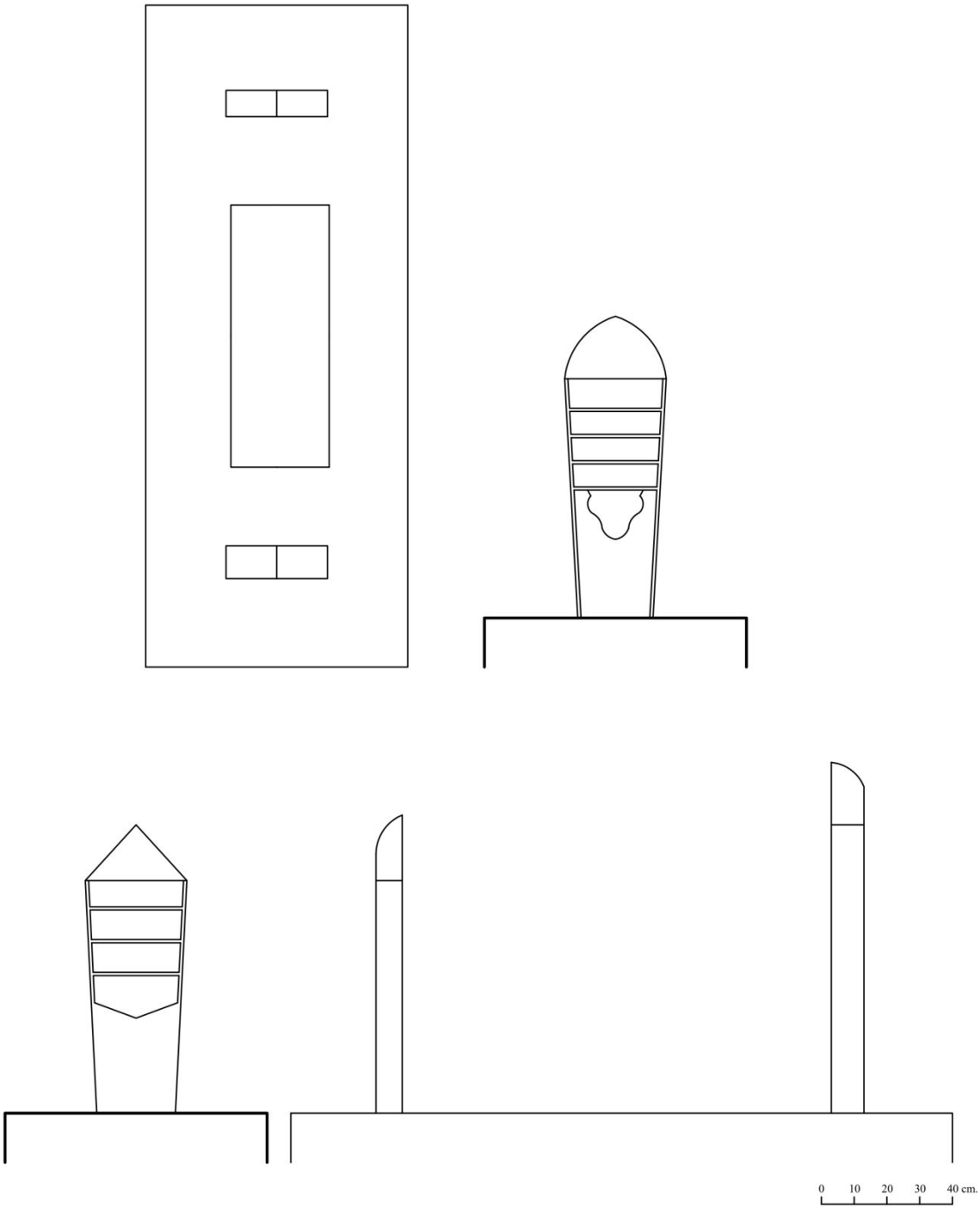
Kitâbelerine göre Esma Kadın ve Aişe Hanım'a ait kabir, levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış 2.02x0.80 m. ölçülerinde çerçeveli bir mezardır.

0.90 m. ölçüsündeki baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türüyle manzum şekilde Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerinden farklı bir kartuş içerisinde verilmiştir. 0.91 m. yüksekliğindeki baş şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmiş ve sivri kemer şeklinde tepelikle tamamlanmaktadır.

0.88 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi, aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmiş ve üçgen şeklinde tamamlanmıştır. Yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dört satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.

Fotoğraf 156: Aişe Hanım ve Esma Kadın Mezarı, Baş ve Ayak Şahide(Sağ)

Çizim 88: Aişe Hanım ve Esma Kadın Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 60		
Fotoğraf No	157	
Çizim No	89	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed Efendi 1243/1825-26	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Mahmudî Fes ve Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Ta'lik ve Celî Sülüs	
Kitâbesi		
	Ayak Şahide Ön Yüz	
1	Taşköprülü Kerîm	طاشكوبريلى كريم
2	Oğlu dünyasına	اوغلو دنيا سنه
3	Doymayan merhûm	طويميان مرحوم
4	Muhammed Efendi rûhuna	محمد افندى روحنه
5	Fâtiha 1243	فاتحه سنه ١٢٤٣

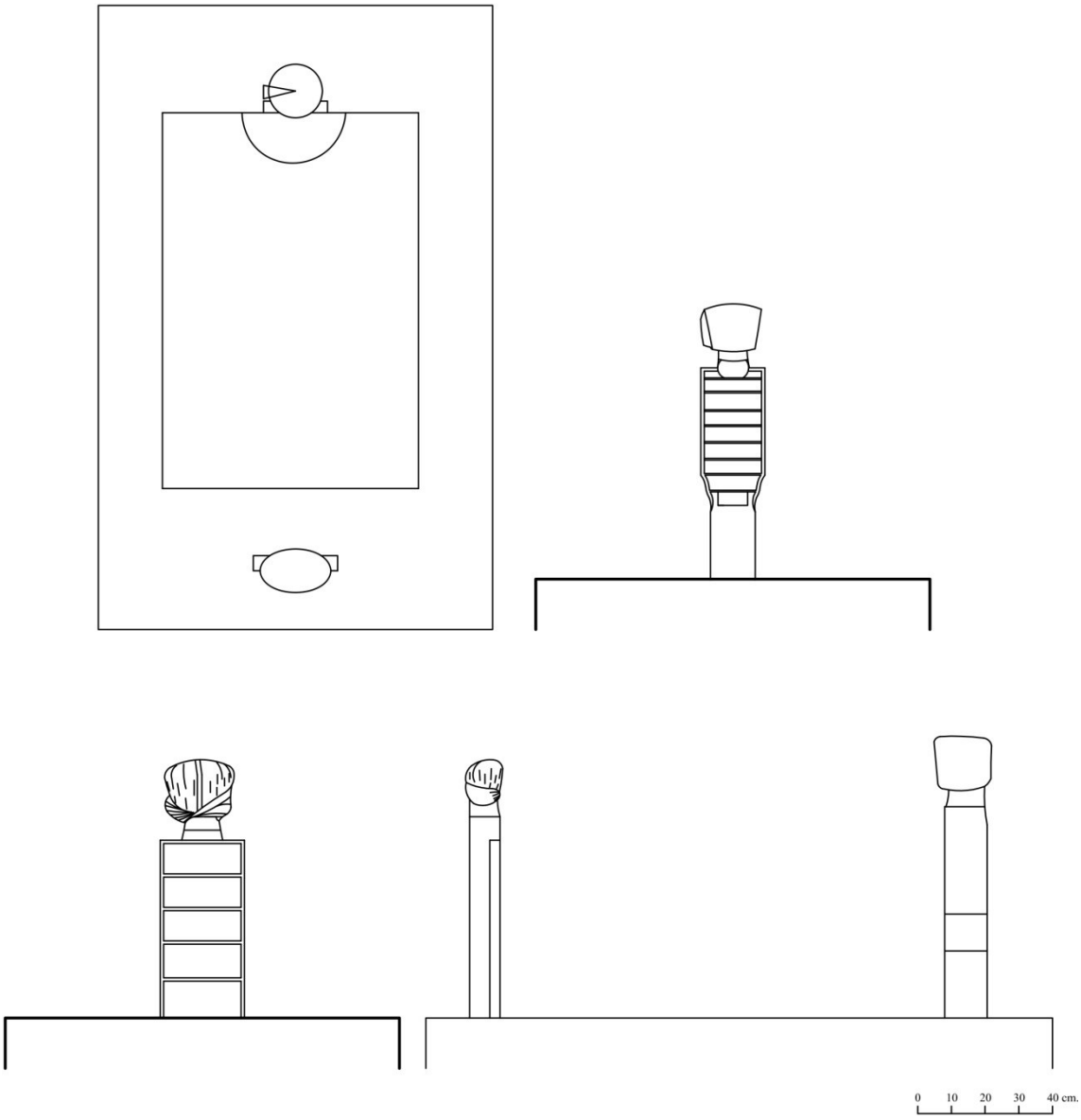
Kitâbesine göre Muhammed Efendi'ye ait kabir, 1.99x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır. Çerçevenin içerisinde 1.12x0.76 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 0.82 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire, teslim satırının yazıldığı ilk satır beyzî formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde boyun kısmı ile Mahmudî fesli başlık kısmına ulaşılmaktadır.

0.76 m. yüksekliğinde ayak şahidesinde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Boyun kısmı ile kâtibi kavuklu formlu başlık kısmına ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 157: Muhammed Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi

Çizim 89: Muhammed Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 61		
Fotoğraf No	158	
Çizim No	90	
Kimlik ve Tarihi	es-Seyyid Muhammed Ağa 1242/1827 Mustafa Ağa 1243/1827	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs ve Muhakkak	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحى الباقى
2	Merhûm ve mağfûr el-Muhtâc	مرحوم ومغفور المحتاج
3	İlâ rahmeti rabbihi'l-gafûr	الى رحمه ربه الغفور
4	Esbak meyve tür gümrükcüsü	اسبق ميوه تركمركجسى
5	Silâhşorân-ı hassadan	سلحشوران حصه دن
6	es-Seyyid el-Hâc Mustafa	السيد الحاج مصطفى
7	Ağa rûhîçün el-Fâtiha	اغا روحچون الفاتحه
8	Sene 1243 Fi Câ 10	سنه ١٢٤٣ فى ١٠جا
Ayak Şahide Arka Yüz		
1	Bulmayıb derdine şifa bu civân	بوملیوب دردینه شفا بوجوان
2	Gençliğine doymayub gitti heman	كنجلكنه طويميوب كتدى همان
3	Sabıka Filibe Nazırı Topal	سابقا فلبه ناظرى طوپال
4	el-Hâc Mustafa Ağa'nın	الحاج مصطفى اغانك
5	Oğlu merhûm ve mağfûr	اوغلو مرحوم و مغفور
6	es-Seyyid Muhammed Ağa'nın	السيد محمد اغانك
7	Rûhîçün Fâtiha	روحيچون فاتحه
8	Sene 1242 ramazan 21	سنه ١٢٤٢ ر٢١

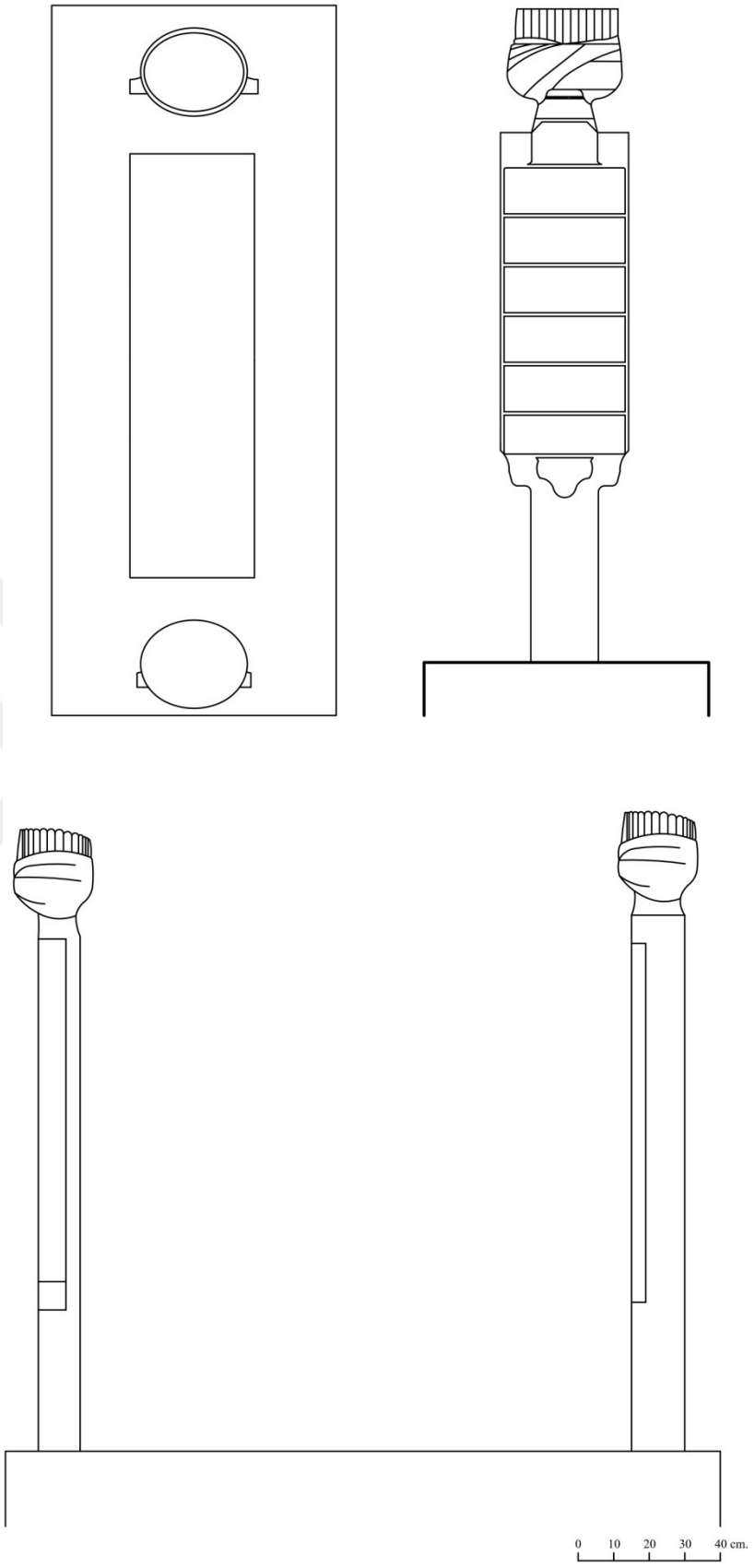
Kitâbeye göre Mustafa Ağa ve es-Seyyid Muhammed Ağa'ya ait kabir 2.01x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 1.20x0.35 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.85 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde iken teslim bölümü kenarları pahlanmış kare kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa boyun kısmı ile başlığa ulaşılmaktadır. Başlık, boyunluğun üst kısmındaki taşkın form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek terkleri oluşturmaktadır. Destarın yüzeyi ortadan geçirilen bir şeritle ikiye bölünmektedir.

1.76 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi benzer formda levha şeklinde şahideye sahip ve arka cephesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Başlık kısmı baş şahidesiyle aynı özellikleri taşımaktadır.

Fotoğraf 158: Muhammed Ağa ve Mustafa Ağa Mezarı(Sağ), Ayak Ve Baş Şahideleri

Çizim 90: Muhammed ve Mustafa Ağa Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 62		
Fotoğraf No	159	
Çizim No	91	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Hüseyin Bey 1244/1829 Mustafa Atâullah Bey 1253/1837	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	el-Bâkî	البا قی
2	Ağlayup zar eyleme mutamları indir	اغليوب زار ايلمه موتملرى اندر
3	Bu fenaya emrü hakdır pür gelenler canıdır	بو فنايه امر حقدر پر كلنلر جاكيدر
4	Cennetül megvayı kelim ruh sıbyanın yeri	جنت المأوى كلم روح صبيانك يرى
5	Rahatında mezar aradım doğduğu yere gidib	راحتنده مزرادم طوغدوغو يره كيدب
6	Ali Beyzâde cennet mekân es-Seyyid Hüseyin	على بك زاده جنتمكان السيد حسين
7	Beyin rûh-ı şerîfe iyle Fâtiha ihsan	بكك روح شريفه ايله فاتحه احسان
8	Sene 1244 fi gurre Sâ.	سنه ١٢٤٤ فى غره ص
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Merhûm Cezzar Paşa	مرحوم جزارپشا
2	Şahidesi el-Hâc Mustafa	ساحدارى الحاج مصطفى
3	Ağa'nın mahdumî merhûm	اغانك محدومى مرحوم
4	Mustafa Adalllah Bey	مصطفى عطاالله بك
5	Rûhîçün Fâtiha	روحچون فاتحه
6	Sene 1253	سنه ١٢٥٣

Seyyid Hüseyin Bey ve Mustafa Atâullah Bey kabri, 1.22x0.65 m. ölçülerinde levha şeklinde iki mermer şahideye sahip çerçeveli bir mezardır.

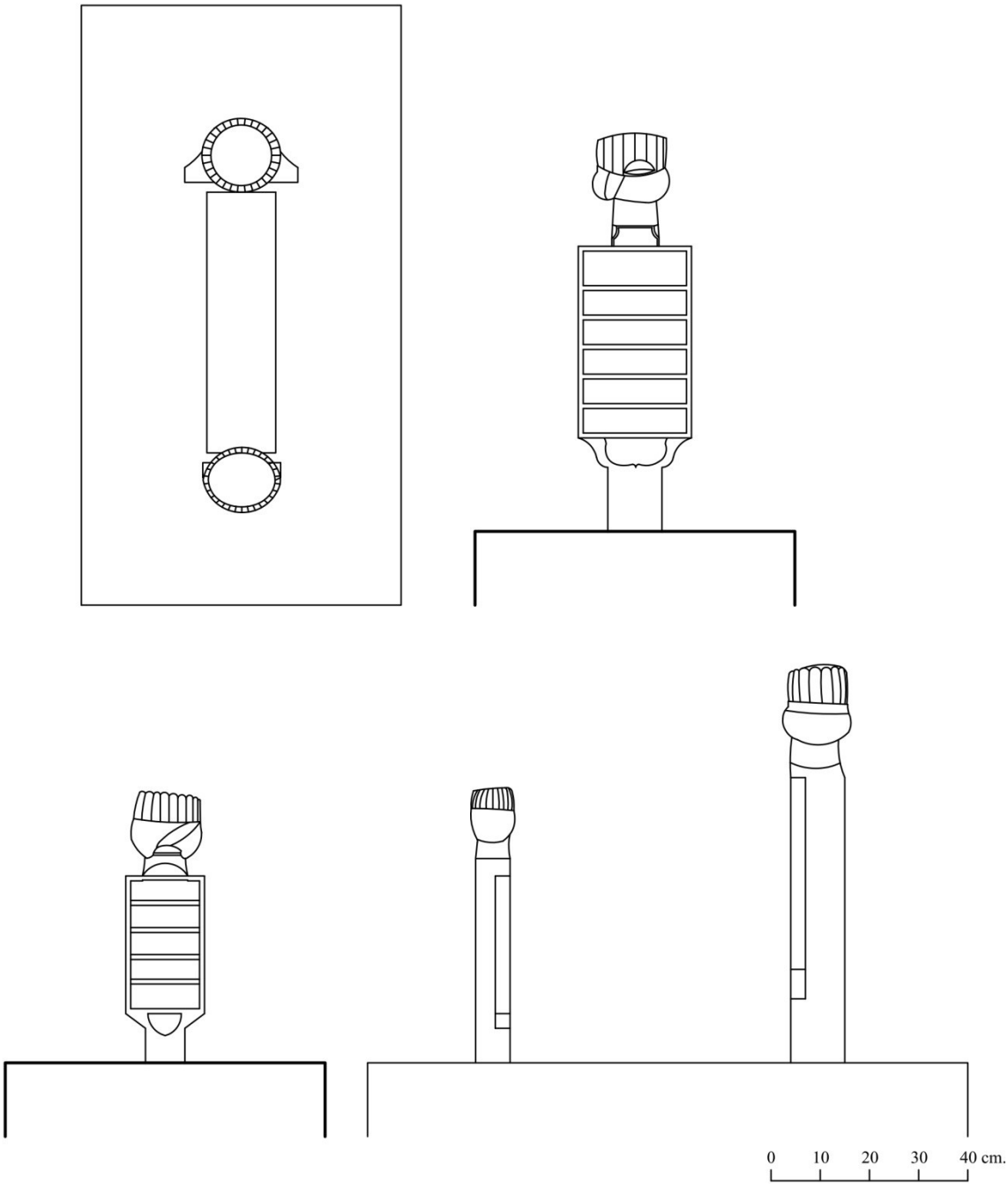
0.81 m. yüksekliğindeki baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim ve tarih bölümlerinin yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbe üzerinde uzun boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Boyunluğun üst kısmında taşkın

form yatay bir şeritle daralarak yükselmekte ve düşey çizgilerle bölünerek tamamlanmaktadır. Çizgiler üzerinde yatay olarak yerleştirilmiş bir yaprak bezeme bulunmaktadır.

Levha şeklindeki 0.55 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celi sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde mermer malzeme üzerine hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerine nazaran küçük ve alt kısmı yuvarlatılmış kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlık kısmının alt tarafı kısa bir sarıkla sarılmış olup üzeri düşey çizgilerle bölünmüştür. Sarık ortadan geçirilen bir şeritle daralmış ve ikiye bölünmüştür. Başlığın üstten görünüşünde 19 terkli, elips formlu olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 159: Seyyid Hüseyin Bey ve Mustafa Atâullah Bey Mezarı

Çizim 91: Seyyid Hüseyin ve Mustafa Atâullah Bey Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 63		
Fotoğraf No	160	
Çizim No	92	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi 1245/1829-30	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hala Şam kadısı	حلا شام قاضیسی
2	Şerif Yahya Ömer Efendizâde	شریف یحی عمر لفندی زاده
3	Fazileti Muhammed Efendi'nin	فضیلتی محمد افندینك
4	Mahdumî merhûm Hasan	مخدومی مرحوم حسن
5	Efendi Rûhîçün Fâtiha	افندی روحیچون فاتحه
6	Sene 1245	سنه ١٢٤٥

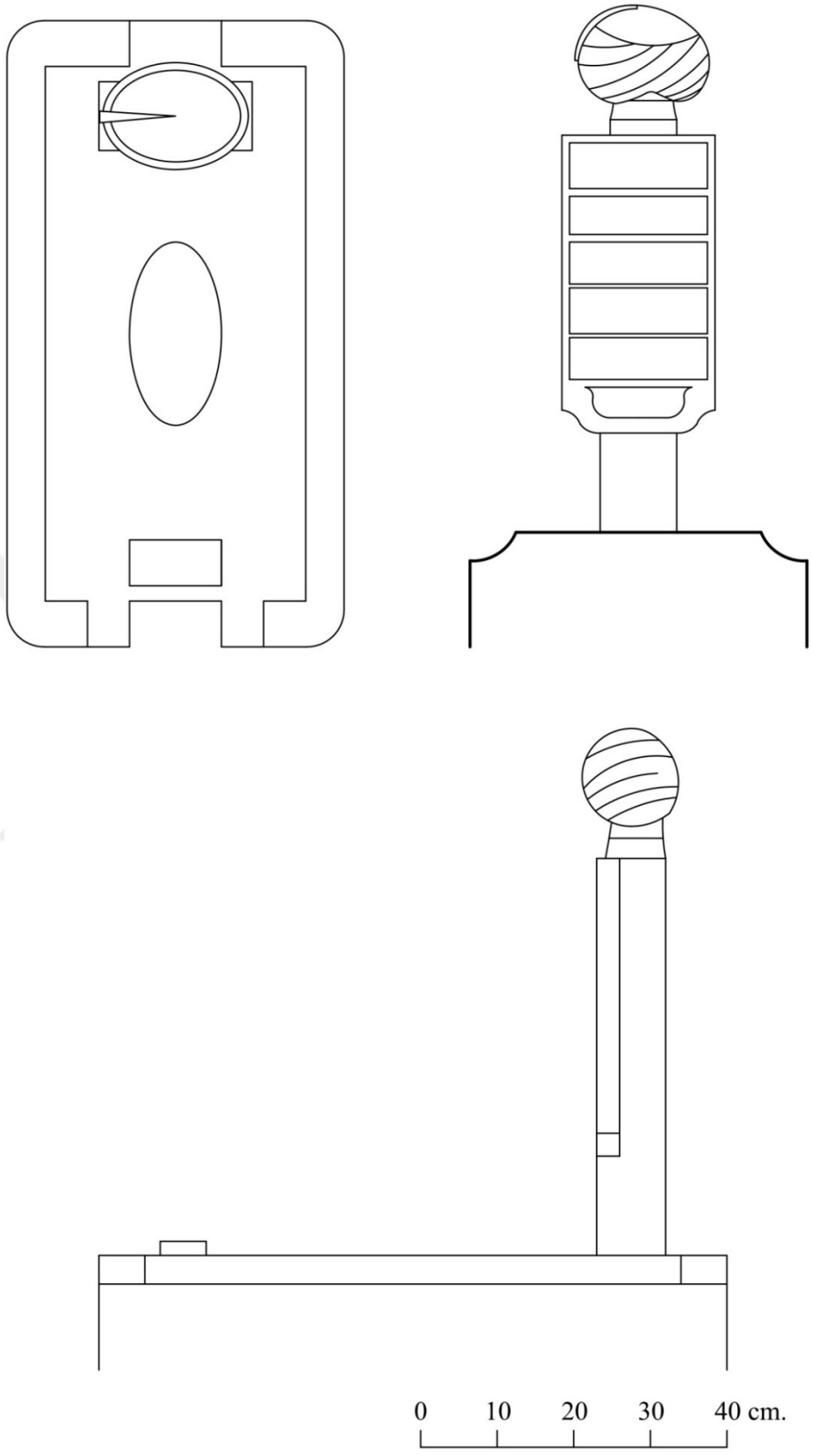
Kitâbeye göre Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi'ye ait kabir, 0.82x0.44m. ölçüsündeki silmeli bir pehlenin kısa kenarları üzerine oturtulmuş levha şeklinde baş şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında beyzî formlu 0.24x0.12 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle kısa kenarlarının ortası 0.23x0.6 m. dışarıya çıkıntı yapmaktadır.

Baş şahidesi 0.69 m. yüksekliğinde levha şeklindeki şahide mermer malzemeden yapılmış ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırlık kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbelerin üzerinde kısa boyun kısmı ile ulema sarıkı başlık kısmına ulaşılmaktadır. Tepe kısmı oval enine gelişen biçimde yapılmış ve merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüştür. Her iki yanda 4 tane çapraz olarak çekilmiş destar bulunmaktadır.

Ayak şahidesi mevcut değildir.

Fotoğraf 160: Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 92: Muhammed Efendi'nin oğlu Hasan Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 64		
Fotoğraf No	161	
Çizim No	93	
Kimlik ve Tarihi	Şerif Muhammed 1248/1832-33 Muhammed İsmet Efendi 1255/1839	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Mahmudi Fes ve Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Nicun uçdu cennet bağın	نوجون اوجدى جنت باغين
2	Nazikti yandı çiçek narımız	نازكتى ياندى جيجك نارمز
3	Hasan Ağa'nın mahdumî	حسن اغانك محدومى
4	Merhûm Şerif Muhammed	مرحوم شريف محمد
5	Rûhîçün Fâtiha	روحيچون فا تحه
6	Sene 1248 Fi gurre	سنه ١٢٤٨ فى عره
	Ayak Şahide Ön Yüz	
1	Ahmediye imamı Seyyid hafız	احمديه امامى سيد حا فظ
2	Ömer Efendi'nin mahdumî	عمر افنديك مخدومى
3	Muhammed İsmet Efendi'nin	محمد عصمت افنديك
4	Rûhuna Fâtiha	روحونه فا تحه
5	Sene 1255 Fi 5 H.	سنه ١٢٥٥ فى ٥ ح

Şerif Muhammed ve Muhammed İsmet Efendi'ye ait kabir, levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış 1.49x0.64 m. ölçülerinde çerçeveli bir mezardır.

0.58 m. yüksekliğinde levha şeklindeki baş şahidesi yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire kartuş içerisinde verilmiştir. Dikdörtgen levha şeklindeki gövde bölümünün ardından bir boyunla mahmudi fese ulaşılmaktadır.

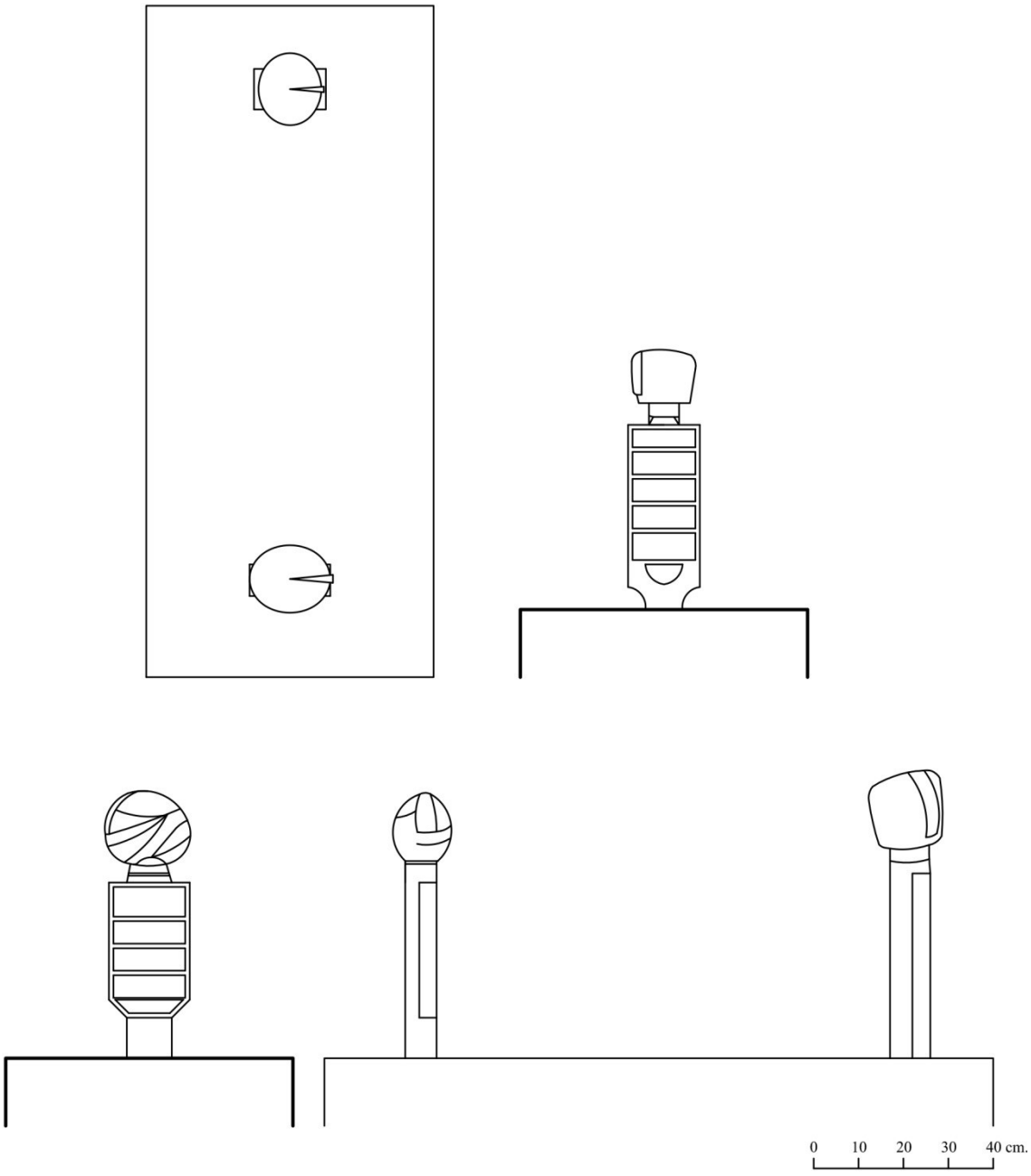
Levha şeklindeki 0.59 m. yüksekliğindeki ayak şahidesinde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı

Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır diğerlerinden farklı kartuş içerisinde verilmiştir. Dikdörtgen levha şeklindeki gövde bölümünün ardından bir boyunla ulema sarığa ulaşılmaktadır.

Çerçeveyi oluşturan parçalı düzgün kesme taşların bağlayıcısı olarak harç dolgu kullanılmış olup kabir suluğu bulunmamaktadır.

Fotoğraf 161: Şerif Muhammed ve Muhammed İsmet Efendi(Sağ) Mezarı

Çizim 93: Şerif Muhammed ve Muhammed İsmet Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 65		
Fotoğraf No	162	
Çizim No	94	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed Atıf Efendi 1248/1832-33	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Mahmudî Fes	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Bu bağ-ı gülşende bir gonca iken	بو باغ كلشنده بر غنچه ايكن
2	Bâd-ı ecel eyledi beni hazân	باد اجل ايلدى بنى خازان
3	Bir gül-i zîbâda nâzenin iken	بر كل زيباده نازنين ايكن
4	Hak eyledi beni haliyle yeksân	حق ايلدى بنى حليله يكسان
5	Teberdar Halil Efendi'nin	تبردار هليل افندنن
6	Mahdumî ecel-i kaza ile	محدوم اجل قضا ايله
7	Vefat iden merhûm Teberdar	وفت ايدن مرحوم تبردر
8	Muhammed Atıf Efendi'nin rûhuna	محمد عاطف افنديك رحونه
9	el-Fâtiha Sene 1248	الفاتحه سنه ١٢٤٨

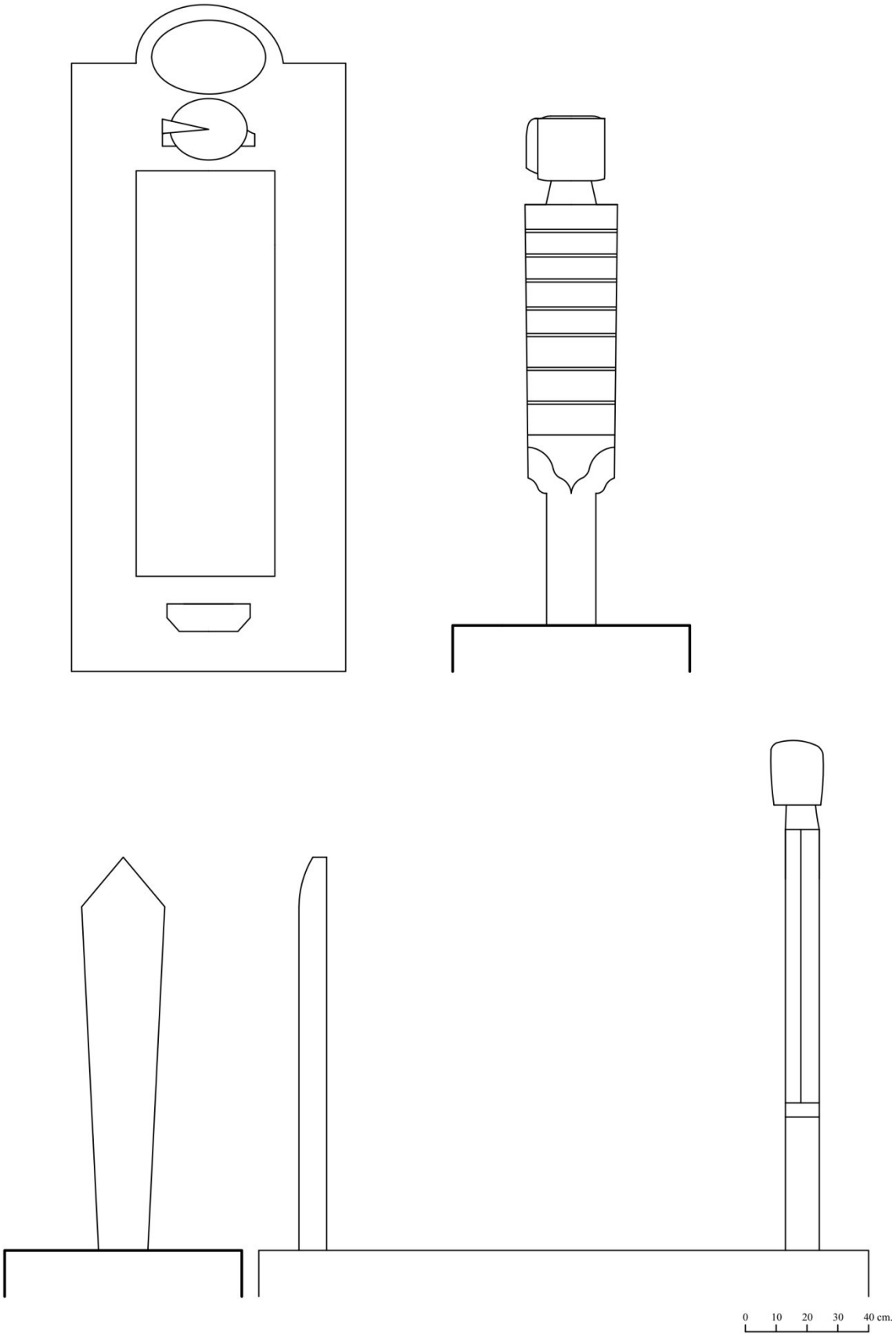
Kitâbeye göre Muhammed Atıf Efendi'ye ait kabir, 1.98 x0.89 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 1.32x0.45 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Baş şahidesinin batısında çerçeveye bağlı 0.37x0.24 m. beyzî formlu suluk kısımları bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.65 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır beyzi formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa boyun kısmı ile Mahmudî fes tipli başlığa ulaşılmaktadır.

1.28 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır. Ayak şahidesinin üzerinde kitâbe ve bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 162: Muhammed Atıf Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Çizim 94: Muhammed Atıf Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 66		
Fotoğraf No	163	
Çizim No	95	
Kimlik ve Tarihi	Ahmed Said Ağa 1250/1835 Hadice Hatun 1270/1854	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Mahmudî Fes	
Yazı Türü	Celî Ta'lik ve Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Basıb geçme mezarımdan ey Muhammed ümmeti	با صوب كجمه مزارمدن اى محمد امتى
3	Ölünün diriden bir fâtiha ancak minneti	اولونك ديريدن بر فاتحه انجك مينتى
4	Bana rahmet idub rabbim mağfûr eyleye	بكا رحمت ايدوب مغفور ايليه
5	Kemal Fazıl nigmetiyle idub ihsan cenneti	كمال فضل نعمتيله ايدوب ربم احسان جنتى
6	Dergah-ı âlî gediklilerinden Ahmed Said	دركاه عالى كدكلولرندن احمد سعيد
7	Ağa'nın ve cemi-i mü'minîn	اغانك و جميع مؤمنين
8	Mü'minât rûh-ı şerifi îcün	مؤمنات روح شريفجون
9	el-Fâtiha Sene 1250 Fi 15 N.	الفاتحه سنه ١٢٥٠ فى ١٥ ن
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Kefce dede mahallesinde	كفجه دده محله سند
3	Çerkezü'l-asl merhûme	جركز الأصل مرحومه
4	Ve mağfûrun-lehâ Hadice	و مغفور لها خديجه
5	Hatun Rûhîçün Fâtiha	حاتون روحيچون فاتحه
6	Sene 1270 Fi Şevval 15	سنه ١٢٧٠ فى ١٥ ش

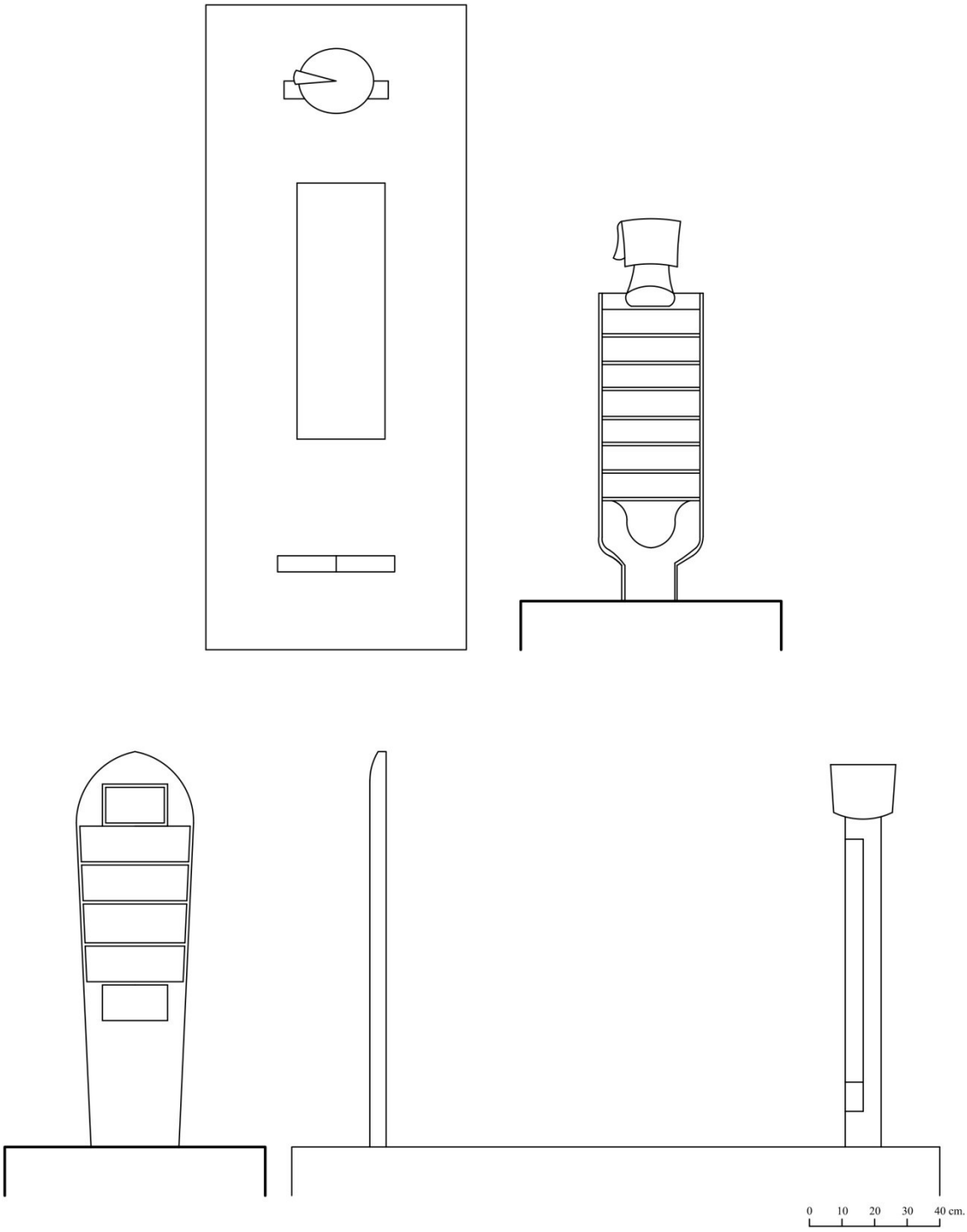
Kitâbelerine göre Ahmed Said Ağa ve Hadice Hatun'a ait kabir, 1.99x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip, sivri kemer şeklinde tepelikle sonlandırılmış çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.79x0.27 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.13 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire şeklinde iken teslim satırı beyzî formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Baş şahidesinde Mahmudî fes başlık bulunmaktadır.

Ayak şahidesi 1.22 m. yüksekliğinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırı kare formlu kartuş içerisinde verilmiş olup sivri kemer şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır.

Fotoğraf 163: Ahmed Said Ağa(Sağ) ve Hadice Hatun Mezarı ve Baş Şahide

Çizim 95: Ahmed Said Ağa ve Hadice Hatun Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 67		
Fotoğraf No	164	
Çizim No	96	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hanım 1250/1835	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحی الباقی
2	Merhûme Şah Sultan	مرحومه شاه سلطان
3	Kethüdası Halil Ağa'nın	کتحداسی خلیل اغانك
4	Kerîmesi merhûme ve mağfûre-lehâ	کریمه سی مرحومه و مغفور لها
5	Fâtıma Hanım rûhîçün	فاطمه حانم روحیچون
6	el-Fâtiha Sene 1250 fi 22 N.	الفاتحه سنه ۱۲۵۰ فی ۲۲ ن

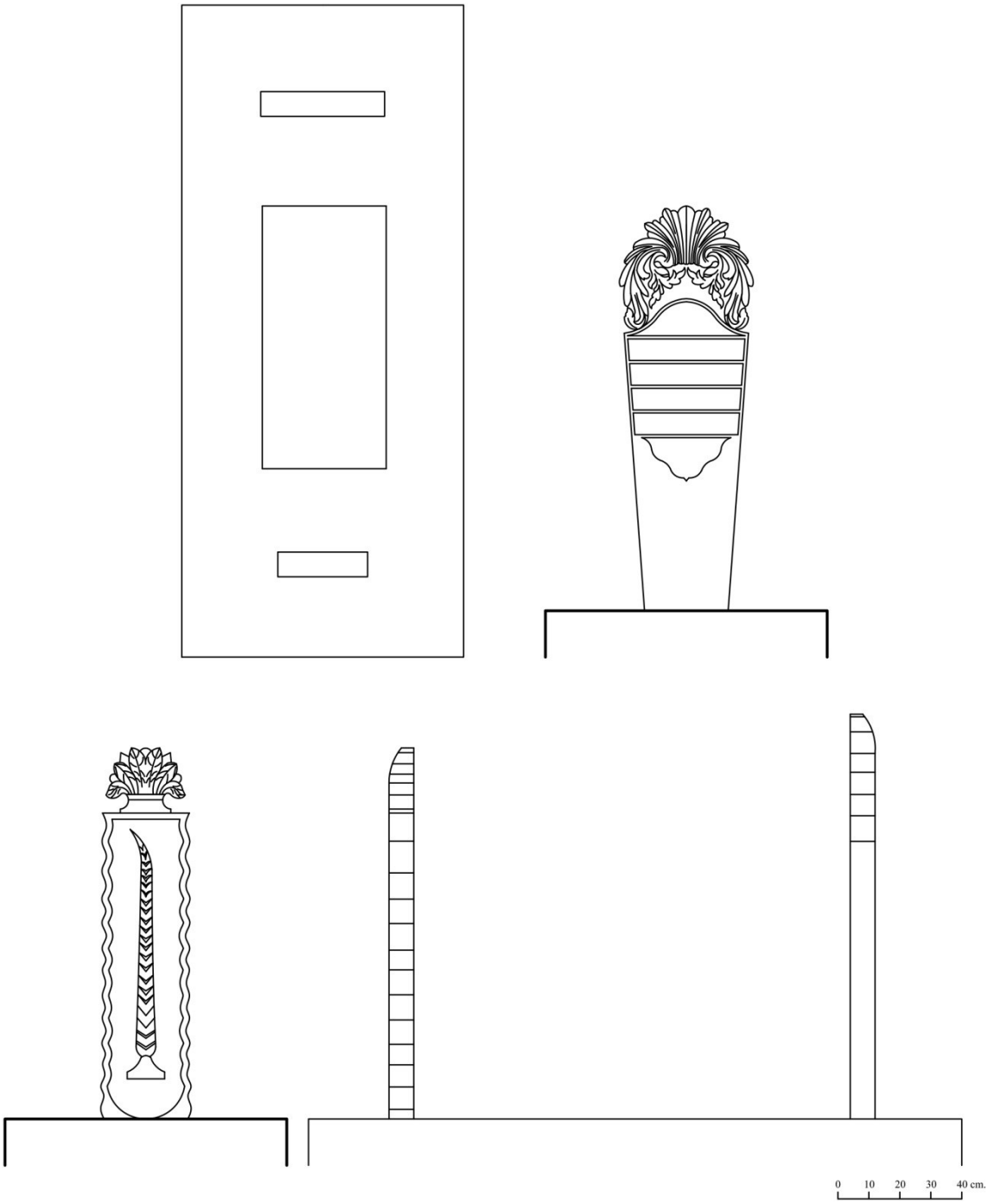
Kitâbesine göre Fâtıma Hanım'a ait olan kabir, 2.11x0.91 m. ölçülerinde mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli bir mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.85x0.40 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.30 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü altı satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümünün yazıldığı ilk satır yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Tepelik kısmı akant yapraklarının oluşturduğu bitkisel kompozisyonla bezelidir.

1.20 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi "S" kıvrımlı silmelerin oluşturduğu çerçeve ile yükselmekte ve gövde üzerinde ucu kıvrılmış servi ağacı bulunmaktadır. Şahide, akant yapraklarının oluşturulduğu tepelik kısmı ile sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 164: Fâtıma Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi

Çizim 96: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 68		
Fotoğraf No	165	
Çizim No	97	
Kimlik ve Tarihi	es-Seyyid Muhyiddin Efendi 1251/1835	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Ya hazreti dost Mevlana	يا حضرت دوست مولانا
2	Ah kim göçdü yine eşrâf-ı kuzâtdan birisi	اه كيم كوجدى ينه اشراف قضاتدن برسى
3	Naili es-Seyyid muhyiddin Efendi fid ecel	نيلى السيد محيدين افندى فيض احل
4	Taat baride geçirmiş idi ömrünü heman	طاعت بريده كوچور مش ايدى عمرنى حمان
5	Ravzasın ider münevver hazreti hakkı azze ve celle	روزسين ايدر منور حضرت حق عز وجل
6	Zühd ve takva ile mevzuf-i Fazlu kemal idi ol	زهد وتقوا ايله بو صون فضل وكمال ايدى اول
7	Rağbet etmezdi cihana eyledi kat-ı emel	رغبت اتيمرذسى جهانه ايلدى قطع امل
8	Hayırla yad iden ahbab ola darında aziz	خير له يا دايدن احباب اوله داربنده عزيز
9	İdup ihsan inayet virer kim cür bedel	ايدوب احسان عنايت ويره ركم جرو بدل
10	Azmi bostan eyledi bin iki yüz elli bir	عزم بثاب ايلديكى بيك اكيوز اللى بر
11	İtti Muhyiddin Efendi arşı rahmanı mahal	افندى محى الدّين افندى عرشى رحمانى محل
12	el-Fâtiha sene 1251	روحنه الفاتحه سنه ١٢٥١

Kitâbesine göre es-Seyyid Muhyiddin Efendi'ye ait kabir, 2.33x0.88 m. ölçülerine sahip pehle üzerine levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Pehlenin ortasında 1.28x0.45 m. boyutlarında beyzî formlu kabir suluğu bulunmaktadır.

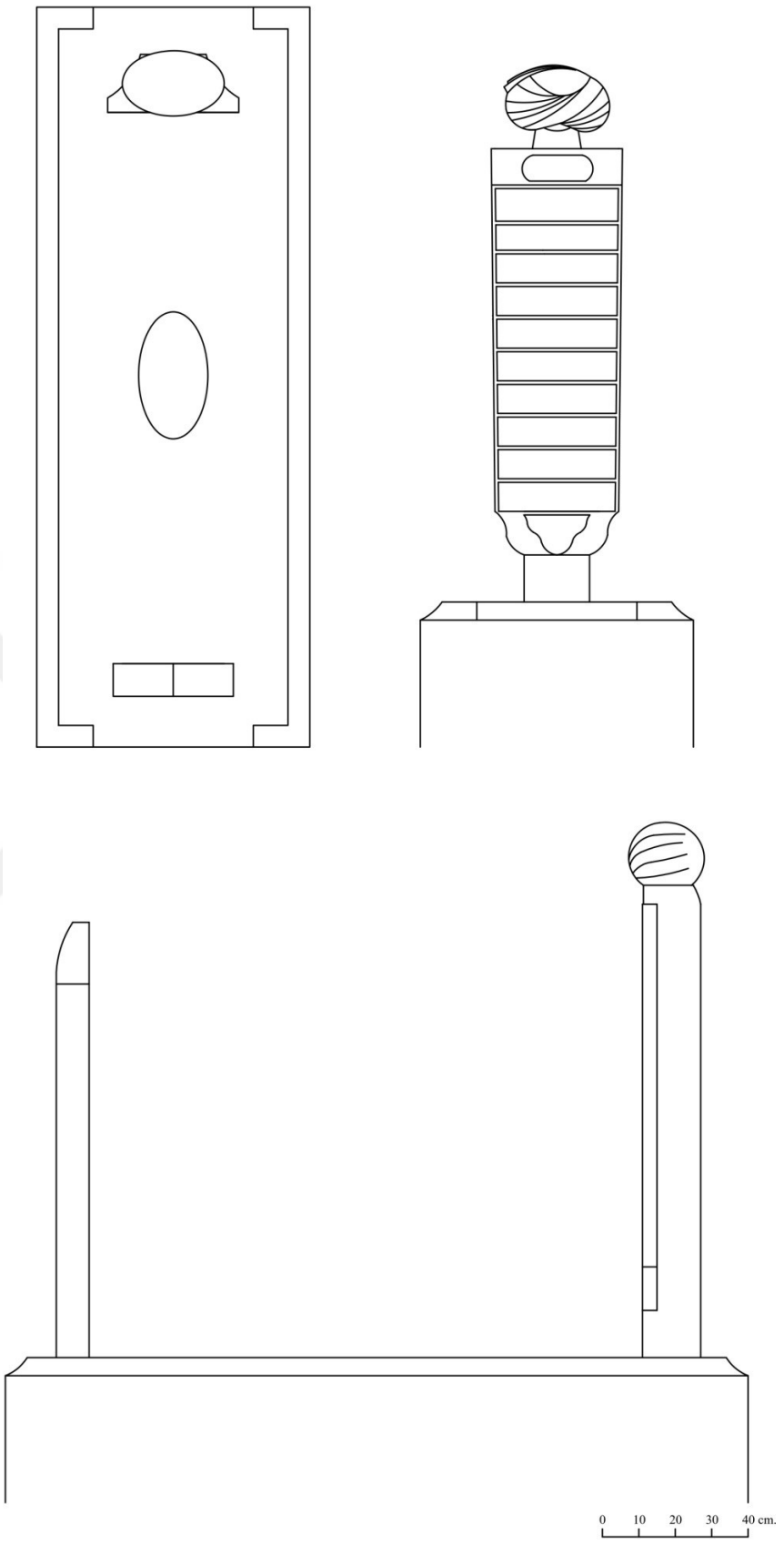
Baş şahidesi 1.34 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 12 satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Teslim bölümünün yazıldığı ilk satır beyzî formlu küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbenin üzerinde aşağıdan yukarıya doğru daralan uzun boyun kısmı ile yükselen ulema sarık, oval formlu ve çapraz olarak çekilmiş beş destar merkezde daha geniş bir destarla ikiye bölünmektedir.

1.20 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen levha şeklinde şahideye sahip olup sivri kemer şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır. Cephe üzerinde kitâbe veya bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 165: es-Seyyid Muhyiddin Efendi Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 97: es-Seyyid Muhyiddin Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 69		
Fotoğraf No	166	
Çizim No	98	
Kimlik ve Tarihi	Rukiyye Hanım 1252/1836-37 Dilgüzar Hanım 1240/1824-25	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Rabb'ü'l-Kerîm	هو الرب الكريم
2	Hayf sad hayf Rukiyye Hanım ahı oldu adîm	حيف صد حيف رقيه خانم اه اولدى عديم
3	Ana cennatil ikram ide mavla-ı kerim	اكا جناتله اكرام ايدى مولاى كريم
4	Hükmü gavli Rıza zâde olub iyledi	حكم قولى رضا زاده اولوب يلدى
5	İrci'i emr-i şerifiyle rûhun bi teslim	ارجغى امر شريف ايله روحن بتسليم
6	Cismi bise olunca sağba umur tauna hedef	جسمى بيسه اولنجه صعبه عمر طاعونه هدف
7	Bu-yı rahmetle gelir yine meşhedin bâd-ı nesîm	بوى رحمتله كلور ينه مشهد باد نسيم
8	Her iki dünya'ya tarih tayfe ile	هريكى دنييه تاريخ طليفه عله
9	Meşhed pâk-i Rukiyye ola Firdevs ve naim	مشهد پاك روقيه اوله فرد وس ونعيم
10	Sene 1252	سنه ١٢٥٢
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Ya ilahi ol mübarek ism-i pâkil izzeti	يا إلهى او لمبارك اسم پاكك عزتى
3	Hem resulun fahr-i alem şah günün hürmeti	هم رسولك فخر عالم شاه كونين حرمتى
4	İle kabrin ravza cennet ilahel alemin	ايله قبرين روضه جنت إله العالمين
5	Gece gündüz eylesinler hur gılmân hizmeti	كيجه كوندوز ايلسونلر حور غلمان حزمتى
6	Devletlü ismetli Esma Sultan	دولتلو عصمتلو اسما سلطان
7	Efendimizin çıraklarından çeşnigir	افنديمزك چراقلرندن چشنكير
8	Ustası merhûme ve mağfûre Dilgüzâr	اوسته سى مرحومه ومغفوره دلكزار
9	Hanım rûhîçün Fâtiha	خانم روحيچون فاتحه
10	Sene 1240 S.	سنه ١٢٤٠ ص

Kitâbelerine göre Rukiyye ve Dilgüzâr Hanım'a ait kabir, 2.28x0.94 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Baş şahidesinin doğusunda ise 0.50x0.33 m. ölçülerinde suluk kısmı bulunmaktadır.

2.20 m. yüksekliğindeki baş şahidesi üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum şekilde mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim bölümünün yazıldığı ilk satır yarım daire şeklinde kartuş içerinde iken tarih bölümünün yazıldığı son satır farklı bir kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbe şeritlerinin etrafı iki sıra silme içerisine bitkisel kompozisyonlarla bezenmiştir. Teslim satırının yazıldığı kartuşun her iki yanına köşelikleri dolduracak şekilde bir daldan çıkan iki lale bezeme simetrik olarak yerleştirilmiştir.

Kitâbenin hemen üzerinde yükselen akant yaprakları ile tepelik kısmına ulaşılmaktadır. Şahidenin tepelik kısmı nesneli ve bitkisel bezemelerle hareketlendirilmiştir. Merkezde bir sepet içerisine yerleştirilmiş asma dalına bağlı üzüm salkımları yaprakları birlikte tasvir edilmiştir.

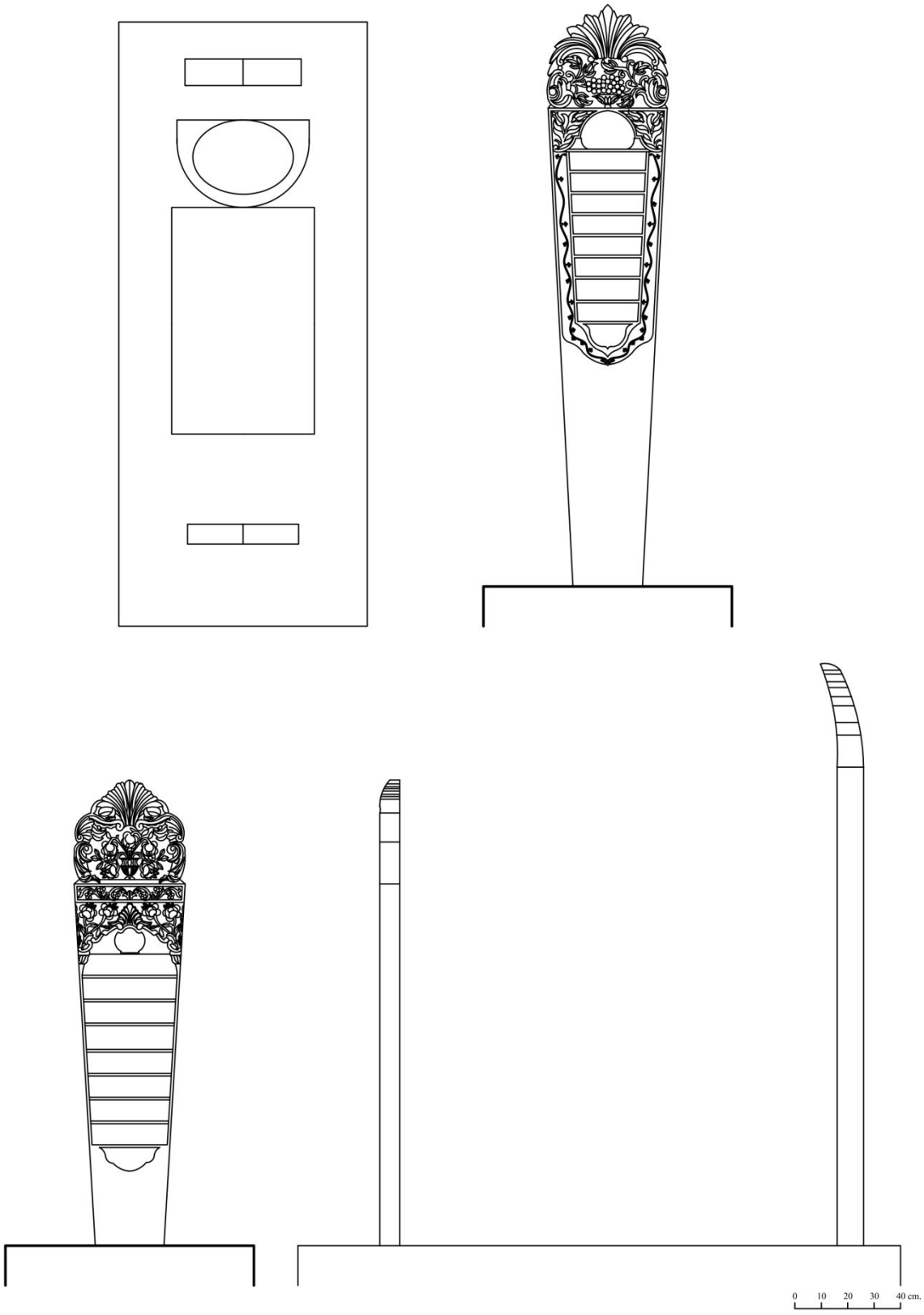
1.75 m. yüksekliğe sahip levha şeklindeki aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen ayak şahidesinde ise yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim ve tarih bölümlerinin yazıldığı satır diğerlerine nazaran farkı ölçü ve formda kartuş içerisinde verilmiştir.

Ayak şahidesinde bitkisel bezeme yoğun olarak görülmektedir. Kitâbenin hemen üstünde akant yaprakları ile başlayan bezemenin iki yanında açmış gül motifi işlenmiştir. Bezeme kuşağında ise dört yapraklı çiçek bezeme bulunmaktadır.

Tepelik merkezine vazodan çıkan gül motifleri işlenmiş olup "S" ve "C" kıvrımlı akantus yaprakları ile hareketlilik kazandırılmıştır.

Fotoğraf 166: Rukiyye Hanım ve Dilgüzar Hanım'ın Mezarı

Çizim 98: Rukiyye Hanım ve Dilgüzar Hanım'ın Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 70		
Fotoğraf No	167	
Çizim No	99	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hanım 1254/1838-39 Hafız Hasan Ali Efendi 1285/1868	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Ta'lik ve Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Kulluha fânin ve rabbî lâ-yemût	كلها فان وربى لا يموت
3	İnneme'd-dünya ke-beyti'l-ankebût	انّما الدّنيا كبيت العنكبوت
4	Meşayih-i selâtin-i azâmdın	مشايخ سلاطين عظامدن
5	Lâleli Cami-i Şerifi cum'a şeyhi	لا له لى جامع شريفى جمعه شيخى
6	Ve Ahmediye Cami' Şerifi imamı	واحمديه جامع شريفى امامى
7	Ulemâi'l-muhakkikîn eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc	علماء المحققين الشيخ السيد الحاج
8	Hafız Hasan ilmi Efendi'nin	حافظ حسن علمى افندنيك
9	Rûhîçün Rızâ'en li'llâh-i Fâtiha	روحيچون رضاءً لله فاتحه
10	Sene 1285 Fi 7 Recep Nemekahû Rıfat	سنه ١٢٨٥ فى٧ رجب نمقه رفعت
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Emr etti hudâ eyledi ferman	امر ايتدى خدا ايلدى فرمان
3	İrişdi ecel virmedi aman	ايرشدى لجل ويرمدى امان
4	Ürgüblü iskele	اوركوبلى اسكله
5	Nazırı İbrahim Ağa'nın	ناظرى إبراهيم اغانك
6	Validesi merhûme Fâtıma	والده سى مرحومه فاطمه
7	Hanım Rûhîçün Fâtiha Sene 1254	خانم روحيچون فاتحه سنه ١٢٥٤

Kitâbelerine göre Hafız Hasan Ali Efendi ve Fâtıma Hanım'a ait kabir, 2.03x1.76 m. ölçülerinde doğrudan toprağa oturan çerçeveli bir mezardır. Bu çerçeve içerisinde toplam üç kabir bulunmakta olup en güneyde yer alan bu kabir mermer

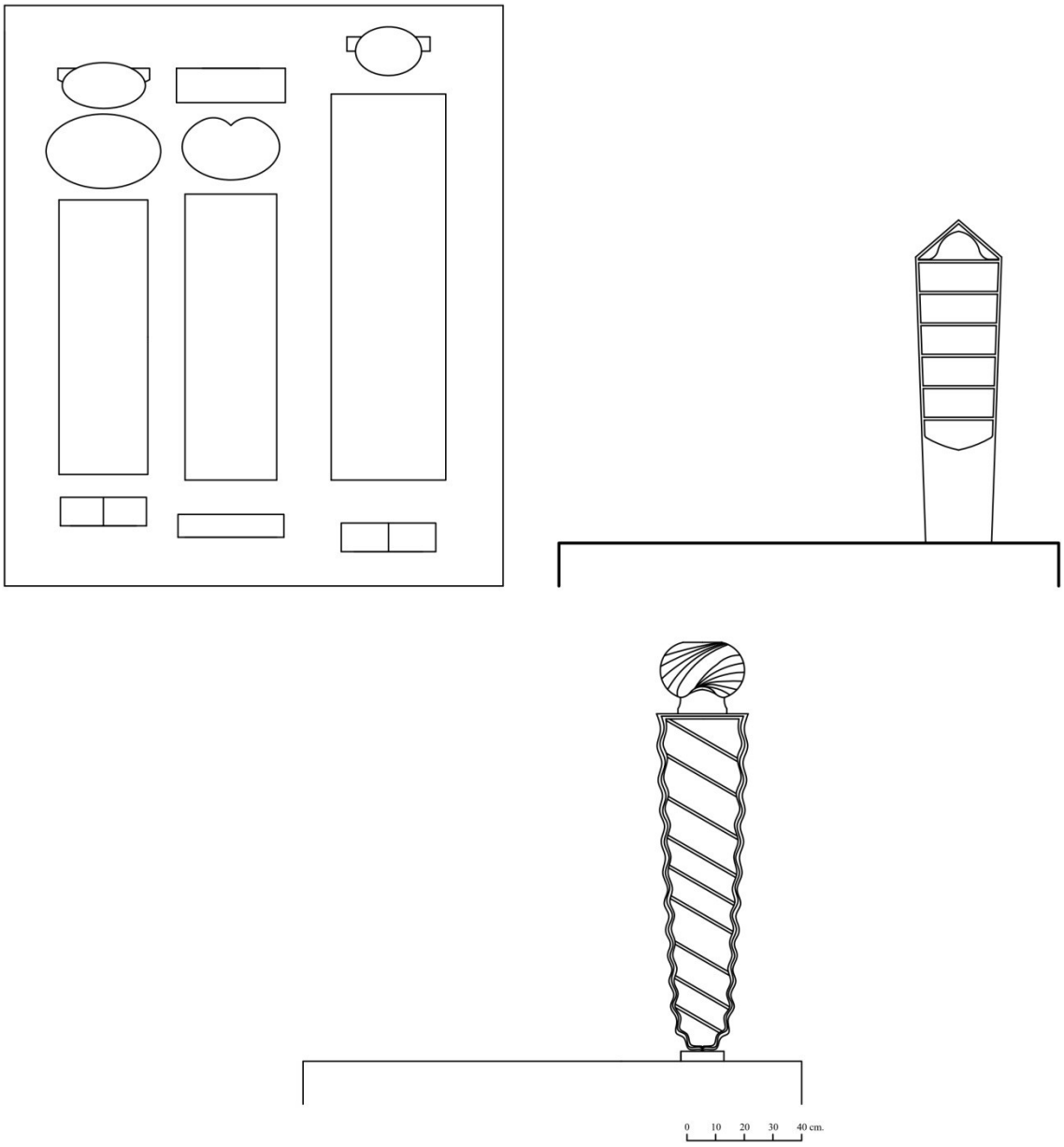
malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahiptir. Çerçevenin içerisinde 0.96x0.31 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Baş şahidesinin doğusunda 0.40x0.26 m. ölçülerinde beyzî formlu suluk kısmı bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.46 m. yüksekliğinde ve mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Şahide gövdesi bir kaide üzerinde yükselip aşağıdan yukarıya doğru genişlemektedir. Kitâbe çerçevesini oluşturan iki silme "S" kıvrımları yaparak yükselmekte ve beyzî formlu teslim satırının üzerinde düz bir silme ile sonlandırmaktadır. Kısa boyunla daralarak yükselen ulema sarıklı başlık kısmı, enine gelişen biçimde yapılmış ve merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüştür. Kitâbenin son satırında yer alan nemekahû fiili ile hattat Rıf'at kendisini tanıtmıştır.

1.13 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi levha şeklinde ve üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve teslim bölümleri yarım daire formlu verilmiş olup üçgen şeklinde tepeliğe sahiptir.

Fotoğraf 167: Hafız Hasan Ali Efendi ve Fâtıma Hanım(Sağ) Mezarı

Çizim 99: Hafız Hasan Ali Efendi ve Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 71		
Fotoğraf No	168	
Çizim No	100	
Kimlik ve Tarihi	Tarihli Mezar 1259/1843 Bahriye Hanım 1284/1867	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Âh mine'l-mevt	اه من الموت
2	……..	……..
3	Fil- hakika benzer evvel şehberhun nesar	فی الحقیقه بنزر اول شهبارخون نسار
4	Lenehu sinde bulub Mürg-i dil nazı heman	لانه سنده بولوب مرغ دل نازی همان
5	Pence-i cevriyle eyler gark-ı hun ahmere	پنجه جوریله ایلیر غرق خون احمره
6	İşte bu secrine hanım mürg-i bağı naz idi	اشته بو سجرینه خانم مرغ باغ ناز ایدی
7	Vad-ı haml eyler iken düştü zemin setre	وضع حمل ایلر ایکن دوشدی زمین ستره
8	Sine çâk itti anı encamı ziyad ecel	سینه چاك ایتدی آنی انجام ضیاد اجل
9	Kuş gibi uçdu cinan içre nihal arara	قوش کبی اوچدی جنان ایجره نهال عرعره
10	Cumar aşkıyle yazdım fitne tarih şems	جومر اشکیله یازدم فوتنه تاریخ شمس
11	Hak deyu Bahriye Hanım göçdü baharı kevser	حق دیو بحریه خانم کوچدی بحری کوسره
12	Sene 1284 fi 4 Receb	سنه ١٢٨٤ فی ٤ رجب
Ayak Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقی
2	Yine zuâmaden bir âli menkabet zâtın	ینه زعمادن بر عالی منقبت ذاتك
3	Azimet eyledi halîlesi Firdevs-i a'lâya	غریمت ایلدی خلیله سی فردوس اعلایه
4	Nasıl sabır eylesun ol nev-civânın fevtine âdem	نصل صبر ایلسون اول نوجوانك فوتنه ادم
5	Cihandan on yedi yaşında iken gitdi me'vâya	جهاندن اون یدی یاشنده کتدن مأوی
6	Onu fedanın bir sene meskenin bağ-ı cinân etsun	اونو فدانك بر سنه مسکنن باغ جنان ایتسون
7	Budur daim temenni niyazım ve hak te'âlâya	بودر دائم تمنی و نیازم حق تعالی یه
8	Sene 1259 fi 27 C.	سنه ١٢٥٩ فی ٢٧ ج

Kitâbesinde kimlik bilgisi verilmeyen ve Bahriye hanım'a ait kabir, 2.03x1.76m. ölçülerinde çerçeveli bir mezardır. Bu çerçeve içerisinde toplam üç kabir bulunmakta olup ortada yer alan kabrin mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır. Baş şahidesinin doğusunda 0.34x0.19 m. ölçülerinde beyzî formlu suluk kısmı bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.42 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Beyzî formlu teslim satırının üzerinde merkezde dört yapraklı çiçek motifi olan bezeme kuşağı üzerinde gül demeti şeklinde tepelik yükselmektedir. Tepelik üzerinde önden ve yan görünüşleri verilen üç adet gül bulunmaktadır. Gül demetleri bir sıra yaprakla çevrelenerek taçlandırılmıştır.

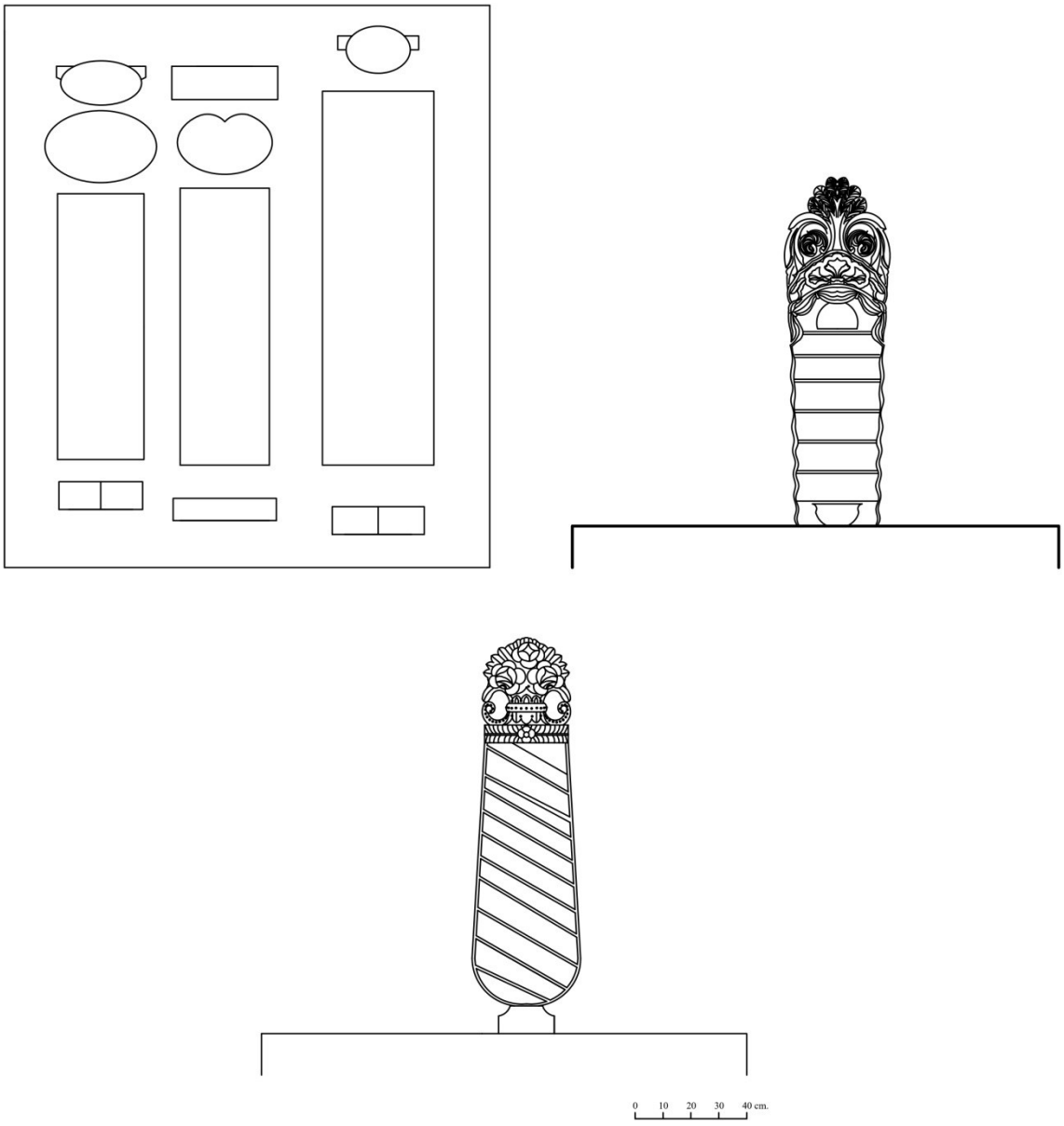
1.25 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi levha şeklinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı yarım daire formlu son satır ile beyzî formlu teslim bölümünün yazıldığı ilk satır küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Teslim satırının hemen üzerinde 4 adet halka ile bölünen perde kısmı üzerinde kurdele motifi bulunmaktadır.[101] Tepelik merkezinde akantus yaprağının oluşturduğu bitkisel bezeme bulunmaktadır. Yaprağın oluşturduğu kıvrımlara ise çarkı felek motifi yerleştirilmiştir.

[101] 18. Yüzyılda daha çok batı etkisiyle giren bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk.; Halit Çal – Gazanfer İltar, *Giresun İli Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara 2011, s. 41.

Fotoğraf 168: Bahriye Hanım(Sol) ve (?) Mezarı, Baş ve Ayak Şahideleri

Çizim 100: Bahriye Hanım ve (?) Mezarı, Üst, Ön Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 72		
Fotoğraf No	169	
Çizim No	101	
Kimlik ve Tarihi	Şerife Cemile Hanım 1261/1845	
Mezar Tipi	Çerçeveli mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Üsküdar gümrükcüsü	اوسكودار كمرو كجسى
2	es-Seyyid Yahya Ağa'nın kerimesi	السيد يحيى اغانك كريمه سى
3	Merhûme Şerife Cemile	مرحومه شريفه جميله
4	Hanım Rûhîçün el-Fâtiha	حانم روحيچون الفاتحه
5	Sene 1261 Fi 12 N.	سنه ١٢٦١ فى ١٢ ن

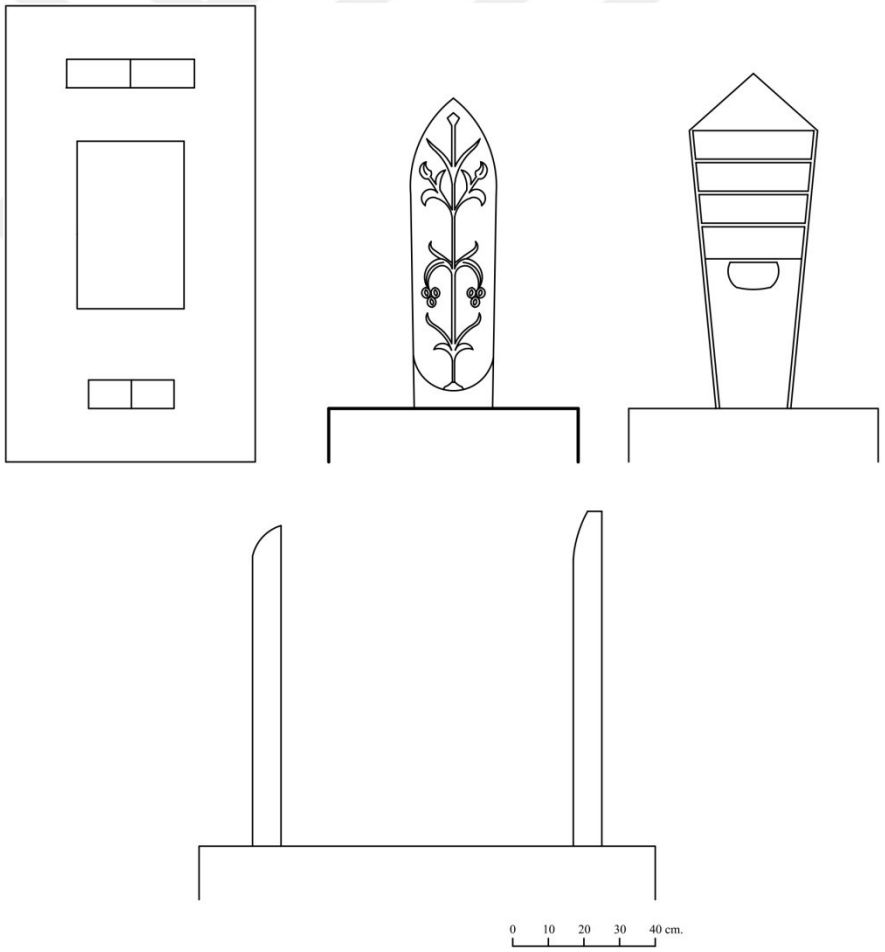
Kitâbesine göre Şerife Cemile Hanım'ın mezarı 1.28x0.70 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Mezarın baş şahidesi hazirenin batısında yer alan külliyenin avlusuna bakacak şekilde tertip edilmiştir.

94x0.36 m. ölçülerinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen levha şeklindeki baş şahide üzerinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü beş satırdan oluşan kitâbe celi sülüs hat ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Baş şahide kitâbesi üzerinde üçgen şeklinde tepelik yükselmektedir.

Levha şeklinde 0.90 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi ön yüzünde ise stilize olarak hurma ağacı işlenmiştir. Eksende uzanan gövdeye bağlı dallar meyveleri ile birlikte verilmiştir. Genişleyerek yükselen ayak şahidesi sivri kemer şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 169: Şerife Cemile Hanım Mezarı, Genel Görünüm ve Baş Şahide

Çizim 101: Şerife Cemile Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu)

Katalog No 73		
Fotoğraf No	170	
Çizim No	102	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Muhammed Şerif 1261/1845-46	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs ve Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi el-muhacir	الشيخ السيد ال حاج احمد افندى المهاجر
3	el-Dağistani vilayetül şekva kasaba	ال داغيستانى ولاية الشكوى قصبه
4	Vel ağdaşi mahala ve'l-agcerbazi	والاغطاشى محالا ولاغجربازى
5	Kariye mahdumları es-Seyyid Muhammed Şerif	قريه محدوملرى السيد محمد الشريف
6	Efendi'nin Rûh-ı şerîfeleri içün Fâtiha	افنديڭ روح شريفلرى ايچون فاتحه
7	Derin şeş ve şebeş sal kadem sud Kelam-i zül celaleş hatim be nemud	درين شش وشبش سال قدم سود كلام ذوالجلالش ختم به نمود
8	Çu u meybud hemçun dur-i yekta Be heftum sale handi dur-i yekta	چو او ميبود همچون در يكتا به هفتم ساله خواندي در يكتا
9	Be heştum salegi çun vey reside Ke gurgan ecel cebeş deride	به هشتم سالگي چون وي رسيده كه گرگان اجل جيبش دريده
10	Çu meydanist inra nest yaver Çeşit cam-i der sali ahır	چو ميدانيست اين را نيست ياور چشيد جام مي در سال اخر
11	Sene 1261	سنه ١٢٦١

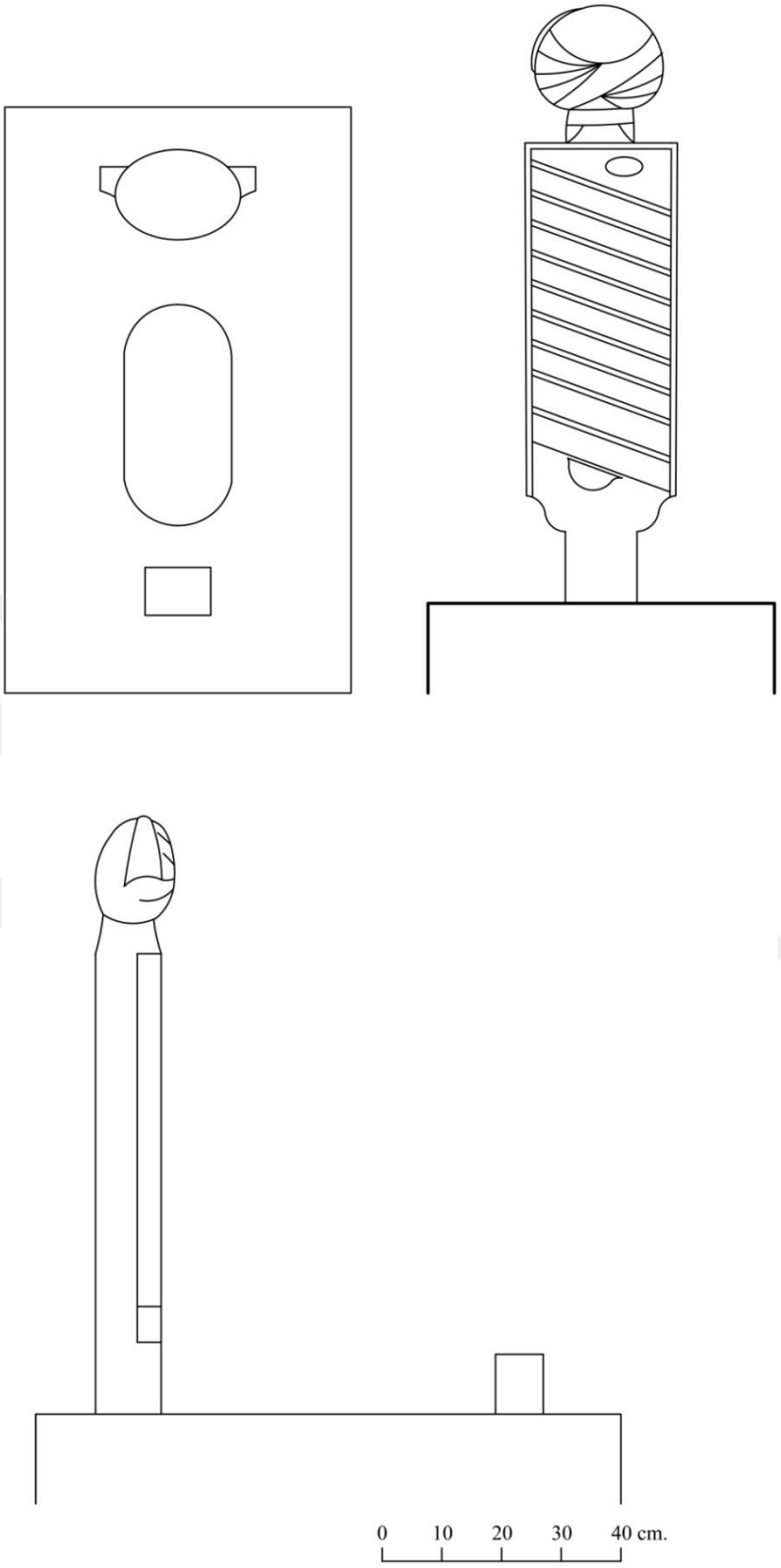
Seyyid Muhammed Şerif kabri, 0.98x0.58 m. ölçülerinde pehleli mezardır. Pehlenin üzerinde mermer malzemeden levha şeklinde yapılmış baş şahidesi bulunmaktadır. Ayak şahidesi 0.10 m. de kırılmış ve mevcut değildir. Pehlenin merkezinde 0.37x0.18 m. ölçülerinde kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

1.00 m. yüksekliğinde baş şahidesi mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırdan oluşmakta ve bunlardan ilk altı satır celî sülüs olup Osmanlı Türkçesi ile diğer beş satır ise celî ta'lik yazı türünde Farsça olarak yazılmıştır. Bu beş satırlık

bölümde ilk dört satır kendi içerisinde bölünerek sekiz kartuş oluşturulmuştur. Kitâbede teslim bölümü beyzi formda verilirken tarih bölümlerinin yazıldığı son satır dalgalı parantez şeklinde kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa boyun kısmı ile ulema sarıklı başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlık tepe kısmı oval enine gelişen biçimde yapılmış olup merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüştür. Her iki yanda dört tane çapraz olarak çekilmiş destar bulunmaktadır.

Fotoğraf 170: es-Seyyid Muhammed Şerif Mezarı, Genel Görünüş

Çizim 102: es-Seyyid Muhammed Şerif Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş (O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 74		
Fotoğraf No	171	
Çizim No	103	
Kimlik ve Tarihi	es-Seyyid Ömer Şeyh 1266/1850	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Ön Yüz		
1	Fenadan bekaya eyledi rıhlet	فنادن بقایه ایلدی رحلت
2	İde kabrini hak ravza-i cennet	اید قبرینی حق روضه جنت
3	Tirebolu kazasında yağlı	تیره بولی قضاسنده یغلی
4	Dere nahiyesinden Hareve	دره ناحیه سندن حره وه
5	Tekkesinden Hacı Abdullah	تکه سندن حاجی عبدالله
6	Halife evlâdından Ali Şeyh	خلیفه اولادندن علی شیخ
7	Zâde merhûm es-Seyyid Ömer Şeyh	زاده مرحوم السید عمر شیخ
8	Rûhuna el-Fâtiha	روحنه الفاتحه
9	Sene 1266 Fi 26 N.	سنه ١٢٦٦ فی ٢٦ ن.

Kitâbesine göre es-Seyyid Ömer Şeyh'e ait kabir 2.03x1.76 m. ölçülerinde doğrudan toprağa oturan çerçeveli bir mezardır. Bu çerçeve içerisinde toplam üç kabir bulunmakta olup en kuzeyde yer alan bu kabir, çerçevenin kısa kenarlarının merkezlerine yerleştirilmiş mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır. Çerçevenin içerisinde 1.35x0.40 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

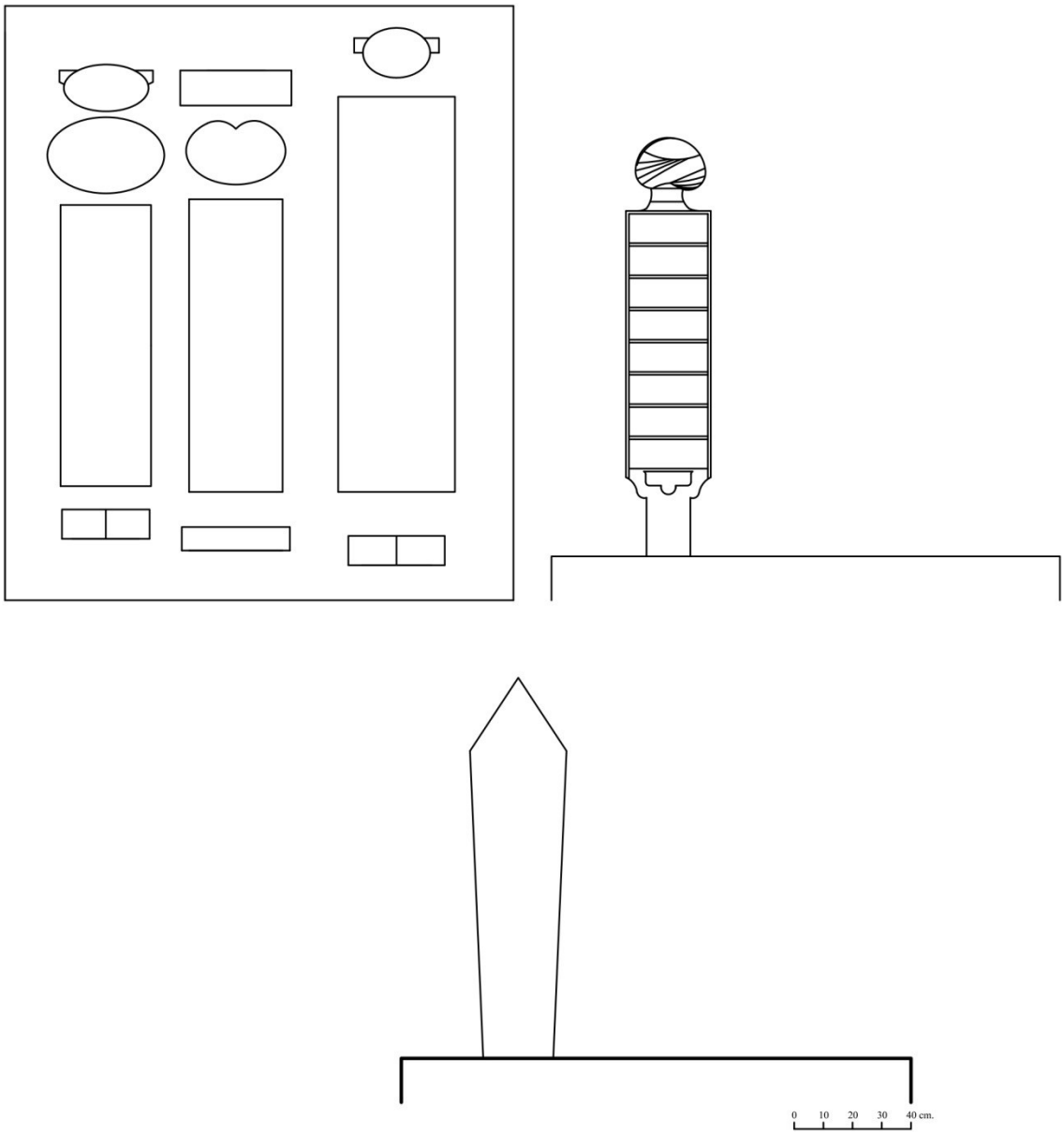
Baş şahidesi 1.43 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

Kitâbenin hemen üzerinde ise aşağıdan yukarıya doğru daralan boyunla yükselen ulema sarık, oval formlu ve çapraz olarak çekilmiş destarların oluşturduğu alınlık kısmına sahiptir.

1.30 m. yüksekliğindeki aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahiptir. Şahide cephesinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 171: es-Seyyid Ömer Şeyh Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Çizim 103: es-Seyyid Ömer Şeyh Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 75		
Fotoğraf No	172	
Çizim No	104	
Kimlik ve Tarihi	Muhammed Said Efendi 1268/1852	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık ve Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Bu fânide bulmadı hiç rahatı	بو فينيدا بولمادم هيچ راحتى
2	İhtiyar ittim anuncun rıhleti	اختيار ايتدم انكچون رحلتى
3	Kimse gülmez kimse dahi gülmeye	كمسه كولماز كمسه دهى كولميه
4	Zevkine değmez cihanın mihneti	زوقنه دكمز جهانك محنتى
5	Dar-ı dünya bir misafir hanedir	دار دنيا بر مسافر خانه در
6	Aklı olan benden alsun ibreti	عقلى اولان بندن السون عبرتى
7	Esbak Mekke-i mükerreme kadısı	اسبق مكه مكرمه قاضيسى
8	Teşrifatcı Na'im Efendi	تشريفا تجى نعيم افندى
9	Zâde faziletlü merhûm	زاده فضيلتلو مرحوم
10	el-Hâc Muhammed Said Efendi'nin	الحاج محمد سعيد افنديك
11	Rûhîçün Rızâ'en li'llâh-i Fâtiha	روحيچون رضاءً لله فاتحه
12	Sene 1268 fi 18 Receb	سنه ١٢٦٨ فى ١٨ رجب

Kitâbesine göre Muhammed Said Efendi'ye ait kabir, 1.98x0.88 m. ölçülerinde oturtmalık üzerine 1.75x0.60 m. ölçülerinde pehle bölümüne sahip levha şeklinde iki şahidesi olan mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Pehle batıdan doğuya doğru daralmaktadır. Silmeli pehlenin ortasında 0.50x0.15 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

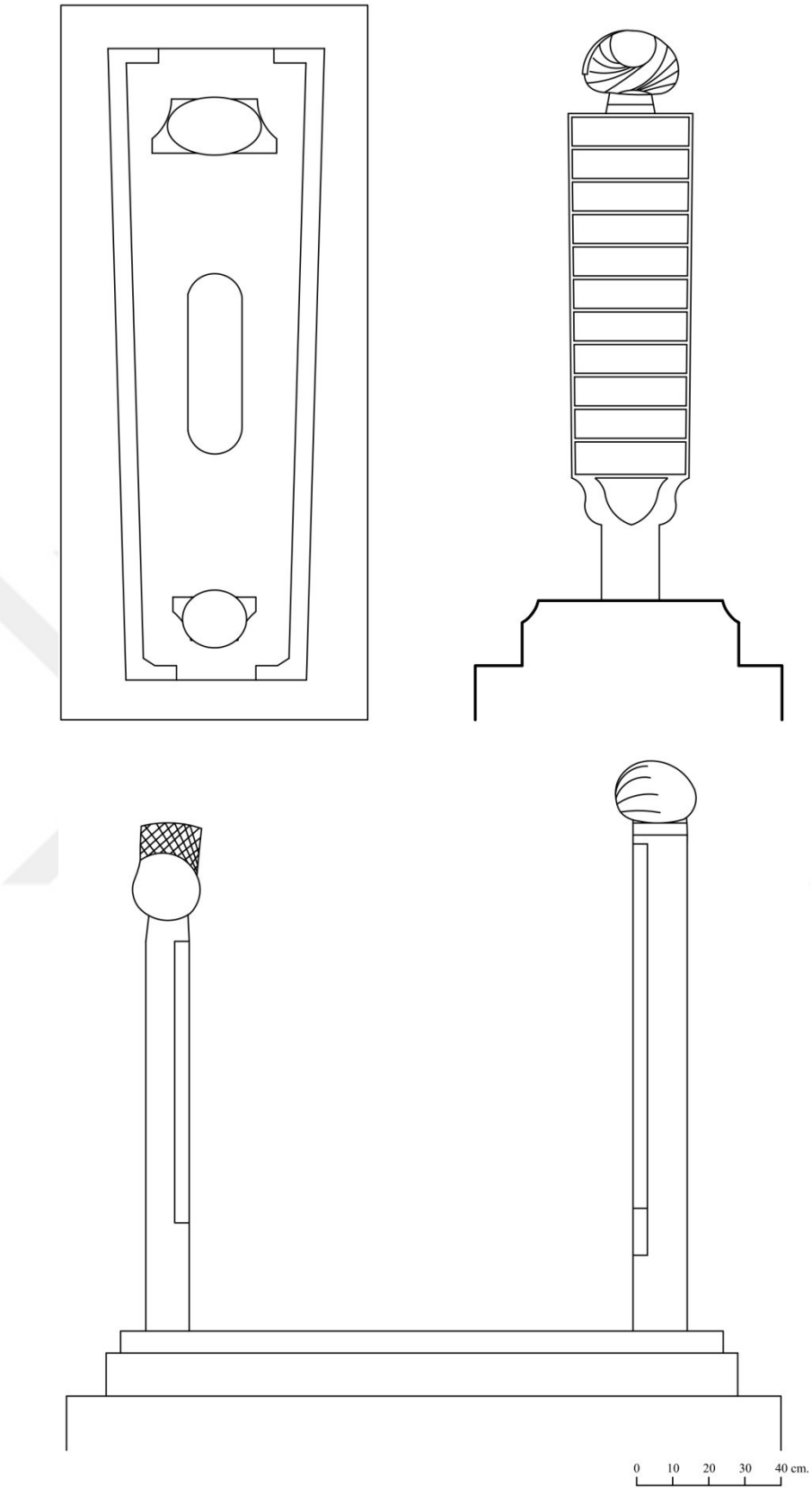
Levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş şahidesi 1.58 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır sivri kemer şeklinde bir kartuş içerisinde verilmiştir. Kısa boyunla yükselen ulema sarık, oval formlu ve çapraz olarak çekilmiş destarların oluşturduğu başlık kısmına sahiptir.

1.40 m. yüksekliğinde levha şeklindeki ayak şahidesi ön yüzünde mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü sekiz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbe üzerinde deformasyonun fazla olması nedeniyle okunamamıştır.

Kitâbenin üzerinde aşağıdan yukarıya doğru daralan boyun kısmı ile kâtibi kavuklu başlığa ulaşılmaktadır. Başlık çapraz kafes dilimli alınlık ve yanlara doğru taşkın sarık kısmına sahiptir.

Fotoğraf 172: Muhammed Said Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Çizim 104: Muhammed Said Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 76		
Fotoğraf No	173-174	
Çizim No	105	
Kimlik ve Tarihi	Fâtıma Hanım 1268/1852	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقى
2	Genç yaşımda içtim	كنج ياشمده تا ايجدم
3	Ecel şerbetini tâ ezelden	اجل شربتنى تا ازلدن
4	Bilirdim çün emr-i hüdâ böyledir	بيلوردم چون امر خدا بويله در
5	Duâdan murad bugün bana ise	دعادن مراد بكون بكا ايسه
6	Yarın sana dır mevla	يارين سكا در مولى
7	Kerim zevî'l-kadr ve'l ihtirâmdan	كرم ذوى القدر والاحترامدن
8	es-Seyyid el-Hâc Mehmed Şemseddin	السيد الحاج محمد شمس الدين
9	Efendi'nin halîle-i muhteremeleri	افنديڭ حليله محترمه لرى
10	Merhûme ve mağfûrun-lehâ Fatima Hanım	مرحومه ومغفور لها فاطمه حانم
11	Rûhuna rızâ'en li'llâh-i te'âlâ Fâtiha	روحنه رضاءً لله تعالى فاتحه
12	Sene 1268 Fi 15 Râ.	سنه ١٢٦٨ فى ١٥ را

Kitâbesine göre Fâtıma Hanım'a ait kabir, 1.70x0.91 m. ölçülerinde ve aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin merkezinde 0.54x0.40 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Baş şahidesinin batısında ise beyzî formda 0.41x0.21 m. ölçülerinde suluk kısmı bulunmaktadır.

1.93 m. yüksekliğinde baş şahidesi yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum[102] şekilde mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim ve tarih bölümlerinin yazıldığı satır küçük kartuş içerisinde verilmiştir.

[102] Osmanlı mezar taşlarında bulunan şiirler konusunda ayrıntılı bilgi için bk.; Nidayi Sevim, *Osmanlı Mezar Taşlarında Manzum Metinler*, Kitap Dostu Yayınları, İstanbul 2012.

Alt seviyede merkezde bir fiyonk'a bağlı olarak açılan şahidenin etrafını çevreleyen kıvrık dalların oluşturduğu silme, içerisine yerleştirilmiş stilize bitkisel bezemelerden oluşmaktadır. Şahidenin tepelik kısmı geometrik ve bitkisel bezemelerle hareketlendirilmiştir. Kitâbenin hemen üzerinde yükselen akant yaprakları ile rozete ulaşılmaktadır. Rozet içerisine kabartma tekniği ile yerleştirilmiş sekiz yapraklı çiçek bezeme ve akant yapraklı tepelik kısmı bulunmaktadır.

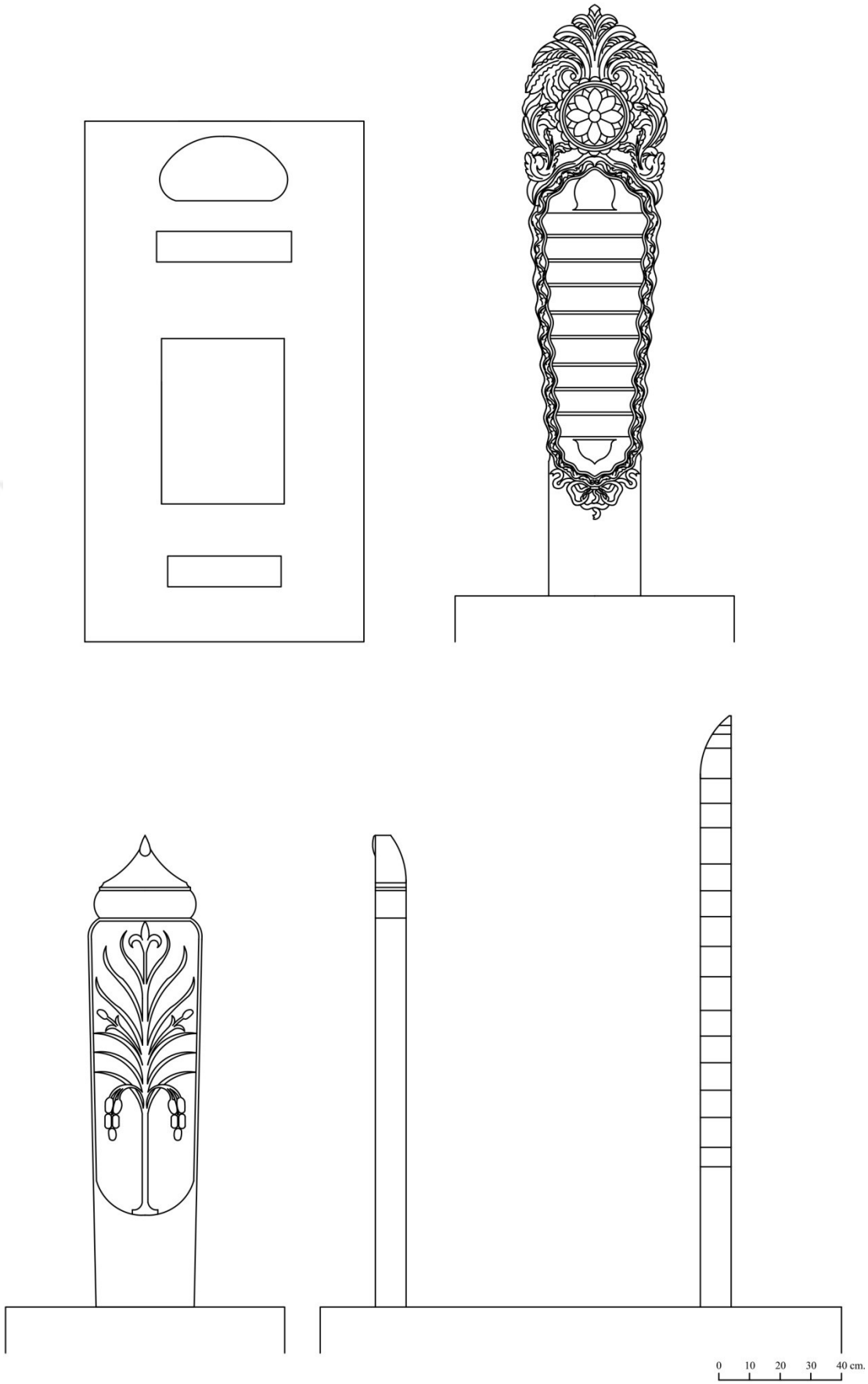
1.54 m. yüksekliğe sahip levha şeklinde aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen ayak şahidesinde ise gövde boyunca yükselen hurma ağacı dalındaki meyveleri ile birlikte işlenmiştir. Ayak şahidesi iki yanı daralarak yükselen tepelik kısmıyla sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 173: Fâtıma Hanım Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 174: Fâtıma Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahidesi

Çizim 105: Fâtıma Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 77		
Fotoğraf No	175	
Çizim No	106	
Kimlik ve Tarihi	Tarihli Mezar 1269/1852-53	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو الباقی
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12	Rûhîçün el-Fâtiha Sene 1269	روحیچون الفاتحه سنه ١٢٦٩

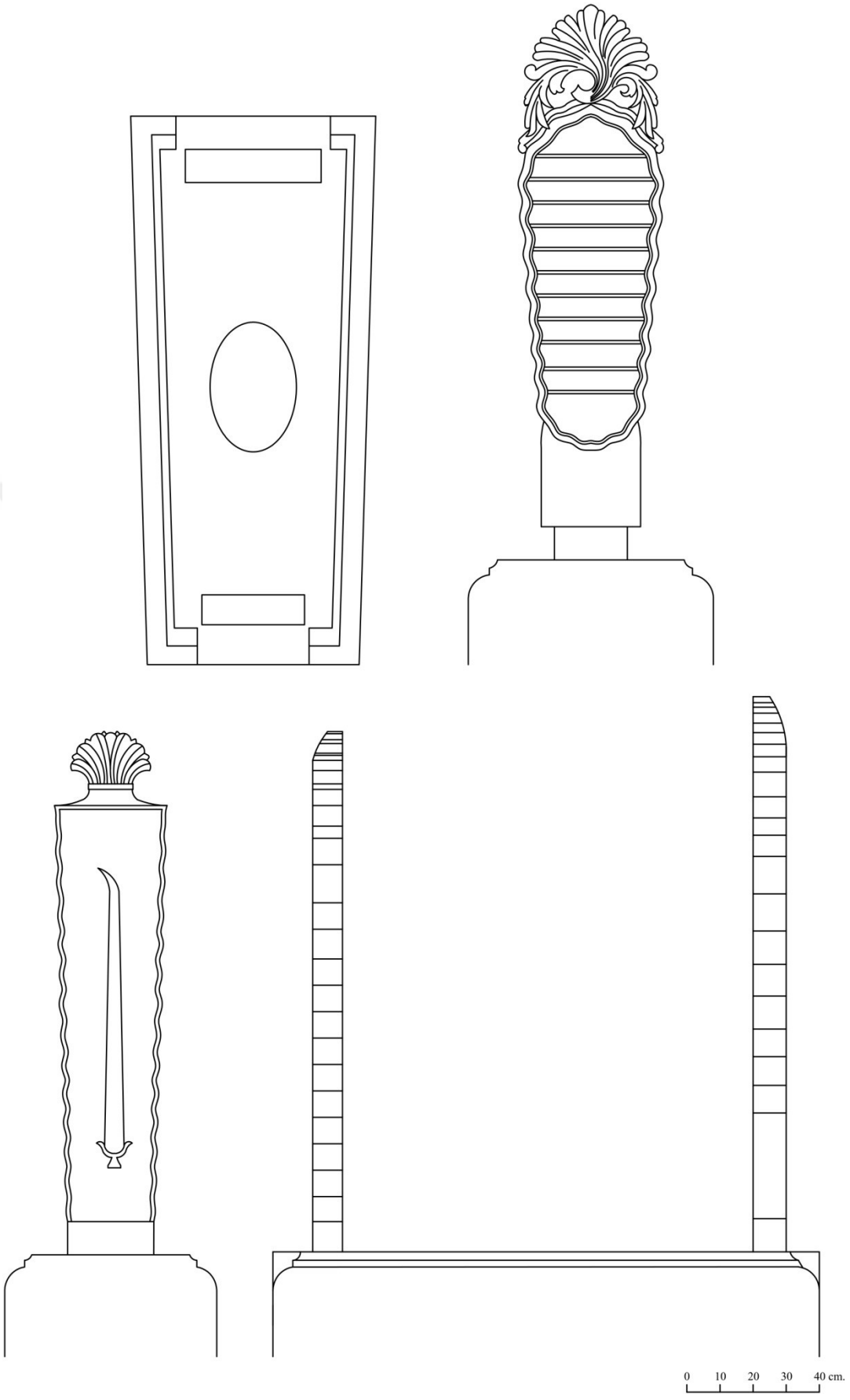
İklim koşulları nedeniyle metni okunamayan kabir, batıda 1.65x0.74 m. doğuda 1.65x0.64 m. ölçüsündeki silmeli pehlenin üzerine oturtulmuş levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında beyzî formlu 0.39x0.26 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehle kısa kenarlarının ortası 0.33x0.10 m. dışarıya doğru çıkıntı yapmaktadır.

Baş şahidesi 1.67 m. yüksekliğinde levha şeklindeki şahide mermer malzemeden yapılmış olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırlık kitâbe celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin sınırlarını belirleyen silme "S" kıvrımları yaparak cephenin etrafını dolaşmaktadır. Tepelik kısmını ise büyük bir akant yaprağı taçlandırmaktadır.

Ayak şahidesi 1.57 m. yüksekliğinde levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış, aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselmekte olup ön yüz üzerinde ucu kıvrılmış servi ağacı verilmiştir. Gövdenin etrafı silmeler ile "S" kıvrımları yaparak akant yapraklı tepelik kısmına kadar yükselmektedir.

Fotoğraf 175: Pehleli Mezar, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Çizim 106: Pehleli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 78		
Fotoğraf No	176-177	
Çizim No	107	
Kimlik ve Tarihi	Şemseddin Efendi'nin oğlu Mehmed Nazmi Bey 1275/1859	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Azizî Fes	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hûve'l-Gâfûru'r-Rahîm	هو الغفور الرحيم
2	Esbak Mekke-i mükerreme kadısı	اسبق مكه مكرمه قاضيسى
3	Mustafa Edib Efendi	مصطفى اديب افندى
4	Zâde müteveffa es-Seyyid el-Hâc	زاده متوفى السّيد الحاج
5	Mehmed Şemseddin	محمد شمس الدين
6	Efendi'nin mahdûmi merhûm	افنديڭ مخدومى مرحوم
7	Ve mağfûrun-leh el-Muhtâc	ومغفور له المحتاج
8	İlâ rahmeti rabbihi'l-ganîy	الى رحمت ربه الغنى
9	es-Seyyid el-Hâc Mehmed Nazmi	السيد الحاج محمد نظمى
10	Bey'in rûhîçün Rızâ'en	بكڭ روحيچون رضاءً
11	Li'llâh-i te'âlâ Fâtiha	لله تعالى فاتحه
12	Sene 1275 fi 28 N. Nemekahü-l fakir Abdullah Râkım	سنه ١٢٧٥ فى ٢٨ ن نمقهُ الفقير عبد الله راقم

Mekke Kadısı Edip Efendi'nin oğlu Mehmed Şemseddin Efendi'nin oğlu Mehmed Nazmi Bey'in mezarı 2.20x0.90 m. ölçülerine sahip bir pehle üzerine mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli bir mezardır. Pehle kısa kenarlarının ortası 0.45x0.12 m. dışarıya çıkıntı yapmaktadır. Pehlenin ortasında 0.35x0.10 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 2.28 m. yüksekliğinde olup yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih ve teslim bölümünün yazıldığı son satır diğerlerinden farklı bir formda kartuş içerisinde verilmiştir. Yine son satır

içerisinde hattat imzasını “nemeka” fiilini kullanarak atmıştır. Hattatın Abdullah Râkım olduğu tespit edilmektedir. Kitâbe sınırlarını belirleyen silme “S” kıvrımları yaparak dolanmaktadır. Bir akant yaprağına bağlı olarak yükselen çerçevenin etrafı yapraklarla çevrelenmiştir.

Başlık ile kitâbe arasındaki boşluğa ise eksende çiçeği taçlandıran defne yaprakları Azizî fesli başlık hizasına kadar yükseltilerek verilmiştir.

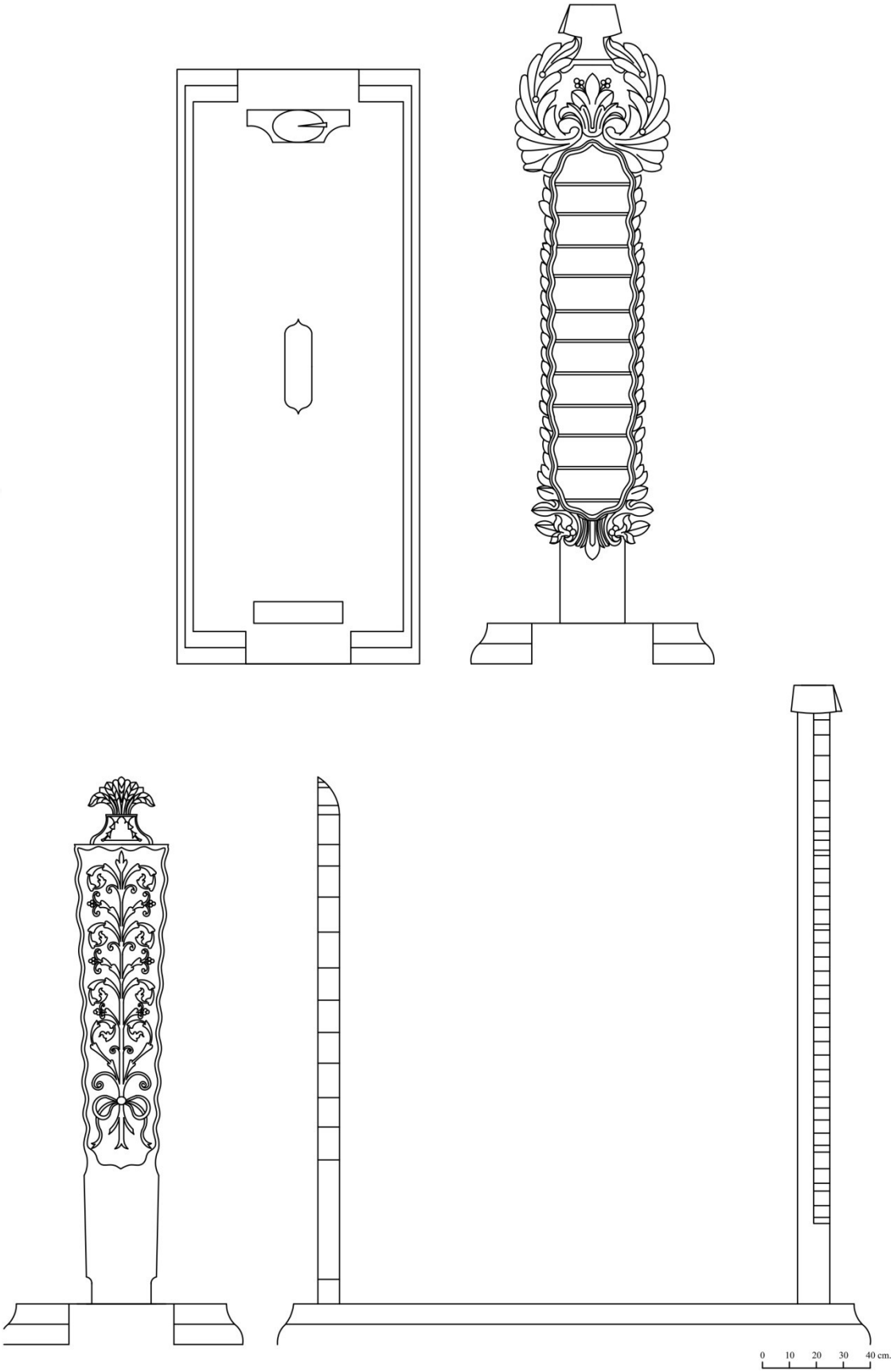
1.95 m. yüksekliğe sahip levha şeklindeki ayak şahidesinde ise gövdeye bütünüyle işlenmiş bitkisel kompozisyon alt seviyede bir fiyonk ile bağlanmıştır. Şahide kıvrımlı silme ile çerçevelenmiştir. Akant yapraklarının çevrelediği “S” kıvrımlı boyun ile beş yaprağın oluşturduğu tepelik kısmına ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 176: Mehmed Nazmi Bey Mezarı, Genel Görünüş

Fotoğraf 177: Mehmed Nazmi Bey Mezarı, Ayak ve Baş Şahidesi(Sağ)

Çizim 107: Mehmed Nazmi Bey Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 79		
Fotoğraf No	178	
Çizim No	108	
Kimlik ve Tarihi	Hadice Baişe Hanım 1275/1858	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Hotoz	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Âh mine'l-mevt	اه من الموت
2	Lale sümbül gibi soldum hele	لاله سنبل كبى صولدم هله
3	Zâr zâr ağlar bana bülbül bile	زارزاراغلربكا بلبل بله
4	Hasret olub nâmerâd gettim yola	حسرت اولوب نامراد كتدم يوله
5	Rûhum şaz meskenim cennet (kırık)	روحم شاز مسكنم جنتا
6	Çehrem haceriyle doldu bulmadım bir çaresi	چحرم هجر يله دولدى بولمديم بر چاره سى
7	Tabib Şakir Efendi'nin kerîmesi	طبيب شاكر افندنيك كريمسى
8	Hadice Baişe Hanımın	خديجه بعيشه حانمك
9	Rûhîçün el-Fâtiha	روحيچون الفاتحه
10	Sene 1275 Fi 23 S.	سنه ١٢٧٥ ٢٣ س

Kitâbeye göre Hadice Baişe Hanım'a ait olan kabir 1.60x0.57 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.33x0.15 m. ölçülerinde kabir suluğu ve baş şahidesinin batısında 0.38x0.29 m. ölçülerinde suluk kısmı bulunmaktadır.

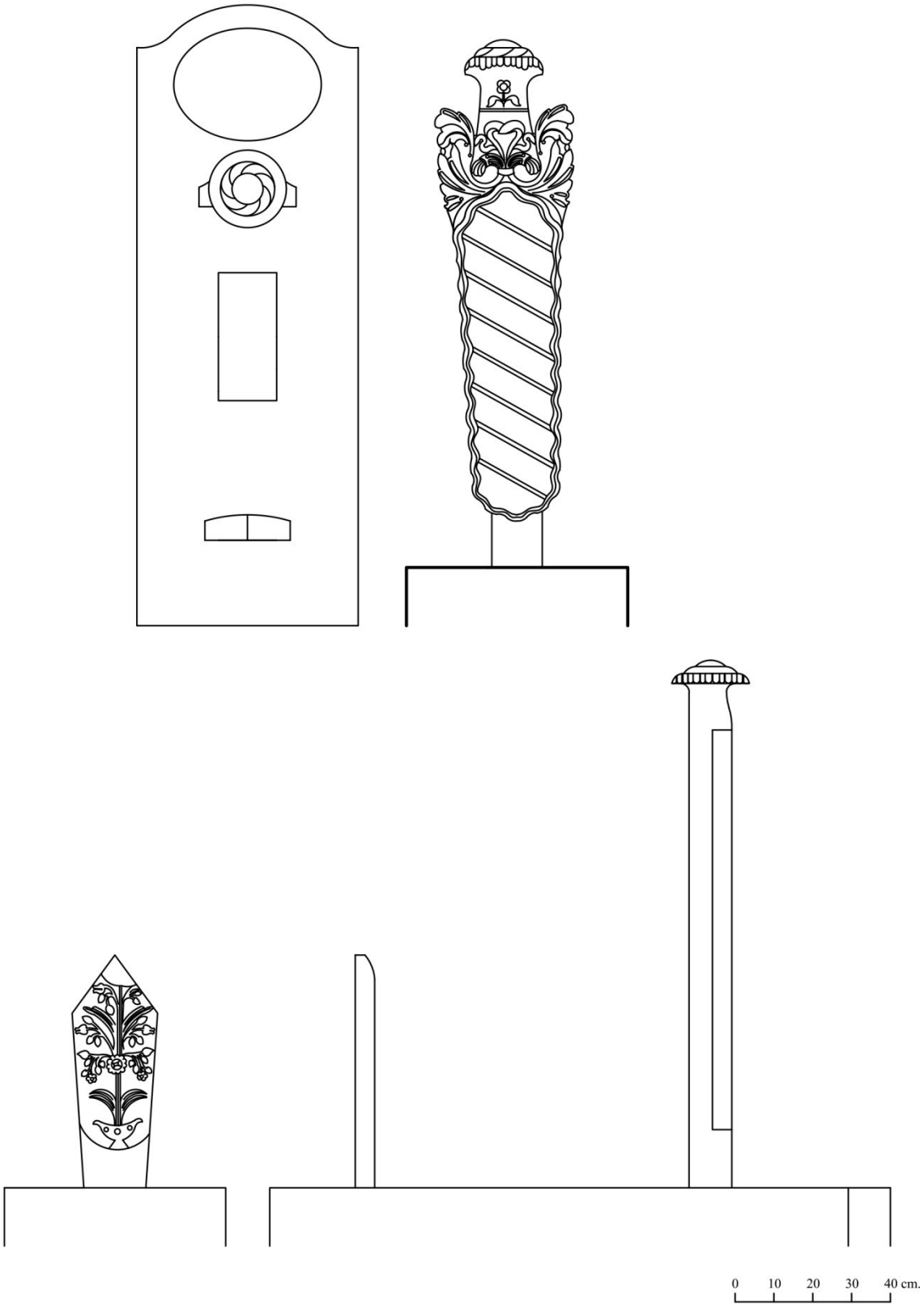
Baş şahidesi 1.36 m. yüksekliğinde ve mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türüyle Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır farklı ölçü ve formda küçük kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin çerçevesini ise iki şerit halinde "S" kıvrımları yaparak dolaşan silmeler oluşturmaktadır. İlk satırın hemen üzerinde bir fiyonk'a bağlı simetrik olarak yerleştirilmiş akant yapraklarının oluşturduğu bitkisel bezeme bulunmaktadır. Fiyongun üzerinde bir silme ile bölünmüş ince uzun boyun kısmı ile hotoz tipli başlık kısmına ulaşılmaktadır. Başlığın taçlık

kısmı üç kademe halinde bölünerek oluşturulmuş ve üzerinde bitkisel bezeme bulunmaktadır. Boyun kısmında dalı ve iki yaprağı ile açmış gül motifi işlenmiştir.

0.60 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen şahideye sahip ve üçgen şeklinde bir tepelikle sonlandırılmıştır. Şahidenin caddeye bakan doğu cephesinde bir vazo içerisinden çıkan gül ağacı üzerinde açmış ve gonca olarak verilmiş gül kompozisyonları görülmektedir.

Fotoğraf 178: Hadice Baişe Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi

Çizim 108: Hadice Baişe Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 80		
Fotoğraf No	179	
Çizim No	109	
Kimlik ve Tarihi	Emine Zâhide Hanım 1278/1861-62	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Güneş kursu	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Arka Yüz		
1	Âh mine'l-mevt	اه من الموت
2	Bir kuş idim uçtum yaradan	بر قوش ايدم اوچدم يرادن
3	Bu benim ahır sabır versin yaradan	بو بنم ا صبر ورسيك يرادن
4	Ahmediye cami-i şerifi imamı el-Hâc	احمديه جامع شريفى امامى الحاج
5	Hasan Efendinin kerîmesi Emine	حسن افنديڭ كريمه سى امينه
6	Zâhide Hanımın rûhuna Fâtiha	زاهده هانمڭ روحنه فاتحه
7	Sene 1277	سنه ١٢٧٧

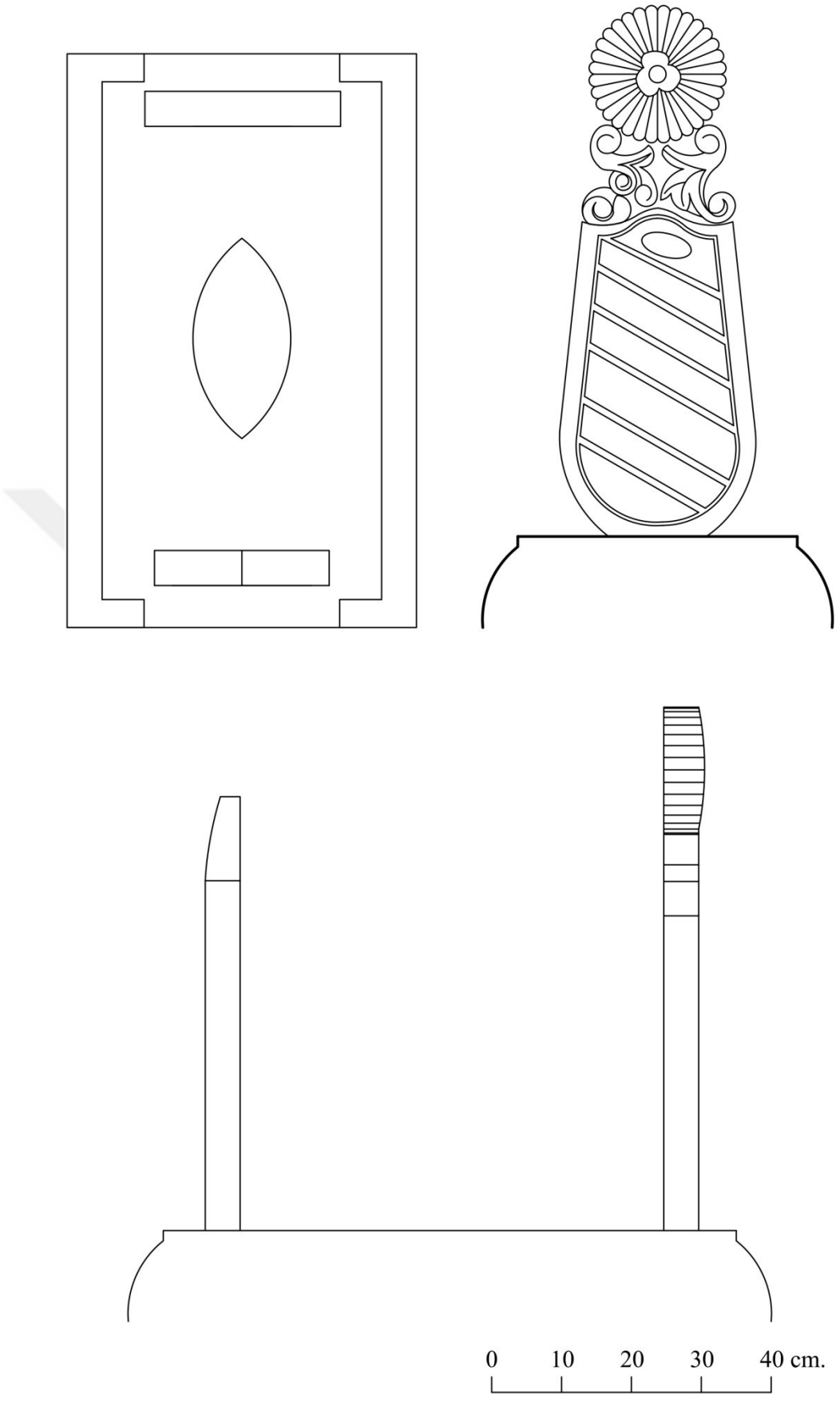
Kitâbesine göre Ahmediye Camisi imamı Hasan Efendi'nin kızı Zahide Emine Hanım'a ait kabir, 0.82x0.50 m. ölçülerinde pehle üzerine düzenlenmiş ve aşağıdan yukarıya daralarak yükselen mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip pehleli mezardır. Pehlenin ortasında 0.28x0.14 m. ölçülerinde beyzî formlu kabir suluğu bulunmaktadır.

Baş şahidesi 0.75 m. yüksekliğinde ve mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim bölümünün yazıldığı ilk satır beyzi formda kartuş içerisinde verilmiştir. Bu kartuş üzerinde kıvrılan yaprakların oluşturulduğu kompozisyon güneş kurslu tepelikle taçlandırılmıştır.

0.62 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen levha şeklinde şahideye sahip ve üçgen şeklinde tepelikle tamamlanmaktadır. Gövdesinin üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 179: Emine Zâhide Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Çizim 109: Zâhide Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 81		
Fotoğraf No	180-181	
Çizim No	110	
Kimlik ve Tarihi	Mehmed Nuri Efendi 1279/1863	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Azizî Fes	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Arka Yüz		
1	Hâssa-i Ordu-yı	خاصه اردوی
2	Hümâyunu jurnal	همایونی ژورنال
3	Kalemi ketebesinden	قلمی کتبه سندن
4	Sivaslı el-Hâc	سوسلی الحاج
5	Mehmed Nuri Efendi	محمد نوری افندی
6	Rûhîçün el-Fâtiha	روحیچون الفاتحه
7	Sene 1279 Ramazan 27	سنه ۱۲۷۹ ۲۷ رمضان

Kitâbelerine göre Mehmed Nuri Efendi'ye ait kabir 1.97x0.77 m. ölçülerinde pehle üzerine düzenlenmiş levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. 1.80x0.65 ölçülerinde üst silmeye sahip pehlenin ortasında 0.32x0.21 m. boyutlarında dikdörtgen formlu kısa kenarları yuvarlatılmış kabir suluğu bulunmaktadır.

Levha şeklinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen baş şahidesi 1.06m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe celî sülüs yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır yarım daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa bir boyun kısmı ile Azizî fesli başlık kısmına ulaşılmaktadır.

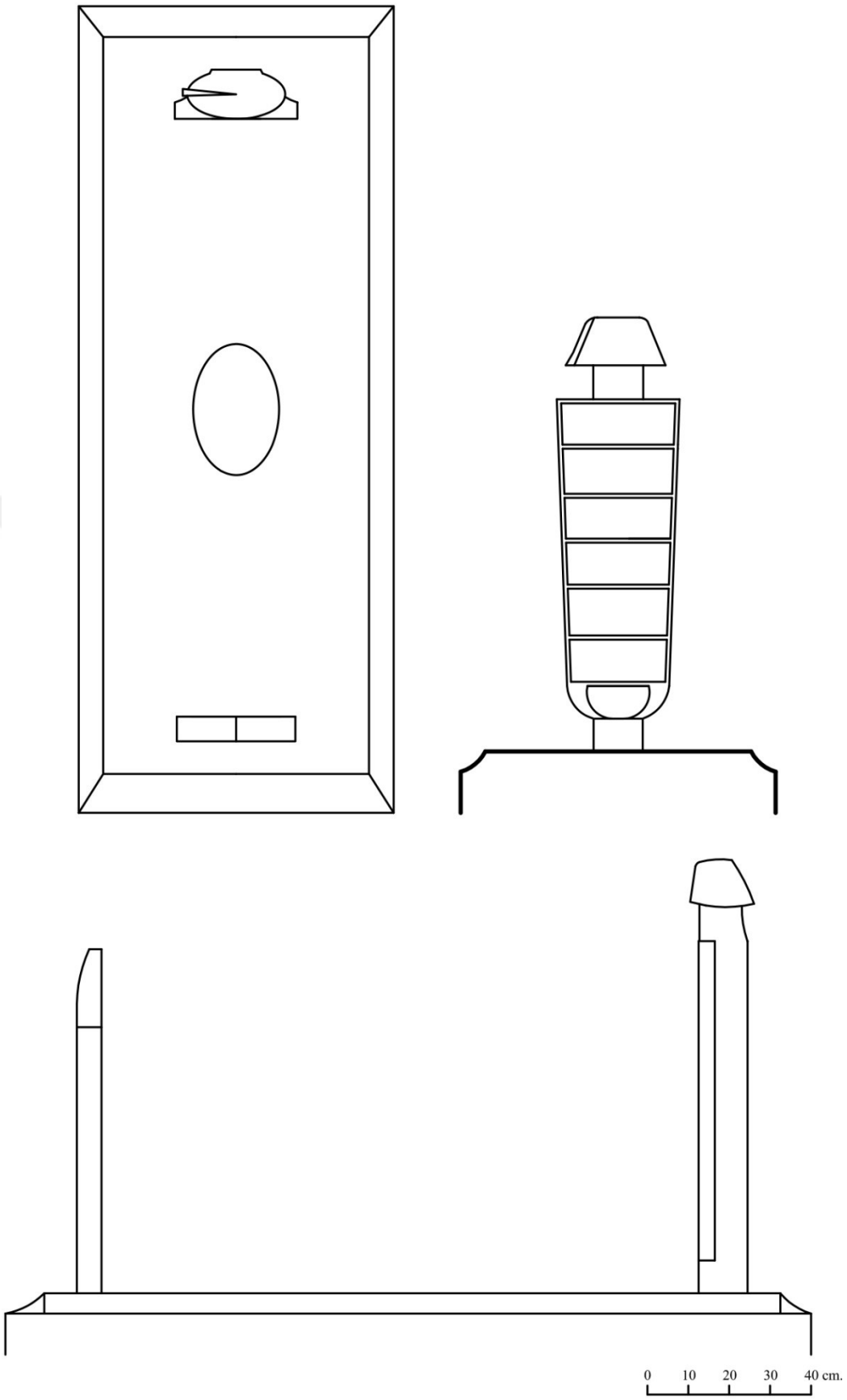
0.84 m. yüksekliğinde ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip ve aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte ve sivri kemer şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır.

Fotoğraf 180: Mehmed Nuri Efendi, Genel Görünüş

Fotoğraf 181: Mehmed Nuri Efendi, Baş Şahidesi

Çizim 110: Mehmed Nuri Efendi, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 82		
Fotoğraf No	182	
Çizim No	111	
Kimlik ve Tarihi	Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası el-Hâc Efendi 1280/1863-64	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Azizî Fes	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Ön Yüz		
1	Âh mine'l-mevt	اه من الموت
2	Bu cihan bağına geldim bir mürüvvet görmedim	بو جهان باغنه كلدم بر مروت كورمدم
3	Derdime derman aradım bir ilacın bulmadım	دردیمه درمان ارادم بر علاجین بلمدم
4	Ah ile zar kılarak tazeliğime doymadım	اه آیله زار قیله رق تازه لكیمه طویمدم
5	Çün ecel beymanesi dolmuş muradım almadım	چون اجل بیمانه سی طولمش مرادم المدم
6	Hasrete fâni cihanda tûl-i ömür sürmedim	حسرتا فانی جهانده طول عمر سورمدم
7	Firkatâ takdir bu imiş tâ ezelden	فرقتا تقدیر بو ایمش تا ازلدن
8	Vay benim dertli vâlidem ağlayup etme fe'man	وای بنم درتلی والدم اغلیوب اتمه فمان
9	Ciğer kuşum, garındaşım duadan unutma	جكر كوشم قرنداشم دعادن اونوتما
10	Hafız Muhammed Efendi'nin mahdumi mekteb-i	حافظ محمد افندینك محدومی مكتب
11	İdadiye kolağası merhûm el-Hâc…	ادادیسه قول اغاسی مرحوم الحاج…
12	Efendi'nin rûhîçün el-Fâtiha	افندینك روحیچون الفاتحه
13	Sene 1280	سنه ١٢٨٠

Kitâbesine göre Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası'na ait kabir 2.19x0.85 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli bir mezardır. Baş şahidesinin batısında 0.35x0.24 m. ölçülerinde beyzî formlu suluk kısmı bulunmaktadır.

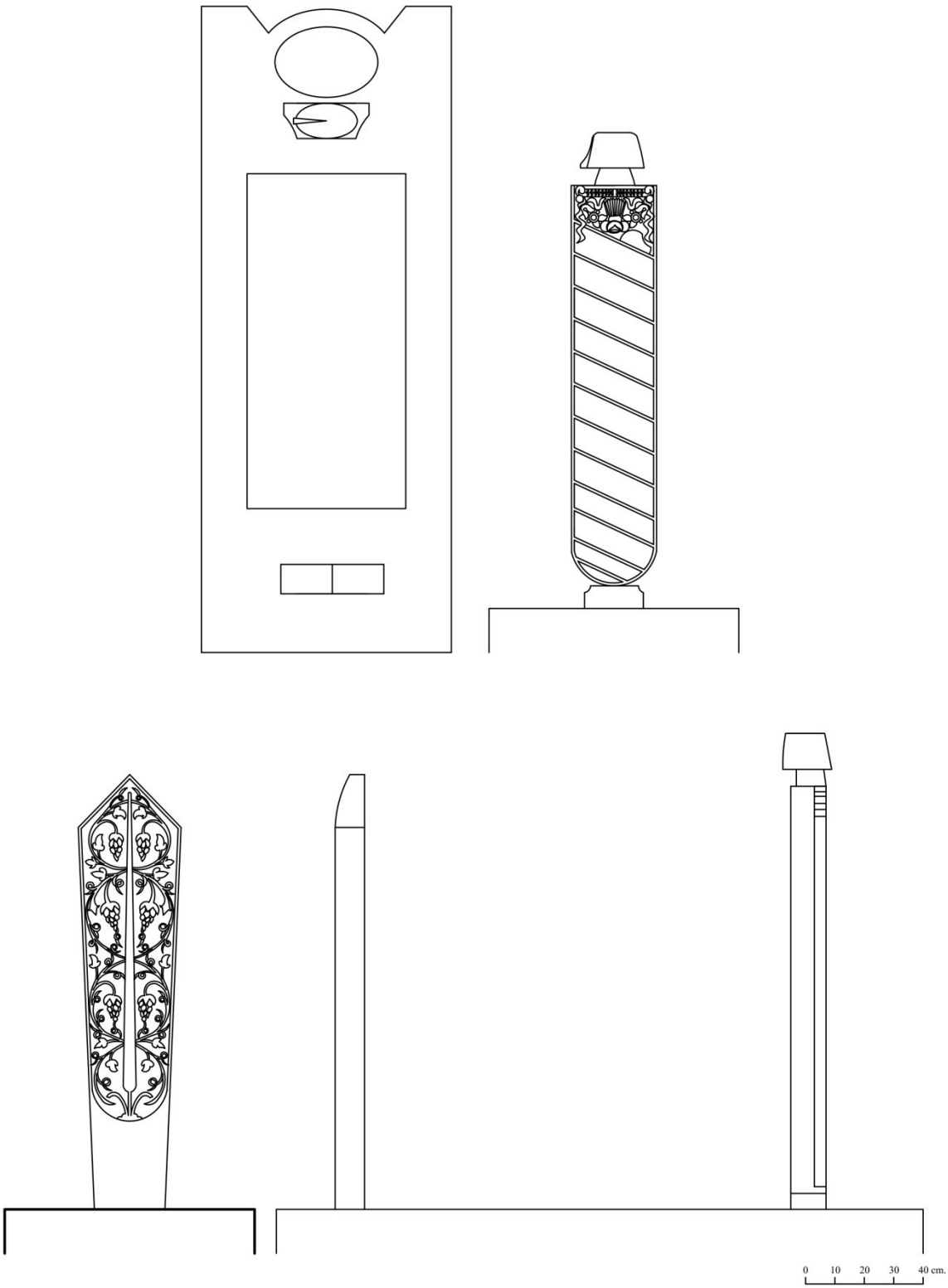
Baş şahidesi 1.62 m. yüksekliğinde ve mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü on üç satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin ilk altı satırından sonra kuzey kısmından yaklaşık 0.10 m. kırılmış ve kime ait olduğu görülmemektedir.

Baş şahidesinin ön yüzünde beyzî formlu teslim satırın hemen üzerinde açmış gül motifine bağlı ard arda dizilmiş lalelerin oluşturduğu askıçelenk motifi bulunmaktadır. Askıçelengin içerisinde oluşan boşluk kısmına ise düşey olarak çizilmiş bezeme konulmuştur. Şahidenin başlık kısmına aşağıdan yukarıya doğru daralarak yükselen boyun kısmı ile ulaşılmakta ve Azizî fes tipli başlık kısmıyla sona ermektedir.

1.48 m. yüksekliğindeki aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip üçgen şeklinde tepelik ile sonlandırılmıştır. Kompozisyonların yoğun olarak görüldüğü bu şahide üzerinde eksende yükselen bir servi ağacının gövdesine birleşen asma dalı ve üzüm salkımlarının helezonik kıvrımlar halinde yayılarak yükselmesi ile oluşturulmuş bezeme bulunmaktadır. Asma yaprakları üç dilimli olarak stilize edilmiştir. Ayak şahidesi lahit mezarın yan kanatlarından birisi üzerine oturtulmuştur. Üzerinde, merkezde içerisinde kademeli olarak büyüyen gül bezemenin olduğu rozet, her iki yanında ise üzeri altı dilimli vazodan çıkan kır çiçeği ve karanfil motifleri işlenmiştir. Şerit kısmında ise palmet motifleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 182: Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası el-Hâc Efendi Mezarı, Genel Görünüş, Baş ve Ayak Şahide(Sağ)

Çizim 111: Hafız Muhammed oğlu Mekteb-i İdadi Kolağası el-Hâc Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 83		
Fotoğraf No	183	
Çizim No	112	
Kimlik ve Tarihi	Heybetullah Hanım 1282/1866	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Taşı Ön Yüz		
1	Âh mine'l-mevt	اه من الموت
2	Fâni dünyada da madem olmadım	فانی دنیاده ده ما دم اولمدم
3	Pek civandım gençliğime doymadım	پك جواندم كنجليكيمه طويمدم
4	Çok aradım derdimin dermanını	چوق ارادم دردیمك درماننی
5	Derde deva ve bir ilacın bulmadım	درده دوا برعلاجين بولمم
6	Üç nefer evladımı terk eylemedim	اوچ نفراولادیمی ترك ایلدم
7	Hasret fergatı eyvah azm ukba eyledim	حسرت فرقات ایواه عزم عقبا ایلدم
8	Ahmediye Cami şerifi hatibi el-Hâc Saîd	احمدیه جامی شرفس خاطیبی الحاج سعید
9	Efendi'nin kerîmesi merhûme Heybetullah	افندنك كريم سی مرحومه هیبه الله
10	Hanımın rûhîçün el-Fâtiha	خانمك روحیچون فاتحه
11	Sene 1282 N. 9	سنه ١٢٨٦ ن ٩

Kitâbeye göre Ahmediye Cami şerifi hatibi el-Hâc Saîd Efendi'nin kızı Heybetullah Hanım'a ait kabir, 2.19x1.64 m. ölçülerinde çerçeveli mezardır. Çerçeve doğrudan toprağa oturmaktadır. Çerçevenin kısa kenarların merkezlerine yerleştirilmiş mermer malzemeden levha şeklinde yükselen baş şahidesi ile beyzi formda ayak şahidesi bulunmaktadır. Baş şahidesinin batısında ise 0.34x0.24 m. ölçülerinde beyzi formlu suluk kısmı bulunmaktadır. Kabir suluğunun ölçüsü ise 0.95x0.48 m. ölçülerindedir.

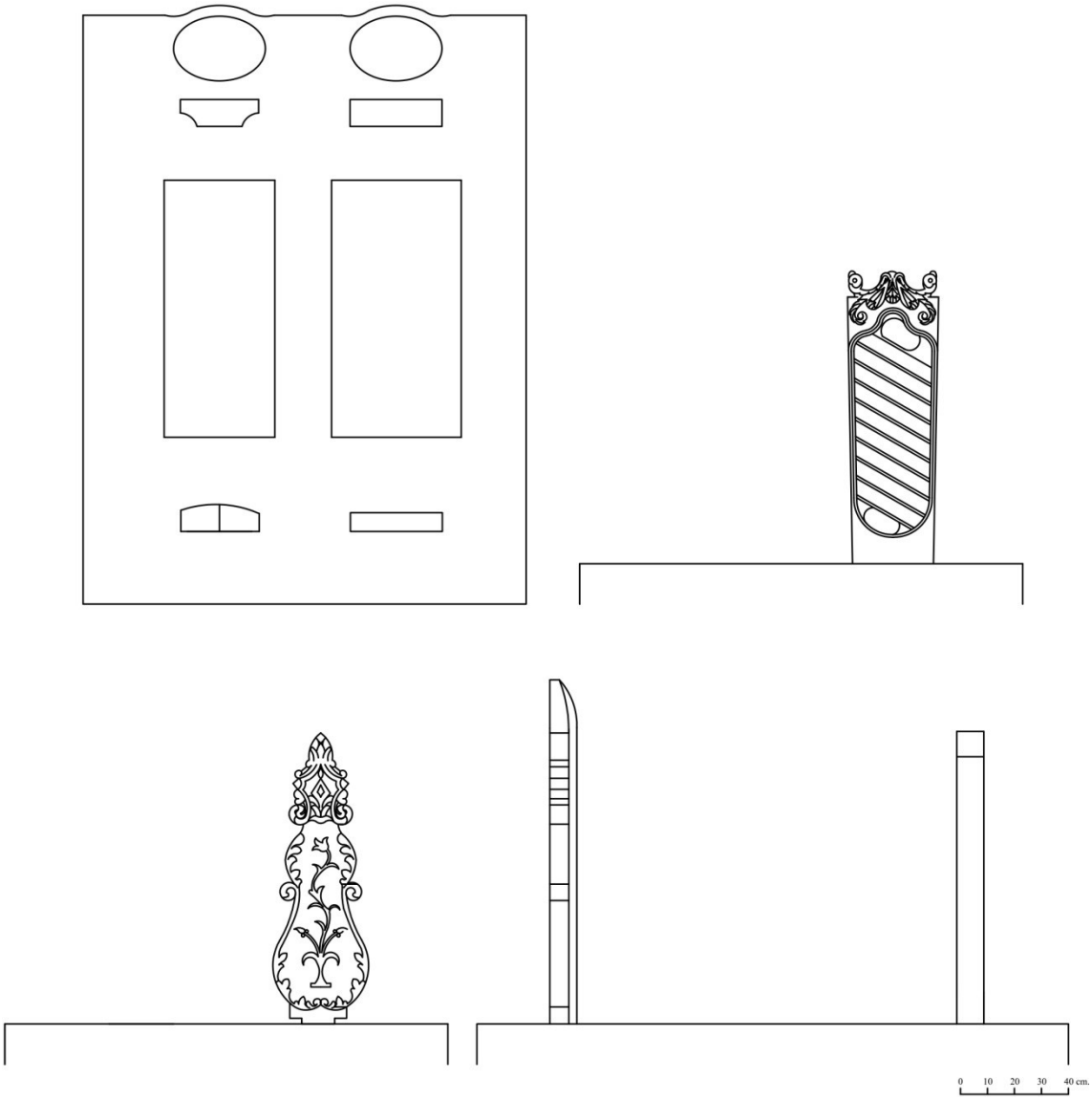
1.08 m. yüksekliğinde baş şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum şekilde mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim ve tarih bölümlerinin yazıldığı satır diğerlerine nazaran farkı ölçüde olup beyzi formda kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde volüt şeklinde kıvrılan dalların

oluşturduğu kompozisyon tepelikte akant yaprakları ile sonlandırılmış olup üst kısmı kırıktır.

1.08 m. yüksekliğinde şematik olarak insan vücudunu andıran beyzî formlu bir gövdeye sahip ayak şahidesi bulunmaktadır. Şahide gövdesinde ise bir kökten kıvrılarak yükselen dalda açmış ve gonca olarak yerleştirilmiş lale motifleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 183: Heybetullah Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide

Çizim 112: Heybetullah Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 84		
Fotoğraf No	184-185	
Çizim No	113	
Kimlik ve Tarihi	Şadiye Hanım 1282/1866	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Ön Yüz		
1	Âh mine'l-mevt	اه من الموت
2	Verdim derman aradım bir duanın bulmadım	وردیم درمان ارادم بر دوا نین بولمدم
3	Hasrete fâni cihanda tûl-i ömür sormadım	حسرتا فانی جیحانده طول عمر سورمدم
4	Fergata takdir bu imiş ta ezelden bulmadım	فرقتا تقدیر بوایمش تا ازلدن بلمدم
5	Varnım dertli ve aldım ağlayub etmeye fe'man	وارنم درتلی و الدم اغلیوب اتمیه فمان
6	Çiğer kuşum garındaşım duadan unutmaman	جکر کوشم قرنداشم دعادن اونتمامان
7	Ahmediye Cami şerifi hatibi Ahmed	احمدییه جامع شریفی حطیبی احمد
8	Efendi'nin zevcesi olaycı Hüseyin Efendi'nin	افندینك زوجه سی اولا یجی حسین افندینك
9	Kerîmesi Şadiye Hanımın rûhuna Fâtiha	کریمه سی شادیه خانمك روحنه فاتحه
10	Sene 1282 Zilkade 7	سنه ۱۲۸۲ دالقعده ۸

Olaycı Hüseyin Efendi'nin kızı Şadiye Hanım'ın kabri, levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış 1.48x0.60 m. ölçülerinde çerçeveli bir mezardır.

1.41 m. yüksekliğinde levha şeklindeki baş şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türüyle Osmanlı Türkçesi kullanılarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim satırı diğerlerinden farklı kartuş içerisinde verilmiştir. Tepelik kısmında ise kıvrılarak sonlanan akan yaprakları bulunmaktadır.

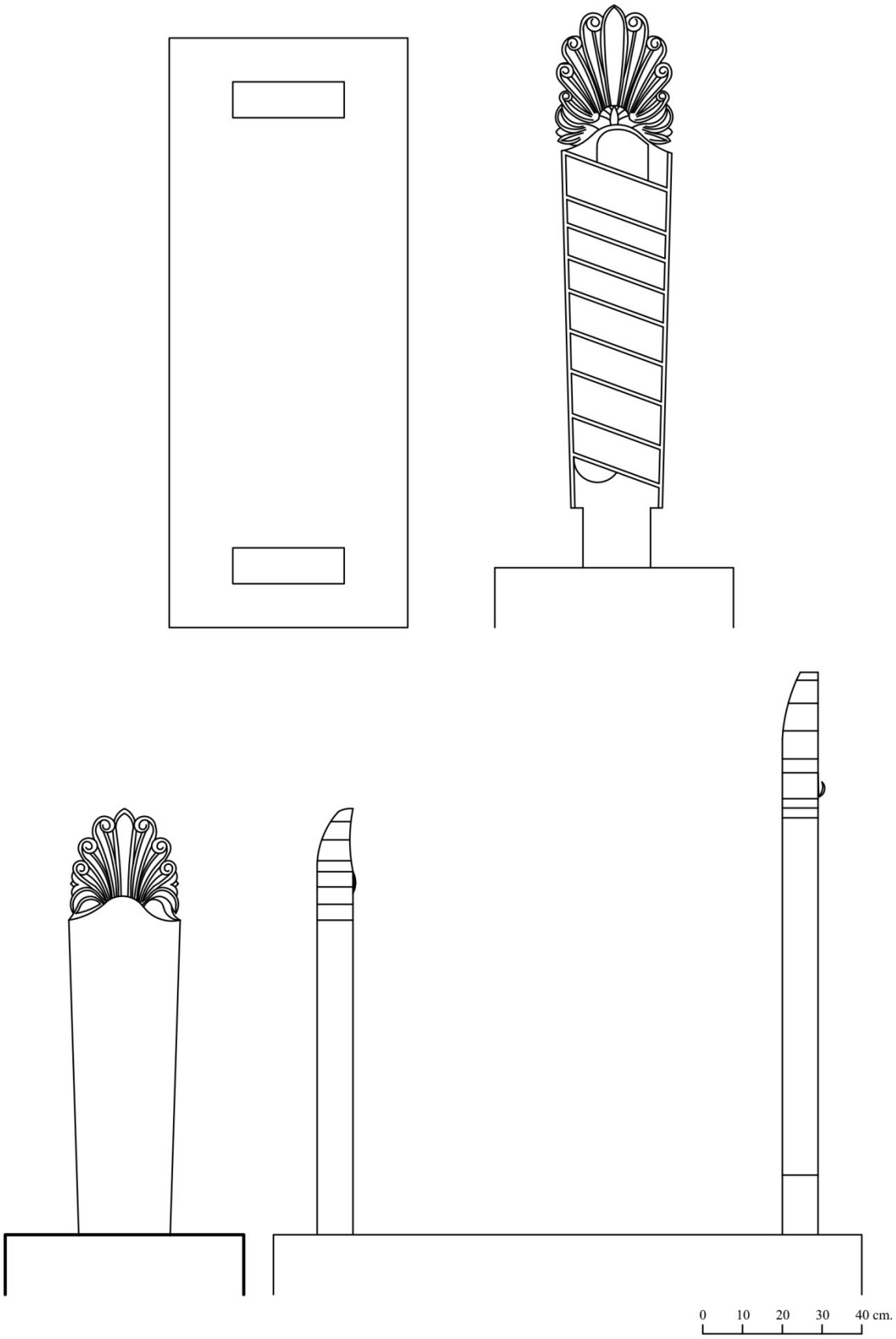
Levha şeklinde 1.07 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi baş şahidesiyle aynı forma sahip olup kitâbesi bulunmamaktadır.

Fotoğraf 184: Şadiye Hanım Mezarı, Genel Görünüş ve Ayak Şahidesi

Fotoğraf 185: Şadiye Hanım Mezarı, Ayak Şahidesi

Çizim 113: Şadiye Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 85		
Fotoğraf No	186	
Çizim No	114	
Kimlik ve Tarihi	Ahmediye Cami Hatibi Muhammed Said Efendi 1288/1871	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Lâ mevcüde illâ hû	لا موجود الا هو
2	Fe lev kanet el-dünya tedumu-livahid	فلو كانت الدنيا تدوم لواحد
3	Lekane-rasulu allah fiha muhallede	لكان رسول الله فيها مخلدا
4	İdup terk-i hevâ yol ya rab bugün azm beka itdim	ايدوب ترك هوا يا رب بوكون عزم بقا ايتدم
5	İçup cam-ı ecelden meskenimdir cinan itdim	ايچوب جام اجلدن مسكنم در جنان ايتدم
6	Onunçun halle-i rıdvan kıldım terkın itdim	انكچون حلّه رضوان كيدم تركن ايتدم
7	Huzûr-i izzete bin şerm eyle ya hak deyü gittim	حضور عزّته بيك شرم ايله يا حق د يو كتدم
8	Tarik sâdât-ı Rıfâiye nücebâsı ve Ahmediye	طريق سادات رفا عييه نجباس و احمديه
9	Cami şerifinin hatibi merhûm ve mağfûr	جامع شريفنك خطيبى مرحوم و مغفور
10	el-Muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr el-Hâc	المحتاج الى رحمة ربه الغفور الحاج
11	es-Seyyid Muhammed Sa'îd Efendi'nin rûhuna Fâtiha	السّيد محمد سعيد افنديك روحنه فاتحه
12	Sene 1288 Câ. 19	سنه ١٢٨٨ جا ١٩

Kitâbeye göre Ahmediye Cami Hatibi, Muhammed Said Efendi'ye ait kabir, 2.19x1.64 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. Baş şahidesinin batısında ise 0.34x0.24 m. ölçülerinde kalp şeklinde suluk kısmı bulunmaktadır.

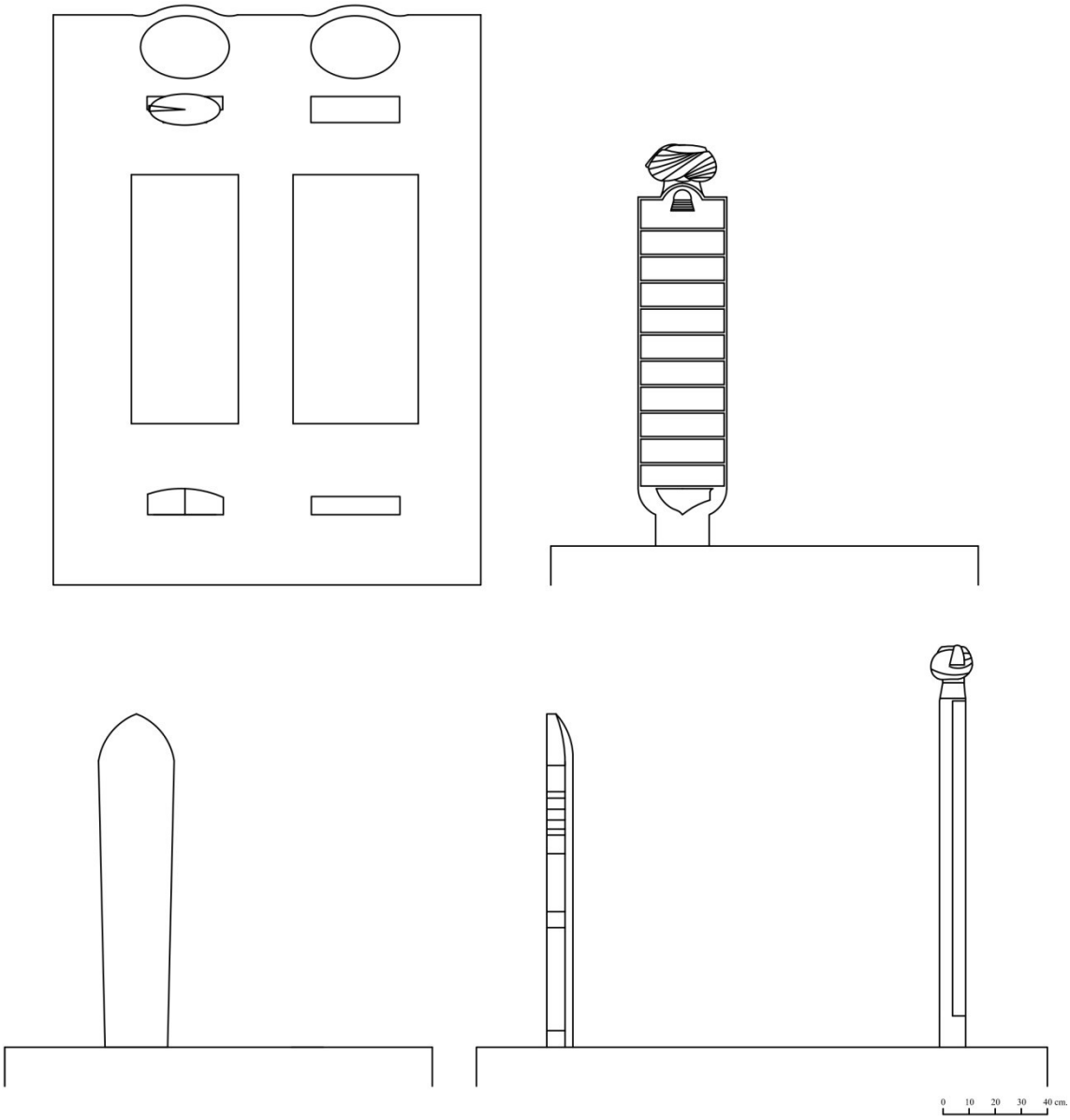
1.54 m. yüksekliğinde baş şahidesinde yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on iki satırdan oluşan kitâbe celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum şekilde kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede teslim ve tarih bölümlerinin yazıldığı satır diğerlerine nazaran farklı ölçü ve formda kartuş içerisinde verilmiştir. Teslim satırının yazıldığı kartuş içerisinde yazıları ikiye bölecek şekilde merkeze yerleştirilmiş beş terkli mevlevi sikkesi bulunmaktadır.

Kitâbe üzerindeki kısa boyunla yükselen başlık kısmına ulaşılmaktadır. Ulema sarığı şeklindeki başlık, tepe kısmı oval enine gelişen biçimde yapılmış olup merkezde daha geniş bir destar ile ikiye bölünmüştür. Her iki yanda dört tane çapraz olarak çekilmiş destarın oluşturduğu kompozisyon bulunmaktadır.

1.28 m. yüksekliğe sahip levha şeklinde aşağıdan yukarıya genişleyerek yükselen ayak şahidesi sivri kemer şeklinde tepelikle sonlanmaktadır. Kitâbe üzerinde bezeme veya kompozisyon bulunmamaktadır.

Fotoğraf 186: Muhammed Said Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide

Çizim 114: Muhammed Said Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 86		
Fotoğraf No	187	
Çizim No	115	
Kimlik ve Tarihi	Şerife Hadice Hanım 1295/1878	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	هو الخلاق الباقى
2	Beni kıl mağfiret ey rabbimizden	بنى قيل مغفرت ا ى ربيمزدان
3	Bi hak suret rahman ve furkan	بحق سورة رحمن و فرقان
4	Meşayih-i selâtin-i a'zamdan	مشايخ سلاطين عظامدن
5	Ahmediye Cami Şerifi İmamı	احمديه جامع شريفى امامى
6	Merhûm el-Hâc Hasan Efendi'nin	مرحوم الحاج حسن افنديڭ
7	Halîlesi merhûme ve mağfûr-lehâ Şerife	خليله سى مرحومه و مغفور لها شريفه
8	Hadice hanım'ın rûhîçün el-Fâtiha	خديجه خانمڭ روحيچون الفاتحه
9	Sene 1295 Muharrem 8	سنه ١٢٩٥ محرم ٨

Kitâbesine göre Hasan Efendi'nin eşi Hadice Hanıma ait olan kabir, 2.30x0.89 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli bir mezardır. Çerçevenin içerisinde 1.30x0.45 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Baş şahidesinin batısında 0.35x0.26 m. ölçülerinde beyzî formlu suluk kısmı bulunmaktadır.

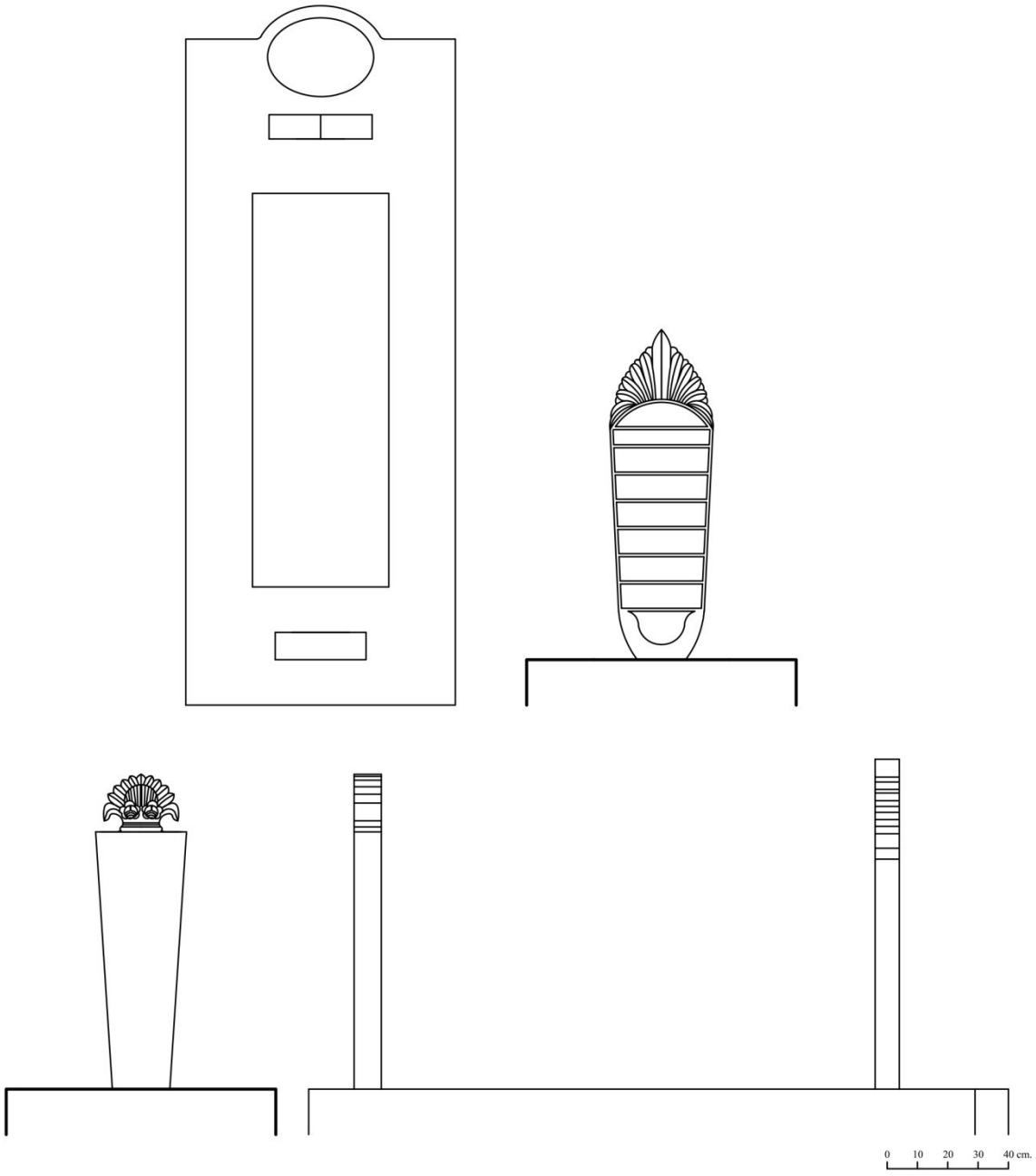
Baş şahidesi 1.46 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olup içerisi akantus yaprakları ile bezenmiş sivri kemer şeklinde tepelikle sonlandırılmaktadır.

1.04 m. yüksekliğindeki aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen ayak şahidesi levha şeklinde şahideye sahip ve tepelik kısmı gül demeti şeklinde

sonlandırılmıştır. Merkezde profilden yerleştirilmiş iki adet açılmış gül demeti etrafını taçlandıran yaprakları ile verilmiştir. Şahide üzerinde kitâbe bulunmamaktadır.

Fotoğraf 187: Şerife Hadice Hanım Mezarı, Baş ve Ayak Şahideleri(Sağ)

Çizim 115: Şerife Hadice Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 87		
Fotoğraf No	188	
Çizim No	116	
Kimlik ve Tarihi	Ahmed Nafiz Bey 1298/1881	
Mezar Tipi	Pehleli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Ön Yüz		
1	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	هو الحى الباقى
2	Ve lemma kasâ kalbi ve dâkat mezâhibi	ولما قسا قلبى وضاقت مذاهبى
3	Cealtü'reca'i nehva afvike sülleme	جعلت رجائى نحو عفوك سلما
4	Teazameni zenbi felemma karentühu	تعظمنى ذنبى فلما قارنته
5	Biavfike rabbi kâne afvüke a'zama	بعفوك ربى كان عفوك اعظما
6	Üsküdar'da Rum Muhammed Paşa	اسكداره روم محمد پاشا
7	Mahallesinde sakin Rikâb	محله سنده ساكن ركاب
8	Hümâyun kapıcı başlarından	همايون كپوجى باشلرندن
9	Rafzalı Ahmed Nafiz Bey	رفضلو احمد نظيف بك
10	Rûhîçün el-Fâtiha	روحيچون الفاتحه
11	Sene 1298 7 şevval	سنه ١٢٩٨ ٧ شوال

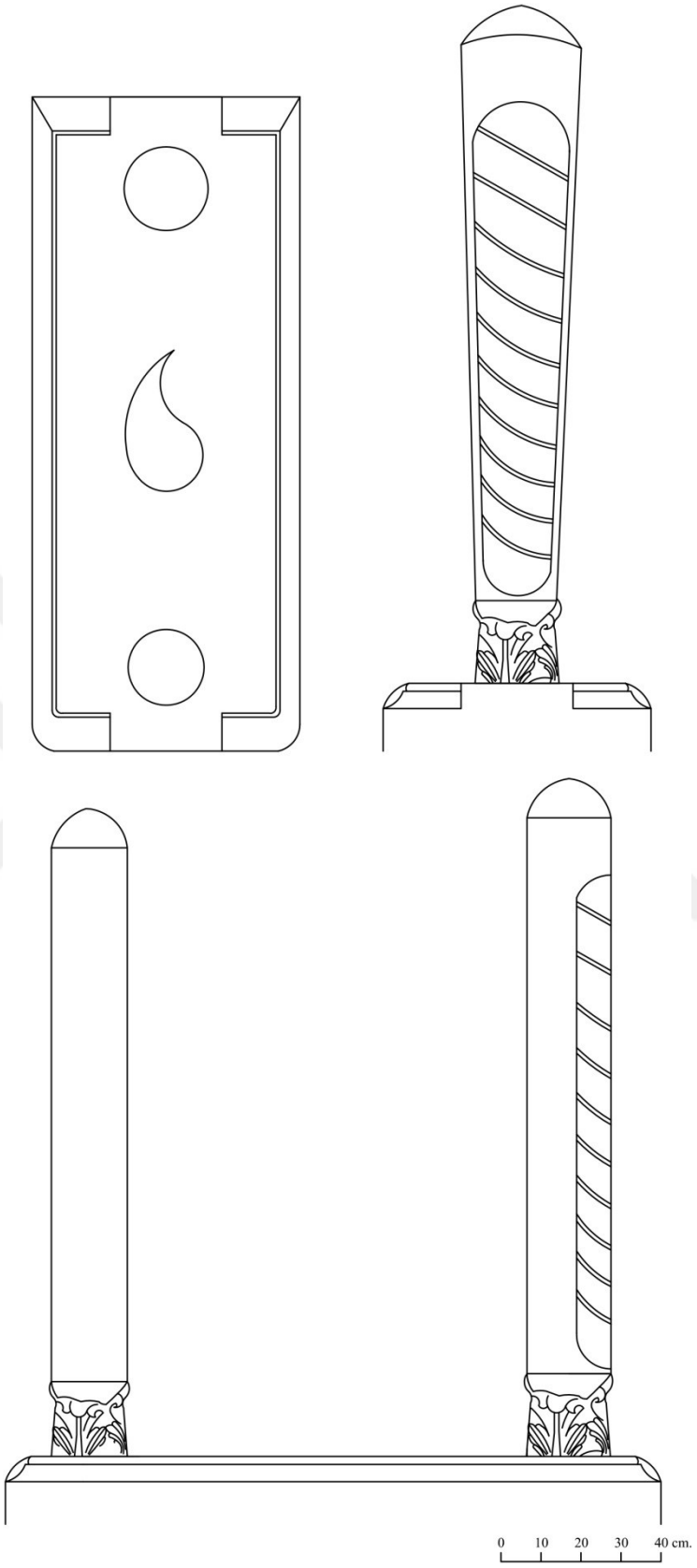
Hümâyun kapıcı başlarından Ahmed Nafiz Bey'in mezarı iki silindirik şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli mezardır. 1.64x0.67 m. ölçüsündeki pehlenin ortasında damla şeklinde kabir suluğu bulunmaktadır. Pehlenin kısa kenarlarının ortası 0.28 m. eninde ikinci bir silmeye sahiptir.

1.70 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselen silindirik şahideye üzerinde mâil tarzda çekilmiş cetvellerin böldüğü on bir satırlık kitâbe celî ta'lik yazı türünde ilk beş satırı Arapça diğer satırlar Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbenin teslim ve tarih bölümleri benzer formda yapılmıştır. Kaidesi olmayan şahidesinin alt tarafında dört akant yaprağının çevrelediği bezeme bulunur.

1.63 m. yüksekliğinde ve cephe üzerinde kitâbesi olmayan ayak şahidesinde ise bezeme: kompozisyonu kaide üzerine yerleştirilmiş dört akant yaprağında görülmektedir.

Fotoğraf 188: Ahmed Nafiz Bey Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahide

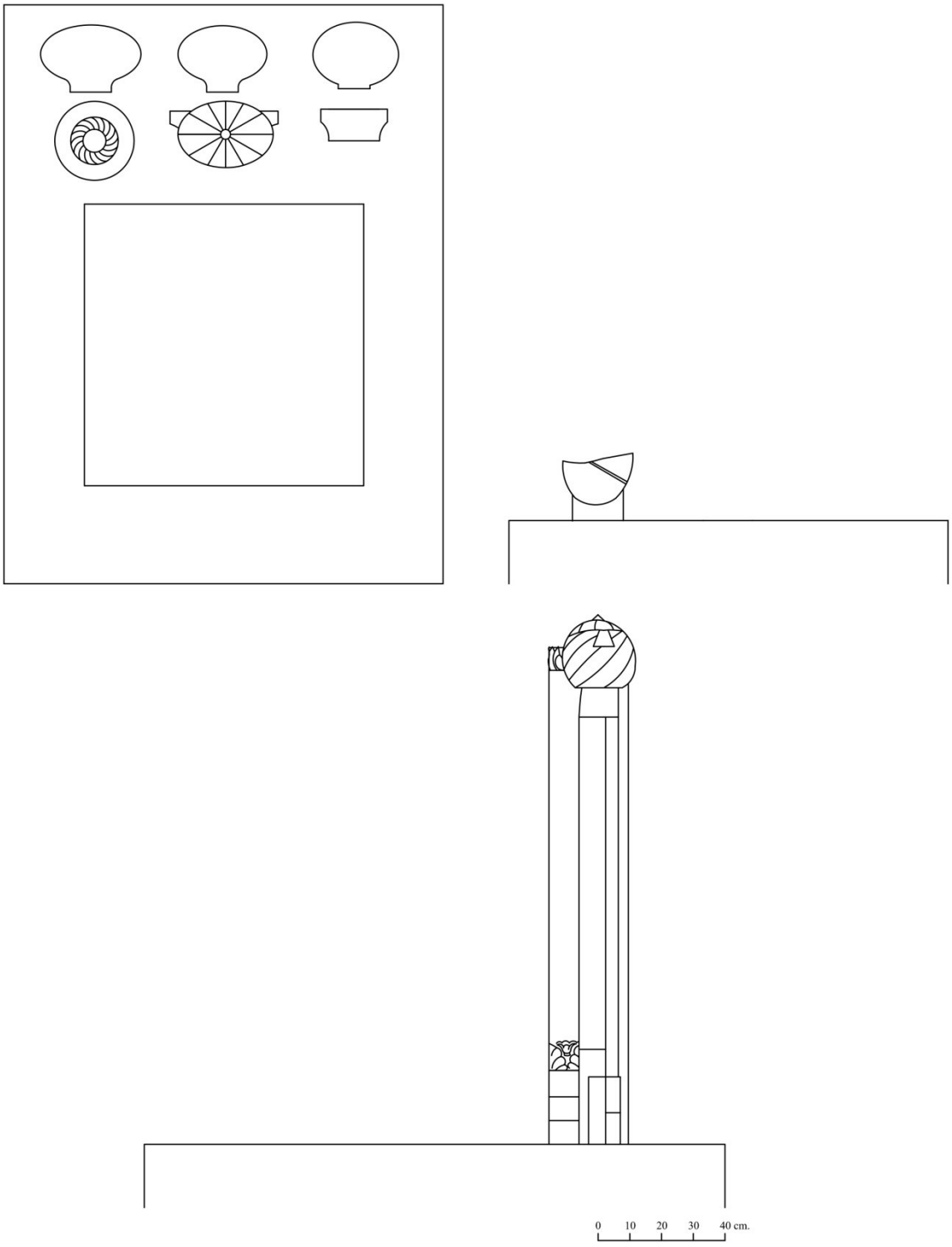

Çizim 116: Ahmed Nafiz Bey Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş
(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 88		
Fotoğraf No	189	
Çizim No	117	
Kimlik ve Tarihi	Fahriye Hanım 1304/1886-87	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Fahriyem idup oldu cinanı	فحريم ايدب اولدى جنانى
2	Sene 1304 fi 29	سنه ١٣٠٤ فى ٢٩

Levha şeklinde şahidesi olan kabir, yaklaşık 0.30 m. de kırılmış ve mevcut değildir. Baş şahidesi cephesi üzerinde mâil olarak çekilmiş bir cetvelin böldüğü iki satır mevcut olup tarih satırının yazıldığı kartuş okunmaktadır.

Fotoğraf 189: Fahriye Hanım Mezarı, Baş Şahide Ön Yüz

Çizim 117: Fahriye Hanım Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 89		
Fotoğraf No	190	
Çizim No	118	
Kimlik ve Tarihi	Tabur İmamı İbrahim Hakkı Efendi 1305/1887-88	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Şahidesi Arka Yüz		
1	Yâ hû	يا هو
2	Hâssa-i nizamiyye birinci	خاصه نظاميه برنجى
3	Alayın ikinci taburunun	لايك ايكنى طابورنك
4	İmami faziletlü el-Hâc	اِمامى فضيلتولو الحاج
5	İbrahim Hakkı Efendini	ابراهيم حقى افندنى
6	Merhûmun rûhîçün	مرحومك روحيچون
7	Ve kâfe-i ehl-i îmân	و كافه اهله ايمان
8	Ervâhîçün el-Fâtiha	ارواحيچون الفاتحه
9	Sene 1305 Fi muharrem yevm cumartesi	سنه ١٣٠٥ فى محرم يوم جمعاايرتسى

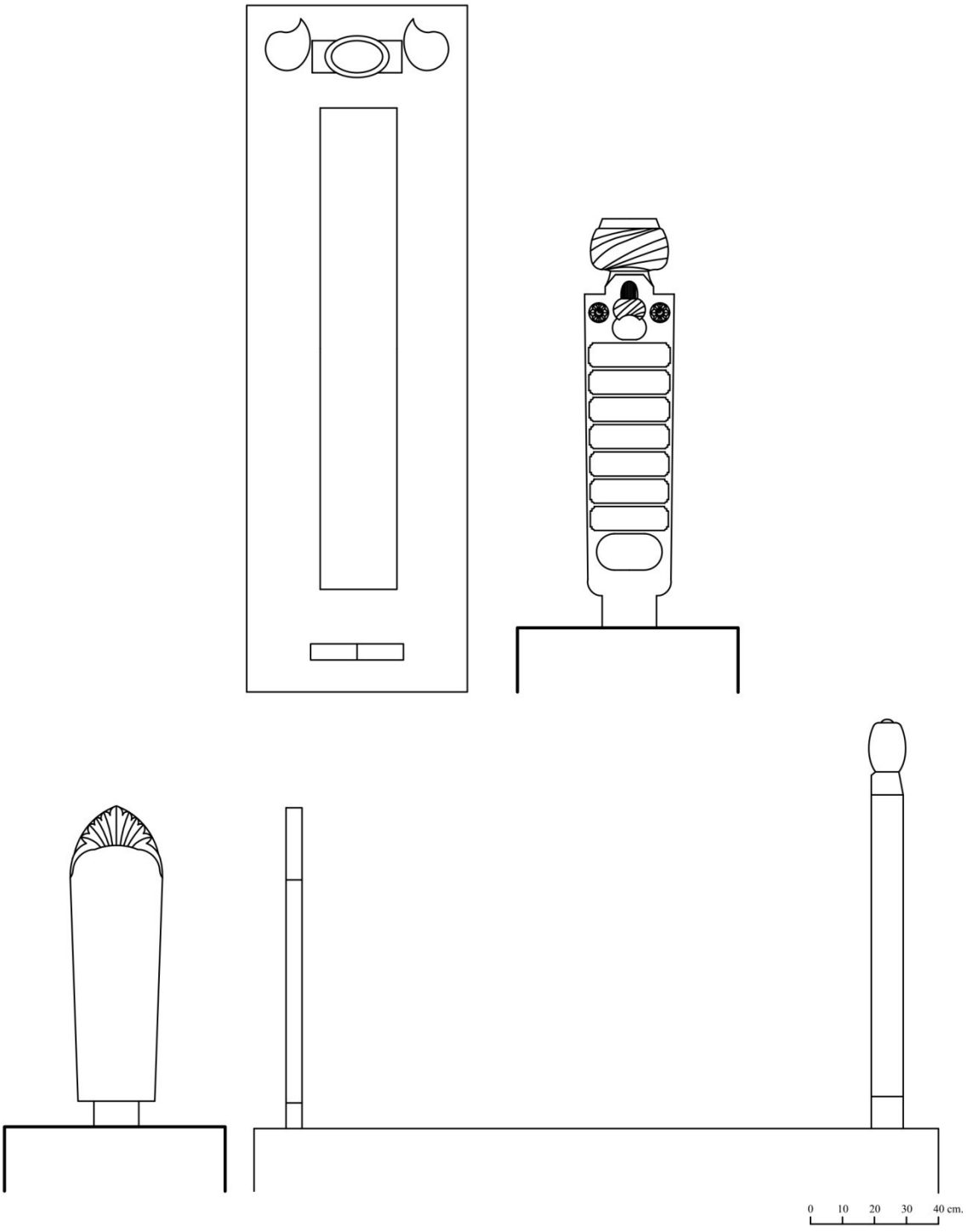
Kitâbeye göre Tabur İmamı İbrahim Hakkı Efendi'ye ait kabir, 2.14x0.69 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahiptir. Çerçevenin içerisinde 1.27x0.24 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır. Baş şahidesinin batısında her iki yana yerleştirilmiş damla formlu suluk kısımları bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.85 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü dokuz satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır ile teslim bölümü beyzî formda kartuş içerisinde verilmiştir. Teslim bölümünün yazıldığı ilk satır üzerinde mevlevi dervişlerinin kullandığı başlık verilmiştir. Başlığın iki yanında Osmanlıdaki konumu ve rütbesini belirtmek üzere sekiz kollu yıldız içerisinde ay yıldız motifli arma verilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa boyun kısmı ile başlığa ulaşılmaktadır. Başlık alınlığı çapraz olarak çekilmiş yedi destardan oluşmaktadır.

1 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte ve sivri kemer şeklinde bir tepelikle sonlandırılmaktadır. Tepeliğin içerisinde dilimli akantus yapraklarının oluşturduğu kompozisyon bulunmaktadır.

Fotoğraf 190: İbrahim Hakkı Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Çizim 118: İbrahim Hakkı Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 90		
Fotoğraf No	191	
Çizim No	119	
Kimlik ve Tarihi	Ahmediye Cami Hatibi Sırâceddin Efendi 1314/1896	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Yok	
Yazı Türü	Celî Ta'lik	
Kitâbesi		
Baş Şahide Ön Yüz		
1	Mecme-i ahsen-i a' mal muvahhid ….	مجمع احسن اعمال موحد ....
2	Dinse şanında sezâvâr anın ehl-i yakîn	دينسه شاننده سزاوار انك اهل يقين
3	İtdi ateş gede eyvah kalub nâsı	ايتدى اتشكده ايواه قلوب ناسى
4	Belki düştü melekût -ı aleme ah ve yaş	بلكه دوشدى ملكوت عالم آه و ياش
5	Nasıl oldu acaba ailesi ahvali	نصل اولدى عجبا عائله سى احوالى
6	Ecir ve sabrıyla ola onlara Allah muin	اجر وصبر يله اوله انلره الله معين
7	Hüsnü mazhar idi olur terki...	حسن مظهر ايدى اولر تركى ....
8	Gayretinden tutuşurdu kül olurdu canın	غيرتنده طوطوشوردى كل اولوردى جونين
9	Çıkdı bir ehli tarih tamamı fevti	چيقدى بر اهل تاريخ تمامى فوتى
10	Hak didi alemi terk eyledi Burhanetdin	حق ديدى عالمى ترك ايلدى برهان الدين
11	Ahmediye cami şerifi hatibi Sırâceddin	احمديه جامع شريفى خطيبى سراج الدين
12	Efendi'nin rûhîçün fâtiha	افندينك روحيچون فاتحه
13	Fi 23 Safer sene 1314 22 Temmuz sene 1312	فى ٢٣ صفر سنه ١٣١٤ ٢٢ تموز سنه ١٣١٢

Kitâbesine göre Ahmediye Cami Hatibi Sırâceddin Efendi'ye ait olan bu kabir, 1.83x1.38 m. ölçüsünde ve silindirik şahideye sahip çerçeveli mezardır. Çerçevenin içerisinde 0.88x0.89 m. ölçülerinde kabir suluğu yer almaktadır. Baş şahidesinin batısında çerçeveye bağlı 0.31x0.21 m. ölçülerinde beyzî formlu suluk kısımları bulunmaktadır.

Baş şahidesi 1.67 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü on üç satırdan oluşan kitâbe, celî ta'lik yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer

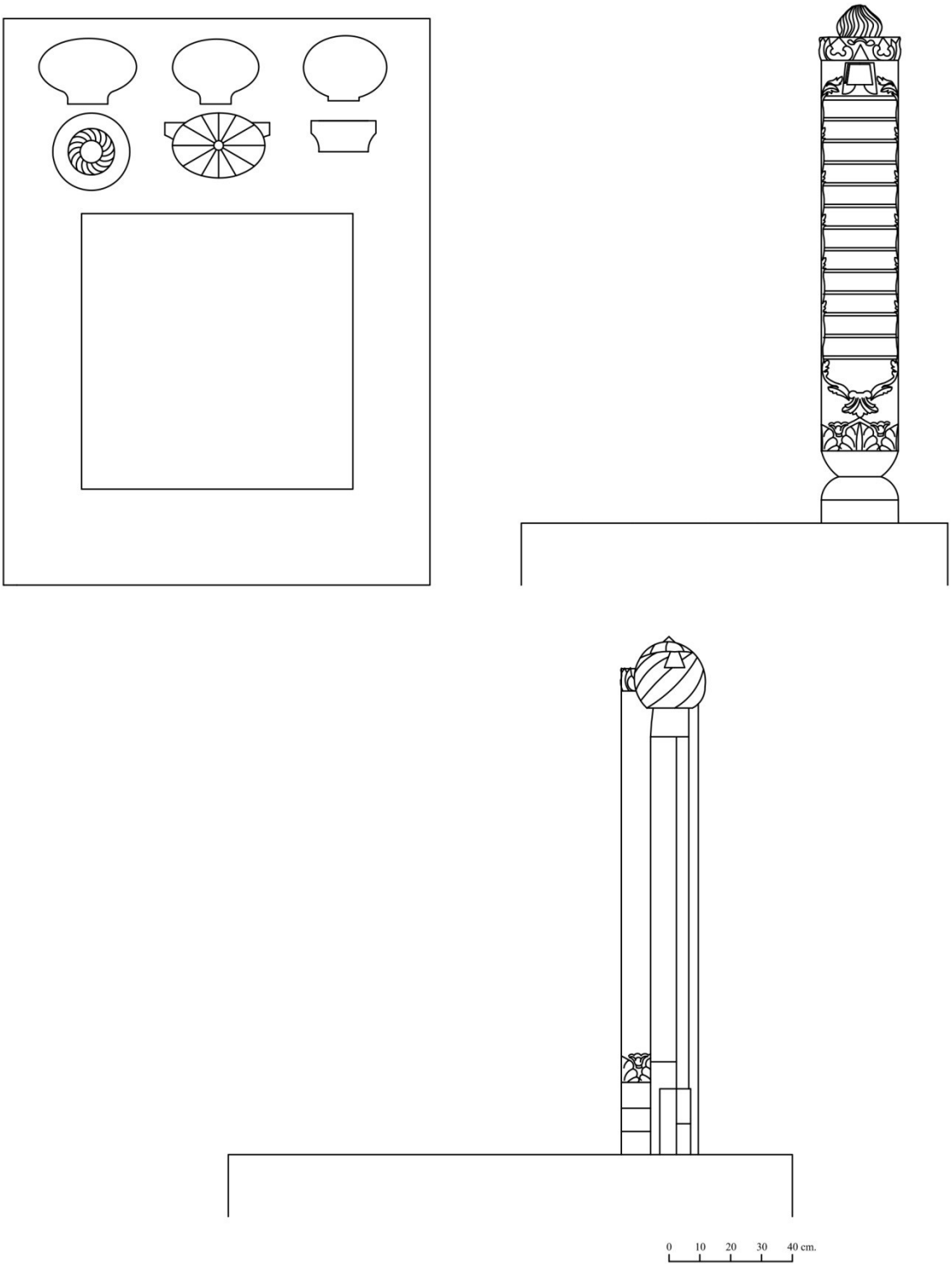
malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir.[103] Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır daire formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin üzerinde kısa yivli bir tepelik kısmı bulunmaktadır.

Baş şahide kaidesi üzerinde altı akant yaprağının çevrelediği bezeme yer almaktadır. Kartuşların sınırları belirleyen silme akantus yaprakları ile bezenmiştir. Ayak şahidesi yoktur.

Fotoğraf 191: Sırâceddin Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

[103] Onuncu satırda yer alan Burhanetdin ismi, manzum olarak yazılan kitâbenin şairine işaret etmektedir.

Çizim 119: Sırâceddin Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 91		
Fotoğraf No	192-193	
Çizim No	120	
Kimlik ve Tarihi	Seyyid Mahmud Raci Efendi 1316/1899	
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar	
Başlık Tipi	Ulema Sarık	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Taşı Ön Yüz		
1	Lâ ilâhe illallâh Muhammede'r-Rasûlullâh	لا اله لا الله محمد رسول الله
2	Tarikat-ı aliyye Rıfâiyye meşayih-i kirâmından	طريقتى عليه رفيا مشايه كرماندا
3	Kefce dede dergâh-ı Şerifi post-nişîni eş-Şeyh	كفجى ددى دركاه شريفى پوست نيشانى الشياح
4	el-Hâc es-Seyyid Mahmud Raci Efendi'nin	الحاج السيد محمد راجى افنديئن
5	Rûhu şerîfi ve kâffe-i ehl-i îmân ervâhına	روحه شريفى و كافه اهله ايمان ارواحنه
6	el-Fâtiha	الفاتحه
7	Sene 1316 Fi 3 Şevval muharrem Nevres	سنه ١٣١٦ فى ٣ شوال محرم نورس

Kitâbeye göre: Kefce dede dergâh-ı Şerifi post-nişîni eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mahmud Raci Efendi'ye[104] ait olan kabir .183 x0.89 m. ölçülerinde olup mermer malzemeden levha şeklinde baş şahidesi bulunmaktadır. Baş şahidesinin batısında çerçeveye bağlı beyzî formlu suluk kısımları yer almaktadır.

Baş şahidesi 1.65 m. yüksekliğinde ve yatay olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü yedi satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Kitâbede tarih bölümünün yazıldığı son satır kaş kemer formlu kartuş içerisinde verilmiştir. Kitâbenin hemen üzerinde boyun kısmı ile ulema sarıklı başlık kısmına ulaşılmaktadır.[105] Yuvarlak formlu olup eğimli destarların oluşturduğu kompozisyon üstte 12 dilimlere bölünmüştür. Kitâbesindeki en önemli detay hattat "Nevres" imzasının bulunmasıdır.

[104] Hem Ahmediye Cami hem de Rıfâiyye Tarikatı için oldukça önemli bir kimlik olan el-Hâc es-Seyyid Mahmud Raci Efendi'nin hakkında Osmanlı Devlet Arşivinde iki sayfalık belge tesbit edilmiştir. BOA. DH.MKT. 156/26, 1311 R. 13, B-2. M. 1894 tarihli bu belgede; Kosova taraflarına gidecek olan Üsküdar'daki Kefce Dede Dergâhı Postnişini Şeyh Mahmud Efendiye gerekli kolaylığın sağlanması ile ilğili beyan yer almaktadır. Aynı zamanda Ahmediye Cami son cemât yeri ve mektebin Rıfâi'ye dergâhı olarak kullanıldığını göstermesi açısından oldukça önemlidir.

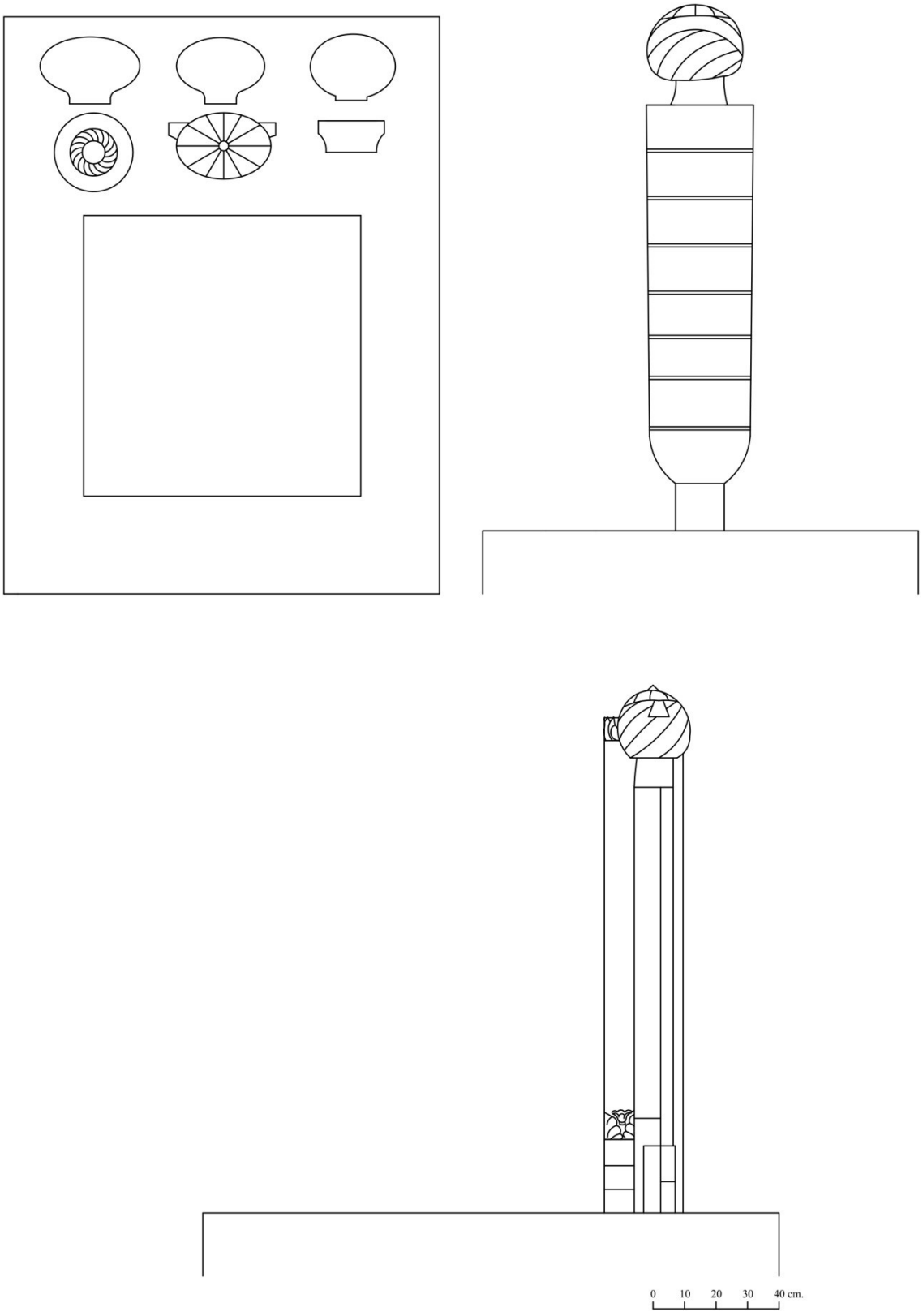
[105] Rıfâi tarikatına mensubiteyin bir nişanı olarak 12 terk'li başlık kullanılmıştır.

Fotoğraf 192: Mahmud Raci Efendi Mezarı, Genel Görünüş ve Baş Şahidesi

Fotoğraf 193: Mahmud Raci Efendi Mezarı, Baş Şahidesi

Çizim 120: Mahmud Raci Efendi Mezarı, Üst, Ön ve Yan Görünüş

(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 92	
Fotoğraf No	194
Çizim No	121
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Lahit Mezar
Başlık Tipi	Yok
Yazı Türü	Kitâbesi yoktur.

2.51x1.05 m. ölçülerindeki bir oturtmalık üzerine yapılmış ve sekizgen şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 2.20x0.76 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır. Şahidelerin üzerinde bezeme ve kitâbe[106] bulunmayıp sade tutulmuştur.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş olup dikdörtgen merkezine yerleştirilmiş rozet içerisinde kabartma tekniği ile yapılmış yaprakların kademeli olarak dağıldığı çiçek bezeme bulunmaktadır. Bu kompozisyonun hemen üzerinde silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. Burada 0.10 m. yüksekliğinde gövdenin tüm cephelerini dolanan bir bordür bulunmaktadır. Bordürün üzerinde sekizgen formlu şahide kullanılmış olup köşelerine mukarnaslar konulmuştur.

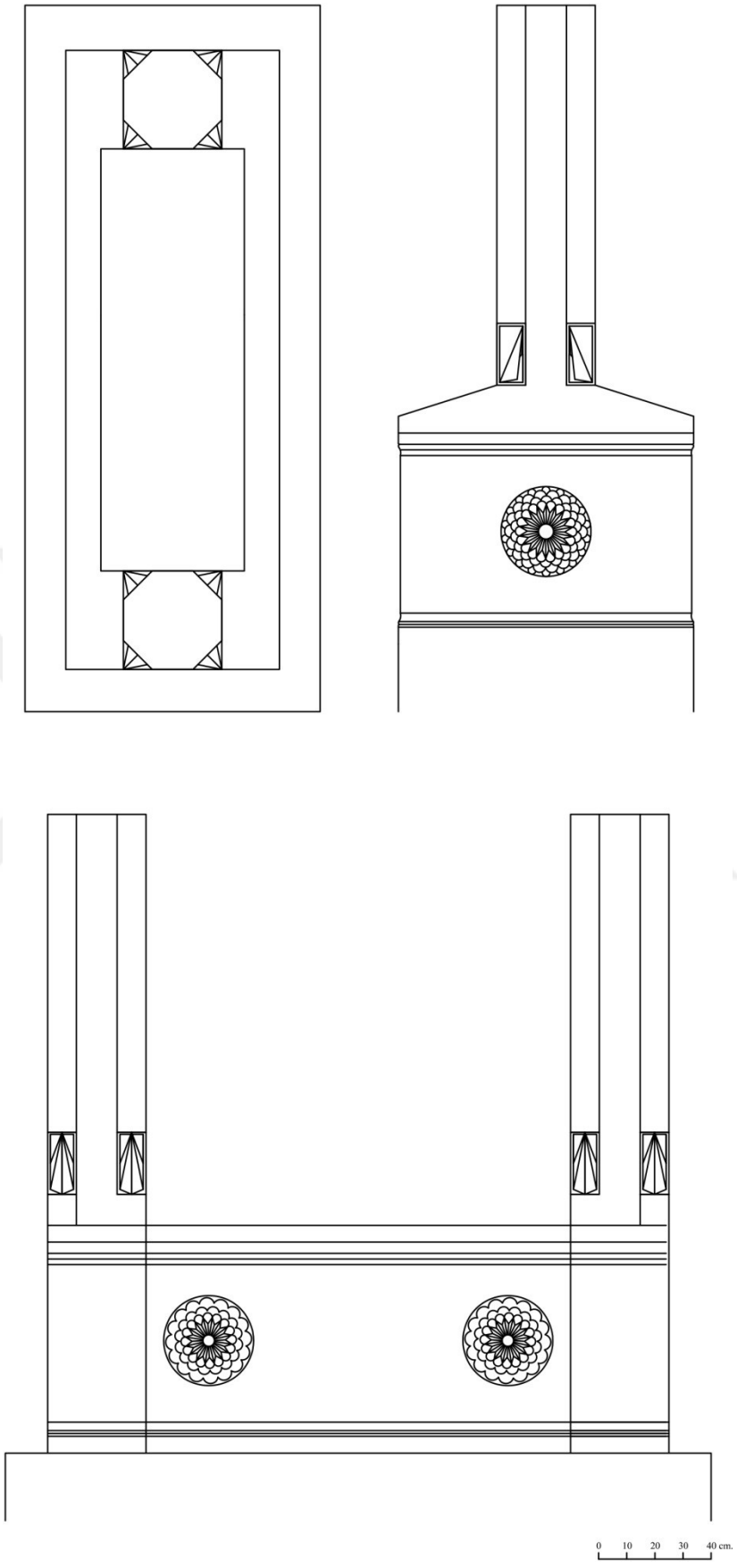
2.27 m. yüksekliğindeki ayak şahidesi benzer form ve karakterde yapılmış ve bir gövde üzerinde şahide ile tek parça olarak oluşturulmuştur. Burada gövde merkezinde içerisine kademeli olarak açılan çiçek bezeme ile oluşturulmuş rozet konulmuştur.

Bezemenin gövde üzerinde yoğunlaştığı bu lahitte gövdenin kuzey ve güney cephelerinde aynı formlarda ve ölçülerde işlenmiş toplam dört adet rozet içerisinde kademeli olarak açılan çiçek bezeme ile oluşturulmuş kompozisyon verilmiştir.

[106] İbrahim Öztürkçü, *a.g.m.,* s. 160.; tarafından yapılan çalışmada kitâbesiz olarak tanımlanan mezar taşı için "Divan şairi Emin Mehmed Efendi'nin yazısız muhteşem lahdi" ibaresini kullanmış olup sebebine binaen açıklama yapılmamıştır.

Fotoğraf 194: Lahit Mezar, Genel Görünüş ve Rozet Bezemeler

Çizim 121: Lahit Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 93	
Fotoğraf No	195
Çizim No	122
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar
Başlık Tipi	Yok
Yazı Türü	Kitâbesi yok

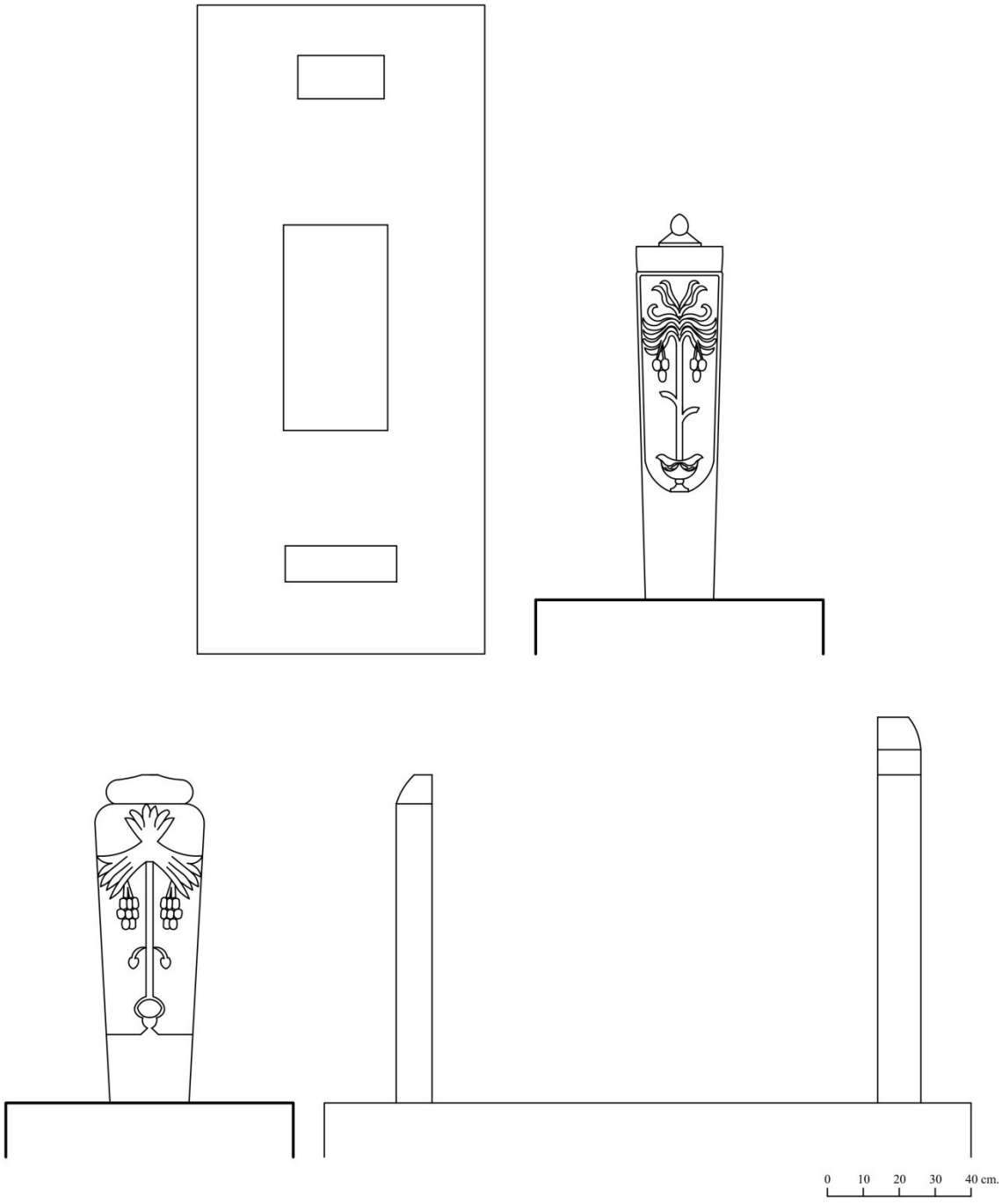
Şahide üzerinde herhangi bir kitâbe olmadığı için kimlik bilgilerine ulaşılamamaktadır. Bu kabir, 1.80x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde iki şahideye sahip çerçeveli mezardır. 0.57x0.29 m. ölçülerinde kabir suluğu bulunmaktadır.

1.07 m. yüksekliğindeki baş şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte ve tepelikle sonlandırılmaktadır. Baş şahide gövdesi üzerinde vazodan çıkan hurma ağacı üç meyvesiyle birlikte verilmiştir.

0.72 m. yüksekliğinde ayak şahidesi de aynı karakterleri yansıtmakta olup gövde üzerinde hurma ağacı meyvesi ile birlikte verilmiştir.

Fotoğraf 195: Çerçeveli Mezar, Baş ve Ayak Şahidesi(Sağ)

Çizim 122: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 94	
Fotoğraf No	196
Çizim No	123
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar
Başlık Tipi	Yok
Yazı Türü	Yok

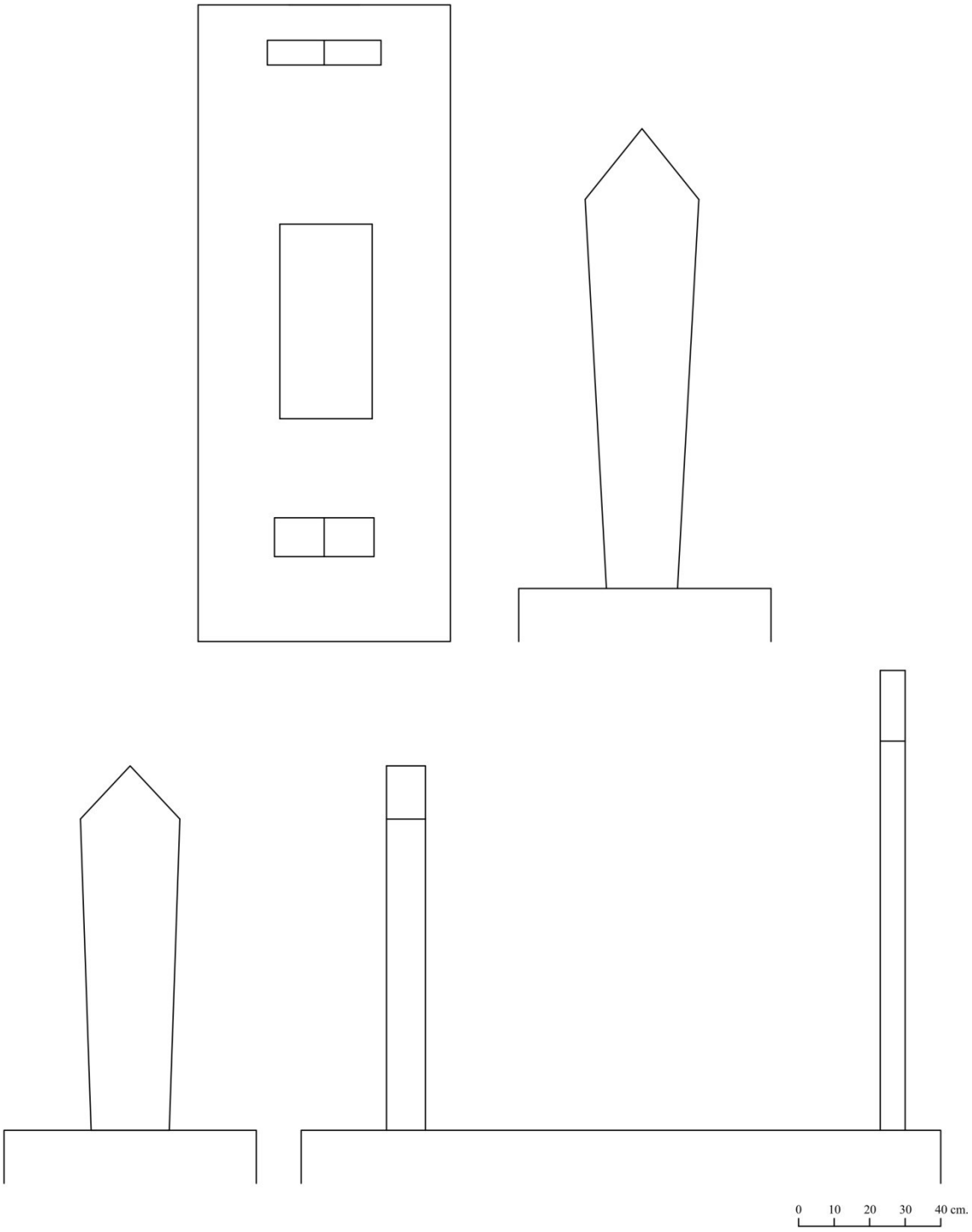
Şahide üzerinde herhangi bir kitâbe olmadı için kimlik bilgilerine ulaşılmayan bu kabir, 1.80x0.71 m. ölçülerinde çerçeveli mezardır. Çerçevenin kısa kenarlarının merkezlerine yerleştirilmiş mermer malzemeden levha şeklinde iki şahidesi bulunmaktadır.

1.30 m. yüksekliğinde baş şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olup üçgen şeklinde tepelikle sonlandırılmıştır. Baş şahide gövdesi üzerinde bezeme bulunmamaktadır.

1.03 m. yüksekliğinde ayak şahidesi de baş şahidesi ile aynı karakterleri yansıtmakta olup gövde üzerinde bezeme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 196: Çerçeveli Mezar, Genel Görünüş

Çizim 123: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 95	
Fotoğraf No	197-198
Çizim No	124
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Lahit Mezar
Başlık Tipi	Kallâvî Kavuklu
Yazı Türü	Kitâbesi yok

2.12x0.92 m. ölçülerinde bir oturtmalık üzerine yapılmış levha şeklinde şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış açık lahit mezardır. Lahdin ön ve arka cepheleri şahide ile bir bütün olup 1.81x0.63 m. gövde ölçülerine sahiptir. Şahidelerin gövdeden ayrılmalarını engellemek için karşılıklı açılmış oyuklara yerleştirilmiş madeni kenetler kullanılmıştır.

Baş şahide ön cephesi silmelerle bölünmüş dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş 0,35 m. çapında bir rozet kompozisyonundan oluşmaktadır. Rozet merkezden kademeli olarak dağılan yapraklarla oluşmuş çiçek bezek motifi ile bezenmiştir.

Bu kompozisyonun hemen üzerinde silme ile geçilerek gövde üst seviyesine ulaşılmıştır. Burada 0.10 m. yüksekliğindeki bir bordür gövdenin tüm cephelerini dolaşmaktadır. Baş şahide üzerinde kallâvî(mücevvet) tipte bir başlık kısmı bulunmaktadır.

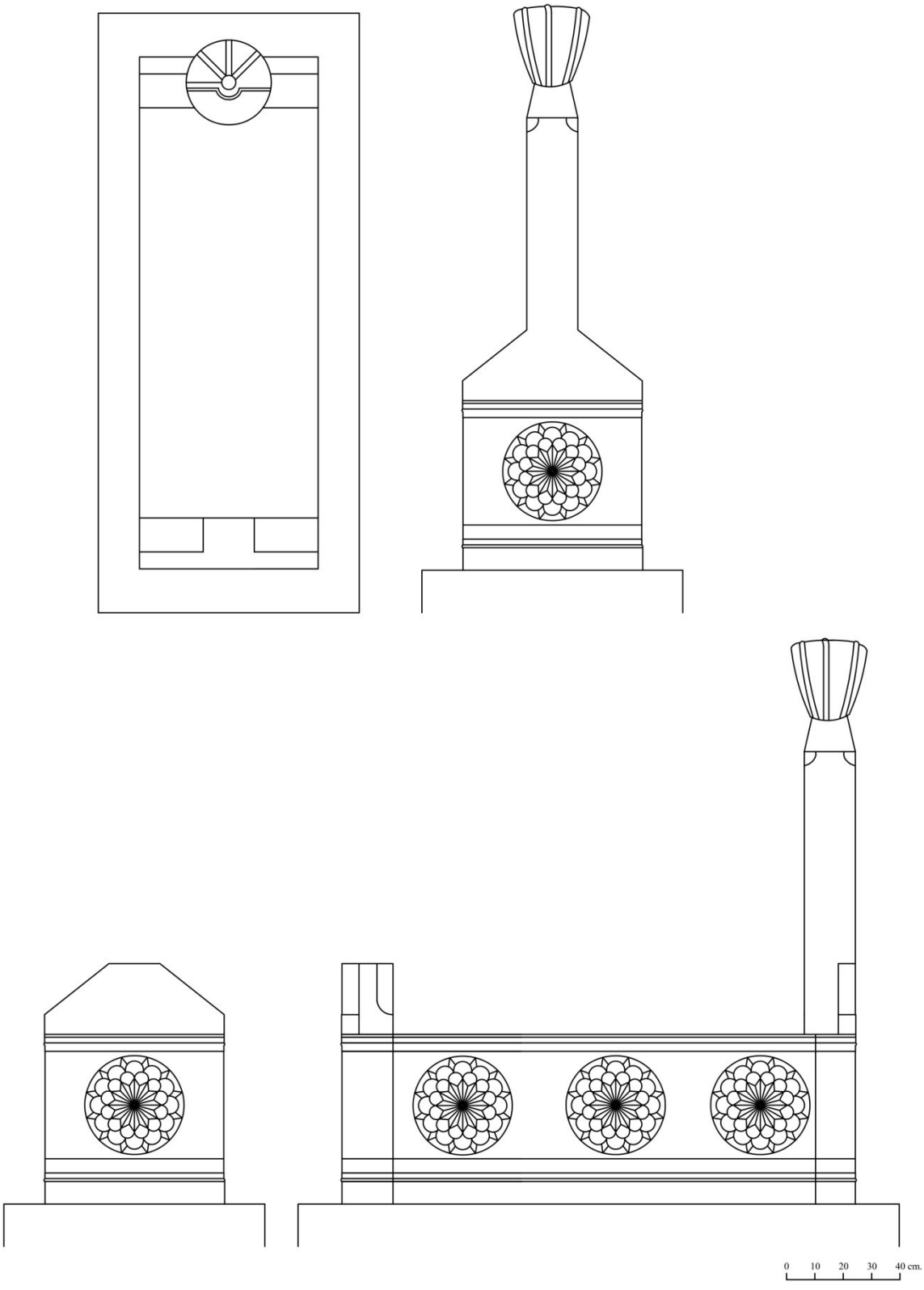
Ayak şahidesi yaklaşık 0.25 m. den kırılmış olup mevcut değildir. Ayak şahidesine ait olabileceğini düşündüğümüz bu mezarın başlığıyla benzer form ve özelliklere sahip kallâvî başlık, toplamda beş mezarın olduğu bu bölüm içerisinde güneybatı köşede atıl vaziyette durmaktadır. Bundan sonraki çalışmalara belge oluşturmak üzere bu bilgi verilmektedir.

Fotoğraf 197: Lahit Mezar, Genel Görünüş

Fotoğraf 198: Lahit Mezar, Gövde Detay

Çizim 124: Lahit Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

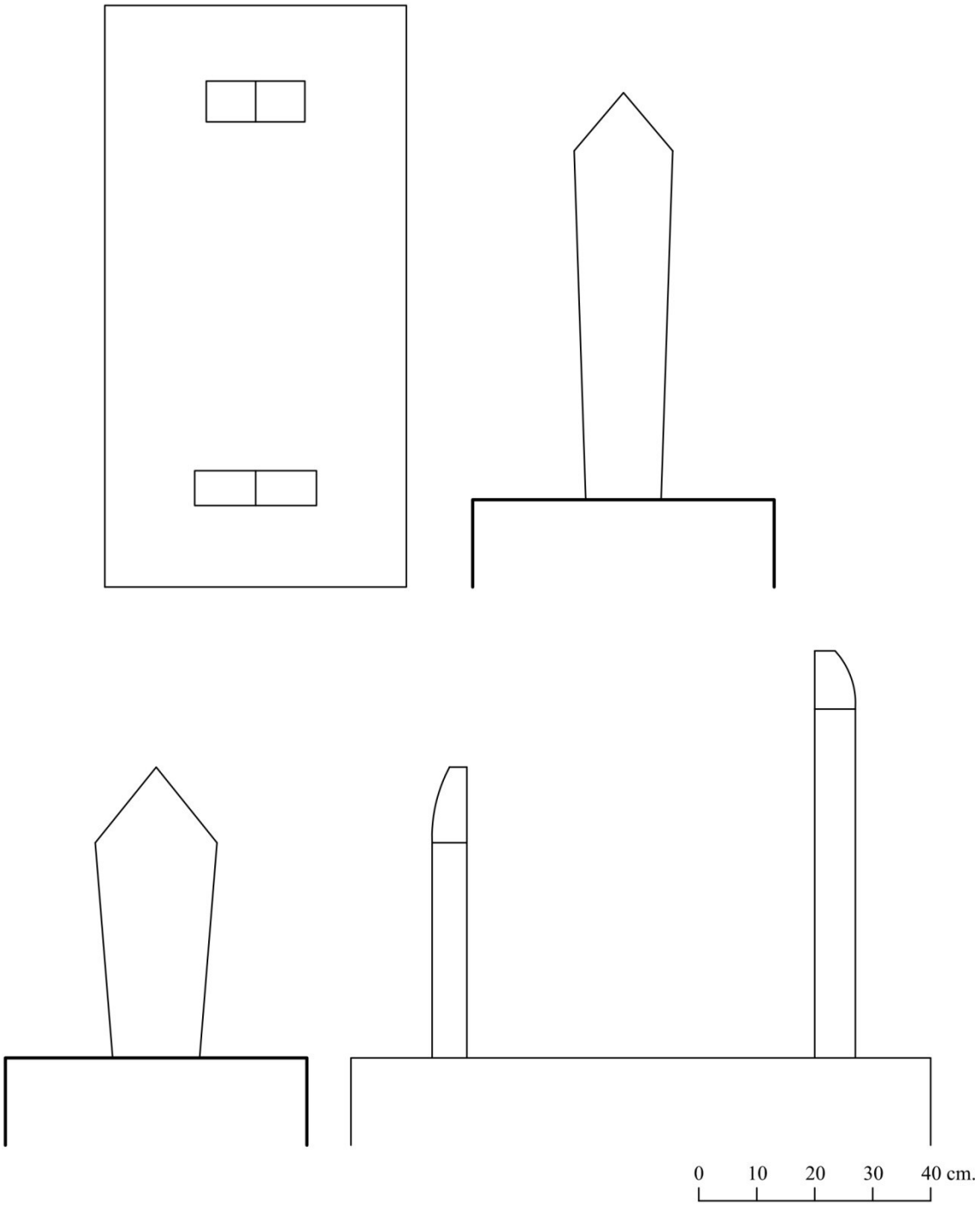
Katalog No 96	
Fotoğraf No	199
Çizim No	125
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar
Başlık Tipi	Yok
Yazı Türü	Kitâbesi yoktur.

Şahide üzerinde kitâbesi olmadığı için kimlik bilgilerine ulaşılmayan bu kabir, 1.00x0.52 m. ölçülerinde çerçeveli mezardır. Çerçevenin kısa kenarlarının merkezlerine yerleştirilmiş mermer malzemeden levha şeklinde yapılmış iki şahidesi bulunmaktadır.

0.70 m. yüksekliğinde baş şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olup tepelikle sonlandırılmıştır. Ayak şahidesi de aynı karakterleri yansıtmakta olup bezeme unsuru bulunmamaktadır.

Fotoğraf 199: Çerçeveli Mezar, Genel Görünüş

Çizim 125: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

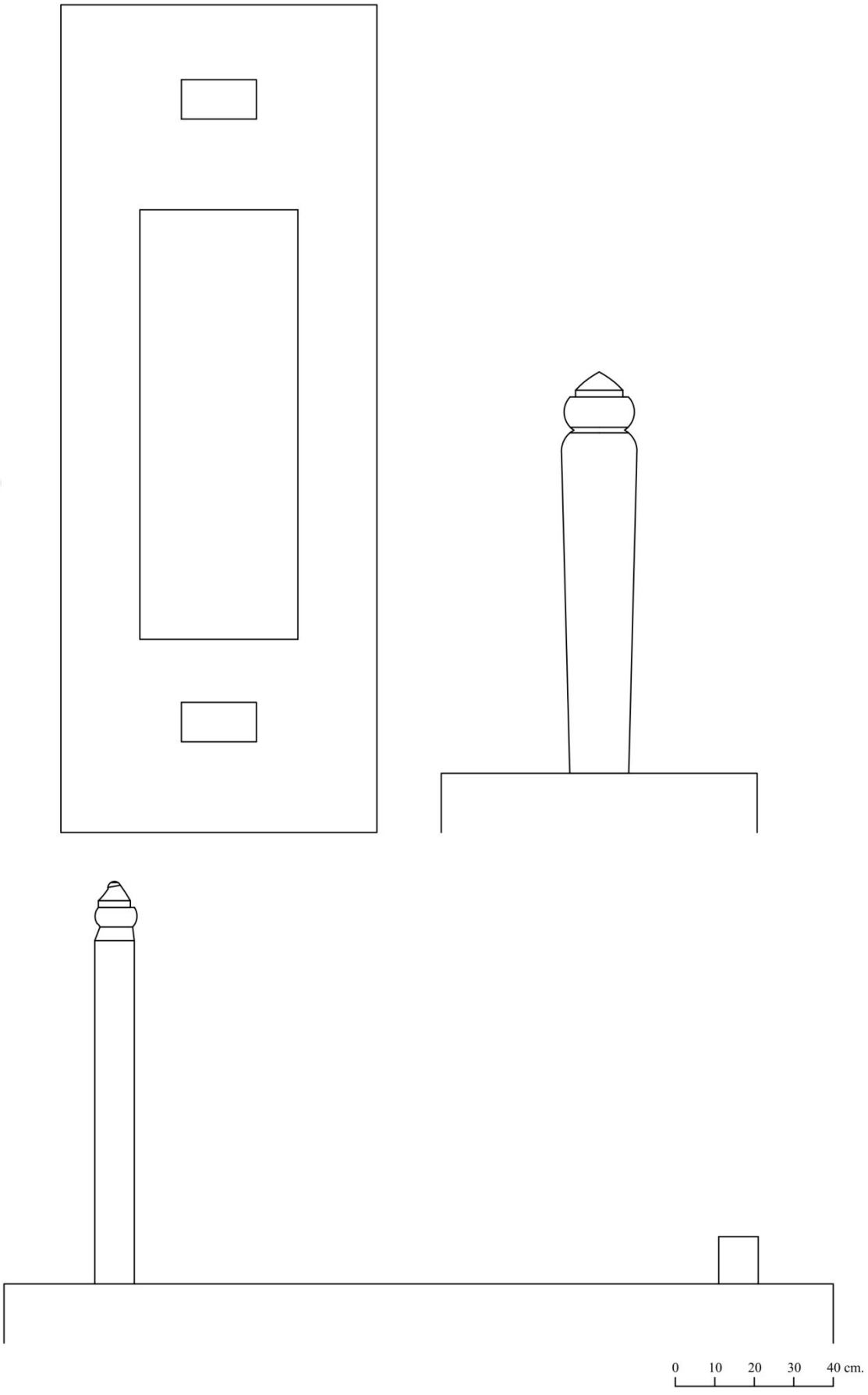
Katalog No 97	
Fotoğraf No	200
Çizim No	126
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Çerçeveli Mezar
Başlık Tipi	Yok
Yazı Türü	Kiâbesi yoktur.

Şahide üzerinde kitâbesi olmadığı için kimlik bilgilerine ulaşılamayan bu kabir, 2.10x0.80 m. ölçülerinde ve mermer malzemeden levha şeklinde yapılmış çerçeveli mezardır. Baş şahidesi ise 0.10 m. de kırılmış olup mevcut değildir.

1.00 m. yüksekliğinde ayak şahidesi aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselmekte olup bir tepelikle sonlandırılmıştır.

Fotoğraf 200: Çerçeveli Mezar, Genel Görünüş

Çizim 126: Çerçeveli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

Katalog No 98	
Fotoğraf No	201
Çizim No	127
Kimlik ve Tarihi	Kitâbesiz
Mezar Tipi	Pehleli Mezar
Başlık Tipi	Yok
Yazı Türü	Kitâbesi yoktur.

Levha şeklinde iki şahideye sahip mermer malzemeden yapılmış pehleli bir mezardır. Şahideler üzerinde herhangi bir kitâbe bulunmamaktadır.

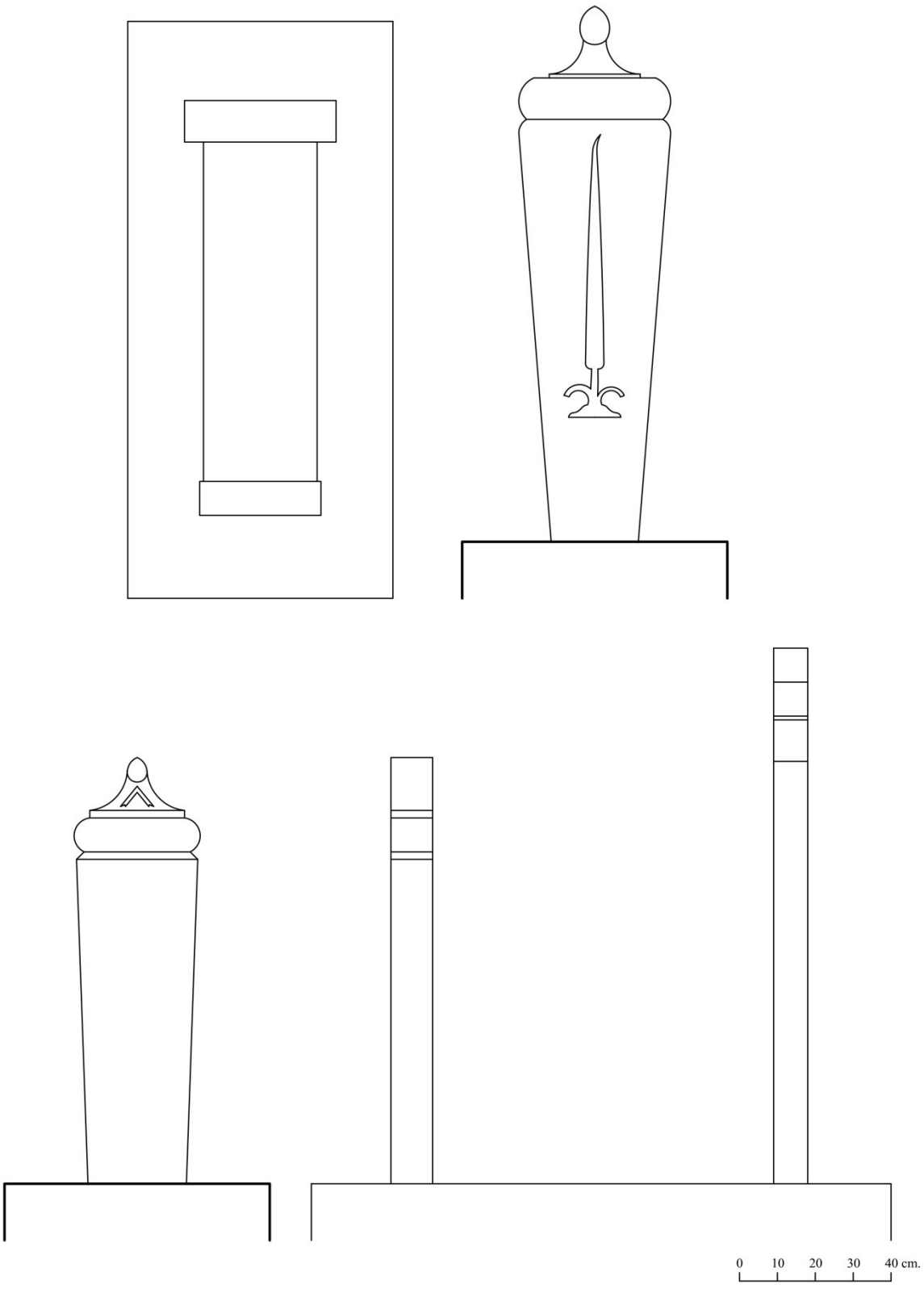
1.53x0.70 m. ölçülerindeki pehle ve 0.90x 0.30 m. ölçülerindeki kabir suluğuna sahiptir.

Baş şahidesi 1.42 m. yüksekliğinde olup üzerinde servi ağacı bulunur. Baş şahidesi iki yandan yuvarlatılarak daraltılmış bir tepelikle son bulmaktadır.

Ayak şahidesi ise 1.13 m. yüksekliğinde olup, baş şahidesine benzer bir formda yapılmıştır.

Fotoğraf 201: Pehleli Mezar, Genel Görünüş

Çizim 127: Pehleli Mezar, Üst, Ön ve Yan Görünüş(O. Gündogdu, 2015)

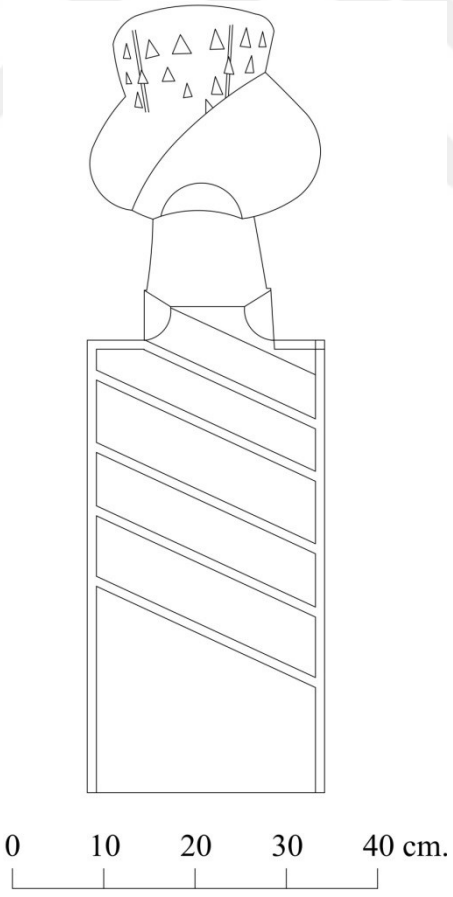
Katalog No 99		
Fotoğraf No	202	
Çizim No	128	
Kimlik ve Tarihi	Şehri Efendi	
Mezar Tipi	Baş Şahideli Mezar	
Başlık Tipi	Kâtibi Kavuk	
Yazı Türü	Celî Sülüs	
Kitâbesi		
Baş Taşı Ön Yüz		
1	Hüve'l-Bâkî	هو البا قى
2	Nûr-ı çeşm-i ehl-i dil nuru Şehri Efendi akıbet	نور چشم اهل دل شحرى افندى علقبت
3	Bezm-i ahbabı idub terk eyledi azm-i bekâ	بزم احبابى ايدوب ترك ايلدى عزم بقا
4	Eyleyub Mevla rahîk-i rahmet ile neşve-i bab	ايليوب مولى رحيق رحمت ايله نشوه باب
5	Câm-ı kevser suna destine Aliyy-i Murtazâ	جام كوسر صونه دستنه علي مرتضا
6	İde hak…	ايده حق ...

Şehri Efendi'ye ait şahidenin tarih kısmı toprak altında kaldığı için okunamamıştır. Sadece baş şahidesi bulunan mezarın diğer kısımları hazire içerisindeki yoğun toprak dolgu nedeniyle görülmemektedir.

Baş şahidesi üzerinde mâil olarak çekilmiş cetvellerin böldüğü 6 satırdan oluşan kitâbe, celî sülüs yazı türünde Osmanlı Türkçesi ile manzum olarak mermer malzeme üzerine kabartma tekniğinde hakkedilmiştir. Teslim bölümünün yazıldığı satır içerisinde dalı ve yaprağı ile gül motifi yerleştirilmiştir. Baş şahidesi kâtibi kavuk şeklindedir.

Fotoğraf 202: Baş Şahideli Mezar

Çizim 128: Baş Şahideli Mezar, Üst, Ön ve Yan Gelörünüş(O. Gündogdu, 2015)

4. DEĞERLENDİRME

Değerlendirme başlığı altında külliyedeki mimari organizasyon ve süsleme programlarına ait elde edilen detaylar karşılaştırmalı olarak verilecektir. Bu bölüm altı alt başlığa ayrılmıştır. Birinci bölümde; hazirenin kronolojik dağılımını ve mezarların nasıl gruplandırıldığını, ikinci bölümde; bir mezar taşının bölümleri verilerek katalogda yapılan tanımlamalar ayrıntılı olarak anlatılmaya çalışmış, üçüncü bölümde; mezar taşlarında görülen kompozisyonların tipolojik ayrımı ve dönem içindeki formları, , dördüncü bölümde; hazirede yer alan mezar taşlarında kullanılan malzeme ve teknik, beşinci bölümde; süsleme kompozisyonları, altıncı bölümde ise sanatkârlar ve atölye sorunu değerlendirilmiştir.

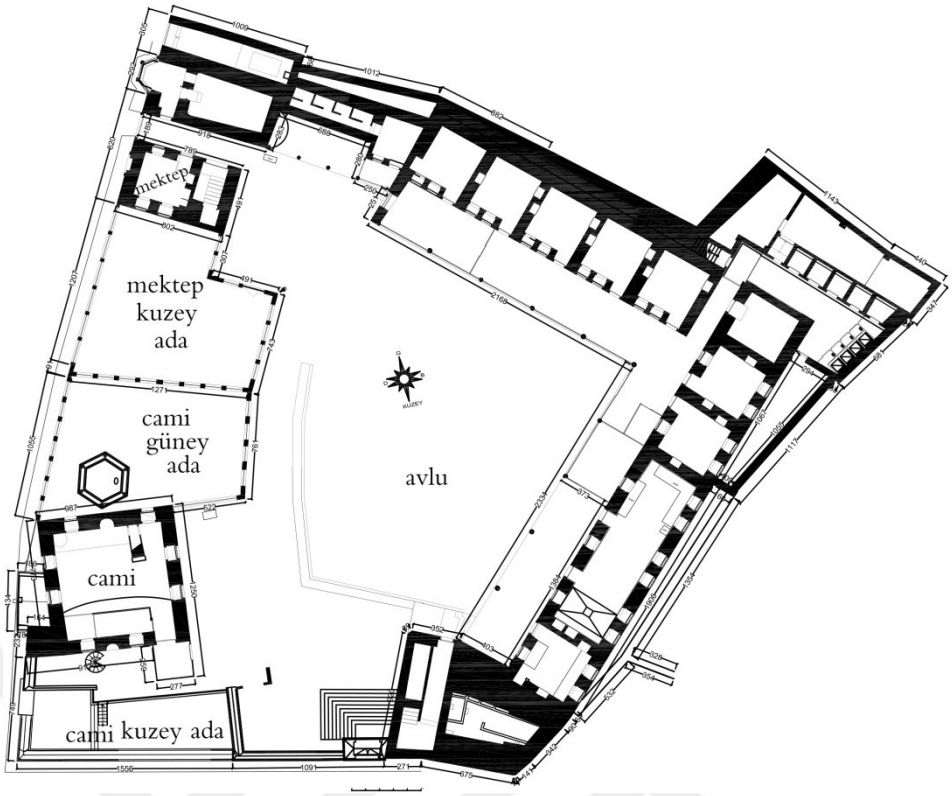
4.1. Hazire Kronolojisi

Haziredeki kronolojik düzenin verildiği bu bölüm mezarların nasıl şekillendiğini ve ada/parsel içerisindeki dağılıma dair nicel ve nitel durumları ayrıntılı olarak yansıtması açısından önemli görülmüştür.

Ahmediye Külliyesi haziresi, plan itibariyle külliye avlusunun doğusunda bir bant üzerinde kuzey – güney doğrultusunda kütle ve konum kazanmıştır. Hazire kendi içerisinde konturlarıyla bir bütün olarak dağılım gösterse de üç ada halinde düzenlenmiştir. Ahmediye Külliyesi haziresi gerek konumu ve topoğrafyası gerekse mimari kuruluşu nedeniyle caddeye ve avluya açılacak şekilde tezyin ve tasarım bulmuştur.

Ahmediye Külliyesi haziresi konum organizasyonu itibariyle, mektep ve cami arasında kalan ada, bir beden duvarıyla ikiye bölünerek caminin güneyi ve mektebin kuzeyi olarak isimlendirdiğimiz adaları oluşturmuştur. Bunların yanı sıra cami kuzeyinde yer alan ada üzerinde de mezarlar bulunmaktadır.

Hazire içerisinde yer alan toplam doksan dokuz adet mezarın adalara dağılımı ise şöyledir: mektep kuzeyinde yer alan ada üzerinde kırk üç, cami güneyinde yer alan ada üzerinde kırk bir ve cami kuzeyinde yer alan adada ise on beş mezar bulunmaktadır.

Çizim 129: Hazirenin Konum Organizasyonu (V.G.M. Arşivinden İşlenerek)

Çizim 130: Cami Güneyinde Yer Alan Ada ve Mezarlar

Külliye içerisinde en erken tarihli defin 947/1540-41 tarihinde bugün bulunmayan ilk caminin bânîsi Kefçe Dede'ye ait olup baş şahidesi cami güneyindeki adada yer alan altıgen planlı baldaken türbe içerisinde bulunmaktadır.[107]

Çizim 131: Türbenin Haziredeki Konumu

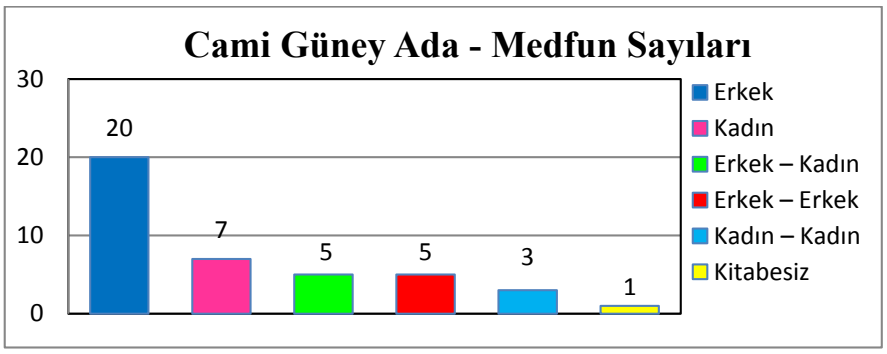
Cami güneyinde yer alan ada içerisinde toplamda kırk bir mezar bulunmaktadır. Burada yer alan ilk defin 16. yüzyıla, son defin ise 19. yüzyılın sonuna tarihlendirilmektedir.[108] Bu mezar 1316/1899 yılında tarikat-ı aliyye Rıfâiyye meşayih-i kirâmından, Kefçe dede dergâh-ı Şerifi post-nişîni eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mahmud Raci Efendi'nin mezardır ki kendisi de Ahmediye Cami hatiplerinden birisidir.

Bu ada üzerinde üç lahit mezar, yirmi iki çerçeveli mezar ve on üç pehleli mezar bulunmaktadır. Çerçeveli mezarlardan iki tanesinde üçer defin bulunurken, pehleli mezarların birinde üç, diğerinde iki defin bulunmaktadır. Yine bu ada üzerinde üç mezarda sadece levha şeklinde baş şahide bulunmaktadır. Şahidelerin kitâbelerden

[107] Kefce Dede ile ilgili yapmış olduğumuz çalışmalarda kitâbenin orijinal yerinde olmadığı belirtilmektedir. Sahada yapılan çalışmalar sonucunda mezar taşının çerçevesi, kaidesi veya pehlesi olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla Kefce Dede'nin mezarı konusunda sağlıklı sonuçlar elde edilememiştir. Araştırmacılar tarafından Kefce Dede Türbesi olarak nitelendirilen baldaken türbenin gerek külliye içerisindeki mimari programı gerekse mezar taşı ile olan tarihsel ilişkisi nedeniyle orijinal yerinin burası olmadığı tarafımızdan düşünülmektedir. Nitekim baldaken türbe, külliyenin bânîsi olan Eminzâde Ahmed Ağa döneminde inşa edilmiş olması muhtemel görülmektedir. Kuvvetli bir delil olmamakla birlikte bânî ailesinden birilerinin bu hazirede olmamasıda düşündürücü bir etken olsada bu sonuçlar bize haziredeki mezar yayılımını vermesi açısından olduk mühim görülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bk.; İbrahim Hakkı Konyalı, *a.g.e.*, C. 1., s. 89.

[108] Cami güneyinde yer alan ilk defin için bir nolu kataloğa, son defin için 91 nolu kataloğa bakınız.

anlaşıldığı kadarıyla mezarlarda beş adet erkek - kadın, üç adet kadın - kadın, beş adet erkek – erkek medfunun bir arada bulunmaktadır.[109]

Grafik 2: Cami Güneyindeki Mezarlar ve Tasnifi

Mektebin kuzeyinde yer alan ada üzerinde ise toplamda kırk üç mezar bulunmaktadır. Bu ada üzerinde ilk defin 1142/1729-30, son defin ise 1298/1881 yılında yapılmıştır.[110] Cami güneyinde bulunan adada olduğu gibi burada da birlikte defin görülmektedir.[111] Genel itibariyle bu hazirede toplamda dokuz lahit mezar, on beş çerçeveli mezar ve on dokuz pehleli mezar bulunmaktadır.

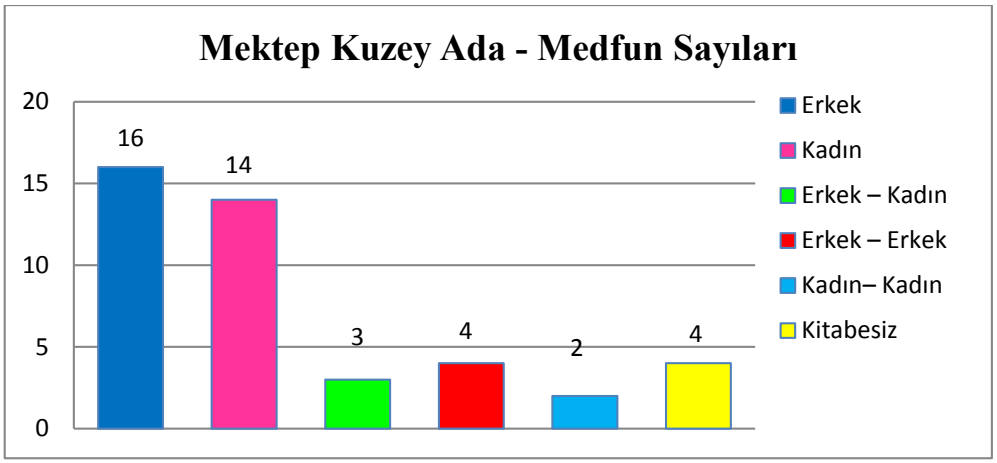

Çizim 132: Mektep Kuzeyindeki Ada ve Mezarlar

[109]Cami güneyindeki ada üzerinde yer alan birlikte gömüler ile ilgili ayrıntılı bilgi için; erkek – kadın mezarlarda: 2, 30, 33, 40, 47; kadın – kadın mezarlarda 20, 38, 71; erkek – erkek mezarlarda ise 10, 17, 26, 37, 61 nolu katalog numaralarına bakınız.

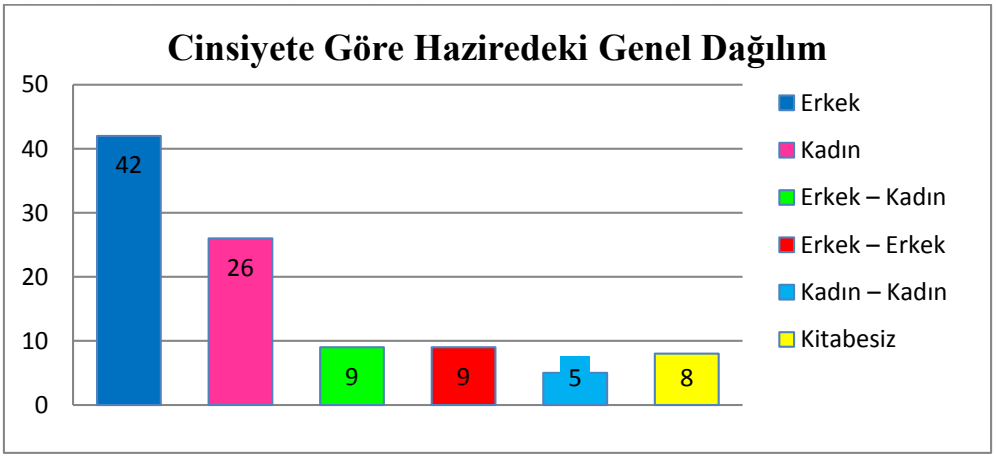
[110] İlk defin için üç nolu kataloğa, son defin için 87 nolu kataloğa bakınız.

[111] Mektep kuzeyindeki ada üzerinde yer alan birlikte gömüler ile ilgili ayrıntılı bilgi için: erkek – kadın bir arada bulunduğu mezar sayısı toplamda üç olup 19.,22.,59., katalog numarasına, erkek – erkeğin bir arada bulunduğu mezar sayısı toplamda dört olup 14.,43.,62.,64., katalog numarasına, kadın ve kadın bir arada bulunduğu mezar sayısı toplamda iki olup 23.,69., katalog numarasına bakınız.

Grafik 3: Mektep Kuzeyinde Yer Alan Mezarlar ve Tasnifi

Caminin kuzeyinde yer alan ada üzerinde ise büyük kısmı haziredeki mezarlara göre daha geç tarihlerde vefat eden medfunlara aittir. Kendi içerisinde iki bölüme ayrılan bu ada içerisinde batıda üç pehleli, sekiz çerçeveli; doğuda ise bir lahit ve üç çerçeveli olmak üzere dört mezar bulunmaktadır. Külliye içerisinde mevcut ayakta ve sağlıklı toplam doksan dokuz mezar, katalog sayımızı oluşturmaktadır. Her ada kendi içerisinde benzer tipolojinin eserlerini barındırmaktadır. Bunlar içerisinde lahit mezarlar genelde mektebin kuzeyinde, çerçeveli mezarlar ise caminin güneyinde yer almaktadır.

Grafik 4: Haziredeki Mezarların Cinsiyete Göre Genel Dağılım

Grafikte görüldüğü gibi hazirede toplam 23 medfun birlikte defnedilmiştir. Bu uygulamanın İslam inancına uygun olmadığı bilinmektedir. Defin esası gereği zorunlu durum olmadıkça mevtalar yalnız defnedilir fakat bu durumda dahi aralarında toprak bulunması gereklidir. Bu uygulamanın sebepleri ise aile ilişkileri veya ermiş birisinin

yanına gömülme isteğidir.[112] Bizim çalışmamızda hazire içerisinde uygulamalarını gördüğümüz birlikte defin örneklerinin asıl sebebi, mezarların veya mezar taşlarının taşınmasıyla muhtemel olacağıdır. Nitekim bu veriler bize kabir veya çevre-bahçe düzenlemesinin olup olmadığını, restorasyonlar ile ilişkisini, baş ve ayak şahidelerinin malzeme ile ilişkisini, kaide ile şahidenin uyumunu düşündürmek için veri sağlamaktadır. Bu niyetle tablo halinde hazırladığımız ilk birlikte defin ile son yapılan defin arasındaki rasyonel ilişki tartışılmaktadır.[113]

Birlikte defin yapılan mezarda ayak şahidesi, aslında ikinci kabir sahibinin baş şahidesi konumunda olup ona ait kimlik bilgilerini içermektedir. Şahide tipi olarak da aslında baş şahidesi özelliklerine sahiptir. Bizim çalışmamızda bu tür özelliği bulunan mezarlar şahidenin konumu gereği ayak ve baş şahidesi olarak düzenlenmiştir.

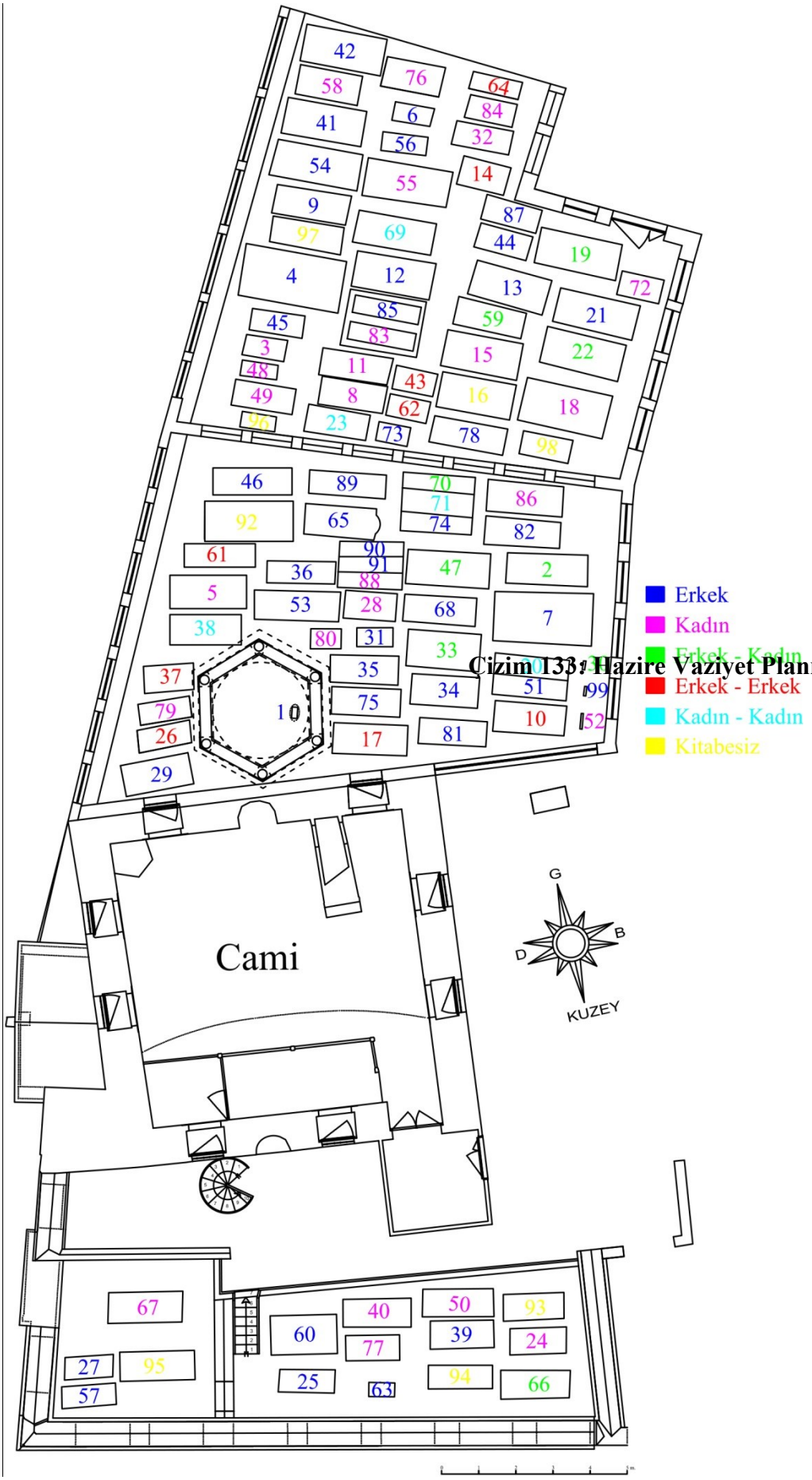
[112] Youssef Ragheb, "İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı", *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996, s. 19.

[113] Hazirenin beden duvarında yer alan dilatasyonlar burada bir çevre düzenlemesi yapıldığını belgelemek için olumlu sonuçlar vermektedir. Bunlar haziredeki birinci ve ikinci adalarda somut haliyle görülmektedir. Özellikle hazireyi doğu- batı doğrultusunda ikiye bölen düzgün kesme taş kaplamalı beden duvarının avluya ve Gündoğumu caddesine açılan her iki köşesinde de formuyla kendini göstermektedir. Yine bu beden duvarının gövdesinde yapmış olduğu kırılma haziredeki bu adanın genişleme veya daralma yaptığını oldukça net bir şekilde ortaya koyacak mimari delildir. Buna cami güneyinde yer alan adanın batı beden duvarı da eklenince şu ana kadar tartışmalı görülen "birlikte defin" işleminin ipuçlarına işaret ettiği düşünülmektir. Nitekim bu beden duvarının caminin batısında bugün izleri kaybolduğu için sadece araştırmacıların fikirleriyle beyan bulan fakat ilk defa bizim çalışmamızda mimari bütünlükle ilişkilendirilen kapının aslında hazire beden duvarıyla birlikte çalıştığı, yapmış olduğumuz vaziyet planı ve hava fotoğraflarından da görülmektedir. Dolayısıyla hem hazire çevre duvarları hem de mezarların kendi içerisindeki devşirme durumları bir bütünlük içerisinde düşünülürse yapmış olduğumuz değerlendirme "birlikte definler" için tanımlayıcı ve açıklayıcı olacaktır. Gerek Üsküdar'daki hazire ve mezarlıklarında yapmış olduğumuz saha çalışmaları gerekse alanında uzman kişilerle görüşmelerimiz bu tür uygulamaların benzerine daha önce rastlanılmadığını göstermektedir. Bu veriler her ne kadar subjektif görülse de tek başına erişilemeyecek nitelikli kaynaklar olarak tarafımızdan düşünülmektedir. Ayrıca ayrı tarihlerde iki defin gerçekleştirilmiş ise farklı dönem özelliklerini yansıtan şahidelerin olması hem mimari hem de süsleme kompozisyonu olarak beklenen bir özellik olmalıdır.

K.	Tarih	Birlikte Defin Yapılan Mezarlar	Akraba İlişkisi	Cinsiyet
2	1134/1721-22	Saliha Hatun		B
	1253/1837	el-Hâc Halil Efendi		E
10	1153 /1740-41	Monla el-İshak		E
	1217/1802	Muhammed Efendi Bin Mustafa	Kürekçizade	E
14	1151/1738-39	Muhammed	Eminzâde	E
	1159/1746-47	Ahmed Ağa	Eminzâde	E
17	1174/1760-61	Hasan Efendi		E
	1252/1836-37	Muhammed Said Bey		E
19	1175/1761-62	Aişe Hanım	Eminzâde	B
	1176/1762-63	Emirzâde	Eminzâde	E
20	1179 /1766	Fatıma Hanım		B
	1183/1769	Şerife Ümmügülsüm Hanım		B
22	1180/1766-67	İbrahim Ağa	Eminzâde	E
	Yok	Gülüm Ümmügülsüm Hatun		B
23	1187(1773-74)	Habîbe Hanım		B
	1272(1855-56)	Şerife Bâise Hanım		B
26	1191/ 1762	Abdullah Efendi		E
	1236/1820	Burgazlı Ali Ağa		E
29	1199/1784-85	Ömer Bey		E
	1204/1789	Seyyid İsmail Ağa		E
32	1210(1795-96)	Aişe Hanım	Eminzâde	B
	1239/1823-24	Ferd-i Cihân Kalfa	Edip Efendi	B
33	1210/1795-96	Afife Hatun		B
	(?)	Süleyman Ağa		E
37	1217/1803	Bekir Efendi		E
	1228/1813	Ahmed Ağa		E
38	1219/1804	Şerife Fâtıma		B
	1222/1807	Rabia Monla		B
43	1225/1810-11	Seyyid İbrahim Adhem		E
	1227/1812	İsmail Efendi		E

47	1229/1814	Hadice Hanım		**B**
	1234/1819	Dil Rubâ Kadın		**B**
59	1240/1824-25	Esma Kadın		**B**
	1271/1854	Aişe Hanım		**B**
61	1242/1827	es-Seyyid Muhammed Ağa	**Oğul**	**E**
	1243/1827	Mustafa Ağa	**Baba**	**E**
62	1244/1829	Seyyid Hüseyin Bey		**E**
	1253/1837	Mustafa Atâullah Bey		**E**
64	1248/1832-33	Şerif Muhammed		**E**
	1255/1839	Muhammed İsmet Efendi		**E**
66	1250/1835	Ahmed Said Ağa		**E**
	1270/ 1854	Hadice Hatun		**B**
69	**1252/1836-37**	Rukiyye Hanım		**B**
	1240/1824-25	Dilgüzar Hanım		**B**
70	1254/1838-39	Fâtıma Hanım		**B**
	1285/ 1868	Hafız Hasan Ali Efendi		**E**
71	1259/1843	Tarihli Mezar		**?**
	1284/1867	Bahriye Hanım		**B**

Tablo 1: Birlikte Defin Yapılan Mezarlar

Çizim 133: Hazire Vaziyet Planı(A. Uslu ve V.G.M. Ar

Haziredeki Tarihi Dizin:

No	Yıl
1	947
2	1134
	1253
3	1142
4	1143
5	1145
6	1145
7	1146
8	1147
9	1153
10	1153
	1217
11	1156
12	1159
13	1159
14	1159
	1151
15	1171
16	1172
17	1174
	1252
18	1175
19	1175
	1176
20	1179
	1183

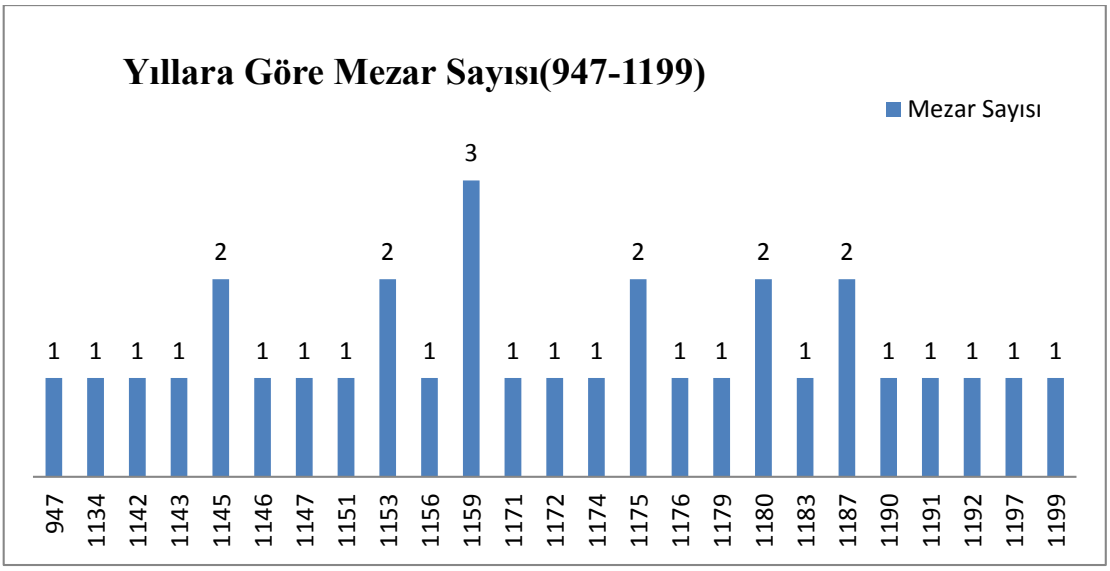
No	Yıl
21	1180
22	1180
	Yok
23	1187
	1272
24	1187
25	1190
26	1191
	1236
27	1192
28	1197
29	1199
	1204
30	1203
31	1207
32	1210
	1239
33	1210
	Yok
34	1211
35	1214
36	1215
37	1217
	1228
38	1219
	1222

No	Yıl
39	1219
40	1219
41	1222
42	1225
43	1225
	1227
44	1228
45	1229
46	1229
47	1229
	1234
48	1230
49	1230
50	1230
51	1232
52	1233
53	1234
54	1236
55	1236
56	1239
57	1239
58	1240
59	1240
	1271
60	1243
61	1242
	1243

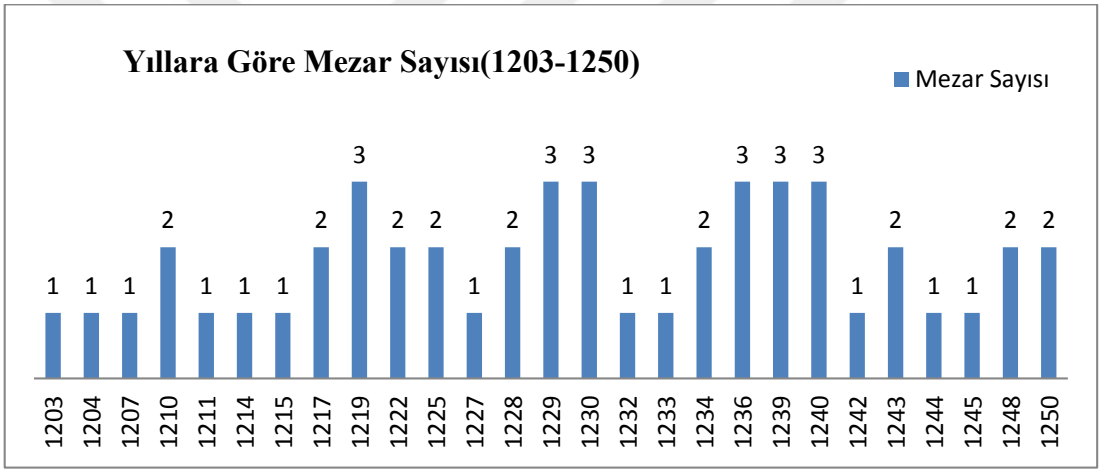
No	Yıl
62	1244
	1253
63	1245
64	1248
	1255
65	1248
66	1250
	1270
67	1250
68	1251
69	1252
	1240
70	1254
	1285
71	1259
	1284
72	1261
73	1261
74	1266
75	1268
76	1268
77	1269
78	1275
79	1275
80	1278
81	1279
82	1280

No	Yıl
83	1282
84	1282
85	1288
86	1295
87	1298
88	1304
89	1305
90	1314
91	1316
92	Yok
93	Yok
94	Yok
95	Yok
96	Yok
97	Yok
98	Yok
99	Yok

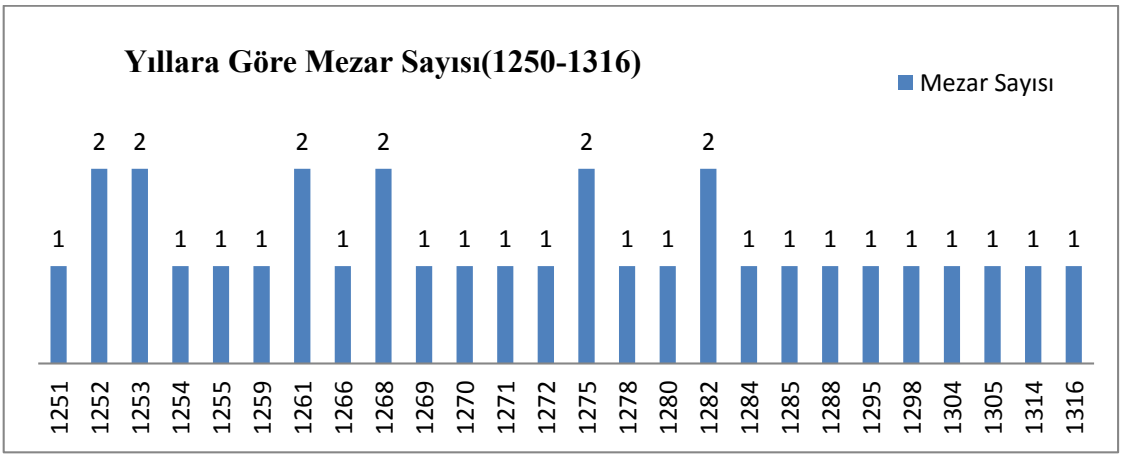
Tablo 2: Ahmediye Külliyesi Haziredeki Mezar Taşlarında Tarihi Dizin

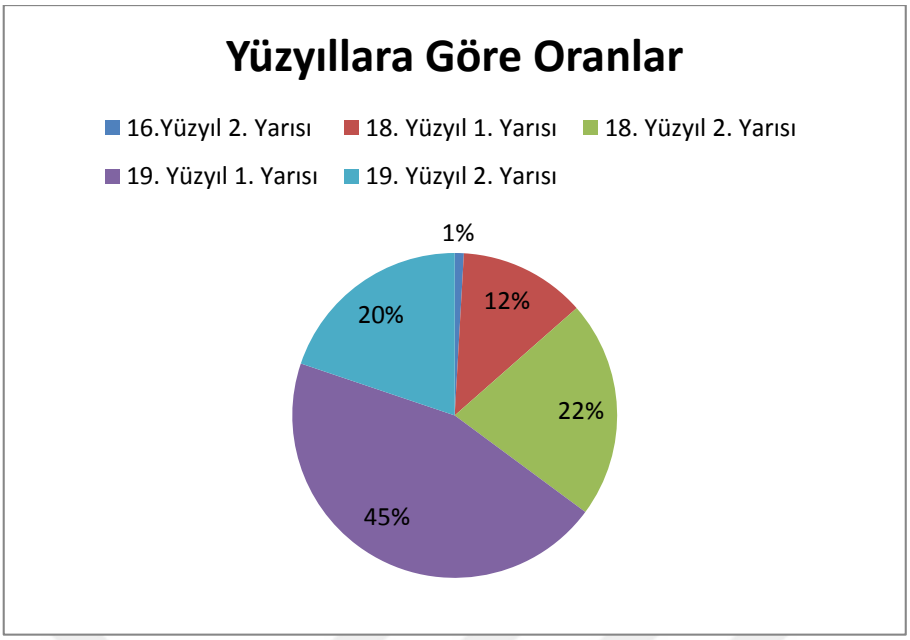

Grafik 5: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Dağılımı

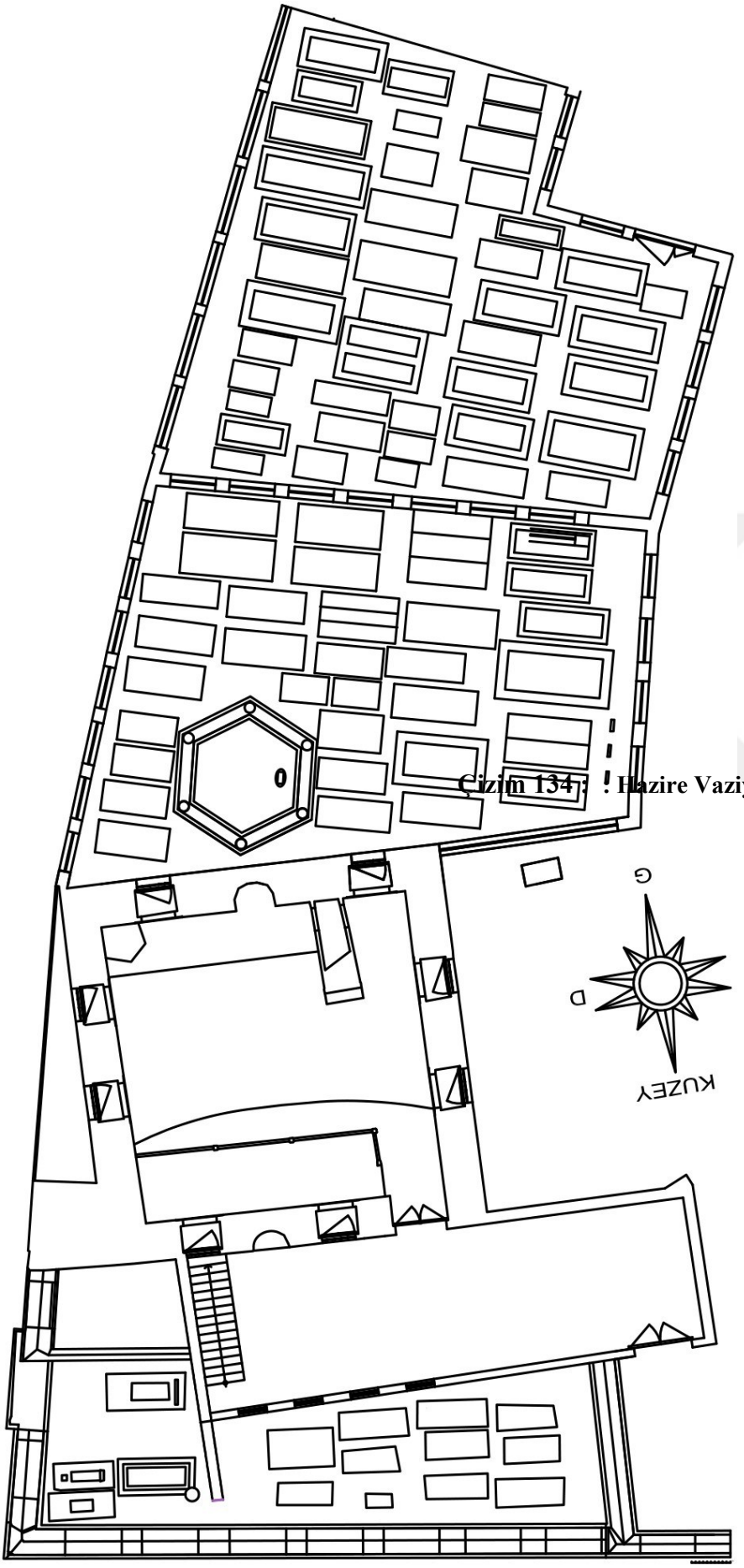

Grafik 6: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 7: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Dağılımı

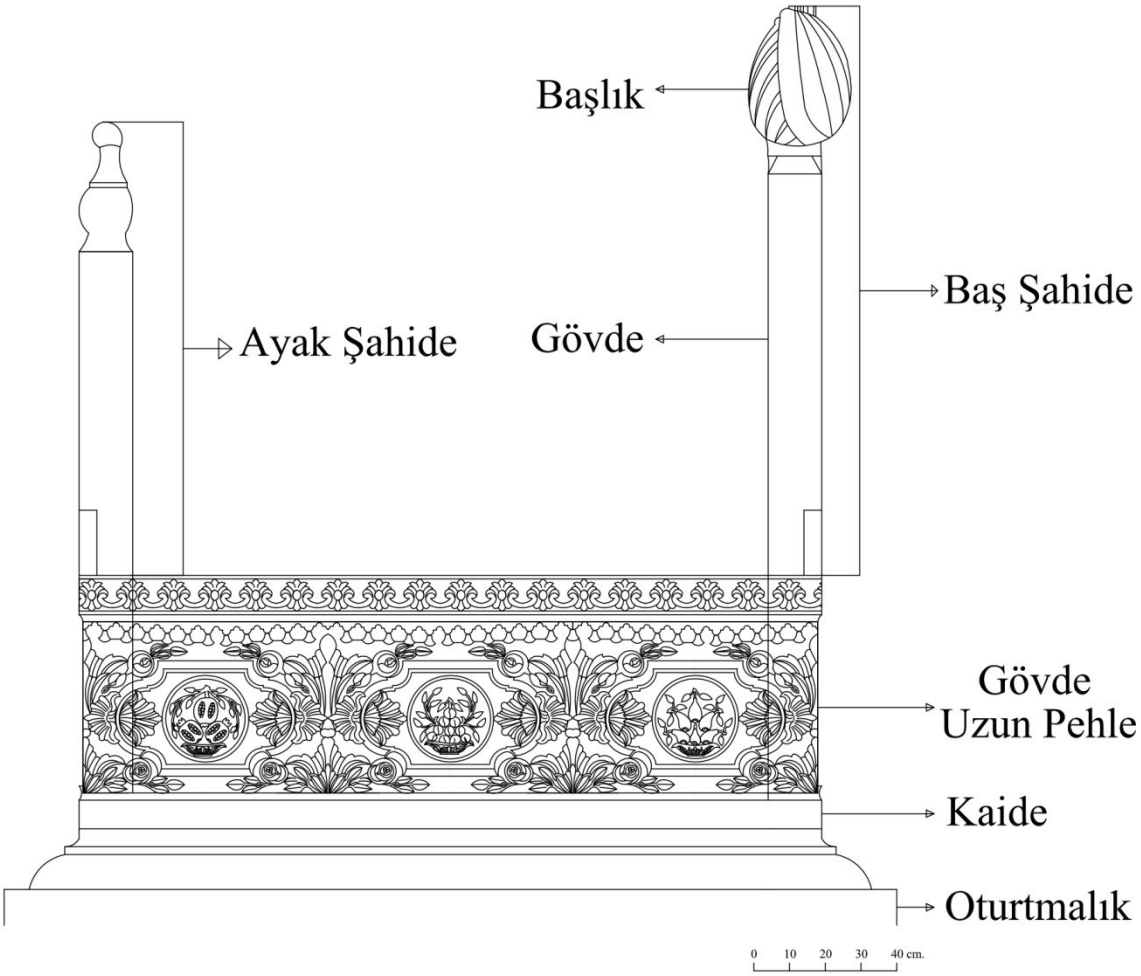

Grafik 8: Haziredeki Mezarların Yıllara Göre Yüzdelik Dağılımı

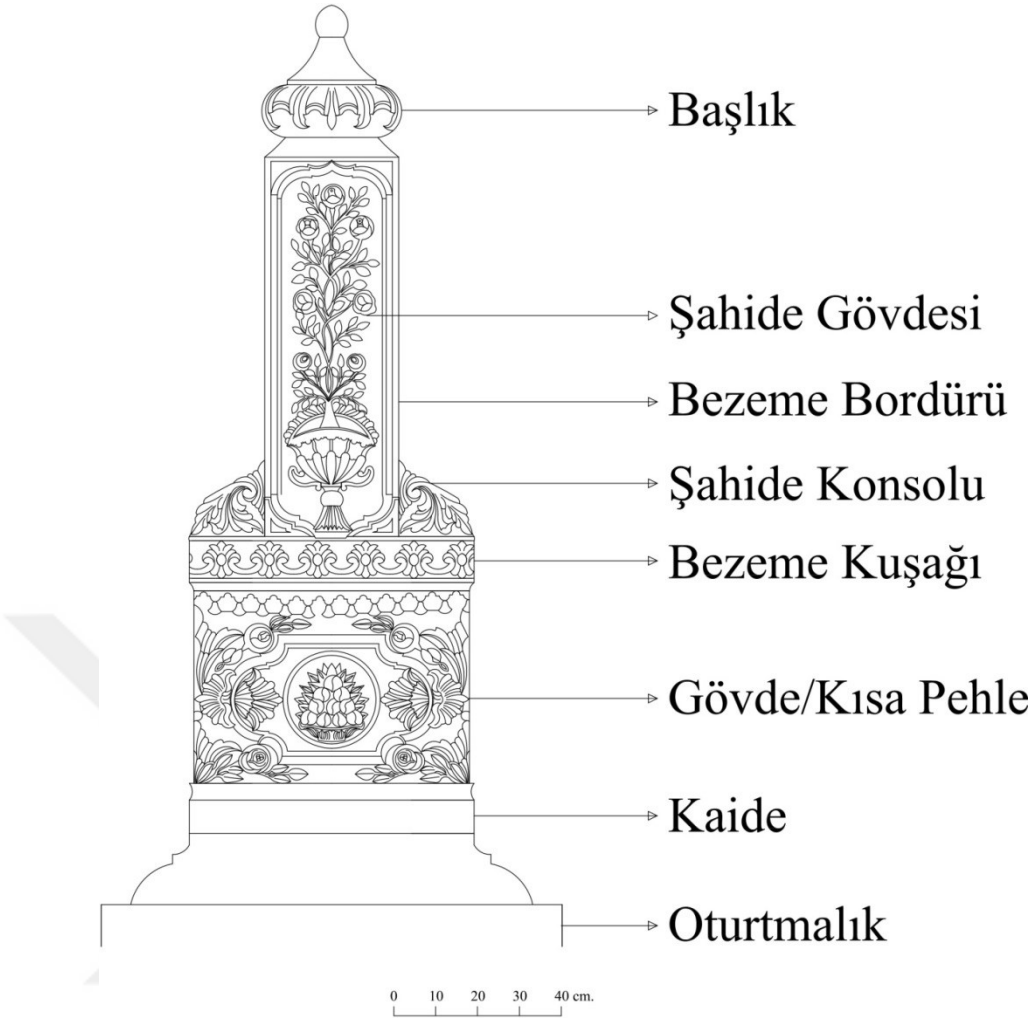

Çizim 134: Hazire Vaziyet Planı (V.G.M. Arşivinden İşlen

4.2. Mezar Taşı Bölümleri

Çizim 135: Mezar Taşı Bölümleri(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 136: Mezar Tasvirinde Kullanılan Terimler(O. Gündogdu, 2015)

4.2.1. Oturtmalık

Mezar tabanını toprakla bütünleştirerek ana gövdeyi zeminden yükselten bölümdür. Kütlesel mermerlerin bir araya getirilmesiyle oluşur ve çerçeveli mezar formundadır.[114] Hazirede yer alan mezarların büyük bir çoğunluğunda oturtmalık kullanılmış olup nitelikleri ve mezar ile ilişkileri nedeniyle çok benzedikleri çerçeveli mezarlardan ayrılırlar. Hazire içerisinde toplam yirmi iki adet mezarda oturtmalık bölümü yer almaktadır.[115]

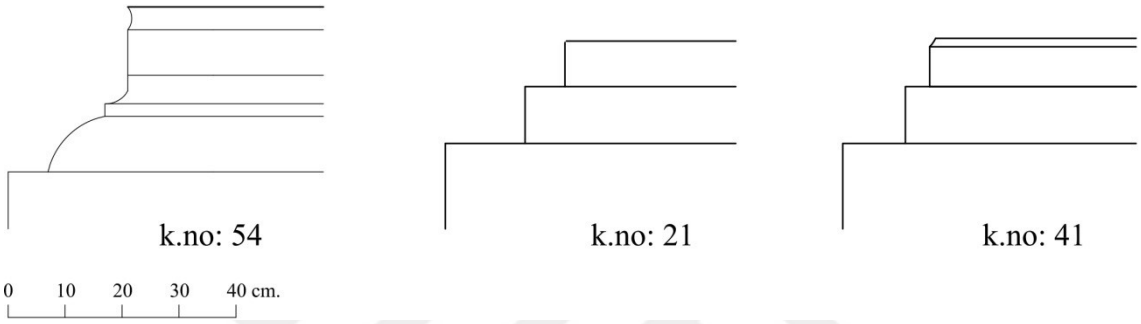

Çizim 137: Oturtmalık Profil Detayları(O. Gündogdu, 2015)

[114] Mustafa Bulut, *a.g.e.*, s. 565.; "Oturtmalık" terimi 2012 yılında yapılan bu çalışmada ilk defa değerlendirilmiştir.
[115] Ayrıntılı bilgi için 4,5,7,9,12,13,15,16,18,19,21,22,32,33,41,47,53,54,55,75,92,95. numaralı kataloglara bakınız.

4.2.2. Kaide

Genellikle lahit mezarların zemini ile oturtmalık arasında kalan alanda bir blok halinde düzenlenen bölümdür. Kaidelerin asıl görevi taşıyıcı olmalarıdır. Aynı zamanda oturtmalıkla yükseltilen zemini, üzerindeki profilli ve hacimli formlu ile hareketli tutmayı sağlamaktadırlar. Lahit mezarlardaki yük dağılımını aynı tesviyede toplamakta ve oturtmalık yardımıyla toprağa yaymaktadır. Pehleli mezarlar bir blok halinde olurlar fakat taşıyıcı görevleri yoktur. Hazirede yer alan mezarlar içerisinde kaidesi olan toplam üç mezar bulunmaktadır. 21, 41, 54 numaralı kataloglarda lahit mezarlar ve kaideleri verilmiştir.

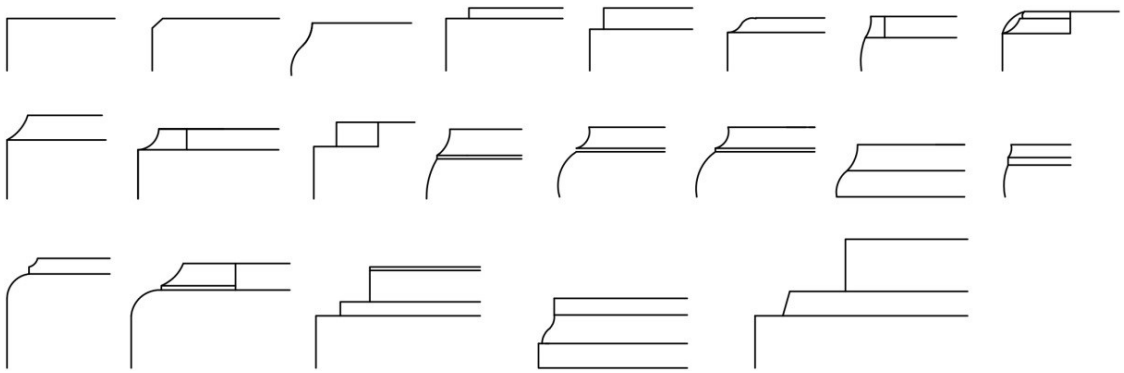

Çizim 138: Kaide Profilleri Detayı(O. Gündogdu, 2015)

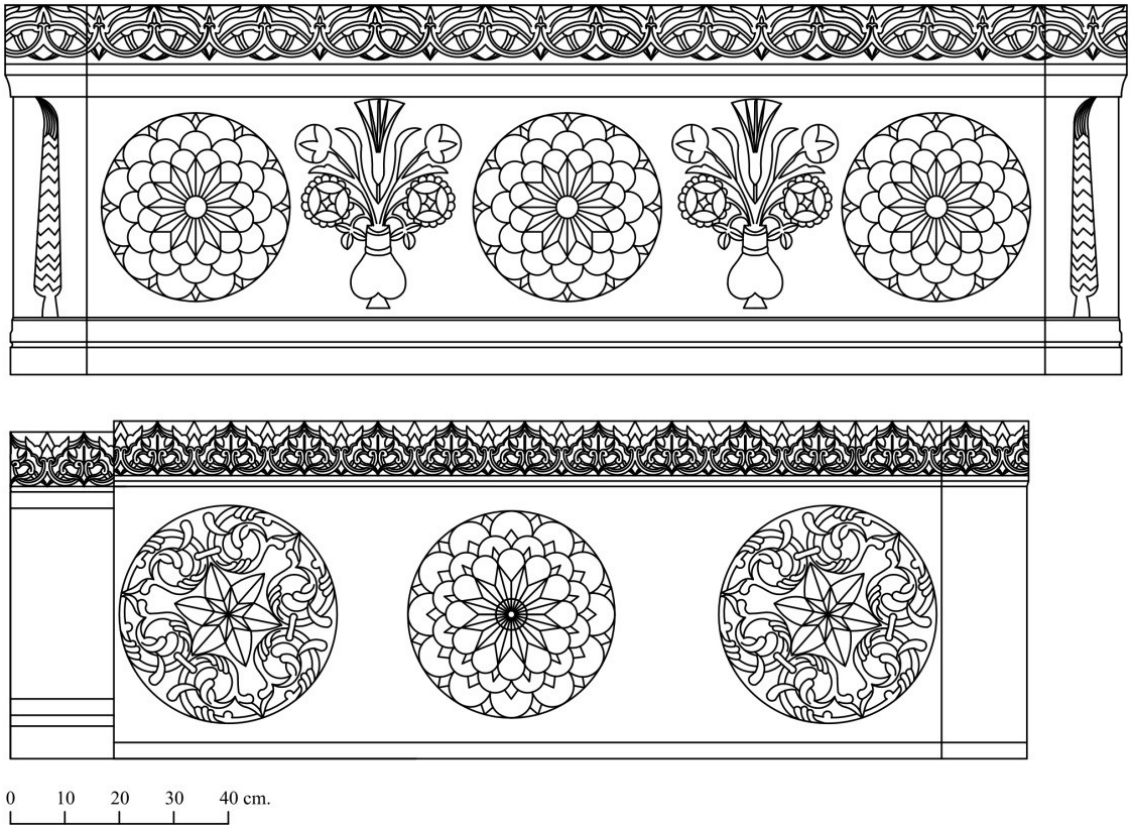
4.2.3. Kabir Gövde / Pehlesi

Oturtmalık veya kaidenin hemen üstünde yer almaktadır. Pehleli mezarlar oturtmalık üzerinde bir blok halinde karşımıza çıkan pehle, lahit mezarlarda genellikle ön ve yanlarda olmak üzere toplam dört bloktan oluşmaktadır. Aynı zamanda pehle ile bir bütün halde olan mezarlar da vardır. Gövde parçaları birbirlerine mezarın iç ve pehle üst kısmına açılan oyuklara sabitlenen kenetlerle tutturulmaktadırlar. Gövde / Pehle olarak isimlendirilen bu alanlar haccarların model dünyaları ile hareketlendirilerek hacim kazandırılan alanlardır.[116] Hazirede yer alan pehleli mezarlardan süslemenin en yoğun olarak görüldüğü yerler lahit mezarın gövdeleridir. Hazire içerisinde 34 pehleli mezar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 13 lahit mezar taşında da pehle kullanılmıştır.

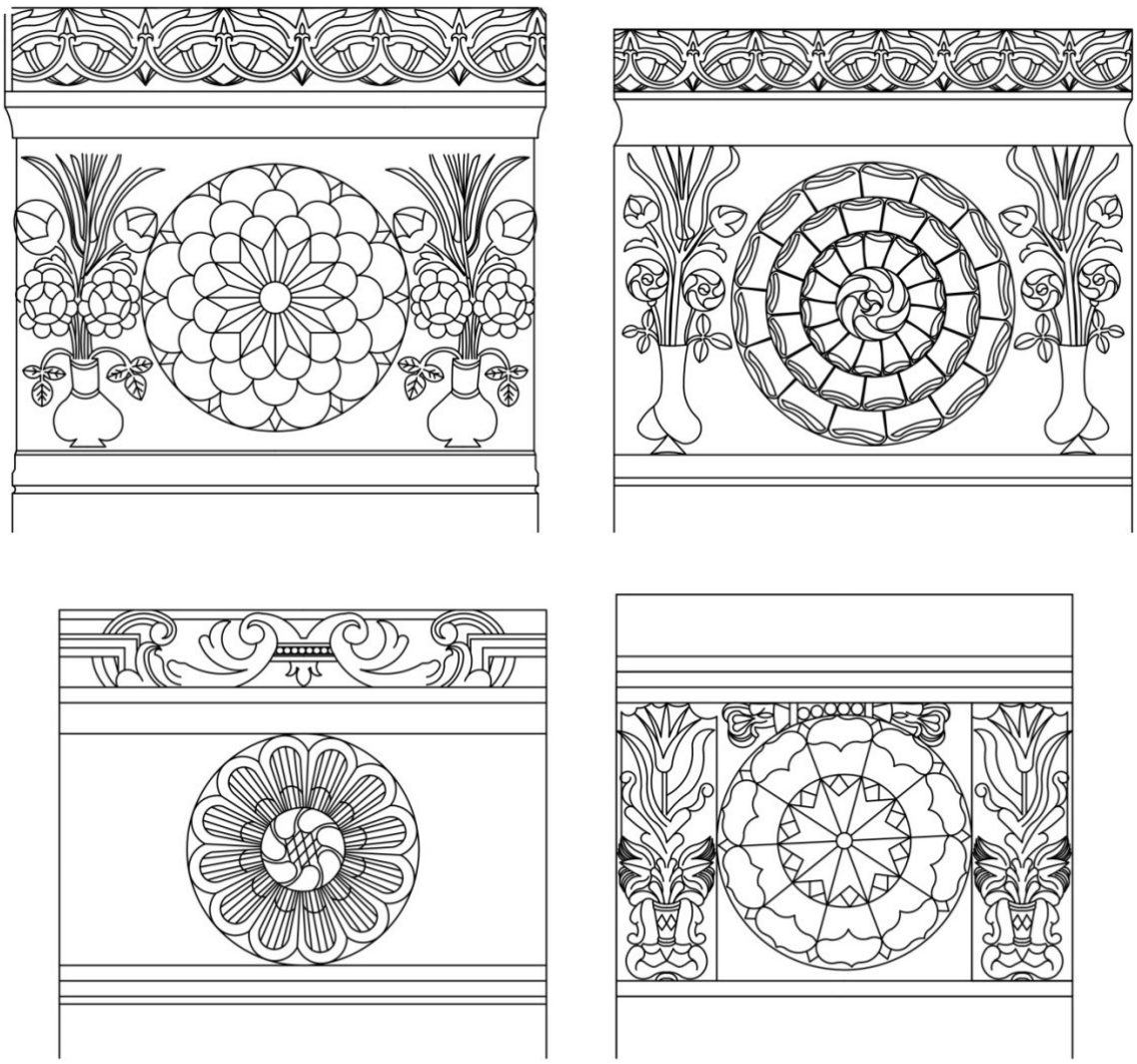
[116] Mustafa Bulut, *a.g.e.*, s. 566.

Çizim 139: Pehle Profil Detayı(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 140: Gövde Uzun Pehle Detayları(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 141: Lahit Mezar Kısa Pehle Detayları(O. Gündogdu, 2015)

4.2.4. Kapak

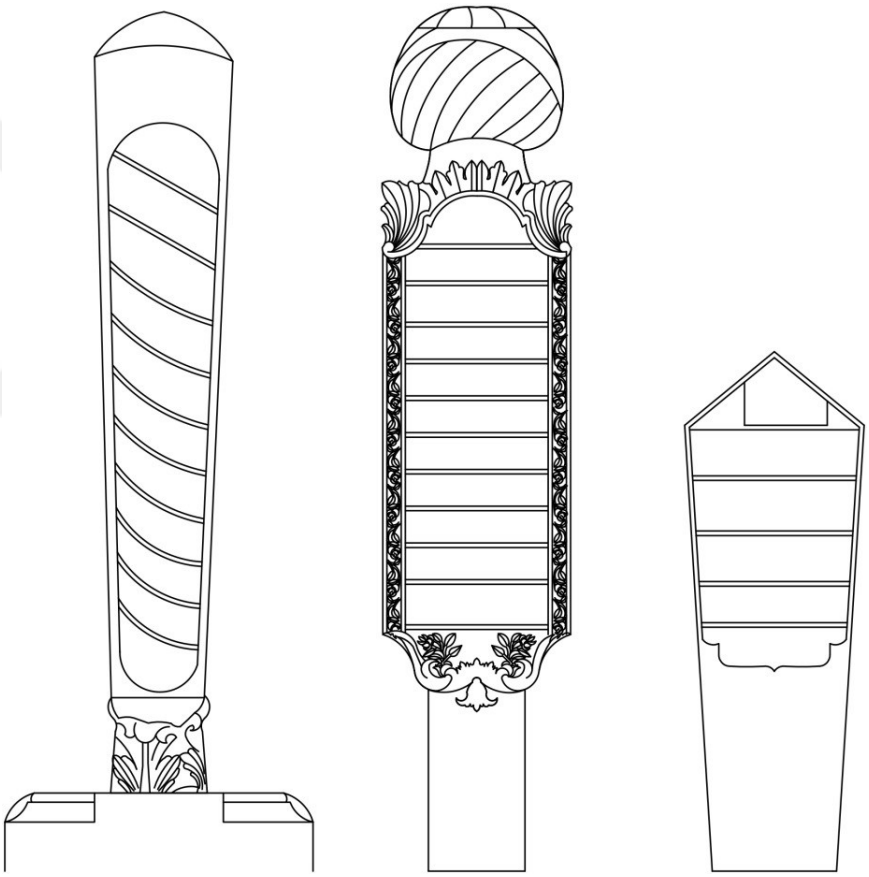
Mezarların üzerine konulan taşlar olarak tanımlanmaktadır.[117] Genellikle lahit mezarlarda, mezarın üstünü örten farklı formlardaki mermer bloklardır.[118] Hazirede üzerinde kapak bulunan mezar bulunmamaktadır.

4.2.5. Şahide

Türk kültüründe "sin" taşı, hece taşı veya kabir taşı olarak tasvir edilen şahideler, mezarın kimliğini ifade eden taşlar için kullanılmıştır.[119] Şahide, genelde mezar taşlarının ayak ve baş kısımlarında bulunmaktadır. Şahideler kaide, oturtmalık,

[117] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 10.
[118] Hans-Peter Laqueur, *Hüve'l-Baki: İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, çev. Selahattin Dilidüzgün, İstanbul 1997, s. 150-152.
[119] Komisyon, *a.g.e.,* s. 1.; şahideler için yapılan bu tanımlama sadece taş malzemeler için değil aynı zamanda ahşap malzemeler içinde kullanılmaktadır. Ayrıca "sin" harfinin mezar taşıyla bütünleşmesi dikkat çekicidir. "Sin" harfinin etimolojisi ve ikonografisi hakkında ayrıntılı bilgi almak için bk.; Naci Eren, *Hece Tahtaları: Antalya-Burdur-Bolu-Muğla Çevresi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1984. s. 7.

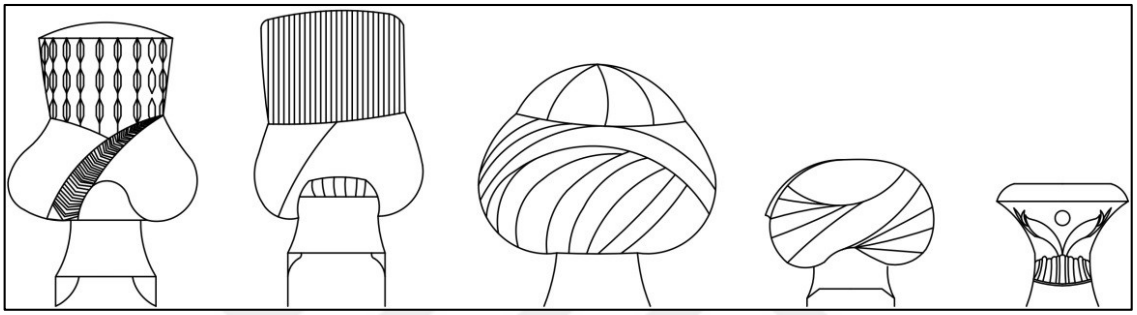
gövde ve çerçeve üzerine yerleştirilmektedir. Şahideler formlarına göre farklı tipolojik yapıya sahiptirler. Levha, üstüvani, çokgen şeklinde formları bulunmaktadır. Genellikle baş şahideler kitâbelerin yazıldığı; ayak şahideleri ise bezemenin yapıldığı alanlar olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra şahidelerin ön, arka, yan cephelerinde de kitâbe bulunabilmektedir. Şahide üzerinde yer alan detaylardan ölen kişi hakkında bazı fikirler edinebiliriz. Şahideler mezarın bulunduğu konuma veya hazirenin ziyaretçiye açıldığı alana göre yerleştirilmektedirler. Çalışmamızın yer aldığı hazirede toplam doksan dokuz mezarda 185 şahide bulunmaktadır. Bunlardan büyük çoğunluğunu dikdörtgen formlu levha şahideler oluştururken az sayıda silindirik/üstüvani ve çokgen formlu şahide bulunmaktadır.

Çizim 142: Şahide Örneklerinden Detaylar(O. Gündogdu, 2015)

4.2.6. Başlık-Serpuş

Hakkâkların mezar taşlarında hünerlerini sergiledikleri önemli bir bölüm de başlık veya serpuş olarak adlandırılan alanlardır.[120] Başlık, devleti oluşturan sınıfların hayattayken giydiği, öldüklerinde de şahidelerine yerleştirilen kültürel simgedir.[121] Serpuşlar medfun'un toplumsal statüsü ve hayatı hakkında doğrudan bilgi veren detayların bulunduğu bölümdür. Osmanlı sarayı içerindeki hiyerarşik düzenin yansıması olarak karşımıza çıkan başlıklar mezar taşlarında en çok göze çarpan bölümlerden birisidir. Kadın ve erkek mezar taşlarının form itibariyle bilinmesi için birer nişan niteliğinde olan bu başlıklar kendi içerisinde farklı tipolojilere ayrılmıştır.

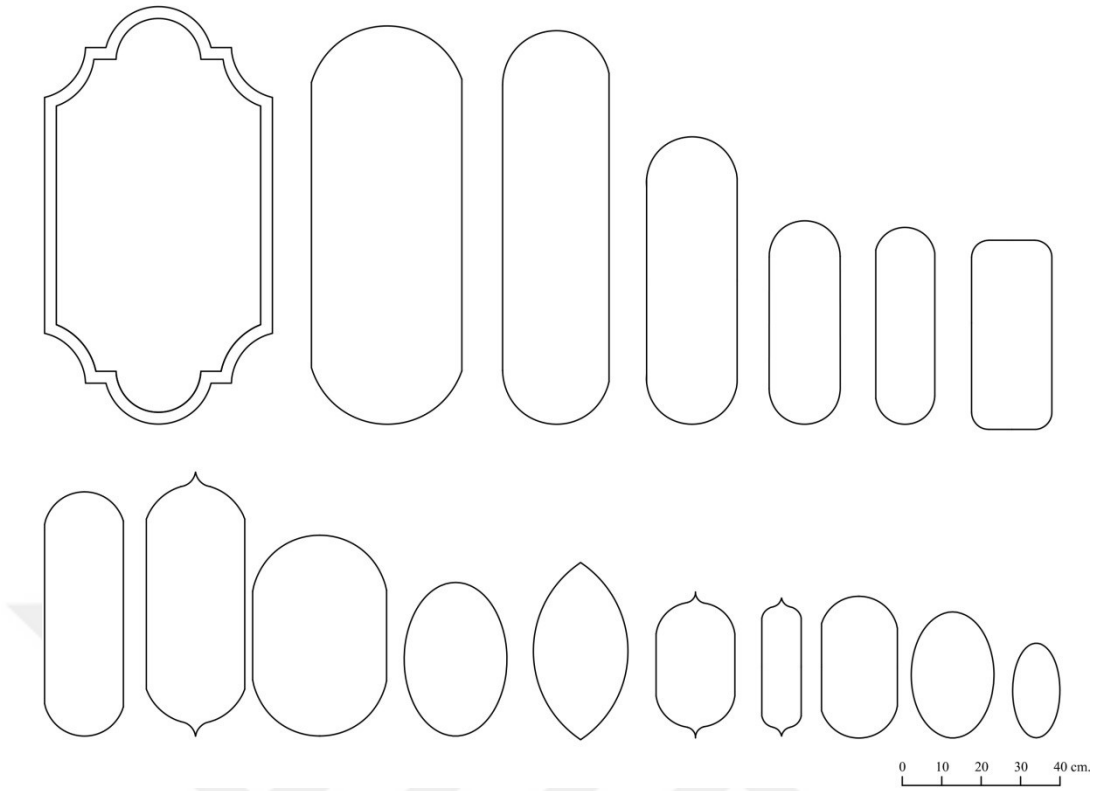

Çizim 143: Başlık Detayları(O. Gündogdu, 2015)

4.2.7. Kabir Sulukları ve Suluklar

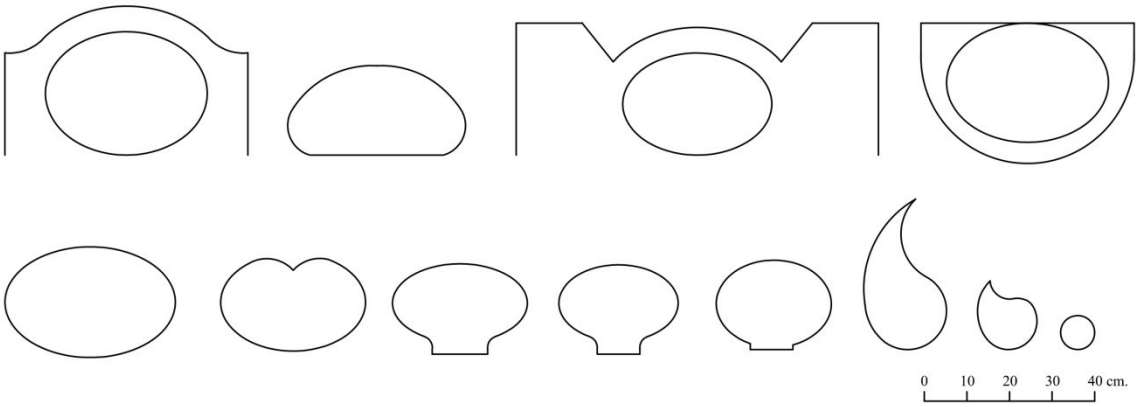
Mezarların toprak gören ve bilinçli olarak açılan kısımlarına denilmektedir. Dolayısıyla çerçeveli mezarların merkezindeki toprak kısımlı boş alanlara kabir suluğu denilmemektedir. Pehleli mezarlarda sıkça karşımıza çıkan kabir sulukları aynı zamanda ziyaretçilerin çiçek diktikleri yerler olarak da kullanılmaktadır. Kendi içerisinde farklı tipleri olmakla beraber beyzi formlu olanlar yaygın olarak kullanılmıştır.[122] Hazirede yer alan mezarlardan otuz dört tanesinde kabir suluğu bulunmaktadır.

[120] A. Sacit Açıkgözoğlu, "Hekimoğlu Ali Paşa Câmii Hazîresi" *Kaybolan Medeniyetimiz: Hekimoğlu Ali Paşa Cami Haziresi'ndeki Tarihi Mezar Taşları*, Damla Yayınevi, İstanbul 2005, s. 18.
[121] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 11.
[122] Mustafa Bulut, *a.g.e.,* s. 568.

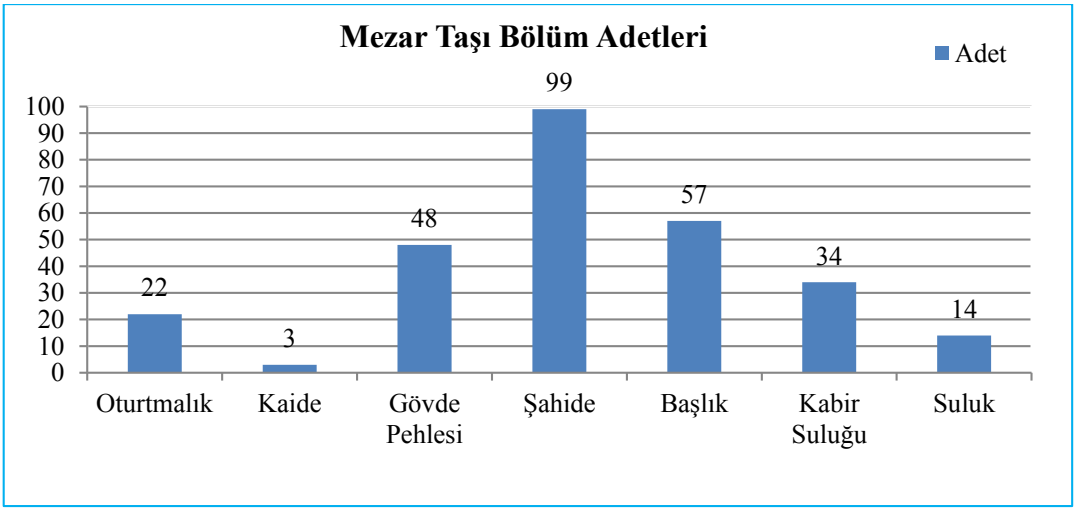

Çizim 144: Haziredeki Kabir Suluklarından Detaylar(O. Gündogdu, 2015)

Toprakla teması olmayan, mezara form ve hareketlilik kazandıran genellikle derin oyma tekniği kullanılarak yapılmış çukurlardır. İşlevsel olarak yapılmış olan bu sulukların form itibariyle farklı türleri bulunmaktadır. Hazirede yer alan suluk formları aşağıda verilmiştir. Damla, dairesel ve beyzi formlu suluklar yaygın olarak kullanılanlardır.

Çizim 145: Suluk Form Detayları(O. Gündogdu, 2015)

Grafik 9: Mezar Taşı Bölüm Adetlerine Göre Dağılım

4.3. Tipoloji

İslam ülkeleri arasında mezar taşı çeşitliği ve süslemesi bakımından Anadolu dikkat çekici görülmektedir. Farklı milletleri bünyesinde ağırlayan kültürel doku Anadolu'da kendini göstermektedir. Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasıyla bir yandan kendi sanatlarını geliştirmişler bir yandan da beraberinde getirdikleri mezar taşı geleneklerini bu kültür havuzunda beslemişlerdir.[123]

Osmanlı mezar tipolojisinin kendi geleneğiyle şekillenerek taşındığı görülmüştür. Mezar taşı bu niteliğiyle şehri tamamlayan unsur konumunda kullanılmıştır. Bölgenin, yörenin kendi sanat anlayışı aynı zamanda bugün tipoloji dediğimiz tasnif ve analizin kökenini oluşturmaktadır. Nitekim bu analizler yardımıyla üslup çatışmaları ve benzerlikleri ayırt edilmektedir.

Üsküdar Ahmediye Külliyesi Haziresinde yer alan toplam doksan dokuz mezar taşı kendi içerisinde; mezar tiplerine, şahidelerine, başlıklarına, süsleme kompozisyonlarına, kitâbe biçim ve içeriğine göre analiz edilmiştir.

4.3.1. Mezar Tipolojisi

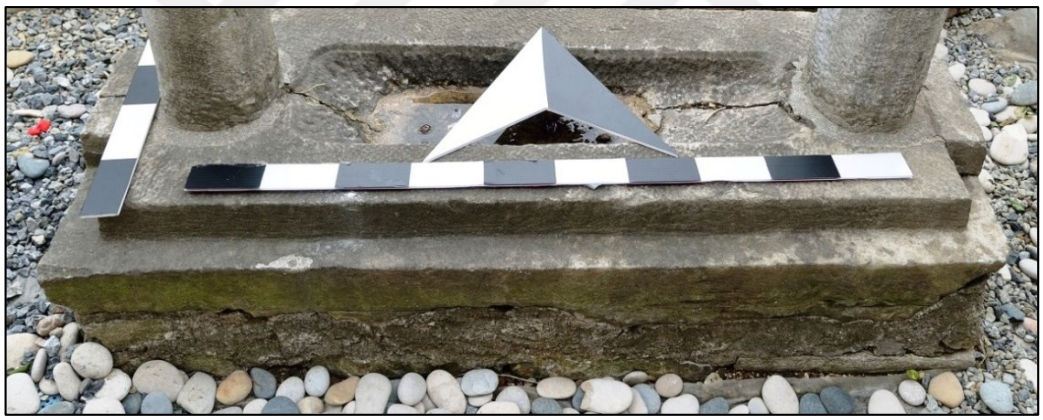
Üsküdar Ahmediye Külliyesi'nde yapılan saha çalışmalarının ardından elde edilen veriler doğrultusunda yapılan tahlilde üç farklı mezar tipi karşımıza çıkmıştır. Bu örneklerden hareketle benzer form ve karaktere sahip mezarlar kaideli – pehleli mezarlar, lahit mezarlar, çerçeveli mezarlar olmak üzere gruplara ayrılmıştır.

[123] Seyfi Başkan, *a.g.e.*, s. 13.

4.3.1.1. Kaideli – Pehleli Mezarlar

Osmanlı döneminde pehle, lahit gibi mezar üniteleri 17. yüzyılda kullanılmaya başlanarak form ve nicelik kazanmıştır.[124] Bazen bir kaide üzerinde yükselen pehleli mezarların genel özelliği bir bütün mermer bloktan oluşmalarıdır.[125] Pehleli mezarların doğrudan zeminle temas halinde olmadığı görülmüştür. Pehleli mezarlarda her iki kısa kenarların merkezine şahidelerin yerleştirilebileceği büyüklükte boşluklar açılır. Pehleli mezarların hareket unsurları kendileri oldukları için profilleri dikkat çekmektedir. Pehlenin üzerinde kabir suluğu bulunmakta olup farklı formlar verilmektedir. Pehleli mezarlarda kabir suluğu olarak adlandırılan yer; yağmur suyunu toprakla buluşturur ve çiçeklik olarak kullanılmasını sağlar.

Lahit mezarlarda gövde kısa ve uzun cephelerine de aynı zamanda pehle ismi verilmektedir. Ahmediye Külliyesi haziresinde mektebin kuzeyinde on üç, caminin güneyinde on dokuz ve caminin kuzeyindeki adada üç olmak üzere toplamda otuz beş pehleli mezar bulunmaktadır.

Çizim 146: Ahmediye Külliyesi Haziresi, Pehleli Mezar Örneği

4.3.1.2. Lahit Mezarlar

İslam defin terimleri arasında kabul edilen lahd kelimesi, güney yönünde açılan oyuklara verilen isimdir. Şayet mezar düz zeminde tesviye edilerek bir çukur şeklinde açılmışsa buna "darîh" veya "şakk" denildiği bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda araştırmacılar, toprak üstüne inşa edilen ünite için "lahd" terimini kullanmıştır.[126] Selçuklu döneminde kullanımı yaygın olan sanduka tarzı mezarlar Osmanlı dönemine

[124] Naci Bakırcı, *a.g.e.,* s. 97.
[125] Mustafa Bulut, *a.g.e.,* s. 578.
[126] Aziz Doğanay, "Sultan II. Murad'ın Vasiyetnamesinin Mezar Mîmarîmize Te'siri", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* Mezarlık Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 102.

gelindiğinde şahideler ile bütünleşmiş ve lahit formu yeni bir tür şekline gelmiştir.[127] Bu tip mezarlar için çalışmamızda "lahit" terimi kullanılmıştır. Sanduka terimi ise ahşap sembolik lahitlerin ismi haline gelmiştir.[128] Yapılan bazı çalışmalarda ise lahit mezarların kısa kenarları üzerine şahidelerin yerleştirilmesi ve bir bütün halde olmaları nedeniyle antik lahit formundan ayrılmaktadırlar.[129]

Lahit mezarların inşa tarihleri erken tarihlerden itibaren bilinmektedir. Kendi içerisinde açık ve kapalı formları bulunan lahit mezarlar, Osmanlı mimarisi içerisinde oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle de 18. yüzyıl sürecinde bezeme programının yoğun olmasından doğan ihtiyacı karşılamak için uygun yüzeye sahip olan lahit mezarlar; bitkisel ve geometrik motiflerin en hareketli formlarını barındırmaktadırlar.

Hazirede yer alan lahitlerin tamamı açık lahit formunda olup toplamda on üç mezar bulunmaktadır. Bunların dokuz tanesi mektebin kuzeyinde, üç tanesi caminin güneyinde, bir tanesi de caminin kuzeyinde yer almaktadır.[130] Hazirede yer alan mezar taşları içerisinde en yoğun bezeme lahit mezarlarda görülmektedir. Lahit mezarlarda kısa pehlenin aynı zamanda konsollar aracılığı ile şahideye bağlanarak tek parça halinde verildiği görülmektedir.

Çizim 147: Ahmediye Külliyesi Haziresi, Lahit Mezar Örneği

4.3.1.3. Çerçeveli Mezarlar

19. yüzyıl mezar tipolojisinde en sık karşılaştığımız bu tür, dikdörtgen veya kare formlu, doğrudan toprakla temas halinde olan blok mermerlerin yana yana

[127] Naci Bakırcı, *a.g.e.,* s. 98.
[128] Aziz Doğanay, *a.g.e.,*, s. 102.
[129] Hüseyin Akıllı, "Edirne Osmanlı Mezarlıklarının Restorasyon ve Konservasyon Işığı Altında Değerlendirilmesi", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* Mezarlık Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 147.
[130] Lahit mezarlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için; 4, 5, 7, 9, 12, 13, 16, 19, 21, 41, 54, 92, 95 nolu katalog numaralarına bakınız.

getirilmesiyle oluşmaktadır. Bu mezarların dağılmasını önlemek amacıyla mermerlerin üzerine açılan oyuklara dökülen kurşunlarla kenet oluşturulmuştur. Hazirede kırk sekiz örneği bulunan bu tip mezarların kısa kenarları ortasına genellikle karşılıklı iki şahide yerleştirilmiştir. Bazı çalışmalarda bu tür mezarlara çevirme mezar ismi verildiği görülmektedir. Tek kaideli mezarlardan türetildiği veya dönüştürüldüğü hususu hala tartışmalı görülmektedir.[131]

Çizim 148: Çerçeveli Mezar Örneği

4.3.2. Şahide Tipolojisi

Baş ve ayak taşlarının münferiden yapılmasıyla oluşmuş şahideli mezarlar, Selçuklu döneminde uygulanmaya başlanmıştır. Beylikler[132] ve Osmanlı döneminde de yaygın olarak kullanılmıştır.[133] Şahideli mezarlar Osmanlı imparatorluğunun hüküm sürdüğü yerlerde karşımıza çıkmaktadır.[134] Hazire içerisinde yer alan 99 mezarda bulunan 185 şahide kendi içerisinde silindirik, dikdörtgen levha formlu ve sekizgen olmak üzere üç gruba ayrılarak sınıflandırılmıştır.

[131] Hüseyin Akıllı, *a.g.e.*, s. 149.
[132] Beylikler dönemi mezar taşları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk.; Erkan Kaya, *Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler Dönemi Mezar Taşları ve Kitâbeleri*, Zinde Yayınevi, İstanbul 2012.
[133] Naci Bakırcı, *Mevlevi Mezar Taşları*, Rumi Yayınları, İstanbul 2005,s. 96.
[134] Nurcan Boşdurmaz, *Bosna Hersek Mezar Taşları*, Türk İslam Kitâbeleri Dizisi, Haarlem 2011, s. 44.

4.3.2.1. Silindirik Şahideler

Anadolu'da 15. yüzyılda ilk örnekleri görülen silindirik/üstüvânî mezar taşları bazen münferit bazen de her ikisi de birden verilmiş olabilir.[135]

Hazire içerisinde fazla örneğine rastlamadığımız, üstüvânî olarakta bilinen bu şahideler yaygın olarak 18. ve 19 yüzyılda kullanılmıştır. Hazire içerisinde toplamda üç mezarda görülmekte olup bunlardan iki tanesinin hem ayak hem baş şahideleri silindirik formda yapılmıştır.[136] Kronolojik sıraya göre 1824, 1881, 1896 yıllarına tarihlenen bu üç mezar kendi içerisinde form olarak farklılık göstermektedir. Yaklaşık olarak 1.70 ile 1.30 m. yüksekliğinde aşağıdan yukarıya doğru genişlemekte ve sivrilerek sonlanmaktadır. Genellikle akant yapraklarının çevrelediği bir kaide ile yükseltilen bu şahidelerde mâil olarak çekilmiş cetvellerin kullanıldığı görülmektedir. Fakat haziredeki şahidelerin birisi mâil diğerleri düz cetvelle çekilmiştir. Hazirede toplamda beş adet olan silindirik şahidelerin kitâbelerinden hareketle erkek medfunlara ait olduğu anlaşılmaktadır.

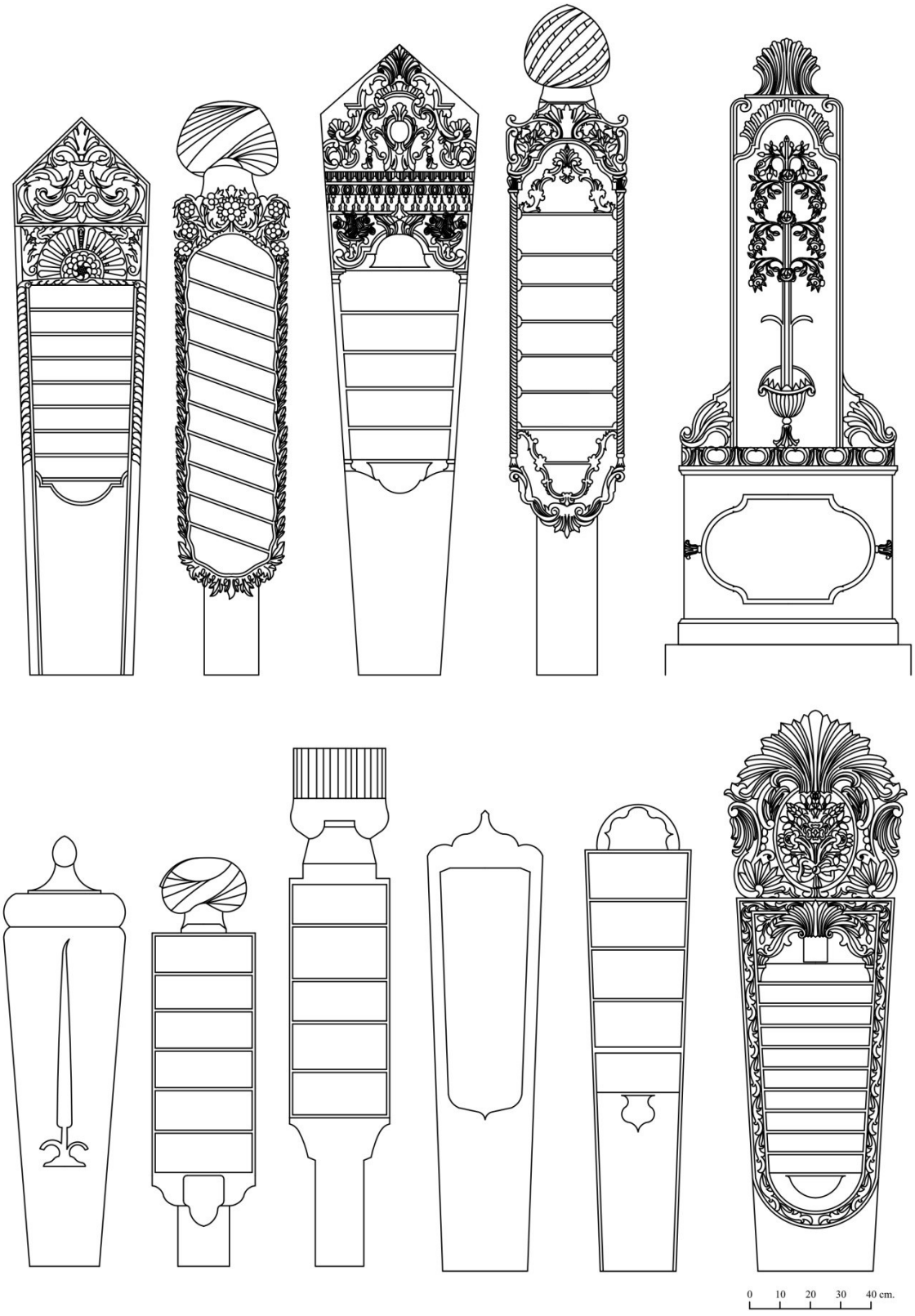
Çizim 149: Haziredeki Silindirik Şahidelerden Örnekler

[135] Naci Bakırcı, *a.g.e.*, s. 98.
[136] Detaylı inceleme için 56., 87., ve 90. katalog numaralarına bakınız.

4.3.2.2. Dikdörtgen Levha Formlu Şahideler

Mezar taşlarında en yoğun olarak karşımıza çıkan şahide tipolojisi dikdörtgen levha formlu mezar taşlarıdır. Hazirede de yoğun olarak görülen bu düzenlemenin buradaki ilk örneği 947/1540-41 yılında Kefce Dede adına en son örneğini ise 1316/1899 tarihli Şeyh Mahmud Raci Efendi adına yapılmış şahide gövdesinin formuna göre isimlendirdiğimiz bu tipolojide kadın ve erkeklere ait kullanım söz konusudur. Hazirede toplamda dikdörtgen levha formlu şahide, doksan beş mezarda kullanılmıştır. Bunlar da kendi aralarında farklı formlara sahip olsalar da gövde itibariyle aynı karakteri yansıtmaktadırlar.[137] Başlık kısımlarında bitkisel bezemenin yoğun olduğu mezar taşları genelliklere kadın medfunlara ait olduğu görülmüştür. Şahideler arasında aşağıdan yukarıya doğru genişleyerek yükselip üçgen bir tepelikle sonlanmakla birlikte aynı konturu takip eden uzunlamasına dikdörtgen formlu örnekler de bulunmaktadır. Bezeme kompozisyonu itibariyle hazirede yer alan dikdörtgen levha formlu şahidelerde yaygın olarak 19. yüzyılın bezeme programı bulunmaktadır. Barok sanat örgeleri kendini yoğun olarak göstermektedir. Bordür ve taç kısımları yaprak modellerinin görülebildiği yerlerdir. Bu forma sahip mezarların boyları 0.50 m. ile 2.50 m. arasında değişiklik göstermektedir.

[137] 56., 87., 90., 92. numaralı kataloglar hariç diğerlerinde dikdörtgen levha formlu şahideler kullanılmıştır.

Çizim 150: Haziredeki Dikdörtgen Levha Formlu Şahidelerden Örnekler

4.3.2.3. Sekizgen Şahideler

Genellikle lahit mezarlarda karşılaştığımız, form olarak yaygın olmayan bu tipin örneklerini 20. yüzyıl içerisinde görüyoruz. Hazire içerinde kitâbesi bulunmayan bir

adet örneği bulunmaktadır. Fakat II. Mahmut haziresinde sekizgen formlu bir şahide örneğine rastlanılmıştır.[138]

Çizim 151: Haziredeki Sekizgen Şahide Örneği

4.3.3. Başlık Tipolojisi

Osmanlı mimarisi içerisinde giyim kuşam aynı zamanda statüyü temsil etmektedir. Osmanlı mezar taşlarında ziyaretçiye doğrudan mesaj veren, kimlik kazanmış önemli bölüm başlık kısımlarıdır. Hazirede yer alan doksan dokuz mezarda toplamda otuz bir adet kâtibi kavuk, yirmi adet ulema sarığı, iki adet örfi kavuk, bir adet kallâvî kavuk, bir adet düz sarık, bir adet dardağanlı sarık, bir adet güneş kursu, beş adet hotoz başlık bulunmaktadır.

4.3.3.1. Kavuklu Tipler

Üsküdar Ahmediye Külliyesi haziresinde yer alan kavuk tipleri kendi içerisinde kâtibi, ulema, kallâvî ve örfi kavuk olarak sınıflandırılmıştır.

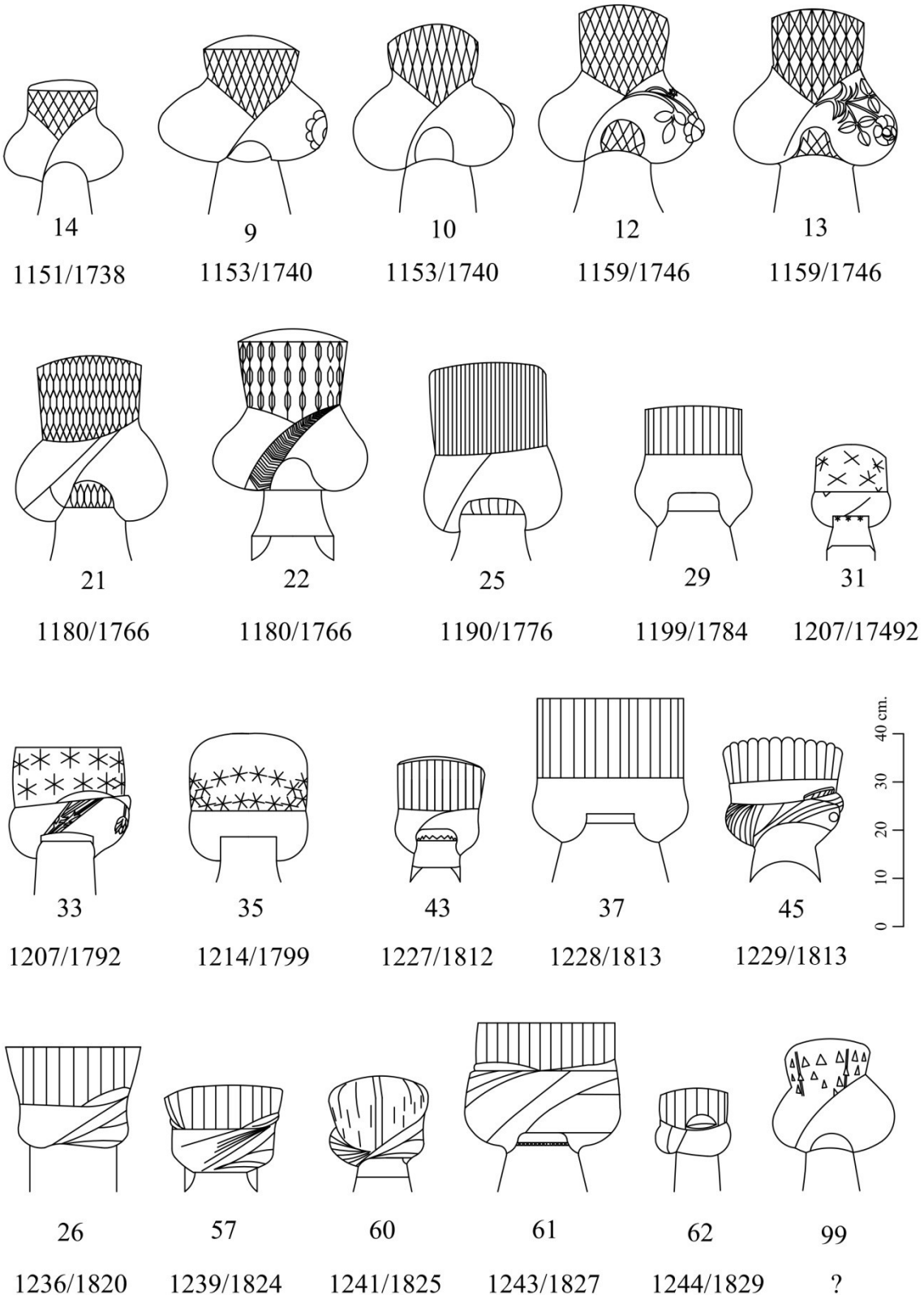
4.3.3.2. Kâtibi Kavuklar

Kâtibi kavuklar Osmanlı mezar taşlarında oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Hazire içerisinde toplamda otuz bir adet kullanılmıştır. Kâtibi kavuk kendi içerisinde de sınıflara ayrılmaktadır; fakat bizim çalışmamızda form itibariyle kâtibi kavuklar aynı isim altında değerlendirilmiştir. İçi boş olan kavuğun etrafına çekilen destarların

[138] Mustafa Bulut, *a.g.e.*, s. 491.; 113 nolu katalog numarasında 1920 tarihli sekizgen şahide örneği bulunmaktadır.

yaratmış olduğu farklılık sebebiyle bazen iki yana taşkın bazen de ortadan diğer şeritleri ikiye bölecek şekilde verildiği görülmüştür. Genel itibariyle ortada V veya U harfini andıran boşluklar bulunmaktadır. Kâtibi başlıklar medfunun mesleğine dair doğrudan bilgi vermezler; fakat genel itibariyle orta dereceli memurlar ile esnaf gruplarına ait olduğu bilinmektedir.[139] Hazire içerinde ilk kâtibi kavuk 1153/1740-41, en son ise 1268/1852 yılına tarihlenmekte olup erkekler için kullanılmıştır. Hazirede yer alan 31 tane şahidede kâtibi kavuk bulunmaktadır.[140] Bu başlığın bulunduğu mezarların çoğunda meslek belirtilmemiş olmakla birlikte bazılarında verilen meslekler şöyledir: Filibe nazırı, Silivri ayanı, gulam, monla, divan-ı hümayun çavuşu, imam, harem kethüdası ve meyve gümrükçüsüdür.

[139] Hans-Peter Laqueur, *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, çev. Selahattin Dilidüzgün, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s. 150-152.; Ali Rıza Özcan, *a.g.m.*, s. 27.
[140] Ayrıntılı bilgi içi; 9,10, 12, 13, 14, 21, 22, 25, 26, 29, 31, 33, 35, 37, 43, 44, 45, 57, 60, 61, 62, 75, 99 nolu katalog numaralarına bakınız.

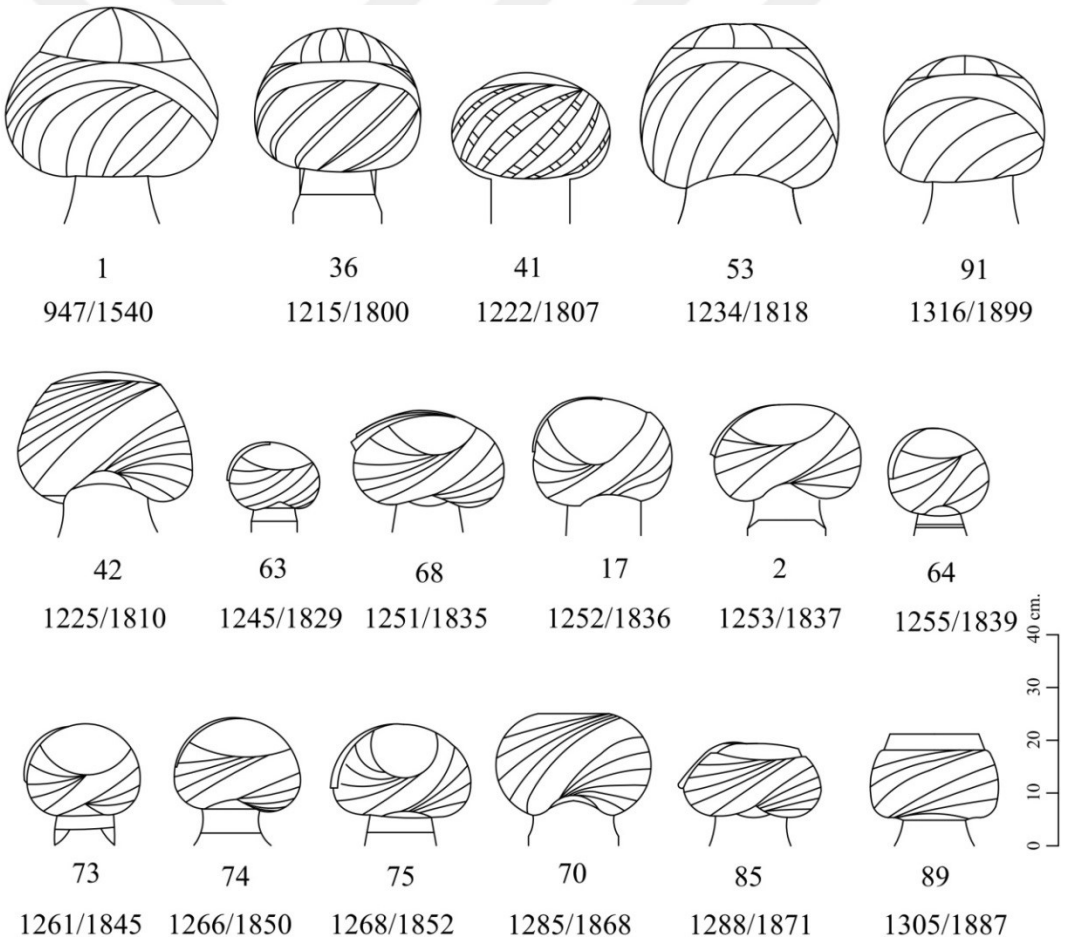

Çizim 152: Haziredeki Kâtibi Kavuklu Başlık Formları(O. Gündogdu, 2015)[141]

[141] Başlıkların altında yer alan sayılar katalog numaraları olup kronolojik olarak yerleştirilmiştir.

4.3.3.3. Ulema Sarıklar

Ulema sarık formu kendi içerisinde destarın düzenlemesine göre sınıflandırılsa da bu çalışmada ortadan geniş bir destarla bölünerek veya sarıkla oluşturulmuş tüm başlıklar ulema sarıklı başlık olarak gruplandırılmıştır. Hazire içerisinde toplamda 18 adet ulema sarıklı başlık bulunmaktadır.[142] Bazı çalışmalarda örfi destarlı başlık olarak isimlendirildiği görülmektedir. Bunlardan üst kısımları terkli olanlar küçük dereceli ulema, orta kademeden kadılar, imamlar, vakıflarda çalışanlar, dervişler ve şeyhlere aittir. 1829'dan itibaren ise bu tip terkli başlık dervişlerde görülmektedir.[143] Hazire içerisinde ulema sarık 1250/1836 ile 1255/1839 yılları arasında yaygın olarak kullanılmıştır. Hazirede yer alan ulema sarıkların tamamı erkek bireylere ait olup meslekleri: üç imam, hatip, naip, asker, Rum eşraf-ı kuzâtından serlevha olarak verilmiştir.

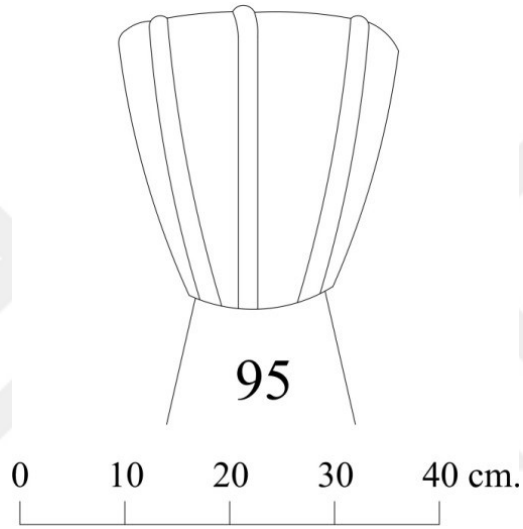

Çizim 153: Haziredeki Ulema Sarık Formları(O. Gündogdu, 2015)[144]

[142] Ayrıntılı bilgi için; 1, 2, 17, 31, 36, 41, 42, 53, 63, 64, 67, 68, 73, 74, 75, 85, 89, 91 nolu katalog numaralarına bakınız. Burada verilen 1, 36, 41, 53, 91 numaralı kataloglardaki başlıkları tekke/tarikat mensuplarına aittir.
[143] Hans-Peter Laqueur, İstanbul 1997, s. 154.
[144] Katalog numaraları ile birlikte verilen başlık çizimlerinde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

4.3.3.4. Kallâvî Kavuklar

Mücevveze kavuk olarak da bilinen bu tip İstanbul'da 17. yüzyıl ortasından itibaren görülmektedir.[145] Fâtih Sultan Mehmed'in kanunnamesinde belirtilen ve Sultan II. Bayezid zamanında kullanımı yaygınlaşan mücevveze kavuklar, III. Selim zamanına kadar Cuma Alayları ve Divân-i Humayûn toplantılarında kullanılmıştır.[146] Hazirede cami kuzeyinde yer alan ada içerisinde bir şahide üzerinde örneği yer almaktadır. Üzerinde kitâbesi bulunmayan bu mezar, lahit mezar şeklinde düzenlenmiştir. Osmanlı yönetiminde sadrazamlar, kubbealtı vezirleri, kaptan-ı deryalar, paşalar törenlerde bu başlığı kullanırlardı.[147]

Çizim 154: Hazirede Yer Alan Kallâvî Kavuk Başlık(O. Gündogdu, 2015)

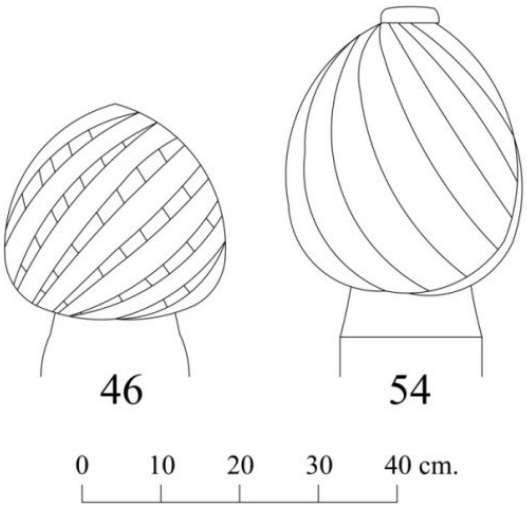
4.3.3.5. Örfi Kavuk

Örfi kavuk üst düzey ulemanın kullandığı genel formu itibariyle daralarak yükselen oval biçimli destar ile sarılı başlık türüdür.[148] 18. yüzyıl ile 19. yüzyılın ilk çeyreğinde şeyhülislâm, kazasker, İstanbul kadısı ve dereceli ulema tarafından divânda ve resmi günlerde kullanılırdı.[149]

Hazire içerisinde iki örneği bulunan başlık biri es-Seyyid Mehmed Emin Efendi'ye (1229/1813-14) diğeri ise Mustafa Edib Efendi'ye(1236/1821) aittir.

---

[145] Ali Rıza Özcan, *a.g.m.,* s. 26.
[146] İshak Güven Güvelioğlu, *Osmanlı Mezar Taşları: Zeynep Sultan Haziresi*, Türkiye Anıtlar Derneği Yayınları, İstanbul 2008, s. 24.
[147] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 11.; Hans-Peter Laqueur, *a.g.e.,* s. 153.; Ayfer Aydoğdu, *19. Yüzyılda İstanbul'daki Bazı Hazirelerdeki(Sur İçi Bölgesi) Mezar Taşlarında Kullanılan Motiflerin Analizi*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 17.
[148] Hans-Peter Laqueur, *a.g.e.,* s. 155.; Sema Daşdemir, *İstanbul Selimiye Haziresi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 416.
[149] İshak Güven Güvelioğlu, *a.g.e.,* s. 26.

Çizim 155: Haziredeki Örfi Kavuklu Başlıklar(O. Gündogdu, 2015)

4.3.3.6. Sarık

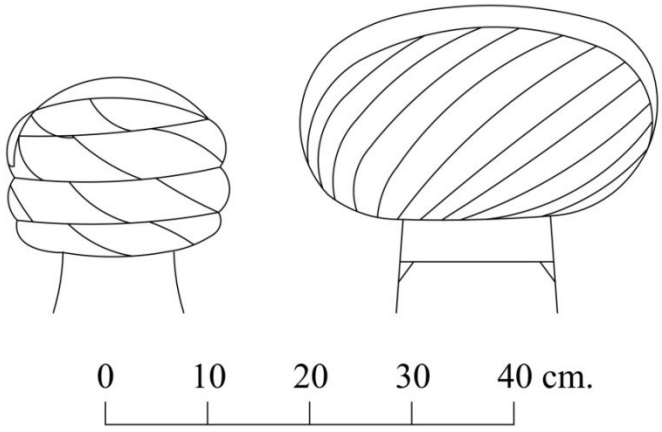
Sarık; takke, külah, fes, gibi çeşitli başlıklara sarılan ince kumaşa verilen isimdir. Bu kumaşlara Arapçada "imame", Farsçada "destar" denilmektedir. Osmanlı döneminde kavuklar üzerinde sarık kullanılmasından dolayı bu tür sarıklar, kavuk anlamında kullanılmıştır. Osmanlıda destarın sarılma düzeni oldukça önemlidir. Bu önemi saray içerisinde vurgulamak için sarık odalarının varlığı yeterli olmalıdır.[150]

Kendi içerisinde farklı isimler alan bu tarz başlıklara bazı çalışmalarda "eşraf başlığı" denilmektedir. Aynı zamanda modern formlu ve kavuklu olduğu belirtilmektedir.[151]

Hazire içerisinde iki çeşit sarık bulunmakta olup bunlardan birincisi düz, ikincisi ise dardağanlı[152] sarıktır.[153] 19. yüzyıl içerisinde yaygın olarak kullanılan bu başlıkta destarlar biri diğerinin üstüne gelerek şerit şeklinde bir düzenleme oluşturmaktadır. Bu bölümde yeni bir başlık açmaya gerek duyulmadan burada iki başlık türü de tanıtılacaktır. Hazire içerisinde 51 numaralı katalogda 1232(1816-17) tarihli düz sarıklı başlık, 34 numaralı katalogda ise 1211(1796-97) tarihli dardağan sarığın örneği bulunmaktadır.

---

[150] Semiha Altıer, "Çanakkale-Kumkale Beldesi Türk Mezarlığı'ndaki Mezar Taşlarının Türk Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi", *Kumkale Tarihî Türk Mezarlığı*, Çanakkale 2012, s. 20.
[151] M. Ümit Hiçyılmaz, *Rize-Pazar Osmanlı Mezar Taşları*, Pazar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 38.
[152] Destarın sarılma şekli itibariyle dağınık görülmesi nedeniyle bu ismi almıştır. Bu başlık neredeyse her sosyal kesim tarafından tercih edilebilmektedir. Mezar taşlarında 1750 ile 1850 yılları arasında yaygın olarak kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk.; İshak Güven Güvelioğlu, *a.g.e.*, s. 27.
[153] Talha Uğurluel, *İstanbul, Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 73-75.

Çizim 156: Haziredeki Düz ve Dardağan Sarık Başlık Formu(O. Gündogdu, 2015)

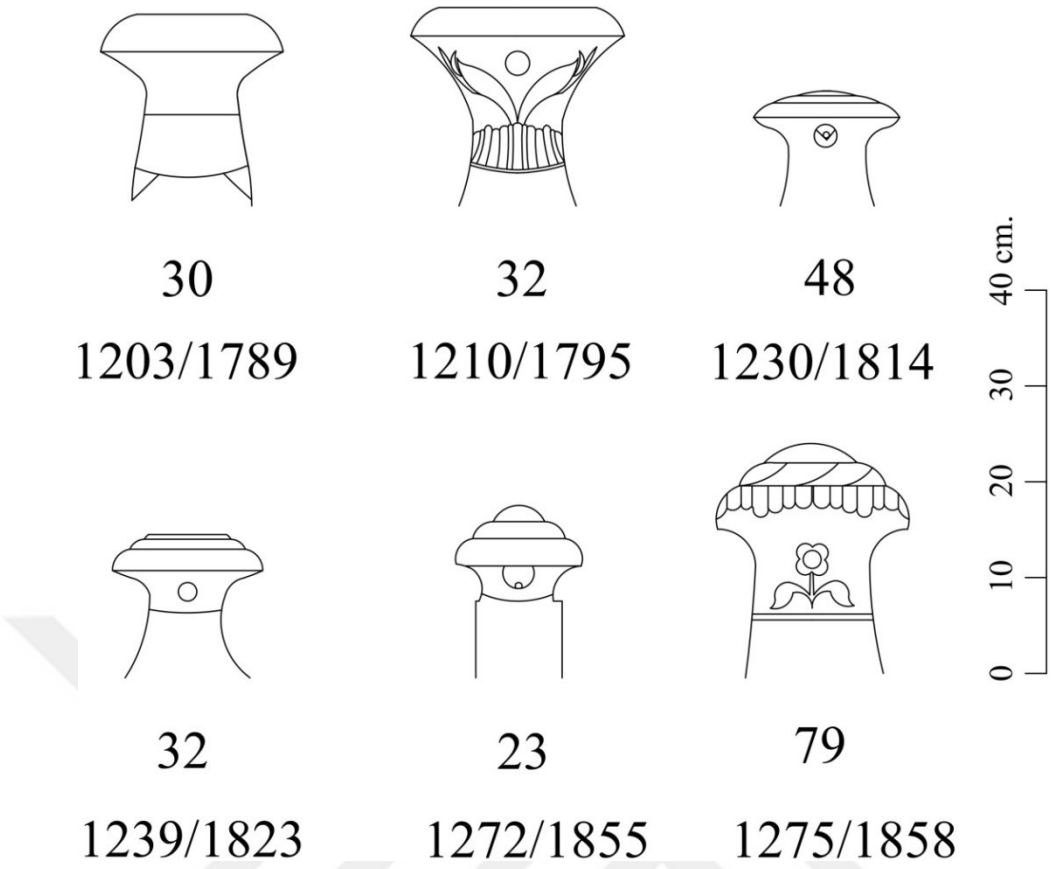
4.3.3.7. Hotoz

Perçem ve kâkül dışında saçın tamamını içine alacak şekilde tasvir edilmektedir. Hotoz başlıklar saçı kapatan ve saraylı, çimdik, kürdi, fesli, gibi kendi içerisinde oldukça farklı gruplara ayrılan bir tür Osmanlı mezar başlığıdır.[154]

18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl ortalarına kadar olan süreçte yaygın olarak kullanılan bu formun kadın başlığı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Hotoz başlık örnekleri hazire içerinde yaygın olmamakla birlikte toplamda beş mezarda bulunmaktadır. Haziredeki ilk hotoz başlık 1203/1788, son hotoz başlık ise 1275/1858 yıllarına tarihlenmektedir. Hotozların boyları birbirinden farklı olup 0.12 m. ile 0.25 m. arasında değişmektedir.

Hotoz başlıklar kendi içerisinde kademeli tepeliğe sahip olanlar, boyun kısmı bitkisel bezemeli olanlar şeklinde sınıflandırıldığı görülse de bizim çalışmamızda tek bir başlık altında ele alınmıştır.[155] Form itibariyle dönem içerisinde üzerine takıların bezendiği, bitkisel karakterlerin konulduğu görülmüştür. Kadın başlıklar için tipik bir göstergedir. Katalog numaraları ile birlikte verilen başlık çizimlerinde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

[154] Semiha Altıer, *a.g.e.,* s. 23.
[155] Sema Daşdemir, *a.g.e.,* s. 423-425.; bu çalışma, başlığı taç kısmındaki kademeli kurguya göre sınıflandırılırken,; Talha Uğurluel, İstanbul 2007, s. 83-86.; çalışmasında sade, bezemeli, yaprak hotoz olarak gruplandırıldığı görülmektedir. Hotoz başlıklar üzerinde yapılan çalışmalarda bir üslup birliği yakalanamamıştır. Bizim çalışmamızda hem hazirede yer alan hotoz başlıkların sayısının az olması hem de aynı karakteri yansıtmaları açısından tek başlık altında değerlendirilmiştir.

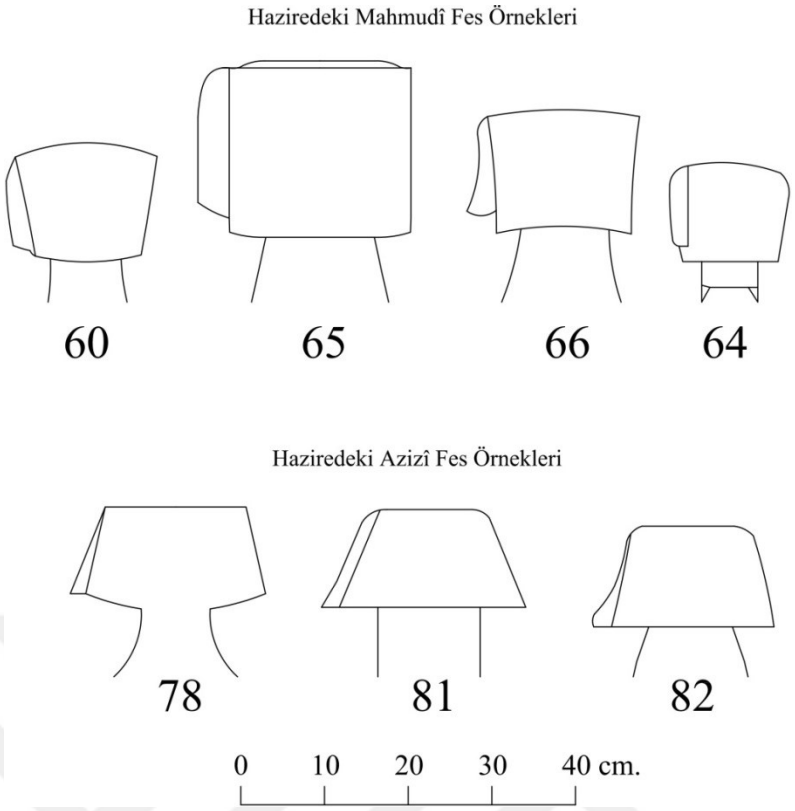

Çizim 157: Haziredeki Hotoz Başlık Formları(O. Gündogdu, 2015)

4.3.3.8. Fes

Osmanlıda ilk olarak II. Mahmut(1808-39)zamanında kullanılmaya başlayan bu başlıklar kendi aralarında farklı gruba ayrılmışlardır. Padişahların isimleriyle adlandırılan bu başlıklar Mahmudî, Azizi, Hamidî olarak isimlendirilmiştir.[156] Çalışmamızda başlıklar halinde ele alınmayan bu form çizimlerin üzerinde belirtilerek verilmiştir. Hazirede dört örneğini gördüğümüz Mahmudî(1808-39) feslerin genel özelliği; üst kısmı alt kısmından daha geniş tutulmasıdır. Hazire içerisinde üç örneğini gördüğümüz Azizî(1861-76) feslerin genel özelliği; fes alt kısmının çap olarak üst kısmına göre daha geniş yapılmasıdır. Hazirede örneği bulunmayan Hamidî(1876-1909) fesler ise form itibariyle Azizî feslere benzer fakat boyun kısımları daha uzun olmasıyla farklılık göstermektedir.[157] Haziredeki tüm fes başlıklı şahideler erkek mezarlarına ait olup büyük bir kısmında meslek yazılmamakla birlikte iki mezarda teberdar ve kolağası verilmiştir. Katalog numaraları ile birlikte verilen başlık çizimlerinde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

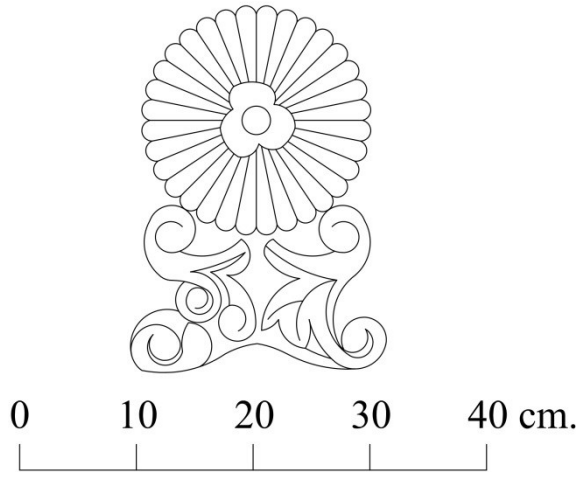
[156] Fes başlıklı mezar taşları örnekleri için bk.; Sema Daşdemir, *a.g.e.*, s. 426-427.
[157] İshak Güven Güvelioğlu, *a.g.e.*, s. 29.

Çizim 158: Mahmudî ve Azizî Başlık Formları(O. Gündogdu, 2015)

4.3.3.9. Güneş Kursu

Güneş motifi, genellikle bitkisel bir bezemenin üzerinde yükselerek verilmektedir. Başlıklarda yer alan stilize güneş bezemesi, Allah ile sembolize edilmektedir.[158] Hazirede bir örnekte karşımıza çıkan bu form 1278/1861-62 yıllarına tarihlenmekte olup 80 numaralı katalogda ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.[159]

Çizim 159: Güneş Kursu Başlık(O. Gündogdu, 2015)

[158] Naci Bakırcı, *a.g.e.*, s. 107.
[159] Güneş kursu formlu başlık örneği için; Mustafa Bulut, *a.g.e.*, s. 581.

4.4. Malzeme ve Teknik

İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı mezar taşlarında malzemeye ulaşım kolaylaşmıştır. Aynı zamanda kolay işlenebilen malzemenin sağlamış olduğu imkânlar nedeniyle kullanımı yaygınlaşmıştır.[160] Ahmediye Külliyesi Haziresinde yer alan toplam 99 mezarın tamamında mermer malzeme kullanılmıştır. Mermerin maddi güç olarak teşhir bulduğu bilinmektedir. Dolayısıyla mezarlıkların düzenlenmesinden ve kullanılan malzemenin kalitesinden hazirede medfun olanların maddi durumları hakkında yaklaşık olarak fikir sahibi oluyoruz.

Tipolojik olarak farklı adlandırılsalar da teknik olarak benzer nitelikler taşımaktadırlar. Bütüncül bir yapısı olmayan bu mezarların teknik olarak birbirine bağlanması kenetler yardımıyla sağlanmaktadır. Bu düzen pehleli mezarlarda bir blok halindeki mermerin kısa kenarlarının merkezine açılan boşluklara şahideler yerleştirilmesiyle, çerçeveli mezarlar da birbirine bağlanan mermerlerin mezarın dış konturlarını oluşturmasıyla, lahit mezarlarda ise gövdelerin iç kısımlarının birbirine bağlanmasıyla oluşmaktadır. Lahit mezarlarda şahidenin pahlanmış kısmına ve gövdenin üst kısmına açılan oyuklara bağlanan kenetler daha sonra üzerine kurşun dökülerek sabitlenir ve şahide ile gövdenin birlikte çalışması sağlanır.

Mezar taşlarının teknik olarak işlenmesinde kullanılan aletler arasında en önemlileri olarak çekiç, keski, aspiral, mucorta, murç ve dişli olarak sayabiliriz.[161]

Mezarların kaide ve oturtmalık olarak adlandırılan bölümleri ile suluklarında profillerin farklı tip ve tekniklerde bezendiği tespit edilmiştir. Lahit mezarlarda şahideler gövdenin üst kısmından başlamak kaydıyla uzanarak form kazanırken; çerçeveli mezarlar genelde şahidelerinde, pehleli mezarlar ise hem kaide hem de şahidelerinde bu kurguyu sağlamışlardır.

4.5. Süsleme Kompozisyonu

İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de açık bir hüküm olmamakla birlikte süslü ve dikkat çekici mezarların yapılması hoş karşılanmamıştır. Bu gerçeğin yanı sıra miraslarını bazı değişikliklerle yaratmak kaçınılmaz bir sonuç olmuştur.[162] İslam dininde ilk zamanlar anıtsal eserlere ve bezeme dünyalarına karşı tepki gelişmiş hatta

[160] Komisyon, *Edirne Müzesi Osmanlı Mezar Taşlarından Örnekler*, Trakya Kalkınma Ajansı, Edirne 2011, s. 2.
[161] Hacer Kara - Şerife Danış, *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2005, s. 474.
[162] Seyfi Başkan, *a.g.e.*, s. 13.; Aziz Doğanay, *a.g.e.*, s. 100.

ziyaretgâhlar engellenmiştir, fakat daha sonraları ibret alınması adına serbest bırakılmıştır.[163]

Üsküdar Ahmediye Külliyesi haziresindeki mezar taşları üzerinde yer alan bezeme programının açıklanacağı bu bölüm kendi içerisinde bitkisel, geometrik, nesneli ve mimari elemanlar olarak alt başlıklar halinde tasnif ve tasvir edilmiştir.[164] Özellikle haziredeki toplam doksan dokuz mezarda bulunan 185 adet şahide üzerindeki bezeme üslupları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. 16. yüzyıl ikinci yarısından 1 adet, 18. yüzyıl ilk yarısından 14 adet, 18. yüzyıl ikinci yarısından 24 adet, 19. yüzyıl ilk yarısından 50 adet, 19. yüzyıl ikinci yarısından 23 adet olmak üzere 112 mezar taşı incelenmiştir. Bu analizler yoluyla hangi yüzyılda hangi bezemenin yaygın olarak kullanıldığı belirtilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra detay çizimleri yapılan mezar taşlarının literatürde bir bütünlük yaratması ve çalışmacılar için bir bezemenin tarihsel değişiminin takip edebilmeleri adına kronolojileri çizimlerin altlarına yazılmıştır.

4.5.1. Bitkisel Bezeme

Türk bitkisel süsleme sanatlarının uygulandığı yerlerden birisi de mezar taşlarıdır. Mezar taşlarında tezyinat 13. yüzyılda görülmeye başlanmıştır.[165]

Hazire içerisinde yer alan mezarlar üzerinde görülen en yaygın bezeme türü özellikle kadın mezarlarında ve lahit mezarlarda uygulanan bitkisel bezemelerdir. Kendi içerisinde palmet- rumi, akantus yaprağı, çiçek motifleri, üzüm salkımı, hurma ağacı, servi ağacı, tûbâ ağacı olarak sınıflandırdığımız bitkisel bezemeler ikonografik anlamlarıyla da Osmanlı mezar taşlarını işlevsel hale getirmiştir. Nitekim yapılan bezemenin ruh bulduğu bu mezarlar birer mesaj ve söz anıtlarıdır.

4.5.1.1. Palmet – Rumi

Selçuk Mülayim tarafından rûmî üzerine yapılan münferid çalışmalar hem kelimenin etimolojisini hem de bir motif olarak değişim ve gelişimini ortaya çıkarmaktadır. Rumî motifi form itibariyle bitkisel bir örgü olarak görünsede aslında

[163] Aziz Doğanay, *a.g.e.*, s. 100.
[164] Mezar ve süsleme kompozisyonu arasındaki ilişkinin oldukça canlı tutulmasındaki sebepler onların aynı zamanda ulvî görevleri olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu durumu ifade edecek en güzel sözler Hz. Peygamber(s.a.v.) efendimizin hadisleridir. Ölümü hatırlatma adına en güzel ifadeleri bünyesinde taşıyan, en hareketli formları sanat icra edilen yerler haline gelmiştir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bk.; A. Sacit Açıkgözoğlu, *a.g.m.*, s. 19.
[165] Naci Bakırcı, *a.g.e.*, s. 96.

saldırgan bir stilizenin ürünü olarak tanımlanabilir. Bu dinamik hareketli hayvan formlu kurgu zamanla "rumileşme sürecine" girmiştir.[166]

Osmanlı mezar taşlarında süsleme kompozisyonu olan palmet motifi, genel formu itibariyle yapraklar ile oluşturulmuş süslemedir. Palmet motifi, Hitit, Roma, Mısır, Yunan sanatlarında yoğun olarak görülmektedir. Anadoluda ise en iyi örnekleri Selçuklu döneminde verilmiştir. Rumi[167] motifi stilize yaprak ve hayvan motiflerinin form kazanmış hali olup en güzel örneklerini İslam sanatında Samarra'da, Anadolu'da ise özellikle Selçuklu anıtsal mimarisinde göstermiştir.[168]

Beyhan Karamağaralı tarafından yapılan Ahlat mezar taşları çalışmasında belirtildiği gibi stilize rumi gelişimi Anadolu'da 12. asırda en iyi noktalara taşınmıştır. Mezar taşlarında ise nişlerde barok tarzda rumi bezemelerin görüldüğüne işaret etmektedir.[169]

Katalog numaraları üzerinde belirtilen aşağıdaki çizimde görüldüğü gibi palmet – rumi motifi 1153/1740-41 ile 1183/1769 tarihleri arasında toplamda dört mezarda görülmektedir. Lahitlerin pehle üst kısımlarındaki bezeme şeritlerinde ve gövdelerindeki rozetler içerisinde palmet – rumi örneklerine rastlanmaktadır. Aynı zamanda dikdörtgen levha şeklindeki şahidelerin tepelik kısımlarına yerleştirildiği görülmüştür.

Geç dönemlere gelindiginde palmet ve rumi bezemelerinin Ulusal Mimari Dönem karakteri olarak mezar mimarisinin hareketli formlarını oluşturuduğu görülmektedir.[170]

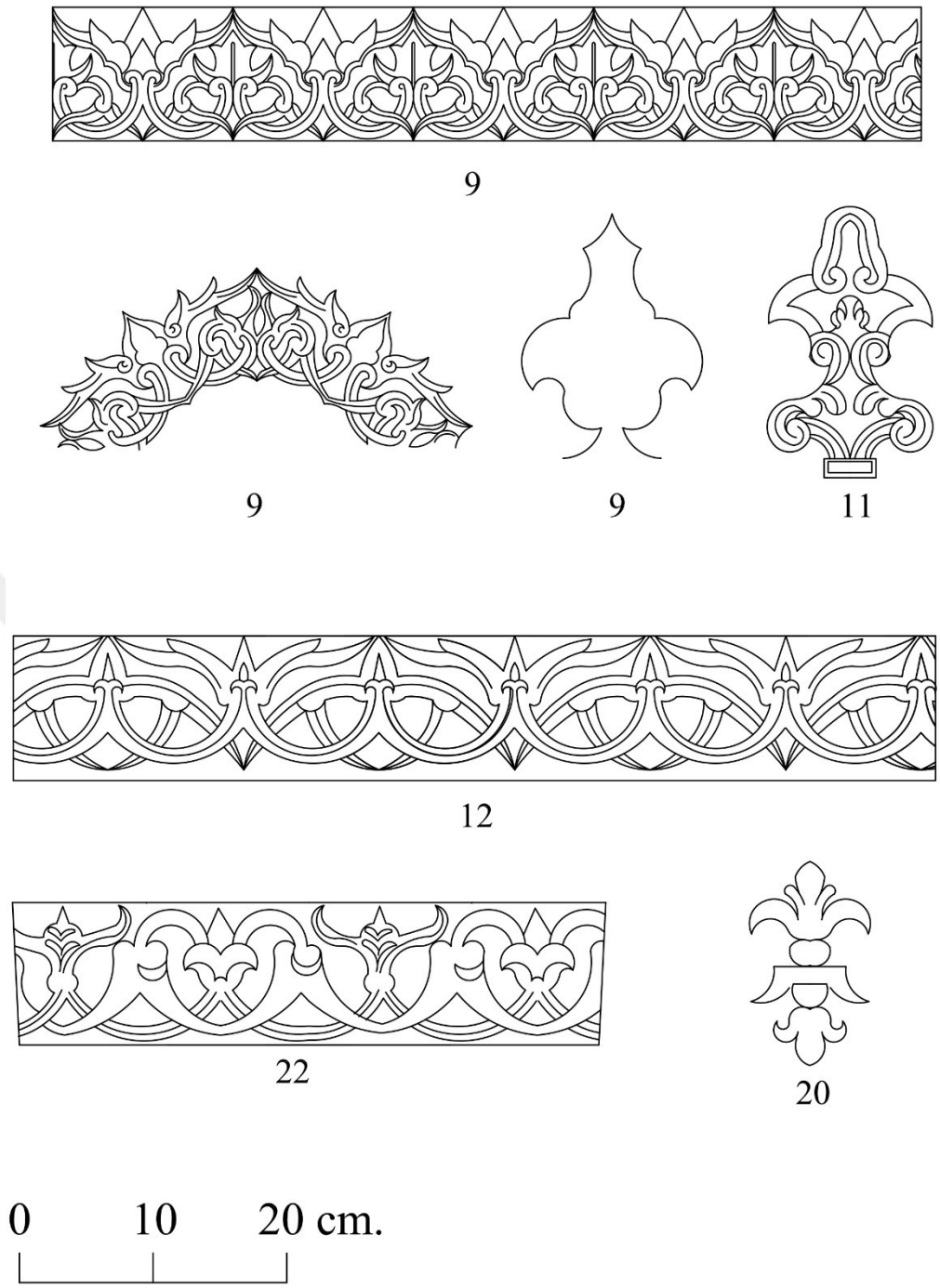
[166] Selçuk Mülayim, "*Rumî Motifinin Zoomorfik Kökeni Hakkında"* Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1989 Ankara, s. 177-81.

[167] Rumi isminden dolayı bu motif Anadolu ile ilişkilendirilse de ilk görüldüğü yer olduğunu kanıtlamaz. Ayrıntılı bilgin bakınız; Seyfi Başkan, *a.g.e.***,** s. 73.

[168] Kader Yer, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 190.

[169] Beyhan Karamağaralı, *Ahlat Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 65.

[170] Mustafa Bulut, "Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi'ndeki Ulusal Mimarlık Dönemi Mezarları", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmaları Dergisi*, Türk-İslâm Medeniyeti İlmi Araştırmalar Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, S. 21, s. 206.

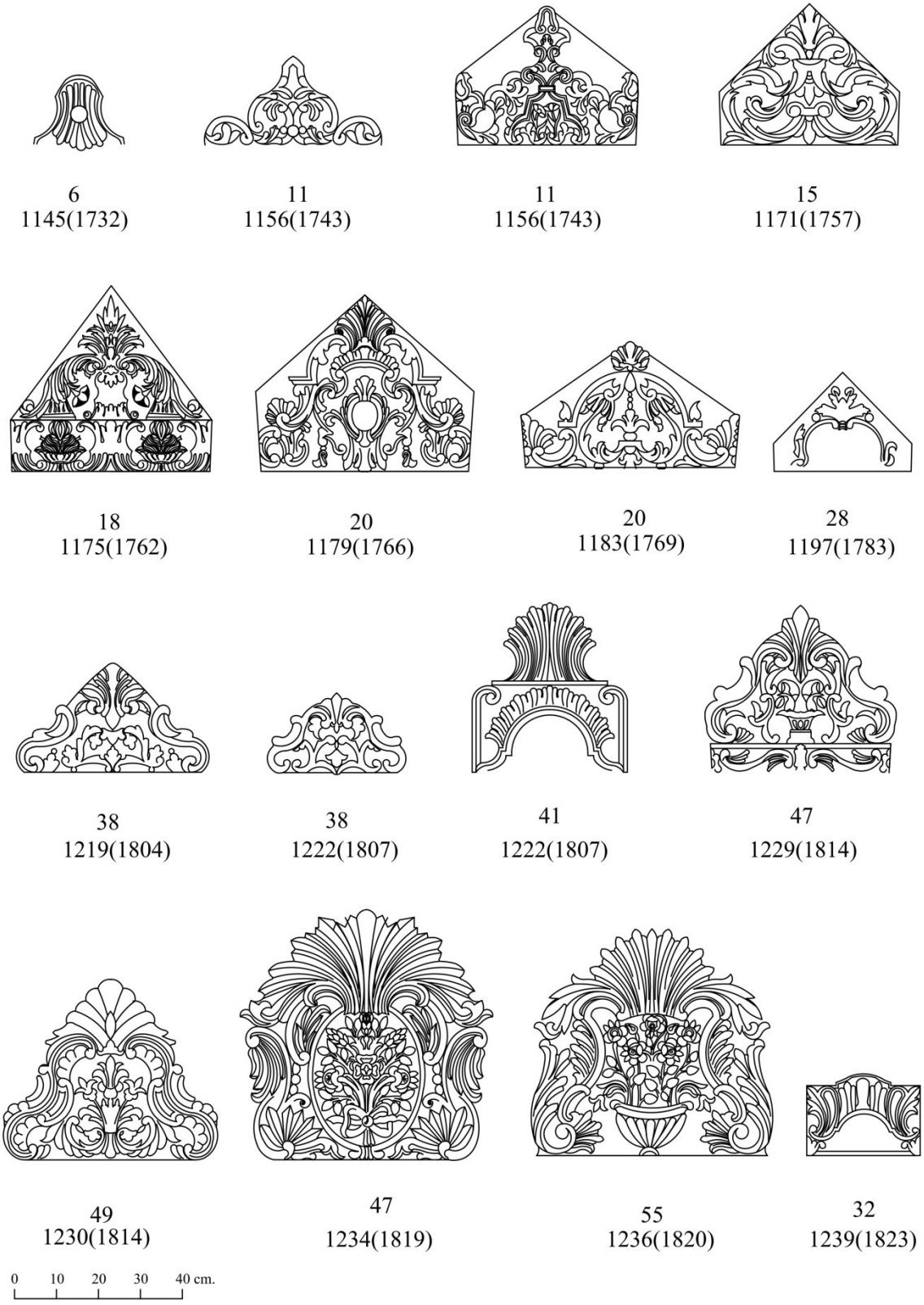

Çizim 160: Palmet ve Rumi Bezemelere Hazireden Örnekler(O. Gündogdu, 2015)

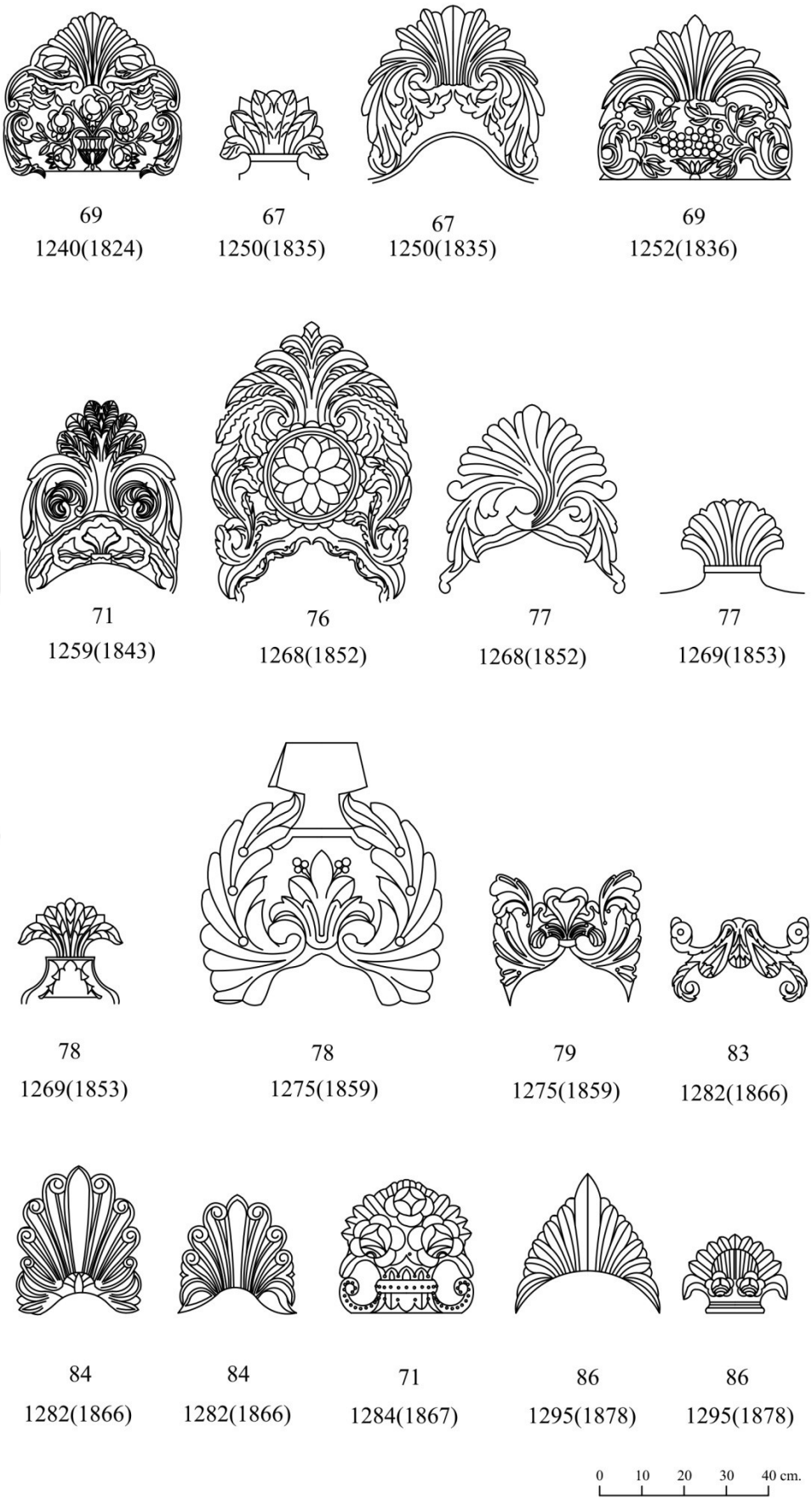
4.5.1.2. Yapraklı Bezemeler

Osmanlı bezemelerinde en haraketli formlar olarak karşımıza çıkan yaprak modelleri kendi içerisinde gruplara ayrılsa da hazirede gördüğümüz tüm yaprak formları kronolojik bir düzen içerisinde bir başlık altında ele alınmıştır. Özellikle dikdörtgen levha formlu şahidelerin tepelik kısımlarında yaygın olarak görülmüştür. 18. ve 19. yüzyıl mezarlarında akantus yaprakları, soyut yaprak motifleri ve kıvrık dalların oluşturduğu formlar kullanılmıştır. “S” ve “C” kıvrımlarının görüldüğü barok bezemeler

yaprak motiflerinde dikkati çekmektedir. Kadın mezar taşları yaprak motiflerinin yoğun olarak kullanıldığı yerlerdir. Katalog numaraları ile birlikte verilen çizimlerde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

Çizim 161: Hazirede Yer Alan Yaprak ve Tepelik Bezemeleri (O. Gündogdu, 2015)

Çizim 162: Haziredeki Yaprak ve Tepelik Bezemeleri (O. Gündogdu, 2015)

4.5.1.3. Çiçekli Bezemeler

Osmanlı mimarisinde özellikle lale devrinde zirve yaptığı bilinen çiçekli bezemeler yalnızca mezar taşlarında değil aynı zamanda diğer mimari eserlerde de kullanılmıştır. Çiçekli bezemeler kendi içerisinde lale, gül, karanfil, kır çiçeği gibi farklı alanlara ayrılsa da bizim çalışmamızda kronolojik olarak katalog numaraları ile birlikte bütün olarak verilmiştir.[171] Hazirede yer alan tüm çiçekli bezemeler bir arada verilerek hem dönem içerisindeki değişimlerini hem de farklı formlarını görmek hedeflenmiştir. Yaygın olarak kadın mezar taşlarında kullanılan çiçekli bezemeler, erkek mezar taşlarında genellikle kavukların üzerinde veya bordürlerde yer almaktadır. Kabartma tekniği ile işlenmiş olan bu bezemeler özellikle alınlık[172] ve tepeliklerde yer almaktadır.

Kadın mezar taşlarında süs objelerinin yaygın olarak kullanıldığı yerler arasında çiçekli bezemeler yer alamadır. 18. yüzyıldan sonra mezar taşlarında Batı etkisiyle gelmiş çiçekli, süslü mezar taşları görülmektedir.[173]

Osmanlı mezar taşlarında süsleme kompozisyonlarını etkileyen en önemli şeylerden birisi de sembolik anlamlarıdır. Mezar taşları, bu tür bezemeleri ile ziyaretçilerine kimliklerini tanıtırlar. Ekonomi ve gücün de bir nişanı olan bu taşlar kurgu ve teşhir olarak sembolizmin açık hava müzeleridir.

Çiçekli bezemeler içerisinde gül ve lale motifinin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Gül, Hz. Peygamberin simgesi olmasıyla ilişkilendirilmektedir. Özellikle erkek mezarlarında kâtibî kavukların taşkın kısımlarında görülmesi ona olan saygının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.[174]

Tasavvufî edebiyatta gül, Allah'ın birliğinin nişanı olması ve Hz. Peygamberin(s.a.v) terinden oluştuğuna inanılması nedeniyle mezar taşlarımızda sıklıkla gördüğümüz motifler arasında yer almıştır. Kadın mezar taşlarının taç kısımlarında demet şeklinde tasvir bulduğu görülmektedir. Yine medfunun durumu hakkında doğrudan fikir veren bir detay olarakta gül motifi kullanılmıştır. Örneğin genç yasta ölmüş ise gonca gül motifi ile bu durum ifade edilmeye çalışılmıştır.[175]

---

[171] Kader Yer, *a.g.e.,* s. 192-195.; Emine Nilüfer Sevin, *Çorum Şehri Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 241-251.

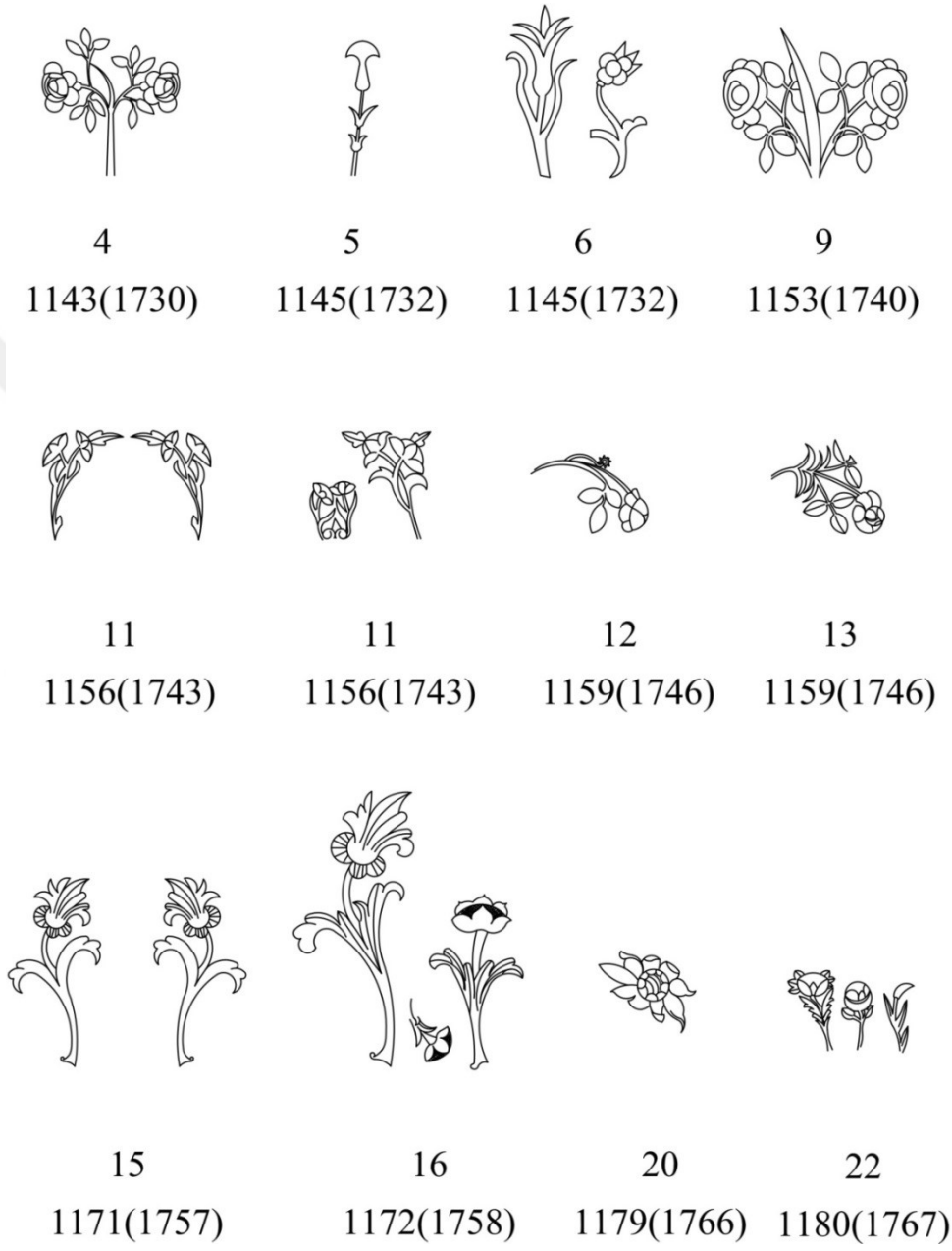
[172] Alınlık, taç, tepelik olarak farklı isimlerle anılan şahidelerin kısımları bizim çalışmamızda tek başlık altında ele alınmıştır. Bu konuda tipolojik ayrım gerekli görülmemiştir. Fakat ayrıntılı bilgi almak için bk.; Ertan Daş, *Taşa Kazınan Hayatlar*, İzmir Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, İzmir 2014, s. 193.; Semiha Altıer, *a.g.e.,* s. 24.

[173] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 32.

[174] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s.54.

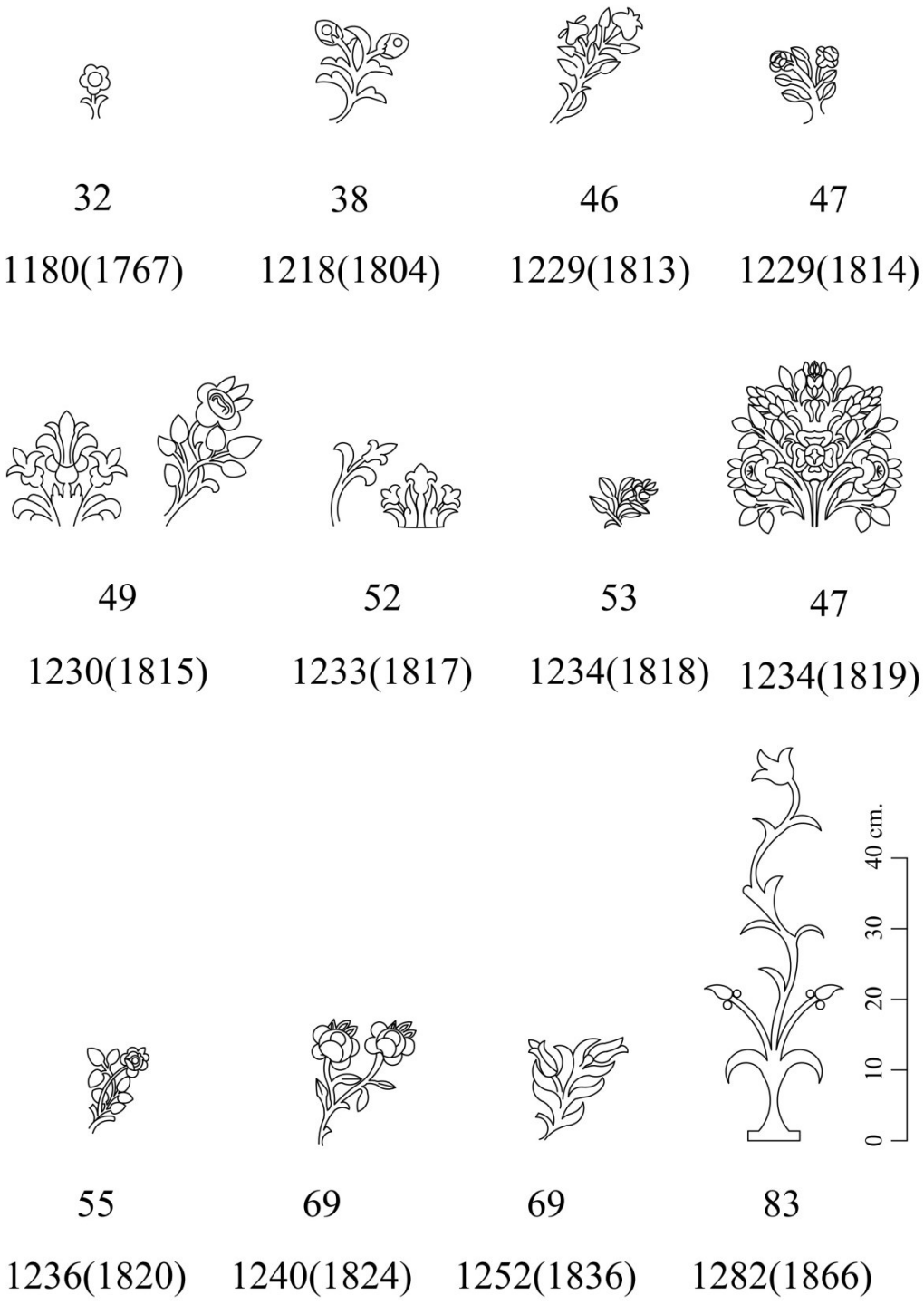
[175] Naci Bakırcı, *a.g.e.,* s. 106.

12. yüzyıldan itibaren yoğun olarak kullanılan lale motifi ise vahdet-i vücudu yani Allah'ı sembolize etmektedir. Allah isminde yer alan lam, elif ve he harflerinin ebced değeri lale kelimesiyle eş değerdir.[176] Buradan hareketle önemli bir örge olarak kullanılagelmiştir. Katalog numaraları ile birlikte verilen çizimlerinde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

Çizim 163: Hazirede Yer Alan Çiçekli Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)

[176] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 13.; Halit Çal – Gazanfer İltar, *a.g.e.,* s. 41.

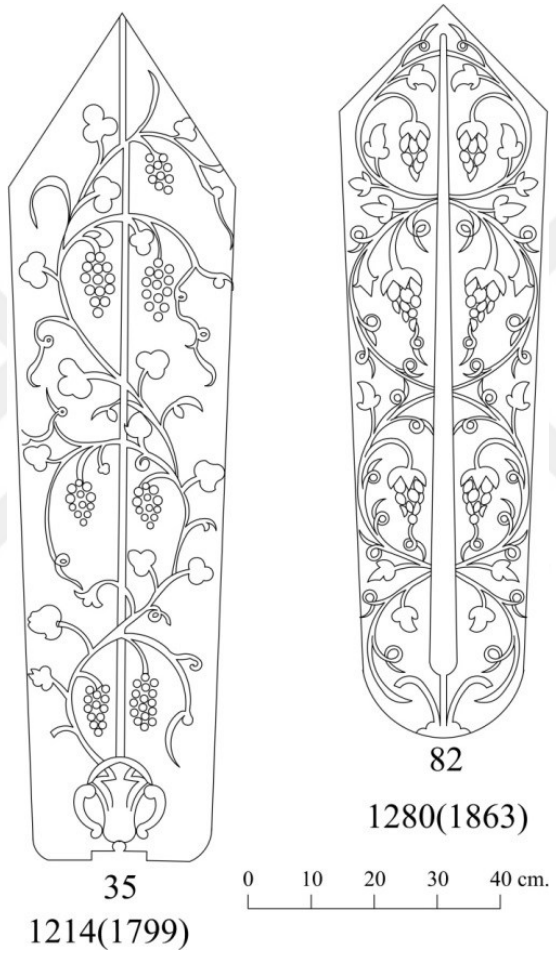

Çizim 164: Hazirede Yer Alan Çiçekli Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)

4.5.1.4. Asma Ağacı

Hazire içerisinde toplamda iki adet asma ağacı görülmektedir. 35 ve 82. katalog numaralarına sahip olan bu mezarlar erkek bireylere aittir. Gövdesinin üzerinde "S" kıvrımları oluşturacak şeklinde yükselen asma yapraklı üzüm salkımları Osmanlı mezar taşlarında yaygın olarak görülmektedir. Genellikle de servi ağacının gövdesine birleşen

asma dalları ve üzüm salkımlarının helezonik kıvrımlar halinde yükselmesi ile oluşmaktadır. Hazirede yer alan asma bezemelerin yaprakları üç dilimli olarak stilize edilmiştir.

Asma yapraklarının sonsuzluk, üzümlerin ise bereket sembolü olduğu belirtilmektedir. Birçok milletin ikonografik çözümlemelerinde cennet meyvesi olarak değerlendirilmiştir.[177] Aynı zamanda üzüm salkımlı mezar taşları "Gülşenî" tarikatının sembolü olarak kullanılmıştır.[178]

Çizim 165: Asma Ağacı ve Üzüm Salkımı Bezeme(O. Gündogdu, 2015)

4.5.1.5. Hurma Ağacı

Orta Asya'dan geldiği düşünülen hurma ağacı yaşam ve ölümsüzlükte ilişkilendirildiği görülmektedir.[179] Hazire içerisinde toplamda dokuz şahide üzerinde hurma ağacı motifi yer almaktadır. Bunlardan dört tanesi vazodan çıkmakta olup

[177] Halit Çal – Gazanfer İltar, *a.g.e.*, s. 45.
[178] Komisyon, *a.g.e.*, s. 18.
[179] Semiha Altıer, *a.g.e.*, s. 27.

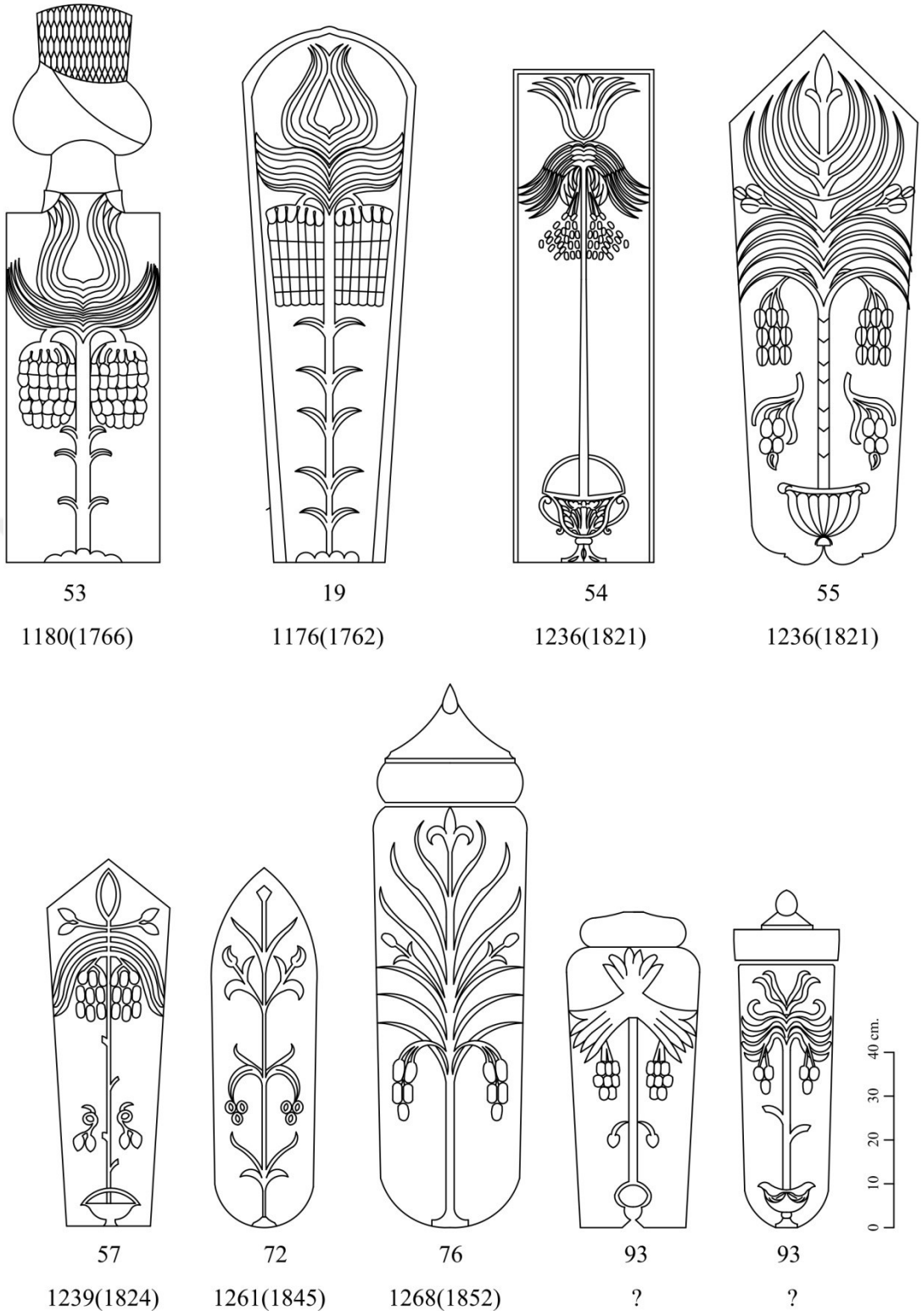
diğerleri bir zemin yaratacak şekilde stilize edilmiştir. Hurma ağaçlarındaki genel üslup gövdenin üst kısımlarında olgunlaşmış meyveleri ile hevenklerin yer almasıdır.

Hevenklerin bol meyve ile tasvir edilmesi nedeniyle bereketin remizi olarak kabul görmüştür. Sadece mezar taşlarında değil aynı zamanda diğer mimarilerde de kullanılmıştır.[180]

Bunlardan bazıları dalında bazıları ise dalından düşerken tasvir edilmiştir. 53, 19, 54 numaralı kataloglarda yer alan hurma ağaçları lahitlerin şahideleri üzerindeyken diğerleri dikdörtgen levha formlu şahideler üzerinde yer almaktadır. Stilize üslupla bütünlük oluşturan bu ağaçlar form itibariyle birbirinden farklıdırlar. 53, 54, 57 katalog numaralı mezarlar erkek bireye aitken, 55, 72, 76 numaralı mezarlar kadın bireylere aittir.

Hurma ağacının bu denli önemli görülmesinin ardındaki etmenler ise Kur'an'da cennet meyveleri arasında sayılması[181] ve Hz. Peygamberin hutbe verirken hurma ağacına yaslanmasıyla ilgilidir.[182] Katalog numaraları ile birlikte verilen çizimlerde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

[180] Halit Çal – Gazanfer İltar, *Giresun İli Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara 2011, s. 41.
[181] Kur'an'da hurma kelimesinin geçtiği bazı ayetleri: Bakara sûresi 266. âyet, En'âm sûresi 99 ve 141. âyetler, Ra'd sûresi 4. âyet , Nahl Sûresi 11 ve 67. âyetler, İsrâ sûresi 90,91,92,93. âyetler, Kehf sûresi 32., Meryem sûresi 23 ve 25. âyetler, Tâ-Hâ Sûresi 71. âyet, Mü'minûn sûresi 19. âyet , Şu'arâ Sûresi 146,147,148. âyetler, Yâsîn sûresi 39. âyet, Kâf sûresi 9,10,11. âyet, Kamer sûresi 20. âyet, Rahmân sûresi 11 ve 68. âyet, Haşr sûresinin 5. âyet, Hâkka sûresinin 7. âyet, Abese Sûresi 27,28,29,30,31,32. âyetler, Tebbet sûresi 4 ve 5. âyetleri olarak sayabiliriz.
[182] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 12.

Çizim 166: Haziredeki Hurma Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)

4.5.1.6. Servi Ağacı

Sanatçının kurgu dünyasıyla şekillenen motiflerin farklı sembolik anlamları bulunmaktadır.[183] Türk süsleme sanatlarında yoğun olarak görülen servi ağacı hem formu hem de iklim koşullarına olan uyumu sayesinde mezar taşlarında uygulanan bir bezeme haline gelmiştir.[184] Bunların yanı sıra servi ağaçları, hayat ve ölüm arasındaki sonsuzluğu temsil etmektedir.[185]

Hazirede toplamda on üç mezar taşında yer alan servi ağacı bazen ayak şahidesinde bazen lahit mezarların uzun pehlelerinde karşımıza çıkmaktadır. Ayak şahidesinde olanların boyları yaklaşık olarak 0.40 m. ile 1.30 m. arasında değişmektedir. 4 ve 9 numaralı kataloglarda yer alan mezarların şahidelerini bezeyen servilerin bir çiçek demetiyle sonlandırıldığı görülmüştür.

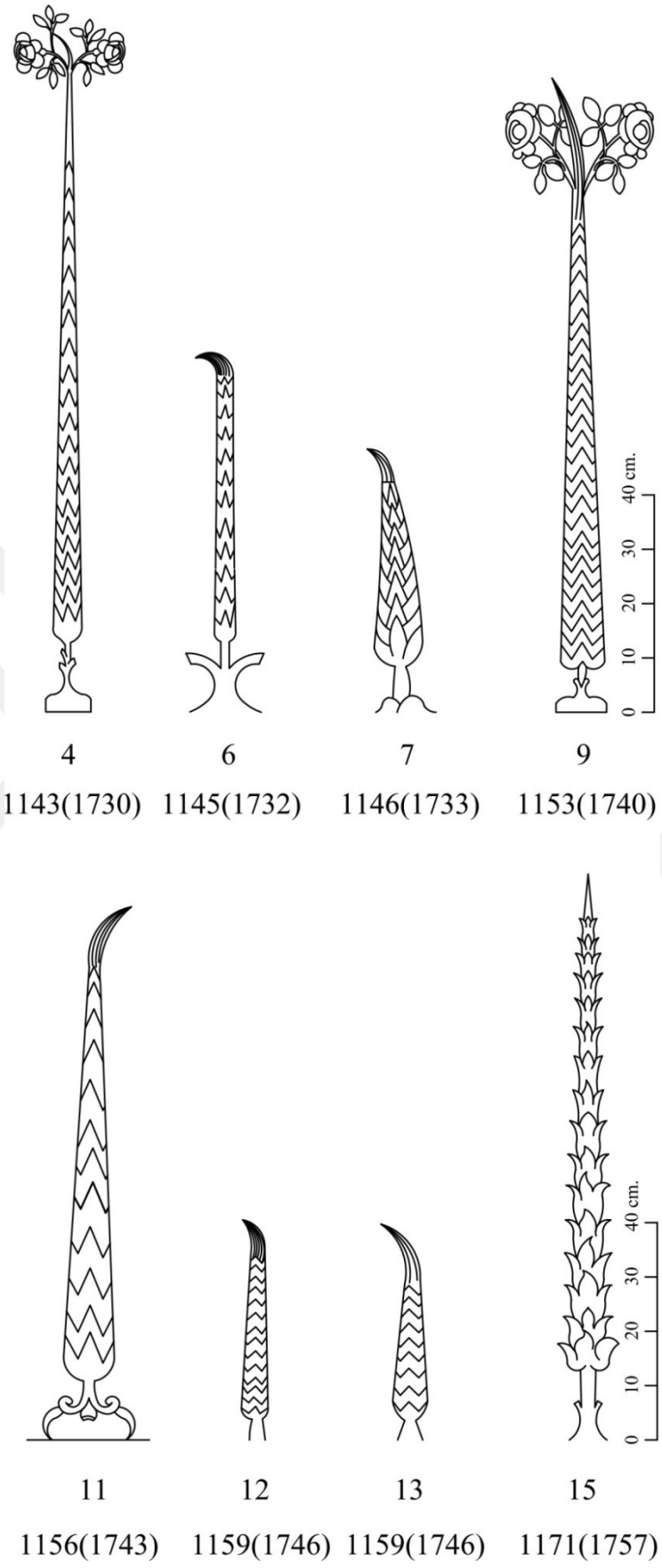
Servi bezemelerin bazılarında en üst dalları dik olarak verilirken bazılarında aşağı doğru kıvrılacak şekilde tezyin edilmiştir. Bu kıvrılmanın sebebi; slüete bürünen bu formun, ölüm karşısında teslimiyeti sembolize etmesidir.[186] Bunun yanı sıra doğanın taklidi olduğu düşünülmekte ve Kur'an'da Rahmân süresinin 6. âyetinde bu öneme dikkat çekilmektedir.[187]

Otlar ve ağaçlar Allah'a boyun eğerler	وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ (٦)

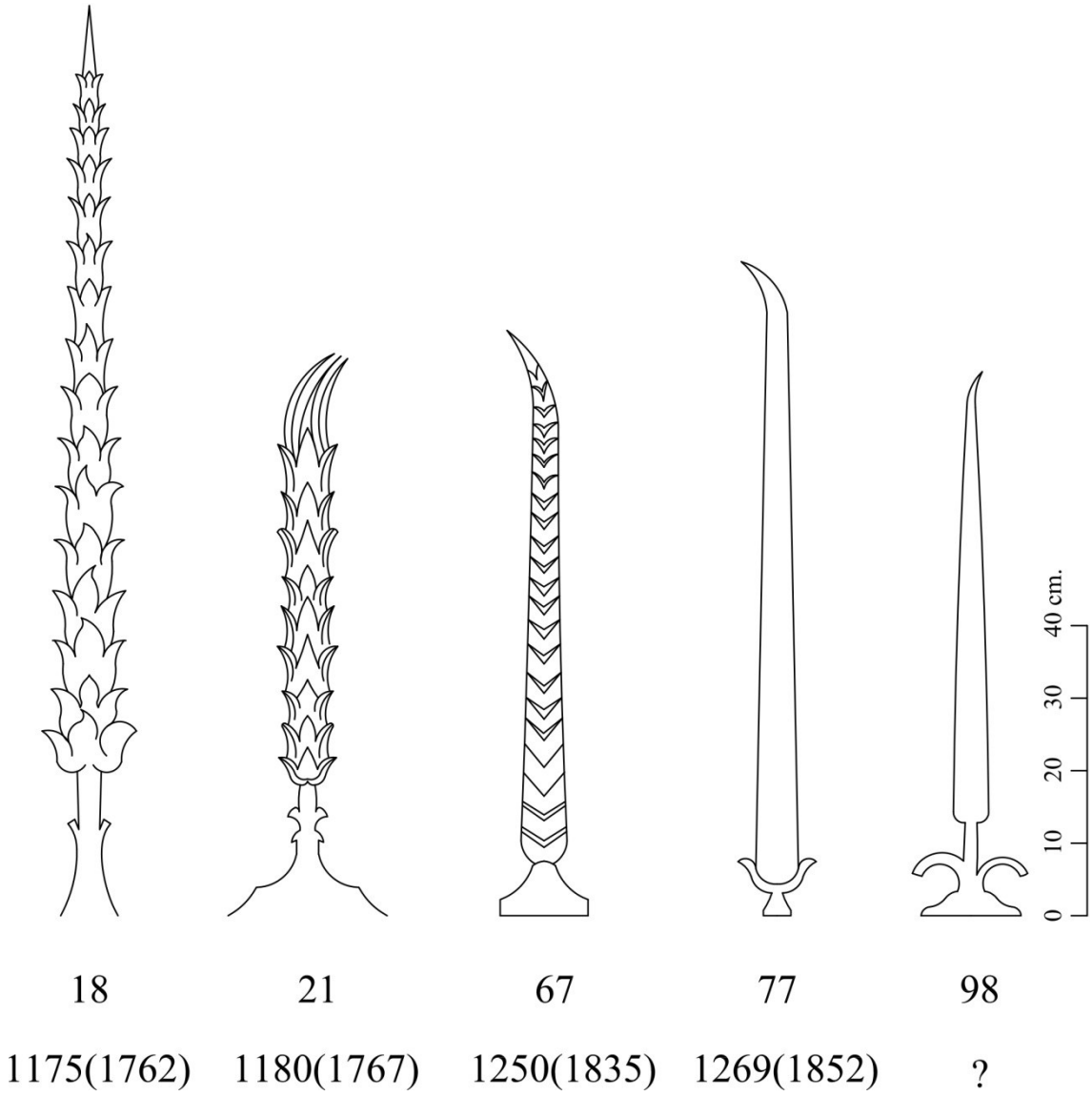
İkonografik bir tavırla farklı anlamlara bürünen servi ağaçları insan ruhunun tanrıya kavuşmasına bir remizdir. Yine Mevlâna'nın mesnevi'sinde insandan doğaya kişileştirme yaparak ağaçlara değer yüklediği bilinmektedir.[188]

Servi ağaçlarının hazirelerin yaygın bezeme gruplarını oluşturmasının sebebi faniliğin sembolü olmasından kaynaklanmaktadır. Kendine özgü kokusuyla her daim canlı olan serviler, dik formları ile tekliği sembolize etmektedirler. Servi ağacının, "ا" harfiyle benzer formda olması nedeniyle Allah ismi ile ilişkilendirilmiştir.[189] Katalog numaraları ile birlikte verilen çizimlerde kronolojik bir düzen gözetilmiştir.

[183] Bezemelere farklı anlamlar yüklenmektedir; örneğin servi içinde servi motifi doğumda ölen kadını ve doğan kızını ifade ederken, ucu kıvrık servi teslimiyeti ifade etmektedir. Detaylı bilgi için bk.; Ali Rıza Özcan, *a.g.m.*, s. 29.
[184] Gülşen Çakar, *Bursa, Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 497.
[185] Semiha Altıer, *a.g.e.*, s. 27.
[186] Gülşen Çakar, *a.g.e.*, s. 497.
[187] Semiha Altıer, *a.g.e.*, s. 27.
[188] Naci Bakırcı, *a.g.e.*, s. 106.
[189] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.*, s. 12.

Çizim 167: Haziredeki Servi Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)

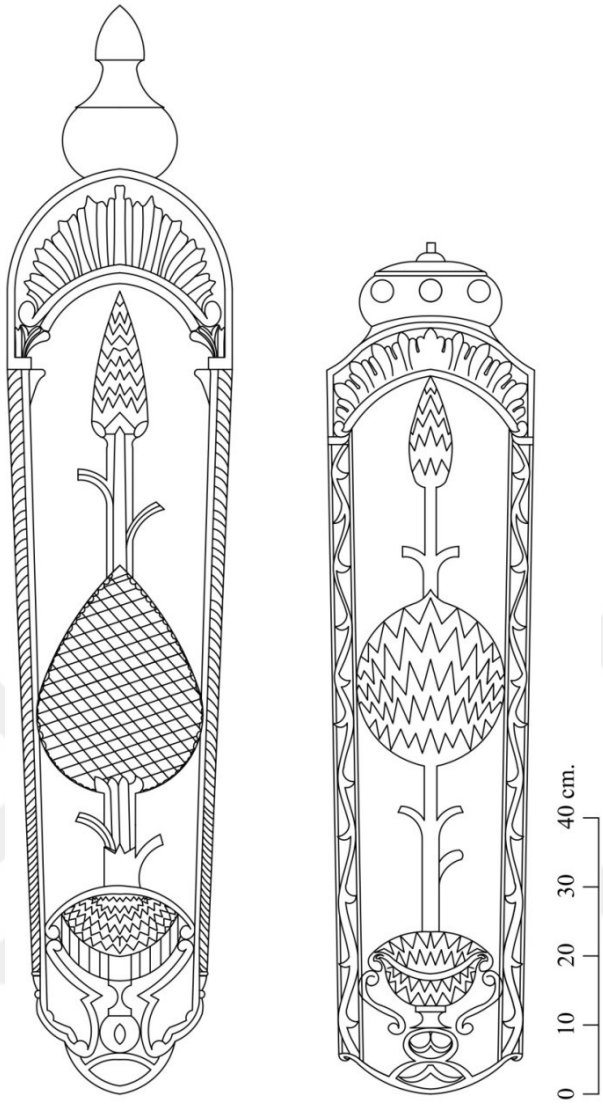

Çizim 168: Hazirede Yer Alan Servi Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)

4.5.1.7. Tûbâ Ağacı

Hazire içerisinde iki adet tûbâ ağacı örneği bulunmaktadır. Stilize olarak kabartma tekniğinde işlenen bu ağacının Kur'an-ı Kerîmde isminin cennet ağaçları içerisinde geçmesi, hazirelerde tezyini unsur olarak kullanılmasına sebep olmuştur. Kur'an-ı Kerîmde Ra'd-suresi 29. âyetinde bu ağacın isminin geçtiği görülmektedir.

Metinin Yazılışı: "الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ (٢٩)"

Metinin Okunuşu: Ellezîne âmenû ve amilûs sâlihâti tûbâ lehum ve husnu meâb(meâbin).

Çizim 169: Hazirede Yer Alan Tûbâ Ağacı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)

4.5.1.8. Rozet Bezemeler

13. yüzyıldan geç dönem Osmanlı mimarisine kadar yaygın olarak kullanılan rozet(gülbezek) bezemeler çoğunlukla kadın mezar taşlarında kullanılmıştır.[190]

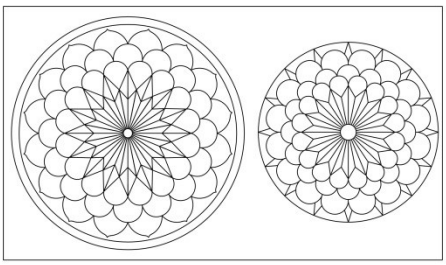
Selçuklu tezyinatında görmeye alışık olduğumuz bu tür bezemeler Osmanlı mezar geleneğinin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Bu bezemelerin esasını dairesel formlardan oluşan geometrik bir düzen oluşturmaktadır. Kabartma tekniği ile yapılan bu tarz bezemeler merkezden kademeli olarak dağılan yapraklarla tamamlanan çiçek motifini oluşturmaktadır. Genellikle bir çemberin merkezinden dağılan ışınsal

[190] Seyfi Başkan, *a.g.e.*, s. 76.

doğruların oluşturduğu bir yıldız motifidir ki bu da çiçekli bezemenin göbeğini oluşturur. Daha sonra yarım dairelerin oluşturduğu kademeli kurguyla da yükselir. Hazirede 9 numaralı katalogda yer alan Mahmud Ağa'ya ait 1153/1740-41 tarihli şahidenin pehlesinde bulunan rozet bezeme diğerlerinden üslup olarak farklılık göstermekte ve özenli işçiliği dikkat çekmektedir. Rozetlerin ölçüleri ise 0.25 m. İle 0.40 m. arasında değişmektedir.

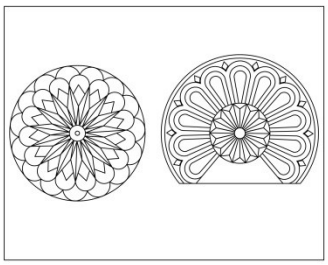
Beyhan Karamağaralı tarafından yapılan ve iç içe geçmiş daire motiflerinin ikonografisi adlı çalışmada, bu kompozisyonların mahiyeti hakkında kronolojik olarak tasvirler yapmıştır. Nitekim bu süslemenin Selçuklu, Beylikler, Osmanlı bezeme dünyasındaki nasıl yerleştiğini de örnekleriyle vermektedir. Bir inanç ve felsefenin ürünü olarak görülen örgeler ikonografik olarak kozmik evreni nişanı şeklinde kabul edilmektedir.[191]

[191] Beyhan Karamağaralı, "İçiçe Geçmiş Daire Motiflerinin Mahiyeti Hakkında", *Günel İnal'a Armağan Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1993, s. 249-70.

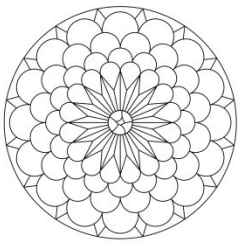
4

1143(1730)

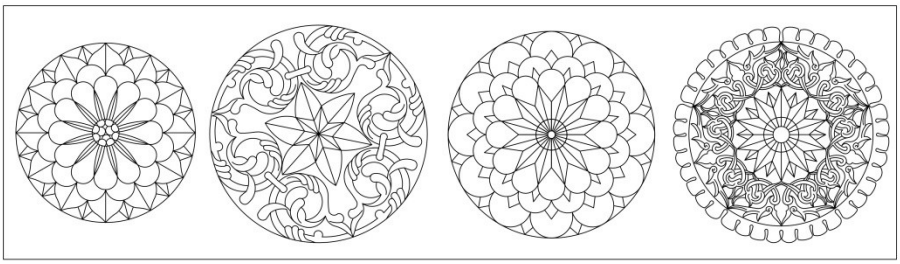
5

1145(1732)

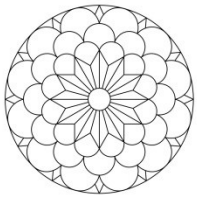
7

1146(1733)

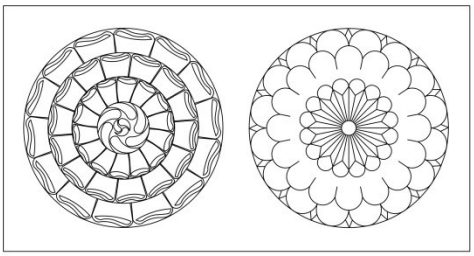
9

1153(1740)

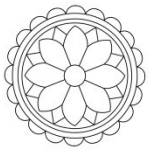
12

1159(1746)

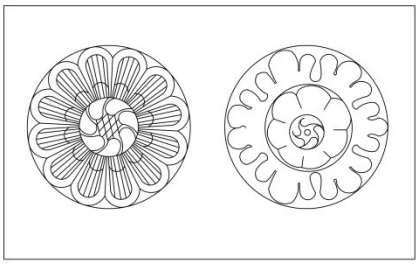
13

1159(1746)

76

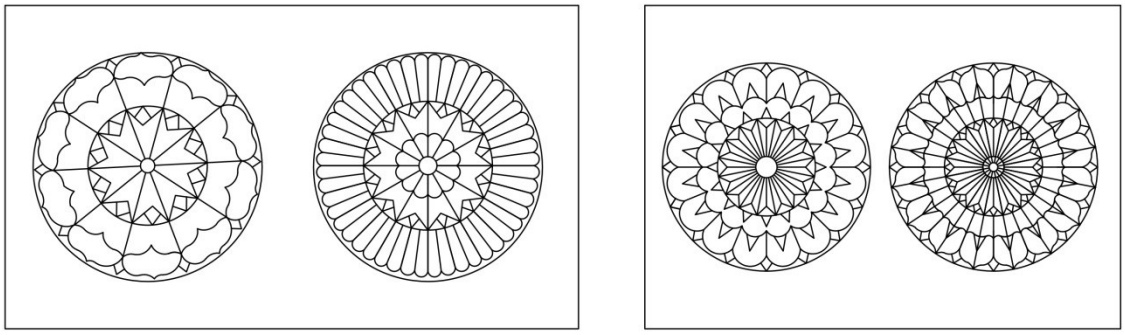
1268(1852)

16

1172(1758)

Çizim 170: Hazirede Yer Alan Rozet Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)

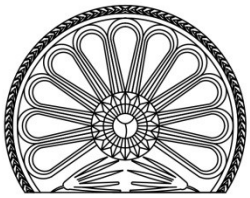
19

1176(1762)

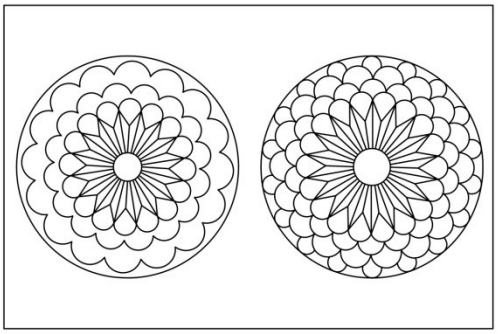
21

1180(1767)

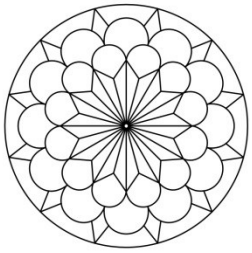
22

1180(1767)

92

?

95

?

Çizim 171: Hazirede Yer Alan Rozet Bezemeler(O. Gündogdu, 2015)

4.5.2. Geometrik Bezeme

İslam sanatlarında geometrik motifler sonsuzluğun, daimiyetin sembolleri olması nedeniyle önemli görülmüştür.[192] Geometrik bezeme yoğun olarak Selçuklu mezar taşlarında kullanılmıştır.[193] Osmanlı mezar taşlarında geometrik süsleme 15. yüzyılda görülmekte ve giderek azalan süsleme grubunu oluşturmaktadır. Elimizde az sayıda bulunan örneklerde ise rozet, yıldız, daire ve baklava formu bulunmaktadır.[194] Genellikle lahit ve pehleli mezarlarda çiçekli bezemenin göbek kısımları yapılırken

[192] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 13.
[193] Beyhan Karamağaralı, *a.g.e.,* s. 65.; adlı çalışmada mezar taşlarında görülen geometrik tezyinatı, cephede kompozisyonlar içerisinde geometrik bir ağ ile kaplı olan şahideler olarak gruplamıştır.
[194] Ayfer Aydoğdu, *a.g.e.,* s. 45.

düzgün geometriler kullanılmıştır. Hazire içerisinde doğrudan geometrik bir bezeme örneği bulunmamaktadır.

4.5.3. Nesneli Bezeme

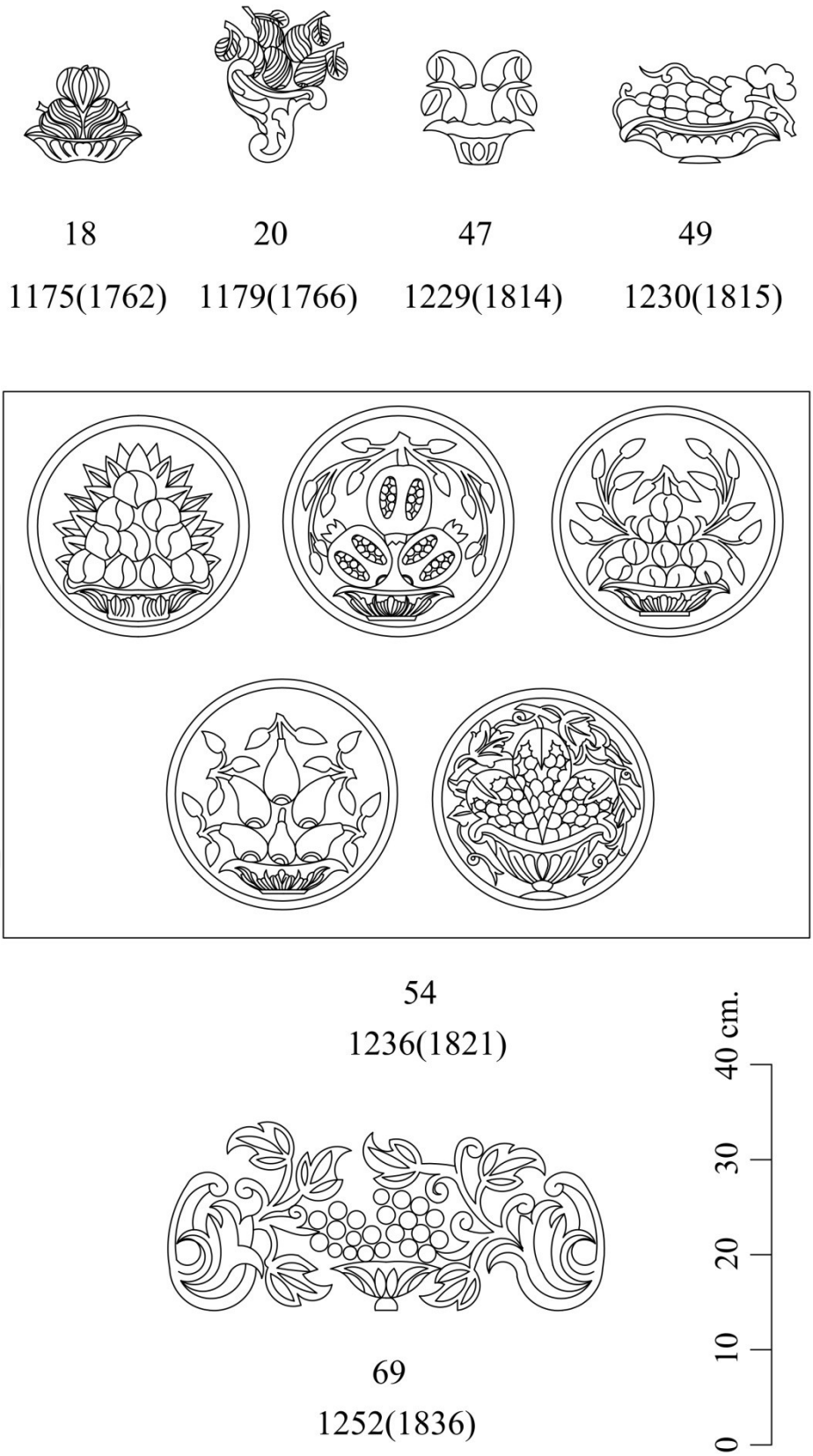
4.5.3.1. Meyve Kâsesi

Cinsiyet ayrımı gözetilmeden mezar taşlarına işlenen meyve tabakları hazire içerisinde altı örnekte karşımıza çıkmaktadır. Meyve tabakları hem ölçü hem de form itibariyle birbirinden farklılık göstermektedir. Genel olarak ağız kısımları geniş olan bu kâseler içerisinde armut, kayısı, nar, üzüm meyveleri tezyin edilmiştir. Bu meyveler ikonografik anlamları ile taşa ruh kazandırmışlardır.

Meyve tabaklarında gördüğümüz nar, ebedi hayatı, bolluğu ve bereketi temsil etmektedir. Tasavvufî anlamda teklikte çokluk, çoklukta birlik anlamına gelmektedir. Nar taneleri insanı veya varlığı simgelemektedir.[195]

Meyve bezemeleri ebediyetin sembolüdür. İslamiyet'te dünya meyvesi cennet olarak betimlenir. Bu yüzden meyve, yaratana dönüşü temsil etmektedir. Kâse veya tabakların içerisinde bulunan bu meyveler bereket, bolluk, hayat anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Kur'an'da belirtildiği üzere cennet meyveleri arasında sayılmaktadır.[196] Dolayısıyla bu motifler mevtaya cennetin ikramlarını sunmak için sembolize edilmiştir.[197]

[195] Hande Yılmaz, *Anadoluhisarı Sultan II. Bayezid Han Mezarlığı Mezar Taşları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sakarya 2009, s. 312.
[196] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.,* s. 12.
[197] Naci Bakırcı, *a.g.e.,* s. 107.

Çizim 172: Hazirede Yer Alan Meyve Tabağı Bezemeleri(O. Gündogdu, 2015)

4.5.3.2. Vazo ve Saksı

18. yüzyıl mezar taşlarında yaygın olarak görülen vazo bezemeler hazirede lahit mezarların uzun pehlelerinde görülmektedir. Bu vazoların dar ve uzun boyuna sahip olanlarının yanı sıra kısa ve geniş formu olanlar da bulunmaktadır. Vazoların içerisinde özellikle merkezde bir lale her iki yanında ise gül motifleri işlenmiştir. Çiçekli motiflerin farklı yönlerden tasvir edilmiş olması bezeme sanatındaki zenginliği vurgulayan önemli detaylardır. Vazodan çıkan çiçekli bezemelerde yer alan yaprak detayları ise çizgisel olan bu formları hareketli ve canlı yapmışlardır.

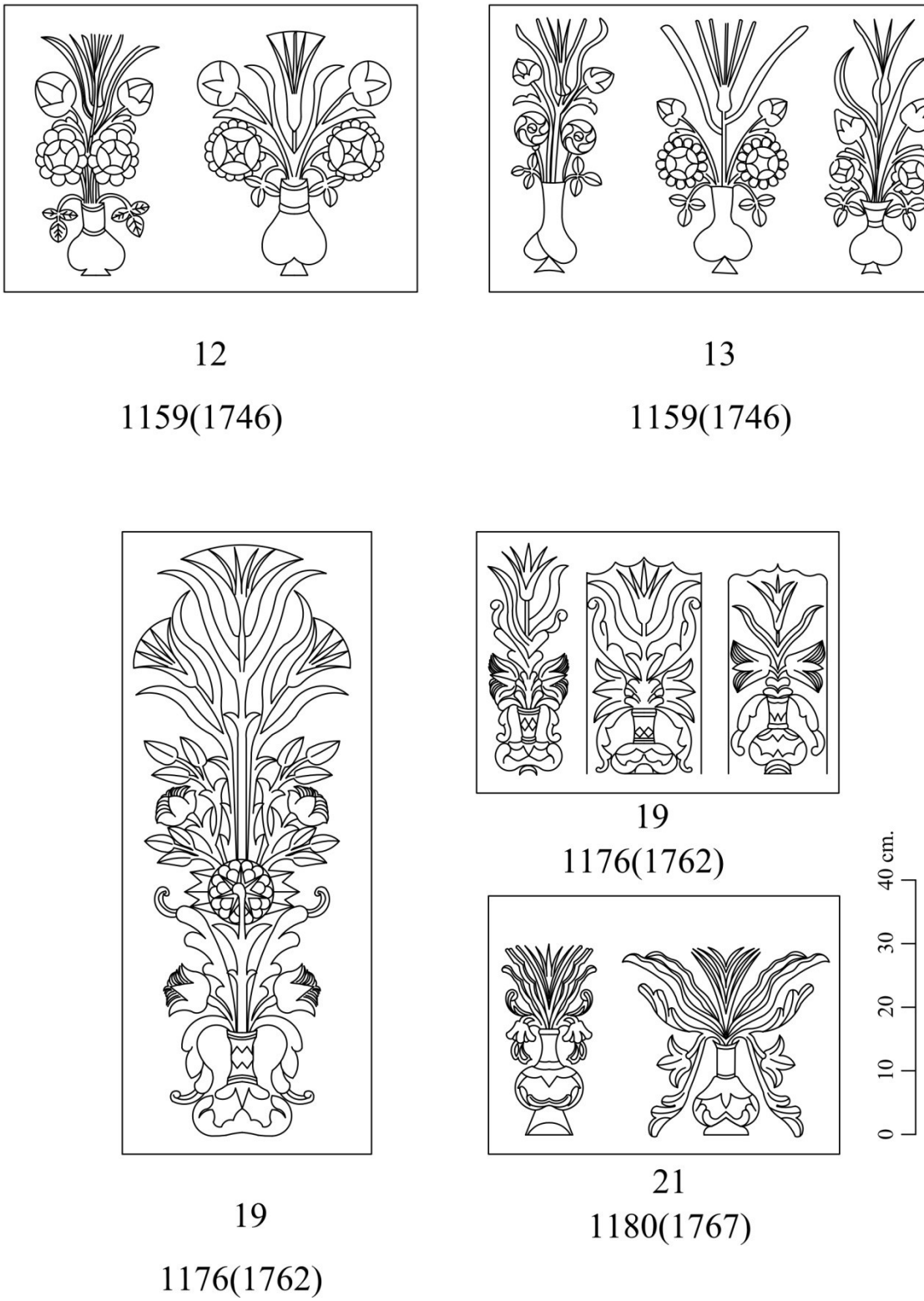
Saksı içleri genellikle hurma ağacı, tûbâ ağacı, üzüm asması ve çiçek demeti şeklinde farklı bezemelerle zenginleştirilmiştir. Saksılarda, kulplu veya kulpsuz, kaideli veya kaidesiz olanlar şeklinde farklı formlar görülmektedir.

Saksı modellerini sadece mezar taşlarında değil aynı zamanda diğer mimari detaylarda da görmekteyiz. Örneğin 18. yüzyıl inşa tarihli III. Ahmed çeşmesinde en canlı örneklerini görmek mümkündür.[198] Özellikle Külliyenin camisindeki vaaz kürsüsü ve minber üzerindeki vazo, lâle, servi ağacı gibi tezyini unsurlar külliye üslup bütünlüğü için değerlendirilebilecek kompozisyonlardır.

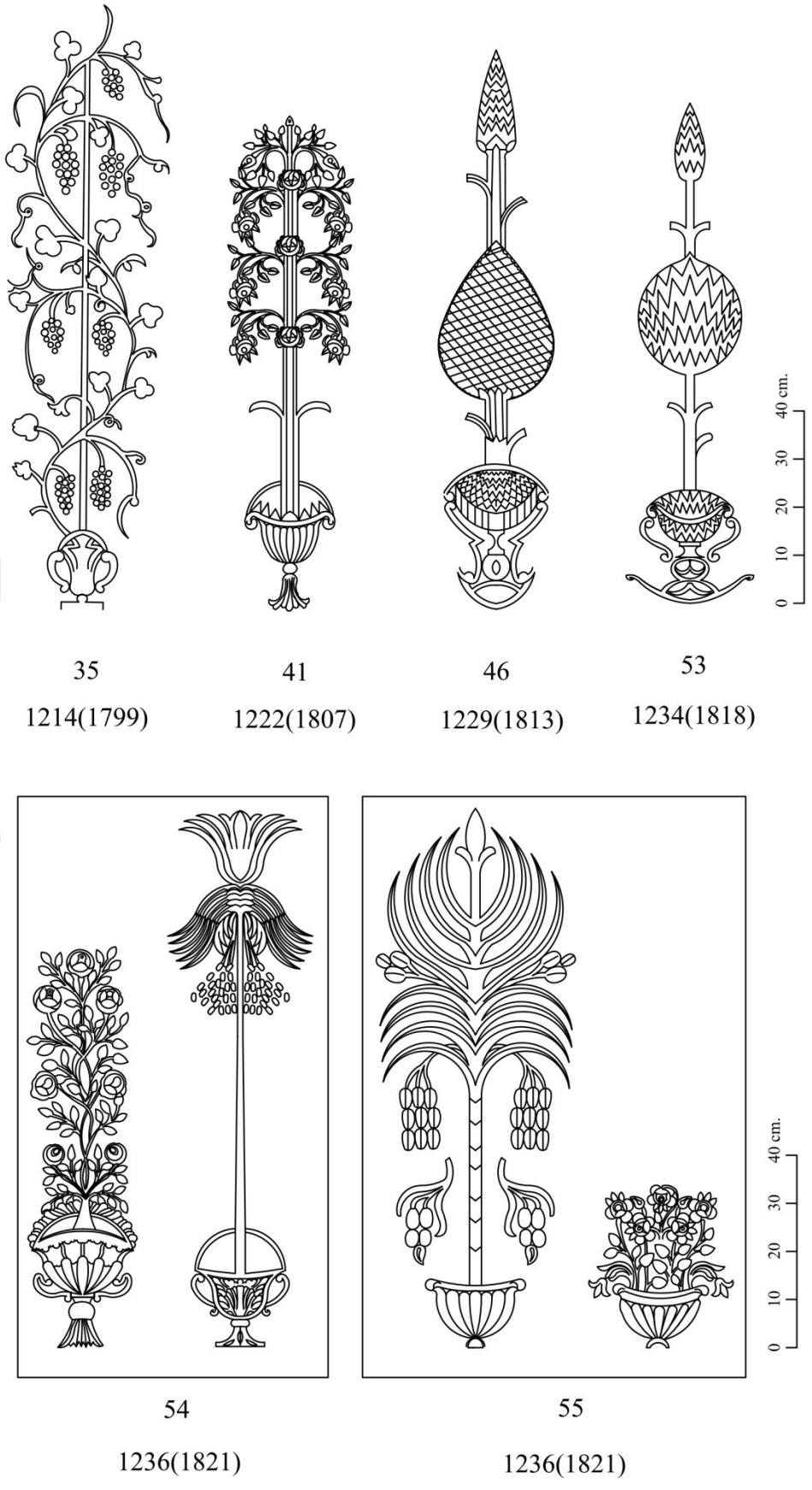

Fotoğraf 203: Vaaz Kürsüsü ve Minberden Süsleme Detayları

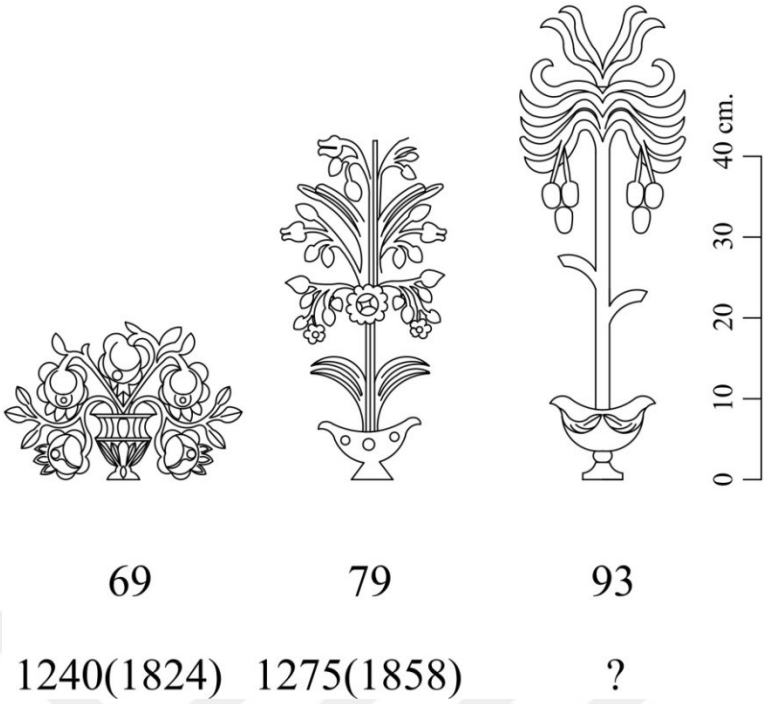
[198] Kader Yer, *a.g.e.*, s. 190.

Çizim 173: Hazirede Yer Alan Vazo Detayları(O. Gündogdu, 2015)

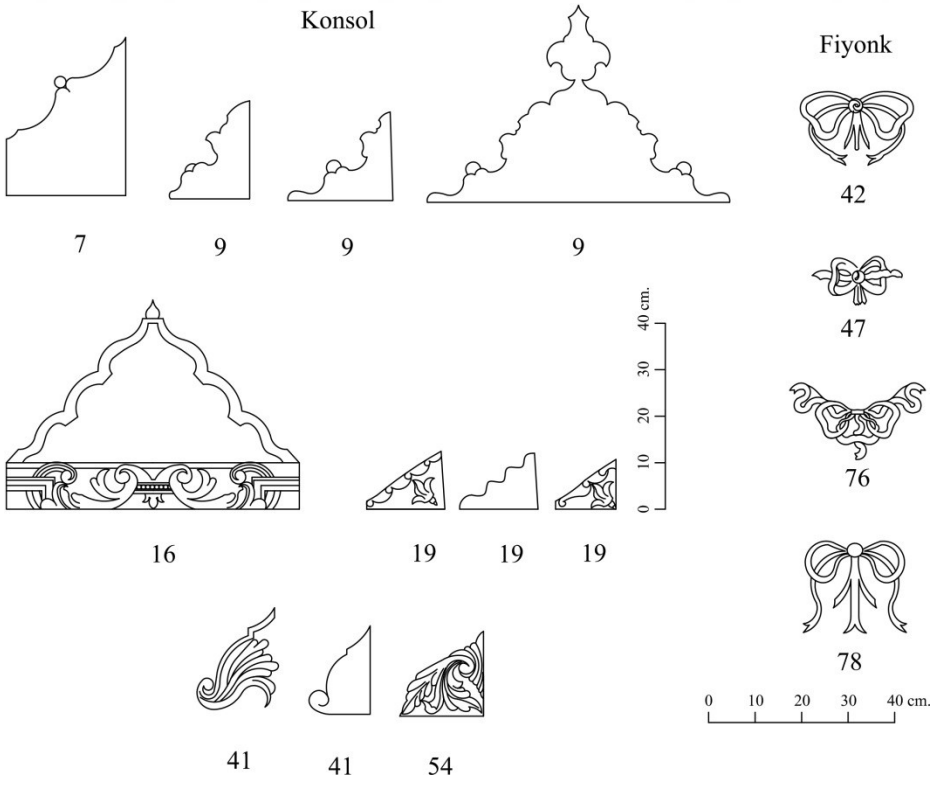

Çizim 174: Hazirede Yer Alan Saksı Detayları(O. Gündogdu, 2015)

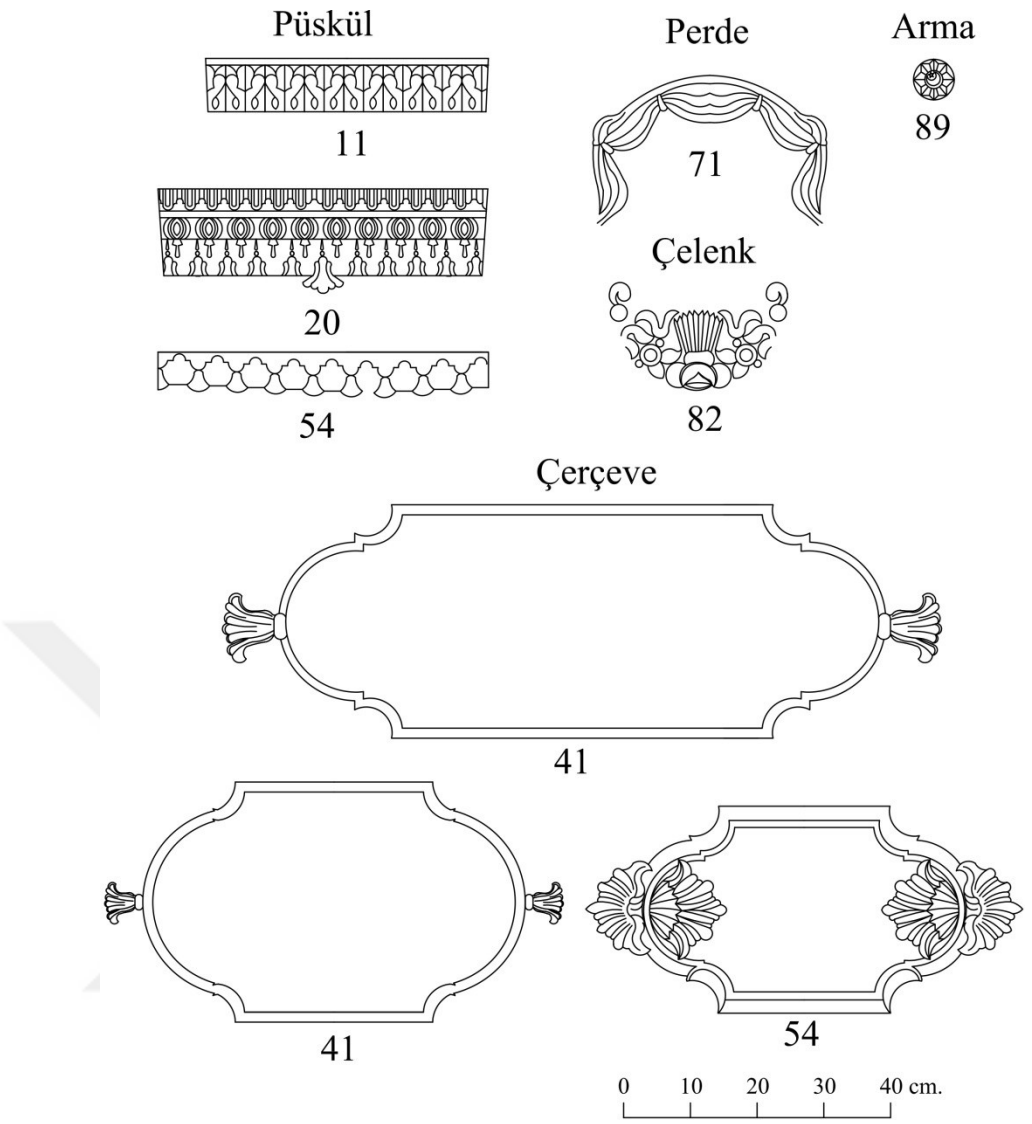

Çizim 175: Hazirede Yer Alan Saksı Detayları(O. Gündogdu, 2015)

4.5.3.3. Diğer Bezemeler

Diğer bezemeler içerisinde konsol, fiyonk, perde, püskül, çelenk, arma, çerçeve gibi bazı nesneli bezemeler bulunmaktadır.

Çizim 176: Konsol ve Fiyonk Detayları(O. Gündogdu, 2015)

Çizim 177: Püskül, Perde, Arma, Çelenk, Çerçeve Detayları(O. Gündogdu, 2015)

4.5.4. Mimari Elemanlı Süslemeler

4.5.4.1. Mihrap ve Mukarnas

Hazire içerisinde yer alan mezar taşları üzerinde mimari elemanlara ait bezemelerin fazla kullanılmadığı dikkat çekmektedir. 11 ve 22 katalog numarasındaki mezarında bir bordur halinde mukarnas hücreleri verilmiştir. 18 ve 11 katalog numaralı mezarında ise mihrap detaylarına işaret eden benzerlikler görülmektedir.

4.5.4.2. Yazı ve Kartuşlar

Osmanlı mezar taşlarında yazı oldukça önemli görülmüş ve kitâbelerde hüsn-i hat kompozisyonları kendini göstermiştir. Celî sülüs ve celî ta'lik dışındaki yazı çeşitleri yoğun olarak görülmemektedir. 19. yüzyılda mezar taşlarındaki celî yazılar en olgun dönemlerini yaşamıştır. Kitâbelere yazının taşa nakil edilmesi belli bir yöntemle

yapılmıştır. Hattat tarafından zırnık ile siyah kâğıt üzerine yazı yazılır daha sonra bu kâğıdın altına kalıbı alınmak üzere başka bir kâğıt yerleştirilir. Sıkça iğnelenen bu alt kalıp taşa sabitlenerek üzerinden kömür tozu gezdirilir.[199]

Mezar taşları yalnızca üzerindeki dekorasyonu ile değil aynı zamanda kitâbelerde yer alan yazı türleri ile dönemin önemli verilerini ortaya çıkartmaktadır. Yine bunlar için yapılan kartuşlar da bir o kadar özenli ve nitelikli unsurlardır. Hazirede yazı türlerinden celî sülüs, celî ta'lik ve muhakkak kullanılmıştır. Kitâbelerin yazıldığı kartuşlar mâil veya düz olarak kesilmiştir. Yazı ve hat özellikleri bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

4.6. Sanatkârlar(Şair-Hattatlar) ve Atölye Sorunu

Osmanlı mezar taşlarında önemsenmesini düşündüğümüz önemli bir detayda mezar taşlarında imzaları, isimleri bulunan sanatkârların kimlik, kişilik ve icraatlarının literatüre tanıtılmasıdır. Üzerinde fazla yayın bulunmayan bu bakir alanın hazirelerdeki örnek sayısı da fazla değildir. Dolayısıyla çalışılmaya açık bir uzmanlık alanıdır.

Yapılan çalışmalarda bizim tespit ettiğimiz en erken tarihli imza atılan mezar taşı 18. yüzyıla işaret etmektedir. Hattatların imzalarının yer aldığı mezar taşı uygulamaları 18. yüzyılda görülmeye başlamaktadır.[200] Bu geleneğin hattat Mehmet Esat Yesari Efendi ile başlatıldığı belirtilmektedir.[201]

Genel bir ifadeyle hazirede yer alan üç mezar taşında "nemekahû"[202] fiiliyle hattat, imzasını atmıştır. Bunlardan 42. ve 78. katalog numaralı mezar taşlarında Abdullah Rakım isimi, 70. katalog numaralı mezar taşında Rıf'at ismi, 91. numaralı mezar taşında ise Nevres ismi geçmektedir. Bu mezar taşı örneklerinin ayrıntılı olarak vermek istiyoruz.

Hattat Abdullah Rakım;

Ahmediye Külliyesi haziresindeki kronolojiyi göz önünde bulundurmak koşuluyla ilk olarak hattat Abdullah Rakım ve bulunabildiği kadarıyla imzalı eserlerinden örnekler verilecektir. Hazire içerisinde kendisine ait iki adet imzalı mezar

[199] A. Sacit Açıkgözoğlu, *a.g.m.*, s. 18., detaylı bilgi için bk.; Nidayi Sevim, *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*, Abide Yayınları, İstanbul 2007, s. 55.
[200] A. Sacit Açıkgözoğlu, *Eyüp Sultan Civarında İmzalı Mezar Taşı Kitâbeleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995, s. 16.
[201] Hande Yılmaz, *a.g.e.*, s. 301.
[202] Kitabelerde ketebe kaydını belirten ve bunu yazan anlamına gelen farklı isimlerden birisidir. Hakkında ayrıntılı bilgi almak için bk.; M. Ugur Derman, "Hattat", İslam Ansiklopedisi, Türk Diyanet Vakfı Yayınevi, C: 16, İstanbul 1997, s. 498.

taşı örneği bulunmakta olup "Nemekahû" bunu yazdı anlamına gelen fiilini kullanmıştır. Her iki şahide dikdörtgen levha formunda olup üzerlerinde ta'lik yazı kullanılmıştır. Tarih kartuşu tam metniyle, 42. katalog numarasında sene 1225 fi Şaban 5 Nemekahü'l-fakir Abdullah Rakım verilirken; 78 numaralı katalogda sene 1275 fi 28 N. Nemekahü-l fakir Abdullah Râkım olarak verilmiştir. İki kabir arasında geçen süreç bu hattatın fiili olarak 50 yıl icraatta bulunduğuna delil olarak gösterilebilir.

Fotoğraf 204: Abdullah Rakım İmzalı 42 K. No'lu Mezar Taşı

Fotoğraf 205: Ahmediye Haziresi, Abdullah Rakım İmzalı 78 K. No'lu Mezar Taşı

Bu iki mezarın yazı ve üslüp özelliklerini karşılaştırmalı olarak verecek olursak bezeme programlarının oldukça yakın olduğu hemen dikkati çekecektir. Nitekim bitkisel bezemelerdeki işçilik bir atölyenin ürünü olduğunu ortaya kolacak kadar niteliklidir.

Fotoğraf 206: 42(Sağ) ve 78. K. Numaralı Mezarlar Üslup Karşılaştırması

Hattat Rıf'at;

Ahmediye Külliyesi haziresinde bir mezar taşında tarih kartuşunun içerisinde sene 1285 Fi 7 Recep Nemekahû Rıf'at ismiyle karşılaşılmıştır. İstanbul mezar taşları ile ilgili olarak yapılan çalışmalar taranmış olup bazı yayınlarda Rıf'at isimli hattatlara rastlanmıştır. Bunlar arasında A. Sacit Açıkgözoğlu'nun Eyüp civarındaki imzalı mezar taşları adlı çalışmasında[203] bu isim bulunmasına rağmen 1274 yılında dogduğu belirtilmektedir, fakat çalışmış olduğumuz mezar taşlarında 1285 tarihi verilmekte olup ikisinin arasındaki zaman uyuşmadığı için olamıyacağına kanat getirdik. Yine İstanbul-Beşiktaş'da Yayha Efendi Tekkesinde yapılan çalışmalarda Rıf'at ismine

[203] A. Sacit Açıkgözoğlu, *a.g.e.,* s. 148

rastlanmıştır.[204] Fakat 1333/1914 yılına tekabül etmekle birlikte üslup olarak benzememektedir.

Fotoğraf 207: Ahmediye Haziresi, Rıf'at İmzalı 70 K. No'lu Mezar Taşı

Tez danışmanımın tesbitiyle Üsküdar - Çiçekci Küçük Selimiye Cami haziresinde iki örnekte Rıf'at ismine rastlanmıştır. Üstüvani formlu bu mezarların baş şahidelerinde hattat ismi "Ketebehû ve Nemekahû" fiilleri birlikte verilmiştir.

Fotoğraf 208: Üsküdar - Çiçekci Küçük Selimiye Cami Haziresinden Örnekler

Hattat Nevres[205];

Hazirede Kefce dede dergâh-ı Şerifi post-nişîni eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mahmud Raci Efendi'ye ait şahidenin ön yüzünde celi ta'lik hat ile yazılmış kitabede hem istif hem de harflerin dizilişi bakımından haziredeki kıymetli hüsn-i hat örnekleri arasında yer almaktadır. Nitekim serlevhasının düzenlenişiyle de dikkati çekmektedir.

[204] Tuba Ruhengiz Azaklı, *Hat ve Süsleme Sanatları ve Mimari Üslup Bakımından Yahya Efendi Kabristanı Mezar Taşları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009. s. 432-33.; çalışmada hattat için "Nemekahû Rıf'at ibaresi kullanılmaktadır".

[205] Şahidede yer alan "Nevres" ismi, Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, C: 1, Üsküdar Belediyesi, İstanbul 2001. s. 406. adlı çalışmadaki tanımlamadan temin edilmiştir. İmzanın oldukça yoğun olması okumayı zorlaştırmaktadır.

Fotoğraf 209: Ahmediye Haziresi, Nevres İmzalı 91 K. No'lu Mezar Taş

Mezar taşlarında hattatların yanı sıra şairlerinde isimleride ön plana çıkartılmıştır. Hatta ebced hesabı yapılırken manzum sahibinin de ismi zikredilerek "didi tarih" ibaresinin kullanıldığı görülmektedir.

Hazire içerisinde mezar taşlarında yer alan şair isimleri genellikle ebced hesabı yapılan mezar taşlarında verilmiştir. Bunlar arasında 5. ve 7. katalog numarasında şair Gaybî, 14. katalogda şair Pâkî, 42. katalogda şair İlhâmî, 90. katalogda şair Burhanettin olmak üzere 5 şair ismi mezar taşlarında belirtilmektedir.

Araştırmacıların doğrudan ulaşabilmeleri için şair ismi geçen mezarlar şiirleriyle birlikte bu bölümde kronoloji içerisinde ve katalog numarasıyla birlikte verilecektir. Şairlerin kişilikleri ve kimlikleri hakkında bilgi bulamadığımı belirtmek isterim.

Şair Gaybî: Mevtanın vefat tarihinden hareketle 18. yüzyıl şairidir diyebiliriz.

Hüve'l-Hayyu'l-Bakî

Zîb-i iklîl-i zânet gül-i bâğ-ı ismet

Dürretü't-tâc-ı havâtîn cihân-ı zâhidîn

Ya'nî kim Fâtıma Hâtun o Meryem İffet

İllet-i dehr ile olmuşdı hazîn ve gamkîn

İrciî emrini gûş itdi ki dem-i dünyâdan

Azm-i gülzâr-ı bekâ eyledi ol zühre-i cebîn

Hak teâlâ ide cennetde makâmın âlî

Ola vahşetinde rûz-ı hesab içre emin

Dedi bir mısrağıyla Hâtif-î **Gaybî** târîh

Kıla Hak Fâtıma'nın câyini Firdevs-i berrîn

Fi Sene 1145/*1732-33*[206]

el-Fâtiha

Göçtü bir zât-ı melek-haslet Ağa-yı zîşân

Bezm-i gülzâr-ı fenâdan olup ukbâya revân

İde mahşerde şefâ'at âna Fahr-i Âlem

Cilve-gâhı ola yâ Rab anın kasr-ı cinân

Çıkdı bir mülhem-i **Gaybî** didi **Feyzi** tarih

Meskenin Cennet-i me'vâ ola Abdurrahmân

Sene 1146/1733-34[207]

Şair Pâkî:

Eminzâdenin işte kızının oğluzâde

Derîğ etdi onu devrüzgar tebe

Dedi bu mısra-ı **Pâkî** hared ona târîh

Muhammede kıla Mevlâ bahşeni cevelângâh

Sene 1151/1738-39

Şair İlhâmî:

Hayyü'llezî lâ-yemût

Eyledi ukbaya rıhlet dar fenadan ve ömrüm

Peder müşfiki hoş tuta Rabb-ı muîn

Nur imanla furkan ide kabrin pür-nûr

Mekânı firdevs olmadımı huyun

Dedi tarih-i vefatın ağlayarak **İlhâmî**

Pedriye gel eyle rahmet yâ ilâhe'l âlemîn

[206] 5 numaralı katalogda ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

[207] 7 numaralı katalogda ayrıntılı bilgi bulunmaktadır. 5 ve 7. Kaloglarda iki şairinde isimlerinin aynı olduğu görülmektedir.

Esbak Mekkei mükerreme kadısı Mustafa Edib Efendi

Zâde es-Seyyid el-Hâc Muhammed Şemsettin

Efendinin rûhîçün li'llâhi'l-fâtiha

Sene 1225 fi Şaban 5

Nemekahü'l-fakir Abdullah Rakım

Şair Burhanetdin:

Mecme-i ahsen-i a' mal muvahhid ….

Dinse şanında sezâvâr anın ehl-i yakîn

İtdi ateş gede eyvah kalub nâsı

Belki düştü melekût -ı âleme ah ve yaş

Nasıl oldu acaba ailesi ahvali

Ecir ve sabrıyla ola onlara Allah muin

Hüsnü mazhar idi olur terki...

Gayretinden tutuşurdu kül olurdu canın

Çıkdı bir ehli tarih tamamı fevti

Hak didi âlemi terk eyledi **Burhanetdin**

Ahmediye cami şerifi hatibi Sırâceddin

Efendi'nin rûhîçün fâtiha

Fi 23 Safer sene 1314

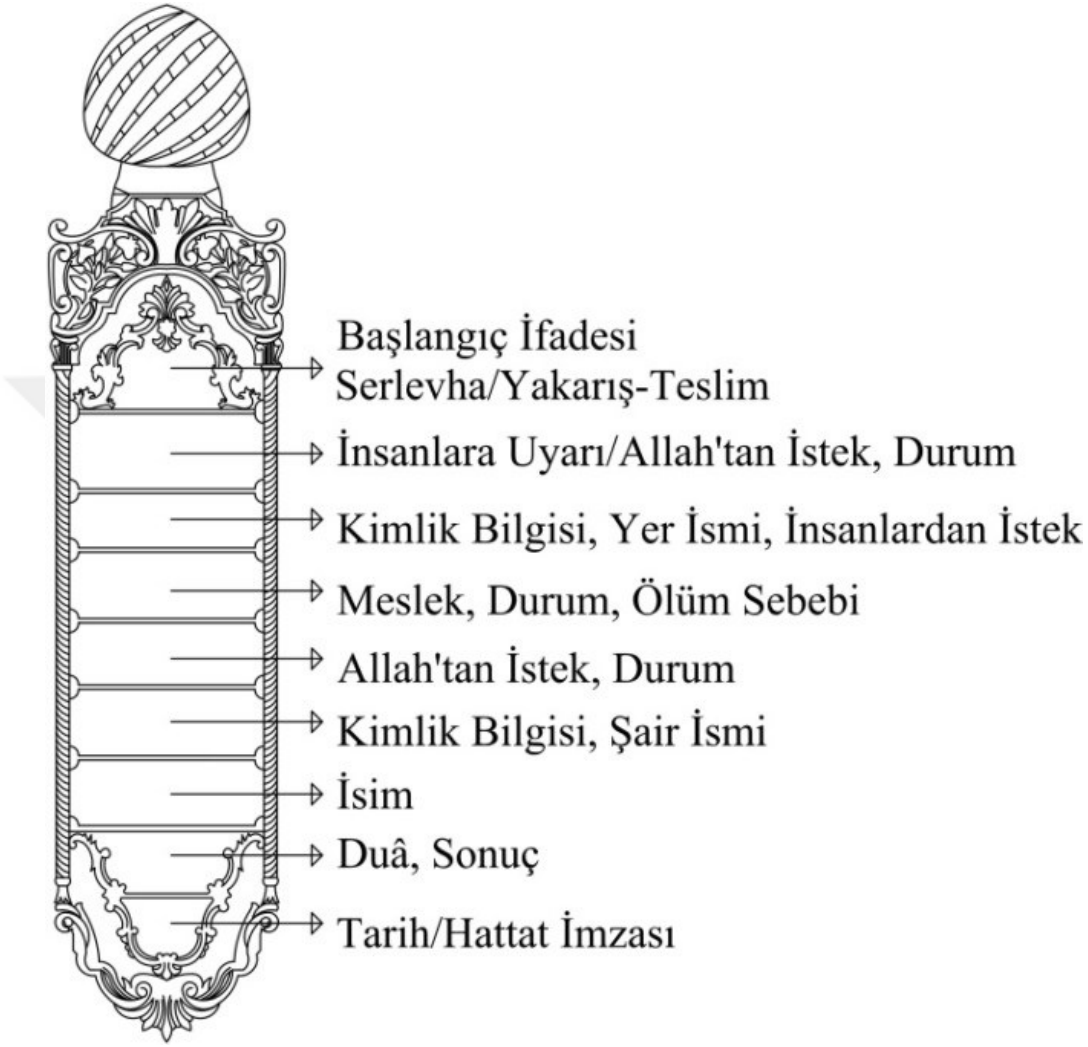
22 Temmuz sene 1312

4.7. Kitâbelerde İçerik/Muhteva

Osmanlı mezar taşlarının ilk türleri, üzerinde ayet yazılı olan tabut şeklindeki mezarlardır. Burada mevta ile ilgili kimlik bilgisi bulunmazken; daha sonra şahidelerin üzerine isimler yazılmıştır. Bu şahidelerin kitâbe dili ise 15. yüzyılın sonuna kadar genellikle Arapça'dır.[208]

[208] Ali Rıza Özcan, *a.g.e.*, s. 10.

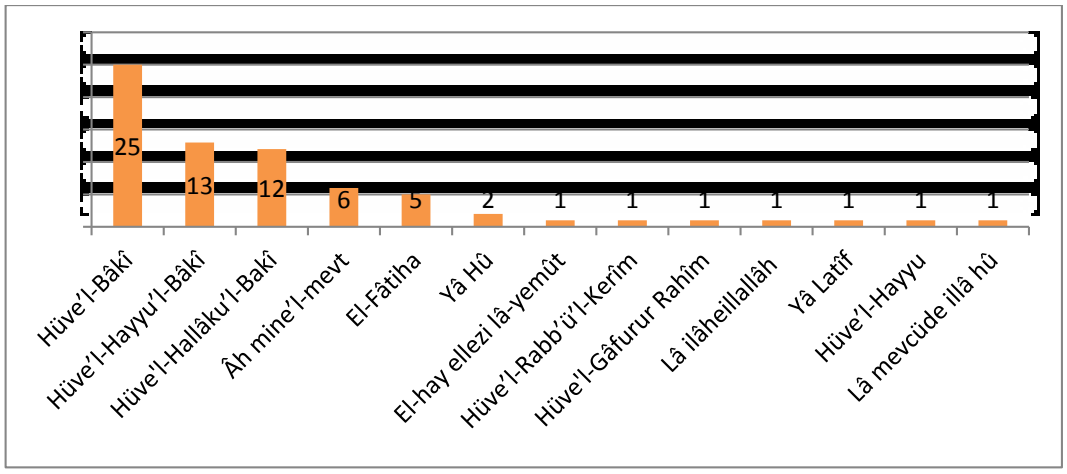
Bir sunuş ve karşılama olarak düzen içerisinde karşımıza çıkan Osmanlı mezar taşlarında sözün akışını sağlamak, mesaj vermek ve niyet belirtmek üzere kitâbe yapıları şekillenmiştir. Konularına göre yapılan bu şekillenme aşağıda daha detaylı olarak ele alınmıştır.

Çizim 178: Kitâbe ve İçerikleri(O. Gündogdu, 2015)

4.7.1. Başlangıç İfadeleri/Yakarış - Teslim

Mezar taşı çalışmalarında bu bölüm serlevha, yakarış, teslim ve başlangıç bölümü olarak adlandırılmakla birlikte Allah'ın kuvvet, kudret ve bekasına veya bir serzenişe işaret eden kelimelerin olduğu yerdir. Hazirede yer alan kitâbeli mezar taşlarının çoğunda bu bölüm yer almaktadır. "Daimi olan Allah'tır, Allah sonsuza dek diridir, O, daimi ve yaratandır, ölümden ah" vb. ibareler genellikle mezar taşlarımızın serlevhasını oluşturan kelimelerdir.

Grafik 10: Başlangıç İfadeleri ve Sayıları

4.7.2. İnsanlara Uyarı

Mevtanın hayattayken edindiği tecrübelerinin, birikimlerinin, yaşayanlara aktarıldığı yer alarak değerlendirilmektedir.[209] Burada dünyanın faniliği, ölümün herkes için olduğu, ebedi bir bedenin olmadığı gibi mesajlar yer almaktadır.

Katalog No	Tarih	İnsanlara Uyarı
10	1153/1740-41	Gençliğine doymayub dâr-ı bekâya nâ-murâd giden
15	1171/1757-58	Kimse kalmaz bu fena cayande hiç Herkesin ömrü olur elbet heba
21	1180/1766-67	Ecel camın içup derde beka eyleyup rıhlet Kazılsın seng-i kabrinde bu nizm-ı dil ciğer sûzüm Okundukça revan olsun dû çeşmimden demi hasret
44	1228/1813	Kimse gülmez kimse dahi gülmeye Zevkine değmez cihanın mihneti
47	1234/1819	Şu cihâna geldim ama asla rahat bulmadım Göz açıp bir dem şad olub da gülmedim
58	1240/1824	Çeşm ibretle nazar kıl mezarım taşına Bilmez ahı alma kimse ta gelmeyince başına
62	1244/1829	Ağlayup zar eyleme mutamları indir Bu fenaya emrü hakdır pür gelenler canıdır
75	1268/1852	Dar-ı dünya bir misafir hanedir Aklı olan benden alsun ibreti

[209] Şeref Boyraz, *Türkiye'de Mezar Taşı Sözleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 125.

76	1268/1852	Duâdan murad bugün bana ise, Yarın sana dır mevla
82	1280/1863-64	Çün ecel peymanesi dolmuş muradım almadım Hasrete fâni cihanda tûl-i ömür sürmedim Vay benim dertli vâlidem ağlayup etme fe'man

Tablo 3: Haziredeki Mezar Taşlarında İnsanlara Uyarı İbareleri

4.7.3. Durum Bildirme

Bu bölümde medfun kişinin hayattayken içinde bulunduğu durumu ifade eden sözler bulunmaktadır.

Ktlg No	Tarih	Durum İfadeler
2	1253/1837	Hacc-ı şerif avdetinde Buldur'da bi-emri'llâhi
4	1143/1730-31	Ki terk-i âlem-i fâni idüb azm itdi ukbâya Rıza-yı Hakk'a mâl-ü cânını bezl eyledi merhûm
7	1146/1733-34	Bezm-i gülzâr-ı fenâdan olup ukbâya revân
9	1153/1740-41	Fenâdan eyledi rıhlet civâr-ı maksûda Kemal-i şevkle cân etti zıll-i memdûde
11	1156/1743-44	Eyledi gülşen ki ukbâyı cây-u aşiyan Mürğ-i ervâhı biri birine buldu vuslatı
12	1159/1746	Nâ-murâd dâr-ı bekâya rıhlet iden merhûm
13	1159/1746	Zâde dâr-ı fenâdan nâ-murad dâr-ı Bekâya rıhlet iden merhûm
15	1171/1757-58	Akıbet itdi heman azm-i beka
19	1176/1762-63	Açmadan ol gonca aksırda etti rüzgâr Doğdum iki dabir cismiyle tajyahan dedim
23	1187/1773-74	Kaldı hasret ol huzur-ı izzete Bu fenadan azm-i gülşen idicek
28	1197/1783	Hamlini vaz'edüb şehîden İrtihal-i dâr-ı bekâ iden
33	1210/1795-96	Akrabanın Murad Ağa'nın azmin ikbal Damat etti kendini ve iktibal olup itdi
39	1219/1804-5	Çün ecel geldi, Ana olmaz aman

42	1225/1810	Eyledi ukbaya rıhlet dar fenadan ve ömrüm Peder müşfiki hoş tuta Rabb-ı muîn
43	1227/1812	Cihana doymadı canını ecel aldı
44	1228/1813	Bu fânide bulmadım hiç rahat İhtiyar itmedim anınçün rıhleti
53	1234/1818-19	İrtihal itdi yine bir Alim-i fâzıl eyvah Nazenin ömrü reh-i hakta idi her dem müdam
59	1271/1854	Gençliğine dolmayub gitti heman
61	1242/1827	Gençliğine doymayub gitti heman
68	1251/1835	Ah kim göçdü yine eşrâf-ı kuzâtdan birisi Taat baride geçirmiş idi ömrünü heman
69	1252/1836-37	Hükmü gavli Rıza zâde olup iyledi İrci'i emr-i şerifiyle rûhun bi teslim
70	1254/1838-39	Emr etti hudâ eyledi ferman İrişdi ecel virmedi aman
76	1268/1852	Genç yaşamda içtim Ecel şerbetini tâ ezelden
82	1280/1863-64	Hasrete fâni cihanda tûl-i ömür sürmedim Firkatâ takdir bu imiş tâ ezelden
83	1282/1866	Üç nefer evladımı terk eylemedim Hasret fergatı eyvah azm ukba eyledim
84	1282/1866	Verdim derman aradım bir duanın bulmadım Hasrete fâni cihanda tûl-i ömür sormadım Fergata takdir bu imiş ta ezelden bulmadım
85	1288/1871	İdup terk-i hevâ yol ya rab bugün azm beka ettim

Tablo 4: Mezar Taşlarındaki Durum İfade Eden Detaylar

4.7.4. Allah'tan İstek

Bu bölümde Allah'tan günahlarının af ve mağfiret dilenmektedir.[210] Hazirede yer alan mezarların çoğunda bu bölüm bulunmaktadır.

[210] Halit Çal – Gazanfer İltar, *a.g.e.*, s. 58.

Katalog No	Tarih	Allah'tan İstek İfadeleri
3	1142/1729-30	İlâhî vâyesi olsun naîm-i Firdevsi
5	1145/1732-33	Kıla Hak Fâtıma'nın câyini Firdevs-i berrîn
7	1146/1733-34	İde mahşerde şefâ'at âna Fahr-i Âlem Cilve-gâhı ola yâ Rab anın kasr-ı cinân
11	1156/1743-44	Kabrini pür ide hakkın nur-ı lütf-i rahmeti
12	1159/1746	Allah sübhânehû rahmet eyleye
13	1159/1746	Hak sübhânehu rahmet eyleye
15	1171/1757-58	Hak teala cürmüni afveylesin
17	1252/1836-37	Yâ ilâhi ol-mübârek ism-i pâkin izzeti
19	1176/1762-63	Ravza-i cennet ola kabri ilahi gülistan
39	1219/1804-5	Cürmüni afveyle, Yâ Rabbe'l-mennân Mağfiret kıl olmasun hâlim yamân
42	1225/1810	Peder müşfik mi hoş tuta Rabb-ı muîn
68	1251/1835	Ravzasın ider münevver hazreti hakkı azze ve celle
71	1259/1843	Onu fedanın bir sene meskenin bağ-ı cinân etsun
74	1266/1850	İde kabrini hak ravza-i cennet

Tablo 5: Allah'tan İstek İfadeli İbareler

4.7.5. İnsanlardan İstek

Mezarı ziyaret edenlerden duanın istenildiği yerdir.

Ktlg No	Tarih	İnsanlardan İstek İfadeleri
11	1156/1743-44	Dû zebân-ı hâmeden düşdü duâ târîh içün
19	1175/1761-62	Rûhuna bir Fâtiha okuyanın, Ahîr âkıbeti hayr ola
21	1180/1766-67	Rûhuna şerîf okuyup da İdenlerinden Allah te'âlâ hazretleri hoşnut olsun
53	1234/1818-19	Rûhuna ihlasla her kim okursa fâtiha Hak muradın vere âlemde anın her subh-u şam
68	1251/1835	Hayırla yad eden ahbab ola darında aziz

Tablo 6: İnsanlardan İstek İfadelerine Örnekler

4.7.6. Meslekler

Bu bölüm medfun kişin hayattayken mesleğinin ne olduğuna dair ibarelerin olduğu bölümdür. Osmanlı mezar taşları üzerinde meslek yalnızca yazı ile değil aynı zamanda mesleğe işaret eden sembolik stilize formlarla veya nesnelerde ifade bulmuştur. Hazirede yer alan şahidelerin 29 tanesinde meslekleri verilmiştir.

Meslek erbaplarının görev yaptıkları döneme işaret eden sabıkan ve esbak gibi bazı detaylar yer almaktadır. Eğer daha önce yaptığı bir görevse buna işaret etmek için "esbak" kelimesi, görevde bulunan kişiden evvel o görevi yapmışsa da "sabıka" kelimesi kullanılmıştır.[211]

Katalog No	Tarih	Meslek
2	1253/1837	İmam
10	1153/170-41	Monla
17	1174/1836-37	İmam
17	1252/1836-37	Silivri Ayanı
26	1191/1762	Sancak-ı Şerif Bekçisi
	1236/1820	Divan-ı Hümayun Çavuşu
28	1197/1783	Monla
30	1203/1789	Monla
35	1214/1799	İmam
36	1215/1800	Üsküdar Naibi
37	1228/1813	Harem Kethüdası
41	1222/1807	Rum ili eşrâf-ı kuzâtından
42	1225/1810	Esbak Mekkei mükerreme kadısı oğlu
44	1228/1813	Harem Kethüdası
46	1229/1813-14	Kethüda
47	1229/1814	Adana Voyvodası
54	1236/1821	Reisü'l-ulemâ el-allam
56	1239/1824	Rumeli kazaskeri
57	1239/1824	Muhammed Emin Ağa'nın Gulamı
61	1242/1827	Sabıka Filibe nazırı

[211] Sema Daşdemir, *a.g.e.*, s. 453.

61	1242/1826	Sabıka Filibe nazırı
	1243/1827	Meyve gümrükçüsü
65	1248/1832-33	Teberdar
69	1240/1824-25	Çeşnigir Ustası
70	1285/1868	İmam
82	1280/1863-64	Kolağası
85	1288/1871	Hatip
87	1298/1881	Kapıcıbaşı
89	1305/1887-88	Hassa nizamiye Alayı tabur İmamı
90	1314/1896	Hatip
91	1316/1899	Post-nişîn eş-Şeyh

Tablo 7: Kitâbelerinde Belirtilen Meslekler

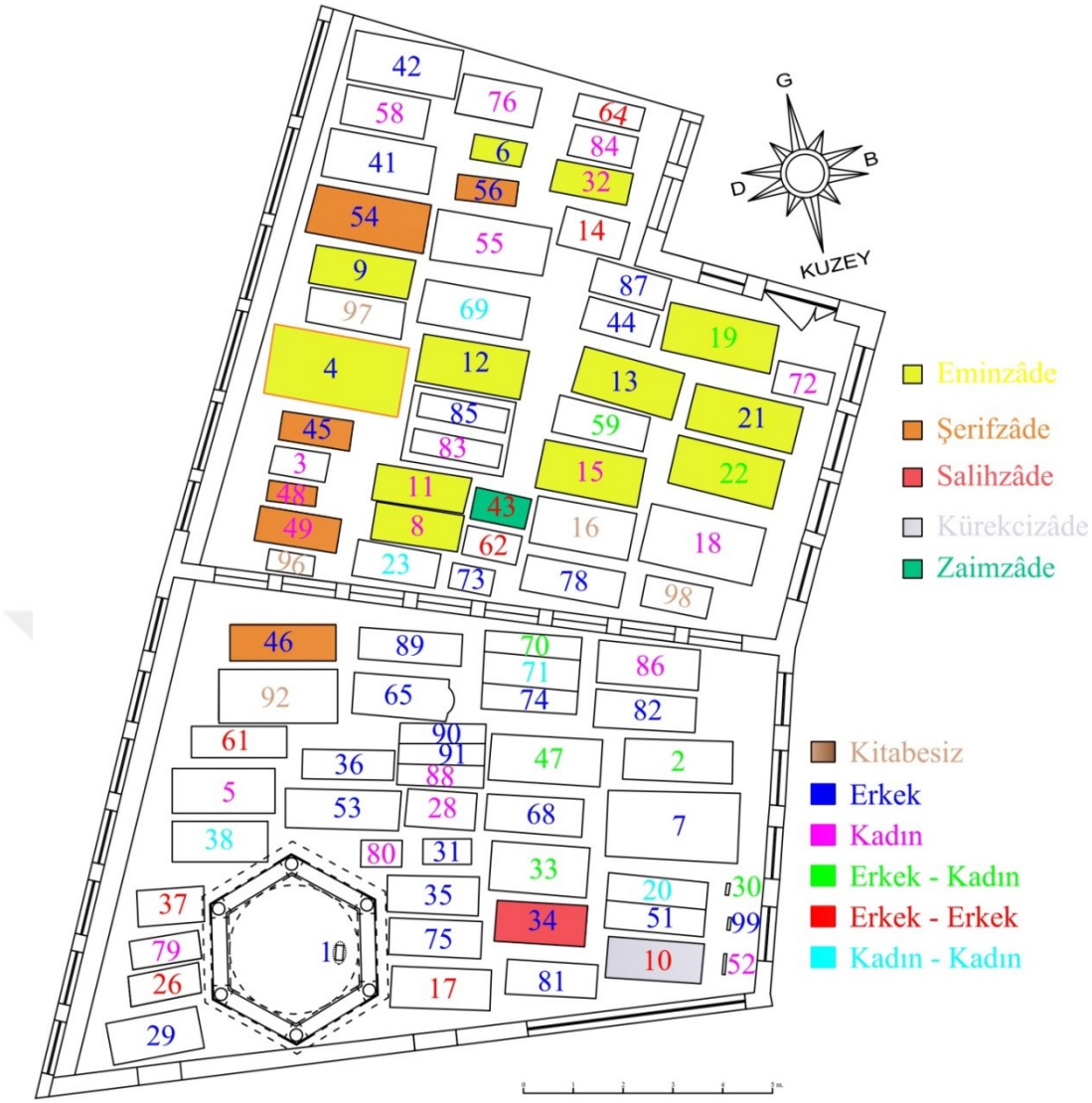
4.7.7. İsimler – Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri

Hazirede yer alan mezar taşlarından 25 tanesinde sülalelerin adı geçmektedir. Böylece Ahmediye Külliyesi haziresinde medfun bulunan ailelerin şecereleri hakkındaki verileri zenginleştirmiş oluyoruz. Bu ailelerden en çok adı geçenleri sâhibul-hayrât Eminzâde Ahmed Ağa'nın soyundan gelenler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Kürekcizâde, Salihzâde, Zaimzâde, Şerifzâde ailelerinin isimleri de yer almaktadır.

K.	Tarih	Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri
4	1143/1730-31	Dirîğa Hacı **Ahmed sâhibul-hayrât Eminzâde**
6	1145/1732-33	**Eminzâde Ahmed** Ağa'nın **oğlu Hüseyin Ağa**
8	1147/1734-35	**Eminzâde** el-Hâc **Ahmed** Ağa'nın **Hadice Hatun**
9	1153/1740-41	**Mahmud Ağa Eminzâde**
10	1217/1802	**Kürekcizâde** Muhammed Efendi Bin **Mustafa**
11	1156/1743-44	**Eminzâde Ahmed Ağa**'nın dirîğ **Zevce-i makbulesi Fatıma**
12	1159/1746	**Sâhibul-hayrât Eminzâde** merhûm **Ahmed Ağa**'nın **oğlu Emin Muhammed Ağa**
13	1159/1746	**Eminzâde Ahmed Ağa zade Osman Ağa**
14	1151/1738-39	**Eminzâde**'nin işte kızının **oğluzâde**
14	1159/1746-47	**Eminzâde** merhûm **Osman Ağa oğlu Ahmed Ağa**
15	1171/1757-58	**Eminzâde**'nin **hafidesi Aişe Hanım**

19	1175/1761-62	**Eminzâde Ahmed Ağa**'nın **oğlu Abdullah Ağa**'nın büyük **kerîmesi Aişe Hanım**
19	1176/1762-63	**Ahmed Ağazâde Abdullah Ağa**'nın el-hayrı **Emirzâde Sâhibul-hayrât Eminzâde**'ye olmuştur beyan
21	1180/1766-67	Merhûm **Eminzâde** el-Hâc **Ahmed Ağazade Abdullah Ağa**'nın **oğlu Ferid Mustafa Bey**
22	1180/1766-67	**Eminzâde hafîdi İbrahim Ağa**
32	1210/1795-96	**Eminzâde hafîdi Fatıma Hanımın Kerîmesi** Aişe Hanım
34	1211/1796-97	**İslimye'li Hacı Salihzâde** merhûm el-Hâc **Mustafa**
43	1227/1812	**Zaimzâde Ahmed Ağa**'nın **mahdumi İsmail Efendi**
45	1229/1813-14	**Şerifzâde hafidi es-Seyyid Mustafa Edib Efendi mahdumî es-Seyyid Muhammed İzzet Molla Efendi**
46	1229/1813-14	**Şerif Efendizâde es-Seyyid Mehmed Emin Efendi**
48	1230/1814-15	Anadolu **Şerifzâde hafîdi Seyyid Mustafa Edib Efendi**'nin **hafîdi Şerife Ramia Hanım**
49	1230/1814-15	**Şerifzâde hafîdi Seyyid es-Seyyid Mustafa Edib Efendi**'nin **kerîmesi Şerife Zekiye Hanım**
54	1236/182	**Şerifzâde hafîdesi es-Seyyid Mustafa Edib Efendi**
56	1239/1824	**Şerifzâde hafîdi es-Seyyid Mustafa Edib Efendi hafîdi es-Seyyid Muhammed Servet Efendi**

Tablo 8: Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri Detayları

Çizim 179: Sülaleler ve Akrabalık İlişkileri(O. Gündogdu, 2015)

4.7.8. Yer İsimleri

Bu bölüm yalnız hazire ve çevresiyle ilgili bilgi değil aynı zamanda mezar taşlarında kişilerin geldikleri yer, mahalleleri, köyleri ile ilgili bilgi verilmesi açısından da önemli görülmektedir.

Ktlg No	Tarih	Yer İsimleri
17	1252/1836-37	Silivri
25	1190/1776	Gedikli
26	1236/1820	Burgazlı
30	1203/1789	Kefçe
34	1211/1796-97	İslimye[212]
36	1215/1800	Üsküdar
37	1217/1803	Çorumî

[212] Bulgaristan'da bugün Sliven adını taşıyan şehir.

41	1222/1807	Rumeli[213]
42	1225/1810	Mekke
51	1232/1816-17	Cihanbeyli
54	1236/1821	Rumeli
56	1239/1824	Rumeli
57	1239/1824	Kastomoni
61	1242/1827	Filibe
63	1245/1829-30	Şam
70	1254/1838-39	Ürgüplü
72	1261/1845	Üsküdar
73	1261/1845-46	el-Dağıstan
74	1266/1850	Tirebolu-Yağlıdere
75	1268/1852	Mekke
78	1275/1859	Mekke
81	1279/1863	Sivas
87	1298/1881	Üsküdar

Tablo 9: Yer İsimleri Detayları

4.7.9. Tarih

Mezar taşları üzerinde Arap harfleri ve onların sayı değerleri sayesinde şairler hünerlerini sergilemiş ve tarih kartuşundan ziyade nesir olarak tarih düşmüşlerdir. Ebced hesabı olarak bilinen bu uygulamanın ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Aynı zamanda kendi içerisinde de çeşitleri bulunmaktadır.[214] Türk-İslâm dönemi türbe ve mezar taşı kitâbelerinde tarihler lafzen, mânen tarih olarak sınıflandırılmıştır.[215]

Tarih beyti, edebi yöntemlerin dışında Osmanlı mezar taşlarının zaman içinde geçirmiş oldukları değişimin en belirgin işaretlerinden birisidir. 18. yüzyıldan itibaren refahın artması ve malzemenin ucuzlaması nedeniyle mezar taşlarına gösterilen ilgi ve özen artmıştır.[216] Hazirede ebced hesabıyla tarih düşülen mezar taşlarına örnekler bulunmaktadır.[217]

Hazire içerinde yer alan 99 mezarın 10 tanesinde tarih yer almamaktadır. Tarih bölümü mezar taşlarında en son kartuşta verilmiş olup bazılarında gün, ay, yıl belirtilirken bazılarında belirtilmemiştir. Detaylı bilgi tarihi dizin bölümünde yer

[213] Osmanlı İmparatorluğu döneminde 15. yüzyıldan itibaren Balkanlar'ın güneyine verilen addır.
[214] Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa Mezar Taşları*, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2012, s. 18.
[215] Abdülhamit Tüfekçioğlu , "Türk-İslâm Dönemi Türbe ve Mezar Taşı Kitâbelerinde Tarih İbâreleri", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* Mezarlık Vakfı Yayınlar, İstanbul 1999, s. 147.
[216] Günay Kut-Ethem Eldem, *Rumelihisarı Şehitlik Dergâhı Mezar Taşları*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2010, s. 86.
[217] Bazı katalog numaraları: 2, 3, 4,5, 7, 9, 11, 13, 14, 15.

almaktadır. Mezar taşlarında genelde son satırda bulanan tarih kartuşunun içerisinde medfunun vefat ettiği hicri ayı belirtirken harfler kullanılmıştır.[218] Aynı zamanda ayın belli günlerini ifade etmek için de terimler kullanılmıştır. Örneğin ayın ilk günü: gurre, ayın 1-10 arası için evâil, 11-20 arası için evâsıt, 21-30 arası için evâhir terimleri mezar taşlarının tarih kartuşlarında verilmektedir.[219]

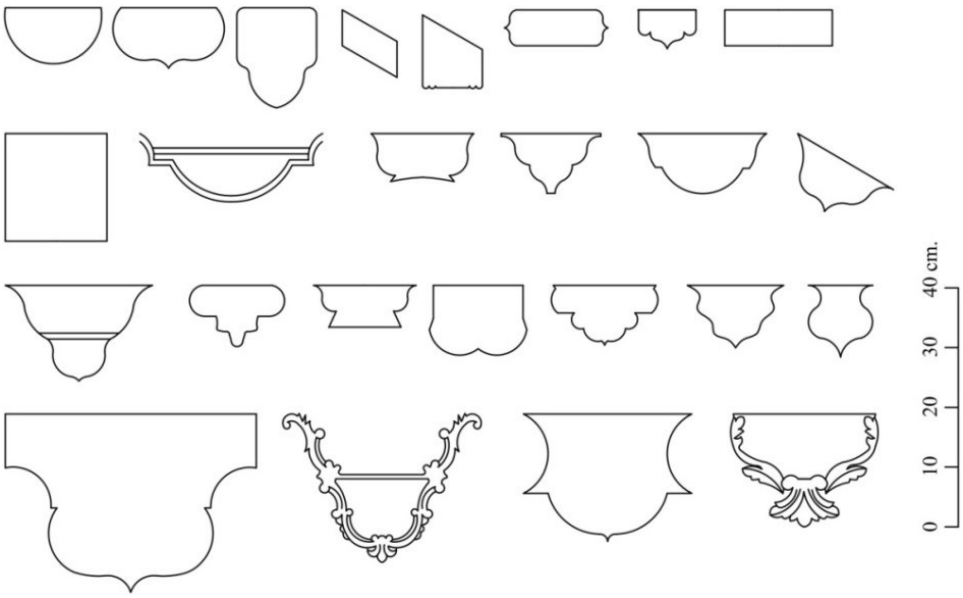
1	Muharrem	**mim**		**5**	Cemaziyelevvel	**câ**		**9**	Ramazan	**nun**
2	Safer	**sad**		**6**	Cemaziyelâhir	**cim**		**10**	Şevval	**lâm**
3	Rebiulevvel	**râ**		**7**	Recep	**be**		**11**	Zilkade	**zâ**
4	Rebiulâhir	**rı**		**8**	Şaban	**şın**		**12**	Zilhicce	**zel**

Tablo 10: Hicri Tarihleri Belirten Harfler

Ebced Hesabına Göre Harfler ve Sayı Değerleri		
Sayı Değeri	**Harfin Okunuşu**	**Harfin Yazılışı**
1	**Elif**	ا
2	**Be**	ب
3	**Cim**	ج
4	**Dal**	د
5	**He**	ه
6	**Vav**	و
7	**Ze**	ز
8	**Ha**	ح
9	**Tı**	ط
10	**Ye**	ى
20	**Kef**	ك
30	**Lam**	ل
40	**Mim**	م
50	**Nun**	ن
60	**Sin**	س
70	**Ayn**	ع
80	**Fe**	ف
90	**Sad**	ص
100	**Kaf**	ق
200	**Re**	ر
300	**Şin**	ش
400	**Te**	ت
500	**Se**	ث
600	**Hı**	خ
700	**Zal**	ذ
800	**Dat**	ض
900	**Zı**	ظ
1000	**Ğayn**	غ

Tablo 11: Ebced Hesabına Göre Harflerin Sayı Değerleri[220]

[218] Süleyman Berk, *Zamanı Aşan Taşlar*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 40.
[219] Komisyon, *a.g.e.*, s. 5-6.
[220] Mahmut Karakaş, *a.g.e.*, , s. 17-18.

Çizim 180:Tarih kartuş Formları(O. Gündogdu, 2015)

4.7.10. Ölüm Sebepleri ve Yaşları

Bu bölümde genç yaşta ölenler veya derdi olup sıkıntıyla vefat edenler için söylemler yer almaktadır.

Ktlg No	Tarih	Ölüm Sebepleri ve Yaşları
13	1159/1746	Ta'ne Tâun ile içdi şehâdet şerbeti
19	1176/1762-63	Şah ve ordu şeri ve babayı dezmine nagehan
20	1183/1769	Altmış dört senesi vefat İden merhûm
23	1272/1855-56	Dokuz yaşında bir külli mahali
35	1214/1799	Derdine derman bulamayan
43	1227/1812	Giryânım veba rahmete düş odum
47	1234/1819	Ehl-i hüner aciz kaldı derdime derman bulmadım
59	1271/1854	Bulmayıp derdine şifa bu cüvân
61	1242/1827	Bulmayıp derdine şifa bu cüvân
65	1248/1832-33	ecel-i kaza ile vefat eden
71	1259/1843	Cihandan on yedi yaşında iken gitti me'vâya
79	1275/1858	Çehrem haceriyle doldu bulmadım bir çaresi
82	1280/1863-64	Derdime derman aradım bir ilacın bulmadım
83	1282/1866	Pek civandım gençliğime doymadım

Tablo 11: Ölüm Sebepleri Ve Yaşlarına İlişkin Detaylar

4.7.11. Yazı Türleri – Hat Özellikleri

Birer plastik değer olarak karşımıza çıkan yazının kullanıldığı yerlerden birisi de mezar taşlarıdır. Kitâbelerde yaygın olarak kûfî, ta'lik ve sülüs kullanılmıştır. Kûfî; dik, köşeli ve geometrik bir formuyla dikkati çekmektedir. Sülüs; kûfî yazıdaki keskin görünüşe karşı esnek bir yapıya sahipken ta'lik harflerin daha serbest olduğu yazı türüdür.[221] Yine Osmanlıda yönetici idari çevrenin mezar taşlarında muhakkak yazı özellikle 15. yüzyılda yaygınken daha sonra kullanımı oldukça azalmıştır.[222]

Osmanlı mezar taşlarında dikkat çeken özelliklerden birisini yazı oluşturmaktadır. Mevtaların kimliğinin sabitlendiği en önemli yer elbette yazıdır. Kitâbelerde yer alan metinler yalnızca medfunla ilgili bilgi içermeyip aynı zamanda sosyal bilimlere kaynak sağlayacak nitelikli veriler sunmaktadır. Bu eserler birer kültürel zenginlik nişanıdır.

Osmanlı mimarisinde farklı yazı türleri kullanıldığı bilinmektedir. Ahmediye Külliyesi haziresinde yer alan mezar taşları içerisinde 56 şahidede celî sülüs, 20 şahidede celî ta'lik, 5 şahidede muhakkak yazı türü kullanılmıştır. Bunların yanı sıra 5 şahidede celî ta'lik ve celî sülüs, 5 şahidede muhakkak ve celî sülüs yazı türü birlikte kullanılmıştır.

[221] Metin Haseki, *a.g.e.*, s. 36.
[222] Nurcan Boşdurmaz, *a.g.e.*, s. 80.

SONUÇ

Medeniyetin nişanı olmaya aday gösterilecek kadar kıymetli olan eserlerden birisini oluşturan mezar taşları hareketli formları ve entelektüel tavırlarıyla dönemlerin aynası olmuştur. Bir medeniyetin özetinin kartuşlar içerisinde tanım bulması, kelimelerin ve dilin zenginliğini vurgulamasının yanı sıra bir toplumu yansıtmasıyla da değerli görülmektedir. Her biri birer belge niteliğinde olan bu eserlerin üzerindeki sanat ruhu, işçilikteki özgünlük dönemin anlayış dünyasını sunması açısından önemlidir.

İstanbul, Üsküdar ilçesi Gündoğumu caddesi üzerinde yer alan Ahmediye Külliyesi haziresinde yapmış olduğumuz bu çalışma daha önce bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmemiş özgünlüktedir. Külliye içerisinde cami, medrese ve mektep, kütüphane, sebil ve çeşmeler, muvakkithane, türbe ve hazire yer almaktadır. Sırasıyla külliyede yer alan birimler ayrıntılarına girilmeden verilmiş olup esas konumuzu oluşturan hazire ve mezar taşları üzerinde ise ayrıntılı inceleme yapılmıştır. Külliye ile ilgili mevcut bilgilerin yanı sıra Osmanlı arşivlerinde bugüne kadar ele alınmayan 14 belge toplanmış ve değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Ahmediye Külliyesinin dönem içerisindeki işleyişine dair toplanan önemli veriler tartışılmıştır. Bunun yanı sıra bugüne kadar kayıtlarda rastlamadığımız fakat Vakıf Genel Müdürlüğünün arşivinden elde ettiğimiz vakfiyesi de hem sâhibul hayrat Ahmed Eminzâde hakkında bilgi vermesi hem de çevrenin tahlil edilmesi için önemli veriler sunmuştur.

Osmanlı arşiv belgeleri ile yapıdaki kitâbelerde kullanılan kelimeler karşılaştırılmıştır. Örneğin cami, Gündoğumu caddesine açılan kapı ve türbe içerisindeki kitâbeler üzerinde Kefçe isminin yazılışında farklı harfler kullanılmıştır. Kepçe, Kefçe ve Kefce olarak yazıldığı görülmektedir. BOA. MKT.NZD. 349/34, 1277 L. 12. B-1., BOA. C.EV. 175/8741, 1211 R. 15, B-1. " tarihli bu belgelerde ise Kefçe Dede ismi bulunmaktadır. Yine günümüzde Ahmediye Cami olarak bilinen bu yapının ismine yönelik farklı söylemleri Osmanlı arşivinden elde ettiğimiz belgelerle karşılaştırarak somut veriler haline dönüştürdük. Belgeler ışığında ilk medresenin hangi yıllarda ne amaçla kullanıldığına dair önemli bilgiler tespit edilmiştir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda zamanla yakılıp yok olan bu caminin yerine Kefçe Dedenin ölüm tarihi olan 947/1540 yıllarından sonra yeni caminin yapılmış olduğu düşünülmekteydi. Fakat BOA. C.EV. 83/4143, 1086, C. 29.B-1 adlı arşiv belgesi ile birlikte bugünkü adıyla Ahmediye Caminin 1675 yılında mescitten camiye çevrilmesine dair kayıt tespit edilmiş olup Kefçe Dede Camisi'nden sonraki evresi de aydınlatılmıştır.

Üsküdar Kefçe Mahallesi'ndeki mescidi yeniden canlandıran Eminzâde Ahmed Ağa Vakfından bir cihetin(yer, bölüm) tevcihine(yöneltmek, döndürmek) yönelik 27 Zâ. 1134(7 Eylül 1722) arşiv belgesi önemli verileri ortaya çıkartmıştır. BOA. C.EV. 355/18025, 1134 Zâ. 27 B-1. adlı bu arşiv belgesinde belirtilen tarih ile Ahmediye Külliyesinin inşa edildiği tarih paralellik göstermektedir. Dolayısıyla bu belge ve bina üzerindeki kitâbeler, külliye içerisindeki inşa organizasyonu hakkında fikir verecek niteliktedir.

Hazire için detaylı araştırma ve incelemenin yapıldığı yer katalog ve değerlendirme kısmıdır. Katalog kısmında kronolojik bir düzenleme içerisinde mezar taşlarındaki kitâbeler okunarak günümüz alfabesiyle yazılmıştır. Her kataloğun alt bölümünde mezar taşlarının tasviri yapılarak benzerleriyle karşılaştırılmıştır. Daha sonra baş ve ayak şahideleri genel görünüşleriyle verilmiştir.

Bu tezi diğer mezar taşı çalışmalarından farklı yapan bir diğer özellik ise hazirede yer alan tüm mezar taşlarının çizimlerinin ayrıntılı olarak tarafımdan yapılması ve bezeme dünyalarının tahlil edilmesidir. Bizim çalışmamızda mezar taşlarının üst görünüşleri, şahideler ile gövdenin ön, arka ve yan görünüşleri tüm detaylarıyla verilmiştir. Ayak şahidesinin kesitinin soluna yine ayak şahidesinin ön yüzü konularak karşılaştırmada anlaşılır olunmaya çalışılmıştır.

Üsküdar Ahmediye Külliyesi haziresinde toplamda 99 mezar üzerinde inceleme yapılmıştır. Bu mezarlardan 86 tanesinde çift şahide, 13 tanesinde ise tek şahide bulunmakta olup toplamda 185 şahide çalışılmıştır. Bu şahidelerin 114 tanesinde kitâbe bulunmakta olup bunlardan 50 tanesi baş şahidesi ön yüzünde, 37 tanesi baş şahidesi arka yüzünde, 17 tanesi ayak şahidesi ön yüzünde, 9 tanesi ayak şahidesi arka yüzünde, 1 tanesi baş şahidesi ön ve arka yüzünde bulunmaktadır. Kitâbesi olmayan toplam 71 şahide bulunmaktadır.

Şahidelerin 80 tanesinde celî sülüs, 28 tanesinde celî ta'lik, 12 tanesinde muhakkak yazı kullanılmıştır. 4 ve 5 numaralı kataloglarda iki şahide olmasına rağmen aynı yazı tekrarlandığı için sadece birisi verilmiştir. Bu uygulamanın sebebi mezarın konumu veya yazının tahribiyle ilişkilidir. Yine 31, 44, 60, 75 numaralı kataloglarda yer alan mezarlarda iki kitâbeli şahide bulunmasına rağmen tahribattan dolayı okunamadığı için yazılmamış ve yazı türleri de verilmemiştir. Bunlarla beraber hazirede toplamda 120 kitâbeli şahide bulunmaktadır.

Ahmediye Külliyesi haziresinde yer alan 99 mezarda bulunan 185 şahidenin oturduğu mezar tipleri kaideli – pehleli mezarlar, lahit mezarlar, çerçeveli mezarlar ve tek şahideden oluşan mezarlar olmak üzere dört başlık altında değerlendirilmiştir. Hazirede toplamda 34 kaideli-pehleli mezar, 13 lahit mezar, 48 tanede çerçeveli mezar bulunmaktadır.

Şahide tipolojisi başlığı adı altında silindirik, dikdörtgen levha formlu ve sekizgen olmak üzere üç grup incelenmiştir. Haziredeki 99 mezardan 3 tanesinde silindirik, 95 tanesinde dikdörtgen levha form ve 1 tanesinde sekizgen form bulunmaktadır. Nitekim hazirede toplamda 5 silindirik, 2 sekizgen ve 178 levha formlu şahide bulunmaktadır. Bu çalışmanın sonucu olarak elimizde bugüne kadar değerlendirilmemiş ve karşılaştırmaları yapılmamış mezarların tipolojisi yapılarak nitelikleri ortaya konulmuştur.

Hazirede yer alan 99 mezardaki başlıklar sınıflandırılmıştır. Bunlardan otuz bir adet kâtibi kavuk, yirmi adet ulema sarık, iki adet örfi kavuk, bir adet kallâvî kavuk, bir adet düz sarık, bir adet dardağanlı sarık, bir adet güneş kursu, beş adet hotoz başlık değerlendirilmiştir. Başlık tipolojisin sonucu olarak yüzyıllar içerisinde mezar taşlarında görülen değişimleri hazire bünyesinde vermek hedeflenmiştir.

Süsleme kompozisyonu başlığı altında kendi içerisinde bitkisel, rozet, geometrik, nesneli ve mimari elemanlar olarak 5 alt başlık halinde tasnif ve tasvir edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda bu güne kadar ele alınmayan bitkisel formların bilgisayar çizim programı ortamında detaylı çizimleri yapılmıştır. Süsleme ögeleri üzerindeki değişimlerin anlaşılabilmesi ve literatürde takip edilebilecek bir donenin hedeflenmesi için katalog numaraları kronolojik bir düzen içerisinde verilmiştir. 18. yüzyıl bezeme programına dair önemli detaylar barından bu hazire üslup birliğinin takip edilmesi açısından oldukça önemlidir. Tezyini unsurların çoğunlukla kadın mezar taşlarında toplandığı görülmüştür.

Çalışmamızın son bölümünü ise kitâbeler ve muhtevası oluşturmaktadır. Burada bir mezar taşının kimliklerine dair detaylar ele alınmıştır. Mezar taşı kitâbelerinden anlaşıldığına göre külliyenin bânîsi olan Ahmed Eminzâde ve Eminzâde soyundan gelenlerine dair önemli bilgiler elde edilmiştir. Bu bölümüm sonucu olarak da hazirede bugüne kadar dikkatleri çekmeyen fakat tarafımızdan ilk defa tesbit edilmiş veriler bulunmaktadır. Hazirede yer alan 42, 78 ve 91 numaralı kataloglardaki mezarların

hattatları(Abdullah Rakım, Rıf'at, Nevres) ve şairleri(Gaybi, Pâkî, ilhâmi, Burhanettin) kitâbeler üzerinde yapılan tahliller sonucunda ortaya çıkartılmıştır.

KAYNAKÇA

Açıkgözoğlu, A. Sacit, "Hekimoğlu Ali Paşa Câmii Hazîresi" *Kaybolan Medeniyetimiz: Hekimoğlu Ali Paşa Cami Haziresi'ndeki Tarihi Mezar Taşları*, Damla Yayınevi, İstanbul 2005, s. 18.

Açıkgözoğlu, A. Sacit, *Eyüp Sultan Civarında İmzalı Mezar Taşı Kitâbeleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995, s. 16.

Akıllı, Hüseyin, "Edirne Osmanlı Mezarlıklarının Restorasyon ve Konservasyon Işığı Altında Değerlendirilmesi", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* Mezarlık Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 147.

Altıer, Semiha, "Çanakkale-Kumkale Beldesi Türk Mezarlığı'ndaki Mezar Taşlarının Türk Sanat Tarihi Açısından Değerlendirilmesi", *Kumkale Tarihî Türk Mezarlığı*, Çanakkale 2012, s. 20.

Aydoğdu, Ayfer, *19. Yüzyılda İstanbul'daki Bazı Hazirelerdeki(Sur İçi Bölgesi) Mezar Taşlarında Kullanılan Motiflerin Analizi*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 17.

Aydüz, Salim- Kumbasar, Zeliha, *"*Üsküdar Semtinde Bulunan Muvakkithaneler ve Güneş Saatleri*",5.Uluslararası Üsküdar Sempozyumu: 1-5 Kasım 2007 Bildirileri,* Üsküdar Belediyesi, C: I., İstanbul 2008, s. 77-84.

Aydüz, Salim, *İstanbul Muvakkithaneleri ve Muvakkitleri*, Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, İstanbul 2009, s. 92.

Ayvansarâyî, İ. Hüseyin, *Hadîkatü'l-Cevâmi İstanbul Camileri ve Diğer Dini-Sivil Mimari Yapılar*, (hzl. Ahmed Nezih Galitekin), İşaret Yayınları, İstanbul 2001.

Azaklı, Tuba Ruhengiz, *Hat ve Süsleme Sanatları ve Mimari Üslup Bakımından Yahya Efendi Kabristanı Mezar Taşları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 432-33.

Bakırcı, Naci, *Mevlevi Mezar Taşları*, Rumi Yayınları, İstanbul 2005, s. 96.

Başkan, Seyfi, *Karamanoğulları Dönemi Mezar Taşları*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 9.

Berk, Süleyman, *Zamanı Aşan Taşlar*, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s. 40.

Boşdurmaz, Nurcan, *Bosna Hersek Mezar Taşları*, Türk İslam Kitâbeleri Dizisi, Haarlem 2011, s. 44.

Boyraz, Şeref, *Türkiye'de Mezar Taşı Sözleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s. 125.

Bulut, Mustafa, *Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2012, s. 491-581.

Bulut, Mustafa, "Sultan II. Mahmut Türbesi Haziresi'ndeki Ulusal Mimarlık Dönemi Mezarları", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmaları Dergisi*, Türk-İslâm Medeniyeti İlmi Araştırmalar Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, S. 21, s. 206.

Bülbül, A. Hamdi, *Üsküdar'da Taşınmaz Kültür Varlıklarındaki Onarımların Cami Yapılarında Saptanması*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002, 46.

Canca, Gülçin Erol, "Üsküdar Ahmediye Külliyesi ve Lale Devri Mimarisi İçinde Bir Değerlendirme" *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu,* C. I., İstanbul 2009, 195-199.

Çakar, Gülşen, *Bursa, Emir Sultan Mezarlığı'ndaki 18. ve 19. Yüzyıl Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 17-21.

Çal Halit - İltar, Gazanfer, *Giresun İli Mezar Taşları*, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara 2011, s. 41.

Çetintaş, M. Burak, *1453'ten 1928'e Kadar İstanbul'da Gömülmüş Türk Denizcilerinin Mezar Taşları*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kültür Yayınları, İstanbul 2009, s. 27.

Çoruhlu, Yaşar, *Türk Sanatı'nın ABC'si*, Simavi Yayınları, İstanbul 1993, s. 16-23.

Daş, Ertan, *Taşa Kazınan Hayatlar*, İzmir Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, İzmir 2014, s. 193.

Daşdemir, Sema, *İstanbul Selimiye Haziresi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s. 416-453.

Derman, M. Ugur, "Hattat", *İslam Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınevi, C: 16, İstanbul 1997, s. 498.

Doğanay, Aziz, "Sultan II. Murad'ın Vasiyetnamesinin Mezar Mîmarîmize Te'siri", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* Mezarlık Vakfı Yayınları, İstanbul 1999, s. 100-102.

Elçi, Tahir, *Ahmediye Külliyesi ve Bir Çağdaş Kullanım Önerisi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1987

Eren, Naci, *Hece Tahtaları: Antalya-Burdur-Bolu-Muğla Çevresi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1984, s. 7.

Güvelioğlu, İshak Güven, *Osmanlı Mezar Taşları: Zeynep Sultan Haziresi*, Türkiye Anıtlar Derneği Yayınları, İstanbul 2008, s. 24

Hans-Peter Laqueur, *Hüve'l-Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, çev. Selahattin Dilidüzgün, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s. 150-55.

Haseki, Metin, *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları*, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, İstanbul 1977, s. 7.

Haskan, M. Nermi, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, Üsküdar Belediyesi Araştırmaları Merkezi, C: I-III, İstanbul 2001.

Hiçyılmaz, M. Ümit, *Rize-Pazar Osmanlı Mezar Taşları*, Pazar Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 38.

Kara, Hacer - Danış, Şerife, *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2005, s. 474.

Karaçağ, Demet, *Bursa'daki 14-15. yüzyıl Mezartaşları*, Övendire Danışmanlık-Tanıtım Hizmetleri S.T.L.Ş. Ankara 1994, s. 7.

Karakaş, Mahmut, *Şanlıurfa Mezar Taşları*, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2012, s. 17-18.

Karamağaralı, Beyhan, *Ahlat Mezar Taşları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 65.

Karamağaralı, Beyhan, "İçiçe Geçmiş Daire Motiflerinin Mahiyeti Hakkında", *Günel İnal'a Armağan Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1993, s. 249-270.

Kaya, Erkan, *Ayasuluğ Bölgesinde Bulunan Beylikler Dönemi Mezar Taşları ve Kitâbeleri*, Zinde Yayınevi, İstanbul 2012.

Koçu, R. Ekrem, "Ahmediye Cami ve Külliyesi", *İstanbul Ansiklopedisi*, C: I, İstanbul 1975, s. 378-82.

Komisyon, *İstanbul'un Sokak İsimleri Tarihi*, Us Medya Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 594.

Komisyon, *İstanbul Tarihi Çeşmeler Külliyatı*, C.I, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi, İstanbul 2006, s. 112-113.

Komisyon, *Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi*, Üsküdar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 51.

Komisyon, *Edirne Müzesi Osmanlı Mezar Taşlarından Örnekler*, Trakya Kalkınma Ajansı, Edirne 2011, s. 2.

Konyalı, İ. Hakkı, *Abideleri ve Kitâbeleri ile Üsküdar Tarihi*, C. I-II, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1976, s. 88.

Kut, Günay-Eldem, Ethem *Rumelihisarı Şehitlik Dergâhı Mezar Taşları*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2010, s. 86.

Kütükoğlu, Mübahat, *1869'da Faal İstanbul Medreseleri*, Edebiyat Fakülteleri Matbaası, İstanbul 1977, s. 27-28.

M. Ozan Semerci, *İzmir'in Hazireleri,* Türk Ocakları İzmir Şubesi Yayını, İzmir 2004, s. 33.

Mülayim, Selçuk *"Rumî Motifinin Zoomorfik Kökeni Hakkında"* Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1989 Ankara, s. 177-181.

Öz, Tahsin, *İstanbul Camileri,* C: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1987, s. 3.

Özcan, Ali Rıza, "Mezar Taşları Üzerindeki Sembolik İfadeler" *Kaybolan Medeniyetimiz: Hekimoğlu Ali Paşa Cami Haziresi'ndeki Tarihî Mezar Taşları*, Damla Yayınevi, İstanbul 2005.

Özcan, Ali Rıza, *İstanbul'un 100 Mezar Taşı*, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2012.

Öztürkçü, İbrahim, "Üsküdar'da Bir Lale Devri Yadigârı: Ahmediye Külliyesi", *İsmek El Sanatları Dergisi*, S.13, İstanbul 2012, s. 154-160.

Ragheb, Youssef, "İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı", *İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, Türk

Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996, s. 19.

Sevim, Nidayi, *Medeniyetimizin Sessiz Tanıkları*, Abide Yayınları, İstanbul 2007, s. 55.

Sevin, Emine Nilüfer, *Çorum Şehri Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

Tanışık, İ. Hilmi, *İstanbul Çeşmeleri(Beyoğlu ve Üsküdar Cihetleri),* C.II, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1945.

Tüfekçioğlu, Abdülhamit, *Edincik'te Türk Mimarisi ve Mezar Taşları,* Edincik Belediyesi Kültür Yayınları, Bursa 2005, s. 29-84.

Tüfekçioğlu, Abdülhamit, "Türk-İslâm Dönemi Türbe ve Mezar Taşı Kitâbelerinde Tarih İbâreleri", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* Mezarlık Vakfı Yayınlar, İstanbul 1999.

Uğurluel, Talha, *İstanbul, Tahtakale'de Yavaşça Şahin Haziresi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 73-75.

Ulvi, İdris, *Üsküdar Ahmediye Külliyesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Türk Sanatı Kürsüsü, Lisans Tezi, İstanbul 1982, s. 10.

Ünlü, Seyfettin *Bir Ulu Rüyayı Görenler Şehri Üsküdar,* Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 2006.

Yer, Kader, *Trabzon Sülüklü Şehir Mezarlığındaki 18. Yüzyıl Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004,s. 190.

Yılmaz, Hande, *Anadoluhisarı Sultan II. Bayezid Han Mezarlığı Mezar Taşları*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sakarya 2009, s. 312.

Yüksel, , İ. Aydın, "Ahmediye Külliyesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* C: I, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, C.I, İstanbul 1994, s. 136.

Arşiv Kaynakları

BOA. BEO. 1189/89138, 1316 R.18. B-1.

BOA. BEO. 1303/97716, 1316 Z. 25, B-1.

BOA. BEO. 2894/217046, 1324 C. 29. B-2.

BOA. BEO. 651/48820, 1313 M.17. B -1.

BOA. C.EV. 175/8741, 1211 R. 15, B-1.

BOA. C.EV. 355/18025, 1134 Za. 27 B-1.

BOA. C.EV. 83/4143, 1086, C. 29.B-1.

BOA. D.BŞM.MHF. 20/1 1143 M. 02.

BOA. DH.MKT. 1343/105, 1301 R. 15, B-1.,

BOA. DH.MKT. 156/26, 1311 R. 13, B-2. M.

BOA. EV.d. 31721/1333 M. 03.

BOA. EV.d. 932, 1250 Ş. 29, B-29.

BOA. İ.DH. 694/48535, 1291 Za. 22, B-1.

BOA. İ.EV. 10/9, 1313, M. 14.B-2.

BOA. İ.ŞD. 101/6003, 1307 L.12. B-2.

BOA. İDH. 694/48535, 1291 Za. 22, B-1.

BOA. MKT.NZD. 349/34, 1277 L. 12. B-1.

BOA. ŞD. 134/51, 1313 M. 04, B-2.

BOA. ŞD. 144/35, 1315 Za. 29, B-1.

SÖZLÜK

A

Afvike: Af

Agâh: Bilir, bilgili

Ahibaii: Sevdikleriniz

Ahir: Son, sonraki,

Ahsen: Daha güzel, çok güzel

Aka: Ağabey

Akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç

Alayık: Tek tırnaklılarda özellikle atlarda görülen bulaşıcı hastalık

Allam: En çok bilen, her şeyi hakkı ile bilen

Âmede: Gelmiş, vürud eylemiş

Amel: Yapılan iş

Anber: Güzel koku,

Ankebut: Örümcek

Asude: Rahat, sakin

Aşret: Kabile, göçebe halinde yaşıyan bir soydan gelen cemaat. Yakın akraba, âile.

Avdet: Dönüş, geri gelme

Azam: Büyük, çok büyük

Azze ve celle: Aziz ve celal olsun, oldu

B

Bay: Parası, malı çok olan, zengin

Bekâ: Kalıcılık, ölmezlik

Berin: En yüksek, çok yüce

Beşer: İnsanoğlu, insan

Bezl: Esirgemeden vermek, bol bol verme

Bezm: Dost toplantısı

Bi-avfike: Affınla

Bike: Benzersiz, eşsiz

Bilbedâhe: Açıktan, aşikâr olarak

Bint: Kız, kızı

Bise: Ne fena, ne kötü

C

Cabi: Evkaf gelirlerini ve zekâtları toplayan tahsildar verilen isim

Cayi: Aç, acıkmış

Cealtü: Yapmak, yerine koymak, var olan bir şeyi bir halden diğer hale çevirmek

Celal: Büyüklük, ululuk, öfke

Cemazeyilahir: Hicri takvimin altıncı ayı

Cemazeyilevvel: Ay takviminin beşinci ayı

Cemia: Toplanma yeri

Cennet-i me'vâ: Cennetin bir tabakası

Ceva: Geniş, bir kere acıkmak

Cevr: Zulüm, haksızlık, eziyet

Cihan: Evren, âlem, dünya

Cilve-gahı: Cilve edilecek yer

Cinan: Cennetler

Cündi: Ata iyi binen, binici, süvari, asker

Cürm: Kabahat, kusur, hata

Cüvan: Civan, Genç

Çayan: Akrep, yılan, zehirli hayvan

Çelebi: Bektaşi ve Mevlevi pirlerinin en büyüklerine verilen ünvan

Çeşan: Topuz

Çeşmi dil: Basiret, kalp gözü

Çeşni: Yiyeceğin ve içeceğin tadı, tadımlık

D

Dabir: Arka, kök, nihayet, son, ahir

Dai: Dua eden, duacı, davet eden

Dâkat: Kapı

Dar: Yer, mekân, konak

Delail: Deliller, ispat vasıtaları

Dem: Kıvama gelme, soluk, nefes

Dez: Boğmak

Dırîğ etmek: Esirgemek

Dirîğa: Yazık, eyvahlar olsun

Dürretü't-Tâc: Taçtaki değerli taşlar

E

Ecel: Hayatın sonu, ölüm zamanı

Ecir: Sevap

Edna: En aşağı, basit, küçük

Ehel: Bir işte yetkili olan, bir işi yapan, Sahip, Büyük aile

Eklil: Ağaç dalları ve çiçeklerle yapılan taç

el-Hâc: Hacı

Elnigme: Lütuf, nimet

Emetullah: Allah'ın kulu (kadınlar için kullanılır)

Emsa: Akşam olunca

Encam: Son, işin sonu, gelecek

Esbak: Eski, geçmiş, önceki

Eşraf: Bir yerin zenginleri, sözü geçenler

Evla: Ateş, kızgın yağın içine bir şey atıldığında çıkan ses

Eyşan: Şanlı güzel, güzelliği ile ünlü

Ezvac: Çiftler, zevceler

F

Fahir: Şanlı, şerefli, onurlu

Fahr-i âlem: Peygamberimizin adı, bütün âlemin kendisi ile şeref bulduğu kişi

Fâni: Ölümlü, gelip geçici

Farin: Kaçak

Fâtiha: Kur'an'ın ilk suresi \ bir şeyin başlangıcı

Fazıl: Faziletli, erdemli

Fazl: Âlimlere yakışır olgunluk

Fehenniuni: Kutlamak

Ferak: Korku

Fergat: Grup

Fevt: Elden çıkma, yitme, ölme

Fevtin: Ölme, yitme, elden çıkma

Feyz: Ölmek

Feza: Uzay

Fiha: İçinde

Firaş: Döşek, yatak, minder

Firdevs: Cennet, cennetin en yüksek yeri, güzel bahçe

Furgan: Kuran

G

Gafûr: Çok bağışlayıcı, merhamet eden

Gaile: Sıkıntı, dert

Garimet: Rakip(kadın için)

Gark: Suya batma, boğulma

Gavl: Helak etmek

Gayb: Gizli olan, görülmeyen, belirsiz

Gulamı: Köle, oğlan

Gurra: Kıymetli, değerli

Gurre: Parlaklık, her şeyin başlangıcı

Gurret: Başlamak

Gülşen: Gül bahçesi

Gülzâr: Gül bahçesi

Güzî: Seçilmiş, seçkin, beğenilmiş

H

Hacet: İhtiyaç duyulan şey, gerekli şey

Hafid: Erkek torun

Hafide: Torun, kız torun

Halile: Eş, karı

Haml: Yük

Harud: Bir melek

Hasb: Birisinin sülalesi cihetinden iftihar yolu ile saydığı iyilik

Hassa: Özgülük, özellik, hasiyet

Hatib: Hitap eden, söz söyleyen

Hatif: Sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen, gaipten işitilen ses

Hayf: Haksızlık, zulüm

Hayfa: Eyvah, yazık, anlamlarında kullanılan bir söz

Haza: Bu, şu, o, etkisiz, kusursuz

Hazinedar: Bir hazineyi bekleyen, yöneten kimse

Hazire: Çevresi parmaklıklarla çevrili mezar yeri

Hikem: Hikmetler

Huslat: Güzel karakter

Husur: Yorulmak

Hüdavend: Allah, sahip

Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî: O (Allah) kalıcı ve yaratandır

İ

İcâbet: Bir çağrıyı yerine getirme, gitme

İçre: İçinde

İdadi: Lise derecesinde okul

İffet: Namus, temizlik

İhba: Örtmek, saklamak, gizlemek

İktibal: Kıymet verme, iyi karşılama, hürmet gösterme.

İrciî emri: Ruhun dünya hayatını yaşarken Allah'a dönüşü

İrtihal: Ölüm

İza: Birdenbire

İzzet: Büyüklük, yücelik

K

Kadem: Ayak, adım

Kadimta: Gedin

Kadir: Değer, kıymet, itibar

Kâffe: Bütün, tamam, hep

Kâne: Olmak

Kanet: Oldu (kadın için)

Karentühu: Bağlanmak

Kasır: Köşk

Kebeyti: Ev gibi

Kelile: Zayıf (kadın için)

Kerim: Soylu, asil, cömert

Kerime: Kız evlat

Ketebe: Yazıcılar, kâtipler

Kethüda: Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, kimse

Kevneyn: İki âlem, dünya, ahiret

Kevser: Cennette bulunan kutsal su

Kiram: Soylular, eli açıklar, cömertler

Kure: Demirci ocağı, kuyumcu ocağı

Kuzat: Şeriat namına hükmeden hâkimler, kadılar

Külli: Bütüne ve genele ilişkin

L

Laka: Senin için

Latif: Yumuşak, hoş, ince bir güzelliği olan

Lâ-yemût: Ölmez, mahvolmaz, hayatı sona ermez

Lekan: Olsa

Lemma: Başlık, baş kelime

Lev: Daha ziyade, olsa bile

Levhai: Levha

Livahid: Allah için

Lütuf: Önem verilen, birinden gelen iyilik, yardım

M

Mabude: Şirk, evham ve putperestlikten doğan kadın heykeli ve emsali put

Mağfiret: Bağışlama

Mağfûr: Affolunmuş, bağışlanmış

Mağsûme: Hatasız(kadın için)

Mahal: Yöre

Mahdum: Erkek evlat

Mahmude: Otsu bir bitki

Main: Saf, akarsu, cennet şerbeti

Makbule: Kabul olunmuş, alınmış

Maksud: İstenilen şey, istek, niyet

Maktum: Gizli, saklı

Mazhar: Bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer veya kimse

Mecma: Toplanılacak yer, kavuşulan yer

Mehyai: Doğdum

Melekût: Ruhlar ve melekler âlemi

Mend: Onarım, tamir olunmuş yer

Mendude: Balçıklı ve kesekli yer

Menkabet: Güzel karakter

Mennan: Çok ihsan eden, veren

Meram: İstek, amaç, gaye, maksat

Merhûm: Ölmüş Müslüman erkek

Mesned: Dayanacak yer, nokta

Meşam: Koku alacak yer, geniz

Meşayih: Şeyhler, pirler, ihtiyarlar

Meşhed: Bir kimsenin şehit düştüğü yer. Şehitlerin mezarlığı olan yer

Meva: Sığınılacak yer, yurt, mesken

Mevali: Osmanlı devletinde görev yapan yüksek dereceli ilim adamları

Mevt: Ölüm

Mevsuf: Vasıflanan bir sıfatla tavsif edilen.

Mezâhib: Mezhepler

Mihnet: Sıkıntı, üzüntü

Monla: Büyük kadı, medrese öğrencisi

Mucaver: Bitişik

Muhakkik: Gerçeği araştıran

Muhalled: Daim, ebedi, ölümsüz

Muhtâc: İhtiyacı olan

Muin: Yardımcı

Mukadderat: Yazgı

Murtaza: Kendisinden razı olunmuş, HZ. Ali'nin lakabı

Mutahır: Temiz

Mutam: Yiyeceği, yiyeceği olan

Muvahhid: Allah'ın birliğine inanan

Mücavir: Yakın komşu

Müdam: Devam eden, sürekli

Müğminat: Mümin(kadınlar için)

Mülhem: İçe doğmuş, Allah'ın ilham ile kalbi bildirdiği

Münevver: Aydın kimse

Mürğ: Kuş, bülbül

Müşfik: Sevecen, şefkatli

Mütesellim: Tanzimat'tan önce sancak beylerinin sancak ve ilçeleri yönetmekle görevlendirdikleri kimse

Müteveffa: Ölmüş, ölü, ölen

N

Nagehan: Ansızın, birdenbire,

Naib: Vekil, birinin yerine geçen

Nail: Erişmiş, başarmış, kazanmış

Mamurda: İsteksiz

Nasruhû: Koruyucu

Naze: Burun, su kütlesi içinden dışarı açılan kara parçası

Nefekatü: Ödemek

Nehva: Bir şey kastetmek

Nesar: Bir kuş adı

Nişancı: Name ve fermanların başına tuğra çeken görevli

P

Pak: Temiz

Pedir: İstemek, ısmarlamak

R

Rammetullahi aleyh: Allah'ın rahmeti (onun) üzerine olsun

Ravza: Çimeni ağacı bol olan yer, bahçe

Rebiyülâhir: Ay takviminin dördüncü ayı

Reca: Umut, umma

Reh: Yol, kaide, usul

Res: Düşünen varlık, düşünen öz

Revan: Giden, yürüyen

Rıdvan: Razı olma, hoşnutluk, memnuniyet

Rıyaz: Bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler

Rızâ'en li'llâh: Allah'ın rızası için

Rıfâiyye: Tarikat

Rihlet: Göçmek, ölmek

Rikâb: Büyük, saygın bir kimsenin huzuru

Ruba: Giysi, giyecek, urba

S

Sabıka: Geçmiş bulunan şey, geçmiş bulunan olay

Sadr: Her şeyin evveli ve başlangıcının en iyisi

Safer: Ay takviminin ikinci ayı

Sahibü'l-hayrât: Hayır sahipleri

Salihat: Dine uygun bir hareket

Saye: Gölge, koruma, yardım, sahip çıkma

Secr: Kızdırmak

Selâtin: Sultanlar

Ser: Baş, kafa, başkan

Servi: Çok koyu yeşil yapraklı bir ağaç

Seyyid: Hz. Peygamber'in soyundan gelen kimse

Sıbyan: Çocuklar, sabiler

Siklet: Sıkıntı, ağırlık, yük

Silâhşorân: Özel silahşör

Sind: Destek

Sine: Göğüs, gönül, yürek

Sülleme: Merdiven

Ş

Şahide: Mezar taşlarına verilen ad

Şayan: Uygun, yaraşır, değer, layık

Şekva: Yakınma, sızlanma, şikâyet

Şems: Güneş

Şerm: Yarmak, hediye etmek

Şevval: Hicri takvime göre ramazandan sonra gelen ay

T

Taat: Allah'ın buyruklarını yerine getirme, ibadet etme

Takva: Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyruklarını yerine getirme

Taun: Veba hastalığı

Tayf: Görüntü, hayalet, ruh

Teazameni: Aşırılık

Teberdar: Baltacı, yeniçeriler arasında baltalı asker sınıfı

Tedum: Devam

Teşrifatçı: Resmi günlerde tören ve çağrılarda çağrılan kişileri kurallara göre karşılamakla görevli kimse

Teveccüh: Bir yana doğru yönelme, yüzünü çevirme, sevme

Tuf: Yankı

Turab: Toprağın babası, toprak

U

Ukba: Ahiret

Ulema: Bilginler

V

Vakulu: Söyle

Vala: Şanı yüce, şanlı

Valide: Anne

Vefat: Ölüm

Vel: Döven

Veli: Ermiş, eren, evliya

Veliyye: Ermiş kadın, veli kadın

Vuslat: Sevgiliye kavuşma

Y

Yâ hû: Tevekkül bildiren söz

Yeksan: Düz, aynı düzeyde, eşit

Z

Zâde: Oğul, evlat, doğmuş

Zaim: Zeamet sahibi, kefil

Zanet: Zanaat

Zenbi: Günah, suç

Zev: Ölüm sebebiyle gelen sıkıntı, keder

Zevce: Eş, karı

Zıll: Gölge

Zîb: Süs

Zîde: Çoğalsın, artsın

Zihikam: Bilgelik

Zilhicce: Ay takviminin on ikinci ayı

Zilkade: Ay takviminin on birinci ayı

Zindan: Tutuklu ve hükümlülerin konulduğu kapalı yer

Zişan: Canlı, onurlu, şerefli

Ziyad: Fazlalık, çokluk

Zuamâ: İleri gelen, büyük, önder kişiler

Züriyet: Nesil

EKLER

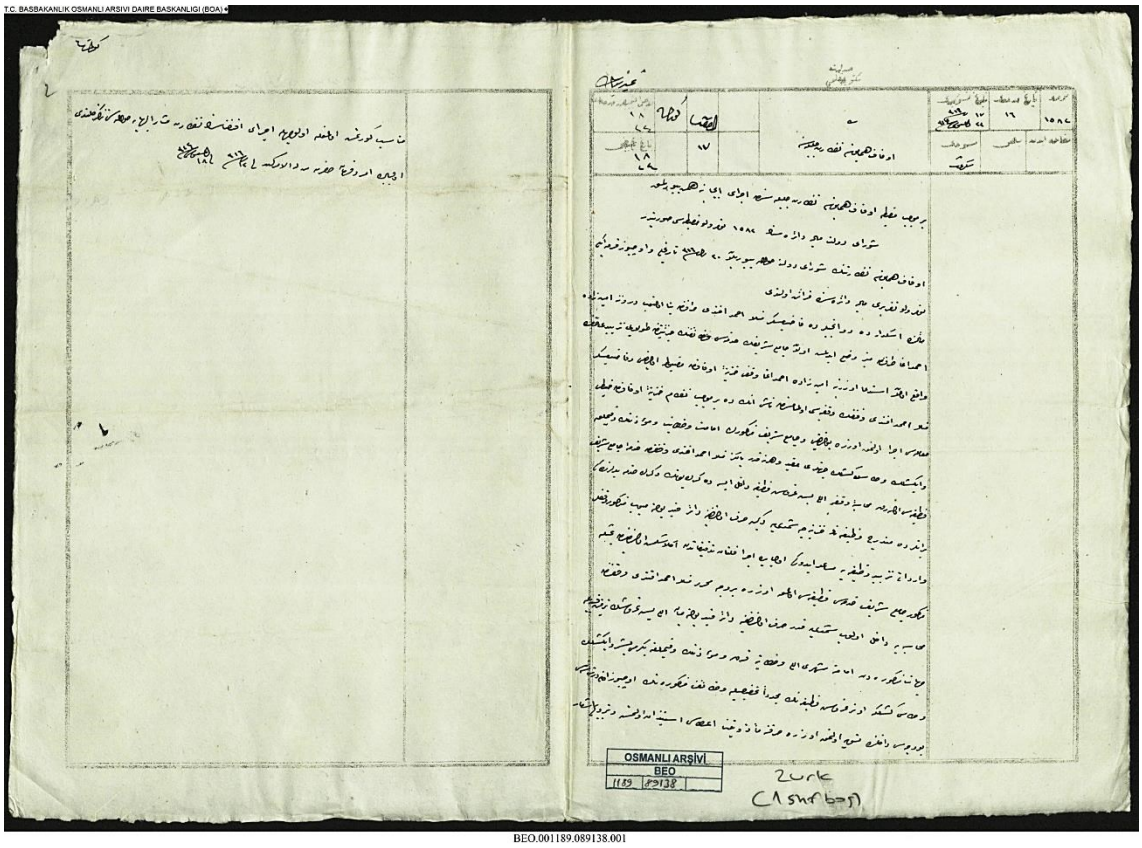
EK 1: Osmanlı Arşiv Belgeleri 516
Belge 1: BOA. BEO. 1189/89138, 1316 R.18. B-1. 516
Belge 2: BOA. BEO. 651/48820, 1313 M.17. B -1. 518
Belge 3: BOA. MKT. NZD. 349/34, 1277 L. 12. B-1. 520
Belge 4: BOA. C.EV. 355/18025, 1134 Za. 27 B-1. 522
Belge 5: BOA. C.EV. 83/4143, 1086, C. 29.B-1. 524
Belge 6: BOA. C.EV. 175/8741, 1211 R. 15, B-1. 526
Belge 7: BOA. BEO. 1303/97716, 1316 Z. 25, B-1 528
Belge 8: BOA. BEO. 2894/217046, 1324 C. 29. B-2 530
Belge 9: BOA. DH. MKT. 156/26, 1311 R. 13, B-1. 531
Belge 10: BOA. DH.MKT. 156/26, 1311 R. 13, B-2. 532
Belge 11: BOA. DH. MKT. 1343/105, 1301 R. 15, B-1 534
Belge 12: BOA. İ.ŞD. 101/6003, 1307 L.12. B-1. 536
Belge 13: BOA. İ.ŞD. 101/6003, 1307 L.12. B-2. 539
Belge 14: BOA. İ.DH. 694/48535, 1291 Za. 22, B-1, ... 541
Belge 15 :Ahmediye Külliyesi Vakfiyesi 553

EK 2: Ahmediye Külliyesi Vakfiyesi……..…….……..542

Belge 15: Ahmediye Külliyesi Vakfiyesi…….……..…553

EK 3: Ahmediye Külliyesi Haziresi Tablosu 554

EK 1: Osmanlı Arşiv Belgeleri

Belge 1: BOA. BEO. 1189/89138, 1316 R.18. B-1.

Transkripsiyon:

Evkaf-ı hümayun nezareti celilesine

Her mucebi mezbuta evkaf-ı hümayun nezareti celilesinden icra-i İcabına……..buyurulmak Şura-ı devlet maliye dairesinin 1582 numrolu mazbatası suretidir.

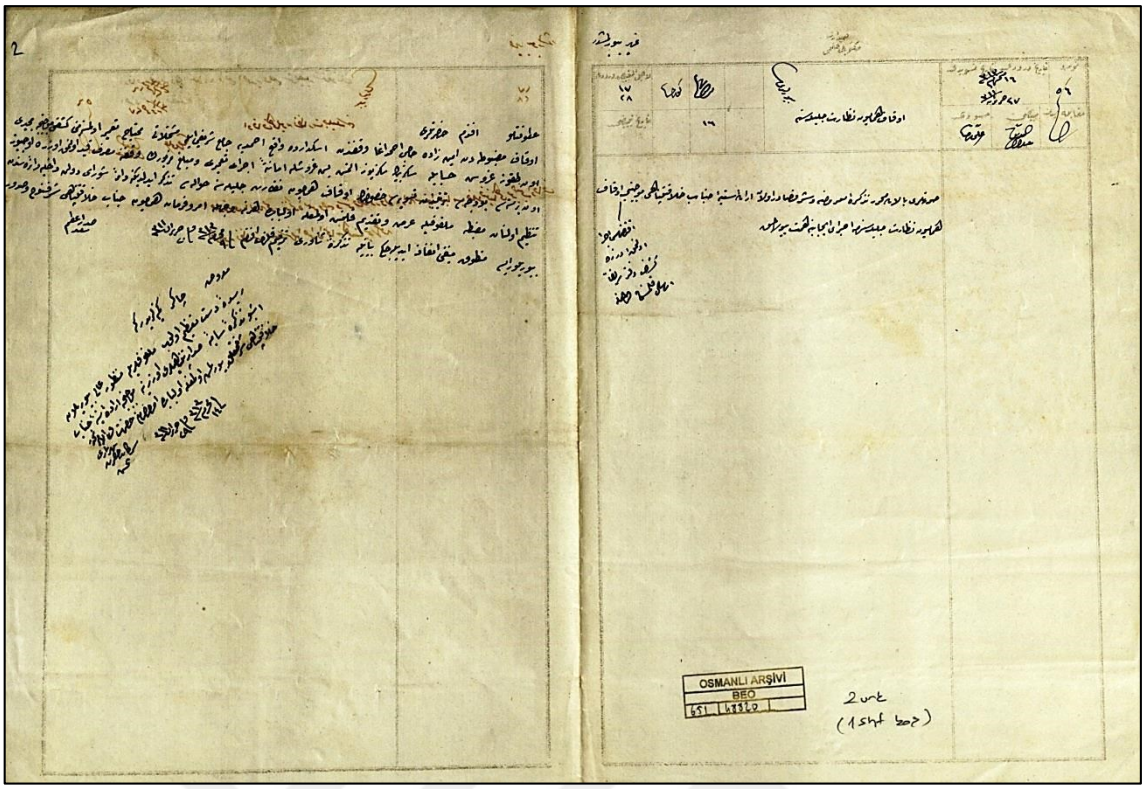
Evkaf-ı hümayun nezaretinin şurayı devlete havale buyrulan 20 recep sene 1316 tarihli ve 342 numrolu takriri maliye dairesinde kıraat olundu.

Mealinde Üsküdar'da …….. civarında kazasker molla Ahmed efendi tarafından bina olunup derumuna Emirzâde Ahmed oğlu tarafından vat edilmiş olan cami şerifin hademesi …….. dolayı tezyidi hakkında Vaki olan isdid-a üzerine Eminzâde Ahmed Ağa vakfı hazine-i evkafdan mazbut olduğu ve kazasker Molla Ahmed efendi vakfının vakviyesi olmamasından naşini onunda bermuceb-i nizam hazine-i evkaftan …… Muamelesi icra olunmak üzre bulunduğu ve cami şerifin mezkurun imamet ve itamet ve müezzinlik ve kayyımlık ……..Cihetleri akit ve her ne kadar yalnız molla Ahmed Efendi vakfının hademe-i cami şerif Vazifesi olarak muhasebe-i vakfa 55 kuruş vazife dahil isede gerek bunun ve gerek hadumiyetlerindeki Beratlarda münderiç vazifesinin hazinecce şimdiye değin harf olunduğuna sair kayd bulunmayıp mezkûr vakıflar Ve iradata tezyidi vazife-i müsait iduğu ol babda ika kılınan tetkikattan anlaşılmış olduğundan bahisle Mezkur cami şerif hademesi vazife olmak üzre bir vechi muharrer molla Ahmed Efendi vakfının Muhasebeye dahil olub şimdiye kadar olunduğuna dair kayd bulunmuyor 55 guruş terkini kaydıyla Cihatı mezkureden imamete şehri elli ve hitabete 40 ve müezzinlik ve kayyımlığa 25 beşer ve …….. 30 guruş vazifenin 10 ar guruş vazifenin mücededen tahsisiyle vazife-i mezkurenin 314 senesi bütçesi dâhilinde tesviye olunmak üzre surfuna mezbuniyet ifası istizam olunmuş ve terdiç işar-ı

(2. Sayfa)

Münasip görülmüş olmağla ol vech ile icra-i iktizasnın nezareti ilayhuya havalesi tezekkür kılındı

Ol babda emru ferman Hz Memlehğı emrindir Fi 12 recep sene 1316 ve fi 18 ağustos …… Sene 1314

Belge 2: BOA. BEO. 651/48820, 1313 M.17. B -1.

Transkripsiyon:

EVKAF-I HUMAYUNNEZARET-İ CELİLESİNE BUYRULDU

Suretleri balada muharrer tezkire-imaruza ve şeref sadır olan irde-i seniyeyi cenab-ı hilafet penahı mucebince iktiza-i icra olunmak üzre teşrif ve ……. Kılınmış olmağla evkaf-ı humayun nezaret-i celilesinden icra-i icabına himmet buyrulmak

16 Muharrem sene 1313 27 Haziran sene 1311

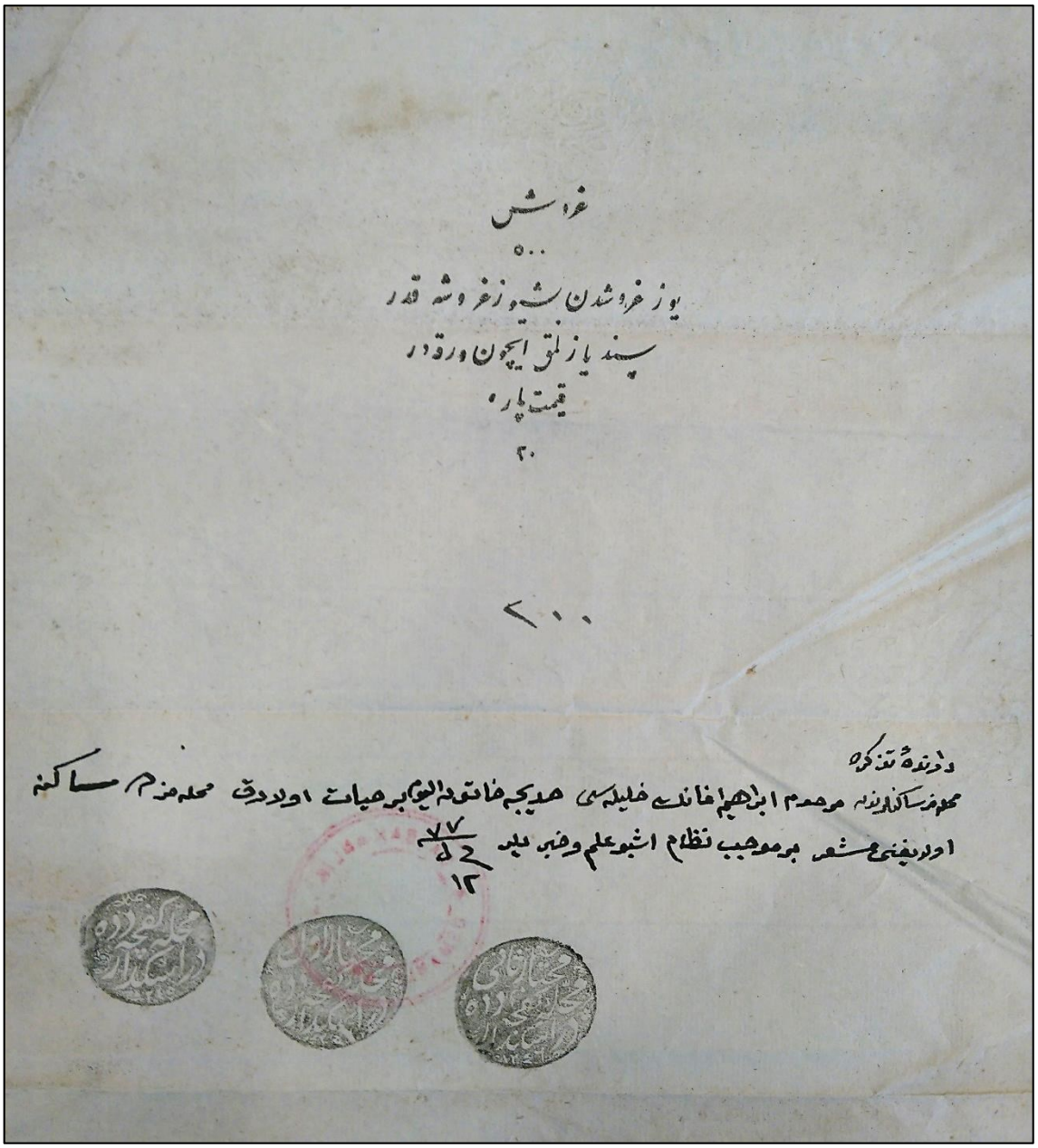
ATUFETLU EFENDİM HAZRETLERİ

Evkaf-ı mezbutadan emin zâde Hacı Ahmed ağa vakfından neve vaki Ahmediye cami şerifi ile müştemilatı muhtacı tamir olmasına mebni keşti mubecimde mecidi on dokuz guruş hesabıyla 8865 guruşla emaneten icra-i tamiri ve memlahi mezburu vakfına meşrut kayd olunmak üzre (bin)üç yüz on bir senesi bütçesi tertibinden tesviyesi hususunun evkafı hümayun mezareti celilesine havalesi tezekkür edildiğine dair şura-i devlet dahiliye dairesinden tanzim olunan mazbuta malfufuyle arz ve taktim kılınmış olmağla ol babda her neveh ile emru mermunı hümayun cenabı ilafet penahı şeref sunuğ ve sadur buyrulur ise mantukı münifi ise mamtuki minifi infaz edileceği beyanıyla tezkere-i senavere-i telkim kılındı efendim fi 9 muharrem sene 1313 ve fi 20 Haziran sene 1311 Sadrazam Said

MAĞRUZİ ÇAKERİ KEMİMELERİDİR Kİ

Reşide-i desti tanzim olub melfutlarıyla manzum ali buyrulan işbu tezkire-i samiyeyi saderet penahileri üzerine mucebince irade-i seniyye-i cenab-ı hilafet penahı şeref müteallik buyrulmuş olmağla ol babda emru …….. hazreti veliyyül emrindir.

Fi 14 muharrem sene 1313 ve fi 29 haziran sene 1313 ser kitap şeyri yâri……

Belge 3: BOA. MKT. NZD. 349/34, 1277 L. 12. B-1.

Transkripsiyon:

GURUŞ

500

YÜZ GURUŞDAN BEŞYÜZ GURUŞA KADAR

PEND YAZILMAK İÇUN VARAKADIR

KIYMET PARE

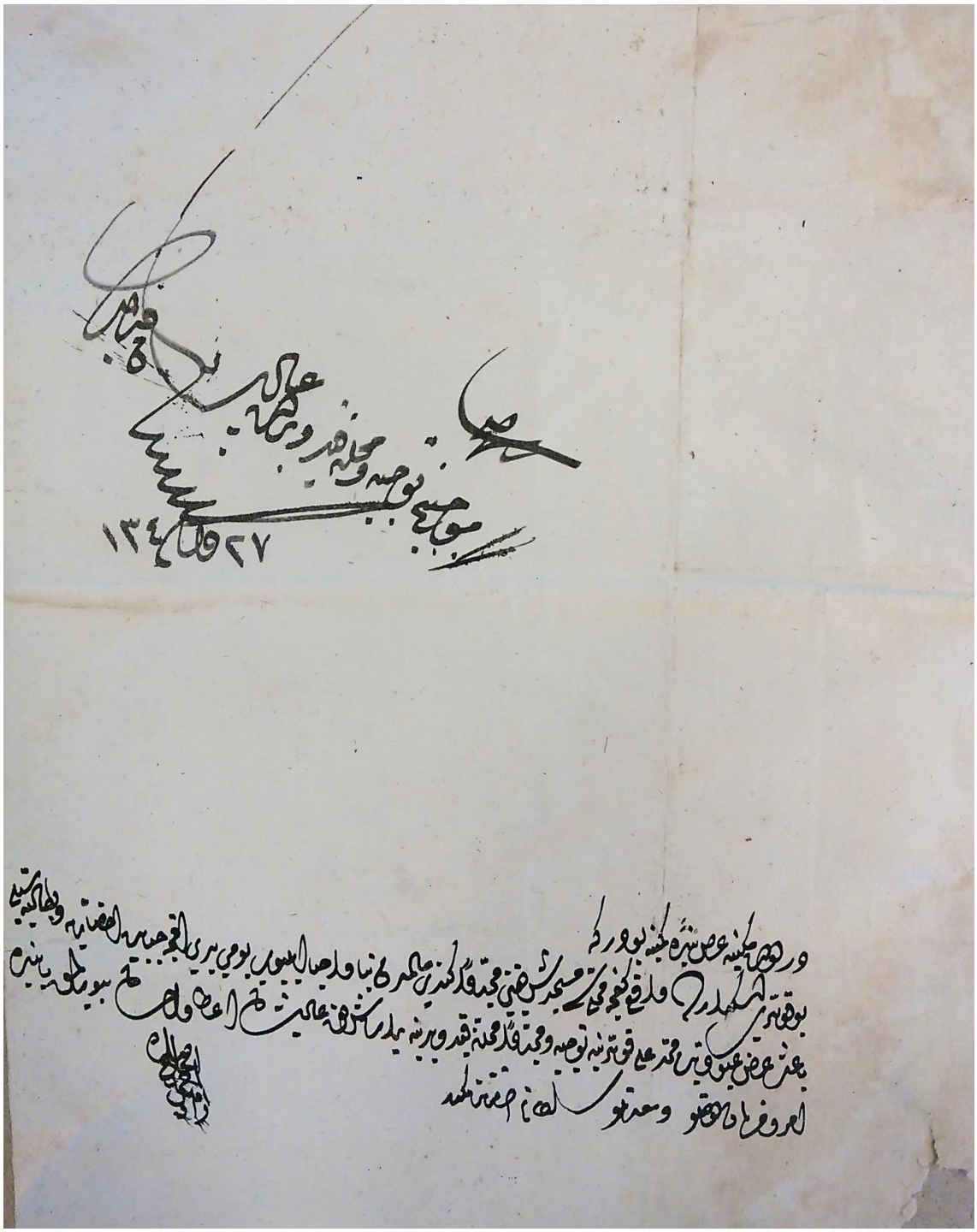
20

200

Darende-i Tezkire

Mahallemiz sakinlerinden merhûm İbrahim Ağa'nın halilesi Hadice hatun ber hayat olarak mahallemizden sakine olduğunı müşir ber – mucedi nizam ilmühaber diler. Fi 12 Şevval sene 1277

1) Mühtezeşanı muhtar-ı sanı	2)Muhtar-ı evvel	3) Mahalle Kefce
Mahalle-i Kefce dede	Mahalle Kefce dede	Kefce dede
Derzasında 11 1246	arasındadır	Dereskezar 1245

Belge 4: BOA. C.EV. 355/18025, 1134 Za. 27 B-1.

Transkripsiyon:

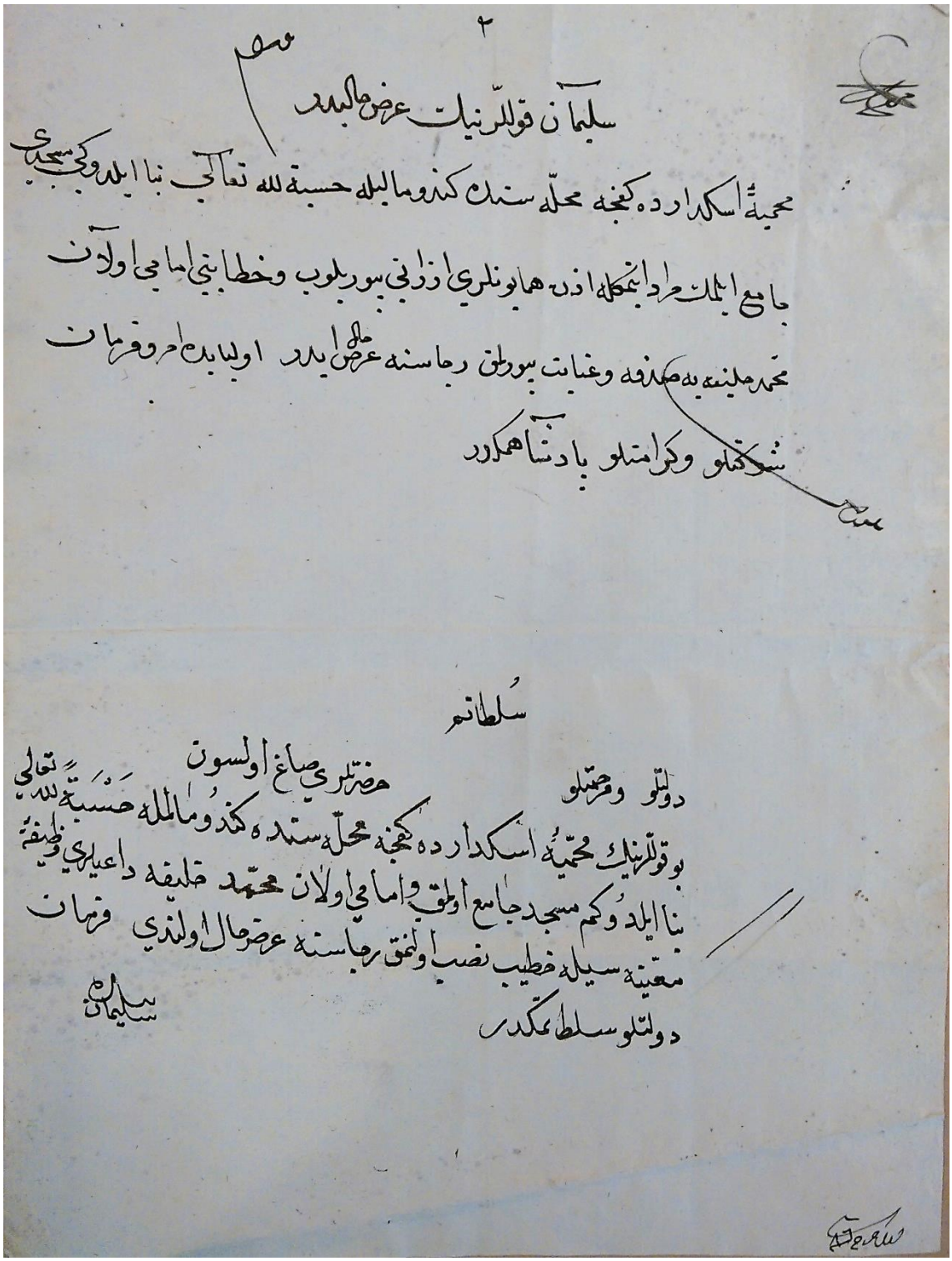
Mucebince tevcih ve mahalline kayd virilen…

27 Zilkade (1)134

Der-i devlet mekine arz-ı bende-i kemine budur ki

Bu kulları(?) Üsküdar'da vaki Kefçe Mahallesi mescid-i şerifini müceddeden kendi malı miri(?) bina ve ihya eyleyüb yevmi yedi akçe... ihzariye ve ibtaliyesinde(?) bâis-i arz… Mehmed Ali kullarına tevcih ve… mahalline kayd ve yedine bir emr-i şerif-i alişan i'ta ve ihsan buyurulmak babında

Emrü ferman… saâdetlü sultanım hazretlerinindir.

Belge 5: BOA. C.EV. 83/4143, 1086, C. 29.B-1.

Transkripsiyon:

HU(BİHİ)

Süleyman kullarının arz-ı halidir.

Mahmiye-i Üsküdar'da kefçe mahallesinde kendu malıyla hasbeten li'llâh-i teâlâ bina eylediği mescidi sehadi Cami eylemek murad itmekle izni hümayunları(nı) ezranı buyrulub hitabeti imamı olan Muhammed halifeye sadaka ve inayet burulmak ricasına ars-ı hal ider ol babda emru ferman Şevketlu ve kerametlu padişahımındır (ARZ)

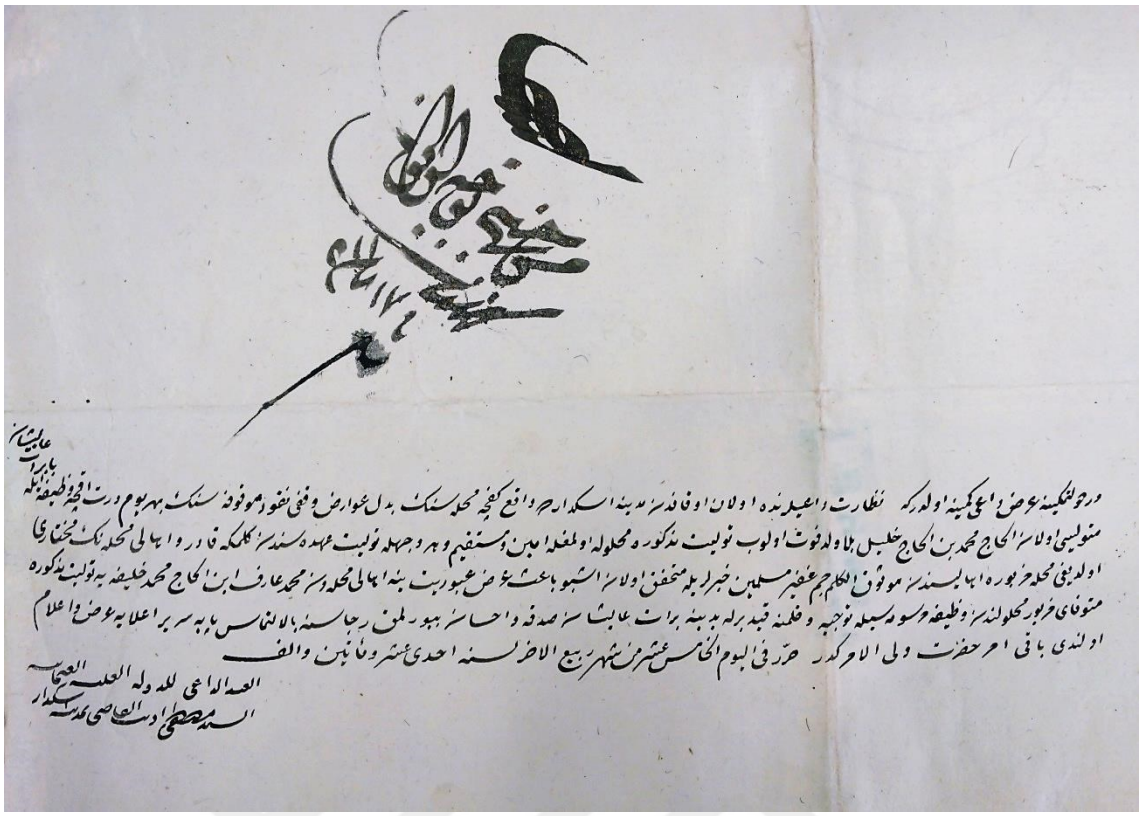
SULTANIM

Devletlû ve merhametlu hazretleri sağ olsun

Bu kullarının mahmiye-i Üsküdarda Kefçe Mahallesinde kendu malımla hasbeten li'llâh-i teâlâ bina eylediğim mescid cami olmak ve imamı olan Muhammed halife dailerı vazife-i muağyenesiyle hatibin nasb olunmak ricasına arz-ı hal olundu ferman

Devletlû sultanındır.

Bende Süleyman

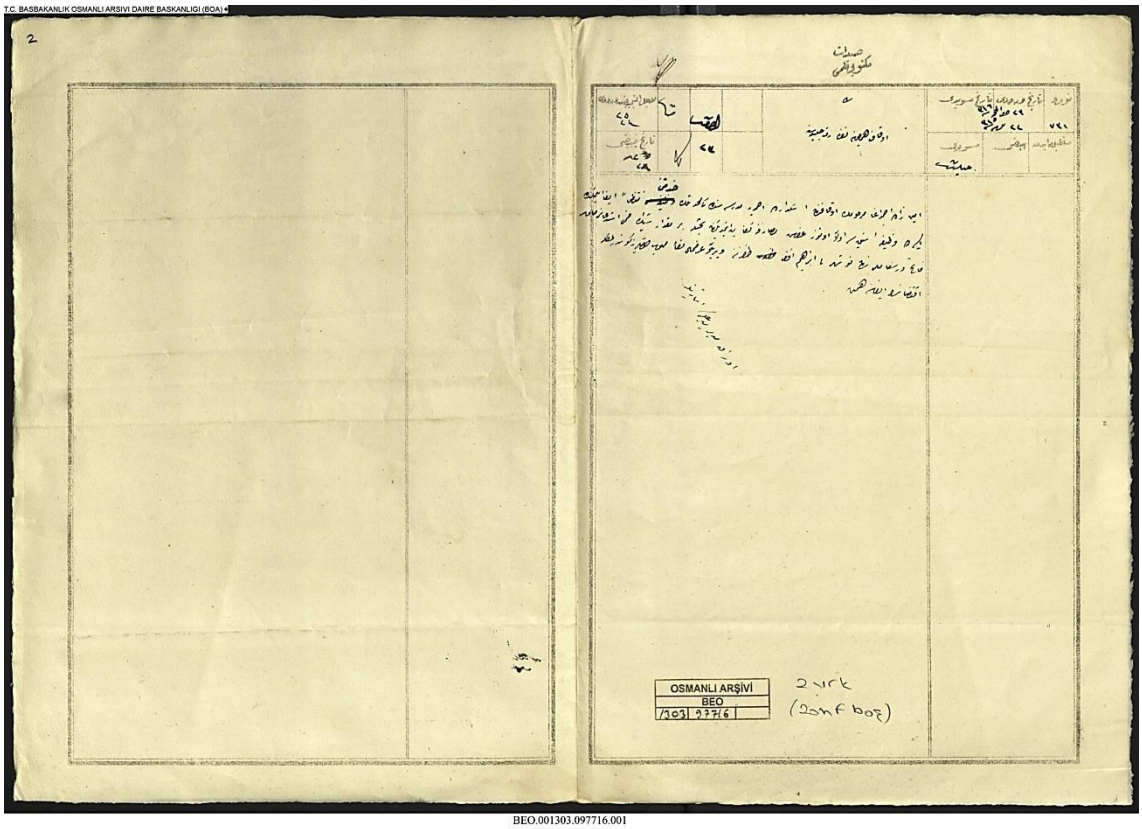

Belge 6: BOA. C.EV. 175/8741, 1211 R. 15, B-1.

Transkıripsiyon:

…… …….. arz-ı daimi komite olur ki nezaret …….. zâde olan evkaftandır. Yine Üsküdarın vaki Kefçe mahallesinin bir bedeli avarız nukuta mevkuvesinin beher yevm dört akçe vazife ile barat-ı alişan mütavalipi olun akaç Muhamet bin akaç halis bila veled kuvvet olub tezkire mahlule olmağla emin ve müstakim ve her vech ile tevliyet uhdesinden gelmeye kadar ve ahali mahallenin muhtarı olduğu mahal …… ahalisinden mevkuf elkalem –i cem-i gafiri müslimin haberleriyle mütehakkık olan işbu baisi arz ubudiyet bend ahali mahalleden Mehed Arif İbni Akaç Mehmed halifeyle tevliyet –i mezkure matuka-i ……. Mhlılundan vazife-i vesulesiyle tevcibi ve hilmeti kaydı birle yedine berat- ı alişan sadaka ve ihsan buyrulmak ricasını bil iltimas payeserir serir-i ağlaya arz ve ilam olundu baki emir hazret-i veliül emir kadar serdar fil yevmil hamiş aşar min şehri rabüül ahir lisene ihda aşar ve mieteyn elf 15 rabiul ahir 1211 el abdüddahi li'llâhi velehül aleyhi……..

Es-seyyid mustafa …….. üsküdar

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
BEO
1303 97716
BEO.001303.097716.001

Belge 7: BOA. BEO. 1303/97716, 1316 Z. 25, B-1

Transkripsiyon:

SADARET MEKTUBU KALEMİ

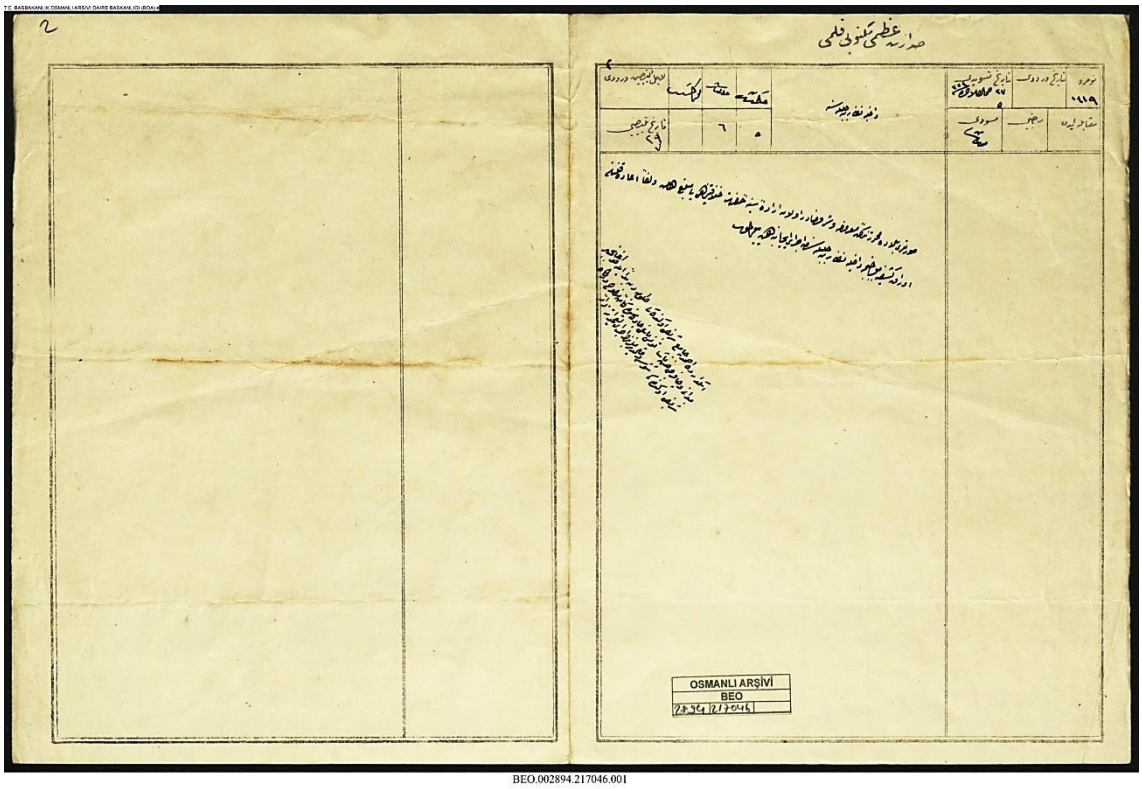
HU Tarih 23 zilhicce sene 1316

22 Nisan sene 1315

EVKAF-I HUMAYUN NEZARETİ CELİLESİNE

Eminzâde Ahmed Ağa merhûmun evkafından Üsküdar'da Ahmediye medresesindeki …….. hizmeti muntazam ifa itmekle isede vazife-i senivyyesi olan otuz guruş masarıfına kifayet itmediğinden bahisle bir miktar ……. Zammı istidası fatih dersicamlarından Nevşehirli İbrahim Efendi tarafından verilen arzuhal leften salb-ı hazretlerine gönderilmekle iktizanın ifasına …….

Evrak müdüriyeti aliyyesi imaretine

Belge 8: BOA. BEO. 2894/217046, 1324 C. 29. B-2

Transkıripsiyon:

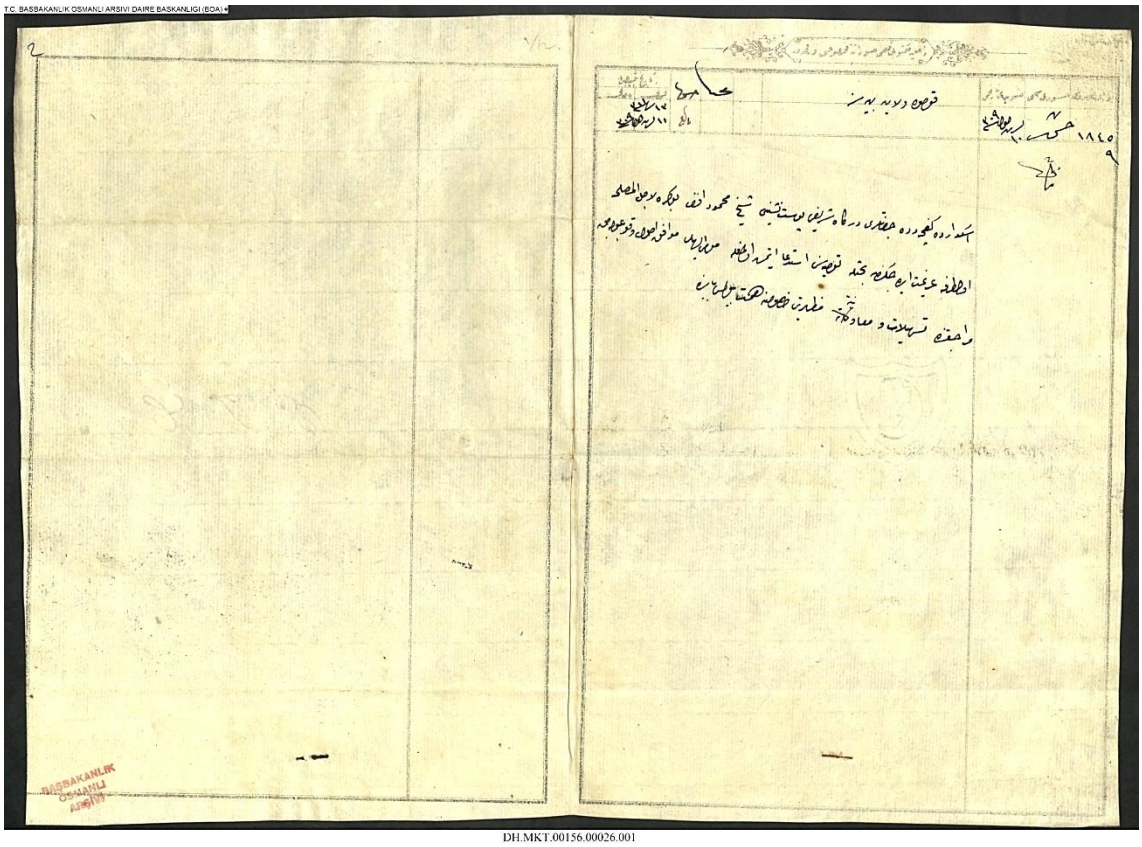
SADARET –İ UZMA MEKTUBU KALEMİ

22 Cemaziyelahir sene 1314

DÂHİLİYE NEZARETİ CELİYESİNE

Suretleri balada muharrer tezkire-i maruza ve şeref sadır olan irade-i seniye hazreti hilafet penahiyi mebla……. Veleffen iade kılınır evrakı teşfikiye mucebince dâhiliye nezareti celilesinden icra-i icabına emir(kelimesi olabilir) buyurulup.

Üsküdar'da Ahmediye cami şerif önündeki ….. ile soğancılar meydanı ve çakırcı Hasan Paşa Tunus Bağı caddesinde kain ….. dergahı şerifi önündeki şöse ve kaldırımların icra-i tamiratına dair.

Belge 9: BOA. DH. MKT. 156/26, 1311 R. 13, B-1.

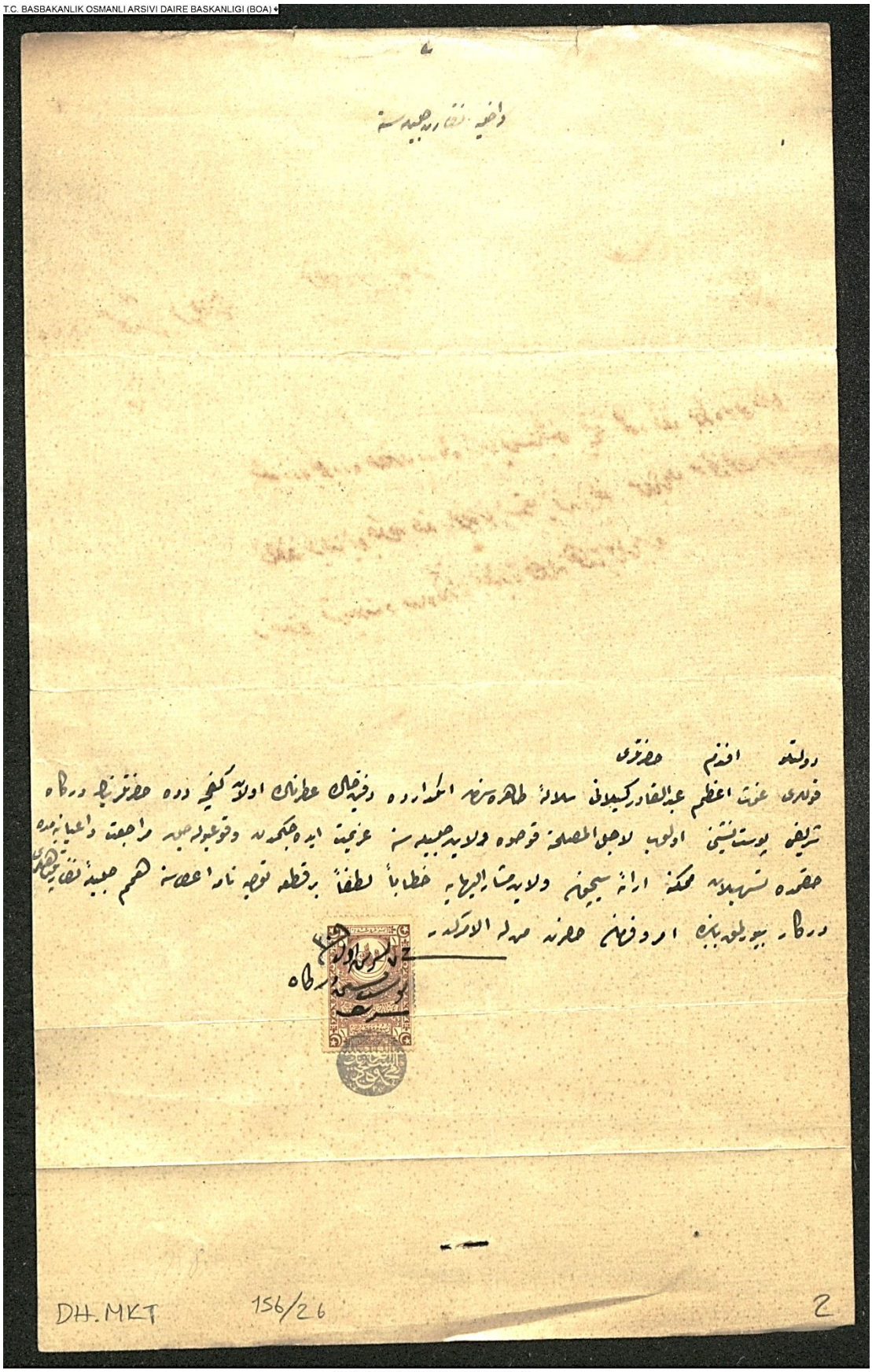
Transkıripsiyon:

KOSAVA VİLAYETİ BEHİYESİNE

10 teşrini evvel 1309

Üsküdar'da kefçe dede hazretleri dergâhı şerifi post nişini, Şeyh Mahmut Efendi bu kerri li- eclil masluha ol tarafa hazimet edeceğinden bahisle tavsiyesine istiba etmiş olmağla mumaileyhimin murafık usul vuku bulacak mürecatın da teshilat Ve muamerete mazhariyeti olunmasına buyrulması babında

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

DH.MKT 156/26 2

DH.MKT.00156.00026.002

Belge 10: BOA. DH.MKT. 156/26, 1311 R. 13, B-2.

DEVLETLÛ EFENDİM HAZRETLERİ

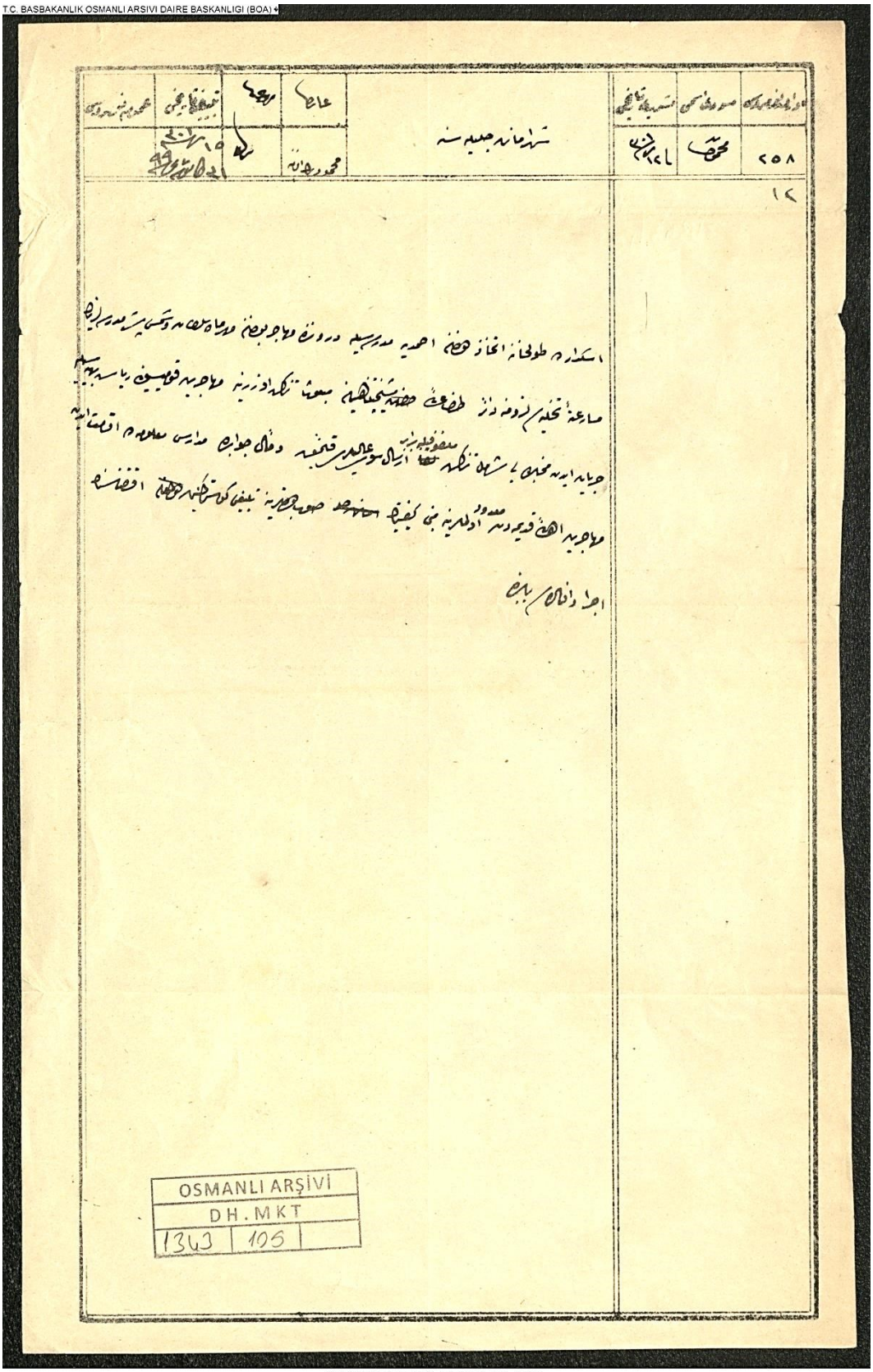
Kulları gavsi azam Abdulkadir Ceylani üla-i tahiresinden Üsküdrda defin halde …… olan Kefçe dede hazretlerinin dergahı Şerifi dost nişini olup li-eclil maslataha Kosova Vilayeti celilesine hazimet ideceğimden vuku bulacak muracatı daiyanemde Hakkımda tahsilat-ı mümküne iradesi üçün vilayet-i müşaran ilayhaya hitaben lütfen bir kıt-a tasviye name itasına imemi celileri nezaret penehileri derkar buyrulmak babında emru ferman hazreti menlehül emrindir

Fi 7 teşrini evvel sene 1309

Postnişini Dergâhı Şerif

…….. Eş Şeyh Mahmut

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
DH.MKT
1343 105

DH.MKT.01343.00105.001

Belge 11: BOA. DH. MKT. 1343/105, 1301 R. 15, B-1

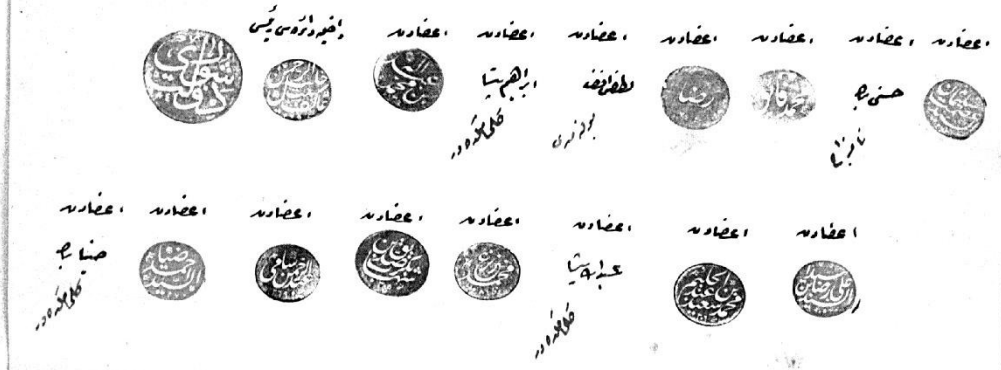
ŞEHRAMETİ CELİLESİNE

Üsmeşihat penahiden mebus tezkere üzerine muhacirilküdarda dulhane ittihaz olunan Ahmediye medresesiyle derununda muhacir bulunan Mihrimah Sultan ve Şemsi paşa medreselerinin müsareten tahliyesi lüzumuna dair taraf-ı ali-i meşihat penahiden mebus tezkere üzerine muhacciril komisyonu riyaset-i bahiyesiyle Cereyan eden ….. şamil tezkire memfulfuyl beraber irsal salbı alileri …… ve maali cenabda medalisi malulede ikamet iden Muhaciril ahaliyi kadimden madud olmalarına mebni keyfiyetin savb bulunmalarına tebliği gösterilmiş olmağla iktizanın icra ve ifadesi babında

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

شورای دولت
داخلیه قلمی
عدد
٢٤٦١

İ.ŞD 101/6003

İ.ŞD.00101

Belge 12: BOA. İ.ŞD. 101/6003, 1307 L.12. B-1.

ŞURA-İ DEVLET DÂHİLİYE DAİRESİ

ADET - 341

Şehrumuneti mukaminden dâhiliye nezareti celilesine bebus altı şevval sene (1)307 tarih ve 54 numorolu tezkere meclisi emanetin meflus mazbutası ile şura-i devlete ihta kılınmakla dahiliye dairesinde kıraat alındu. Meallerinde Üsküdarda meyyid kapısında balık sırtı kaldırımında Ahmedi cami şerifi minaresi cihetindeki köşeye müntehi Karaca Ahmed caddesi kaldırımının harap olması cihetle bil keşif tamiri mecidi 19 guruş …. On dokuz bin doksan üç guruş 30 para masrafla kabil olunacağına dair dokuzuncu daire-i belediye müdiriyetinden tanzim irsal olunan defterin leded telkid zuhu iden 40 kuruş 25 para noktasını ilave olundukta masarıfı keşfiyenin ondokuz bin yüz otuzdört guruş on…. Pare paraya bali olduğu ve defteri mezkûrun fenni muaffık bulunduğu hendese handen tastik ve beyan olunmasıyla usulen münakasası bil icra masarıfı muharrereden üçbin ikiyüz dört guruş on beş pare noktasıyla on beş bin dokuzyüz guruş. Büyük Bilal Usta uhdesinde takrir etmiş ve merkum usul ve emsaline Tevkikan kefaleti kaviyye tahınd kontrataya rabd edilmiş olduğundan tamiratı mezkurenin her mucebi kesif ve munasaka mektusan icrasıyla meblağı mezburan emanetin 300 alt senesi inşaat ve tamiratı umumiye tatibinden tasviyesi istizam ve keşf defteriyle münakasa tahahdüt senedi irsal olunmuştur.

Zik olunan kaldırımların muhtacı tamir olduğu ve keşif ve münakasasının usulü diresinde cereyan eylediği nlaşılmış olduğundn amaiyyan dairesi tarafından nezaret edilmez ve hitamından keşfi sarisi bil icra-….. gayrı mutabı mahalli görülüğü halde mütahaddine ikmal ettirilmiş üzere ber mücebi istizam ifa-i muktezanın emaneti müşarün ve ilayhaya tebri olunmasının dâhiliye nezareti celilesine havalesi bit tezekkür mezkûr defter ve pusula ve senet leften takdir kılınan ol babda emru ferman hazreti memlehul emrindir. Fi 27 şevval 1307 ve fi 2 Haziran 1306

(Mühürler sağdan başlıyor)

1- Azadan Es seyyid İsmet Süleyman

2-Azadan Hüsnü Bey

3- Azadan Rıza

4-Azadan Lütfü Efendi

5-Azadan İbrahim Paşa

6- Azadan Abdullah Bin Mehmed

7-Dahiliye Dairesi Reis Halülü Rahman Bin Akif Şura-İ Devlet(Mührü)

8- Azadan Seyyid Ali Rıza Bin Seyyid Ağa

9 –Azadan Mehmed Seyyid Bin Abdurrahman

10- Azadan Abdullah Paşa

11- Azadan Mehmed……

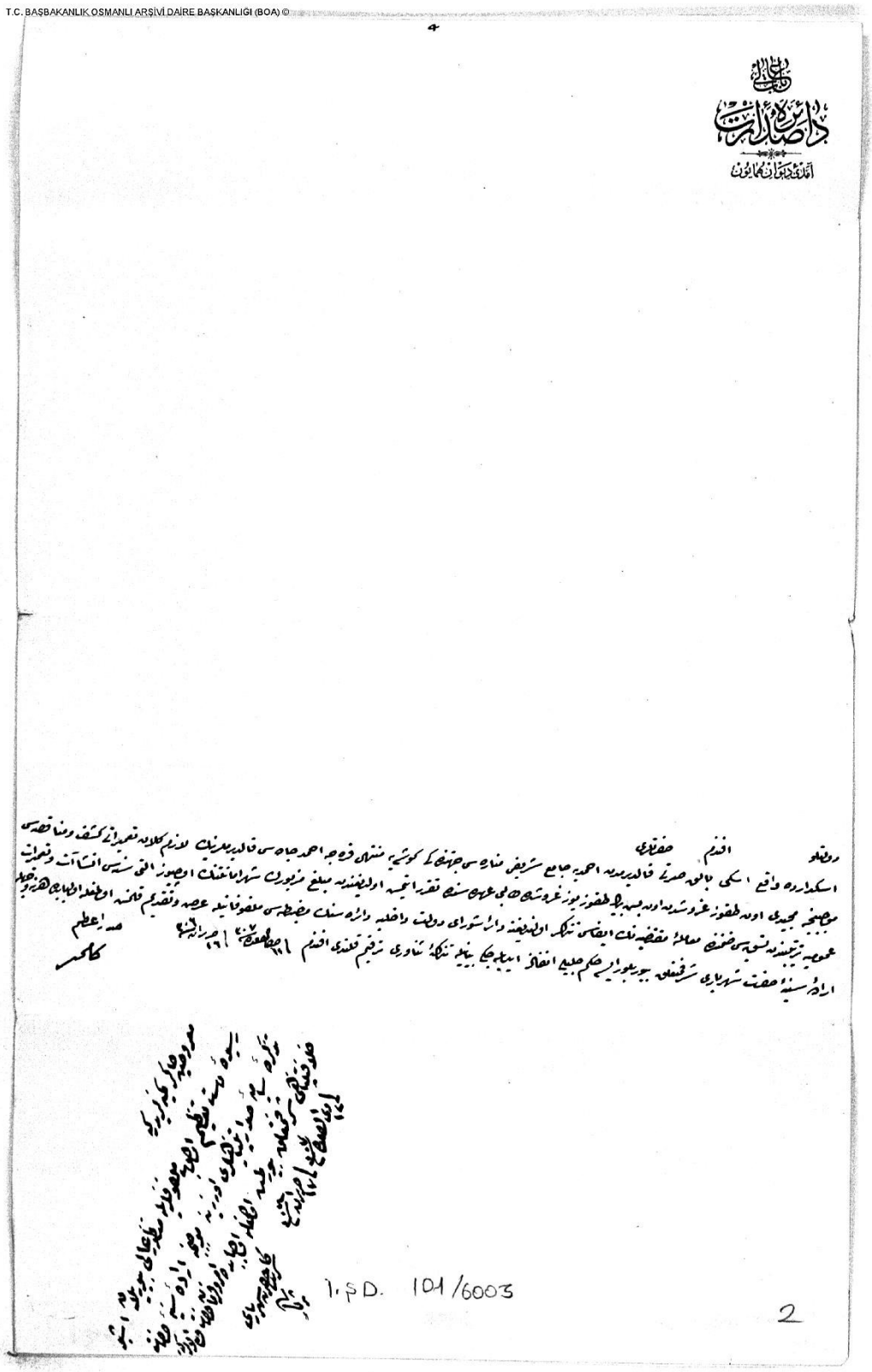
12-Azadan Şiha Bekir…..

13-Azadan Abdurrahman Sami

14-Azadan Esseyyid Ahmed Bey

15-Azadan Ziya Bey

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

İ.ŞD. 101/6003

2

İ.ŞD.00101

Belge 13: BOA. İ.ŞD. 101/6003, 1307 L.12. B-2.

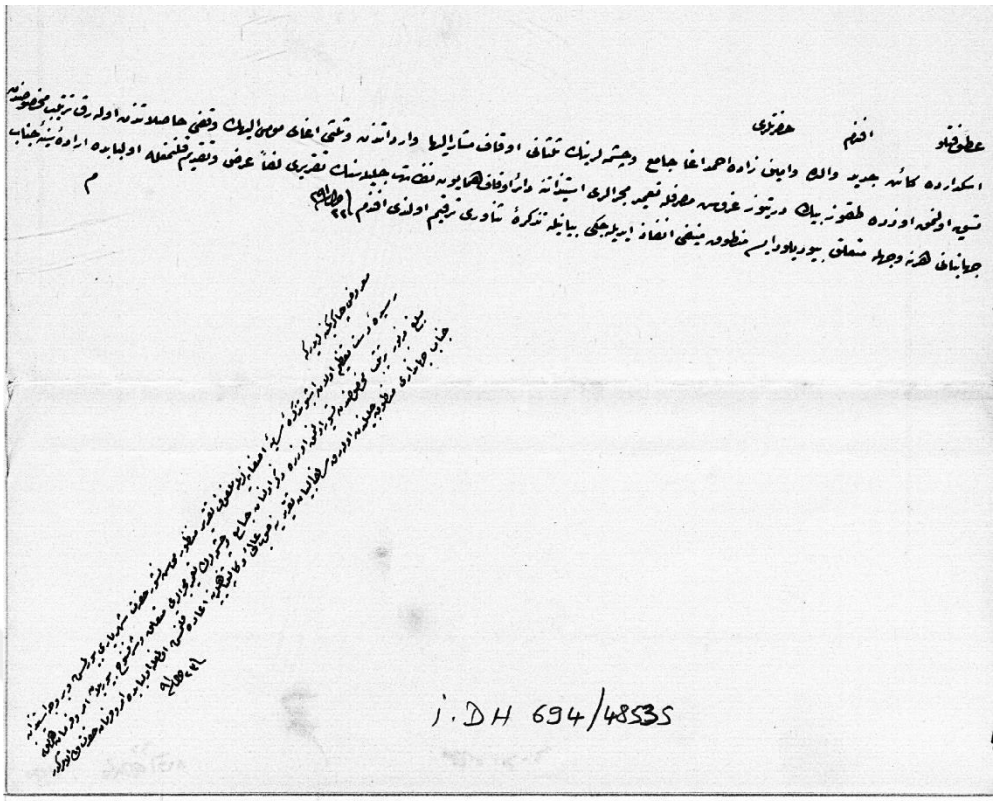
BABI ALİ DAİREYİ SADARET DİVAN-I HÜMAYUN

DEVLETLÛ EFENDİM HAZRETLERİ

Üsküdarda vaki eski balık sırtı kaldırımından Ahmediye cami şerifi minaresi cihitindeki kösev mintahi Kara Ahmed caddesi kaldırımlarının lazım gelen tamiratı keşif ve münakasası mucebince mcidi 19 guruştan on beşbin dokuzyüz guruşda talibi uhdesinde tekrararen etmiş olduğundan meblağı mezkurun şehramanetinin üç yüz altı senesiinşaat ve tamiratı umumiyle tatibinde tavsiyesi zımmında muamel-i mukteniyenin ifası tizkar olunduğuna dair şura-i devlet dahiliye dairesinin mezbutası mlfuftıyla arz ve taktim kılınmış olmağla ol babda her ne vech ile irade-i seniyyeye hazret-i şeyriyayı şeref mütaallik buyrulur ise hükmü celile…… edilmemeğe beyanıyla tezkere-i senaveri terkim kılındı. Efendim fi 11 ilkade sene (1)307 fi 16 haziran sene 303 sadrazam kamil

Tezkire-i samiyeyi sadaret penhileri üzerine mucebbire irade-i seniyyeyi

Hazreti hilafet penahi şeref mütaallik buyrulmuş olmağla ol babbda emru ferman hazreti velüyyül emrindir fi 12 zilkade sene (1)307 f 17 haziran sene(1)306 ser katib hazreti şeyriyarı (imza)

İ.DH.00694

Belge 14: BOA. İ.DH. 694/48535, 1291 Za. 22, B-1,

Transkripsiyon:

Atufetlu Efedim Hazretleri

Üsküdarda kisse cedid olan ve Eminzâde Ahmed Ağa cami ve çeşmelerinin evkaf-ı müşare ileyhe …….. soşi ağayı muma ileyhenin vakfı hasıl tezar olarak tertib-i mahsusunda tecir olunan özde dokuzbin dörtyüz guruş masarıfla tağmir-i mecraları istizatına dair evkaf-ı hümayunın tezamet celilesinin takriri lifae arz ve takdim kılınmağla olbabda iradesini cenabı cehabetini her ne vecihle müteğak buyrulan ise …….. ……. İnfaz idileceği beyanyla tezkere-i şanevara-i terkim olundu efendim sene 22 Za. 1291

Çakr-i kerimeleridir ki

Asir-i dost taktim olunan işbu tezkire-i mesire-i asfanlarla ……takriri menzun …… hazreti şeyriyariye buyrulması ve bir …… melağ tertib mahzukuna tescir olunmak üzre …. Cami ve çeşmelerin tamir –i mecraları ve şerfnuhh buyrulan emir ve fermanu hümayun cenab-ı cerari manzuru celilesine takririne ve mescid-i ali …… iade kılınmak olmağla olbabda emru ferman hazreti….

EK 2: Ahmediye Külliyesi Vakfiyesi

574 nolu defterin 1. sayfa, 1.sırasında kayıtlı İstanbul'da"Baruthane Nazırı, Eminzade, el-Hac Ahmed Ağa bin Mehmed Ağa bin Yahya" Vakfına ait 01/05/1135 H.(07/02/1723 M.) tarihli vakfiyenin çıkarılan suretidir.

Esas:17/524 Ağalar: 33

el-Hac Ahmed Ağa ibni'l-Hac Hac Mehmed Ağa'nın vakfiyesi 3 C.Ahır 322 tarihinde sadır olan irade-i âliyye mucibince kaydolmuştur.

Ba takrir

Eminzade demekle meşhurdur.

Diğer vakfiyesi Mücedded Rumeli 3 varak: 158

Ma hurrire fi hazel-kîtabil-mevsumi bi's-sıhhali ve's-sevabi min asli'l-vakfi ve'ş-şuruti ve vucuhil-mesarifi ale'n-nemati'l-mebsuti cera küllühu ledeyye vazaha Ve sahha cemiuhu beyne yedeyye ve inni kazaytu bi sıhhatihi ve lüzumihi fi hususihi ve umumihi vâkıfen ala tefasilil-hilafi ve'l-eşrâfi ve ene'l-fakiru ileyhi azze şanuhu Halil ibni Ahmed el-müvella hilafe bi medineti Üsküdar ğufire lehuma.

El-Hamdü lillahi'llezi ca'ale'l-vakfa vesileten ila istimrarı asâri'l-hayrati min hâliki'l-insan ve zeriaten ila istidametil-hasanati ve'l-meberrati ila yevmi'l-mizan ve's-salatü ves-selamu ala Muhammedini'l-müeyyedi bi'l-Kur'ani'l-mübeşşiri lil-muhsinine bi aşr-i emsalin ve duhuli'l-cinani ve ala âlihi ve ashabihi ve't-tabiine min ehibbâihi fi külli zemanin ve anin ve ba'dü bu sahife-i sahiha-i şer'iyyeti'l-fehavi ve lemika-i enika-i mer'iyyeti'l-metavi ki masdar-i maaniyi bediati'l-beyan ve mazhar-ı mebaniyi mehiati't-tibyandır. Bu meani-yi latifi izhar ve fehva-yi şerifi iş'âr eder erbab-i besair-i selime ve ashab-i tabayı'i müstakimenin zamirlerinde zahir ve ruşen ve mişkat-i hatır-ı hatırlarında müberhen ve mübeyyendir ki ibda'i zevat-i hakayikda sırr-ı hikmet ve ihtira-i tebayı'ı halayıkda asl-ı maslahat ma'rifet ve ibadet-i haliki'l-ibad ve tefekkür ve tedebbür-i mebde' ve meaddır. Pes her âkile lazım ve her akl-i kâmil lüzumuna cazimdir ki bi kaderi'l-kudre nur-u ma'rifet ile kalb-i müştail ve bi-ves'it-tâka taat ve ibadete galib-i müşteğil edüp tahsil-i sıfat-ı kudsiye ve tekmil-i simatı insiyyede sarf-ı makdur ve bezl-i meysur ve mezrea-i ahıret daimil-baka olan bu dar-ı fena ve medar-i a'nada i'tad-ı atad ve i'dad-ı zad-i tedebbür eyleye ve zaman-ı na hemvare inanmayup atvar-ı çerh-i bükalamune dayanmaya zira dehr-i pür kahrın işi hile ve al-ı cahın vucuhu zeval-ı mütevali süruru şurur nüma nimeti nakmeti ile hem ser minhati mihneti ile hember semendi ikbali tünd ve serkeş kabayı al-i seraser ateş dest-i raheti dane-i bakadan kütah a'yş ve aşreti zehri kahrile cayegah nazm: Ey ki der nimetü nazi becihan ğarre meşev ki mehalest derin marhala imkan-ı hulud kazayı ecele ne ab ve hava mani' eğer sani'i mütea'l takdir buyurduğu Ecelden tecavüze fil-cümle ihtimal olaydı zümre-i enbiya ve fırka-ı asfiya hususan efzal-ı-Enbiya ve mürselin el-masusı bil-hıtabıl-müstetab "Ve ma arselnake illa rahmeten lil-a'lemin" Cenab-ı rifat penan risalet desgahlarına olurdu nazm:Ve lev kanetid-dünya tedumu li vahidin le kane Resulullahi fiha muhallada, çünkü dest-i ecelden cengü cidal ile mecal-ı halası muhal ve melikül-mevt pençesinden mülkü mal ile meferr ve menas müstehilül-hal vel-mealdir: Helid-dünya ve ma fiha cemian siva zillin teduru maa'n-naharı. Tefekker ibne ashabıs-saraya ve ashabıs-savafını ve işari. La cerem lebib ve said ve edib ve reşid oldur ki hab-ı ğaflatdan bidar olub "Ve lekad ci'tümuna furada" misdakınca ol makam-ı vahşet nüma ve dehşet fezada huddem ve haşm ve enis ve mahram ve yar-ı hemdem ve hemrah-ı hemkadem. bulunmaz. Beyt: Ne dil hasta-î mecruh ki merhem bulunur Ne gözün yaşını arz etmeye hemdem bulunur. Ne perişanlığını

hatırı mihne zedenin marhamet eyleyüben bir sorar adem bulunu bu fezayayı vadıhatul-medlul ve mukaddımat-ı vacibetül-kabul işbu kitab-ı anberin nisabın sahibi mahmiyye-i İstanbulda Bağçe kapusû kurbunda Hubyar Mahallesinde sakin olup devlet-i aliyyede hala barudhane-i amire nazırı olan umdetül-emacid vel-ekarim camiül-mehamıd vel-mekarim sahibul-hayrat ve talıbul-meberrat el-menzuru bi nazarı inayetil-melikis-Samed el-hac Ahmed ağa ibnil-merhum el hac Mehmed ağa ibni Yahya çavuş hazretlerinin mersum-i sahife-i balayi olmağla rehnümun-i basiret bahirül-hidayet tefekkürü emr-i akıbet edüb "VE ma tükaddimu li enfüsiküm min hayrin tecidühü indallahı" fehvayı lazımul-ittiba'i üzere vakt-i fırsat fevt olmadın teheyyü-i zadı ahırete hulus-ı niyyet ile azimet "ve izâ mate ibnü ademe inkata'a ameluhu illa an selasın sadakatin cariyetin ve ilmin yüntefau bihi ve veledin salihun yed'u lehu fehva-yi seadet intimalarına iktiza ile bi-vechillahi Teala icra-yi sadakat-i cariye ve İmraz-i mesubat-i vafiyeye azim ve cazim olup ibtigâen li-merzatillahi'l-cemil-i bezil ve sebil eyledikleri evkaf-ı atiyeti'l-beyanın şeraît-i ahkamını tahsil ve zevabıt-ı akvam ve devamını itmam ve tekmil-i melhuz hatır-ı sevab meyilleri olmağla meclis-i şer'i mübin-i nebavi ve mahfel-i din-i mertin-i Mustafavîde vakf-ı şeriflerine li-ecli't-tescil mütevelli nasb ve tayin buyurdukları fahrü'l-akran Abdurrahman Ağa ibni Abdullah mahzarında ikrar-i sahih-i şer'i ve itiraf-i sarih-i mer'i edüp silk-i mülk-ü sahihimde münselik ve zabt-u taht-ı tasarrufumda munzabıt olup medine-i **Üsküdar** siyneti ani'l-âfat ve'l-ekdarda Kefce Mahallesinde vâki' bir tarafdan Kefce mescid-i şerifi makberesi ve bir tarafdan bazan Ebu Bekir Ağa menzili ve bazan tarik-i has ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud yedimde olan hüccet-i şer'iyye mantukunca mülküm olup senevî (...) akçe mukata'ası olan tulen ve arzen be-hesab-i terbiİ zira arsa üzerine bina eylediğim bir çeşme ve bir bevvab odası ve bir su hazinesi ve üç kenif ve bir havluyu ve tahtında bir sebili müştemîl bir fevkani kargir dersaneyi vakf ve sebil ve habs-i cemil edüp ve salifü'z-zikr Kefce Mahallesinde vâki Kefce mescid-i şerifi demekle maruf mescid-i şerif mürur-u eyyam ve kürur-u şuhur-u a'vam ile müşrif-i harap ve mail-i türap olup ekser evkafı zayi' ve telef ve bi-hasıl olmağla irad-ı mesarıfına vefa etmemeğin mescid-i mezburu dahi hasbeten lillahi Teala kendi malım ile bina ve ihya ve müceddeden minare ve minber vaz' ve izn-i hümayun-u sultan ile eda-yi salat-i cuma olunup vech-i âti üzre şurut ve kuyudu mutazammın onbeş ecza-i şerife vaz' ve zikrolunan çeşmeye ve kezalik **Üsküdar**'da vâki' menzilhane kurbunda müceddeden bina eylediğim çeşmeye bulgurlu nam karye etrafında müceddeden lağımlar ve kanavat müsennenat ile cem'eylediğlm ma'lumu'l-miktar ma'i leziz icra ve yedimde olan sahih ve mülk nameler mantukunca vakf eylediğim emlâk ve akar ve nukud ve vezayif ve mesarif ve icareteyn ile iycar olunan akarat ber vech-i âti tahrir ve beyan ve tafsil ve a'yan olunup dar-ı hilafeti'l-aliyye-i Kostantiniyyeti'l-mahmiyyede Hoca paşa kurbunda Karaki Mahallesinde vaki bir tarafdan el-Hac Ahmed Ağa mülkü ve bir tarafdan bazan Bayram Ağa veresesi ve bazan Cennet Hatun tasarrufunda olan vakfı menzil ve iki tarafdan tarik-i âm ile mahdud arsasının Daye hatun mescidinde müezzin olanlara senede beşyüz kırk akçe mukata'a-i kadimesi olan tulen ve arzen be-hesab-ı terbi'i yüz yirmi zira' arsa üzerine mebni birbirlerine muttasıl iki bab mülk menzilimi vakf edüp mu'accale-i ma'lume ve yevmi bir buçuk akçe icare-i müeccele ile iycar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede salifü'z-zikr Karaki Mahallesinde vâki bir tarafdan Helvacı Hasan Ağa zade Mehmed Ağı menzili ve bir tarafdan Fatma binti el-Hac İslam menzili ve bir tarafdan diğer Fatma Hatun ibneti el-Hac Ahmed menzili ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-ı terbi'i yüz seksen zira' arsa üzerine mebni menzilimi muaceele-i ma'lume ve yevmi bir akçe icare-i müeccele ile Mustafa bin Mehmed nam kimesneye iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-1 mezburede bahçe kapusu kurbunda Hubyar Mahallesinde vâki' bir tarafdan Selime hatun evkafından olan odalar ve bir tarafdan bazan merhum Murad Efendi veresesi mülkleri ve bazan Hasan Çelebi tasarrufunda olan vakıf menzil ve bazan vezir-i mükerrem Osman Paşa Hazretlerinin kapıcılar kethüdası İsmail Ağa menzili ve iki tarafdan tarik-i âm ile

mahdud arsasının Bazirgan başı İsmail Ağa vakfına senede bin seksen akçe mukata'a-i kadimesi olan hariciye ve dahiliyesi tulen ve arzen be hasab-ı terbi'i zira' arsa üzerine mebni ve tahtında dört bab dekakin ve müştemilat-i sairesiyle mülküm olup yevmi yirmi üç akçe icare-i müeccele ta'bin ve iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede akar çeşme kurbunda Emin Sinan Mahallesinde vâki' bir tarafdan Gedik paşa evkafı hanelerim ve bazan su dolabı ve iki tarafdan vezir-i mükarrem Osman paşa sarayı divarı ve bir tarafdan tarik-i has ile mahdud tulen ve arzen be-hesab i terbi'i zira' arsa üzerine mebni arsasını senevî yediyüz akçe mukataası olup mülküm olan ondört bab odaları vakf edüp icare-i mu'accele-i malume ve her birine yevmi birer akçe icare-i müeccele tayini ve başka başka iycar olunup yevmi ondört akçe icare vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Aksaray kurbunda Kovacı Dede Mahallesinde vâki bir tarafdan Ali Çelebi veresesi menzilleri ve bir tarafdan el-Hac Abdullah menzili ve bir tarafdan bazan Mahmud Çavuş menzili ve bazan bostan ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be hesab-i terbi'i yüz seksen zira' arsa üzerine mebni menzil mülküm olub icare-i mu'accele-i ma'lume ve yevmi bir akçe icare-i müeccele ile Ahmed bin Ali nam kimesneye icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur Ve yine mahmiye-i mezburede Murad paşa-yi Atik Mahallesinde vaki' bir tarafdan kethüda Mehmed Ağa mülkü ve bir tarafdan bazan Bektaş Ağa ve bazan Yusuf Çelebi ve bazan sabıkan kapu halifesi İbrahim Efendi mülkleri ve bir tarafdan Safiye Hatun ibneti Abdullahin Medine-i Münevvere vakfından mutasarrıfe olduğu Taşçı karhanesi ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i bin altıyüz yirmibeş zira' arsanın tarik-i âm tarafına mebni altı bab dekakin ve üzerlerinde bir kargir odalar ve muttasılında dört bab muteehhilin haneleri olup bir mikdarı dahi arsa-i hâliye olan emlakimi vakf edüp bu cümleyi mu'accele-i ma'lume ve yevmi onaltı akçe icare-i müeccele ile Safiye Hatun ibneti Abdullah iycar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. ve kezalik mahmiye-i mezburede Molla Gürani Mahallesinde vaki' bir tarafdan İsmail Ağa tasarrufunda olan mülk arsa-i haliye ve bir tarafdan sabikan dergah-i ali yeniçerileri ağası olan Fındık zade demekle şehir Ahmed Ağa menzili ve iki tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be hesab-i terbi'i sekizyüz zira' arsa üzerine mebni fevkani ve tahtani odaları ve tahtında beş bab dükkanları ile vakf edüp mu'accele-i ma'lume ve yevmi altı akçe icare-i müeccele ile Fatma hanım ibneti Hüseyin Beye icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalike mahmiye-i mezburede Lütfi paşa kurbunda Ördek kasab Mahallesinde vâki bir tarafdan İshak Efendi menzili ve bir tarafdan berber solak menzili ve bir tarafdan cidar-i cami'i şerif ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i dörtyüz yirmi zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Hatice Hatun ibneti Mehmed'e iycar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalike mahmiye-i mezburede Koca Mustafa Paşa kurbunda Canyartepe Mahallesinde vaki bir tarafdan Havva hatun menzili ve bir tarafdan Fatma Hatun menzili ve bir tarafdan bazan Kavukçu tasarrufunda olan vakıf menzil ve bazan avarız vakfı ve bazan Ken'an mülkü ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i (...) zira' arsa üzerine mebni olan mülk menzilimi mu'accele-i ma'lum ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Fatma binti Ahmed nam Hatuna iycar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Hace Hatun Mahallesinde vâki bir tarafdan Mehmed Ağa menzili ve bir tarafdan bazan Bursevi el-Hac Mehmed ve bazan Serrac Hasan menzilleri ve bir tarafdan Mustafa Efendi veresesi menzili ve bir tarafdan tarik-i has ile mahdud olup tulen ve anzen be hesab-i terbi'i dört yüz elli zira' arsa üzerine mebni olan mülk menzilimi mu'accele-i ma'lum ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Cennet zade demekle şehir Mustafa Efendi ile zevcesi Aişe hatun ibneti Mehmede ber-vech-i iştirak iycar olunup'vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Altı Marmar kurbunda ermeniyan taifesine mahsus Hacı Timur Mahallesinde vâki bir tarafdan kürkçü Çalık Yorgi zimmi menzili ve bir tarafdan İksirci Cemaver zimmi menzili ve bir tarafdan Darko nam zimmi menzili ve bir tarafdan tarik-i has

ile mahdud tulen ve arzen be hesab-i terbi'i ikiyüz zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi iycare-i mu'accele-i ma'lüme ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Seca binti Evak nam nasraniyyeye iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Hacı Timur Mahallesinde vâki bir tarafdan Trandakilo nam zimmi mülkü ve bir (taraftan) Todori nam zimmi menzili ve bir tarafdan Yurakim nam zimmi menzili ve bir tarafdan tarik-i has ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i ikiyüz yirmi zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i ma'lume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile Çalık yorgi veledi kirşan nam zimmiye iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur ve kezalike mahmiye-i mezburede el-Hac Timur Mahallesinde vâki bir tarafdan Tavukçu nam zimmi menzili ve bir tarafdan çizmeci Deving nam zimmi menzili ve bir tarafdan kürkçü Nikolâ nam zimmi menzili ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzan be-hesab-i terbi'i yetmiş zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mua'ccele-i maluma ve yevmi bir akça icare-i müeccele ila Fotne binti Lakaz nam nasraniyeye icar olunup vakf-i mezbure ilhak olunmuştur ve kezalike mahmıyye-i mezburede sulu manastır kurbunda el-hac Abdi Mahallesinde vaki bir tarafdan İsayi oğlu papas nam zimmi menzili ve tarafdan araman oğlu nam zimmi menzili ve iki tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulan ve arzan be-hesab-i terbii üçyüz zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi muaccele-i maluma ve yevmi iki akça icare-i müeccele Keburk veledi Camader nam zimmiye icar olunup vakf-i mezbure ilhak olunmuştur ve kezalik mahmiyye-i mezburede sulu mânastır kurbunda Zeytün Mahallesinde vaki' bir tarafdan Betaput nam zimmi menzili ve bir tarafdan kilisa odaları ve iki tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulan ve arzan be-hesab-ı terbi'i iki yüz zira' arsa üzerine mebni fevkani ve tahtani odaları ve bir kargir kömürcü mahzenini mu'accele-i ma'lum ve yevmi dört akçe icare-i müeccele ile ve iki kıt'anın ile Kuti veledi İngili nam zimmiye iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuştur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Mirahor Mahallesinde vâki bir tarafdan ralice binti Bakomi nam Nâsraniye menzili ve bir tarafdan serkiz veledi evakim nam zimmi menzili ve bir tarafdan bostan ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesâb-i terbi'i (....) zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i malume ve yevmi iki buçuk akçe icare-i müeccele ile Sitile ve Pervere bintey La'li nam nasraniyelere ber vech-i iştirak iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Merhaba köşesinde Mirahor Mahallesinde vâki bir tarafdan Katdi nam zimmi menzili ve bir tarafdan kaplan nam zimmi menzili ve bir tarafdan terzi Toros nam zimmi menzili ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i (...) zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Dimetri nam zimmi ile zevcesi Azmar ğade nam nasraniyyeye ber vech-i iştirak iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Mirahor Mahallesinde vâki bir tarafdan İbrahim Çelebi menzili ve bir tarardan dülger mercan nam zimmi menzili ve bir tarafdan cidar-i hass ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i ikiyüz elli zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile döğmeci Yorğaki veled-i base nam zimmiye iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Narlu kapu kurbunda Mirahor Mahallesinde vâki bir tarafdan Haçol nam zimmi ve bazan Basmacı nam zimmi menzili ve bir tarafdan döğmeci Yorği nam zimmi menzili ve bir tarafdan cidar-ı hass ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i yediyüz yirmi zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i ma'lume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile Dölger mercan nam zimmi ile zevcesi Resifpe binti Nikola ve kızı ingile binti mercan nam nasranilere ber-vech-i iştirak iycar olunup Vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede fener kapusu dahilinde Tevfiki Cafer Mahallesinde vâki bir tarafdan Batı nam zimmi mülki ve bir tarafdan Fariye nasraniye mülki ve bir tarafdan tarik-i hassı ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hasab-i terbi'i yüz zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi muaccele-i malume ve

yevmi bir buçuk akçe icare-i müeccele ile kazer veledi fireste nam zimmi ile validesi Saltana binti eymuni nam nasraniye ber vech-i iştirak iycar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Fener kapusu dahilinde Tahta Minare Mahallesinde vâki bir tarafdan Piruze nam nasraniye menzili ve bir tarafdan Ebubekr Ağa odaları ve bir tarafdan cidar-i husn ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i yüz yirmi zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i ma'lume ve yevmi bir buçuk akçe icare-i müeccele ile Fasetdere binti Todraki nam nasraniyeye iycar olunup vakf-i mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Fener kapusu dahilinde Tahta Minare Mahallesinde vaki bir tarafdan Hazinedar Ali Ağa tasarrufunda olan mülk arsa ve bir tarafdan Ostifo nam zimmi menzili ve bir tarafdan cidar-i husn ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i doksan zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi mu'accele-i malume ve yevmi bir akçe icare-i müeccele ile Özke binti Betro nam nasraniye icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i mezburede Fener kapusu dahilinde tevki'i Cafer Mahallesinde vâki bir tarafdan kiremitçi Mustafa Ağa vakfı menzil ve üç tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i (....) zira' arsa üzerine mebni fevkani ve tahtani mülküm olan odaları müeccele-i malume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile iycar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur ve kezalik mahruse-i Galata'da Perşenbe pazarında Cami'i Cedid Mahallesinde vâki' bir tarafdan bazan Kazasker Halil Efendi vakfından olan arsa-i haliye ve bazan piri paşa vakfından Ahmed Çelebi tasarrufunda olan menzil ve üç tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup arsasının bir mikdarının Kadıasker Halil Efendi vakfına senevî bin sekizyüz akçe mukata'ası ve yine arsasının bir mikdarının Ali Çelebi vakfına senevi bin dört yüz kırk akçe mukata'ası olup tulen otuz zira' ve arzen onbir zira' be-hesab-i terbi'i üçyüz otuz zira' arsa üzerine mülkiyet üzre mebni fevkani kargir demir kapulu yedi bab odaları ve tahtında kezalik beş bab mahzen ve iki bab dükkanı müştemil mülk hanımı mu'accele-i ma'lume ve yevmi onbeş akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. ve kezalik mahruse-i Galata'da Şehsuver Mahallesinde vâki bir tarafdan mahalle-i mezbure mescid-i şerifi vakfından Emetullah Hatun tasarrufunda olan menzil ve bazan yine vakf-ı mezburdan bahçe ve bir tarafdan bağ kapani imamlarına meşruta olun arsa-i haliye ve bir tarafdan Mehmed Kapdan menzili ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i altı yüz zira' arsa üzerine mebni hariciye ve dahiliyeli bir bab mülk menzili muaccele-i ma'lume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuştur. Ve kezalik mahruse-i Galata a'malinden kasaba-i Tophanede Karabaş Mahallesinde vaki bir tarafdan Hasan Ağa mülkü ve bir tarafdan Nasuh oğlu Mehmed Çelebi mülkü ve bir tarafdan Çavuş Mustafâ Ağa mülkü ve bazan tarik-i hass ve bir tarafdan yine tarik-i hass ile mahdud ve birbirlerine muttasıl ve müfrez tulen ve arzen be-hesab-ı terbi'i dört yüz elli zira arsa üzerine mebni iki bab mülk menzilimi muaccele-i ma'lume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile Fatma Hatun ibneti Abdi ve iki kıt'a temessük ile icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olmuşdur. Ve kezalik kasaba-i Fındıklıda Cihangir Mahallesinde vâki bir tarafdan Kömürcü Mustafa ve bazan Kalyoncu Ahmed nam kimseler mülkü ve bir tarafdan Mehmed Reis nam kimesne mülkü ve bazan bir tarafdan el-Hac Mehmed nam kimesne ve bazen Meryem nam Hatun mülkleri ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzan be hesab-i terbi'i bin üçyüz zira' arsa üzerine mebni' bahçeli mülk menzilimi muaccele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Havva hatun ibneti Bezehli el-Hac İbrahime icar ve vakf-ı mezbure ilhak olmuşdur. ve kezalik kasab-i Fındıklı'da el-Hac Receb Mahallesinde vaki bir tarafdan bazan Süleyman Çelebi menzili ve bazan Saliha Hatun mülkü ve bir tarafdan el-Hac Mehmed menzili ve bir tarafdan Yusuf Çelebi menzili ve bir tarafdan tarik-i hass ile mahdud olup tulen ve arzen be haseb-i terbi'i yedi yüz elli zira' arsa üzerine mebni mülk menzilimi ve ana muttasıl tulen ve arzen be hesab-i terbi'i üçbin sekizyüz zira' arsa üzerine mebni mağrus ve ma'lumu'l-hudud bir kıt'a mülk bağımı muaccele-i ma'lume ve ikisine yevmi ikibuçuk akçe icare-i müeccele ile Fatma Hatun ibneti Mustafaya

icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olmuşdur. Ve kezalik kasab-i Beşiktaşda Sinan paşa-yi Atik Mahallesinde vâki bir tarafdan Rukiye Hatun ve bazen Abdullah bey veresesi menzilleri ve bir tarafı Mahi saydolunan arsa-i haliye ki leb-i derya ve bir tarafdan Cafer bey Zade Mehmed Ağa menzili ve bahçesi ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen doksan yedi zira' ve arzen on altı zira' be-hesab-i terbi'i bin beşyüz altmış zira' arsa üzerine mebni yalı tabir olunur menzil ile önünde derya canibinde vâki mahi sayd olunan arsadan be-hesab-i terbi'i elli zira' arsa-i haliye ve mahzenleri müştemil mülkümi vakf edüp muaccele-i ma'lume ve yevmi beş akçe icare-i müeccele ile Câfer bey Zade Mehmed Ağaya icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik Kasaba-i Beşiktaşda Sinan Pasayi Atik Mahallesinde vaki bir tarafdan Cafer bey zade Mehmed Ağa mülkü ve bir tarafdan Abdi bey veresesi menzili ve bir tarafdan bazen Süleyman ağa mektebi ve bazen kendi tasarrufumuzda olan yalı tabir olunur menzil ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-ı terbi'i beşyüz zira' arsa üzerine mebni mülk menzilimi muaccele-i ma'lume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile Rukiye Hatun ibneti el-Hac Halil Ağaya icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik kasaba-i Beşiktaşda Sinan Paşa-yi Atik Mahallesinde vaki bir tarafdan yine kendi vakfımız hanelerinden olup Mustafa Usta mutasarrıf olduğu vakıf menzil ve bir tarafdan müezzin Mehmed Efendi bahçesi ve bir tarafdan yine mezbur Mehmed Efendi mülkü ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be hesab-i terbi'i ikiyüz zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzilimi muaccele-i ma'lume ve yevmi bir akçe icare-i müeccele ile Rabi'a Hatun ibneti Mehmede icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. ve Kezalik kasaba-i Besiktaşda Sinan Paşa-yi Atik Mahallesinde vâki bir tarafdan yine kendi vakfımız hanelerinden Rabi'a hatun tasarrufunda olan vakf-ı menzil ve bir tarafdan Payzan oğlu Mehmed Beşe menzili ve bir tarafdan Ahmed Efendi vakfı olan mekabir-i müslimin ve bir tarafdan tarik-i âmm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i ikiyüz yirmi zira' arsa üzerine mebni bir bab mülk menzili muaccele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Mustafa usta ibni Mehmed nam kimesneye icar olunup ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik Kasaba-i Beşiktaşda Sinan Paşayi Cedid Mahallesinde vâki bir tarafdan merhum Süleyman ağa vakfından olub hala tasarrufumuzda olan vakıf menzil ve bir tarafdan yine vakf-ı mezbur odaları ve bir tarafdan kasap Kara öz zimmi menzili ve bir tarafdan tarik-i hass ile mahdud arsası senevi ikiyüz kırk akçe mukata'alu ve binası mülk tulen ve arzen be hesab-i terbi'i dört yüz zira' arsa üzerine mebni mülk menzilimi muaccele—i ma'lume ve yevi (...) akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik Kasaba-i Beşiktaş'da cihan numa Mahallesinde vâki bir tarafdan çuhacı el-Hac Mustafa veresesi mülkleri ve bir tarafdan Çelebi Derviş mülkü ve iki tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i bin üçyüz zira' arsa üzerine mebni dahiliye ve hariciyeli bir bab mülk menzilimi muaccele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Emetu'llah binti Abdullah nam hatuna icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik Kasaba-i Beşiktaş'ta Cihan numa Mahallesinde vâki bir tarafdan kitabçı Abdullah mülkü ve tarafdan Çalık Ahmet veresesi ve bazen Yelkenci Hasan mülkleri ve bir tarafdan kitapçı es-Seyyid el-Hac Mehmed ve bazen Rahime Hatun mülkleri ve bir tarafı tarik-i hass ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i yüzyetmiş zira' arsası ebniyeli ve binyediyüz seksen zira' arsası bahceli cem'an bin dokuzyüz zira' arsalı mülk menzil ve bahçemi muaccele-i malume ve yevmi iki akçe icaresi ile Papuççu Mustafa bin Ali nam kimesneye icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik Kasaba-i Beşiktaş'da Sinan paşayi atik Mahallesinde vâki bir tarafdan İpekçi İrvetin nam zimmi bahçesi ve üç tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i üçyüz zira arsa üzerine mebni mülk menzilini icare-i muaccele-i malüme ve yevmi bir akçe icare-i müeccel ile Ayşe hatun ibneti el-Hac Yusuf beye icar olunup vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. ve kezalik Kasaba-i Kuruçeşme'de vaki bir tarafdan Markam du nam yahudi menzili ve bir tarafdan yağhane ve bir tarafdan vadi ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i (...) zira' arsa üzerine

mebni üç horus değirmeni ve üç hanta anbarı ve bir ahur ve samanlık ve bir mahtab ve bir uncu dükkanı ve bir habbaz fırını müştemilat-ı sairesiyle mülküm olup muaccele-i ma'lume ve yevmi altı akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-ı mezüre ilhak olunmuşdur. Ve medine-i **Üsküdar** Kefçe Mahallesinde vaki' bir tarafdan Mehmed Efendi menzili bir tarafdan Haseki Hüseyin Ağa menzili ve bir tarafdan tarik-i hass ve bir taraftan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i (...) arsa üzerine mebni fevkani ve tahtani birbirlerine muttasıl iki bab mülk menzilimi ve tahtında dört bab mülk dükkanlarımı icare-i muaccele-i ma'lume ve bu cümleyi yevmi üç akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik medine-i **Üsküdar**da vaki maru'z-zikr müceddeden bina ve ihya eylediğim Cami'i şerife muttasıl çeşme kurbunda bir bab kargir dükkanımı yevmi iki akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-i mezbure ilhak olunmuşdur. ve kezalik mahruse-i Edirne'de Turgut Bezirgan Mahallesinde vâki bir tarafdan Dimetokalı Süleyman Ağa veresesi menzili ve bir tarafdan tarik-i âm ve bazen divane Süleyman menzili ve bir tarafdan bazen mütevelli Ali menzili ve bazen etmekçiler kethüdası Ahmed Ağa menzili ve bazen Silahtar Ağası Mehmed Ağa menzili ve bazen Dilaver Ağa menzili ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup bir mikdar arsasının Turçat Bazargen Mahallesi mescid-i şerifi vakfına senevî yükseksen akçe mukata'alu tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i üçbin dokuzyüz yetmiş bir zira arsa üzerine mebni hariciye ve dahiliyeli bir bab kebir mülk menzilimi muaccele-i ma'lume ve yevmi üç akçe icare-i müeccele ile icar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Ve kezalik Mahruse-i Edirne'de merhum cennet-mekan Sultan Selim Han camii şerifi kurbunda vâki bir tarafdan Agu Ahmed Ağa mülkü ve bir tarafdan kendi tasarrufumuzda olan etmekçi fırını ve iki tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i dört yüz altmış beş zira' arsa-yi haliyemi yevmi bir akçe icare-i müeccele ile acar ve vakf-ı mezbure ilhak olunmuşdur. Zikrolunan icaratın yevmiyesi yüz ellibeş akçeye baliğ olup lakin meblağ-i merkum yüz elli beş akçe vezayif-i mesarifin vefa etmediği ecilden atyeb-i emval ve enfes-i malimden onbin beşyüz kuruş ifraz ve sair emlakimden mümtaz kılup vakf-ı sahih-i müebbed ve habs-i sarih-i muhalled ile vakf ve habs edüb mütevelli-i mezbur Abdurrahman Ağaya teslim eyledim ki badel-yevm meblağ-ı merkum ile düştükçe münasib akar iştira olunub vakf-ı mezbure ilhak oluna Ve vakf-ı mezüre bir salih ve mütedeyyin emanet ve diyaneti müteayyin sahib-i fehm ve feraset ve ehl-i akl ve kiyaset ve bil-cümle merasim-i tevliyete arif kimesne mütevelli olup kemal-i istikamet üzre esma levazım-ı tevliyeti itmam-ı kelam etdiğinde vazife yevmiyesi onbeş akçe ola ve tefsir ve hadis ilminde mahir ve ulum-u akliye ve nakliye tedrisine kadir salah ü takva ile mevsuf ve zühd ve vera' ile ma'ruf alim-i rabbani müeyyidi mezheb-i nu'mani bir kimesne dersane-i mezkurede haftada iki gün yevm-i isneyn ve yevm-i hamisde talebe-i uluma ifade-i ulum-u nafi'a ve tedris edüp ve vakf-ı mezbure nezaret eylediğimde tedris mukabelesinde vazife-i yevmiyesi onbeş akçe ve nezaret mukabelesinde vazife-i yevmiyesi iki akçe ola. Ve tefsir ve hadis nakline kadir ve mevazi'i müşkile keşfinde mahir-i salah ve takva ile araste ve zühd ve vera' ile piraste âlim ve âmil ve fâzıl ve kâmil bir kimsene zikrolunan cami'i hatırda ba'de salati'l-cum'a vaaz ve tezkir ve terğib ve tahzir eylediğinde vazife-i yevmiyesi on akçe ola ve zikrolunan cami'i şerifde abid ve salih âlim-i gayri müsâmih tertil ve tecvid-i Kur'an-i mecide vâkıf ve ve rusum-u kıraat ve rivayete arif bir kimesne nafiz ola. İmam-i evvel ve hatib olup bila özr-i şer'i terk etmeyüp kema yenbağı imamet ve hitabet emrini ikamet ve her salat-i 'iyd ve cum'ada mavazebet ve evkat-ı hamsede ale'd-devam ve Ramazan-ı şerifde salat-ı teravihe bi't-tamam kıyam gösterdiğinde vazife-i yevmiyesi onsekiz akçe ola ve imam-i evvel ve hatib olan kimesne cami'i mezburde yevm-i cum'ada devirhan ve beher yevm eczahan olup yevmi iki akçe devirhanlık ve üç akçe eczahanlık vazifelerine mutasarrıf ola ve bir muttaki ve naki şurut-u erkan-ı salatı mura'i ve ibadat ve mevazi'inde sâ'i bir kimesne cami'i mezkürde imam-ı sani olup kema yenbağı hizmet-i lazımasın mer'i ve müeddi kıldıkda vazife-i yevmiyesi üç akçe ola ve imam-i sani olan kimesne cami'i şerifde eczahan ve noktacı'i ecza olup yevmi üç eczahan ve bir akçe noktacılık vazifelerine mutasarrıf, ola. ve salah ve felâh ile maruf ve

hüsn-ü savt ve latif-i avaz ile mevsuf ve hizmetde mukaddem ve mukim ve tarikinde her veçhile müstakim bir kimesne cami'i mezkürde müezzin-i evvel olup evkat-ı hamsede te'zine mülazemet ve yevm-i cum'ada salaya ve hutbe ezanına ve gecelerde temcide muvazebet edicek vazife-i yevmiyesi altı akçe ola ve müezzin-i evvel olan kimesne cami'i mezkürde bir cüz'i şerif tilavet edüp mukabelesinde yevmi üç akçe vazifeye mutasarrıf ola ve yine evsaf-ı mezkure ile mevsuf bir kimesne müezzin-i sani olup müezzin-i evvelde beyan olunduğu vecih üzre eda-i hizmet eylediğinde vazife-i yevmiyesi beş akçe ola ve müezzin-i sani olan kimesne cami'i mezkurda bir cüz'i şerif tilavet ve yevm-i cum'ada na'atı Hazreti Resulüllah sallallahu Teala aleyhi ve sellem kıraat edüp cüzhanlık mukabelesinde yevmi üç akçe vazifeye ve na'athanlık mukabelesinde yevmi iki akçe vazifeye mutasarrıf ola ve isal ve fi'al-i hamide ve evza' ve etvar-ı pesendide bir hoş avaz kimesne cami'i mezkurda muarrıf olup hizmet-i lazımesin tekmil ve eda eylediğinde vazife-i yevmiyesi iki akçe ola ve muarrıf olan kimesne cami'i mezkurda bir cüz'i şerif tilavet edüp mukabelesinde üç akçe vazifeye mutasarrıf ola. Ve tecvid ve tertile arif ve rusum-u ilm-i kıraata vâkıf bir hafız kimesne dahi cami'i mezkurda devirhan olup vazife-i yevmiyesi iki akçe ola ve devirhan-ı mezbur hafız-ı ecza'i şerife olup ve cami'i mezkurda bir cüz'i şerif tilavet edüp yevmim üç akçe cüzhanlık vazifesine ve yevmi iki akçe hafız-ı ecza vazifesine mutasarrıf ola ve cami'i mezkûrda nefs-i nik ve nefs-i hub-i tecvid ve tertile kadir bir hafız kimesne devirhan olub vazife-i yevmiyesi iki akçe ola ve cami'i mezkûrda tilavet olunacak onbeş aded ecza-i şerifeden altı ecza-i şerife zikr olduğu vecih üzre maşruta olup baki dokuz ecza-i şerifeden her biri bir salih ve mütedeyyin ve müstehak kimesneye verilüp herbirinin vazife-i yevmiyesi üçer akçe ola ve bîr mümin zahiris-salah kimesne ferraş ve kayyım ve bevvab ve saracı olup ferraşlık içün yevmi iki akçe ve kayyimlik içün dahi yevmi iki akçe ve bevvablık içün yevmi bir akçe ve saracılık içün dahi yevmi üç akçe ki hidamat-ı mezküreyi gereği gibi eda ve levazim ve merasimini kema huve hakkahu müeddi eylediğinde vazife-i yevmiyesi sekiz akçe ola ve salifü'l-beyan sebil için hizmetin uhdesinden gelmeğe kadir salih ve mütedeyyin bir müstehak kimesne sebilî olup kaide-i ma'mule ma'lume üzere ala vechi'l-ihtimam eda-i hizmet eylediğinde vazife-i yevmiyesi yedi akçe ola ve sebil-î mezbür türbedar ve bevvab olup hizmet-i lazimesin tekmil ve eda eylediğinde. Türbedarlık için yevmi iki akçe vazifeye ve kezalik bevvablık için dahi yevmi iki akçe vazifeye mutasarrıf ola ve kezalik sebil-i mezkûrda bir kimesne dahi sebil-i sani olup sa'yi tam ve kemal-i ihtimam üzere eda-yi hizmet eylediğinde vazife-i yevmiyesi yedi akçe ola ve sebil-i sani ferraş olup ve dahi tathir-i kenif edip feraset içün yevmi iki akçe vazifeye ve kenifleri tathir eylediği mukabelesinde dahi yevmi iki akçe vazifeye mutasarrıf ola vakf-ı mezküre bir ehl-i basiret kimesne mu'temed ta'yin ola hizmet-i lazimesin tekmil ve edadan sonra vazife-i yevmiyesi üç akçe ola ve bir san'atda mahir-i üstad kimesne dahi merammat-i taayyün olup tamir ve termim iktiza eyledikde marifet-i mütevelli ile ta'mir ve termim eylediğinde vazife-i yevmiyesi yevmi iki akçe ola ve bir üstad-ı kâmil kurşuncu ta'yin olunup merasim-i hizmetini tekmil ve eda eylediğinde vazife-i yevmiyesi iki akçe ola ve zikr olunan su yolları içün bir müstakim ve mu'temed kimesne su yolcu tayin olunup sadakat ve istikamet ile eda-yi hizmet eylediğinde vazife-i yevmiyesi üç buçuk akçe ola ve zikrolunan su yolları içün mucid-ü sâ'i bir kimesne koruyucu ta'yin olunup herbâr varup su yollarına nazar edüp tamir ve termim iktiza eyledikde su yolcuya ve mütevelli-i vakfa haber verüp hizmet-i lazimesin mer'i ve müedda kıldığında vazife-i yevmiyesi bir buçuk akçe ola ve ta'mir ve temime sarf olunmak içün galle-i vakıfdan yevmi on akçe yed-i mütevellide hıfz olunup tamir iktiza etdikde sarf oluna ve sebil-i mezküre sayf eyyamında kifayet mikdarı kar alınup ibadullaha soğuk ve bârid su verilmek içün yevmi on akçe yed-i mütevellide hıfz olunup vakit ve zamanında kar içün masraf ola ve layali-i mu'tadade ve Ramazan-ı şerif gecelerinde minare kanadili ve baha-yi ruğen-i zeyt ve baha-yi şem'i asel ve şem'i ruğen içün senevî onbin yüz altmış akçe tayin ve ifraz olunup mütevelli yediyle masraf ola ve senede mâh-i Rebi'il-evvelde sultan katıbe-i enbiya sipehsaları kafile-i asfi ya fatiha-ı sure-i nübüvvet ve hatime-i

risale-i risalet şefi'i usat-ı ümmet ve kıble-i erbab-ı himmet resul-i beşır nebıyy-ı nezır sata bahş şah nişin-i istafa cenab-ı Muhammedi'l-Mustafa aleyhi mine's-selavati ma huve'l-evfa Hazretlerinin müzeyyensaz kehvare-i vücud ve pertevendaz alem-i şuhud oldukları ahbar-ı meserret asar-ı müstahakkine nisar içün mu'tad üzre akd-i meclis-i mevlüd-u peygamberi olunup harç ve mesarifi içün senevî dokuz bin akçe yed-i mütevellide hıfz ve vakf-ı mezburda masraf ola ve her sene Ramazan-ı şerifde salat-ı teravihde iki nefer hafız ve mücevvid kimesne âşirhan tayin olunup eda-yi hizmet ettiklerinde dokuzyüz akçe verile ve vakf-ı mezbure kalem gibi istikametde ilm ve ehliyeti müsellem hizmetine muvazib bir kimesne katib olup umur-u vakıfda istikamet ve diyanet ile itmam-i hizmet eyliyerek vazife-i yevmiyesi beş akçe ola ve âkil ve dana ve ve kârgüzar ve tuvana hiyanetden âbi iki kimesne câbi tayin olunup ğalle-i vakfı tahsil edüp bila kusur mütevelliye teslim eylediklerinde her birinin vazife-i yevmiyesi yedişer akçe ola ve zikrolunan vezayif üç ayda bir kere yed-i mütevelliden ashabına teslim oluna ve dahi erbab-ı cihat hizmetlerinde ihmal ve tekasül ve ve imhal ve teğafül etmeyüb ma dâme ki bir özr-i-şer'i ve mani'i kavî olmaya hizmetlerinde bezl-i makdur edüp nâib tutmayalar ve eğer nâib tutarlar ise yed-i mütevelliden vazifesinin nısfı nâibine ve nısf-ı aheri kendüye verile vakf-ı mezburun tevliyet ve tasarrufu ve ibdal ve istibdali ve erbab-i vezayif azl ve nasbi ve usul-i evkaf ve şerayit muharrereti'l-evsafın merreten ba'de uhra tebdil ve tağyiri vezayif-i sarfın taklil ve teksiri hayatda oldukça reşte-i iradetime muallak ve merbut olup yedimde ve meşiyetimde ola subh-i hayatım şam-ı memata mübeddel oldukda tevliyet-i vakf asla evladıma ve evlad-ı evladıma ve evlad-ı evlad-ı evladıma meşruta olup batnen ba'de batnin ve fer'ân ğibbe aslin mutasarrıf olalar ve ba'de'l-inkiraz neuzu billah min kahri'l-feyyaz aslah uteka ve atikatıma ve evladlarina ve evlad-ı evladlarına ve evlad-ı evlad-ı evladlarına meşruta olup batnen ba'de batnin mutasarrıf olalar ve ba'de'l-inkirazi'l-küll nâzır-ı vakf ve mürtezika ma'rifetleriyle balada zikrolunduğu üzere mütedeyyin ve müstakim akil ve reşid bir kimesneye tevcih oluna ve eğer murur-u eyyam ve şuhur ve kürur-u a'vam ve duhur ile şerayit-i mezküreye riayet müteazzir olur ise vakf-ı merkum mutlaka fukara-i müslimine sarf ola deyü nukud-ı merkumeyi ve emlak-ı mersume ve ebniye-i mezkureyi şevağilden haliye ve mevani'i meni'inden ariye olduğu halde mütevelli-i mezbure teslim eyledim ol dahi cümlesini vakfiyet üzere kabz ve tesellüm edüp sair evkaf-ı şerife mütevellileri gibi zabt ve tasarruf eyledi dedikde vâkıf-ı müşarün ile Hazretlerini cemi'i kelimat-ı meşruhalarında mütevelli-i mezbur dahi bi'l-muvacehe tasdik ve bi'l-muşafehe tahkik eyledikden sonra vâkıf-ı müşarun ileyh en'amallahu ni'amehü aleyh hazretleri anan-ı kelamını canib-i vifakdan semt-i şikaka sarif olup vakf-ı akar muhtar-i eimme-i ahyar olan Hazreti İmam-i Azam ve hümam-ı akdem katında gayr-i lazım olup imam-ı sani Hazreti Ebu Yusuf el-İmamü's-Semadani katında dahi vakf-ı menkul ve eimme-i selase-i neharir rahimehumullahü'l-melikü'l-kadir hazaratı katlarında vakf-ı nukud sahih ve caiz olmadıkından ma'ada vâkıf menafi'i vakfı küllen ve bazen nefsine şart ve tayin edicek âlim-i rabbani imam Muhammad bin Hasaniş-Şeybani sahih olmadığı musarrah olmağla binaen aleyh vakf-ı mezburumdan rucu' eyledim mütevelli-i mezburdan sual olunup akarat-ı mezküre ve menkulat ve meblağ-ı mezburu bana mülkiyet üzere geru redd ve teslim mütevelli-i mezbure tenbih olunmasi muradımdır dedikde mütevelli-i mezbur dahi cevab-ı ba sevaba mutasaddi olup eğerçi hal vâkıf-ı muma ileyhin balada bast-ü beyan eylediği vecih üzredir ve lakin vakf-ı akarda vâkıf mücerred vekaftu demekle şart-ı mezküre mukarın dahi olursa Hazret-i îmam Ebu Yusuf katında vakıf sahih ve lazım ve vakf-ı menkul Hazret-i İmam Muhammed katında caiz olup vakf-ı nukud dahi Hazreti îmam Züferden İmâm-i Ensari rivayeti üzere caiz olduğu mestur ve mebsut olmağla evkaf-ı mezbure sahih olmuştur deyu mudafa'a edüp sadr-ı kitab yera'a-ı bediatil-bera'alarile muvaşşah olan hakim-i hasım huzurunda müterafian ve her biri fasl ve hasma taliban olduklarında hakim-i muşarun ileyh esbağallahu ni'amehü aleyh hazretleri dahi camıb-ı vakfı evla ve ahra görüp akarat-ı mezkurenin vakfiyetinin sıhhat ve lüzumuna ve menkulat-ı mezkürenin ve meblağ-ı

mezburun vakfiyetinin sıhhatına balada mezkûr olan eimme-i kiram re'yleri üzre hükm-ü sahih-i şer'i ve kaza-i sarih-i mer'i eyledikden sonra vâkıf-ı muma ileyh yine meclis-i mezkûrda iâde-i kelam edip eğerçi menkulat-ı mezküre ve meblağ-i mezburun vakfiyeti âtikan zikr olunduğu vecih üzre İmam Muhammed ve îmam Züfer Hazretleri katlarında sahih ve lakin sıhhat müstelzim-i lüzum olmamağla menkulat-ı mezkürenin ve meblağ-ı merkumun vakfiyetinden benim içün bab-i rucu' münsedd değildir. Binaen ala zalike geru bana redd ve teslime mütevelli-i mezbure tenbih olmak matlubumdur dedikde mütevelli-i mezbur cevab verüp eğerçi fıkıh minval-i meşruh üzredir lakin ba'de hükmü'l-hakim vakfa lüzum tari olması âmme-i selatin-i serir-i ictihad hazaratından mervi ve menkuldür deyicek hakim müşarun ileyh en'amellahu ni'amehu aleyh Hazretleri menkulât-ı mezburenin ve meblağ-ı mezburun vakfiyetlerinin lüzumuna dahi hüküm ve kaza ve tenfiz ve imza etmekle min ba'di evkaf-ı mezbure sahih ve lazım olup nakz ve nakızına mecal muhal oldu "Femen beddelehu ba'de ma semi'ahu fe inneme ismuhu ale'llezîne yübeddilûnehu inne'llâhe semî'un alîm." Ve ecru'l-vâkifi ale'l-Hayyi'l-Cevadi'l-Kerîm. Cera zâlike ve hurrire fi ğurret-i Cemaziye'l-ûla li-sene hamse ve selasüne vs miete ve elf. min hicreti men lehu nihayeti'l-izzi ve ğayetü'ş-şeref.

ŞUHUDU'L-HAL;

-Kudretü'l-eimme Mehmed Efendi ibni Mustafa imam-ı Köşek, Fahrü'l-akran Mustafa Ağa ibni Ahmed Ağa Marmaralı, Kudretü'i-email ve'l-ebah Kadı Hasan Ağa ibni Abdurrahman, Mafhari'l-meşayihi'l-kiram Abdü'ş-Şekur Efendi ibni'l-merhum Abdullah Efendi, Kudreti'l-ulemai'l-muhakkikin zübdetü'l-fudalai'l-müdekkikin eş-Şeyh Mustafa Efendi ibni Yusuf ve ğayrihum.

574 nolu defterin 8.sayfa, 2.sırasında kayıtlı İstanbul'da "Baruthane Nazırı, Eminzade, el-Hac Ahmed Ağa bin Mehmed Ağa bin Yahya" Vakfına ait 01/05/1135 H.(07/02/1723 M.) tarihli zeyl vakfiyenin çıkarılan suretidir.

Ve kezalik mahmiye-i İstanbul'da Balat kapusu dahilinde El-Hac İsa Mahallesinde vâki bir tarafdan merhum Farah kethüda evkafı odalar ve bazen tarik-i hass ve bir tarafdan arsa-i haliye ve bir tarafdan fetva emini Mehmed Efendi ve arabacı Ali ve tütüncü Halil Bey mutasarrıf oldukları yahudi hane ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud yahudihane ve ma'lumu'l-hudud ve'l-müştemilat bahçe vakf-ı mezbur müsteğallatına zamm ve ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i İSTANBUL'da kırk çeşme kurbunda vâki Husam bey Mahallesinde bir tarafdan Ğazenfer Ağa odaları ve bir tarafdan merhum ve mağfurun leh Sultan Selim Han Hazretlerinin su kemerleri ve bir tarafdan doğramacı el-Hac Osman mülkü ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i bin ikiyüz elliüç zira' arsa üzerinde mebni tarik-i âm tarafında vâki fevkani ve tahtani iki bab menzil ve tahtlarında birer bab dükkan ve birer mikdar havluyu müştemil menzille ve zikrolunan menzillerden maru'z-zikr su kemerine varınca hudud-u mezküre dahilinde tarik-i hass olup canib-i yemininde beş bab ve canib-i yesarında dahi beş bab cem'an on bab fevkani ve tahtani müteehhilin odaları ve hudud-u mezküre dahilinde iki aded bi'r-i mayi müştemil odalardır. Ve kezalik Rumelide vâki Yenişehir Fener'de müceddeden bina olunan iki bab basmacı dükkanı ve bir bab boyahane ve bir bab urğanhane ve bir bab helvacı dükkanı ve bir bab bakkal dükkanı ve bir bab terzi dükkanıdır.

İşbu vakfiye-i ma'mulün biha hamişinde muharrer ve mestur olan akarat-ı mezküreyi vâkıf-ı muma ileyh Ahmed Ağa hayatında vakf-ı mezburuna zamm ve ilhak eylediği ba'de's-subutuna bu mahalle şerh verildi.

574 nolu defterin 9. sayfa, 3.sırasında kayıtlı İstanbul'da "Baruthane Nazırı, Eminzade, el-Hac Ahmed Ağa bin Mehmed Ağa bin Yahya" Vakfına ait 03/06/1136 H.(28/02/1724 M.) tarihli zeyl vakfiyenin çıkarılan suretidir.

ESAS: 17/524 AĞALAR: 33

Ma fihi mine'l-ilhakı ve'z-zammı bi'l-vakfi's-sabık ve'ş-şuruti hurrire küllühu ledeyye ale'n-nemati'l-mebsuti fe hakemtü bi-sihhatihi ve luzumihi alimen bi'l-hilafi'l-cari beyne'l-eimmeti'l-eslafi ve'l-eşrafi ve ene'l-fakiru ileyhi azze şanuhu Halil el-müvella hilafe bi medineti ÜSKÜDAR ğufire lehum.

el-Hamdü li veliyyihi ve's-salatu ve's-selamu ala nebiyyihi Muhammedin ve alihi ve sahbihi ecmain;

Ve ba'dü; Sebeb-i tesvid-i kalem ve mucib-i tecdid-i rakam budur ki işbu vakfiye-i ma'mulün bihanın hilal-ı suturunda ism-i mestur olan vâkıf-ı celili'ş-şan kudveti'l-emacid-i ve'l-a'yan Emin Zade Ahmed Ağa Hazretleri zikr-i âti emlak ve nukudu hasbeten lillahi Teala vakf ve habs ve derun-u vakfiyede zikri mürur eden camii şerifleri evkafına ilhak edüp niyet-i halise birle meclis-i şer'i şerif-i şamihi'l-imadda hazır olup vakf-ı mezkuruna li-ecli't-tescil mütevelli nasb ve tayin buyurdukları mezbur Abdurrahman Ağa mahzarında ikrar-ı sahih-i şer'i ve itiraf-ı sarih-i mer'i kılup el-ân şira-i şer'i müşteram olan emlakimden medine-i **Üsküdar**'da Kefçe Mahallesinde vâki bir tarafı bazen müceddeden bina eylediğim camii şerif ve bazen odalar ve bir tarafdan çömlekçi tasarrufunda olan menzil ve bir tarafdan saray ağası menzili ve bir tarardan tarik-i âm ile mahdud tulen yüz altmış ikibuçuk zira' ve arzen yüz onbuçuk zira' be-hesab-i terbi'i binyedi yüz doksanbeş zira' arsa üzerine mebni olah ma'lumu'l-müştemilat menzil ve menzil-i mezkûr arsasından sebil kapusu tarafında vâki senevî altmış akçe mukata'alu müezzine meşruta be-hesab-i mezbur seksen zira' arsa-i haliye ile menzil-i mahdud-u mezkûr vakf-ı sabık-ı mezkûruma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik medine-i **ÜSKÜDAR**'DA Kefçe Mahallesinde vâki bir tarafı vezir İsmail demekle şehir nam kimesne mülkü ve bir tarafı Kefçe mescidi vakfından imamlara meşruta bahçe ve bir tarafı bazen el-Hac Ahmed ve bazen takyeci Ali mülkleri ve bir tarafı tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i bin yüz yirmi zira' arsa üzerinde mebni hariciyesinde tahtani iki bab oda ve eşcar-i müsmire ve gayr-i müsmireyi havi bahçeyi ve bi'r-i mâ'i ve kenifi ve havluyu ve dahiliyesinde fevkani üç bab oda ve bir sofa ve tahtani matbah ve kiler ve mağsel ve havluyu müştemil icare-i muaccale-i ma'lume ve yevmi bir akçe icare-i müeccele ile Süleyman Kapdan ibni Hüseyin nam kimesneye icar olunup vakf-ı sabık-ı mezburuma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik medine-i **ÜSKÜDAR**'DA KEFÇE Mahallesinde vâki bir tarafı Hüseyin Paşa veresesi bostanı ve bir tarafı Havva Hatun mülkü ve bir tarafı doğramacı Seyyid Mustafa mülkü ve bir tarafı tarik-i âm ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i ikiyüz otuzbeş zira' arsa üzerine mebni iki bab fevkani oda ve dehliz ve tahtani bir bab oda ve kenif ve bir mikdar bahçeyi müştemil menzil icare-i muaccele ve yevmi bir akçe icare-i müeccele ile Afife Hatun ibneti'l-Hac Hasana icar olunup vakf-ı sabık-ı mezkûruma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i İstanbul'da Altı mermer kurbunda Hacı Timur Mahallesinde vâki bir tarafı Kassab Franko nam zimmi mülkü ve bir tarafı Debbağ zade Efendi vakfından İshat nam nasraniye tasarrafunda olan menzil ve bir tarafı Arpacı Angili nam zimmi veresesi ve bir tarafı tarik-i âm ile mahdud tulen yirmi ve arzen on be-hesab-i terbi'i ikiyüz zira arsa üzerine mebni tabaka-i ulyada bir bab oda ve bir sofa vustada bir şah nişini oda ve kiler ve dehliz ve suflada bir bab oda ve dehliz ve menzil-i bi'r-i mâ'i ve bir midar havluyu müştemil menzil icare-i muaccele ma'lume ve yevmi bir buçuk akçe icare-i müeccele ile Yakoruncu Yani

veled-i Bankola nam zimmiye icar olunup vakf-ı sabık-ı mezkûruma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i İSTANBUL'DA AKSARAY kurbunda Kovacı dede Mahallesinde köprü üzerinde vâki bir tarafdan Şekur oğlu el-Hac Hüseyin menzili ve bir tarafdan Kaşıkçı el-Hac Hasan menzili ve bir tarafdan tarik-i hass ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen onyedi zira' ve arzen altı zira' be-hesab-i terbi'i yüz iki zira' arsa üzerine mebni fevkani bir bab oda ve bir matbah ve tahtani bir mikdar havluyu ve kenifi müştemil menzil icare-i muaccele ve yevmi bir akçe icare-i müeccele iel Afife Hatun ibneti Mustafaya icar olunup vakf-ı sabık-ı mezkûruma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i İSTANBUL'DA KOCA PAŞA kurbunda Elvanzade Mahallesinde vâki iki tarafdan Hasan Efendi menzili ve bir tarafdan Tırnakçı odaları ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud tulen onsekiz ve arzen dokuz be-hesab-i terbi'i yüz altmış zira' arsa üzerine mebni hariciyesinde fevkani bir oda ve tahtani bir oda ve ahır ve kenif ve dahiliyesinde fevkani iki oda ve dehliz ve mağsel ve kenif tahtaboş Ve tahtanî bir matbah ve kiler ve bi'r-i mâ'i ve kenif ye havluyu müştemil icare-i muaccele ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Rabia Hatun ibneti Ebubekire icar olunup vakf-ı sabık-ı mezkuruma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahmiye-i İstanbul'da Hubbaz Mahallesinde vâki bir tarafdan bazen Şerife Rukiye Hatun tasarrufunda olan menzil ve bazen Emin zade Ahmed Ağa sakin olduğu vakf-ı mezbur müsakkafatından olan saray ve bir tarafı bazen mir-i vakıf olan müteehhilin odaları ve bazen Yedekçi zade tasarrufunda olan vakıf odalara mürur olunur tarik-i hass ve bir taraf tarik-i âm ile mahdud olup tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i arsa üzerine mebni hariciyesinde tabaka-i ulyâda sağir ve kebir altı bab oda ve iki sofa ve dehliz ve divan hane ve kenif ve abdesthane ve tabaka-i vüstada beş bab oda ve dehliz ve tabaka-i süflada iki bab oda ve kenif ve ahır ve bi'r-i mâ'i ve zir-i zemin-i mahzen ve eşcar-i müsmire ye gayr-i müsmireyi havi bahçeyi ve havluyu ve dahiliyesinde tabaka-i ülyâda beş bab oda ve üç sofa ve divanhane ve kenif ve abdesthane ve tabaka-i vustada üç bab oda ve bir sofa ve divanhane ve kenif ve tabaka-i süflada bir matbah ve bir hamam ve iki bi'r-i mâ'i ve havluyu müştemil menzil icare-i muaccele-i ma'lume ve yevmi on akçe icare-i müeccele ile Damad Mustafa Ağa ibni İbrahime icar olunup vakf-ı sabık-ı mezkuruma ilhak olunmuşdur. Ve kezaiik mahruse-i Galata muzafatından kasaba-i Kasım paşada sirkeci Muslihiddin Mahallesinde vâki üç tarafdan tarik-i âm ve bir tarafdan bazen tarik-i hass ve bazen vakf-ı menzil ve bazen Miha Çarık veresesi mülkleri ve bazen tarik-i âm ile mahdud iki su kapusu ile müştemil paşa hamamı demekle maruf çiftte hamam icare-i muaccele-i ma'lume ve yevmi on iki akçe icare-i müeccele ile Yusuf ve karındaşı Ahmed ve karındaşları Ümmühanî ve valideleri Havva Hatuna icar olunup vakf-ı mezkûruma ilhak olunmuşdur. Ve kezalik mahruse-i ĞALATA'DA Yolcuzade Mahallesinde vâki bir tarafı el-Hac Mes'ud veresesi mülkü ve bir tarafı el-Hac Mehmed mülkü ve bir tarafı Yusuf Çelebi mülkü ve bir tarafı tarik-i hass ile mahdud tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i altıyüz zira' arsa üzerine mebni tabaka-i ülyâda iki bab oda ve dehliz ve vustada iki oda ve dehliz ve matbah ve süflada bir oda ve iki kenif ve bi'r-i mâ' ve bir mikdar havluyu müştemil icare-i muaccele-i ma'lume ve yevmi iki akçe icare-i müeccele ile Fatma Hatun ibneti Mehmede icar olunup vakf-ı mezkûruma ilhak olunmuştur. Ve kezalik medine-i İZMİR'DE sahil-i bahırda Kassab Hızır Mahallesinde vâki ma'lumu'l-hudud ve'l-müştemilat tulen ve arzen be-hesab-i terbi'i zira' arsa-i haliye ve kahvehaneyi ve yine sahil-i bahırda vâki' üç tarafdan leb-i derya ve bir tarafdan tarik-i âm ile mahdud olup gümrük dide yanları kulübesi demekle ma'ruf olan iki kulübe ve yine medine-i mezbure İzmirde Firenk Mahallesinde çukur çeşme kurbunda vâki lede'l-ehali ve'l-ciran ma'lümü'l-hudud el-Hac Hasan hanı demekle ma'ruf odayı havi olan mülk hanımı kezalik icare-i muaccele ve yevmi icare-i müeccele ile icar olunup vakf-ı sabık-ı mezkûruma ilhak olunmuşdur. Ve yine atyeb-i malımdan dörtbin beş yüz kuruş dahi ifraz ve derun-i vakfiyede tahrir ve beyan olunan onbin beşyüz kuruşa zamm ve ilhak olunup meblağ-ı mezburu dahi vakf edüp derun-i vakfiyede tahrir olunan şurut üzre bunu dahi şart ve tayin etdiğimden sonra müceddeden bina evlediğim cesme âb-i revandan merhum kapu Ağası çeşmesine gelince

Belge 15 :Ahmediye Külliyesi Vakfiyesi[223]

[223] Ahmediye külliyesi vakfiyesinde cami ve bânî ile ilgili önemli hususlara değinilmiş olup vakfiye bütünüyle verilmemiştir.

EK 3. Ahmediye Külliyesi Haziresi Tablosu

Katalog No	Tarih		İsim	Meslek	Kimlik Bilgisi	Başlık Tipi	Mezar Tipi	Yazı Türü	Teslim İfadesi	Durum Bildirme	Tanrıdan İstek
	Hicri	Miladi									
1	947	1540-41	Yok	Yok	Kefce Dede	Ulema Sarık	Baş Şahideli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhum
2	1134	1721-22	Saliha Hatun	Yok	Hobyar İmamı'nın validesi Saliha hatun	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Yok	Yok	Rammetullahi aleyha
	1253	1837	Halil Efendi	İmam	El-hac Halil Efendi			Celî Sülüs	Hüvel Hallâku'l- Bakî	Hacc-ı şerif avdetinde Buldur'da(?) bi Emrullah-i Te'âlâ vefat iden	Merhûm ve Mağfûrun-Lehâ
3	1142	1729-30	Hadice Hanım	Yok	Hadice bint-i Eminzade Hacı Ahmed Ağa İlahi vâyesi	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	İlahi vâyesi olsun naim-i Firdevsi
4	1143	1730-31	Ahmed Eminzâde	Yok	Dirîğa Hacı Ahmed	Yok	Lahit Mezar	Celî Ta'lik	El-Fâtiha	Ki terk-i alem-i fani idüb azm itdi ukbaya Rızayı hakka mal-ü canını bezl eyledi merhûm Ki bilmişti cihan baki değil a'la vü ednâya	Yok
5	1145	1732-33	Fâtıma Hatun	Yok	Yok	Yok	Lahit Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l Hayyu'l Bakî	Hak tealâ ide cennetde makâmın âlî Ola vahşetinde rûz-ı hesab içre emin Dedi bir mısrağıyla hatif-i gaybi tarih	Kıla hakk Fâtıma'nın câyimi Firdevs-i berrin
6	1145	1732-33	Hüseyin Ağa	Yok	Ahmed Ağa'nın Oğlu Hüseyin Ağa	Kayıp	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhum
7	1146	1733-34	Abdurrahmân	Yok	Abdurrahmân Ağa	Yok	Lahit Mezar	Celî Ta'lik	Yok	Bezm-i gülzâr-ı fenadan olup ukbâya revân	İde mahşerde şefâ'at âna fahr-i âlem Cilve-gahı ola yâ Rab anın kasr-ı cinan
8	1147	1734-35	Hadice Hatun	Yok	Hadice Hatun	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm ve mağfûr
9	1153	1740-41	Mahmud Ağa	Yok	Mahmud Ağa	Kâtibi Kavuk	Lahit Mezar	Celî Sülüs	El-Fâtiha	Fenadan eyledi rıhlet civar-ı maksuda Hücum-ı gaile-i siklet alâyından Kemal-i şevkle cân etti zıll-i memdude	Yok
10	1153	1740-41	Monla İshak	Monla	Monla el-İshak	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l Hallâku'l-Bâkî	Yok	
	1217	1802	Mustafa	Yok	Muhammed Efendi İbn Mustafa			Muhakkak	Yahu		Merhûm ve mağfûr El-muhtâc ilâ rahmet-i rabbihi El-gafûr Kırîmi
11	1156	1743-44	Fâtıma Kadın	Yok	Hacı Ahmed Ağa'nın dırîğ Zevce-i makbulesi Fâtıma Kadın	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l Hayy'ul-Baki	Eyledi gülşen ki ukbayı cay u aşiyan Mürğ-i ervahı biri birine buldu vuslatı	Kabrini pür ide hakkın nur-ı lütf-i rahmeti
12	1159	1746	Muhammed Ağa	Yok	Ahmed Ağa'nın oğlu Muhammed ağa	Kâtibi Kavuk	Lahit Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Darı-fenâdan Na-murad dar-ı bekaya Rıhlet iden	Allah sübhânehû rahmet eyleye Merhûm ve mağfûr el-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr Emin
					Muhammed Ağa				Yok	Dar-ı fenadan Na-murad dar-ı bekâya Rıhlet iden merhûm	Allah rahmetin ziyâd merhûm Ve mağfûrun-lehû
13	1159	1746	Osman Ağa	Yok	Osman Ağa	Kâtibi Kavuk	Lahit Mezar	Celî Sülüs	Yok	Zade dar-ı fenâdan na-murad dâr-ı Bekâya rıhlet iden merhûm	Rûhîçün Hak sübhânehu rahmet eyleye Merhûm ve Mağfûr
14	1159	1746-47	Ahmed Ağa	Yok	Yok	Kâtibi Kavuk	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Yok
	1151				Osman Ağa'nın oğlu Ahmed Ağa				El-Fâtiha	Yok	Merhûm ve Mağfûr
15	1171	1757-58	Aişe	Yok	Eminzadenin hafidesi Aişe Hanım	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Akıbet itdi heman azm-i beka	Hak teala cürmüni afveylesin İde mahşerde şefeat Mustafa
16	1172	1758-59	Yok	Yok	Yok	Yok	Lahit Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Yok
17	1174	1760-61	Hasan	İmam	Hasan Efendi	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm ve Mağfûr
	1252	1836-37	Muhammed Said	Silivri ayanı	Muhammed Said Bey	Kâtibi Kavuk			Hüve'l Hallaku'l-Bakî	Yok	Merhûm ve Mağfûr
18	1175	1762	Yok	Yok	Emetullah Hatun	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	El-Fâtiha	Yok	Yok
19	1175	1761-62	Aişe	Yok	Ahmed Ağa'nın Oğlu Abdullah Ağa'nın büyük Kerîmesi Aişe Hanım	Yok	Lahit mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyu'l- Bâkî	Yok	Yok
	1176	1762-63	Yok		Emirzâde	Yok				Açmadan ol gonca aksırda etti rüzgâr Doğdum iki dabir cismiyle tajyahan dedim	Ravza-i cennet ola kabri ilahi gülistan
20	1179	1766	Fâtıma	Yok	Merhûm Abdurrahmân Ağa'nın Kerîmesinin kerimesi Fâtıma Hanım	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyu'l- Bâkî	Yok	Merhûme ve Mağfûrun-lehâ
	1183	1769	Şerife Ümmügülsüm		Nişancı es-Seyyid Ali Efendi'nin kerîmesi merhûme Şerife Ümmügülsüm Hanım					Yok	Merhûme
21	1180	1766-67	Ferid Mustafa	Yok	Merhûm Emin Zade el-hac Ahmed Ağa Zade Abdullah Ağa'nın Oğlu Ferid Mustafa Bey	Kâtibi Kavuk	Lahit Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Yok
									Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî		Yok
22	1180	1766-67	İbrahim	Yok	Eminzâde hafîdi İbrahim Ağa	Kâtibi Kavuk	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve mağfûrun-leh
	Yok	Yok	Şerife Gülüm	Yok	Sabıka arabacı başı merhûm Ahmed Ağa'nın Kerîmesi Şerife Gülüm Ümmügülsüm Hatun						merhûme ve mağfûre
23	1187	1773-74	Habîbe	Yok	El-hac Ali Ağa'nın kerîmesi Habîbe Hanım	Hotoz	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Kaldı hasret ol huzur-ı izzet Bu fenadan azm-i gülşen idicek	Yok
	1272	1855-56	Şerife Baise		Ahmediye camii şerifi müezzini El-hac Said Efendi'nin kerîmesi Şerife Baise Hanım				Yâ Latîf		Yok
24	1187	1773-74	Aişe	Yok	El-hac Hüseyin çavuş Ağa'nın zevcesi Âişe	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve mağfûre
25	1190	1776	Süleyman	Yok	Süleyman Ağa	Kâtibi Kavuklu	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	MerhûmVe mağfur el-muhtâc ilâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr
26	1191	1762	Abdullah	Sancâğ-ı şerîf Bekçilerinden	Abdullah Efendi	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Muhakkak	Yok	Yok	El-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi El-gafûr
	1236	1820	Ali	Divan-ı Hümayun Çavuşu	Burgazlı Ali Ağa			Celî Sülüs	Hüvel Hallâku'l-Bakî		Merhûm ve mağfûr İlâ rahmet-i Rabbihi'l-gafûr
27	1192	1778	Muhammed	Yok	İbn es-Seyyid Muhammed Bâyezid el-Şami	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	El-Fâtiha	Yok	Tüvüffiye ilâ rahmeti'llâhi teâlâ
28	1197	1783	Ümmügülsüm	Monla	Ümmügülsüm Monla	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî	Hamlini vaz'edüb şehîden İrtihal-i dâr-ı bekâ iden	Merhûme ve mağfûrun-lehâ
29	1199	1784-85	Ömer	Yok	Yusuf Beyzâde Ömer Bey	Kâtibi Kavuk	Pehleli Mezar	Muhakkak	Yok	Murevi gördevsi	Merhûm ve mağfûr
	1204	1789	İsmail	Yok	Seyyid İsmail Ağa					Yok	Merhûm
30	1203	1789	Habîbe ve Hafize	Monla	Kefçe imamı Osman Efendi'nin kerîmesi Habîbe Monla ve kerîmesi Hafize	Hotoz	Şahide Mezar	Muhakkak	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve mağfûr
31	1207	1792-93	Muhammed	Yok	Muhammed Efendi	Kâtibi Kavuk ve Ulema Sarık	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Valide atik hayatı	Merhûm ve mağfûrun-lehâ
32	1210	1795-96	Aişe	Yok	Eminzade hafidesi Fâtıma Hanımın Kerîmesi Aişe Hanım	Hotoz	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî	Yok	Merhûme ve mağfûrun-lehâ
	1239	1823-24	Ferd-i Cihân	Yok	es-Seyyid Mustafa Edib Efendi Hazretlerinin Cariyelerinden Ferd-i Cihan					Yok	
33	1210	1795-96	Afife	Yok	Afife Hatun	Kâtibi Kavuk	Pehleli Mezar	Muhakkak	Yok	Yok	Merhûm ve Mağfûr
	Yok	Yok	Süleyman		Süleyman Ağa				El-Bakî	Akrabanın Murad Ağa'nın azmin ikbal Damat etti kendini ve iktibal olup itti	Merhûm
34	1211	1796-97	Mustafa	Yok	El-Hac Mustafa	Dardağanlı Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm
35	1214	1799-1800	Osman	İmam	Osman Efendi	Kâtibi Kavuk	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûm
36	1215	1800	İbrahim	Üsküdar Naibi	İbrahim Efendi	Ulema Sarık	Pehleli Mezar	Muhakkak	Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve mağfûr
37	1217	1803	Bekir	Yok	Bekir Efendi	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Muhakkak	Yok	Yok	Merhûm ve Mağfûr
	1228	1813	Ahmed	Harem Kethüdası	Ahmed Ağa			Celî Sülüs			
38	1219	1804	Şerife Fâtıma	Yok	Merhûm es-Seyyid Mustafa Paşa'nın Hazinedarı es-Seyyid Mustafa Ağa'nın Validesi Şerife Fâtıma	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhume ve Mağfûre
	1222	1807	Rabia	Monla	Meşayih-i a'zamdan Delâilci El-hac Osman Efendi'nin ehli Rabia Monla				Hüvel Hallâku'l-Bakî		Merhume ve Mağfûre
39	1219	1804-5	Süleyman	Hak paşanın Ağası	Seyyid Süleyman Ağa	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Çün ecel geldi Ana olmaz emân	Cürmüni afveyle Yâ Rabbe'l-mennân Mağfiret kıl olmasun hâlim yamân Mutahri farın ile Şefâat kıl
40	1219	1804-5	Emine	Yok	Emine Hatun	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve mağfûrun-lehâ
41	1222	1807	Mustafa	Rumeli eşrâf-ı kuzâtından	Zihni Mustafa Efendi	Ulema Sarık	Lahit Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr
42	1225	1810	Muhammed Şemsettin	Esbak Mekkei mükerreme kadısı oğlu	Muhammed Şemsettin Efendi	Ulema Sarık	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Hayyü'llezî lâ-yemût	Eyledi ukbaya rıhlet dar fenadan ve ömrüm Peder müşfiki hoş tuta Rabb-ı muîn	Pedriye gel eyle rahmet ya ilahel alemin
43	1225	1810-11	İbrahim Adhem	Yok	es-Seyyid Hasan Ağa'nın oğlu Seyyid İbrahim Adhem	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Cihana doymadı canım ecel aldı	Merhûm
	1227	1812	İsmail		Zaim zade Ahmed Ağa'nın Mahdumi İsmail Efendi					Nuhal…..cennet bağın Ferakı kıldı ve aldın canın	
44	1228	1813	Hasan	Harem Kethüdası	es- Seyyid Hasan Ağa	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Bu faniyede bulmadım hiç rahat İhtiyar itmedim anınçün rıhleti	Merhûm
45	1229	1813-14	Muhammed	Yok	Muhammed İzzet Molla Efendi	Kâtibi kavuk	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve Mağfûrun-lehâ
46	1229	1813-14	Mehmed	Mustafa Âsım Efendi'nin Kethüdası	Seyyid Mehmed Emin Efendi	Örfi Kavuk	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûm ve Mağfûr-lehâ
47	1229	1814	Hadice Hanım	Adana Voyvodası	Silâhşor hazreti şehriyarî İsmail Ağa'nın zevcesi Hadice bint-i eş-Şeyh es-Seyyid İbrahim er-Rıfâî	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûme ve Mağfûrun-lehâ
	1234	1819	Dil Rubâ	Yok	el-Hac İbrahim Efendi'nin zevcesi Dil ruba kadın					Yok	Merhûme ve Mağfûre
48	1230	1814-15	Ramiye	Yok	Hala Sadr-ı Anadolu Şerif Zâde hafîdi Seyyid Mustafa Edip Efendinin hafidesi Şerife Râmiye Hanım	Hotoz	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûme ve Mağfûrun-lehâ
49	1230	1814-15	Zekiye	Yok	es-Seyyid Mustafa Edip Efendi'nin kerîmesi Şerife Zekiye Hanım	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûme ve Mağfûrun-lehâ
50	1230	1814-15	Hadice	Yok	Hadice Hatun	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûme ve Mağfûre
51	1232	1816-17	Ömer	Yok	Seyyid Ömer Beşe	Abânî(Düz) Sarık	Çerçeveli Mezar	Muhakkak	Yok	Yok	Merhûm ve Mağfûr
52	1233	1817-18	Aişe	Yok	Kilari Ali Ağa'nın zevcesi Aişe Hanım	Yok	Şahide Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	Yok	Merhûme ve mağfûrun-lehâ el-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr
53	1234	1818-19	İbrahim	Yok	Seyyid İbrahim Efendi	Ulema Sarık	Pehleli Mezar	Muhakkak	Hüve'l-Bâkî	İrtihal etti yine bir Alim-i fâzıl eyvah Yani Seyyid Hacı İbrahim Efendi ona nam Hem meşâyih-i Rufaîydi ol kâmil-i âgâh	Yok
54	1236	1821	Mustafa	Reisü'l-ulemâ el-allam	Mustafa Edip Efendi	Örfi Kavuk	Lahit Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Yok	El merhûm ve mağfûr el-muhtâç ilâ Rahmet-i rabbihi'l-gafûr
55	1236	1820-21	Fâtıma	Yok	Fâtıma Hanım	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûme Ve mağfûr-lehâ
56	1239	1824	Muhammed Servet	Rumeli kazaskeri	Mustafa Edip Efendi	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyu	Yok	Yok
57	1239	1824	Abdullah	Muhammed Emin Ağa'nın Gulamı	Hala Kastomoni Mütesellimi Devletlü Muhammed Emin Ağa'nın Gulamı merhûm Abdullah	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûm
58	1240	1824	Fâtıma	Yok	Uzun Beyzâde Mehmed Beyin kerîmesi Fâtıma Hanım	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûme ve Mağfûre
59	1240	1824-25	Esma	Yok	el-Hâc Yahya Bey halîlesi Esma kadın ve gulam-ı Rüstem Efendi	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Yok	Gençliğine doymayub gitti heman	Yok
	1271	1854	Aişe		Tabib Şakir Efendinin Zevcesi El-Hacce Aişe Hanım					Yok	

60	1243	1825-26	Muhammed	Yok	Muhammed Efendi	Mahmudî Fes ve Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik ve Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm
61	1242	1827	Muhammed	Sabıka Filibe nazırı topal	es-Seyyid Muhammed Ağa	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Gençliğine doymayub gitti heman	Merhûm ve Mağfûr
	1243	1827	Mustafa	Esbak meyve tür gümrükçüsü	Mustafa Ağa			Muhakkak	Hüve'l-Hayyu'l-Bakî	Yok	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr
62	1244	1829	Hüseyin	Yok	Seyyid Hüseyin Bey	Kâtibi Kavuk	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	El-Bâkî	Yok	Yok
	1253	1837	Mustafa Atâullah		Mustafa Atâullah Bey				Yok		Merhûm
63	1245	1829-30	Hasan Efendi	Yok	Muhammed Efendinin Mahdumî Hasan Efendi	Ülema Sarık	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm
64	1248	1832-33	Şerif Muhammed	Yok	Hasan Ağa'nın mahdumî Merhûm Şerif Muhammed	Mahmudî Fes	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm
	1255	1836	Muhammed İsmet		Ömer Efendi'nin mahdumî Muhammed İsmet Efendi	Ulema Sarık					Yok
65	1248	1832-33	Muhammed Atıf	Teberdar	Halil Efendi'nin Mahdumî Muhammed Atıf Efendi	Mahmudî Fes	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Bu bağ-ı gülşende bir gonca iken Bâd-ı ecel eyledi beni hazân Bir gül-i zîbâda nâzenin iken Hak eyledi beni haliyle yeksân	Merhûm
66	1250	1835	Ahmed Said	Yok	Ahmed Said Ağa	Mahmudî Fes	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Yok	Mağfûr
	1270	1854	Hadice		Hadice Hatun			Celî Sülüs			Mağfûre-lehâ
67	1250	1835	Fâtıma	Yok	Merhûme Şah Sultan Kethüdası Halil Ağa'nın Kerîmesi Fâtıma Hanım	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî	Yok	Merhûme ve Mağfûre-Lehâ
68	1251	1835	Muhyiddin	Yok	es-Seyyid Muhyiddin Efendi	Ulema Sarık	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Yok	Ah kim göçdü yine eşrâf-ı kuzâtdan birisi Taat barîde geçirmiş idi ömrünü heman	Ravzasın ider münevver hazreti hakkı azze ve celle
69	1252	1836-37	Rukiyye	Yok	Rukiyye Hanım	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Rabb'ü'l-Kerîm	Hükmü gavli Rıza zade olup eyledi İrci'i emr-i şerifiyle rûhun bi teslim	Yok
	1240	1824-25	Dilgüzar	Çeşnigir Ustası	Dilgüzâr Hanım				Hüve'l-Bâkî	Yok	Merhûme ve Mağfûre
70	1254	1838-39	Fâtıma	Yok	İbrahim Ağa'nın Validesi Fâtıma Hanım	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Emr etti hudâ eyledi ferman İrişdi ecel virmedi aman	Merhûme
	1285	1868	Hasan Ali	İmam	Hafiz Hasan Ali Efendi			Celî Sülüs		Yok	Yok
71	1259	1843	Yok	Yok	Yok	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Yine zuâmeden bir ali menkabet zatın Azimet eyledi hâllesi Firdevs-i a'lâya	Yok
	1284	1867	Bahriye		Bahriye Hanım				Ah Mine'l-Mevt	Kuş gibi uçtu cinan içre nihal arara Cumar eşkıle yazdım fitne tarih şems Hak deyu Bahriye Hanım göcdü baharı kevser	Onu fedanın bir sene meskenin bil cinan etsun Budur daim temenni niyazım ve hak te'âlâ
72	1261	1845	Şerife Cemile	Yok	Üsküdar gümrükçüsü es-Seyyid Yahya Ağa'nın kerimesi Şerife Cemile Hanım	Yok	Çerçeveli mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûme
73	1261	1845-46	Muhammed	Yok	Seyyid Muhammed Şerif	Ulema Sarık	Pehleli Mezar	Celî Sülüs ve Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Yok	Yok
74	1266	1850	Ömer	Yok	Hareve Tekkesinden Hacı Abdullah Halife evlâdından Ali Şeyh Zade es-Seyyid Ömer Şeyh	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Fenadan bekaya eyledi rihlet	İde kabrini hak ravza-i cennet merhûm
75	1268	1852	Muhammed Said	Mükerreme Kadısı	Muhammed Said Efendi	Kâtibi Kavuk	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Merhûm
76	1268	1852	Fâtıma	Yok	Mehmed Şemseddin Efendi'nin halîle-i muhtereməleri Fatima Hanım	Yok	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Bâkî	Genç yaşamda içtim Ecel şerbetini tâ ezelden Bilirdim çün emr-i hüdâ böyledir	Merhûme ve mağfûrun-lehâ
77	1269	1852-53	Yok	Yok	Yok	Yok	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Yok
78	1275	1859	Mehmed	Yok	Esbak Mekke-i mükerreme kadısı Mustafa Edip Efendi Zâde müteveffa Mehmed Şemseddin Efendi'nin mahdûmi Mehmed Nazmi Bey	Azizî Fes	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Hüve'l-Gâfûru'r-Rahîm	Yok	Merhûm ve mağfûrun-leh el-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi'l-ganîy
79	1275	1858	Hadice	Yok	Tabip Şakir Efendi'nin kerîmesi Hadice Baişe Hanım	Hotoz	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Ah Mine'l-Mevt	Lale sümbül gibi soldum hele Zâr zâr ağlar bana bülbül bile Hasret olub nâmerâd gettim yola Rûhum şaz meskenim cennet (kırık) Çehrem haceriyle de	Yok
80	1278	1861-62	Emine Zâhide	Yok	Hasan Efendinin kerîmesi Emine Zâhide Hanım	Güneş kursu	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Ah Mine'l-Mevt	Yok	Yok
81	1279	1863	Mehmed Nuri	Yok	Mehmed Nuri Efendi	Azizî Fes	Pehleli Mezar	Celî Sülüs	Yok	Yok	Yok
82	1280	1863-64	Yok	Kolağası	El Hac Efendi	Azizî Fes	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Ah mine'l-mevt	Hasrete fâni cihanda tûl-i ömür sürmedim Fırkatâ takdir bu imiş tâ ezelden	Merhûm
83	1282	1866	Haybetullah	Yok	Ahmediye Camii şerifi hatibi El-hac Said Efendi'nin kerîmesi Haybetullah Hanım	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Ah mine'l-mevt	Üç nefer evladımı terk eylemedim Hasret fergatı eyvah azm ukba eyledim	Merhûme
84	1282	1866	Şadiye	Yok	Ahmediye Cami şerifi hatibi Ahmed Efendi'nin zevcesi olaycı Hüseyin Efendi'nin Kerîmesi Şadiye Hanım	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Ah mine'l-mevt	Verdim derman aradım bir duanın bulmadımHasrete fani cihanda tûl-i ömür sormadım Fergata takdir bu imiş ta ezelden bulmadım	Yok
85	1288	1871	Muhammed Said	Hatib	El-hac El-Seyyid Muhammed Said Efendi	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Lâ mevcûde illâ hû	Lekane-rasulu allah fiha muhallede İdup terk-i hevâ yol ya rab bugün azm beka itdim İçup cam-ı ecelden meskenimdir cinan itdim	Merhûm ve mağfûr el-muhtâc İlâ rahmet-i rabbihi'l-gafûr el-hac
86	1295	1878	Hadice	Yok	Ahmediye Camii Şerifi İmamı Hasan Efendi'nin Halîlesi Şerife Hadice hanım	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Hüvel Hallâku'l-Bakî	Yok	Merhûm ve mağfûr-lehâ
87	1298	1881	Ahmed	Kapıcıbaşı	Ahmed Nafiz Bey	Yok	Pehleli Mezar	Celî Ta'lik	Hüvel Hayyu'l-Bakî	Yok	Yok
88	1304	1886-87	Fahriye	Yok	Yok	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Yok	Yok	Yok
89	1305	1887-88	İbrahim	Hassa nizamiyye alayı tabur imamı	İbrahim Hakkı Efendi	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Ya hû	Yok	Merhûm
90	1314	1896	Sırâceddin	Hatib	Sırâceddin Efendi	Yok	Çerçeveli Mezar	Celî Ta'lik	Yok	Yok	Yok
91	1316	1899	Seyyid Mahmud	Post-nişîn eş-Şeyh	Seyyid Mahmud Raci Efendi	Ulema Sarık	Çerçeveli Mezar	Celî Sülüs	Lâ ilâheillallâh Muhammede'r-Rasûlullâh	Yok	Yok
92	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Lahit Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
93	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çerçeveli Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
94	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çerçeveli Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
95	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Kallavi Kavuklu	Lahit Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
96	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çerçeveli Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
97	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Çerçeveli Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
98	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Pehleli Mezar	Yok	Yok	Yok	Yok
99	Yok	Yok	Şehri	Yok	Şehri Efendi	Kâtibi Kavuk	Şahide Mezar	Celî Sülüs	Hüve'l-Bâkî	Yok	Yok